

JÓZSA LÁSZLÓ

MEGSZENTELT KÖVEK

Kápolnák, szobrok, keresztek és temetők
Kunszentmártonban

JÓZSA LÁSZLÓ
MEGSZENTELT KÖVEK

Szegedi Vallási Néprajzi Könyvtár
Bibliotheca Religionis Popularis Szegediensis

4.

Szerkeszti/Redigit: Barna Gábor

B 16 934 8

JÓZSA LÁSZLÓ

MEGSZENTELT KÖVEK

Kápolnák, szobrok, keresztek és temetők
Kunszentmártonban

Néprajzi Tanszék, Szeged
1999

Lektorálta: Barna Gábor

Készült
a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumának
támogatásával a Magyar Millennium alkalmából;

továbbá

a Szeged-Csanádi Püspöki Hivatal, Kunszentmárton Város Önkormányzati
Testülete, a Historia Ecclesiastica Alapítvány, a Devotio Hungarorum
Alapítvány, az Alföldkutatásért Alapítvány, a Kunszentmárton Kultúrájáért
Alapítvány,

valamint

az AGROKER (Szolnok), Benke Tibor, Blazovich Ivánné, Devánszky Gábor,
Devánszky Márton, Devánszki Imréné, Födémesi Nándorné, Gál Mihályné,
Gulyásné Kasza Erzsébet, Gyalai Bálint, Győri Imre, Herczeg és Fia Kft.,
Herskovits Imre, Iglódi Ferencné, Imrei István, Jauernik István, Juhász Katalin,
Kiss Mihály, Kúsz Dezső, Kúszné Sárközi Katalin, Molnár Zoltánné, Nálhi
László, Nálhi Mária, Oberna István, Őze Sándorné, Paczolat Gábor, Dr. Pálffy
Tibor, a Pallér Építőipari Bt., Romhányi Dezsőné, Szabó Csabáné, Szabó Klára,
Dr. Szabó Lúcia, Tacsik Júlia, Tigyi Katalin, a Tiszazugi Települések Szövetsége,
Tóth Károlyné, a Városgondnokság (Kunszentmárton) és Veres Lászlóné anyagi
hozzájárulásával.

A színes fényképeket

KÚSZNÉ SÁRKÖZI KATALIN, valamint Arató Balázs, Gaál Lajosné, Hevesi
Ferenc, Janes Zoltán és Kovács János, a régi felvételeket Józsa László és Tigyi
Katalin, a reprodukciókat Kozma Károly és Szlankó István, a másolatokat
Szaszko Antal és a Körös Fotóklub készítette.

A borítón Arató Balázs felvétele: a felső temetői kápolna.

B169348

ISSN 1419-1288
ISBN 963 482 318 1

© Józsa László
Minden jog fenntartva

© Német fordítás: Friedrich Albrecht

Kiadja a JATE Néprajzi Tanszék
Felelős kiadó: Barna Gábor

SZTE Egyetemi Könyvtár

J000182251

Készítette az
KIADÓ ÉS NYOMDA
Felelős vezető: Fonyódi Ottó

TARTALOM

ELŐSZÓ	13
FOGADALMI KÁPOLNÁK KUNSZENTMÁRTONBAN	17
BEVEZETŐ	19
A KÁPOLNÁK TÖRTÉNETE	23
SZENTHÁROMSÁG KÁPOLNA	25
SZENT SEBESTYÉN (RÓKUS, ROZÁLIA) KÁPOLNA	28
AZ ALSÓ TEMETŐI KÁPOLNA	41
BEVEZETŐ	43
AZ ALSÓ KÁPOLNA TÖRTÉNETE	45
AZ ALSÓ KÁPOLNA FELSZENTELÉSE	53
125 ÉV A KÁPOLNA TÖRTÉNETÉBEN	55
Felújítások	55
A KÁPOLNA LEÍRÁSA	59
A kápolna műalkotásainak elemzése	62
A Hétfájdalmú Szűz Mária oltárképe	63
Szent Anna-kép	65
Szent József képe	66
Jézus Szíve képe	68
Mária Szíve-kép	69
Jézus mennybemenetele-kép	70
Mária mennybevitel-kép	70
A Szent Család menekülése Egyiptomba-kép	71
A máriapócsi csodatevő kegykép	72
Hordozható Mária-szobor	73
Búcsús lobogók	74
I. Lobogó – Jézus a kereszten	74

I. Lobogó – Szent János apostol	74
II. Lobogó – Hétfájdalmú Szűzanya	75
II. Lobogó – Szent Borbála	75
Az alsó kápolna harangjai	76
1. Szent Mihály harang	77
2. Kisharang	77
Szent Péter és Szent Pál apostolok szobra	77
Az alsó kápolna „felszerelvényeinek” 1878. július 25-én készült leltára: (a templomi leltár folytatása)	79
KÁLVÁRIA	81
A stációsor	83
A KÁPOLNA ÜNNEPNAPJAI	86
Hétköznapi gyászmisék a nyári időszakban	86
A kápolna búcsúja	87
FÜGGELÉK	91
Az adományozók névsora	91
A toronygombban az 1934. évi renováláskor elhelyezett emlékirat	100
Emlékirat 1992-ből	101
Énekes köszöntő	102
A FELSŐ TEMETŐI KÁPOLNA	105
BEVEZETŐ	107
A FELSŐ KÁPOLNA TÖRTÉNETE	109
A kápolna felszentelése	114
Kápolna-felújítások	119
Műemléki értékű restaurálás: 1993-94.	120
A KÁPOLNA LEÍRÁSA	123
A műalkotások ismertetése	125
A felső kápolna oltárképe	126
Szent József halála-kép	128
A Hétfájdalmú Mária képe	130
Szent János apostol és evangalista képe	132
Szent István király képe	133
Jézus Szíve képe	134
Mária Szíve képe	135
Jézus kereszthalála-kép	135
Szenháromság képe	136

Szent Anna, Joachim és Mária képe	138
Árpádházi Szent Erzsébet képe	139
A felső kápolna Mária-szobrai	140
1. Szepilőtelen Szűz Mária	140
2. Lourdesi Mária	141
A kápolna vörös selyem lobogói	141
I. Lobogó	141
II. Lobogó	141
Miseruhák a felső kápolnában	142
1. Piros színű ünnepi miseruha	142
2. Aranymintás fehér miseruha	142
3. Fekete kazula	142
4. Ókeresztény stílusú fekete miseruha	142
A kápolna orgonája	143
Orgonajavítás	143
Harangok	144
Harangszentelés	144
„Két új harangot szentelt fel a kunszentmártoni felső temetői társulat”	145
1. Nagyharang	145
2. Kisharang	146
A KÁPOLNA ÜNNEPNAPJAI	148
Hétköznapi gyászmisék a temetőben nyugvó megholtakért	148
Kápolnabúcsúk	148
Jubileumi búcsú 1969-ben	150
Hálaadás Kunszentmárton újratelepítésének 250. évfordulóján ...	150
A FELSŐ KÁPOLNA ELŐTTI MÁRVÁNYKERESZT	154
A FELSŐ KÁPOLNA STÁCIÓS KÉPEI	157
A stációs képek hátoldalán olvasható feliratok, régies helyesírással	157
FÜGGELÉK	159
A felső kápolna iratanyaga	159
I. Jegyzőkönyvek	159
II. Adakozók könyve	160
III. A felső kápolna ABC Főkönyve	160
IV. Iratcsomók	161
Az adakozók névsora	162
Az alapítók nevei	178
A szentmisék alaptőkéje	179

A kápolna berendezésére szolgáló adományok	181
Adományok a világítási alapra	188
Szerződés a padok elkészítésére (1887)	189
A kápolnatársulat tisztségviselői	191
Felsőtemető Kápolna Társulat 1942.	192
A felső kápolna gondviselői 1950-től	193
Az 1993. évi emlékirat	193
A KÁRMELITA REND KÁPOLNÁJA	195
BEVEZETŐ	197
TEMPLOMTERVEK	203
A KÁRMEL MŰALKOTÁSAI	208
Remete Szent Pál képe	208
A „Vérehulló Mária” kegyképe	209
A Kármel-kápolna főoltárképe	211
Nagy Szent Terézia képe	211
Keresztes Szent János képe	212
Szűz Mária Szeplőtelen Szíve képe	212
Szent Anna képe	213
Szent Cecília képe	213
Utolsó vacsora képe	213
SZOBROK	214
1. A Kármelhegyi Boldogasszony	214
2. A Prágai Kis Jézus	215
3. Jézus Szíve	216
4. Liziói Szent Teréz	216
5. Pádúi Szent Antal	216
6. Szent József	216
A KUNGYALUI TEMPLOM	217
A KUNGYALUI FILIÁLIS TEMPLOM	219
SZOBROK ÉS KERESZTEK	221
SZOBROK A VÁROS FŐTERÉN	223
Nepomuki Szent János szobra	225
A szobor áthelyezése	228
Ájzatosság Szent János ünnepének nyolcadában	228
A pusztulás évei	230
A Szeplőtelen Szűz Mária (Immaculata) szobra	231

Szentháromság-szobor	234
A Fájdalmas Mária szobra	239
KERESZTEK	241
KERESZTEK KUNSZENTMÁRTON BELTERÜLETÉN	243
Veres-kereszt	243
Ájzatosságok a Veres-keresztnél	244
A kereszt felújítása 1973-ban	246
Kálvária	247
A kereszt kultusza	249
Még romjaiban is szép	250
Juhászkereszt	251
A kereszt megújítása és felszentelése 1930.	253
A mai állapot	254
Kossuth utcai kőkereszt	255
A Kurutz-féle kereszt története	256
A kereszt áthelyezése	257
Legújabb fejlemények	257
A Laki Oláh kereszt	258
TEMETŐI FESZÜLETEK	260
A Tóth János-féle kőkereszt a felső temetőben	260
A Greiffel-féle fakereszt az alsó temetőben	261
Alsó temetői vaskereszt	263
HATÁRBELI KERESZTEK	264
Telekhalmi kereszt	264
Balázs-kereszt	265
Paptanyai kereszt	266
Béke-kereszt	267
Balgá-kereszt	267
TANYAI ISKOLÁK, KERESZTEK, HARANGOK	269
Ugar tanyai kőkereszt és harang	271
Jaksor tanyai kőkereszt és harang	273
Telekpart tanyai kőkereszt és harang	274
A telekparti harang	275
Keresztszentelés a telekparti iskolánál	275
A mai állapot	277
Veker tanyai kereszt és harang	277
A gyalui kereszt és harang	279
Kereszt- és harangszentelés a gyalui iskolánál	279

KUNSZENTMÁRTONIAK ÁLTAL EMELT KERESZTEK	
A SZOMSZÉDOS HATÁRBAN	281
Kórhányi kőkereszt	281
Ünnep a Kórhányon	283
A Józsa Károly-féle kőkereszt	285
A Csernus Ferenc-féle kereszt	285
KERESZTEK MESTERSZÁLLÁSÁN	286
A mesterszállási feketehalmi kereszt	286
Kézsmárki-féle fakereszt	287
Sós Pál-féle fakereszt	288
KERESZTEK CSORBA-PUSZTÁN	290
Csorbai kőkereszt	290
Csorbai fakereszt	290
„HOL SÍRJAINK DOMBORULNAK”	291
BEVEZETŐ	293
A KUNSZENTMÁRTONI TEMETŐK	295
GÖRÖG TEMETŐ	301
FELSŐ TEMETŐ	303
Sírboltok, sírhalmok a felső temetőben	310
ALSÓ TEMETŐ	359
Régi alsó temető	359
A második (jelenlegi) alsó temető 1864.	362
Sírboltok, sírhalmok az alsó temetőben	365
IRODALOM	411
GEWEIHTE STEINE (Deutsche Zusammenfassung)	415
KÉPEK/ILLUSTRATIONEN	431

*Urunk megtestesülésének 2000.,
a magyar kereszténység 1000.,
Kunszentmárton újraterelítésének
280. évfordulója emlékére.*

ELŐSZÓ

Kunszentmárton múltjára vonatkozó, több évtizedes kutatómunka eredményeként jelenik meg önálló kötetben a város közel három évszázada alatt létrejött egyházi műemlékek: az egykori fogadalmi kápolnák, a ma is fennálló temetői kápolnák, a kármelita rendház kápolnája, a kungyalui filiális templom, a köztéri szakrális szobrok, az útmenti és határbeli keresztetek, valamint a temetők teljes történeti áttekintése.

A magyar Alföld tiszántúli részén, Jász-Nagykun-Szolnok megyében, a Körös folyó bal partján elterülő, közel tizenkétezer lakosú település története a honfoglalásig vezethető vissza. Szent Márton püspök a középkori (és a mai) templom pátrónusa, róla kapta nevét az egész község, melyet Árpád-kori okleveleink Mártonfalvának, Szentmártonszállásnak is említenek. A tatárjárás után IV. Béla király a Tiszántúlon telepítette le a kunokat, akik a keresztény hitre térve felvették az itt élő magyarok nyelvét és szokásait. Emléküket településünk „Kun” előneve őrzi. A törökdúlás súlyos megpróbáltatásokat hozott a községre. Négyszer vált a lángok martalékává, s az 1686-os hadjárat idején végleg elnéptelenedett. Három évtizeden át csak „Kun-szent-mártonyi puszta”-ként nevezik a hivatalos okmányok, míg végül 1719-ben Jászapátiból és más jász helységekből érkezett katolikus vallású telepítők rakták le újból a község alapjait, s a lendületes fejlődést bizonyítja, hogy alig egy évszázad múlva már elnyerte a városi rangot. Az egyházi építményeken máig felfedezhetők a jász jellegzetességek, amelyek megtalálhatók a tovább élő szokásokban is.

A török idők pusztításainak szomorú következménye, hogy a város középkori múltjából **egy darabka kő sem maradt**. A XVIII. század elején épült első templom és a két fogadalmi kápolna sem állt fenn hosszú ideig. Napjainkban az 1784-ben emelt katolikus templom, valamint egy-két lepusztult szobor és kőkereszt őrzi még a barokk idők hangulatát. A XIX. század folyamán alakult ki igazában a város arculata: temetői kápolnáink, köztéri szobraink és keresztjeink azóta tartoznak karakterisztikusan a település külső képéhez. Ezek nemcsak mint építmények fontosak, hanem értékes információkat is hordoznak és őriznek elmúlt évszázadaink eseményeiből, elődeink életéből.

Városunk nem bővelkedik műemlékekben, de a „Megszentelt kövek” cím alatt ismertetésre kerülő egyházi létesítmények olyan értékeket képviselnek, amelyek fontos részei az ezeréves magyar és keresztény kultúrának. Egy országos szinten is kevésbé ismert alföldi mezőváros egyházi és népi ihletésű építészeti hagyomány-világának teljes feltárása és közkinccsé tétele valósul meg a kiadvány közreadásával.

Előre kell bocsátanunk, hogy a publikált anyag nem tartalmazza a kunszentmártoni római katolikus nagytemplom bemutatását, mert az 1784-től fennálló, katedrálisnak beillő építmény gazdag történeti anyagának és ikonográfiai értékeinek elemzése újabb önálló kötet megjelentetését teszi szükségessé.

Az 1. fejezet azoknak az 1700-as évek elején létező fogadalmi kápolnának a bemutatásával kezdődik, amelyek már régen elenyésztek, de a levéltári adatok hitelt érdemlően bizonyítják e szent helyek fontosságát és népszerűségét a helyi lakosság körében. A kápolnák jelentősége különösen az 1739. évi pestisjárvány idején növekedett meg. A 2. és 3. fejezet az 1869-ben épült alsó temetői kápolna és az 1873-ban létesült felső temetői kápolna építéstörténetének, renoválásának, belső berendezésének, valamint a vallásgyakorlatban betöltött szerepének részletes leírását adja. Ehhez kapcsolódik a „Felső Temetői Kápolna Egylet” írásos anyagának közlése. A sor a kármelita rendházhoz tartozó kápolna és a kungyalui filiális templom bemutatásával folytatódik.

A 6. fejezet a négy köztéri szobor (Nepomuki Szent János, Immaculata, Szentháromság, Fájdalmas Mária), valamint az összes bel- és külterületi kereszt történeti és ikonográfiai jellegzetességeit elemzi.

A keresztok bemutatásának egyik alfejezete a tanyai iskoláknál álló keresztok, haranglábak leírása.

A tanyák szakrális emlékeiről olvasva meglevenednek előttünk a tanyasi emberek dolgos hétköznapi és az ünnepnapok lélegzatszűzítő eseményei. A tanyai iskolák, keresztok, haranglábak ugyanis nemcsak paraliturgikus ájtatosságok, hanem a hivatalos egyházi liturgia színhelyei is voltak.

Kunszentmártonban jelenleg két temető található. A síremlékek számbavétele során kirajzolódik a város törzsökös családjainak helyben betöltött szerepe, ugyanakkor remélhető, hogy a sírfeliratok közreadása a névtani és családtörténeti kutatásokra is ösztönzően hat.

A teljesség kedvéért szükségesnek látszik megemlíteni, hogy a kápolnák, valamint a szobrok és keresztok történetét tárgyaló fejezetek külön-külön résztvettek a szolnoki Megyei Múzeumok Igazgatóságának évenként meghirdetett helytörténeti, néprajzi gyűjtőpályázatán, ahol a fogadalmi kápolnák története második díjat nyert, míg az alsó és a felső kápol-

na múltjának ismertetése, végül a szobrok és keresztek részletes bemutatása megyei első helyezésben részesült.

A szerző ezen a helyen szeretné megköszönni a szolnoki Damjanich Múzeum, a Szolnok Megyei Levéltár, valamint az Egri Főegyházmegyei Levéltár igazgatóságának és munkatársainak a segítőkész támogatást. Ugyancsak hálás köszönettel és elismeréssel nyugtazza Dr. Barna Gábor, Fehér Istvánné, Herczeg László, Holló András, Janes Zoltán, Kakuk Mátyás, Kovács János, Terhes Vilmos, Tigyi Béla, Dr. Tóth Mária, Varga Dezső és Varga Imre szíves közreműködését, akik adatszolgáltatásaikkal és munkájukkal járultak hozzá ennek a könyvnek a létrejöttéhez.

A kiadvány természetesen akkor éri el igazi célját, ha sikerül az érdeklődést felkelteni városunk múltjának értékei iránt, s a hagyományok tisztelőin felnövekvő nemzedékek a harmadik évezredbe lépve is megértik, átveszik, továbbadják és a maguk számára is kötelező erejűnek fogadják el a „megszentelt kövek” üzenetét.

FOGADALMI KÁPOLNÁK KUNSZENTMÁRTONBAN

BEVEZETŐ

Ennek a tanulmánynak az a sajátossága – s ez a körülmény a szerző dolgát is meglehetősen nehezíti –, hogy olyan épületek, ájtatossági célokat szolgáló létesítmények történetét próbálja bemutatni, amelyek már régóta nem léteznek, sőt a helyük sem állapítható meg pontosan. A levéltári adatok persze minden kétséget kizáróan igazolják, hogy a XVIII. század folyamán két fogadalmi kápolna¹ is állott Kunszentmárton területén, s erre vonatkozóan azt gondolhatjuk, hogy Ifj. Dósa József nyugalmazott sályi plébános és Szabó Elek esperes-plébános, a város történetének szorgalmas és lelkes kutatói már mindent leírtak, ami a téma szempontjából lényeges és fontos lehet. Az elsárgult iratok száraznak tűnő adatai, a régvolt kunszentmártoni elődök végrendeletekben kifejezett szándékai kétségtelenül sokatmondóak az egykori kápolnák létezését illetően, de a „Kunszentmárton története” című könyvet, a helytörténészkedéssel foglalkozók „bibliáját” olvasgatva, jónéhány nyitott kérdést hagynak a lekipásztornak és helytörténeti kutatónak egyaránt kiváló Dósa József és Szabó Elek által rögzített megállapítások. Az sem lehet vitás, hogy a város újraterülepítését követő évtizedek folyamán, kiváltképpen pedig a félelmetes pestisjárványok szorongással teli időszakában működő fogadalmi kápolnák – berendezési tárgyaikkal, s az ott kialakult ájtatossági formákkal együtt – maradandó hatást gyakoroltak a lakosság gondolkodására, vallásos meggyőződésére. Itt megint falbaütközik a kutató erőfeszítése, hiszen akkora időtávolság választja el a ma emberét a XVIII. században élt elődöktől, hogy reménytelennek tűnik a betekintés a múlt áttörhetetlen homályába. Arról van ugyanis

¹⁾ A kápolna istentiszteleti célokra szolgáló hely, építészeti vonatkozásban kisméretű, önálló, vagy templomhoz kapcsolódó építmény. Liturgikus értelmezésben olyan templomot jelent, amely **nem teljes jogállású** plébániatemplom. A kápolnák a szakrális táj meghatározó építészeti objektumai, egyúttal kiemelkedő jelentőségű kultusztörténeti emlékek. Évszázadok során sokrétű funkció kapcsolódott hozzájuk. Használatuk főleg az egykori hagyományos faluközösségek vallásos népeletében volt nélkülözhetetlen. Rendeltetésük szerint a liturgikus célokat és magánájtatosságot egyaránt szolgálják.

Vö. Lantosné Imre Mária 1998. 115.

szó, hogy Kunszentmárton megszállását követően két kápolna épült a helységben, melyek közül az egyik még jóval 1777 előtt megszűnt, a másikat pedig 1789-ben bontották le. Tulajdonképpen az 1719 és 1789 között eltelt 70 esztendő az a kritikus időszak, amelyre vizsgálatunk kiterjed. (Az már külön tanulmányt igénylő kérdés: miért kellett újabb 80 évnek eltelnie ahhoz, hogy Kunszentmárton népe 1869-ben, majd négy év múltán, 1873-ban ismét új kápolnák létesítésére vállalkozzon!)

Tisztában kell lennünk azzal, hogy a rendelkezésre álló adatok alapján nem tudunk minden felmerülő kérdésre választ adni, de a szakrális néprajz két kiváló tudósa: Bálint Sándor és a kunszentmártoni származású Szilárdfy Zoltán az átfogó kutatómunka, valamint a komplex elemzés módszerének segítségével a népléleknek olyan mélységeibe hatolt, amelyek közelebb hozzák és érthetővé teszik számunkra a XVIII. században élt emberek gondolkodását. Arra a kérdésre tehát nincs felelet, hogy a vizsgálódás tárgyát képező kápolnák mikor épültek, hol álltak, mikor és milyen ok miatt szűntek meg, de az összehasonlító elemzés segítségével, a korabeli példák egymás mellé állításával kíséreljük megközelíteni a helyes választ. Ennek nyomán, legalább elméletben kirajzolódik előttünk azoknak a rég-volt kunszentmártoni szent helyeknek a képe, amelyek a Körös partján élő hithű katolikusok devótiós igényeit szolgálták.

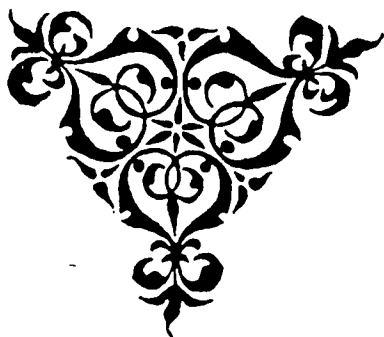
Mivel a jelzett kápolnák közül az egyik, különböző szenteknek, így Szent Fábiánnak és Sebestyénnek, majd Szent Rókusnak, Rozáliának a nevét viselte, előjárójában szólni kell a szentek tiszteletének hagyományáról. A reformáció előtt úgyszólván az egész kereszténység (a keleti és nyugati egyház) körében ismert és elterjedt volt a szentek tisztelete. Habár a keresztény emberek meggyőződéssel vallották a három személyből álló, örökévaló, egy igaz Istenbe vetett hitet, mégis erőt adott számukra az a bizonyosság, hogy az élet különböző gondjaiban, bajaiban, megpróbáltatásaiban kérhetik, remélhetik és tapasztalhatják a szentek segítségét, égi közbenjárását. Közöttük első helyen állott a megtestesült második isteni személy édesanyja, a Boldogságos Szűz Mária, akinek tisztelete a szentekét is felülmúlja. Természetesen, különböző korokban más-más szentek kerültek a „népszerűségi listára”. A pestises idők legkedveltebb közbenjárói közé Szent Sebestyén, Rókus, Rozália, Xavéri Szent Ferenc, Borromei Szent Károly, esetleg Nepumoki Szent János és Pádúi Szent Antal tartozott. Ezért igaz a megállapítás, hogy az ő megjelenítésük, különösen együttes ábrázolásuk egyenesen korjellemzővé válik. Az is megfigyelhető – amit a kunszentmártoni példa szintén igazol –, hogy a pestisjárványok megszűntével alábbhagyott, sőt egyenesen visszaszorult a felsorolt szentek tisztelete, illetve azokat újabbak váltották fel. Ma már sehol nem állítanak szobrot vagy oltárt Szent Rozália és Szent Rókus tiszteletére, de annál többet hall-

hatunk Szent Rita, Szent Tádé és a rózsahullató Liziói Szent Teréz kultuszáról.

A barokk vallásosság részleteire vet fényt a kor népszerű szentjeinek ábrázolásmódja, a hozzájuk intézett imák és énekek szövege, a képek és szobrok felirata, a kultusz elterjedésének köre és iránya. Igen helytálló Szilárdfy Zoltánnak az a megállapítása, mely szerint a „komplex elemzés megeleveníti a műtárgyat”.

Végezetül szükségesnek tartjuk hangsúlyozni, hogy a példaként említett és az összehasonlítás alapjául szolgáló létesítményeket a szerző személyesen kereste fel és vizsgálta meg. Talán feltűnően sokszor történik hivatkozás a jászapáti kápolnára. Ez abból a meggyőződésből fakad, hogy a közös eredet következtében bizonyos fokú hasonlóság lehetett a majdnem azonos időben épült és a mai napig létező jászapáti kápolna és a XVIII. század végén lebontott kunszentmártoni kápolnák között.

A szerző mindezek tükrében próbálkozik szerény kísérletet tenni arra is, hogy a régen elenyészett kápolnák bemutatásával legalább megközelítő képet vázoljon fel a XVIII. századi Kunszentmárton népi vallásosságáról.

A KÁPOLNÁK TÖRTÉNETE

Az 1719 körül újraterlepített Kunszentmárton lakosai a családi otthonok felépítése mellett nem feledkeztek meg arról sem, hogy az Isten imadására hajlékot emeljenek. Az első kis templom, amely méreteinél fogva inkább csak kápolnának számított, bizonyára mindjárt a megszállás után létesült, amelyet a Jászapátiból ide költözött telepítők a Szentháromság nevére szenteltek. A tulajdonképpeni második templomot Szent Márton püspök tiszteletére az 1721. vagy 1722. évben emelték. Ennek használatba vétele után az előző templomocskát **Szentháromság kápolna** néven tartották számon. Hamarosan másik kápolna is épült, amelyet váltakozva Szent Sebestyén, Rókus, illetve Rozália kápolnának neveznek a fennmaradt írások.² A két kápolna szerepe az 1739. évi pestisjárvány idején hallatlan mértékben megnövekedett.

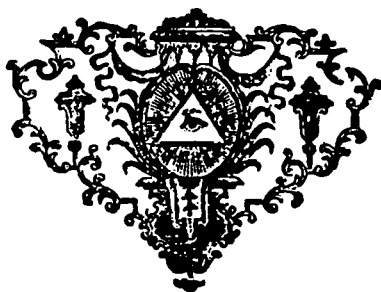
A XVIII. század folyamán egész Európát végigpusztító, tömegeket irtó pestisjárvány tartotta rettegésben a lakosságot. Megbízható források szerint az 1734. és 1744. közötti tíz esztendőben 300 ezren haltak meg Magyarországon. Ez a szám a népesség 10 százalékának felelt meg. 1719-ben, amikor Kunszentmárton újraterlepítése befejeződött, Jászapáti lakosai közül több mint hatszázan haltak meg a szörnyű járvány következtében. 1739. júniusában a pestis újabb hulláma söpört végig az országon. Ekkor Jászapáti lakosai közül csak 80 fő esett a gyógyíthatatlan betegség áldozatául, Kunszentmárton számára azonban ez volt a fekete esztendő. Több mint 800 lakos életét követelte a gyilkos kór.

Alig 36 éves korában meghalt Csombok Mihály plébános is, aki magát nem kímélve látta el lelki vigasztalással híveit, és sokakat kísért el utolsó útjukra. A pestises betegen nem lehetett segíteni, rosszabb volt, mint a rák, három nap alatt egy egész család belepusztult. Házak és utcák néptelenedtek el. Az áldozatok méltó búcsúztatására sem volt lehetőség, a

---

²⁾ Dósa-Szabó 1936. 232.

halottakat mésszel öntötték le és közös sírba temették. A döghalált a kor-szemlélet Isten büntetésének vélte. Ebben a kétségbeejtő helyzetben magától értetődő, hogy a hívő nép vallásos érzületének megfelelően számos pestis ellen oltalmazó szentet választott, fogadalomból emlékműveket, kápolnákat épített, oltárokat emelt, valamint egyes szakrális ábrázolásoknak szinte mágikus védelmező erőt tulajdonított.³ A jászapáti nép a járványtól való megszabadulás iránti hálából emelte a hevesi országút mellett 1739-ben a Mária Neve tiszteletére szentelt, máig meglévő kápolnát, amely körül hamarosan temetőt alakítottak ki.

---

³⁾ Szilárdfy é. n. 207-208.

SZENTHÁROMSÁG KÁPOLNA

Az 1739-ben rettenetes pusztítást okozó pestisjárvány idején a végrendeletek feltűnően nagy számban említik a két kunszentmártoni kápolnát. Mindez azt mutatja, hogy a hívek gyengéd érzülettel viseltettek a szent helyek iránt. A végrendelezések rövid bemutatása képet ad a XVIII. század hitéleti, vagyoni és művelődéstörténeti viszonyairól.

1739-ben Váczi Ilona (Csombok Mihály plébános mostohája) a Szent Sebestyén kápolnára egy borjút hagyományozott. A végrendelet 4. pontja szerint a **másik kápolnára** (tehát a Szentháromság kápolnára) is egy borjút testált. Ugyancsak 1739-ben Csombok János két harmadfű ökör tinót, egy kancalovat hagyott a Szent Sebestyén kápolnára, tíz öreg juhot pedig a Szentháromság kápolnára. Sárkány Juhász Erzsébet a Szent Sebestyén kápolnára „egy bulya vászon kötint, egy selyem keszkenőt és egy fejel haját” hagyományozott, s úgy rendelkezett, hogy egy dunna, egy derékalj és egy „fejel hajastul” adattasson el, az ára pedig legyen a Szentháromság kápolnáé!⁴

A kápolna korának meghatározása tekintetében igen fontos vizsgálati szempont a titulus választásának kérdése. A XVIII. századi pestisjárványok idején legtöbbször a Szentháromságot választották a templomok, kápolnák pártfogójául. Magyarázat erre az, hogy a „három Dávid-i rossz”, vagyis a **háború**, az ebből fakadó **éhség**, valamint az éhségtől legyengült tömegeket pusztító **pestis** (döghalál) ellen a három legfőbb jó: a mindenséget teremtő Atya, a világot megváltó Fiú és a föld színét megújító Szentlélek képes hathatós védelmet nyújtani.

A barokk idők hírneves főpásztora, Padányi Bíró Márton veszprémi püspök ennek hitében szerzette egykorú énekének szövegét:

„Három súlyosb csapás
Gyakran mi reánk száll:
Éhség, hadakozás és a mirigyhalál,
Szent Háromság, ezektől meg-tartsál.”⁵

⁴) Dósa-Szabó 1936. 232-233.

⁵) Szilárdfy é. n. 232.

A mindenszentek litániájának invokációjában is előfordul a „Tria Davidis Mala” elhárításáért esengő fohász: „Pestistől, éhségtől és hadaktól ments meg, Uram, minket!” Innen válik érthetővé a kunszentmártoni Szentháromság kápolna népszerűsége a pestisjárvány idején.

A szörnyű betegség lelki megrázkódtatásainak hatására keletkezett végrendeletek felváltva Szentháromság, illetve Szent Sebestyén, Rókus és Rozália kápolnát emlegetnek. Ez olyan gyanút kelt és azt a gondolatot erősíti, mintha ugyanarról az egyetlen kápolnáról lenne szó. A feltevést néhány példával lehet igazolni:

A pestises idők oltalmazóit, népszerű pártfogóit együttesen sorakoztatja fel és foglalja össze az 1744-ben épült kiskunfélegyházi nagytemplom baloldali mellékoltára, melynek olajfestménye a Szentháromságot jeleníti meg, az oldalszobrok pedig az oszlophoz kötözött, nyílvezzőkkkel átvert Szent Sebestyént, illetve a lábsebére mutató Szent Rókust ábrázolják. Hasonló elrendezésben szemléltetik a köztéri Szentháromság-szobrok (Vácott, Veszprémben, Kecskeméten) a pestis ellen védelmező szentek alakjait.

Vajon nem ilyen megfontolásból illették a régvolt kunszentmártoniak különböző elnevezésekkel ugyanazt a kápolnát? Hajlamosak lennénk ennek állítására, ha Váci Ilona végrendeletének 4. pontja nem utalna kifejezetten a **másik kápolnára**, amelyre – a Szent Sebestyén kápolnához hasonlóan – szintén egy borjút testált. Ugyanígy két különböző kápolnára hivatkozik Csombok János és Sárkány Juhász Erzsébet végrendelete is. Talán bizonyító erővel rendelkezik azon egyszerű tény, hogy az 1789-ben lebontásra ítélt Szent Sebestyén (Rókus, Rozália) kápolna leltárában semmiféle Szentháromság ábrázolás nem szerepel. Így tehát valóságként kell elfogadnunk azt a feltételezést, hogy az 1700-as évek közepén két fogadalmi kápolnája volt Kunszentmártonnak.

Viszont lehetetlenség annak megállapítása, melyik épülhetett előbb. Mivel a Szentháromság kápolnáról 1739 után nem történik említés, s 1777-ben Sütő Pál és Nagy István végrendeleteiben egyszerűen csak „kunszentmártoni kápolná”-ról esik szó, bizonyoság arra, hogy ebben az időben már csak egyetlen ilyen jellegű épület létezett. Kétségtelen tehát, hogy a Szentháromság kápolnája már jóval 1777 előtt elpusztult.

Az építmény helye sem határozható meg. Dósa József és Szabó Elek feltételezi, hogy az Alkotmány utca 25. számú ház (régi házszáma 1213.) udvarán lehetett, mert Nagy Lajos csizmadia-mester házának 1910 körül történt építése, vagy nagyobb szabású javítása alkalmával az udvaron

meszesgödörásás közben egy széles, erős égetett téglá és terméskő alapra bukkantak, mely állítólag félkörű ívben hajlott. Akkor további ásás mellőzésével a gödröt betemették, mert az alap nagy része a szomszéd ház alatt folytatódott. Szabó Elek javasolta, hogy a helyet alkalmas időben újra fel kell ásni, annak megállapítására, miféle épület emelkedett valamikor a talált alapok fölött. Valószínűnek tartja, hogy ez lehetett a szóban forgó Szentháromság kápolna, de az nincs kizárva, hogy valami régesrégi község templomának alapjaira találtak.⁶

⁶ Dósa-Szabó 1936. 232. Az újabb feltevések azt a gondolatot erősítik, hogy a **Szentháromság-kápolna**, amely kezdetben templomi célokat is szolgált, a mai Bethlen Gábor és Kölcsey utca sarkán lévő portán (Bozóky Ferenc egykori telkén), **az első temetőben** állhatott. Erre enged következtetni az a tény, hogy 1721-ben (vagy 1722-ben) már a **második** templomot építették: valószínűleg a jelenlegi templom helyén, illetve annak környékén. Az 1735-ben betelt első temető kápolnája a pestisjárvány utáni időkben még néhány évig, évtizedig az áhítatgyakorlatok színhelye lehetett.

SZENT SEBESTYÉN (RÓKUS, ROZÁLIA) KÁPOLNA

Kunszentmárton második kápolnája – melynek jelentősége az 1739-ben pusztító pestisjárvány idején hallatlan mértékben megnövekedett – a feltételezések szerint 1729 körül épült az Érparton, a község lakott területén kívül, a mostani úgynevezett Kálvária-kereszt helyén. Szent Fábián és Sebestyén nevét viselte, bár később egyszerűen csak **Sebestyén kápolnának** említik.

A kettős elnevezés azon alapszik, hogy a Décius-féle keresztényüldözés alatt, 250-ben mártírhalált halt Szent Fábián pápának és Szent Sebestyénnek, az egyik leghíresebb őkeresztény vértanúnak (+ 298) az ünnepe január 20-án ugyanarra a napra esik. A liturgiában is együtt emlékeznek meg róluk, személyes közük azonban nincs egymáshoz, egyetlen közös vonásuk a vértanúság. (A két név egybefonódásának legékezebb példája a Csongrád megyében található **Fábiánsebestyén** község neve.)

FÁBIÁN nem tartozik ugyan a pestistől óvó szentek közé, annyit mégis el kell mondani róla, hogy 236-tól 250-ig ült Szent Péter trónján. Megválasztása is csodálatos módon történt, mert amikor a konklávéra összegyűlt főpapok nem tudtak megegyezni az új pápa személyében, hófehér galambot láttak a magasból alászállni, amely Fábián vállára ereszkedett. Így már nem volt kétséges, ki lesz az Egyház feje. Nevéhez fűződik az a rendelkezés, mely szerint a krizma és az olaj szentelése nagycsütörtökön történjék, valamint, hogy a keresztények minden esztendőben, legalább húsvét táján meggyónjanak és az Oltáriszentséget magukhoz vegyék. A Decius császár idejében újra fellángoló üldözés alkalmával vesztette életét Szent Fábián is: a pápai tiarát a vértanúság koronájával cserélte fel.⁷

A kunszentmártoni kápolna homlokzatán „kis kő kép” jelenítette meg „Szent Fábián” alakját.⁸

SEBESTYÉN császári testőrparancsnok volt, akit tántoríthatatlan hithűsége miatt nyíllal végeztek ki. A hiedelemvilág a nyilat a halál és a betegség jelképének tekintette. Ebből következik, hogy a hívő nép Szent Sebestyén oltalmát kérte a feketehalál szörnyű pusztítása, a pestisjárvány nyila ellen. A barokk idők templomainak, köztéri szoborcsoportjainak elmaradhatatlan szereplője a fához kötött, nyílvesszőkkel átdöfött Szent Sebestyén alakja.

⁷ Dedek Crescens 1900. 84-85.

⁸ Dósa-Szabó 1936. 236.

Az 1739 óta fennálló jászapáti pestis-kápolna elenyészett Sebestyén-képének ez volt a felirata:

DIVINI MARTYR TELIS CONFIXUS AMORIS
NIL CURAT MEMBRIS SPICULA FACTA SUIS.

Nehezen fordítható magyar értelmre: „Az isteni szeretetnek nyilakkal átszúrt vértanúja. A dárdaszúrások tagjainak nem ártanak.”⁹ Hasonló Szent Sebestyén-ábrázolás lehetett a kunszentmártoni érparti kápolna oltárképe és kisebb méretű kőszobra, melyekre az 1789-ben összeállított leltár hivatkozik.¹⁰

Pusztító járványok idején így énekelt hozzá a hívő nép:

Dicsőséges Szent Sebestyén,
Kinek sok seb esett testén,
Vére földre öntetvén.

Az ellenségnek nyilai
Tested furdalják dárdái
És sok kínzó szerszámai.

Azért Isten a pestisben
Téged tett orvossá s ebben
A testünk sérelmében.

Mivel azért ez nyavalya
Helységünket háborgatja,
Hogy segítséged óhajtja...¹¹

A szentmártoni hívek gyöngéd kegyelete és tisztelete a Sebestyén kápolna iránt abban nyilvánult meg, hogy végrendeleteikben sokan megemlékeznek róla valami értékes hagyománnyal.

1739. Gyenes József végrendelete, 4. pont:

Temetésekre hagyok 12 forintokat, és abúl adgyanak Tíz Misékre és az ki elmarad légyen Sz. Sebestén kápolnájára.

⁹ Bálint Bp. 1977. 160-164., Vö. Vándorfy 1895. 70.

¹⁰ Dósa-Szabó 1936. 236.

¹¹ Bálint 1977. 164.

1739. Kanász Tündér Imre, 3. pont: Egy perghős borjat a Sz. Sebestén kápolnára.

1739. Molnár Márton, 3. pont: Egy pej kancza tavalyi csikót a Sz. Sebestyén kápolnára.

1739. Karsay János, 4. pont: feltételesen minden a templomnak és a Sz. Sebestyén kápolnának.

1739. Radics Gergely, 2. pont: Egy kancza szürke lovat a Sz. Sebestén kápolnának.

1739. Gácsy Benedek, 9. pont: 10 juhot, melyeknek az öte csurka előtt vagyon, az öte pedig az nyáján, a Sz. Sebestén kápolnának.

Még megnevezetten 22-en hagytak valamit a kápolnákra.

Legközelebb már csak 1748-ban történik megemlékezés, ez pedig László György végakarata a Sz. Róchus kápolnáról. Juhász Györgyné 1758-i végrendelete három címmel jelöl egyetlen kápolnát: **Szent Róchus, Sebestyén és Rozália** nevekkal.¹² Egészen bizonyos, hogy az 1739. évi nagy pestis után a Sebestyén kápolnában fogadalmak beváltásaképpen elhelyezték Szent Rókus és Szent Rozália képeit, mint akik régi időktől a ragályos betegségben szenvedők védőszentjeiként váltak ismertté. (Így nyerte létezését és nevét a pesti, majd a szegedi Rókus kápolna és kórház is.)

A Szentek élete és a szakirodalom adatai alapján a következő kép rajzolódik ki előttünk Szent Rókus alakjáról.

A XII. század végén született Montpellierben, gazdag francia családból. Ifjú korában árvaságra jutott, vagyona nagy részét kiosztotta a szegények közt, Rómába zarándokolt, ahol a dögvész teljes erővel dühöngött. Hősi önfeláldozással éjjelét-nappalát a ragályos betegek között töltötte, ápolta, vigasztalta őket, betegségüket a kereszt jelével gyógyította, a halottakat eltemette. Miután ő maga is megkapta a ragályos betegséget, nehogy tőle mások is fertőzést kapjanak, a közeli erdőbe vonszolta magát, hol a legenda szerint egy kutya naponként kenyeret vitt számára (ezért szokták kutyával ábrázolni), fekvőhelye mellett pedig egy forrás volt, melyből égető szomjúságát oltogatta és fekélyes sebeit mosogatta. Felgyógyulása után szülőföldjére tért vissza, ahol éppen háború dúlt. Mint kémét elfogták és börtönbe vetették. Itt halt meg 1227. augusztus 16-án. Hozzá tartozói csak halála után tudták meg, kit tartottak fogságban.

A szentnek a járványos időkben megnövekedett népszerűségével magyarázható, hogy alig van olyan egykorú barokk főoltár, amelynek legalább a mellékalakjai között Rókus szobrával, képével – gyakran Sebestyén és Rozália társaságában – ne találkoznánk. A jászapáti fogadalmi kápolnában ez volt képének aljára írva:

¹²⁾ Dósa-Szabó 1936. 232-234.

DESPICIENS MUNDUM CUM VULNERA PESTIFERORUM
CUM CRUCE SIGGNAT, TUM SANAT, ABITQUE MALUM.

Magyarul: „A világ megvetője, amikor a pestises sebet kereszttel jelöli, akkor meggyógyul, elmúlik a baj.”¹³

Az érparti kápolna – Szent Rókus kisméretű képével és a külső homlokzaton álló kőszobrával együtt – már régen eltűnt a föld színéről, de a Máriaradnára évenként rendszeresen elzarándokló kunszentmártoniak még a múlt század nyolcvanas éveiben is elénekelték Szent Rókus radnai szobra előtt a város hírneves kántorának, öreg Mezey Jánosnak a búcsújárásokra írott szerzeményét:

Óh dicső szent Rókus, téged magasztal
Buzgó szívünk, és kér bizodalommal:
Vidd Isten elébe könyörgésünket,
Hogy mentsen meg minden véstől bennünket.

Főképp távoztassa el a mirigyet,
Az öldöklő járványt s más betegséget:
Hogy Isten jószágát épen áldhassuk,
És pártfogásodat meghálálhassuk.

Véletlen haláltól mentsen meg minket,
Mely nem lelné készen bűnös lelkünket.
Isten adjon időt a megtérésre,
Melyet hozzá nyújtasz, könyörgésedre.

Az Úr Jézus Krisztus vére hullása
Legyen testünk s lelkünk meggyógyulása,
S ha Isten kiszólít, mint óh szent, neked,
Adjon minekünk is örök életet!¹⁴

szent rozália szintén a pestis ellen védelmező pártfogók közé tartozik, aki Nagy Károly császár ivadéka volt, s a XII. század elején Palermóban született. A szicíliai király udvarában nevelkedett, de szíve csak Isten után vágyódott. Titokban elhagyta a királyi udvart, s a Palermó melletti Montreál hegységbe vonult. Egy mély barlangban, mint reme-

¹³ Bálint 1977. II. 194. Vö. Vándorfy 1895. 70.

¹⁴ 1886. 117.

te élt 1160-ban bekövetkezett haláláig. „Itten Szent Rosalia, mint a kőszikla hasadékaiban nyögő galambocskák, a Mennyei dolgoknak elmélkedéseivel gyönyörködött az Istenben” – írja róla Illyés András erdélyi püspök a szentek életét feldolgozó hatalmas művében (1743). Amikor halálát közeledni érezte, a barlang földjére feküdt, vánkosul bal karját tette a feje alá, jobbjaival a feszületet tartotta. (Legtöbbször így ábrázolják, amint halálos álomba merülve, jelképes értelmű virágok: lilium és rózsák között öleli magához a keresztet.)¹⁵ Testét, melyet a cseppkőbarlang faláról lehulló vízcseppek mintegy kristály-koporsóval vettek körül, 1664-ben találták meg, s Palermóban ünnepélyesen eltemették. Ez alkalommal a városban dúló döghalál hirtelen megszűnt. Azóta Palermó védőszentje, egyszersmind a pestisjárvány elleni védőszentként tiszteli az egész világ.¹⁶

A szent „triász” együttes ábrázolása a XVII. század óta létezik. „Sebestyén már az ókortól fogva, Rókus a középkor óta, Rozália pedig az újkorban válik igen kedvelt, pestistől védő szentté. A büntetés nyilait az agyonnyilazott mártír katona fogja fel. Pestises fekélyére mutat a betegápoló Rókus, mellette hűséges kutya. A remetebárányjában halálos álomba merült rózsakoszorús palermói Rozália, az enyészet idealizált képeként enyhíthette a szörnyű betegségtől való rettegést. A három szent megjelenítése a szakrális barokk ikonográfia egyik tipikus témája. A pestissel kapcsolatos fogadalmi emlékművek, oltárok szintén e kompozíció sémáját követik.”¹⁷

Talán nem járunk messze az igazságtól, ha az egykori kunszentmártoni kápolnát a felsorolt példák alapján próbáljuk magunk elé képzelni.

A többször emlegetett jászapáti fogadalmi kápolna főhomlokzatán ki-képzett falmélyedésben Szent Rozália fekvő szobra látható, fölötte kőbe vésett latin szavak, amelyek a szentet kérik, hogy oltalmazza az apátiákat a pestistől. (Magyar fordítása: „Rozália szűz, kérjed Jézust, hogy védelmezzen meg bennünket a döghaláltól.”¹⁸ A kunszentmártoni kápolna képe hasonló formában ábrázolhatta Szent Rozáliát.

¹⁵ Szilárdfy 1984. 40.

¹⁶ Debreczeni é. n. V. 45. és 108.
Vö. Bálint 1977. II. 256-260.

¹⁷ Szilárdfy 1984. 47. A debreceni Szent Anna templom (1993 óta püspöki székesegyház) oldalhajójának barokk oltárán együtt jelenik meg Szent Sebestyén és Rókus fából faragott szobra, míg az oltárkép alatti predellarészt Szent Rozália sziklabarlangja tölti ki. Hasonló ábrázolás látható a kecskeméti piaristák és az egri ferencesek templomában, az egri Rozália kápolnában, továbbá Felnémet község és Kiskunfélegyháza plébániatemplomában.

¹⁸ „Műemlék jellegű épületek a temetőben. Jászapáti.” Tál Gizella riportja. (Új Néplap, 1993. február 10.)

A Rozália-kultusz írásban maradt értékes dokumentuma Ifj. Mezey Nep. János kunszentmártoni kántor énekeskönyvében található: „Miseének Szűz Szent Rozália tiszteletére dögvész idején” címmel. Ennek előszavas hagyományban őrzött régebbi változatát bizonyára az érparti Rozália kápolnában is énekelték. Részlet a miseének szövegéből:

Mise kezdetre

Szűz Szent Rozália tiszteletére,
Kik megjelentetek e szent misére,
Lelketeknek tiszta buzgósága
Legyen szíveteknek kiáltása:
Szűz Szent Rozália, könyörögj értünk,
Hogy döghalál ne érhesse népünk.

Dicsőségre

Dicséret s dicsőség óh nagy Istenünk,
Drága szent nevednek, s így esedezünk:
Szűz Szent Rozália érdemeért
Szüntesd a döghalált kínjaidért!...¹⁹

Ami a további végrendeleteket illeti, 1758-ban Balla Benedek hagyományozott „egy szürke borjat” a kunszentmártoni fogadalmi kápolnára, nemzetes Gál Imre uram 1759-ben, Juhos István pedig 1762-ben gondol rá végakarátának megfogalmazásakor.²⁰

A Rozália kápolnát 1762-ben a halottak anyakönyve említi: „Július 14-én Kovács Mátyás, a Xavéri Szent Rozália kápolna kúratora (Curator Capellar SS. Rosaliae Xaverii) gutaütésben meghalt 60 éves korában.”²¹

A megmaradt egyetlen kápolnát Bánfy György 1778-i végrendelete „Rozália” kápolna, Hóka Mihályné 1779-i végrendelete pedig egyszerűen „kápolna” névvel illeti, egyben utoljára, amennyiben annak javára több végrendeleti hagyományozás nem történt. Különben érdekes, hogy a tanácsi jegyzőkönyvek a kápolnákról 1775-ig soha meg nem emlékeznek.

¹⁹⁾ Ifj. Mezey Nep. János 1883. 194-196. Ezt a miseéneket bizonyára énekelték szeptember 4-én, Szent Rozália ünnepén is.

²⁰⁾ Dósa-Szabó 1936. 234.

²¹⁾ A „Xavéri Szent Rozália” megjelölés elírás lehet, esetleg Xavéri Szent Ferenc és Szent Rozália nevének összekeverése. Egyébként Szolnokon 1733-ban külön kápolnát emeltek Xavéri Szent Ferenc tiszteletére. A kápolna ma is áll az Ady Endre úton.

1775-ben Balajthy Máté plébános portabilis kövecskét (ereklyetartó ol-tárkövet) kér a „helységünk mellett lévő kápolna” részére.²²

1778-ban hozta a tanács a határozatát, hogy „a Kápolnához csinált szükséges keresztnek kifestésére benefaktort (jókedvű adakozót) igyekezzünk szerezni.”²³ 1777-ben a tanács ítélete elé vittek egy asszonyt, aki valame-lyik lakost így tisztelt meg: „... ha a Kápolnán kívül volna az házad, nem kár volna veled együtt megégetni.”²⁴ 1782-ben annyiban esik szó a kápol-náról, hogy a templomépítés ideje alatt vasárnapokon és ünnepeken a ká-polnában is tartanak szent miséket.²⁵

A hívek gyengéd kegyeletének mintegy hatvan éven át tárgya, az Érpar-ton épült **Szent Fábián és Sebestyén kápolna** – melyet, mint láttuk, az 1739. évi dögvész után **Szent Rókus, Szent Rozália**, majd fekvésénél fog-va **külső és érparti kápolnának** is nevezték – az 1789. évben elpusztult a föld színéről. Ennek okát Dósa József, illetve Szabó Elek a „Kunszentmárton története” című kötetben azzal magyarázza, hogy II. József „Európa sek-restyése” a nemzet és az egyház ügyeibe avatatlan, durva erőszakkal nyúlt bele, s még azt is szabályozta, hány templom és kápolna állhat az ország-ban. Kétségtelen, hogy a „kalapos király” előszeretettel hozott olyan ren-delkezéseket, amelyek az egyház érdekeit mélyen sértették, de nehezen képzelhető el, hogy a kunszentmártoni érparti kápolna pusztulását köz-vetlenül a királyi önkény idézte volna elő. Számos olyan kápolnát lehetne példaként említeni, amely a XVIII. században keletkezett, s máig is fennál-ló, két évszázaddal túlélve II. József intézkedéseit. Jászszági példánál ma-radva, az 1739-ben épült, műemléki értékű jászapáti fogadalmi kápolna, melyhez 1894-ben tornyot is emeltek, csekély belső változtatással a mai napig létezik, s nem állott a császári önkény útjában.²⁶

Jászberényben az 1713. év folyamán építették fogadalomból az 1710-ben pusztító pestistől való megszabadulás emlékére a Szent Rozália (más-ként Rókus-Sebestyén) kápolnát. Ez is túlélte II. József korát, csak később bontották le városrendezési okok miatt, de 1839-40-ben klasszicista stílus-

²²⁾ Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Levéltár (továbbiakban: SzML), Kunszentmárton Tanácsjegyzőkönyv, IV. 224.

²³⁾ Uo. VI. 13.

²⁴⁾ Uo. 6.

²⁵⁾ Uo.158. Az 1784-ben elkészült mai nagytemplom építéséről van szó.

²⁶⁾ Soós 1985. 372.

ban építették fel újra Szűz Szent Rozáliának, a város védelmezőjének fogadalmi szentélyét.²⁷

A kunszentmártoni kápolna megszűnését bizonyára nem egyéb okozta, mint az, hogy az épület állagában nagyfokú romlás következett be, s ez lehetetlenné tette annak megjavítását és további fenntartását. (Példa erre az 1745-ben épült harmadik templom, amely 1779-ben, 34 évi fennállás után már összedőléssel fenyegetett.) Minden valószínűség szerint a helybeli tanácsi és egyházi vezetés kérelme folytán engedélyezte a felsőbb hatóság a kápolna lebontását, gondoskodva az ilyenkor felmerülő kegyeleti szempontok maradéktalan betartásáról.

1788. december 9-én Horváth Ferenc plébános bemutatja gróf Eszterházy Károly egri megyéspüspök leveleit „az Helységen kívül lévő Kápolna” tervezett lerontása ügyében, egyúttal kéri a Tanácsot, hogy „Gellei Imréből, mint régenten volt harangozótul és egyébb e dologhoz szöllani tudó öregektől szorgalmasan igyekezzen ki tanulni, mi eszköze lehetett a Kápolnának 10 esztendő előtt való időben.”

A püspök 1788. július 5-én kelt első levele megengedi, hogy „az oltár és a képek a Sz. Fábián és Sebestyén tiszteletére emelt Kápolnából a Templomba átvitessenek, azután a Kápolna leromboltassék, anyagja pedig a Parochiális épület bővítésére felhasználtassék.”

Az 1788. augusztus 29-i keltezésű második püspöki levél – mely bizonyára a plébános augusztus 20-ról kelt jelentésére részben megváltoztatja előbbi rendelkezését – meghagyja, a Sz. Fábián és Sebestyén kápolna leromboltassék, anyaga pedig a plébános javaslata szerint részben kriptának használtassék fel a templomhoz, a királyi rendeletekhez képest úgy, hogy annak ne csak lejárata legyen kívülről, de belül is cellákkal láttassék el; részben a Kápolna helyén (loco Sacelli) oszlopoknak hagyattassék meg abból a célból, hogy a Kálváriának szolgáló három kereszt azokra felhelyezhető legyen (iis superponi possint).

A plébános ezek szerint a kápolna tégl- és kőanyagából cellákra, rekeszekre osztott kriptát óhajtott a templom alá építtetni. A Tanácsnak azonban más célja volt a kápolnával, mint a következő határozatból is kitűnik: „E levelek felolvasása és megmagyarázása után (mivel latinul voltak írva), elhatároztuk, hogy a Kápolna felszerelése a templomba áthordassék –

²⁷ Soós 1985. 357-359. V. ö. „Szent Rozália segített.” In: Új Misszió, 1990. május. 10-11.

Az igazsághoz tartozik, hogy Jászberényben a Szent Lőrinc kápolnát a város 1789-ben szintén lebontatta. „Materiáléi a Nagy Templom Tornyának feljebb emeltetésére fordítassanak, hogy úgy ezzel is Ő Felsége szándéka tellyessíttessen” – rendelkezik a püspöki leirat.

leltár mellett; ami pedig az épületet illeti, kérjük meg a Districtusokat (Kerületeket), hogy azt gabonatarló depositóriumnak (magtárnak) használhassuk, miután a Kvártély-háznál több ezer forintot érő gabonánk állandó, különösen tűzveszedelemben van. A kápolna tornya, homlokzata le fog szedetni a rajta lévő keresztekkel, hogy Kápolna-formát ne mutasson, úgy fog átalakíttatni.”²⁸

A Tanács tehát magtárnak szánta a kápolnát, s ez irányban a Hármaskerülethez folyamodott, ahonnan az a felelet jött, hogy erre vonatkozóan az egri püspök beleegyezését kell kikérni.²⁹ Folyamodtak tehát az egri püspökhöz, akinek válasza kitűnik a következő tanácsjegyzőkönyvi adatból:

1789. február 23. „T. Plebános úr közli Püspök úr Öexcellenciájának dedtto 18. Jan. levelét instantiánkra, mely szerint a F. Consilium (a felséges Helytartótanács) Intimátumához (intéző leveléhez) tartsuk magunkat; de minthogy a Leányok Iskolája építésére szükségünk volna, a Külső Kápolna licitációja halasztasson. Határozat: Instáljunk a Districtusokhoz, hogy a Külső Kápolna matériáléja Leányok Iskolájának felhasználtasson.”³⁰

A Tanács így erősen leintve, letett a kápolnának magtárrá alakításra tervéről, s az anyagot a leányiskola építésére óhajtotta felhasználni. Óhaja teljesült is, amennyiben az 1789. július 2-án tartott tanácsgyűlésen N. Bozóky András Assessor közölte a Districtusok rendelkezését, mely szerint megengedik, hogy a „Kápolna lerontatván, a matériáléja megbecsültessen és leányok iskolájának fordíttasson.”³¹

Fennmaradt az elpusztított kápolnának Józsa János főbíró és Tóth György deputatus által 1788. december 10-én összeállított leltára.³²

Egy kis Oltár Sz. Sebestén képivel.

Egy Bold. Szűz Mária képe.

Két Gyertya Tarto.

Egy ocska kis Réz Gyertya Tarto.

Egy Kis S. Rochus Képe egy kis

Réz kereszttel.

Három ocska Kánon-Tábla.

Egy ocska Missale.

Egy Csengetyű.

²⁸⁾ SzML Kunszentmártoni Tanácsjegyzőkönyv, VII. 50-52.

²⁹⁾ Uo. 55.

³⁰⁾ Uo. 64.

³¹⁾ Uo. 84.

³²⁾ Dósa-Szabó 1936. 236.

Egy Antipendium.
Sz. Rosalia képe Fa Rámával együtt.
Egy kis Réz Lámpás az oltár előtt.
Egy kis Kép kőből Sz. Sebestén képe.
Egy ocska réz Szentelt víz tartó.
Egy ocska Missale alá való vankus.

Kívül a Frontispiciumon:

Három Kereszt, mely a Kálváriát jegyzi.
Ezek mellett három vas kép: Maria,
S. János és Magdolna képe.
Két kis kő kép Sz. Fabián és Sz. Rochus
képe.
Egy kis Torony.
Ebben egy kis Harangocska
(mely hihetőleg a templomtoronyba került).

Józsa János Fő Bíró
Tott György Tanácsbéli
Kiss Antal
Notar: Michaellem Sipos

Különös és megmagyarázhatatlan, hogy míg Jászapátiban több mint 260 éve áll a szépen rendben tartott kápolna, Kunszentmártonban, ahol pedig szintén hagyománytisztelő emberek éltek, nemcsak a kápolnák tűntek el nyomtalanul, hanem a leltárban felsorolt berendezési tárgyak is elkallódtak az utolsó darabig. Öregek sem emlékeznek azokra.

A lebontott érparti kápolna helyére a jelenleg Kálvária-kereszt néven ismert szoborcsoport került, a Fájdalmas Mária, Szent János apostol és Bűnbánó Magdolna mellékalakjaival. Főpásztori rendelkezés valósult meg ezzel, az egri püspök ugyanis a Kálvária felállíttatásával gondoskodott az egykori kápolna helyének megörökítéséről.

Végül nem hagyható szó nélkül, hogy az 1789-ben lerombolt érparti kápolna sírboltja volt a nyugvóhelye Kunszentmárton vértanú plébánosának, az 1739. évi rettenetes dögvész alkalmával hivatása áldozatául esett Csombok Mihálynak, akit a jelzett év augusztus 26-án ragadott el a vész 36 évesen, és a halottak anyakönyve szerint: „eltemtetett az új kápolnában.” Az új kápolna pedig – a régebbi Szent Háromság kápolnával ellentétben – nem lehetett más, mint az érparti kápolna.

Ennek a sírnak, illetve kriptának még ma is ott kell lennie, valószínűleg éppen a Kálvária-kereszt alatt. Szabó Elek véleménye szerint kevés jóakarral méltó emléket lehetne számára állítani.³³

Nem tudni, hogy az érparti kápolna 1789-ben történt lebontása után miért sorvadt el Kunszentmártonban Szent Fábián és Sebestyén, valamint Szent Rókus és Szent Rozália tisztelete, hiszen a jázsági és kiskunsági városokban (Jászberényben, Jászapátiban, Kiskunfélegyházán, Kecskeméten) mai napig állnak a Szent Rozália kápolnák, illetve a templomokban, kápolnáknakban fellelhetők az említett szentek képei. Az 1784-ben épült kunszentmártoni nagytemplom, de az 1869-ben, majd 1873-ban létesített két temetői kápolna sem rendelkezik Szent Sebestyén, Rókus és Rozália ábrázolásokkal. Pedig az 1910-ben történt templombővítés alkalmával kialakított külső falmélyedésekben elhelyezhették volna a négy szent közül legalább kettőnek a szobrát, hogy emlékeztetnének az 1739-ben dúló pestisjárványra, amely 800 kunszentmártoni lakos életét oltotta ki.

Egyedül Szent Rókus emléke élte túl valamelyest a feledés századait. Az ácsok és kőművesek 1843-ban készült és 1914-ben megújított sárga színű templomi zászlájának egyik oldalán látható Szent Rókus alakja, lábán a pestises seb nyomaival és elmaradhatatlan kutyájával.

Szintén a kunszentmártoniak buzgóságát dicséri az ősi búcsújáróhelyen, Máriaradnán felállított szabadtéri Szent Rókus szobor. Talapzatán a következő felirat olvasható:

SZ. RÓKUS TISZTELETÉRE ALAPÍTOTTÁK
GYOLLAI ANTAL ÉS NEJE
APATOCZKY KATALIN, VALAMINT
ÖZV. HEGEDÚS GERGELYNÉ SZÜLETETT
BALLA N. KATALIN
KUNSZENTMÁRTONBÓL 1906.

A trianoni békeszerződés következtében a radnai búcsújárások elmaradtak, az eredeti szobor megsemmisült, csak a talapzat őrizte meg az alapítók neveit. 1979-ben óteleki hívek állíttatták fel újból az üres talapzatra Szent Rókus szobrát. Erről az új felirat tanúskodik:

S. TOTH JÓZSEF – IRÉN
ÉS CSALÁDJAI
ÓTELEK 1979

³³⁾ Dósa-Szabó 1936. 237.

A pestisjárvány kunszentmártoni elhunytjainak sírja fölött – vagy legalább is azok közelében – épült fel 1941 nyarán a kármelita atyák rendháza és ideiglenes kápolnája. „Kétszáz évvel ezelőtt a rideg halál kaszája ugyancsak suhogott. A szent emlékű Csombok Mihály, Kunszentmárton plébánosa nyolcszáz hívét temették ide az 1739. pestises évben. A fiatal, 36 éves plébános is itt pihen hívei között. A túlvilágban lévőkért, a szenvedő egyházért és a küzdő egyházért sokszor száll itt majd az ima és az ének...” – írja költői lendülettel P. Pozsgay Alfonz kármelita atya a „Kunszentmártoni Híradó” 1941. november 9-i számában.

A jövő feladata lesz, hogy a Mátyás király utca tengelyében felépítendő kármelita templom előcsarnokában művészi kiképzésű emléktábla kerüljön elhelyezésre, hogy figyelmeztessen a rettenetes járvány szorongásaira, és emlékeztessen a szörnyű betegségben hirtelen elhalt nyolcszáz kunszentmártoni hívő életáldozatára.

AZ ALSÓ TEMETŐI KÁPOLNA

BEVEZETŐ

Értékes öröksége Kunszentmárton város műemléki együttesének a 130 év óta fennálló alsó temetői kápolna, amely létét és fennmaradását az emberi összefogásnak, önzetlenségnek és áldozatkészségnek köszönheti. Az alföldi település zárt közössége a múlt század hatvanas éveiben jelentős alkotások létrehozására volt képes. Jelzi ezt a kápolnában látható bekeretezett névsor, amely 833 adományozó személynek a nevét örökíti meg az utókor számára. A mai nemzedék semmivel sem hűtlenebb a múlt században élt elődöknél, mert az 1992-ben végrehajtott felújítás ugyancsak a közösségi összefogás és az egyéni áldozatvállalás meglétét hirdeti.

Kápolnánk a kunszentmártoni szent helyeknek abba a vonulatába tartozik, amelyek 1721 óta szolgálják a hívek devóciós igényeit, annak ellenére, hogy éppen 80 év telt el az utolsó pestises fogadalmi kápolna lebontása és az alsó temetői kápolna felépítése között.

A kápolna-együtteshez tartozó műtárgyak (festmények, szobrok, a Kálvária és stációs oszlopok) napjainkig megőrizték a XIX. század második felében élt kunszentmártoni lakosok ízlésének és áhítatgyakorlatának emlékeit, a kor hangulatát és a naív művészet báját.

Sürgető kötelesség tehát a kápolna történetének és művészeti értékeinek bemutatása, az eddig lappangó, vagy ismeretlen forrásanyagok feltárása. Ha e tanulmány összeállításával sikerült legalább megközelítőleg elég tenni a fenti követelménynek, akkor bizvást remélhetjük, hogy egy lépéssel ismét közelebb jutottunk Kunszentmárton történetének, kulturális hagyományainak alaposabb megismeréséhez.

AZ ALSÓ KÁPOLNA TÖRTÉNETE

Az 1719-ben véghezvitt újratelepítést követő száz éven át mindig csak egyetlen (egyszerre csak egy) temetője volt Kunszentmártonnak, mégpedig a város felső részén, az úgynevezett felvégyben. Báró Fischer István egri érsek javasolta, hogy – más helységek példájára – a tanács létesítsen temetőt a város alsó végén is.³⁴ A főpásztori óhaj az 1826. év folyamán teljesült, de alig 36 esztendő elteltével, 1862. július 12-én Tóth Sándor plébános jelentette a tanácsnak, hogy a temető kicsinek bizonyult, teljesen betelt, bővítésre nincs lehetőség, ezért új temetőhely kijelölését kéri.³⁵ A kiküldött tanácsnokok egyetértettek a javaslattal, s az előjáróság 1863. december 5-én elhatározta a **második alsó temető** megnyitását. Erre a célra ötezer négyszögöl területet hasítottak ki a későbbi Mátray téglagyár, a két szélmalom és az Irányi utca által határolt közföldekből. A mai Greiffel-féle fakereszt környékén megnyitott temetőt, ahol a legrégibb sírok találhatóak, 1864. július 3-án szentelte meg és adta át rendeltetésének Tóth Sándor kunszentmártoni plébános.

Az alsó kápolna felépítésének gondolata a sokak számára félelmetes emlékü 1863. évi szűk esztendőhöz esik közel. A szándék érlelődésének folyamatát Ökrös József, a Rózsafűzér Társulat alapítója – aki mind az alsó, mind pedig a felső kápolna megépítésének ügyében fáradhatatlanul dolgozott – a következő szavakkal idézte vissza az 1873. év áldozócsütörtök ünnepének délutánján a felső kápolna előtt elmondott beszédében:

„Midőn 1864-ben az akkori előjáróság az alvégi új temetőt kijelölte és körülárkoltatta, kipublikáltatta, hogy ha lenne valaki oly szíves a lakosok közül, hogy annak a közepére egy keresztfát állíttatna, hogy felszentelhessek; de nem került senki, pedig a Tanács hívta fel a népet, – úgy annyira, hogy kintelen volt az akkori főbíró Tekintetes Bozóky Mátyás Úr a Serház-nál lévő keresztet oda át tenni, hogy fel szentelhessek: mely mai napig is ott áll, – ihol ilyen az emberi felhívás, nem hogy kápolna építésre, de csak egy kereszt fel állítására sem vállalkozott senki sem, mert ez emberi akarat

³⁴⁾ SzML Kunszentmárton Tanácsjegyzőkönyv, XV. 380.

³⁵⁾ Uo. 667. sz.

volt. De lássuk most már az Isteni meg hívást is. Az említett temetőt midőn Fő Tisztelendő Plébános Úr 1864. július 3-án felszentelte, egy szívre ható beszédet tartott a fent említett kereszt előtt, melyre azon gondolat ébredt fel sok jámbor lakosok szíviben, hogy vajmi szép volna e helyen egy kápolnát, elejbe Kálváriát és Státiós képeket készíttetni, mint más városokban is vannak, és a felszentelésről haza menet alkalmával már lettek is vállalkozók mind a Stáziós képekre, mind a Kálváriára, sőt még a Kápolnára is, – pedig nem voltak rá felszólítva, – de az Isten hívta fel őket: ki a szívekben szól, és csak ugyan fel is épült mind a Kápolna, mind a Kálvária a képekkel; mert ez Isten akaratja és Isten meghívása volt.”³⁶

A gondolat nem múlt el, – bár az 1865-1866-i rendkívül szűk esztendőök nem kedveztek a megvalósításnak –, lassan, de fokozatosan érlelődött, és a következő két bő termést hozó esztendő elősegítette a tervek kivitelezését.

1867 decemberében a parochián, majd 1868-ban Dósa György városi tanácsnok házában jöttek össze számosan abból a célból, hogy az alsó temetőben kápolnát építsenek. A Kálvária és a stáziós oszlopok létesítését különösen a Rózsafűzér Társulat karolta fel, s az alábbi szövegű felhívást intézte a város lakosságához: „Az folyó 1868-ik évi Januárus 6-án több ájtatos hívek a Parochia épületben öszeugyülekeztek, s kijelentették azon forró óhajtasokat, hogy Városunk alsó temetőjében a Jézus Szenvedésének és a Kálvária hegyre menetelelének 14 állomásai a három keresztel együtt felállítatnának, amint több helyeken is tapasztaltatik, hogy a Megváltó fájdalmas keresztútjának emlékeztére – ily állomásokkal ellátott – Kálvária tetemes költséggel felállítatott, s minek utána a Nemes Tanács által ezen óhajtasok nem csak akadályoztatik, hanem pártoltatik is, felkéretnek Városunk minden ájtatos érzelmű lakosai, hogy a fentebb említett szent célra, amint tehetségöktől telik, adakozzanak. Az adakozási ív hordozására ugyan azon gyűlésben elválasztatott Balla Mátyás jó érzelmű polgártársunk, kinek kezeiben mindenki ájtatos adományait bátorságosan leteheti, vagy pedig feljegyezheti az ívre, amint jövőendőben a szent célra adni szándékozik.”³⁷

Az egész városban azonnal megkezdtek a gyűjtést, ámde időközben a város felső részén lakó adakozók annak az óhajuknak adtak hangot, hogy a felső temetőben is épüljön kápolna!

³⁶ Ökrös József kéziratos füzet. Kunszentmártoni Helytörténeti Múzeum Adattára. 392. sz. Vö. Dósa-Szabó 1936. 238.

Ökrös József (1816-1893) a kunszentmártoni takácsok céhének atyamestere, a Temetkezési és Olvasós Társulat alapítója, énekszerző, búcsúvezető, a múlt századi Kunszentmárton legtevékenyebb, legbuzgóbb „szentembere”, akinek oroszlánrésze van a két temetői kápolna létrejöttében.

³⁷ Rózsafűzér Társulat jegyzőkönyve, feltüntetve az adakozók névsora 305 sorszámmal. Plébániai Irattár, Kunszentmárton.

Kellemetlen huzavona lett ebből, míg végre a tekintélynek és köztiszteltnek örvendő Tóth Sándor plébános békítette ki a viszálykodókat, és közmegegyezéssel az addig begyűlt összeget két részre osztották annak arányában, amint az adományok az alsó vagy felső városrész lakóitól befolytak.³⁸ Az adakozók száma ekkorra meghaladta a hatszázat.

A békekészség helyreállításában és a kápolna felépítése iránti készség további fenntartásában Ökrös Józsefnek volt ismételten jelentős szerepe, aki az 1868. évi halottak estéjén (november 1-jén) buzdító beszédet mondott el az alsó temetőben összegyűlt sokaság előtt:³⁹

„Keresztény Hívek! Midőn ezen temetőt néhány évvel ezelőtt a helybéli Elöljáróság kijelölte és Fő Tisztelendő Plébános Úr az egyházi szertartás szerint felszentelte, – mindjárt azon szent gondolat ébredt fel sok jámbor ember keblében, hogy vajmi szép volna e helyen egy Kálvária Kápolnát és eleibe Stációk képeket építtetni. A gondolat, mely Istentől öntetett belénk, nem szűnt meg bennünk mind e mai napig sem, ámbár sokan meghaltak már, kik azt megérni reménylették, ámbár sok egymás utáni szűk esztendő sanyargatott bennünket, melyeket alig bírtunk keresztül gázolni, de azért a szent gondolat megmaradt bennünk; és beösmertük azt, hogy talán az Úr Isten azért próbált bennünket, hogy állhatatosak vagyunk-e feltevéseinkhez. És midőn látta, hogy ez a nép annyi csapások után is hű maradt feltételéhez, már a múlt évben kiterjesztette reánk az ő áldást osztogató karjait, melyre mi is azonnal most esztendeje bementünk Plébános Úrhoz, megkértük, hogy a kápolna ügyet hirdesse ki a népnek a prédikáló székből, mit ő meg is tett; úgy szinte én is ez estén e helyen felhívtam a népet, hogy e szent célra adakozzanak; – de mi történt, lefolyt az év, úgy szólván csak eszmecsereben és ellenkezésben. De az Úr Isten a lefolyt évben ismét az áldások áldásával árasztott el bennünket, elannyira, hogy sokan alig tudták már a termést hová tenni; és ez által mintegy felszólított bennünket: – Íme, én – úgymond –, megáldottalak titeket minden érdemeitek felett: ti még sem igyekeztek az én nevem tiszteletére egy kis kápolnát építeni azon a helyen, ahol az én népem engem dicsérne; hanem inkább egymással ellenkeztek, holott tudjátok, hogy én a gyűlötséget és az engedetlenséget nem szeretem, mert megmondottam, hogy arról ösmernek meg benneteket, hogy az én tanítványaim vagytok, ha egymást szeretitek! Hagyjunk fel tehát, édes Atyámfiai, az ellenkezésekkel, és fogjunk egymással kezét, hiszen akár a felvégbe, akár az alvégbe lakjunk, mindenütt az egy

³⁸⁾ Veress 1927. 28. lap. Vö. Dósa-Szabó, 239.

³⁹⁾ Ökrös József kéziratos füzete. Kunszentmártoni Helytörténeti Múzeum Adattára, 392. sz. A beszéd eredeti helyesírással rögzített szövege betekintést enged a XIX. század hatvanas éveiben élt emberek gondolkodásmódjába, ezen kívül pedig ékes bizonyítéka Ökrös József agitativ erejű szónoki képességének.

élő Istennek gyermekei vagyunk, és e városnak szülöttjei, tehát testvérek; szeressük tehát egymást, adjuk össze filléreinket, hogy karöltve, válllvetve, egyes erővel minél szebb Kálvária Kápolnát építhessünk az Úr Jézus szent nevére. Hogy pedig e helyen legyen a Krisztus kereszt-útja, erre minket a zarándokok, kik a Szentföldön jártak, utasítottak, mert azt mondták, hogy így feküdt valaha Jeruzsálem városa, mint a mi városunk, dél felé volt a Kálvária-hegy, annyira a városhoz, mint itt ez a temető, és arccal a városra nézve volt felfesztve az Üdvözítő; ez tehát az egyedüli ok, hogy mi régtől óhajtottuk ide a Stációt és a Kápolnát, hogy városunkat mintegy kis Jeruzsálemmé tennénk, és az erre utazóknak is jó példája lennénk.

Nincs tehát nekünk semmi okunk az ellenkezésre, sőt ott áll a dolog, amint a ma egy heti gyűlésen kiderült, hogy a Stációkra már egyes vállalkozók készen vannak; a Kápolnára a Tekintetes Tanács tízezer téglát ajándékozott, a többi hozzávaló téglákra is már 300 forint befizettetett, és már majd az illő helyökre hordják is, a többi is ki van verve, azt is majd kiégetik. Még valami summácska is van a Cassába; az eljárással pedig jeles Férfiak vannak megbízva, kik azt nagylelkűleg minden fizetés nélkül magokra vállalták, és így már nem hiányzik egyéb, mint a pénz (a szent adakozás). Felhívok tehát a Társulat nevében mindenkit, hogy ezen szent célra bővebben adakozzanak: főképpen azokat, akiket az Úr Isten oly bőven megajándékozott, hogy ne vonják meg kezüket attól a bőven adakozó Menyei Atyának szent nevére építendő Kápolnátlul; mely végett a bizottmány holnap egy Embert kéregetni elereszt laistrommal együtt, melybe ki-ki beírhatja, amit ad a Kápolnára, és ha az Isten rásegítene, készítenénk örök emlékül egy képet, melybe beiratnak azok nevei, kik az építéshez bizonyos összeggel járultak. Ennyit a Kápolnárlul, édes Atyámfiai!

Most hozzátok fordulok e halottak estvéjén, ti nyugodalmas temetők, kik a város mellett kétfelül elhelyezve vagytok: ugyan mondjátok meg, miért vagytok ti a város szélire építve; ugye azért, hogy a városból ki- és bemenők, a bennetek nyugvó holtakrul megemlékezzenek, amint Szent Gergely mondja, valamint a koldus – úgymond – ha nem szól is, alamizsnát kér azoktól, kik őtet látják, – úgy a megholtak is segítséget várnak azoktól, kik mellettük elmennek. Hát ti, kedveseink, kik e temetőkben nyugszotok, mit mondanátok most, ha felkelhetnétek, midőn én e szent vállalatra hívom fel az élőket. Ugye azt mondanátok: hej, ha még mi egyszer élhetnénk, mindenünket oda ajánlanánk a mi Istenünk szent nevéért, mert semmit azokból, amelyekkel bírtunk, nem vihetünk el magunkkal, a világ mindent visszatartott magának, csak ami jót tettünk az életben, az van most velünk!

Avagy, ha felkelnének most az ősök, kik városunkban azt a szép ropant Templomot építették, mit mondanának nekünk, most kik egy kis Ká-

polna-építésben sem bírunk megegyezni; bizony megszegényítenének bennünket, mert azt mondanák, mi minden javainkat feláldoztuk Isten Egyháza építésére, a ti javatokra, bízván, hogy ti nekünk hű követőink lesztek.

Szálljunk tehát magunkba, édes Atyámfiai, és imádkozzunk elhunyt kedveseinkért e mai napon, és igyekezzünk őket követni a jó cselekedetekben, az adakozásban.

Végre pedig tekintsünk fel e temető közepén lévő Jézus szent keresztfájára, mert ez az üdvösség forrása, ezen győzte meg Jézus a halált az ő szent halálával, és ezzel nyitá meg számunkra a mennyországot, és a halandóknak örök életet nyert; óh, ne aggódjunk hát, ha most éj födi is a sírban alvókat, és reánk is majd e zordon éjszaka borul, mert ha jót cselekszünk, a halál lesz egykor boldogságunk eszköze. Ámen."

A város tanácsa azzal igyekezett az építendő kápolna, Kálvária és stációk számára megfelelő térséget biztosítani, hogy 1868. december 19-i gyűlésén elhatározta az alsó temetőnek a szentesi országút átellenében 2645 négyszögöllel való megnagyobbítását.⁴⁰

1869-ben, amikor a gyűjtött összeg akkora volt, hogy már az építkezésről lehetett beszélni, megalakult a Kápolna, Kálvária és Stáció Egylet. Az elnöki tisztségre Dósa Györgyöt javasolták, aki közmegegyezésre 7 éven át irányította az egyesület tevékenységét. Alelnöknek Kovács S. Istvánt, pénztárnoknak Papp Jánost, jegyzővé Ökrös Józsefet választották, ő 24 évig végezte ezt a munkát a legnagyobb pontossággal: levelezett a hatóságokkal, összeállította az alapítók névsorát, versbe szedve írta meg a kápolnára vonatkozó emlékiratot, melyet a torony gömbjében és a kápolna alapkövében helyeztek el.⁴¹

A kápolna alapkövét 1869. május 3-án, a Szent Kereszt megtalálásának ünnepén helyezte el Tóth Sándor plébános, aki papi segédlet kíséretében a hívek nagy sokaságát vezette ki a templomból a jeles esemény színhelyére, mely alkalommal nagyhatású szentbeszédben méltatta az ünnep jelentőségét.

Az alapköő szentelésétől az építkezés olyan gyors ütemben folytatódott, hogy a kápolna július elejére teljesen elkészült, s a bádoggal fedett torony az ég felé mutatva hirdethette a Biblia igéit: „Keressétek ami fent van, ahol Krisztus ül az Isten jobbján. Ami ott fent van, arra legyen gondotok, ne a földiekre.” (Kol 3, 1-2)⁴² A toronygomb és kereszt feltételének 1869. július

⁴⁰) Dósa-Szabó 1936. 243.

⁴¹) Veress 1927. 28.

⁴²) Levél Kun-Szent-Mártonból. Egri Egyházmegyei Közlöny (EEK), 1870. november 1. 172-173.

A (Z) megjelölés Zupkó Ágoston kunszentmártoni káplán személyére utal.

Zupkó Ágoston (1838-1889), 1868 és 1870 között volt kunszentmártoni káplán. Jászdózsai plébánosként halt meg.

23-án megtartott ünnepségén Ökrös József erre az alkalomra írott versét szavalta el, majd ismételten buzdító beszédet intézett az egybegyűltekhez.

„Mi pedig dicsérjük az Egek szent Urát,
Az Úr Jézus Krisztust, világ Megváltóját,
Aki nekünk adta az ő szent malasztját,
Hogy felépíthettük itten e kápolnát.

Nagy Isten, a te szent nevednek nagy tiszteletére,
Az itt egybegyűlt nép lelki örömére,
A buzgó építtetők kívánt tetszésére
Tesszük keresztet most e torony tetejére.

Add szent malasztodat mindazon híveknek,
Kik e kereszt alatt e templomba jönnek,
Hogy áldják emlékét azon hív lelkeknek,
Kik e célra oly bő adakozást tesznek.

Végre minden munkánk nagy dicsőségedre,
Hétfájdalmú Anyád szent tiszteletére,
Légyen az itt nyugvó holtak üdvösségére
Szentelve, az építtetők örök emlékére.

Amen.”

„Tisztelt Gyülekezet!

Isten jóvoltából már azon kápolna előtt állunk, amely után annyira óhajtoztunk, és annak toromjára fel is teszik már a Megváltás jelét, mely miatt most ide gyülekeztünk. Mely nagy lelki öröm fogja el most mindnyájunk szívét, ha meggondoljuk, hogy itt e földalatti városban, mindnyájunknak örökös lakhelyén, nekünk jutott a szerencse az Isten szent nevére Kápolnát építeni, melyben majd az Úrnak felszentelt papjai engesztelő áldozatokat mutatnak be az egy élő Istennek az itt nyugvó megholtak lelkeikért. Igen, de sok híja van ám még e kápolnának, hogy az annyira elkészüljön, hogy felszentelhessek, mint azt ki-ki láthatja. Felhívom tehát e temetőben most harmadszor a híveket, a társulat megbízásából, hogy a szent célra adakozzunk még; – igaz, meg kell vallani, dicséretükre légyen mondva e város nagylelkű buzgó lakosainak, hogy már eddig is igen szépen adakoztak, melyből áll itt már ez a kápolna, mindamelllett, hogy megköszönjük, még méltó neveiket is e torom gombjában örök emlékezetre behelyeztetjük.

Jaj, de mind e jó szándék és igyekezet mellett is, mit érünk vele, ha e kápolnát tökéletesen be nem végezhetnénk, és úgy állna ez itt félbe, mint egy

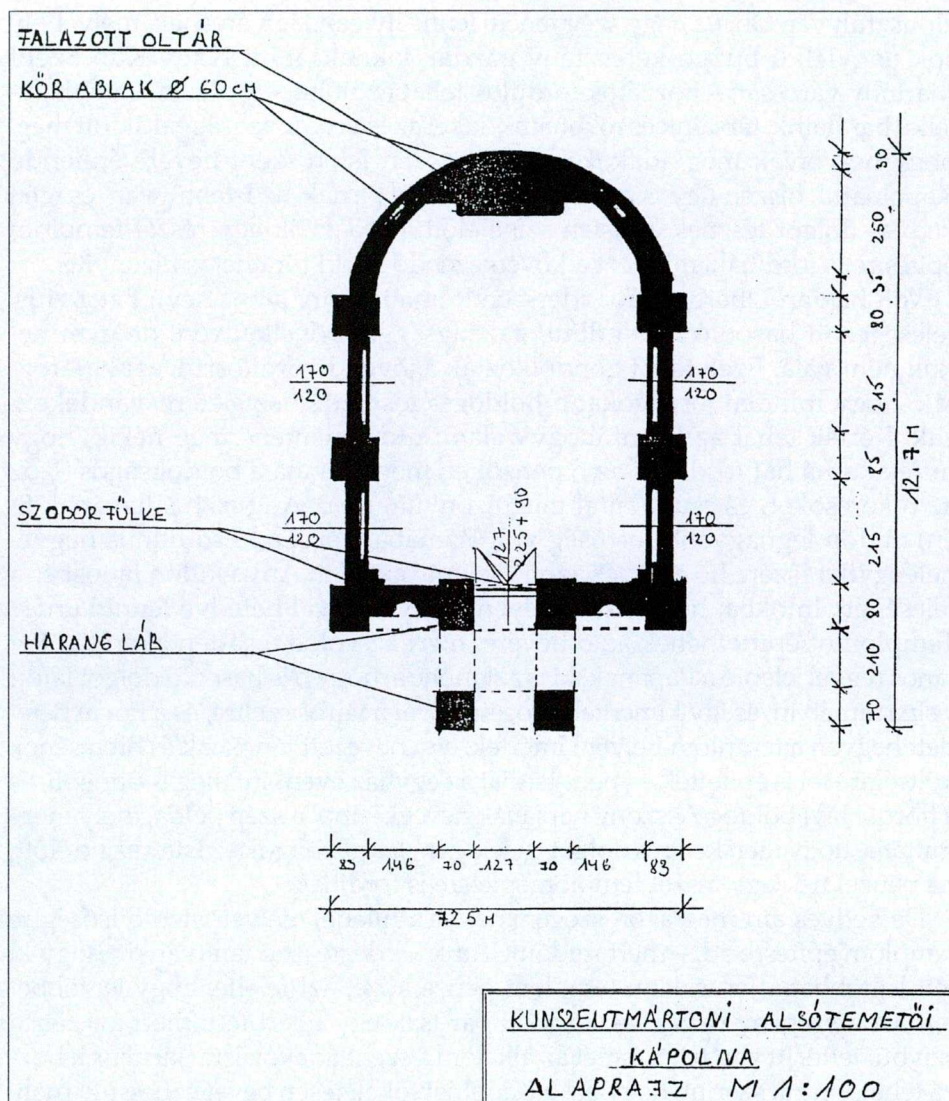
elpusztult vár. Óh, ez nagy szegényére lenne ily gazdag városnak, melyet oly sok nagylelkű buzgó keresztény gazdák laknak, mint Nagy Kun Szent Mártony várossát; – hozzátok fordulok tehát ez ünnepély alkalmával Nagylelkű barátaink, társaink és rokonaink, kiket az Isten gazdagsággal áldott meg, hogy ne vonják meg adakozó kezeiket ezen Isten szent nevére építendő Kápolnátul, hiszen úgy is mindenük, amellyel bírnak, az Istentől van, és igen kedves dolgot tésznek az Isten színe előtt, ha pénzüket egy részét templomépítésre is fordítják, mint ezt a következő rövid történet is bizonyítja.

Volt hajdan Liberius Pápa idejében Rómában egy János nevű Pátrizius, feleségestül hasonló fő rendből, gazdagsággal bővelkedvén, de gyermekük nem vala. Ezek tehát gondolkoztak a jövőre örökösről, azt határozták, hogy minden jószágokat a Boldogságos Szűz tiszteletére ajándékozzák. Kérték tehát az Istent, hogy valami úton jelentené meg nekik, hogy mire akarná hát fordítani az ő pénzüket; meghallgatá a boldogságos Szűz az ő kérésöket, és csuda által megbizonyította, mert Augusztus havának 5-én, midőn legnagyobb forrás volt Rómában, éjjel az Esquilinus hegyének egyik részére hó esék, és azon éjjel inté az Isten Anya külön Jánost és a feleségét álmokba, hogy azon helyen, melyet hóval befedve lenni látnak, Templomot építtetnének az ő nevére, mert ez volna az Isten akaratja. Ezt János reggel jelenté a Pápának, ki is azt mondá, hogy ő is hasonló dolgot látott volna álmában, és így kimentek processzióval a város szélire, és a hóval befedett hegyen a templom helyét kimérték, és a nevezett Jánosnak és hitvesének költségére fel is építették, – mely csudát az egyház évenként meg is ünnepli, és a hóru Havi Boldog Asszony napjának nevezi; – ihol a szép példa, mely megmutatja, hogy igen kedves dolgot tselekszenek a gazdagok az Isten színe előtt, ha pénzüket egy részét templomépítésre is fordítják.

De kedves ám még azon szegénynek is a fillérje, melyet Isten ditsőségére templomépítésre ad, – mert midőn Urunk kérdezte az ő tanítványait, hogy ki tett legtöbbet a Jerusalemi templom pénze közé, azt felelte, hogy legtöbbet tett azon szegény özvegyasszony, ki bár csak egy fillért tett, mert azt tiszta szívből tette. Itt van tehát ismét az alkalom a szent adakozásra. Járuljunk hozzá tehetségünk szerint, hogy ezt a Kápolnát tökéletesen bevégezhessek, mely végett ki van téve itt is egy aszal, hogy aki akar, itt is járulhat hozzá; én pedig most felolvasom azon emlékiratokat és adakozók névsorát, melyet a gombba szándékozunk tenni: hallgassák meg jó szívvel!...”⁴³

⁴³ Ökrös József kéziratos füzet. 392. „Készíté és elmondotta Ökrös József, a Rózsafűzér és Temetkezési egyletek alapítója Július 23-án 1869.” A toronygombban elhelyezett emlékirat szövege ezideig ismeretlen.

1) AZ ALSÓ TEMETŐI KÁPOLNA ALAPRAJZA
(KÉSZÍTETTE TIGYI BÉLA)

A KÁPOLNA FELSZENTELÉSE

A hat hónap alatt felépült alsó kápolna megáldása, felszentelése a Hétfájdalmú Szűz Mária tiszteletére 1869. október 31-én történt nagy ünnepélyességgel, melyet az egri érsek meghatalmazásából Tóth Sándor plébános végzett, s a rendeltetésének átadott oltárnál az első szentmisét – atyja érdemeire való tekintettel – Dósa József újmisési pap (a későbbi kunszentmártoni plébános) mondotta. Ettől kezdve évenként szeptember harmadik vasárnapján tartják a búcsút, s áprilistól szeptemberig az első és utolsó pénteken (jelenleg most már csak havonta egyszer) végeznek szentmisét a temetőben nyugvók lelkiüdvéért.⁴⁴ Ugyancsak a kápolna a színhelye a november másodikát megelőző szombaton délután végzett halottak-napi ájtatosságnak is.

A megnagyobbított temető központi területe kiválóan megfelelt az új létesítmény elhelyezésére. „E téren áll most napkeletnek fordulva a kápolna a Kálváriával együtt, melynek közel két öl magas, kékre festett stációi a róna földön, két hosszú sorban, gyönyörű kilátást nyújtanak a szemnek kaleidoskop változatú tarka képeikkel, mely – véleményünk szerint – még nagyobb szerű leendett azok köralakban való felállítása által, s hozzá a nagy számmal összegyűlő nép nagyobb tért nyerendett az ájtatoskodásra, minek a Kálvária fölemeltetésénél fő célnak kell vala lennie” – írja lelkesült hangvétellő tudósításában Zupkó Ágoston kunszentmártoni káplán.⁴⁵

A kápolnát a helybeli születésű Sulyák János kőműves és László István ácsmester építette 2600 forintért.

Az építkezés, valamint a belső berendezés költsége a 833 név szerint számontartott és a nagyon sok névtelen jótévő adományaiból gyűlt össze. A három keresztet és a szobrokat (a kápolna előtti Kálváriát) Szabó János, Benke István és K. Kiss Miklós gazdák állíttatták 720 forint költségen egy

⁴⁴ Dósa József plébános a Kápolnatársulat határozatára hivatkozva 1888. szeptember 4-én jelenti az egri főegyházmegyei hatóságnak: „...a téli hónapokban a hó első péntekjén tartatni szokott kismiséken az időjárás kellemetlensége megakadályozza a hívek jelenlétét, jövőben a tizenkét kismise április 1-től számítandó félév alatt, a hónapok első és utolsó péntekjén végeztetnek.”

⁴⁵ Levél Kun-Szent-Mártonból. EEK 1870. 172-173.

máriaradnai kőfaragóval, a stációk pedig helyben készültek egyenként 60 forintért, díszítésül ellátva lámpásokkal, valamint az időjárás viszonyai ellen védelmül szolgáló kétszárnyú vasajtókkal. Mind a 14 oszlopon fehér márványlap örökíti meg az adományozók nevét.

A szent helyek építésére alakult társulat működése nemes gesztussal zárult: a kápolna, Kálvária és stációk fenntartására a társulati tagok 200 forintot ajánlottak fel, s erre biztosítékul összes vagyonukat lekötötték.⁴⁶ Dósa József kunszentmártoni plébános később végrendeletileg 500 koronát hagyományozott az alsó temetői Társulatnak, azzal a feltétellel, hogy az alapítványt szabályszerűen a községi pénztárban kezeljék, évi kamatának negyedrészt csatolják a Kápolna-alaphoz, a fennmaradó összeget pedig fordítsák majd az ő sírhalmának gondozására.⁴⁷

Zupkó Ágostonnak az Egri Egyházmegyei Közlönyben megjelent tudósítása annak megállapításával fejeződik be, hogy a kápolna és a keresztút „létrehozásának legfőbb érdeme a köztisztelőben álló s buzgó vallásosságaról általánosan ismert öreg Dósa György közbirtokos és Ökrös József urakat illeti, kiknek határt nem ismerő fáradhatatlansága s áldozatkészsége nélkül az ügy aligha át nem adatik egy későbbi kor ivadékának.”⁴⁸

A kápolna építésére alakult társulat nem oszlott fel, hanem a fenntartás gondjainak átvállalásával folytatta tevékenységét.⁴⁹ 1876-tól úgy látszik, hogy a gondnok és a pénztárnok végezte az elnöki teendőket, mert csak 1883-ban látjuk Tóth Sándor apát-plébánost, majd Dósa József, Timon Zsigmond, illetve Szabó Elek plébánosokat az elnöki székben. A társulat világi elnökei (alelnökei) voltak: A. Kovács János, Kiss M. László, Lengyel Balázs, Lengyel György, Kurucz Elek, Kiss József.

Pénztárosok: Papp János, Kiss M. László, Kiss A. Pál, Koferc Kiss Flórián (aki negyven éven át sok hasznos szolgálatot tett a Kápolna Egyletnek), végül Horpácsi Sándor. Jegyzők: leghosszabb ideig Ökrös József, Józsa B. László, 1892-től: Cseuz Antal, Kiss F. László, Hegedűs György, Kovács S. József, Berta József, Barna Péter.⁵⁰

⁴⁶ Uo.

⁴⁷ Dósa-Szabó 1936. 239.

⁴⁸ Levél Kun-Szent-Mártonból. EEK 1870. 172-173.

⁴⁹ Sajnálatos, hogy a Felsőtemetői Kápolna Társulattól eltérően, az Alsótemetői Kápolna Társulat iratanyaga nem maradt fenn, pedig a jegyzőkönyveket, pénztári naplókat bizonyára példás gondossággal vezették. Dósa József plébános 1888. szeptember 4-én ugyanis ezt jelentette az egri érseki hatóságnak: „...Eddig s különösen most is derék, jólelkű s vagyonos gondnoka van az érdekelt társulatnak, aki évenként egyszer számolni tartozik, a számadás rendesen megvizsgáltatik és jegyzőkönyvbe vétetik.

A jegyzőkönyveket átnézvén, azokat rendben találtam.”

(Egri Főegyházmegyei Levéltár. Kunszentmárton egyházi iratai. 1254/1888. sz.)

⁵⁰ Dósa-Szabó 1936. 239. Vö. Veress 1927. 28.

125 ÉV A KÁPOLNA TÖRTÉNETÉBEN

Felújítások

A kunszentmártoni lakosok mindig szívügyüknek tekintették a közkedvelt alsó kápolna karbantartását, állagának megóvását, hiszen a festett falak, a szigetelés nélküli alapok, a torony és a párkányok bádogborításai nem voltak képesek hosszú távon ellenállni az időjárás viszontagságainak. A felszentelést követően alig telt el 18 esztendő, a kápolnatársulat Kiss M. László egyleti gondnok felügyelete mellett már 1887 májusában kénytelen volt nagyobb javításokat eszközöltetni a kápolna épületén.⁵¹ Minden egyes karbantartási munkáról nincsenek adataink, de az bizonyos, hogy valamennyi helybeli plébános működése alatt – hozzávetőlegesen 18-20 évenként – sor került kisebb-nagyobb méretű külső vagy belső javításra.

A torony gombjában talált kézírásos emlékirat tanúsága szerint 1934-ben is nagyarányú felújítási munkálatokat végeztek, melyek részleteiről az alábbiakat tudhatjuk meg:

„Azon alkalmából, hogy a kápolna renováltatott, helyeztük el ezt az emlékiratot: amikor is az alsókápolna társulat elnöke volt Timon Zsigmond apátplébános úr, alelnöke Kiss L. József, jegyzője Barna Péter és pénztárnoka Horpácsi Sándor. A kápolna javításánál a kőműves munkát Tomonyiczka József építőmester, a bádogos munkát Farkas Ferencz bádogos mester végezték. A község főbírója Kiss Kálmán, főjegyzője pedig Fazekas András, ügyésze Barna Domokos dr. volt.

A mindenható jó Isten irgalmába és utódaink imáiba ajánljuk magunkat. Kelt Kunszentmárton, 1934. év június hó 17-én. Barna Péter sk. társulati jegyző, nyug. állomás előljáró.”⁵²

Az 1959 nyarán végzett munkálatokra Dr. Kiss Péter prépost-plébános búcsúzó sorai utalnak, melyeket nyugdíjba vonulása, lelkipásztori műkö-

⁵¹⁾ Kunszentmárton és Vidéke (hetilap), 1887. május 22.

⁵²⁾ Az emlékirat kissé megrongálódott állapotban 1975. október 28-án, a toronytető újjáépítésének munkálatai során került elő.

désének befejezése alkalmával 1959. augusztus 23-án olvastak fel a templom szószékén:

„...Hálásan köszönöm a kedves híveknek, hogy 14 éven át megértéssel és bizalommal segítettek az egyházközség érdekében dolgozni, amikor helyreállították háborús-sérült szép templomunkat, rendezték temetőinket, kijavították szobrainkat (köztük az alsó temetői Kálváriát) és **tataroztatják alsó kápolnánkat...**”⁵³ A belső festés már utódjára, Lázár Pál esperes-plébánosra maradt, aki ezt a munkát a következő év folyamán végeztette el. A jobboldali oszlopfő felirata örökölte meg a közismert helybeli szobafestő nevét:

„Festette Kollár Ferenc 1960. X. hó.”⁵⁴

A kápolna külsejét, valamint a stációs oszlopokat kezdetben kék színűre festették, később ezt a „kincstári sárga” váltotta fel. A féloszlopokat és az épület peremeit fehér szín tette kiemelkedővé.

1969-ben a kápolna fennállásának századik évfordulója szolgált alkalomul az egyre jobban málladozó falak kijavítására. Az október 9-től október 16-ig tartó faljavítási és festési munkálatokra Lázár Pál esperes-plébános felkérése alapján Földi István és Kasza Imre kőművesek vállalkoztak, akik tartóssági szempontok figyelembevételével új eljárásként cementtel vegyített barna és fehér festék fröcskölését alkalmazták. Sajnálatos módon ekkor cserélték át a stációs oszlopok cseréptetőzetét betonfödémre.

1975 tavaszán vihar rongálta meg a kápolna 10 méter magas tornyának tetejét. A toronysisak megroggyanása, fokozatos balra dőlése már évek óta észlelhető volt.

A felújítás Fellegi Sándor főesperes-plébános kezdeményezése folytán a jelzett év október utolsó heteiben történt meg. Szükségessé vált az egész toronytető-szerkezet kicserélése.

A november 2-i halottak-esti ájtatosságra már – egyelőre festetlenül – felkerült az új bádogborítású toronysisak. A munkálatok 32 000 forintba, az akkori pénzértéknek megfelelően is jelentős összegbe kerültek.⁵⁵

Minden idők legnagyobb renoválási munkálatai 1992-ben, május 10-e és szeptember 15-e között mentek végbe. Özvegy Nagy Lórántné László Ilona, Kunszentmárton, Vécsey ucai lakos, nyugdíjba vonulása után szomorúan tapasztalta a kápolna fokozatos romlását. A külső vakolatot a nedvesség, a talajvíz valósággal lehántotta a téglákról. A belső festés megko-

⁵³ Historia Domus, 1959. Dr. Kiss Péter prépost-plébános iratai. Plébániai Irattár, Kunszentmárton.

⁵⁴ A felirat az 1992. évi festéskor semmisült meg.

⁵⁵ Historia Domus, 1975. Fellegi Sándor apát-plébános feljegyzései. Plébániai Irattár, Kunszentmárton.

pott, az oltárt környező falrészekben veszedelmes repedések keletkeztek, s lassú korhadásnak indult az ablakkeretek faanyaga. A 123 éves épület tehát rászolgált egy alapos felújításra, melynek több mint fél millió forintot kitevő költségét egyedül özv. Nagy Lórántné viselte.

A munkálatok négy hónapon át tartottak, s az utolsó simításokat a szeptember 20-i búcsúra virradó hajnalban fejezték be. A kápolna tetőzetét teljesen meg kellett újítani, a gerendák, lécek jórészét kicserélték. A külső falak rozsdabarna és fehér színű nemesvakolatot kaptak. A toronysisak 1975-ben készült bádogborítását zöld színűre festették. Eközben megtörtént a négy új ablakkeret felszerelése, melyeket Kiss László asztalos készített. Az újonnan vásárolt dróthálót P. Nagy Mátyás dolgozta rá a négy ablak külső keretére. Az esőcsatornák, a hiányzó bádogdíszek Kiss András és Balog Gábor bádogos mesterek szakértelmét dicsérik.

A homlokzati párkányra bádogból készült aranyozott díszgömbök kerültek, a keleti oldalon lévő gömb belsejében helyezték el a Nagy Lórántné által szerkesztett és Nagy Ferenc esperes, plébános kézjeggyel hitelesített emlékiratot, melynek egy másik példánya a padláson, a mestergerendára erősítve található.⁵⁶

Szent Péter és Szent Pál apostol köszöbrai Balázs Antal rákóczipfalvi restaurátor javította ki, eltüntetve az időjárás által okozott meghibásodásokat, majd védőréteget nyújtó, tojásfehérje színű festéssel látta el azokat.

Bevezették a kápolnába a villanyt, amely szeptember 14-én gyulladt fel először. A nagylelkű adományozó vásárolt egy 10 méter hosszú új harangkötelet, a kápolna régi lócái helyett 30 darab kényelmes széket, ugyanakkor kijavíttatta a féloszlopok között az oldalfalakhoz illeszkedő padokat is.

A maga nemében is rendkívüli méretű munka Nagy Lórántné László Ilona áldozatkészségének köszönhető, aki mindezt fogadalmának beváltásaképpen, egyedül Isten dicsőségére, a Fájdalmas Szűz Mária tiszteletére és 1971-ben tragikus közlekedési baleset során, 28 évesen elhunyt egyetlen leánya: Bársony Teodóra emlékére ajánlotta fel, de emellett több mint négy hónapon keresztül a helyszínen végezte a legnehezebb fizikai munkát is. A kivitelezésben Tigyi Béla kőműves, Kiss László asztalos, Kiss András bádogos, Kiss László villanszerelő, de nem utolsó sorban Papp József és Bíró Ferenc szobafestő mester nyújtotta tudása legjavát. Virág János az oltárkép díszes fakeretének újrafaragásával szerzett érdemeket. A felsoroltakon kívül egyedül Kovács József bognár, a toronyablakok és zsalugáterek készítője nem érte meg a kápolnaszentelés ünnepségét. A nyári hónapok során nagyon sok társadalmi munkát végzett Lázi Ferenc, Herczeg

⁵⁶⁾ A Nagy Lórántné által szerkesztett emlékirat szövegét lásd a Függelékben.

Márton és két unokája, valamint Benke Boldizsárné, özv. Lázi Péterné Radics Erzsébet, Samu Elek és Laurinyecz Pál kántor.

A Kálvária és a stációs oszlopok helyreállítása Lázi Ferencné érdeme. Házzól házza járva gyűjtötte az egykori alapítók hozzátartozóinak adományait, mintegy 180.000 forintot, így sikerült a kápolnával egyidőben az egész műemlék-együttest rendbehozni.

Az áldozatkészség értékét növeli, hogy nemcsak Nagy Lórántné és testvére: Herczeg Mátyásné László Katalin, hanem Lázi Ferencé a férjével együtt, sőt a veje, Győri Sándor és unokája: Győri Miklós is kivette részét a legnehezebb fizikai munkából. Kavarták és hordták a maltert, tisztították a téglákat és cserepeket, festették Jézus és a latrok alakjait, a stációs oszlopok keresztjeit és az Ugrai Lajos által a régiekkel tökéletesen megegyező formában megújított vasajtókat. A vaslemezre festett, de az elmúlt évtizedek alatt szinte a felismerhetetlenségig berozsdásodott 14 stációs kép újrafestését Seres Katalin nővér, a Miasszonyunk Iskolanővérek rendtagja végezte nagy művészi átéléssel és megjelenítő erővel.

A takarításban, tisztogatásban, tereprendezésben és oltárdíszítésben jeleskedő jólelkű asszonyok és férfiak névszerinti felsorolása lehetetlenség volna. Valamennyiük példamutató szorgoskodását és anyagi hozzájárulását áldotta meg 1992. szeptember 20-án, a kápolna búcsújának napján Kunszentmártonba érkező Marosi Izidor nyugalmazott váci megyéspüspök, akit hat helybeli kislány verses énekkel üdvözölt a hívőközösség nevében.⁵⁷ A szertartás első mozzanataként a főpásztor szenteltvízzel hintette meg a kápolnát kívülről, belülről, majd a Kálváriát és egyenként a keresztút 14 állomását. Méltatta a kunszentmártoni hívek áldozatkészségét, személyes hangvételű szentbeszédében pedig a mai édesanyák aggodásait és gyötrelmeit hasonlította össze a Szűzanya hét fájdalmával.

Az alsó kápolna 123 éves fennállásának legfényesebb, legmagasztosabb búcsúi ünnepségét szentséges körmenet zárta, s a befejező püspöki áldás tette igazán teljessé azt az értékmentő felújítási munkát, amely az áldozathozatal és a jó értelemben vett összefogás nagyszerű példájaként fog tűndökölni az utánunk következő nemzedékek előtt is.⁵⁸

⁵⁷ Az énekes köszöntő szövege a Függelékben olvasható.

⁵⁸ Nagy Lórántné élménybeszámolójának magnófelvétele. Vö. „Az alsó kápolna ünnepe.” Kunszenti Hírek, 1992. október. 8-9. lap.

A KÁPOLNA LEÍRÁSA

Az alsó temető árnyas fái között meghúzódó, ízléses külsejű kápolna, Kunszentmárton legelső és sokáig egyetlen Mária-szentélye nemcsak az alapító ősök összefogásának és áldozatkészségének, hanem a tervezésre és kivitelre egyaránt érvényes szakértelemnek is dicséretes példája. A múlt század második felében a vidéki építőipar területén még ismeretlen volt a mi korunkra oly jellemző nagyfokú szakosítás. Az épület megtervezését, illetve annak kivitelezését egy és ugyanaz a személy végezte. Így történt ez Sulyák János helybeli kőműves mester esetében is, akit a Kápolnatársulat bízott meg a minden részletre kiterjedő rajzok elkészítésével, majd azok jóváhagyása után a kápolna megépítésével. Nem tudni, melyik hazai, esetleg külföldi templom, vagy kápolna szolgálhatott a mester számára mintául, de az biztos, hogy Sulyák János nagy hozzáértéssel, felkészültséggel és jártassággal felvértezve teljesítette a rábízott feladatot. Ez azt eredményezte, hogy Kunszentmárton város egy értékes, későbarokk stílusú épülettel gyarapodott, amely harmóniát és eleganciát sugároz, de ugyanakkor egyesíti magában a nemes egyszerűséget, a könnyedséget és a mértéket tartó nagyvonalúságot.

A népi barokk stílus elemeit is hordozó kápolna nemcsak a helybeliek tetszését nyerte meg, hanem a szűkebb földrajzi környezetben is építészeti példának tekintették. Ennek tulajdonítható, hogy a cibakházi temető közepén 1885-ben állított kápolna szakasztott mása a kunszentmártoninak. A Szolnok felé utazók számára olyan hatást kelt, mintha a kunszentmártoni alsó kápolna ikertestvérét látnák viszont.⁵⁹ A cibaki „hasonmás” tervezőjét és építőjét nem ismerjük.

⁵⁹⁾ A Szent Kereszt tiszteletére épült cibakházi temetőkápolna külső megjelenésében tökéletes utánzata a kunszentmártoni alsó kápolnának.

A homlokzatán elhelyezett emléktábla szövege:

Isten dicsőségére és a
Szent Kereszt tiszteletére
építették e kápolnát
NAGY FERENCZ
és neje
MÓCZÁR ROZÁLIA
1885.

Az 1869-ben elkészült alsó kápolna méreteire vonatkozóan elsőként Zupkó Ágoston kunszentmártoni káplán sorait idézzük, aki 1870-ben az alábbi adatokat vetette papírra:

„A boltívezetű kápolna hossza öt, szélessége három és fél, a külső oszlopos tornác, mely fölött a hat öl magasságú torony áll az ő kis harangjával, egy, az oválháttal bíró, világos-kékre festett falak magassága, melyeken cseréptető áll, mintegy két és fél öl.”⁶⁰ Mai mértékrendszerünknek ez a következőképpen felel meg: a kápolna hossza 10 méter, ehhez hozzá kell számítanunk a torony 2 méteres előterét. Külső szélessége 7,25 méter. A torony magassága 10 méter, ezenkívül még 3 métert tesz ki a barokk ívelésű kupola a rajta lévő gömbbel és kereszttel együtt. Az épületet és a tornyot a talajszinttől számítva 5 méter magasságban körbefutó párkány övezi. A tető gerince 7,2 méter magasságot ér el.⁶¹

A torony négy oldalán, páros elrendezésben, homlokzati kiképzéssel díszítve, két-két zsalugáteres ablak hangsúlyozza az építmény karakterét. A felső szakaszt keskeny övpárkány zárja le, s az elülső részen a páros ablakok méretével megegyező szélességű félkörös ablak világítja meg a harangok elhelyezésére szolgáló belső teret. Az épület homlokzati részét és a torony felső szakaszát körbefutó széles párkány foglalja egységbe. A bejárat íve fölött találjuk a kápolna építésének római számokkal kifejezett dátumát:

MDCCCLXIX

Ugyanez az évszám volt kidomborítva a torony bádoggupolájának négy oldalán, első oldalon az 1-es, majd jobbra haladva a 8-as, a 6-os, végül a 9-es. Sajnos, az 1975-ben történt felújítás alkalmával, a szűkös anyagi helyzet miatt, az építési év számjegyei lemaradtak a toronysisakról.

A vaskos pilléreken nyugvó torony nyitott tornácán három oldalról lehet a kápolna bejáratát megközelíteni. Ugyanezen a helyen történik a harangozás is. Jobbra és balra, félköríves falmélyedésben kapott helyet Szent Péter és Szent Pál apostol kőszobra. A kápolna oldalfalain, peremmel övezve, két-két félkör alakú ablak biztosítja a belső megvilágítást. A cseréptető végén, az oltár fölötti ponton vasból készült gömbön álló kereszt zárja a tetőszerkezet eleinek találkozását.

A kápolnába lépő látogatót az építészeti arányok kellemes összehatása fogadja. „Az egész belső egy compact egésznek képez, elannyira, hogy jól-

⁶⁰ Levél Kun-Szent-Mártonból. EEK 1870. 172-173.

⁶¹ Tigyi Béla felmérése.

esik a léleknek e kedves helyen kissé elidőzni” – írja tudósításában Zupkó Ágoston.⁶² A kápolna félköríves befejeződése szentélyként szolgál, itt található az oltár háttér-építménye, ahol két-két nemes egyszerűséggel megformált, márvány mintázatú féloszlop fogja közre az oltárképet. Az aranyozott oszlopfelek fölött félkörívvel határolt mezőben kereszt és IHS monogram tűnik fel.⁶³ A tabernákulumot üvegajtó fedi, régen itt őrizték a szentségmutatót. Az oltár asztalának mélyedésében azt a hordozható oltárkövet („altare portatile”) helyezték el, amelyet az 1869-et megelőző évtizedek folyamán a kerületi ház tömlöcének kápolnájában használtak.⁶⁴ A régi oltárkövet Szabó Elek esperes-plébános 1943-ban kicserélte, Egerből hozott újat.⁶⁵ A szentek ereklyéit tartalmazó oltárkő latin nyelvű okmányára kézírassal vezette rá: „Érkezett 1943. szeptember 1-jén. Szabó esperes-plébános.”

„Nagyon jól tűnik föl a tarka üvegű két kis kerek ablak az oltár jobb és bal felén, mintegy másfél ölnyi magasságban; s a két oldalon levő két-két félkörű nagy ablakok, melyek világosságuk által a kápolnát derültté, vidámmá teszik” – állapítja meg a szemtanú hitelességével Zupkó Ágoston káplán.⁶⁶

„A belső felszerelés, mely részben egyesek áldozataiból eszközöltetett, megfelel a külső kiállításnak.”⁶⁷ A tudósító azokra a díszítési célokat szolgáló lámpákra gondol, amelyek még néhány évtizeddel ezelőtt is láthatóak voltak, mára azonban nyomuk veszett. „Megemlítésre méltó a chinai ezüst csinos „lumen perpetuum” (szárnyas szívet ábrázoló, az oltár előtt középen láncon függő örökmécs, melyben a szentmisék alatt gyertya égett), „s a 4 db. réz oltár-gyertyatartó; – vevé mindkettőt az Olvasó Egylet; továbbá hat karú kristály-üveg csillár, mely 45 forintjába jött Józsa János földbirtokosnak.”⁶⁸ Az öröklámpa, valamint az említett üvegcsillár között egy aranyozott fémből készült tűzkarú luszter függött. A Szent Annát és Szent Józsefet ábrázoló festmények előtt – a képek két oldalán elhelyezett

⁶² Levél Kun-Szent-Mártonból. EEK 1870. 172-173.

⁶³ A római katolikus egyház liturgikus kellékein gyakran előfordul az IHS monogram, melynek jelentése Jesus Hominum Salvator = Jézus, az emberek Megváltója.

⁶⁴ Levél Kun-Szent-Mártonból. EEK 1870. 172-173.

⁶⁵ Oltárkő: márványból vagy kőből készül, kb. 40x40 cm-es lap, melybe legalább egy vértanú és más szent ereklyéit helyezték. Az oltárkövet a püspök lepecsételte, hitelesítette és felszentelte. A liturgikus reform előtt ennek használata kötelező volt, a mise bemutatása ma már nincs oltárkőhöz kötve.

Verbényi-Arató 1988. 192.

⁶⁶ Levél Kun-Szent-Mártonból. EEK 1870. 172-173.

⁶⁷ Uo.

⁶⁸ Uo.

fali gyertyatartókon kívül – vékony láncokon függő mécses szolgált díszítésként, melyekben ünnepi alkalmakkor szintén gyertyák égtek. Mivel korunk embere idegenkedik az aprólékos díszítésektől, egyébként is ezek az alkalmatosságok akadályozzák az oltárra való teljes rálátást, a kápolnafestések alkalmával egyre jobban megfogyatkoztak a függő lámpák és csillárok, az 1992 óta működő villanyvilágítás pedig végleg kiszorította azokat.

A hívek kegyelelte minden szükséges felszereléssel ellátta az alsó kápolnát. A díszes kiképzésű kehely, a búcsúkon használatos ünnepi fehér kazula, a gyászmisékhez szükséges fekete miseruhák, ministráns-öltözetek, hímzett terítők az oltár mellett kétfelől erre a célra rendszeresített szekrényekben kerültek elhelyezésre. Ennek a készletnek külön értékes darabja a kápolnával egyidős gobelin oltárterítő (antependium)⁶⁹, melynek színes rózsamintáit Kis Eszter saját kezűleg hímezte az 1869. évben.

A kápolna tartozékai közül hosszú ideig egyedül csak az egyházi énekek kíséretéhez szükséges hangszer hiányzott.

Ennek pótlására 1937-ben került sor, amikor is a Kápolnatársulat közgyűlése elhatározta, hogy a társulat takarékpénztárban őrzött vagyonának egyrészét harmónium vásárlására fordítja. Halász Imre polgári iskolai tanár, mint szakértő választotta ki Hörl Nándor budai harmóniumkészítőnél a legmegfelelőbbet. Az új hangszert 1937. május 14-én áldotta meg és adta át rendeltetésének Benke István káplán, s a nagy számban megjelent hívekhez intézett beszédében kiemelte, mennyire szükséges a zene, az orgona, a harmónium hangja, mely nagyban hozzájárul az ima áhítatának növeléséhez. Majd szentmisét mondott a megholt hívekért, miközben Halász Imre tanár játszott az új harmóniumon.⁷⁰

A kápolna műalkotásainak elemzése

A 40-50 személy befogadására alkalmas kápolna berendezési tárgyai a „a provinciális és a naív művészetnek számos értékes alkotását őrzik.”⁷¹ Kiemelt figyelmet érdemel az Aradon készült Fájdalmas Mária-oltárkép, valamint a Szent Annát és Szent Józsefet ábrázoló olajfestmény. Jól illeszkedik a korabeli hangulathoz a Jézus és Mária Szívét, Jézus mennybeme-

⁶⁹) Antependium: az oltárnak a néppel szemben lévő oldalát csaknem az aljáig borító terítő, melyet rendszerint gazdagon hímeztek, díszítettek. V. Pius pápa misekönyve (1570) előírta a liturgia napi színének megfelelő antependium használatát.

Verbényi-Arató 1988. 37.

⁷⁰) Kunszentmártoni Híradó (hetilap), 1937. május 2., május 9., május 16.

⁷¹) Barna 1991. 233.

netelét, Szűz Mária mennybevétele, a Szent Család egyiptomi menekülését megjelenítő festmény és a pócsi Mária-kegykép színes másolata is.

A műalkotások témaválasztásának, kivitelezésének, ábrázolásmódjának teljes megértéséhez feltétlenül szükséges azok komplex vizsgálata, annak a kornak szellemi atmoszférájába emelve, amelyben születtek. Szilárdfy Zoltán nyomatékosan felhívja a figyelmet arra, hogy a műalkotás a múzeális értéken kívül még más szellemi értékek hordozója is. „A kép értékelemzésénél elengedhetetlen a szakrális népi hagyományvilág, a liturgia és kultusztörténet, az egykorú irodalom, ének- és zenekultúra ismerete, az életmódtörténet figyelembevétele, vagyis a képeket és szobrokat művelődéstörténeti összefüggéseiben kell értelmezni és láttatni.”⁷²

E megszívlelendő ajánlások szellemében kíséreljük meg elvégezni az alsó kápolna értékeit képező műalkotások részletes vizsgálatát.

A Hétfájdalmú Szűz Mária oltárképe

Az alsó kápolna tituluszának megválasztásánál kunszentmártoni elődeink körében bizonyára közrejátszott az egrí fájdalmas búcsúk élménye, ahol a zarándokok sokasága borult le a serviták templomában a halott fiát ölében tartó Hétfájdalmú Mária kegyszobra előtt. Nincs róla írásos adat, de bizonyosra vehető, hogy a gondolat a Rózsafűzér Társulat alapító atyjától, Ökrös Józseftől származik. Egyébként is növekvő népszerűség övezte a Fájdalmas Szűzanya őszi ünnepét, amelyet VII. Pius pápa 1814-ban rendelt el, hálából a napóleoni fogságból való megszabadulásáért. Az alsó kápolnát azért szentelték a Fájdalmas Anya tiszteletére, hogy ő legyen a temetőben nyugvó halottak oltalmazója és az élők vígasztalója. Ennek megfelelően búcsúnapja szeptember harmadik vasárnapjára került.

A 126x70 cm méretű, felső ívén díszesen kiképzett, aranyozott fakeretbe foglalt oltárkép Aradon készült 1869-ben, sajnos, a kivitelező mester nevét sehol nem örökítették meg. Talán túlságos szerénységből hagyta le kézjegyét a festő is, gondolván, hogy alkotása nem elégíti ki az akadémikus ízlésűek elvárásait. Százharminc esztendő azonban igazolta, hogy az oltárkép nagyon jól illik a kápolna belső összhangjához, és tökéletesen megfelel a jámbor hívek devóciós igényeinek.

A Szent Szűz fájdalmainak tiszteletét az evangélium alapozza meg, amikor az agg Simeon szavait idézi: „A Te lelkedet is tör járja át...” (Lukács 2, 35.)

⁷²⁾ Szilárdfy 1990. 84-85.

A festmény központi alakja a lila és barna színekből kevert sötét háttérből kiemelkedő, vörös ruhában, kék paláttal, fején fehér kendővel és bíbor színű koronával, ülő helyzetben ábrázolt Szűz Mária, aki ölében tartja a halott Krisztus elernyedtestét. Hét törrel átvert, fényárban úszó szent szívéből a szeretet lángnyelvei törnek elő. Lába előtt két fehér ruhás, összetett kezű angyal térdel, egyikük vállán sárga, a másikon vörös színű köpeny. Az utóbbi a halott Jézus kezét csókolja. A távolba tekintő Mária arcán végtelen fájdalom tükröződik. Joggal nevezi őt az egyház a szomorúak vigasztalójának, mert nála senki nem érzi át mélyebben az emberek szenvedését. De ugyanakkor a vértanúk királyéja is, mert az Úr keresztfájának tövéén halál nélkül kiérdemelte a mártíromság pálmáját. Ennek tudatában ájtatoskodtak buzgó őseink a megholtak lelki üdvéért a Hétfájdalmú Mária oltárképe előtt az „Arany Korona” című imádságos könyv szépen megfogalmazott könyörgésével:

„Óh, örök életnek kezdője, Boldogságos Szűz Mária, irgalmasságnak Anyja! Kérlek a te fájdalmas szenvedésed által, melyet akkoron a te szívedben érzettél, mikor a te Szent Fiadat, az édes Jézust a magas Keresztfáról levévén, a te szent öledbe tevék, s azt sok keserves könnyhullatással mosogatván, gyolcsba takartad és a te szent kezeiddel segítetted a koporsóba helyheztenni. Óh, kegyes Szűz és keserves Anya, temesd a te imádságod által minden megholt Keresztények lelkeit a megfeszült Jézusnak, a te Szent Fiadnak megsebesített oldalába, hogy ott örökkön örökké vég nélkül veled együtt nyugodjanak. Amen.”⁷³

Az oltárkép felső részén mennyei fényben megjelenő angyalokat látunk, akik Krisztus kínozóeszközeit tartják kezükben. Ezeknek a középkori legendákban szereplő eszközöknek az összefoglaló neve: ARMA CHRISTI. A kereszttel mellett idetartoznak a töviskorona, láncza, szögek, botra tűzött szivacs, 30 ezüstpénz, kakas, ostor, oszlop, amelyhez az Urat odakötözték, nádszál, harapófogó, Veronika kendője, az INRI-titulus, három kocka, kalapács, fűrő, kötél, szarkofág, halotti lepel. Az ábrázolásokon, szentképeken ezeket többféleképpen is csoportosították. Oltárképünkön a halott Jézust ölében tartó Fájdalmas Szűzanya alakja fölött hét angyal jelképezi az Arma Christi gondolatát.

A vörös ruhás középső angyal a megváltás keresztfáját öleli át, baljában kelyhet tart, annak érzékeltetéséül, hogy Jézus kiürítette a szenvedés kelyhét, de utalhat arra a legendás elemre is, hogy az angyalok kehelyben fogták fel Jézusnak a keresztfán kicsorduló véré. „A Szent Keresztút örvendetes gyakorlása” című ájtatosság (Bp. 1877.) népi eredetű énekstrófája is ezt a gondolatot fogalmazza meg:

⁷³) Pongrácz 1836. 392.

„Angyalok szedték föl a drágalátos vért,
Melyet Jézus ontott a világ bűneiért,
Mint jó király szeretett népeért.”

A jobbfelől álló angyal lándzsát tart kezében. Ezzel az eszközzel nyitotta meg a katona a halott Jézus oldalát. Baljában pedig a töviskoszorú, amellyel Krisztust, miután királynak vallotta magát, szenvedéseinek növelése végett megkoronázták. A balfelől elhelyezkedő angyal jobb kezében kalapács és három szög, a keresztfeszítés eszközei, baljával szöges korbácsot emel magasra. A felhők közül négy angyalfej tekint le, így jön ki az angyalok hetes száma.

Az oltárképen feltüntetett ARMA CHRISTI e legrégebb kunszentmártoni ábrázolása szoros kapcsolatot alkot a halott Krisztust ölében tartó Fájdalmas Mária megjelenítésével. A témák közötti összefüggést jól érzékelteti az „Arany Korona” megholtakért végzett imájának záró fohásza:

„Jézusnak szent fájdalma, a Szűzanyának a Keresztfa alatt elszenvedett siralma, legyen a megholt Lelkeknek örök nyugodalma.”⁷⁴

Szent Anna-kép

A kápolna oltárának jobb és baloldalán két nagyalakú festmény jeleníti meg Szent Annának, a Boldogságos Szűz édesanyjának, illetve Szent Józsefnek, Mária jegyesének az alakját. A festő neve nincs feltüntetve egyiken sem, de bizonyosra vehető, hogy a tematikailag is közelálló két kompozíció az oltárképpel egyidős, és ugyanannak az aradi szentképfestőnek a kezemunkája.

A 10 centiméteres aranyozott fakeretbe foglalt 110x86 centiméter méretű kép hátoldalán feltehetően egy nagyobb javításra utaló tintaceruzás feliratot olvashatunk: „SÁRI JÓZSEFNÉ 1928.” A festmény fő témája a támlás széken ülő, a sötét háttérből fényözönnel kiemelt Szent Anna, a Boldogságos Szűz Mária édesanyja, Krisztus Jézus nagyanyja.

Sötétzöld ruháját bő redőzetű sárgásbarna köpeny egészíti ki, fejét és vállát fehér kendő takarja. Anyai szeretetet és szelídséget sugárzó arca leánykájára tekint, akit a Biblia ismeretére oktat. Jobbjával az ég felé mutat, balkezének uja az ölében tartott szent könyv sorait kíséri.

Az öléhez simuló gyermek Mária rózsaszín ruhában, összetett kézzel hallgatja édesanyja szavait, tekintetét az égre emeli. A sötét lakószoba be-

⁷⁴) Pongrácz 1836. 393.

rendezéseihez tartozik a tízparancsolat két kőtáblája, a nyitott énekeskönyv, valamint az alacsony asztalkán elhelyezett váza, a Szűzanya szeplőtelen tisztaságára utaló lilomszállal. Szent Anna tiszteletét a „szentatyafiság”, vagyis Szűz Máriához és a megváltó Jézushoz fűződő kapcsolata teszi érthetővé. „Te vagy azon áldott szent föld, melyből ama szép virág nőtt” – mondja az ismert ének szövege. E nagy kiválósága és közbenjárásának ereje miatt tiszteli a keresztény nép. Ő pedig a jámbor hit szerint az égből oltalmazza a hozzá folyamodókat, különösen az áldozatos szeretetben megöregedett nagyanyákat, valamint az élet fájának asszonyi ágait, akiknek testéből új életet, áldott levelecskék, gyermekek fakadnak. Képének a temetői kápolnában történő elhelyezése viszont arra utal, hogy mivel az idősebb asszonyok, nagymamák koruknál fogva közelebb állnak az elmúláshoz, Szent Anna a haldoklók különösen tisztelt pátrónája. A „jó halál ajándékáért” esedezik Tárkányi énekszövegének utolsó verssora is:

„S ha végóránk elközelget, – Légy halálos ágyunk mellett, – Hogy isteni unokád – Adjon égi koronát.

Kérünk te szent magzatodért, – És kit ő szült, megváltónkért, Szent Anna, Szent Anna! – Krisztus Jézus nagyanyja, – Légy híveid oltalma.” (SzVU 214.)

Szent József képe

A festmény hátoldalának tintaceruzás felirata: „MÁCSAI LÁSZLÓNÉ KISS MÁRIA 1928.” Az ácsműhely sötét háttéréből hirtelen fellobbanó fényözön emeli ki a szelíd tekintetű, bajszos-szakállas férfinak, Szent Józsefnek széken ülő alakját. Földig érő, dísztelen szürkéslila ruhája, térdeire vetett barna köpenye érzékelteti, hogy talán csak néhány percnyi pihenést engedett meg magának munkája közben, de ezt a kis időt is a gyermek Jézusnak szenteli. Baljában lilomot tart, amely az ő tisztaságának jellegzetes és szinte elmaradhatatlan attribútuma. Jobbjával gyengéden öleli át a fehér ingecskében nevelőatyja térdein álló kis Jézust, aki kezecskéjével a lilomot akarja elérni. A kép térhatását fokozza a nagyméretű munkaasztal látványa a műhely belső felében. A polcon az ácsmesterséghez szükséges szerszámok sorakoznak.

A Dávid király nemzetségéből származó Szent József volt a szeplőtelen Szűz Mária jog szerint való hitestársa és az Úr Jézusnak Istentől rendelt nevelőatyja. E magasztos kegyelem által került ez az egyszerű názáreti kézműves a megváltás munkájának középpontjába és jutott az emberré lett Isten Fiának közvetlen közelébe. A Szentírás keveset beszél róla. Csak azt említi meg, hogy „igaz” ember volt. Ennél szebb elismerést, jellemzést nem is adhatott volna. Hűségesen teljesítette azt a hivatást, amit vállalt. A

keresztény művészet a szent pátriárkát – mint alsó temetői kápolnánk képén is – rendszerint karján a gyermek Jézussal, kezében liliommal, vagy virágzó bottal ábrázolja. Ez utóbbi a legenda elbeszélésén alapszik, mely szerint mikor Szűz Máriának el kellett jegyeznie magát egy férfiúval, a főpap elrendelte, hogy Dávid nemzetségének minden ifja, aki a Szűz kezét elnyerni óhajtja, egy botot fektessen a templom szentélyének küszöbére, s akinek botja kizöldül és kivirágzik, az legyen Mária jegyese. Másnap reggelre József botjával történt meg a csoda.

Szent József azonban nemcsak a Pátriárkák világossága, az Isten Anyjának jegyese, a Szent Család hű sáfárja, a kézművesek mintaképe, az ínségben lévők vigasztalója, miként a róla szóló litánia nevezi, hanem a haldoklók pártfogója is. Ő részesült először a boldog halál kegyelmében, mert az Úr Jézus karjai közt és a Boldogságos Szűz imája mellett adta ki tiszta lelkét. Ebből a meg gondolásból helyezték el 1870 körül Szent József képét az alsó kápolnában. Elődeink a hírneves jászladányi „szentember”: Orosz István énekével így fohászkodtak a hathatós égi pártfogóhoz:

„Halálunk óráján, Szent József, el ne hagyj,
Jézus, Máriával kérünk, velünk maradj!”⁷⁵

Az egri Főegyházmegyei Levéltárban végzett kiatómunka eredményeként sikerült megközelíteni a Szent Annát és Szent Józsefet ábrázoló olajfestmények készítésének időpontját. Dósa József, az 1888-ban kinevezett kunszentmártoni plébános első teendői közé tartozott az ájtatos alapítványok rendezése. Az egri érseki hivatalhoz küldött, augusztus 20-án kelt jelentésében közli, hogy az Alsótemetői Kápolna Társulat 60 forint értékű alapítványt helyezett letétbe, hogy „a Szent Anna és Szent József olajfestményű képek örök fenntartása biztosítva legyen.”

A plébános 1888. augusztus 21-én Samassa József egri érsekhez címzett levelében a két festményt „új”-nak mondja, tehát azok készítése ideje az 1880-as évekre tehető.

Dósa József az egyházmegye főpásztorát arra kéri: „méltóztassék engem felhatalmazni, hogy nevezett képeket folyó évi szeptember harmadik vasárnapján tartandó kápolnabúcsú alkalmával megáldhassam...”⁷⁶

⁷⁵ Orosz 1930. 20.

⁷⁶ Egri Főegyházmegyei Levéltár (továbbiakban: EFL), Kunszentmárton egyházi iratai 1888-1890. 1254. 155/1888. sz.

Jézus Szíve képe

Az oltár fölötti félköríves boltozatot tartó jobboldali féloszlopon Jézus Szívét ábrázoló, 78x62 cm méretű, 10 cm széles aranykeretbe (aranyozott fakeretbe) foglalt festményt láthatunk. Eredetére vonatkozóan írásos adatok nem állnak rendelkezésre, egyedüli támpont a kép hátoldalán olvasható tintaceruzás felirat: „SÁRI MÁTYÁSNE SZÁNTAI ANNA 1928.”

Kérdés, hogy ez a megjelölés a festmény adományozójának, vagy felújítójának személyét kívánja-e név szerint megörökíteni. Bár inkább valószínű, hogy adományozóról lehet szó, mert a kép – a kápolna többi festményétől eltérően – újabb alkotásnak tűnik. A hullámos, hosszú hajjal, szakállal és bajusszal ábrázolt, szelíd tekintetű, de mégis erőteljes Krisztus-alakot a tehetséges ismeretlen festő aranszegélyes vörös ruhában, lazán vállára omló kék palástban jeleníti meg. Jobbját áldásra emeli, balkezeével fényárban tündöklő szívére mutat, melyre töviskoszorú fonódik. A szív fölött kis kereszt bontakozik ki a sugárzónból. A gazdag jelentéstartalmú mellkép leglényegesebb mondanivalója, hogy a szent Szív testesíti meg az Üdvözítőnek az emberek iránt érzett önfeláldozó szeretetét. A töviskoszorú a vállalt szenvedés jelképe, a sebhely pedig arra az evangéliumi eseményre utal, amikor az egyik katona a kereszten meghalt Krisztus oldalát lándzsával átdöfte, melyből azonnal vér és víz folyt ki. (János 19, 34.)

„Isten rendelkezése megengedte, hogy a katonák egyike szent oldalát megnyissa és lándzsával átszúrja, s így a vízzel együtt patakozó vérben ömöljék üdvösségünk ára. Jézus Szíve titkának forrásából folyik, hogy az Egyház szentségeinek megadja a kegyelmi élet megszerzéséhez szükséges erőt, s a Krisztusban élők itala: szökellő vízforrása legyen az örök életre...”⁷⁷

A Szent Szív tisztelete különösen Alacoque Szent Margitnak 1657-ben történt látomása óta terjedt el az Egyházban. Ünneplését XIII. Kelemen pápa hagyta jóvá (1765), IX. Pius az egész Egyház liturgiájába bevezette (1856), XIII. Leó az Úrnapja nyolcada utáni pénteken történő megemlékezést elsőrendű ünneppé emelte (1889), a szentmise mai szövegét XI. Pius pápa rendelte el 1929-ben. A festménynek a temetői kápolnában való elhelyezése azt a meggyőződést erősíti, hogy a „szelíd és alázatos szívű” Jézus (Mt. 11, 29.) a halálra készülőknek és az elhunytaknak biztos pártfogója és menedéke, hiszen a róla szóló litánia fohásza is így szólongatják: „Jézus Szíve, életünk és feltámadásunk”, „Jézus Szíve, minden vigasztalás kútfeje”, „Jézus Szíve, benned kimúlók reménysége, – irgalmazz nekünk!” A barokk korban népszerű pártfogó szentek kultuszának hanyatlása után

⁷⁷ Schrotty 1946. 59.

századunk hitéletét a Jézus Szíve-tisztelet határozta meg erőteljesen. A hívő emberek minden ügyüket, gondjukat, bajukat, így természetesen elhalt hozzátartozóik lelkét is a Szent Szív oltalmába és szeretetébe ajánlották. Az alsó kápolnában tavasztól őszig minden második pénteken szentmisét mondanak a temetőben nyugvók üdvösségéért. Ilyenkor gyertya ég a Jézus és Mária Szívét ábrázoló képek előtt. Az esdeklő imák és énekek azt a kérést fejezik ki, hogy Jézus ölelje irgalmas Szívére az Űrben elhunytakat, akik legjobban rászorulnak az isteni könyörületre, de azokat is, akikről már senki sem emlékezik meg.

Mária Szíve-kép

Az előzővel teljesen azonos méretű és kivitelű festmény a baloldali féloszlopon a szeplőtelen szívű Boldogságos Szűz Máriát ábrázolja. Kivitelezője ugyanaz, aki a Jézus Szíve képet festette. Hátdoldalán tintaceruzás felirat: „ÖZV. TÓTH BALÁZSNÉ KISS MÁRIA 1928.” Feltételezhető, hogy a név az adományozó, esetleg helyreállító személyére utal. A két műalkotás összehasonlítása még inkább erősíti azt a meggyőződést, hogy a festmény századunk első felében került ki a hozzáértő ismeretlen mester műhelyéből.

A gyöngéd, de mégis fejedelmi tekintetű Szűz Mária fejét ékköves királynői korona díszíti. Dús haja lágy hullámokban omlik vállára. A Jézus Szíve-képhez hasonlóan Mária aranszegéllyel díszített ruhájának színe halványvörös, kék palástját kezeivel vonja szét. Jobbjával fénysugarakkal körülvelt szeplőtelen szívére mutat, amelyből lángnyelvek törnek elő. Ez a jelképes ábrázolás azt érzékelteti, hogy Mária szeplőtelen szívéből az isteni szeretet lángjai fogantatása első pillanatától kezdve az ég felé hatolnak, soha el nem hamvadnak. Ez az Isten és az emberek iránti szeretet teszi méltóvá Szűz Máriát arra, hogy az egek királynéja, a mennyország ajtaja, a bűnösök oltalmazója, a szomorúak vigasztalója, az elhaltak pártfogója legyen. Ő a „Rosa Mystica”, a titkos értelmű rózsa, amelyre a szent Szívet körülölelő rózsakoszorú utal. A Boldogságos Szűz Mária Szívének tisztelete régi idők óta él a hívek ájtatossági gyakorlatában, igazi jelentőségre akkor tett szert, amikor a második világháború fürgetegében XII. Pius pápa az egész emberiséget felajánlotta a Szűzanya szeplőtelen Szívének. E jelentős esemény megörökítéseként 1946-ban elrendelte Szűz Mária szeplőtelen Szívének ünnepét, s azt augusztus 22-re, Nagyboldogasszony nyolcadnapjára helyezte. Újabb időkben a Jézus Szíve péntekjét követő szombaton tartják, s a két szívre való emlékezés időbeli közelsége még kifejezőbbé teszi az ismert ének sorát: „Jézus Szíve s Máriáé – hajlajak

össze, szíveinket, ha szétválnak, – ti fűzzétek össze.” A Mária-tiszteletnek ez a sajátossága teszi érthetővé, miért helyezték el őseink a temetői kápolnában Jézus Szíve képe mellett Mária szeplőtelen Szívének képét is. Az alsó kápolnában a nyári hónapok idején végzett szentmisék előtt jámbor asszonyok végezték ájtatosságukat a megholt hívek üdvéért. Záróimádságukat az Irgalmasság Anyjához intézték, és a Szűzanya hét fájdalmára való emlékezésül hétszer ismételték a következő fohászt: „Ó, édes Szűz Mária Szíve, légy az ő megszabadítójuk!”

Jézus mennybemenetele-kép

A kápolnabelső két szembenéző féloszlopán 13 cm széles, díszesen kidolgozott keretbe foglalt szentképek láthatók: az egyik Jézus mennybemenetelét, a másik pedig Szűz Mária mennybevételét ábrázolja. Valószínűleg végrendeleti hagyományként kerültek a kápolna tulajdonába, s elsősorban nem is művészi értékük, hanem a hely szelleméhez illő témájuk miatt érdemesek a megbecsülésre. Tulajdonképpen egyik sem festmény, hanem 66x53 cm méretű, vászonra felragasztott papírképekről van szó.

A sötétzöld ruhában, lengő vörös köpenyben ábrázolt Jézus kis angyalok sokaságától kísérve, légies könnyedséggel emelkedik az égbe. Az erősödő fényességben újabb angyalcsoportok várják. Az ábrázolás alapja a Szentírás ismert jelene, amikor feltámadása után a negyvenedik napon Jézus kivezette tanítványait az Olajfák hegyére. Ott megáldotta őket, és szemeik láttára fölszállott a mennybe. A kápolnában elhelyezett kép szavak nélkül is sugallja a Megváltó evangéliumi ígérését: „Ne nyugtalanodjék szívetek! Higgyetek az Istenben és bennem is higgyetek. Atyám házában sok hely van, ha nem úgy volna, megmondtam volna, hiszen azért megyek, hogy helyet készítsek nektek. Ha aztán elmentem és elkészítettem a helyet, ismét eljövök, és magammal viszlek titeket, hogy ti is ott legyetek, ahol én vagyok.” (János 14, 1-4.)

A nyári hónapokban végzett kápolnai szentmiséken ez a hit készíti a kunszentmártoni híveket az imádságra, hogy halottjaik Krisztus nyomán az égbe jussanak.

Mária mennybevetele-kép

Az ősegyházig visszanyúló hagyomány szerint Jézus mennybemenetele után Szűz Mária még tizennégy esztendeig élt a földön. Mikor elérkezett halála órája, csendesen elszenderült, de Szent Fia nem engedte át az

enyészetnek, hanem föltámasztotta, és angyalaival a mennyei dicsőségbe vitette. Ezt a jelenetet ábrázolja az előzővel azonos méretű és kivitelű kép, melyet a hátoldal tintaceruzás felirata szerint Kiss Mihály adományozott a kápolna részére. A fehér ruhás, karján kék köpenyt tartó Mária összetett kezekkel, angyalok sokaságától kísérvé emelkedik az égbe. Hullámos haja vállára omlik, lábánál a sarló alakú félhold. Az ábrázolás mondanivalója: az Úrban elhunytaknak a Boldogságos Szűz Mária nyitja meg az Isten országába vezető utat.

A Szent Család menekülése Egyiptomba-kép

A kápolna legeredetibb, tematikailag legjobban odaillő képe a 8 centiméter széles, aranyozott fakeretbe foglalt 66x52 cm méretű olajfestmény, melynek adatait az adományozó és a kivitelező a legpontosabban rögzítette több mint százharminc évvel ezelőtt. A kép Fazekas Imréné Kopó Rozáliának (1824-1908), templomunk, kápolnánk, stácionk és a máriaradnai kegytemplom egyik legnagyobb jótevőjének megrendelésére készült az alsó kápolna felszentelését követő évben. Alkotója pedig az a Baranyai András nevű naív festő, akinek keze alól a kápolna előtt felállított keresztút 14 stációs oszlopának vaslemezre festett képei kerültek ki. (Ugyancsak az ő festménye a Turcsányi Gáspár családjában nemzedékek által kegyelettel őrzött Szent Erzsébet portré is.)

A nyomtatott betűs felirat a kép vásznának hátoldalán olvasható:

FESTÉ BARANYI ANDRÁS   1870
KÉSZÍTETÉ KOPÓ ROZÁLIA.

A Boldogságos Szűz Mária hét fájdalma közül a tiszteletére végzett hét táblás olvasó második titka emlékezik meg a képen ábrázolt egyiptomi menekülés gyötrelmeiről, melynek történetét az evangélium így beszéli el: „A napkeleti bölcsek álmukban figyelmeztetést kaptak, hogy vissza ne forduljanak Heródeshez, ezért más úton tértek vissza hazájukba. Miután eltávoztak, az Úr angyala megjelent Józsefnek álmában és így szólt: „Kelj föl, fogd a gyermeket és anyját, és menekülj Egyiptomba! Maradj ott, amíg nem figyelmeztetlek, mert Heródes keresi a gyermeket és meg akarja ölni.” Ő fölkel, még az éjjel fogta a gyermeket és anyját, s elköltözött Egyiptomba. Ott maradt Heródes haláláig. Így beteljesedett, amit a próféta szavával mondott az Úr: „Egyiptomból hívtam az én fiamat.” (Máté 2, 12-15.) A kép jobb szélén a kék ruhában, barna köpennyel, vállán botra vetett tartsznyaival megjelenített Szent József halad, jobbjaival az öszvért vezeti, ame-

lyen a vörös és kék ruhás Szűz Mária ül, fején fehér főkötő, ölében a fehér pólyás, alvó kis Jézus. Mellettük fehér ruhás, kitárt szárnyú angyal halad gyalogosan, kezében gyümölcsös kosár. A bájos naívsággal megkomponált jelenet háttérét stilizált tornyú épületek és valószínűtlenül magas pálmafák zárják le. A Fájdalmas Szűzanya tiszteletére épült kápolna hátsó falán elhelyezett festmény készítésének lelki indítékát talán legjobban a Tárkányi-féle imádságos könyv fohásza fejezi ki: „Óh, te fájdalomokra ítélt anya, ki reszkettél ijedtedben, midőn a Betlehem-vidéki ama kisdéd vértanúk, a kegyetlen Heródes dühének feláldozott báránycák megöletését hallottad; és félve attól, hogy az isteni gyermek Jézus, a te szent fiad, szintén az ő haragjának esik áldozatul, vele Egyiptomba futottál, – ama szorongattatásod – és fáradalmaidért, melyeket azon a veszedelmes úton szenvedtél, kérlek, tégy méltókká minket pártfogásodra a siralom eme völgyében, hová száműzve vagyunk.”⁷⁸

A máriapócsi csodatevő kegykép

A kápolna hátsó falán, a harmónium mögött függ egy 55x42 cm méretű, bekeretezett színes lenyomat, a fogadalmi tárgyakkal ékesített máriapócsi kegykép másolata, amely bizonyára az 1930-40-es évek táján került mostani helyére valamelyik – magát megnevezni nem kívánó – kunszentmártoni hívő jóvoltából, aki máriapócsi búcsújárása emlékéül hozta magával.

A pócsi görögkatolikus ruszinok kis fatemplomában az Istenszüdő Szűz Mária képe 1696-ban könnyeket hullatott. A csoda hírére a képet a császár parancsára Bécsbe szállították, de új helyén többé már nem könnyezett. A pócsi templomban elhelyezett másolaton 1715-ben, végül pedig 1905-ben megismétlődött a könnyezés csodája. A kegyhely temploma – amely 1948-ban XII. Pius pápától megkapta a bazilika minor címet – 1748 óta fogadja be a zarándokok tömegeit.

A könnyező Szűzanya kegyképének a kunszentmártoni alsó kápolnában elhelyezett másolata még teljesebbé téve egészíti ki az oltárképen megjelenített gondolatot: a Fájdalmas Szűzanya keserű könnyei nem apadtak el, azok a későbbi időkben is kicsordulnak Mária szeméből, ha az emberiség egyre nagyobb méreteket öltő bűnei fájdalommal töltik el az Istenszüdő szívét.

„Szép Nagyasszony, hullass könnyeket,
Könnyeiddel mentsd meg nemzeded!”

⁷⁸) Tárkányi 1910. 65.

Hordozható Mária-szobor

Az alsó kápolna oltára melletti szekrényen emberemlékezet óta áll egy 115 centiméter magas, fából faragott, nemes vonalú, hordozható Mária-szobor. A Szűzanya ruházatának finoman kidolgozott redőzete szakavatott művész tevékenységét jelzi.

A királynői palástot díszes kiképzésű „ékkő” kapcsolja össze. Mária fején korona, jobbában valaha királyi jogart tartott, baljával a kis Jézust ölelte magához. A jogar és a gyermek Jézus alakja régóta hiányzik Mária kezéből. A szobrot ebben az állapotában örökítette meg az 1971-ben készült fényképfelvétel is. A ruházat valamikor aransárga, a palást bíborpiros színű volt, újabb időkben festették át kék színűre, meglehetősen egyhangúvá téve ezzel a régi szép műalkotást.

A szobor korának meghatározásához és eredeti állapotának rekonstruálásához értékes támpontot nyújt Bálint Sándor – Barna Gábor: „Búcsújáró magyarok” című kötetének két színes fényképe a 160. és 161. lapok között. Az egyik kép XVIII. századi hordozható szobrot mutat be Szerencséről, a másik szobor naívabb kivitelben Jászdózsán található. Ezek típusához tartozik a kunszentmártoni szobor is, amit a templom berendezési tárgyai között tartottak számon. A felsorolt példákkal történő összehasonlítás azért is fontos, mert így elképzelhetővé válik, milyen lehetett eredetileg a körmenetekben használatos Mária-szobor.

Az Élő Lelki Rózsafűzér Társulat áhítatgyakorlatához tartozott egy „hordható” templomi Mária-szobor, melyet Kiss Gergely készíttetett, s ennek révén az ő halála után „Kiss Gergely-féle Mária Szobor”-nak nevezték. A Társulat jegyzőkönyve 1867-ben tesz először említést róla, majd egyre gyakrabban szerepel az ülések napirendjén, mert a szobor alatti fiók perselyként szolgált, s az odahelyezett pénzadományokról pontos nyilván tartást vezettek. A tagság olyan hűségesen ragaszkodott a szoborhoz, hogy amikor Dósa József plébános 1889-ben régi helyéről máshová tétette, panasszal élt, melynek eredményeként a szobor visszakerült az eredeti helyére. Érthető, hiszen a szobor kezelése s a persely jövedelme a Társulatot illette.⁷⁹⁾

A társulati jegyzőkönyvekben az 1926. év folyamán esik szó a Kiss Gergely-féle szoborról, továbbiakban már nem is említik. Minden okunk megvan tehát annak feltételezésére, hogy a társulati ereklyének számító szobor lassan már veszített eredeti népszerűségéből, s a tagság – talán Timon Zsigmond apát-plébános javaslatára (mivel a templomban igen sok Mária

⁷⁹⁾ Vö. Barna 1998. 42., 162., 186., 189., 193., 195., 197.

ábrázolás található) – 1926-ban ellenvetés nélkül hozzájárult ahhoz, hogy a szobrot az alsó kápolna oltára mellett helyezték el. Ez természetesen csak feltételezés, mert a szobor templomból való eltávolításának és a kápolnába való átvitelének semmiféle írásos nyoma nincs. Csupán következtetések révén juthatunk ahhoz az eredményhez, hogy az alsó kápolna említett szobra **azonos** a Kiss Gergely-féle olvasótársulati Mária-szoborral.

Búcsús lobogók

A kápolna berendezési tárgyai közé tartozik a Fájdalmas Mária szeptemberi búcsúja alkalmával rendszeresen megtartott körmeneten használatos két darab: 97x60 centiméter méretű, zöld színű lobogó. Ezek kizárólag a kápolna részére készültek, s az ismeretlen adományozók tudatosan választották az örök életbe vetett hit és **remény** kifejezéséül a brokátselyem anyagának zöld színét. A lobogók két oldalán 26x20 centiméteres, vászonra festett képek hozzák emberközelbe a naív művészet nyelvén az üdvösség titkait. A Bibliából és a legendák témaköréből vett ábrázolások alkotójára vonatkozó írásos adat nincs, de a stációs képekkel összehasonlítva egyértelműnek mondható, hogy azok kivitelezője a kunszentmártoniak által az 1860-as években sokat foglalkoztatott Baranyi András szentesi „képíró” lehet.

I. Lobogó – Jézus a kereszten

A lobogó első oldalán a keresztre feszített Jézus látható. A háttérben komor felhős ég és kéklő hegyek. A kereszt tövében koponya, mert a hagyomány szerint Ádámnak a sírja a Kálvária hegyén volt. Jézus vére rácsordult a koponyára, s az első ember elsőként részesült a megváltás kegyelmében. A legenda ilyen leegyszerűsített módon teszi érthetővé az összefüggést az ősbűn és a keresztáldozat között.⁸⁰ A kép alsó részén a tisztító-tűzben szenvedő lelkek várják a szabadulást.

I. lobogó – Szent János apostol

Az örök élet reménységét kifejező zöld lobogó másik oldalán lévő kép Szent János apostolt ábrázolja. A zöld ruhában, vállán díszes vörös palásttal megjelenített szent evangelista jobbát szívére helyezi, balkezeiben könyvet tart. Az égből leszálló sas író tollat hoz a szentnek. „A szerető tanítványnak, Szent Jánosnak mondatott: – Írd föl: Boldog mindörökké az Úr-

⁸⁰⁾ Bálint 1976. 221-222.

ban elhunyt halott” – mondja az ismert gyázmise-ének szövege. Alul ke- hely látható, melyből kígyó siklik ki. A legenda szerint ugyanis egyszer egy pogány mérgezett borral telt serleget nyújtott az apostolnak, azzal az ígérettel, hogy keresztény lesz, ha János azt minden baj nélkül kiissza. Ő megettette, és ezzel leküzdötte ennek a pogány léleknek pokoli kígyóját.

János apostol és evanglista azon kevesek közé tartozott, aki Jézus ke- resztje alatt állt, szomorúan szemlélte az Üdvözítő fájdalmas kínhalálát, de tanúja volt dicsőséges feltámadásának is. Neki nyilvánította ki Isten a titkos jelenésekben, hogy **boldogok, akik az Úrban halnak meg**. A keresz- tény nép ezért kéri Szent János segítségét a jó halál kegyelméért és a meg- holtak lelki üdvéért. „Járjon közbe értük Szent János, a szeretett tanítvány, kinek az Úr kinyilatkoztatta az ég titkait!” – olvashatjuk Newmann bíbo- rosnak a holtakért végzett imádságában. Hithű kunszentmártoni előde- ink, akik sokat imádkoztak a puratóriumban szenvedő lelkekért, ebből a meggondolásból helyezték el Szent János képét az alsó kápolna búcsús lobogóján.

II. Lobogó – Hétfájdalmú Szűzanya

Szokás a Fájdalmas Szűzet Halott Fia nélkül, pusztán hét törrel vagy karddal átvert szívvel is ábrázolni.⁸¹

Így jeleníti meg a másik zöld lobogón a naív művész a fehér ruhában, kék fejkendővel és palásttal, összetett kezekkel az üres kereszt előtt ülő Máriát. „Asszonyunk, Szűz Mária, Istennek szent Anyja, imádkozzál éret- tünk bűnösökért most és halálunk óráján.”

II. Lobogó – Szent Borbála

A földi élet adventjének zarándokútját járó őseink súlyos veszedelmek idején: tűzvész, zivatar, égháború alkalmával és a halál közeledtével Szent Borbála közbenjárását kérték.

„Középkorra visszanyúló, reformációt átélő tisztelete hagyományörző tájainkon (palócok, jászok, moldvai csángók) is már múltóban van.”⁸² Ezért nagyon értékes a kápolna zöld lobogójának Szent Borbálát ábrázoló naív képe, amely kunszentmártoni viszonylatban a szent kultuszának utolsó tárgyi dokumentuma.

A legenda szerint Borbála szűz és vértanú Maximianus császár idején élt Nikodémiában. Pogány atyja a kereszténységhez való vonzódása miatt toronyba záratta, de hitétől nem tudta eltántorítani. Ezért nevezik a régi szent

⁸¹⁾ Bálint 1977. II. 284.

⁸²⁾ Bálint 1977. 22.

könyvek „meggyőzhetetlen torony”-nak. Lobogónk képén is feltűnik ez a torony, amelynek három ablaka van, annak szimbolizálására, hogy az erődbe zárt leány pogány atyjának a Szentháromság titkait magyarázta. Miként a három ablak egyetlen toronyhoz tartozik, úgy nyilvánul meg az egy Istenben három személy. Borbála tehát a „Szent Háromságnak Vallástévője”,⁸³ aki 306-ban bátor lélekkel vállalta a gyötrelmes vértanú halált. A fehér ruhában, kék paláستtal, díszes övvel ábrázolt Szent Borbála fején lévő korona előkelő származására, a baljában lévő pálmaág mártíromságára utal. Betegség, fájdalom és halálveszedelem alkalmával kérték a jámbor hívek Borbála közbenjárását, hogy az életből távozók a szent útravalóval megerősödve lépjék át az öröklét küszöbét. Ezért látható jobbkezeben a magasra emelt aranykehely, benne tűnődő szent ostya: „az Úrban elhaltak úti eledele.”

Az alsó kápolna harangjai

Az első kis harangot Gácsi János ajánlotta fel az öregtemetőből, 1872-ben pedig Kurucz Mihály szerzett be egy kétmázsásat a kápolnának. Ez utóbbit 1916-ban hadi célokra vitték el. Pótlásának ideje 1933. szeptember 29-én jött el, amikor is Szent Mihály napjának reggelén szentelte fel Timon Zsigmond apát-plébános az idős Szabó András és neje, született Kurucz Angela által adományozott 183 kg súlyú, remek kivitelű harangot. Ugyanakkor a meglévő kis harang szükségessé vált átalakítási és szállítási költségeit ifjú Szabó András és neje fedezték.

A nagyobbik harang Szent Mihályról való elnevezése kettős értelmű. Első helyen kell említeni, hogy Szabó András és Kurucz Angela így kívánta az 1916-ban leszerelt harang adományozójának, Kurucz Mihálynak a nevét megörökíteni. A katolikus egyház Szent Mihály arkangyal személyében a haldoklók és a tisztítóhelyen szenvedő lelkek hathatós közbenjáróját tiszteli, hiszen ő „a mennyei seregek vezére, az Isten harcainak győztese, a gonosz lélek eltiprója.” Ezért neveznek el gyakran Szent Mihályról temetőket és kápolnákat. A megholtak koporsóját „Szent Mihály lován” viszik végső nyugvóhelyükre. Az alsó kápolna szép zengésű harangjának minden kondulása az elhunytakért való imádságra figyelmeztet, hogy – a liturgikus könyörgés szavai szerint – „el ne nyelje őket a pokol, és le ne zuhanjanak a sötétségbe, hanem a zászlóhordozó Szent Mihály vezesse el őket a szent világosságba, a gonosz szellemeket pedig Isten erejével taszítsa vissza a kárhozat helyére!”

⁸³⁾ Illyés 1705. 911-916.

1. *Szent Mihály harang*

A 183 kg súlyú harang oldalán középen Szent Mihály domborművű képe látható. A szárnyakkal ábrázolt arkangyal, a mennyei seregek vezére, baljában pajzsot, jobbában tüzes kardot tart, s eltiporja a sátánkígyót.

A domborművet körirat övezi:

SZENT MIHÁLY ARKANGYAL
VÉDELMEZZ HARCZAINKBAN!

†

ISTEN DICSŐSÉGÉRE
ÉS SZENT MIHÁLY ARKANGYAL TISZELETÉRE,
1872-BEN KURUCZ MIHÁLY ÉS NEJE SZÜL.:
KISS APOLLÓNIA ÁLTAL,
A KUNSZENTMÁRTONI ALSÓ TEMETŐI KÁPOLNA
RÉSZERE ÖNTETETT,
1916-IK ÉVBEN A VILÁGHÁBORÚBA ELVITT
HARANG HELYETT:
SZÜLEIK EMLÉKÉRE ÖNTETTÉK SZABÓ ANDRÁS
ÉS NEJE SZÜL. KURUCZ ANGELA
AZ 1933-IK SZENTÉVBEN.

†

ÖNTÖTTE SZLEZÁK LÁSZLÓ, MAGYARORSZÁG
ARANYKOSZORÚS HARANGÖNTŐ MESTERE BUDAPESTEN. †

2. *Kisharang*

Felirata:

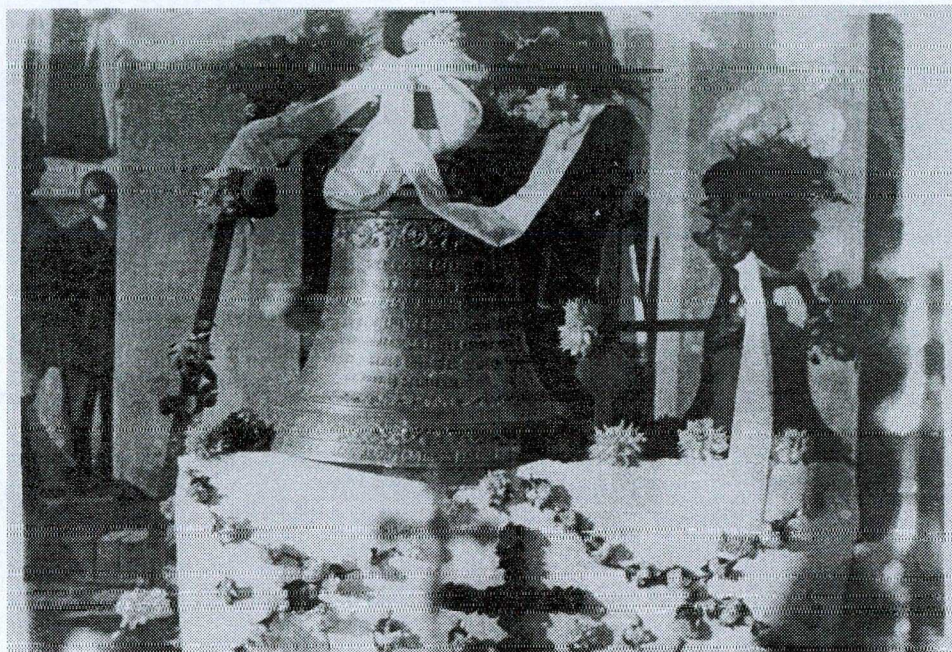
ÖNTÖTTE SCHAUDT ANDRÁS, PESTEN 1855.⁸⁴

Szent Péter és Szent Pál apostolok szobra

Az alsó kápolna felépülte után 14 évvel később került a bejárattól jobbra és balra kiképzett félköríves falmélyedésbe a két apostolfejedelem másfél méter magas kőszobra.

⁸⁴⁾ A feliratok azonosításában nagy segítséget nyújtott ifj. Herczeg Márton, aki 1971-ben 15 éves diákként a harangkötélen mászott fel a toronyba, s a helyszínen olvasta le a harangokra írt szöveget.

2) AZ ALSÓ KÁPOLNA HARANGJAI

Az alkotó neve sehol nincs feltüntetve, de a szobor esztétikus kivitelezése igényességről és hozzáértésről tanúskodik.

A nemes szívű adományozó személye ismert, mindkét szobor talapzatán ugyanaz a felirat olvasható:

KÉZSMÁRKY ERZSÉBET
PAPP JÁNOSNÉ
építette 1883. április 5.

A dús hajjal és szakállal ábrázolt Szent Péter enyhén a bejárat felé tekint. Baljával kissé felemeli köntösét, jobb kezével pedig könyvet és kulcsot tart, mint az apostoli tanításnak és az oldó-kötő hatalomnak a jelképét. A főapostol ilyen formában történő megjelenítése onnan ered, hogy amikor Jézus az egyházat megalapította, Péterre bízta a mennyország kulcsait. Máté evangéliuma (16, 18-19) erről a következőképpen tudósít: „Jézus azt mondta: „Te Péter vagy, azaz kőszikra. Erre a sziklára építem Egyházamat, és a pokol kapui nem vesznek erőt rajta. Neked adom a mennyország kulcsait. Amit megkösz a földön, megkötött lesz a mennyben is, és amit föloldasz a földön,

föloldott lesz a mennyben is.” Az üdvösség után sóvárgó ember ezért részesítette Szent Péter apostolt mindig nagy tiszteletben.

A másik szobor Szent Pált ábrázolja dús szakállal, kissé lehajtott fejjel. Bal kezében vaskos könyv, jobbát hosszú egyenes kard markolatán nyugtatja. Ez utóbbi a vértanúságára emlékeztet, Pál apostol ugyanis római polgár volt, ezért nem akasztással, hanem lefejezéssel hajtották végre rajta a halálos ítéletet. A hívő ember számára igazi biztatás és életprogram Szent Pálnak, a nemzetek apostolának, Krisztus választott edényének Timóteushoz írt levelében kifejtett vallomása: „Én ugyanis nemsokára áldozatul esem, s közel van már elköltözésem ideje. A jó harcot megharcoltam, a pályát végigfutottam, a hitet megtartottam. Most készen vár az igaz élet koronája, melyet azon a napon megad nekem az Úr, az igazságos bíró, de nemcsak nekem, hanem mindazoknak, akik örömmel várják eljövetelét.” (2 Tim 4, 6-8.)

Az egykori kunszentmártoni hívek gondolkodásmódjára és óhajlására is érvényes lehet Szent Péter és Pál apostolnak a váci Gombás-patak hídján álló barokk szobrán 1758 óta látható felirat: APOSTOLORUM PRINCIPES DOCTORES NOSTRI ITER COELI DOCETE PORTAMQUE APERITE: – „Apostolfeljedelmeink, tanácsadóink, tanítsátok az égi utat és nyissátok meg a mennyország kapuját.” – amint Bálint Sándor többször idézett művében, az Ünnepi Kalendáriumban olvashatjuk (l. 507.).

Az alsó kápolna „felszerelvényeinek” 1878. július 25-én készült leltára: (a templomi leltár folytatása)

Sorszám	Darabszám	Tárgy	Jegyzet
165.	1	Fekete Kasula	avult
166.	1	Stólla	avult
167.	1	Manuale	avult
168.	1	Kehelyruha	avult
169.	1	Ampolna ruha	avult
170.	1	Misekönyv	avult
171.	1	Halotti misekönyv	avult
172.	1	Kehely	avult
173.	1	Patena	avult
174.	1	Alba	avult
175.	1	Nyakba való kendő	avult
176.	1	Czingulus	avult

Sorszám	Darabszám	Tárgy	Jegyzet
177.	1	Kehely takaró	avult
178.	1	Korporálé	avult
179.	1	Stólla	avult
180.	1	Manuálé	avult
181.	1	Czin tányér	avult
182.	2	Üveg Ampolna	avult
183.	2	Veres posztó minister ruha	avult
184.	2	Kék gallér	avult
185.	3	Oltári ima kép	
186.	2	Fekete posztó minister ruha	

A Kerületi háztól átvett ingóságok

187.	1	Szőr Casula	
188.	1	Alba keskeny csipkével	
189.	1	Humerálé	
190.	1	Réz Kehely tányérral	
191.	2	Purificatorium	
192.	2	Ampolna ruha	
193.	1	Oltár terítő	
194.	4	Fa gyertyatató	
195.	3	Ima kép oltárra	
196.	1	Misekönyv	
197.	2	Oltár párna	avult
198.	1	Négyszegletű kőtábla (szent tetemmel) ⁸⁵	

Józsa B. László sk.⁸⁶

⁸⁵⁾ „Szent tetem” = szentek ereklyéi. A 187-198. sorszám alatt felsorolt tárgyak a Kerületi Ház tömlöcének kápolnájából kerültek át az alsó temetői kápolnába.

⁸⁶⁾ SzML: Kunszentmárton egyházi iratai (1741-1878). 1051. Az 1878-ban felvett leltárban szereplő ingóságok szinte hiánytalanul megvannak a mai napig, legfeljebb a fogyó anyagnak minősíthető textíliák cserélődnek. A kápolna készlete azóta szép fehér ünnepi mise-ruhával és új oltárterítővel gyarapodott.

KÁLVÁRIA

A kápolna előtti térségen felépített Kálvária-szoborcsoporthoz Szabó János, Benke István és K. Kiss Miklós gazdák állíttatták az 1869. év folyamán, 720 forint költségen.⁸⁷ A jólsikerült szobrok egy ismeretlen máriaradnai kőfaragó műhelyében készültek. Ez a tény is szépen példázza a kunszentmártoniak és radnaiak között a rendszeres búcsújárások révén kialakult jó kapcsolatot. A Kálvária és stációk felszentelése 1869. október 31-én történt nagy ünnepélyességgel a kápolnával együtt. A szentelés szertartását Tóth Sándor kunszentmártoni plébános végezte.

A kőből készült Kálvária három keresztje és két szoboralakja mind külön talapzaton áll. Legdíszesebb a többszörös peremekkel szegélyezett közepe talapzat, melyen Krisztus keresztje emelkedik. A rendkívül kifejező, aranyozott korpusz fémből készült – ellentétben a latrok kőből faragott alakjaival. Jobb és balszáron kevésbé díszes talapzaton a kötéllel felfeszített latrok keresztjei. Jézus mellett kétfelől – dísztelen, hasáb alakú magaslapon – összetett kézzel áll a Fájdalmas Mária és Szent János apostol (régén színesre festett) alakja. A kereszt tövében Mária Magdolna roskadt testalkattal, bánatos arccal tekint előre.

Ez utóbbi szobor arányaiban és művészi megformálásában egyaránt különbözik a kompozíció többi tagjától. Anyaga a legfinomabb márvány, melyet az elmúlt évszázad alatt sem tudott kikezdeni az időjárás viszontagsága. Bizonyos, hogy művészi vésők alól került ki. Erre utal az arcvonások kifejező volta a ruházat redőzetének tökéletes megformálása. Arányát tekintve kisebb a többi szobornál, tehát Mária Magdolna értékes márványszobrocskáját – mint meglévő – illesztették a Kálvária kompozíciójába. Írásos anyagok híján ma már kideríthetetlen: honnan került ide, és kinek az alkotása.

A szoborcsoporthoz két lépcsőfok magasságú kövezett alapzat emeli a talajszint fölé. A Krisztus-kereszt talapzatán lévő kovácsoltvas tartóra ünnepi alkalmakkor díszes mécsest helyeznek.

⁸⁷ Mindkét temetői kápolna előtt Kálvária-szoborcsoporthoz, illetve kőkereszt áll. Ismertetésük azért szerepel a kápolnák történeténél, mert ezek szorosan a szakrális térhez tartoznak.

A Kálvária kisebb javítását 1959. nyarán De Battista Alajos szobrász végezte, mely alkalommal Szent János letört alakját újból a talapzathoz erősítette. Lázár Pál esperes-plébános megbízásából 1970-ben Földi István kőműves az omladozó lábazatokat cementes habarccsal megerősítette. A legnagyobb arányú felújítás az 1992. évben történt, amely Tigyi Béla kőműves nevéhez fűződik. A Fájdalmas Mária és Szent János kőszobra az utóbbi évtizedek folyamán a felismerhetetlenségig szétmállott. Ezeket Balázs Antal rákóczi falvi szobrász-restaurátor faragta újra 1994-ben.

A Kálvária szoborcsoportjának elrendezése az evangélium leírásán alapszik: „Jézus keresztre mellett ott állt anyja, anyjának nővére Mária, aki Kleofás felesége volt, és Mária Magdolna. Mikor Jézus látta, hogy ott áll anyja és szeretett tanítványa (vagyis Szent János apostol), így szólt anyjához: „Asszony, nézd, ő a te fiad!” Aztán a tanítványhoz fordult: „Nézd, ő a te anyád!” Attól az órától fogva házába fogadta őt a tanítvány.” (János 19, 25-27). Az oltárképekről, szobrokról, apró szentképekről ismert szabvány a barokk időkben alakult ki: a keresztre feszített Jézus kétoldalán áll a Szűzanya és Szent János evangelista, előtte pedig Magdolna térdepel, aki tanúságtevője volt Jézus feltámadásának is.⁸⁸

A kunszentmártoni Kálvária Magdolna-szobrának lábához az ismeretlen művész koponyát illesztett, amely nemcsak az elmúlásra emlékeztet, hanem utal arra a legendás elemre, hogy a Golgota hegye rejtette magában Ádámnak, az emberiség ősatyjának sírját, és Jézusnak a keresztfán kiontott vére az első ember koponyájára is rácsordult. Így nyert elégtételt az ősszülok vétke.

A latrok ábrázolása szintén általánosan ismert. Jézust a Golgotán feszítették keresztre, „s két másikat is vele, jobb és bal felől, Jézust meg középen.” (János 19, 18.)

A jobb latrot úgy tartja számon a keresztény nép, mint az első szentek egyikét. „Társa káromolta, ő azonban kérte Jézust: emlékezzél meg rólam, amikor országodba jutsz. Erre ő így felelt: bizony, bizony, mondom neked, még ma velem leszel a paradicsomban. (Lukács 23, 43.) Nevét az evangélium nem említi, a jámbor népképzelet azonban a Dizmász nevet adta neki, s így lett a barokk korban a halálra váltak patrónusává.”⁸⁹

Ünnepét március 25-én ülték meg. A váci piaristák templomában 1740 körül Szappancsi Márton nagyprépost oltárt állíttatott Szent Dizmász tiszteletére. A pártfogásába vetett bizalmat a jelenleg Szlovákiához tartozó Simony község harangjának szövege fejezi ki legjobban: O DISMA LATRO

⁸⁸⁾ Bálint 1977. II. 74.

⁸⁹⁾ Bálint 1977. 276-277.

POENTENS LECTISSIME SIS TUTOR MIHI, MORIENS DUM LUCTOR
IIN AGONE. 1784. Vagyis: „Dizmász, bűnbánó lator, légy oltalmazóm a
halálküzdőlemben.”

A Szent Dizmász-kultusz Kunszentmártonban nem honosodott meg a
népi áhítat keretein belül sem, csupán a szobor-ábrázolás érzékelteti a
keresztfeszítettek állásfoglalása közötti különbséget: a jobb lator Jézus
felé tekint, a bal lator pedig elfordítja a fejét.

A Kálvária középső talapzatán olvasható felirat:

ISTEN DICSŐSÉGÉRE
ÁLLÍTTATTÁK
SZABÓ JÁNOS
ÉS NEJE
ZÁMODITS ÁGNES
BENKE ISTVÁN
ÉS NEJE
NÉMETH ILONA
K. KISS MIKLÓS
ÉS NEJE
KAKUK BORBÁLA

-1869-

A stációsor

Az alsó temetőnek a Szentesi útról nyíló, „FELTÁMADUNK” feliratot vi-
selő vaskapuján belépve, páratlanul szép látvány tárul a szemlélő elé. A
nyílegyenes bevezető út két oldalán, a kripták és tölgyfák között, egymás-
tól arányos távolságra (régí mértékkel kifejezve: egymástól hat ölnyire) a
stációs oszlopok karcsú építményei sorakoznak. Kápolnabúcsú alkalmá-
val és halottak napján a kitárt vasajtókon át lehet látni a keresztút 14 állo-
másának képeit. A stációsort a Kálvária szoborcsoportja, mögötte pedig a
kápolna homlokzata zárja. A népi barokk stációs oszlopok a Kálvária és a
kápolna építészeti együtteséhez tartoznak. Sulyák János építette 1869-ben,
egy-egy gazdacsalád nagylelkű adományaiból.

A keresztút állomásait jelző téglapítményeket régen cseréptető fedte
(ezeket cserélték ki 1970-ben betonlapokra), a tető középpontjában vasból
kovácsolt keresztrel. A félköríves, bemélyített fülke kétszárnyú vasajtaja
zárja el a keresztúti jeleneteket ábrázoló, vaslemezre festett színes képe-

ket, BARANYI ANDRÁS naív művész alkotásait. Helyreállításukat 1992-ben Seres Katalin nővér végezte nagy szakértelemmel, aprólékos gonddal: megőrizve a naív alkotások eredeti báját és jellegzetességeit.⁹⁰ Mindegyik fülke alatt márványtábla örökíti meg az adományozók nevét. Az alapítók egyébként az általuk létesített stációs oszlop mellett választották ki végső nyughelyüket, itt építve fel családi kriptáikat. A stációsor nyitott képei előtt végeztek a hívek (és végzik ma is) nagybőjtben, a kápolna búcsújának előestéjén és halottak napján a keresztúti ájtatosságot.

A stációs képek és oszlopok adományozói:

- I. ISTEN DICSŐSÉGÉRE ÉPÍTETTE
1869
GERGULITS LUKÁTS
és hitvесе
C. KOVÁTS ANNA
- II. P. NAGY JÁNOS
és hitvесе
K. KISS KLÁRA
- III. TÓTH Á. ISTVÁN
és hitvесе
B. NAGY APOLLÓ
- IV. K. KISS ISTVÁN
és hitvесе
PATAKI JULIANNA
- V. BALGA ANDRÁS
és hitvесе
GULYÁS ANNA
- VI. NAGY F. SÁNDOR
és neje
FARKAS JULIANNA

---

⁹⁰⁾ Seres Katalin pontos műleírást készített a stációs képek állapotáról, a restaurálás módjáról és szempontjairól.

VII. NEMES PALÁSTY ISTVÁN
és hitvese
BENKE JULIANNA

VIII. ISTEN DICSŐSÉGÉRE FENNTARTÓJA
KISS F. PÉTER
és hitvese
BERTA MÁRIA

(Eredetileg KISS MIHÁLY és neje
HABRANYI BORBÁLA állította 1869-ben)

IX. BENKE ISTVÁN
és hitvese
KÉZSMÁRKY ERZSÉBET

X. KURUTZ JÓZSEF
és hitvese
NÉMETH M. ROZÁLIA

XI. FAZEKAS IMRE
és hitvese
KOPO ROZÁLIA

XII. ISTEN DICSŐSÉGÉRE FENNTARTÓJA
M. KOVÁCS KÁLMÁN
és neje
KOVÁCS ETELKA 1922.

XIII. JÓZSA B. LÁSZLÓ
és hitvese
KÉZSMÁRKY VIKTORIA

XIV. JÓZSA BERTALAN
és hitvese
BALLA ROZÁLIA

A KÁPOLNA ÜNNEPNAPJAI

Hétköznapi gyászmisék a nyári időszakban

Az alsó temetői kápolna azzal felel meg rendeltetésének, hogy oltáránál május elejétől október végéig kéthetente (újabban már csak havonta), péntek reggelenként szentmisét mondanak a temetőben nyugvó megholtakért. Évtizedekkel ezelőtt, tehát úgy az 1940-es, 50-es évek táján még éltek azok a mélyen vallásos, erős hitű asszonyok, akik a szentmisét megelőző félórát közös imádkozással töltötték a kápolnában. A szó legigazabb értelmében vett népi ájtatosságok voltak ezek. Máig fülünkben cseng helyi jellegzetességeket őrző kiejtésük, szép hangjuk, tiszta intonálásuk, s az utánozhatatlan dallamhajlítás, amellyel éneklésüket díszítették. Volt abban valami megmagyarázhatatlan szomorú hangulat, mert hiszen az elhunytakért szólt a könyörgés, de ugyanakkor a lélek örömteli szárnyalását, az áhítat felfokozódását is érezni lehetett az eget ostromló esdeklésekben. Nem tudni már, honnan vették az ájtatos szövegeket, mert csak morzsák és foszlányok maradtak fenn az emlékezet rostáján. De az biztos, hogy a fekete fejkendőss asszonyok könyv nélkül tudták az ájtatosság valamennyi imádságát. Soha nem lehet elfelejteni, amikor Sári Boris néni mély átéléssel, utánozhatatlan szép hangsúllyal mondani kezdte: „Szent és üdvösséges dolog a megholtakért imádkozni, hogy bűneiktől feloldoztassanak...”

Ez a részlet egyébként az ószövetségi Szentírásból való, mégpedig a Makkabeusok második könyvének 12. fejezetéből, ahol arról szól a történet, hogy Makkabeus Júdás a harcok befejeztével gyűjtést rendezett a katonák között, és mintegy kétezer ezüst drachmát küldött Jeruzsálembe engesztelő áldozat bemutatására.

„Ilyen szépen és nemesen viselkedett, mivel gondolt a feltámadásra. Ha ugyanis nem hitt volna az elesettek föltámadásában, fölösleges és értelmetlen dolog lett volna a halottakért imádkozni. Arról is meg volt győződve, hogy akik jámborságban halnak meg, azokra nagy jutalom vár – ez szent és jámbor gondolat volt. Azért mutatott be engesztelő áldozatot, hogy megszabaduljanak bűneiktől.” (2 Makkabeus, 12. 43-45.)

Ennek szellemében, a bibliai tényekre alapozva imádkoztak tehát nagyanyáink a megholtakért, akik a hit jelével távoztak a világból, s a béke álmát alusszák.

Az ájtatosság a rózsafüzér imádkozásával, fohászok ismételtetésével folytatódott, közben persze énekeltek is. Máig visszhangzik lelkünkben, milyen szépen mondogatták hétszer egymás után az esdeklő könyörgést: „Ó, édes Szűz Mária Szíve, légy az ő megszabadítójuk!”

Ekkorra már megérkezett a miséző pap, s míg magára öltötte a liturgikus ruhákat, a közös népi ájtatosság egy mélabús melódiájú énekkel zárult. A több versszakos szövegből – évtizedek távlatából – ezt a néhány strófát őrizte meg az emlékezet:

„Adj, Uram, a megholtaknak
A sírban szent nyugovást,
És a végítélet napján
Adj boldog feltámadást.

Nyugodjanak békességben,
Jézus, Mária szent nevében,
Az örökös dicsőségben,
Szentek, szűzek seregében.

...Mondja mindnyájunknak nyelve:
Dicsértessék Jézus neve.
Dicsértessék Jézus neve,
Most és mindörökké, amen.”

A kápolna búcsúja

A Hétfájdalmú Mária tiszteletére szentelt alsó kápolna búcsúját minden évben szeptember harmadik vasárnapján tartják. Kunszentmárton Mária-tisztelő népe őszinte átéléssel ünnepelte a város „kisebb” búcsúját. Öregek még emlékeznek arra, hogy az ünnep vigiliáján (előestéjén) csoportosan végezték a keresztúti ájtatosságot a stációs oszlopok és a Kálvária előtt. Ebben különösen a Rózsafüzér Társulat tűnt ki, melynek tagjai elvégezték a hétszer hét tizedből álló fájdalmas olvasót is.

A búcsúi szentmisét és prédikációt általában maga a plébános mondta. Timon Zsigmond apát-plébános idejében alakult ki az a gyakorlat, hogy a kápolna búcsújának megtartását a káplánok egyike kapta önálló feladatként. A kunszentmártoni helyi sajtó híreiből tudjuk, hogy 1922-ben példá-

ul Gibás József, 1934-ben pedig Gruber Imre káplán mondotta az ünnepi misét és beszédet. E ténykedést Szabó Elek esperes-plébános idejében a kármelita atyák végezték. 1945-től Dr. Kiss Péter prépost-plébános mondta a búcsúi nagymisét, a szentbeszédet pedig az egyik káplán. Hasonlóképpen történt ez Lázár Pál főesperes-plébános működése évei alatt is.

Hozzá kell tenni, hogy az alsó temetői szentmisével párhuzamosan a templomban is megtartották a 10 órai nagymisét. Fellegi Sándor apát-plébános ezt megszüntette, s a község minden papját (Kármel-plébánost, ciszterci atyákat stb.) a temetőbe irányította, hogy mindenki vegyen részt a Fájdalmas Anya búcsúján, mert ez nemcsak egyes jámbor asszonyok áhítatgyakorlata, hanem az egész egyházközség ünnepe.

Régen délelőtt fél 10-kor indult a templomból az a menet, amely az Oltáriszentséget vivő papot kísérte a temetőbe fáklyákkal és lobogókkal. Ma már közvetlenül a kápolna előtt gyülekezik a papság és a hívek közössége.

A 10 órai beharangozás után kezdődik a szentmise, melynek igeliturgiáját 1968 óta a kápolna bejárata előtti szabadtéri oltárnál végzik. Itt hangzik el a Hétfájdalmú Mária ünnepének könyörgése, szentleckéje, evangéliuma. Ezt követi a szentbeszéd a hordozható szószéken. A hiszekegy és a hívek könyörgése után bent a kápolnában az oltárnál folytatódik a szentmise, miközben a jelenlévők a „Keservesen siratja Mária fiát”, „A keresztfához megyek” és az „Áll a gyötrött Isten Anyja” kezdetű ismert régi énekeket éneklik harmónium-kísérettel.

A szentmise végeztével indul a szentséges körmenet, élén a feszülettel és a kápolna zöld lobogóival. A menet elhalad a stációsor útvonalán, majd megkerüli a kápolnát. Szentségi áldás, végül a pápai és magyar himnusz eléneklése zárja a búcsú magasztos ünnepét.

Az 1960-as évektől kezdődően a búcsúi ünnepségek lefolyásáról krónika készül, hogy megörökítésre kerüljön az ősök és a mai nemzedék áhítatgyakorlatának hagyománya. Példaként ebből emelünk ki kettőt: az 1969. évi századik, valamint az 1994. évi százhuszonötödik évforduló ünnepségeinek bemutatását.

1969. szeptember 21-én, a napsugaras koraőszi vasárnap délelőttjén vett részt a hívek közössége az alsó kápolna századik „születésnap” búcsúján. A homlokzatára írott évszám: az M. DCCCLXIX, ünnepélyes komolysággal hirdeti, hogy a zömök tornyú szentély 100 esztendő óta szolgálja rendeltetését. Ilyen nagy időt nem ért meg egyetlen korábbi kápolna sem, amelyet valaha Kunszentmártonban építettek. Szorgos kezek öltöztették virágdíszbe az oltárt, s a gyertyák sárga fénye vont a múltat idéző sejtelmes fénybe a Hétfájdalmú Mária oltárképét, a falakon körös-körül elhelyezett régi festményeket és a száz évvel ezelőtt élt alapítók, adományozók aranykeretbe foglalt névsorát.

Lázár Pál kerületi esperes, kunszentmártoni plébános szívből jövő szavakkal köszöntötte a szentmise elején a jubileumi búcsú résztvevőit. Örömmel utalt arra, hogy ez az esztendő a nagy évfordulók éve. Nemrég ünnepeltük községünk újratelepítésének 250. évfordulóját, most pedig a 100 éves alsó kápolnát köszöntjük. Egyszerre adunk hálát a gondviselő Istennek a 250 és a 100 év nagy kegyelmeiért.

A szentbeszédet Dr. Benke István szajoli esperes-plébános (1937-től 1938-ig kunszentmártoni káplán) mondotta, aki e nevezetes ünnep alkalmával kapott meghívást.

A szónok élénk színekkel vázolta Kunszentmártonhoz fűződő emlékeit, amikor szinte minden nap meghúzták a sírós csengésű harangot, amely kisgyermek halálát jelezte. Hányszor és hányszor temetett ő is ebben a temetőben kis halottakat, akiket a szülők leírhatatlan fájdalma és keserves könnyhullatása kísért a szomorú utolsó úton! Ilyenkor értette meg igazán, mennyire helyesen gondolkoztak a régi kunszentmártoniak, hogy ezt a kápolnát a Fájdalmas Szűzanya nevére és tiszteletére szentelték. Mert ki érti meg jobban a gyermeke halálos ágyánál virrasztó édesanya kínját, fájdalmát, mint Mária, a keservek anyja! Az élet örömei és csapások összessége. Az Isten elküldötte egyszülött Fiát, hogy magára vállalja bűneink súlyának terhét, de ugyanakkor az emberi szenvedés gyötrelmeit is. Ebben osztozott a Szűzanya, amikor Jézus megváltói működéséből úgy vette ki a részét, hogy utolsó cseppig kiürítette a szenvedés kelyhét. Így lett ő édesanyánk, nemcsak az élet örömei közepette, hanem a megpróbáltatások időszakában is. Ezért lett Mária a mi ÖRÖMÜNKNEK OKA, egyúttal pedig a SZOMORÚAK VIGASZTALÓJA. Adjunk hálát Üdvöztőlünknek és a kereszttel álló édesanyjának, hogy e kis szent hajlékban 100 esztendő óta árad ránk és elköltözött szeretteinkre a kegyelem és áldás bőséges ajándéka!

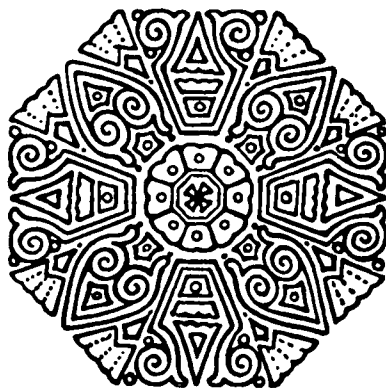
1994. szeptember 18-án ismét jubileumi búcsúra hívogattak a kápolna harangjai. Az előző években kívül-belül renovált alsó temetői kápolna aprólékos gonddal végzett díszítése, valamint a homlokzaton virágszirmokból kialakított 125-ös számjegy is jelezte, hogy a Fájdalmas Szűz Máriának ez az ősök imádságával átitatott kunszentmártoni szentélye pontosan ötnegyed század óta hirdeti Isten dicsőségét. Akiknek 25 évvel ezelőtt megadatott, hogy a kápolna századik „születésnapját” ünnepelhették, most kétszeresen adtak hálát, hogy ismét jubileumi búcsún vehetnek részt.

Az ünnep örömét növelte, hogy hosszú évek elmúltával, Balázs Antal rákóczi falvi restaurátor műhelyében végre elkészült a kápolna előtti Kálvária újjáfaragott két mellékalakja: a Fájdalmas Mária és Szent János apostol kőszobra.

Beharangszó után Nagy Ferenc esperes-plébános a Kálvária új szobrait szentelte fel, majd megkezdődött a hálaadó szentmise, amely után SZUROVECZ VINCE kerületi esperes, békésszentandrási plébános lépett a szószékre, és emelkedett szavakkal idézte fel a kápolna történetének kiemelkedő mozzanatait. Meghatódottan szólt arról, hogy 125 év óta ebben a temetőben a Fájdalmas Szűzanya, a Szomorúak Vigasztalója őrködik kunszentmártoni elődeink sírhalmai fölött, de oltalmazó palástja alá fogadja a harctereken elesett, jeltelen hantok alatt nyugvó magyar hősokeket is. A kápolna tornyának keresztje azt üzeni a magasból, hogy Isten útjait kell járunk, készséges lélekkel vállalva a földi élet szenvedéseit és megpróbáltatásait, mert csak így részesülhetünk Krisztus és az ő hétfájdalmú Édesanyja dicsőségében.

A búcsúi ünnepség szentséges körmenettel, majd a Te Deum hálaénekével fejeződött be.

Az ünnepelő hívek áhítattal járták körül a Fájdalmas Szűzanya 125 éves szentélyét. Kegyelettel emlékeztek meg mindazokról, akik a kápolna létrehozásán fáradoztak: Tóth Sándor apátplébánosról, aki a temető régi fakeresztje mellett alusza síri álmát, a nagy Mária-tisztelő Ökrös Józsefről, a jó példával elől járó Dósa Györgyről és fiáról: Dósa József plébánosról, akinek kőbe véselt arcvonásai a kápolnára tekintenek a családi sírbolt magaslataról. A közelben nyugszik ifjú Dósa József nyugalmazott sályi lelkész, Kunszentmárton történetének fáradhatatlan kutatója. A kápolna közelében kaptak helyet a város egykorú kántorai, tanítói, szerteszéjjel pedig annak a sokszáz és ezer kunszentmártoni kápolna-alapítónak a teste porlad, akiknek neve és áldozatvállalása arra kötelez, hogy az ősök hitét, önzetlenségét példázó 125 éves kápolna, Kálvária és keresztút ne csak a múlt emléke legyen, hanem iránymutatás, követendő példa, egy tartalmasan leélt élet végcéljának ígérete is.

FÜGGELÉK

Az adományozók névsora

Az Isten dicsőségére

Azon buzgó lakosok névsora, kik ezen kápolnára, főtisztelendő Tóth Sándor plébános úr és Ökrös József buzdításukra adakoztak; – és ezen kápolna Dósa György, Kovács J. István elnökök és Pap János pénztárnok urak fáradozásai által 1869-dik évben elkészült, és október 31-dikén a fent tisztelt plébános úr által felszenteltetett.

Ambruzs Lászlóné
Akhim János
Ambruzs Ferenc
Ambruzs János
Aradi János
Antal Ilona
Antal Julianna
Apatóczy János
Ambruzs Joáchimné
Antal András
Aradi Rozália
Árvai Demeterné
Bozóky Mátyás
Bozóky Sándor
Bozóky András
Busai Károly
Benke Julianna
Benke József
Birgés István ör.
Balla Bertalan
Balla L. István
Benkó József
Bozsik József ör.
Balogh János
Balázs Mátyás
Bozsik Borbála
Bíró János
Birgés Mihály
Balla József a.
Benke Ferencz

Bodócs György
Balla Andr. János
Bíró István
Balla János a.
Balla János ör.
Balga András
Bozsik Mihály a.
Balga Katalin
Barna Márton
Barna István a.
Bíró Péter D.
Balla Ilona
Balla Antal a.
Bíró M. Mihály
Barna János
Bartucz Mátyás
Bartucz György
Baták Anna
Bozsik Pál
Berta Imre
Bóta Károly
Benke György s anyja
Benke Gergely
Barna Péter
Benke István ifj.
Bozóky Györgyné
Bozsik Mihály f.
Bíró István f.
Bennár János
Boriska Lukács

Balla N. Gáspár
Bozsik János f.
Balla András f.
Barath Katalin
Bozsik Ferencz
Bontovits Istvánné
Balla Mihály a.
Barath Lukács
Balla Lőrincz ifj.
Bajláthi János
Bozsik János a.
Berta István László
Benke György ör.
Banó Ferencz
Balga János if.
Bíró József a.
Bábella Károly
Bíró Antal
Bozsik István
Betyár Imre
Benke Andrásné
Balla András a.
Balla Ágota
Balla N. László
Balogh Józsefné
Bennár Jakab
Bali József
Balga István ifj.
Bíró István
Barna József a.
Bozsik Rozália
Busai Ferencz
Bolfán Józsefné
Bozsó György
Berta M. István
Berta L. Imre
Balla N. István
Balla István K.
Barath Gáspárné
Berta Péter
Balla Albert
Bozsik Mártonné
Birgés Imre
Barta István
Borsos Éva
Balázs János ifj.
Bozsik István
Balla Ferencz a.

Balla Borbála
Balla Pál
Birgés Anna
Berta Lajos
Balla Anna D. G.
Barna Ágota
Berta János
Baranyi István
Barna Istvánné a.
Bozsik Viktor
Bíró Gáspár
Boták István
Bagi Demeter
Bodócs Mihály
Benke János ör.
Bozsik András
Czuczi János
Császi Julianna
Csomós András
Cseuz László
Cseuz Demeter
Csapó Antal
Cseuz Ferenczné ifj.
Csomán László
Czakó Demeter
Csík Mátyás
Csomós Ferencz
Csuka Ferencz
Csík József ör.
Dóca Sándor
Dósa Mátyás ifj.
Deák József
Dajka Andrásné
Doba Pál
Dencs István
Drusza István
Doba Anna
Doba Ilona
Dósa Katalin
Doba Borbála
Dávid fero Mihály a.
Doba Ferencz ifj.
Dósa György társulati elnök
Dávid Márton r.
Dékán Mihályné
Dékán József ör.
Dávid István r.
Dencs László

Dernovics Jánosné
Diósi János
Doba M. István
Doba János ör.
Dávid V. János
Dósa Mátyásné
Dósa György ifj.
Doba András ör.
Diósi András
Dencs János ifj.
Dajka Mihály
Dajka Mártonné
Dávid Joachim
Dósa József lelkész
Doba Erzsébet
Dávid fero Péter
Doba György István
Dajka Ferencz
Emődi Ferencz
Ecsédi Imre
Eszes Sándorné
Ecsédi Mátyás
Fazekas Pál
Fazekas László
Fazekas József
Fazekas Antalné
Fazekas Imréné
Fazekas István
Fazekas László
Fazekas Pál K.
Fazekas Gergely
Fazekas András
Farkas Imre t. káplán
Farkas Pál ör.
Farkas Pál ifj.
Farkas Andrásné
Fazekas Mária
Farkas András
Fazekas Viktor
Farnek Vincze
Fazekas Sándor k.
Farkas A. Pál
Farkas Ferencz ifj.
Fehér László P.
Földi György
Fehér Rozália
Fehér Mihály
Ferenczi József m.

Felföldi Imre ör.
Fehér István
Felföldi Mihály
Fejes András
Forgács Demeter
Forgács Péterné
Fejes András
Ficsor István
Ficsor László
Fejes Katalin
Fehér István
Fehér János
Ferenczi József
Fehér Pál
Fücskel Manó
Földi András
Fehér András
Fodor Józsefné
Fehér Antal
Ficsor Pál
Farkas Imréné
Födi István
Födi Anna
Fehér József
Ferenczi Mihályné
Farkas Rozália
Farkas Istvánné
Fehér László
Gácsi Lajos
Gácsi Antal
Gácsi László
Gácsi Jánosné
Gácsi János ör.
Gácsi Demeter
Gácsi Józsefné
Gácsi József
Gál Sándor
Grapka Mihály
Gasztoz János
Gulyás Veronika
Gulyás Imréné
Gergulits Lukács
Görög Márton
Gulyás János a.
Gulyás István a.
Gulyás Imre f.
Gubutz József
Gulyás Márton ör.

Gulyás János ér.
Gubárik István
Graifel Károly
Gyóllai Anna
Gyóllai Ilona
Gyalai Mihály
Gyóllai Vincze
Gyenes Márton
Gyenes János ifj.
Gyenes József b.
Gyuró András
Gyömöri Anna
Gyalai László
Gyóllai János ör.
Gyalai István
Gyalai András
Gyömöri István ifj.
Gyarmathy János
Hegedűs Julianna
Horpácsi Lajos
Horpácsi József
Horpácsi Anna
Hegedűs György
Hegedűs Ilona
Hegedűs Mihály
Horpácsi János
Hegedűs Istvánné
Huszár Pál
Horpácsi János b.
Hegedűs Ferencz
Huszár István z.
Hegedűs Mihályné
Hegedűs Gáspár
Hegedűs András
Habranyi Mátyás
Habranyi András ör.
Habranyi András ifj.
Hegedűs József B.
Hegedűs József V.
Harangozó László
Harangozó András
Herczeg József
Harangozó Imre
Herczeg László
Herczeg István
Harangozó István
Harangozó József
Hegedűs Imre a.

Harangozó János a.
Hegedűs László
Horpácsi János b.
Hegedűs István Zs.
Horváth Ignác
Horváth Antal
Halotti Társulat II.
Haker Ignác
Hegedűs Pál P.
Hegedűs M. János
Habranyi István
Harangozó József a.
Hegedűs István P.
Hirsch Minna
Harangozó Istvánné f.
Horpácsi János a.
Holló Borbála
Huszár Rozália
Imre József b.
Illés Márton
Icsu István
Imre Ágnes
Józsa Eszter
Józsa Ágnes if.
Józsa Pál
Józsa Mátyás
Józsa Imre a.
Janits András
Józsa Antalné
Józsa István a.
Kurutz Sz. Mihály
Kovács József a.
Kiss István kof.
Kiss Mihály ör.
Kiss M. László
Kiss F. Mihályné
Kiss Pál a kr.
Kiss Demeter kof.
Kovács Lukácsné
Kovács Mátyás a.
Kovács J. László
Kovács J. István
Kiss Balázs
Kiss Albert
Kiss P. János
Kiss M. Márton
Kiss F. Demeter
Kurutz Mihályné a.

Kovács Sándor ör.
 Kovács János a.
 Kiss S. Antal ö.
 Kovács János L.
 Kovács Márton L.
 Kiss Ferenczné K.
 Kiss Márton k.
 Kiss Miklós kök.
 Kiss F. József
 Kiss P. András
 Kudlik Mihály
 Kiss János ifj. F.
 Kiss F. János ör. +
 Kökin János
 Kerekes Andrásné
 Kerekes Pál
 Kézsmárki Imre
 Kuna Imre a.
 Kézsmárky László
 Kovács Borbála
 Kiss Istvánné kof.
 Kézsmárky Mihály
 Kiss Erzsébet
 Kiss Ignác
 Kovács Katalin
 Kézsmárky Mátyás
 Korponai László
 Kelemen Apolló
 Kovács és bognár czéh
 Kudlik György
 Kézsmárki J. József
 Kuna And. István
 Kerti István
 Kovács Sándor G.
 Kiss János b.
 Kézsmárky János aszt.
 Kézsmárky Ignác
 Kovács Lászlóné R.
 Király Rozália
 Kalajkovics József
 Kiss B. József ör.
 Kovács János
 Kiss Dáv. János
 Kuna István ör.
 Kiss P. Mátyás
 Kocsis László
 Kakuk Pál
 Kiss F. Dávid

Kézsmárky Jánosné
 Kovács J. Mátyás
 Kardos Mihályné
 Kovács János
 Kocsis István P.
 Kovács Bálint
 Kakuk Demeter f.
 Kiss Alb. Mihály
 Kuna László
 Kádár Imre
 Kardos József
 Komár János ör.
 Kézsmárky Fer. cs.
 Kurutz Urbán
 Kruzslitz Antal
 Kézsmárky Pál f.
 Kovács Demeter cz.
 Kovács Jánosné özv.
 Katona János
 Kézsmárky Fer.-né cs.
 Kiss Jáfet
 Kiss P. L. János
 Kiss József t.
 Kiss Tóth Pál ör.
 Kiss Tóth Pál ifj.
 Kiss Tóth József
 Kiss N. István
 Kiss Lukács
 Kovács István s.
 Kiss Ignác
 Kocsis Antal
 Kovács István cs.
 Kovács József p.
 Kiss N. Pál
 Kovács M. László
 Kiss S. Jánosné
 Kovács Sim. István
 Kiss Eszter
 Kiss Julianna
 Kiss Pál b.
 Kiss László kof.
 Kiss f. Mátyás if.
 Kiss f. Mátyás ör.
 Kovács Pál L.
 Katona Pál
 Kézsmárky János
 Kiss Amália
 Kiss József if.

Sebők Antal
Sulyák Antal
Seres Pálné
Sulyák Balázs
Sipos István
Susányi János
Sárközi Magda
Somogyi András
Strobel Ignác
Sulyák Mátyás
Szabó János ör.
Szabó László ifj.
Szabó A. Pál
Szabó Antal István
Szabó Márton
Szabó András
Szabó A. Imre ifj.
Szabó Imre t.
Szilárdfy Jakab
Szirom József ör.
Szirom József ifj.
Szabó Ferencz
Szepesi Albert
Szabó Antal k.
Szöllősi János
Szepesi Mihály
Szabó József
Szabó Sándor
Szepesi Gáspár
Szabó Márton ifj.
Szabó János k.
Szilágyi János
Szabados Dávid
Szarvák Rozália
Szabó István sz.
Szirom Ferencz
Szirom János ér.
Szirom Mátyás
Szűcs al. István
Szűcs István sz.
Szabó István sz.
Szirom György
Szántai Márton
Száraz József
Szirom János
Szirom Istvánné
Szűcs Ferenc
Szűcs S. Istvánné

Szűcs Gergely
Szűcs János
Szűcs György
Szaszko István
Szekeres István
Szabó István ifj.
Szarvák István ör.
Szarvák J. Imre
Szaszko M. Istvánné
Szécsi Ilona
Szepesi László
Szepesi Ferencz
Szaszko And. János
Szirom Ágota
Szűcs S. Antal
Szabó A. János ifj.
Szaszko B. János
Szőke Pál
Szabó János cz.
Szabó Imre b.
Szilák József
Szekeres János ör.
Szöllősi Jánosné
Szabó V. Pálné
Szabó Lajos
Szaszko András
Szabó Pál Fekete
Szántai Lukács
Szabó Varga István
Szarvák Ferencz ifj.
Szántó Rozália
Szabó Gáspár
Szabó András B.
Szepesi Erzsébet
Szabó Kálmán
Szarvák J. István
Szarvák Ferencz ör.
Szarvák Julianna
Szabó János f.
Szabó M. István
Szabados József
Szabó Józsefné gy.
Szaszko János ör.
Szepesi József sz.
Szepesi József Gy.
Szepesi József ifj.
Szirom István k.
Szabó András f.

Szilák Mátyás
Szarvák János ör.
Szarvák J. Imre
Szűcs András far.
Szaszko Anna
Szabó Ilona
Tóth Sándor Főt.
Tóth Lajosné
Tigyi János
Toth József k.
Tóth Ignác
Tóth Antal
Tóth István kp.
Tónya Gergely
Tóth József S.
Tigyi Antal
Tóth Ferencz B.
Tóth Márton
Tóth Pál B. ifj.
Tóth Márton
Tóth András k.
Tóth József B.
Tóth Márton B.
Tittel Sándor
Tigyi Ilona
Tonyai Gábor öcs. l.
Teleki Mátyás
Takács József ifj.
Tropa István
Tóth Antal b.
Talmácsi Imre
Turcsányi János ör.
Tóth Mihály ifj. B.
Tigyi Mátyás
Tóth Ábel
Takács András
Tóth Balázs
Turcsányi Boris
Tóth Imre f.
Teleki Erzsébet
Tóth Ferencz b.
Tóth József bor.
Tóth Mátyás R.
Tóth Józsefné k.
Tóth János kp.
Tigyi Ferencz
Turcsányi János sz.
Tóth Ferencz b. ifj.
Tóth Pál ör.
Tropa Ferencz
Tóth A. Mihály

Tóth Imre bor.
Tigyi Magdolna
Urbanovics Antal
Vágner János
Vigh Mihály
Varga András Zs.
Varga István Zs.
Varga Mihály
Vincze Pál
Varga György ifj. Zs.
Vigh György
Vincze Mátyás
Váczy Lajos
Varga József kécs.
Veres István
Varga József Zs.
Várady László
Vincze Márton
Vincze Imre
Várady András
Vincze Mihály
Vigh József
Varga Mária
Veres Imre
Varga István kécs.
Váradi Andrásné
Veres András
Varga Anna kécs.
Veres Józsefné
Váradi Mihály
Vékony József
Varga D. Jánosné ifj.
Varga András kécs.
Veres Albertné
Vincze László
Varga András
Zelei Mihály ör.
Zelei István
Zámodics Györgyné
Zámodics Imre
Zsidó Borbála
Zsíros József
Zsíros András
Zsíros István
Zsidó Márton
Zsidó Ferencz
Zsemberi József
Zsidó Pálné
Zsigó Andrásné ör.
Zupkó Ágoston lelkész

Pest, 1869. Nyomatott Vodiáner F.-nél.

(Az alsó kápolna belső falán látható, aranykeretben elhelyezett nyomtatott emlékirat.)

Emlékirat

Azon alka Lél. hogy a kápolna renova lett,
 helyes ke el ott az emlékirat.
 Amikor is az első kápolna terület ekkor volt
 Timon Zsigmond apátplébános is belvőke
 Kis a József, jegyzője Barma Péter és piar-
 kénőke Horváth László. A kápolna javítási
 melk Komáromi munkát. Timon és József
 építéster a bádlogos munkát és József
 Barma és mások építettek a kápolna bővítésé-
 re. Kálman jegyzője pedig Barma és mások,
 jegyzője Barma Péter és mások, és mások
 a munkát jó eredménnyel végezték és
 a munkát ajánlják magam.
 Ke Komáromban 1934. év. és Lél. Kálman

Barma Péter
 Lél. Kálman
 meg. Kálman és mások,

Emlékirat.
Ezen kápolnát alapított öv. Nagy László: szül. László.
SZÜZANYA TISZTELETÉRE
ÉS

HALOTTAIM EMLÉKÉRE

kívül-belül felújítottattam 1992 év május 20-ától szeptember 15-ig.
A közműves mester Nagy Péla és segítői: Apátóczy József, akik
kiemelkedő, pontos, lelkiismeretes munkát végeztek, sok lársadalom
munkával és díszemmel sok-sok lemondással sportoltam közel 18.
keresetül a Kápolna felújítás költségeire. - Villanulárítót, villanyvíz
lámpát is most kapott a kápolna. A szőlőseret His László és lársái
végeztek. A belső felület Nagy József és Péter Ferenc urak készítettek.
Ita új ablakokat His László Antal és mester csinált. A csomagtároló
ait néma. Kovács József apótkos, precíz munkával elvégezte

ISTEN NEVÉBEN A KÁPOLNA JAVÁRA.

Ebben az időben a Római Katolikus Egyháznak Nagy Péter
esperes-plébános ur a képviselője, aki lelkiismeret, állott mással, a
ablakokhoz faanyagot segített. Nagy Ferenc plébános ur 1981. aug.
óta van városunkban, Nagy érdemei vannak. Egyházi központ
letörtet és belső restaurálást elvégeztette és 6 év óta csapdát
szolgálja városunk 11 ezer lakosságát.

Farsadalmi munkálatokban Nagy segítséget nyújtott.

László Ferenc
László Ferencné és unokája
His István

P. Nagy Mátys

His László

Kerekegyházi Márton és

kit fiai unokája

Béke Boldizsár

Laurinacs Pál Ráutorn

öv. Kerekegyházi Mátysné 77 éves

öv. Nagy László 75 éves

Hovanyosi János János

öv. László Péter és

János

His István és Kerekegyházi János boldogok mártírok.

Idős kanok ellenére lelkesen
dolgozott mindenki: letörés
fallalásben, körlet munkában
kapott faanyag, szagorom kelt
a romokat, aszfaltot stb.
Hajn: Kerekegyházi János

1992. július havában
öv. Nagy László
S. R. nyugdíjas

(Handwritten signature)
János János

Köszöntő

1992. szeptember 20-án

Dallam: Isten, hazánkért térdelünk elődbe...

Szöveg: Józsa László

1. Nagy öröm tölti
el ma a szívünket,
Hálával áldjuk
kegyes Istenünket
Kápolna-búcsúnk
mai ünnepéért
És vendégeinkért.
2. Isten éltesse
jó püspök atyánkat,
Jézustól küldött
hű főpásztorunkat,
Apostoloknak
felszentelt utódát,
Ki ismeri nyáját.
3. Kérjük, áldja meg
a hívek munkáját,
Sok-sok jó ember
kegyes adományát,
Százhuszonhárom
éves kápolnánkat
És Kálváriánkat.
4. Ilonka néni,
hálásan köszönjük,
Szeretetünket
mind eléje öntjük,
Hogy a kápolnánk
felújítására
Áldozatát hozta.
5. Húsz éve annak,
hogy e napra készül,
Bőkezűségből
kápolnánk megszépül.
Felajánlotta
gyermeke üdvére,
Örök emlékére.
6. Áldja meg érte
a jószágos Isten,
Érje sok öröm
a földi életben.
S majd az Úr Jézus
végtelen irgalma
Legyen bő jutalma!
7. Kató néninek is,
köszönetet mondunk,
Stációinkra
soká nem lesz gondunk.
Újrafestette
Üdvözítőnk útját,
Golgota-járását.
8. Kívánjuk szívből,
az Isten éltesse,
Többi képet is
mind újrafesthesse.
Feltámadt Krisztus
égi koronája
Legyen glóriája.
9. Erzsike néni,
áldja meg az Isten,
Nagy munkájáért,
amit végzett itten.
Sok fáradságot
felvállalt magára,
Stációk javára.
10. Fájdalmas Anyánk
örömkönnye csillan,
Nézi az égből
a szépet, mely itt van.
Megújult végig
a szent kereszt útja,
Égi áldás kútja.

11. Béla bácsi is
nagy érdemet szerzett,
Munkája nyomán
minden olyan szép lett.
Megújult falak
hirdetik szorgalmát
És a szaktudását.

12. Papp Józsi bácsi
szép ecsetvonása,
Kápolna-belsőnk
újjávarázslása
Dicsőségére
legyen az Istennek
S a Fájdalmas Szűznek.

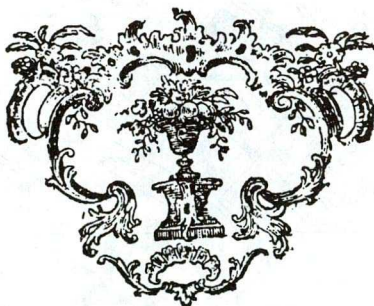
13. Áldja meg Isten
a hívek munkáját,
Jószívűséggel
nyújtott adományát.
Nevük legyen majd
felírva a mennyben,
Az élet könyvében.

14. Szép kápolnánkban
imádkozunk értük,
Az Úr Jézust és
Szűzanyánkat kérjük:
Jussanak egykor
mindnyájan az égbe,
Örök dicsőségbe!

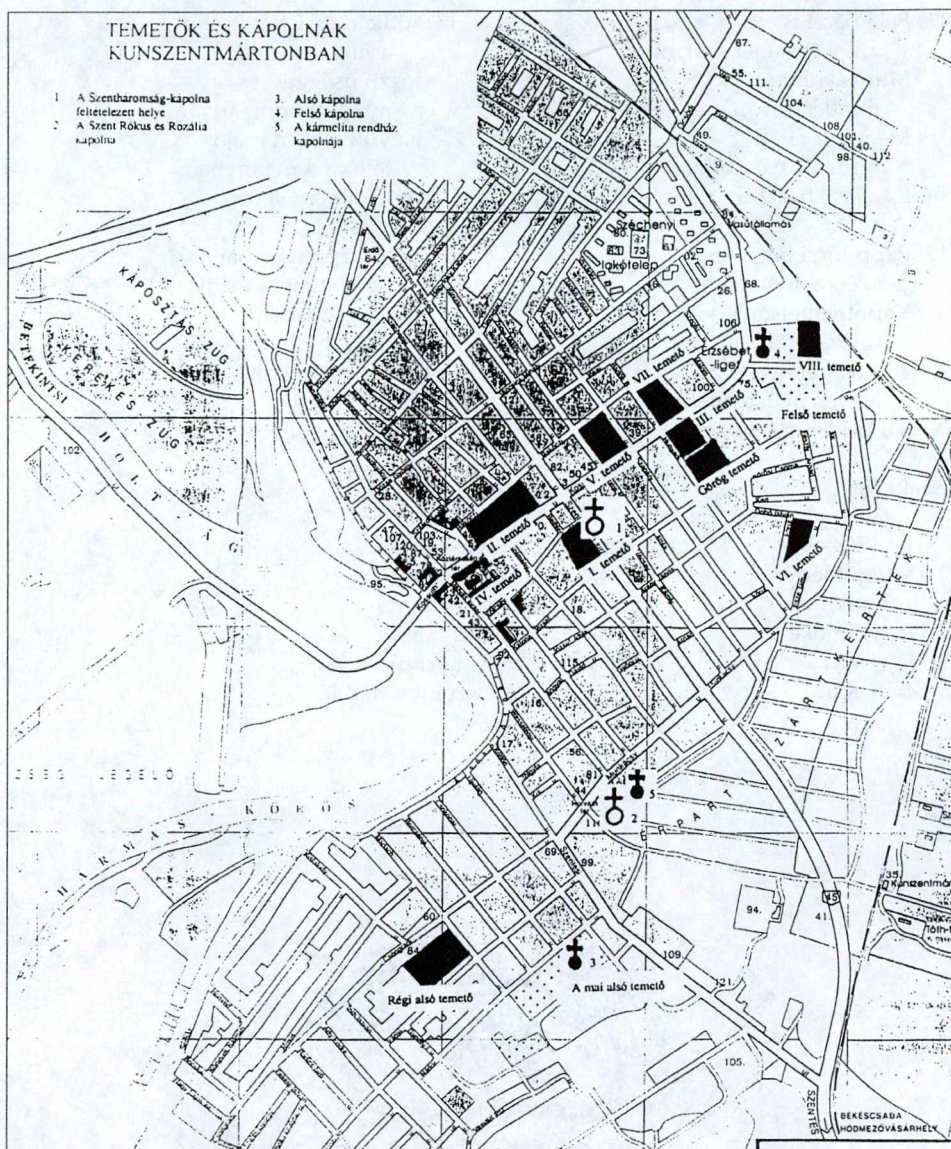
Énekelte:

1. Tigyi Erzsébet
2. Dorogi Márta
3. Szabó Ildikó
4. Nagy Emőke
5. Nagy Erika
6. Szász Klára

ált. isk. 6. osztályos tanuló
ált. isk. 7. osztályos tanuló
ált. isk. 7. osztályos tanuló
ált. isk. 7. osztályos tanuló
ált. isk. 8. osztályos tanuló
gimnázium III. osztályos tanuló

5) TEMETŐK ÉS KÁPOLNÁK KUNSZENTMÁRTONBAN

A FELSŐ TEMETŐI KÁPOLNA

BEVEZETŐ

A 125 év óta működő felső kápolna történetének bemutatásával és művészi értékeinek elemzésével válik teljessé a Kunszentmárton területén lévő egykori fogadalmi szentélyek és a mai temetőkápolnák története. A város központjában épült templom mindennapos funkcióján kívül ezek a kápolnák voltak a túlnyomórészt katolikus vallású lakosok hitéletének, ájtatossági gyakorlatainak színhelyei, de túlzás nélkül állítható: gondolkodásának, jellembeli fejlődésének meghatározói is. Az egyéni és közösségi áldozatvállalásnak, az önzetlenségnek és összefogásnak örökszép megnyilvánulásai mutatkoztak meg, amikor – akár az alvégiek, akár a felvégiek – elhatározták, hogy kápolnát építenek és azt illendően be is rendezik. A mai felfogás ismeretében hihetetlennek tűnik, hogy a felső kápolna alapítói, jótevői között 1325-en szerepelnek: ennyi embert tudtak mozgósítani egy olyan ügy érdekében, amely nem is érintette a város egészét. Nevüket a pontosan vezetett „Adakozók könyve” tartja számon. Ez a tény önmagáért beszél, s ugyanakkor követendő példaként ragyog a történelem olykor sötét évtizedeiben is!

A felső kápolna másik értéke – a benne található műalkotásokon túl – az a körülmény, hogy ilyen pontosan vezetett jegyzőkönyve és gazdag iratanyaga talán egyetlen plébániai intézménynek sincs. Apróbb károsodásokat leszámítva, a becses iratok átvészelték az elmúlt évszázad viharait. Részletes feldolgozásuk azonban eddig még nem történt meg, e tanulmány keretében nyílik lehetőség arra, hogy a mai olvasóközönség megismerje a gondosan őrzött kéziratok adatait és tartalmát: ezek nyújtottak biztos alapot a kápolna történetének feldolgozásához. A most első ízben nyilvánosságra kerülő dokumentumok szövegét a Függelék tartalmazza.

A felső kápolna olyan tárgyi és szellemi értékek hordozója, amelyek feltárásával árnyaltabbá válik a település néphagyományainak, vallásos érzületének ismerete, ugyanakkor mélyebben beletekinthetünk a múlt században élt kunszentmártoni polgárok gondolkodásmódjába is.

A FELSŐ KÁPOLNA TÖRTÉNETE

A kunszentmártoni felső temető helyének kijelölése 1820 decemberében történt, és hamarosan meg is nyitották a jelenlegi kápolna mögötti részen, ahol a legrégebbi sírkövek az 1820-as évekből valók.⁹¹ Nincs írásbeli nyoma, de bizonyosra vehető, hogy az 1811-ben megszüntetett előző temetőből hozták át a Sípos Erzsébet, Imrei János és Szilágyi Andrásné végrendeleti hagyományából készült kőkeresztet. Miután az idő vasfoga elpusztította, 1851-ben, a temető déli irányban kiterjesztett részén Tóth János állíttatott fel szakavatott mester keze nyomát viselő, műves kőkeresztet, amely mai napig a legkorábbi szakrális emléke a felső temetőnek. A város tanácsa az 1866. év folyamán elrendelte a temető megnagyobbítását.⁹²

Ötven évnek kellett elteltie ahhoz, hogy a felső temetőben is kápolna létesüljön. Ennek megvalósulása az alsó kápolna felépítésének köszönhető, valamint annak az erőfeszítésnek, amelyet a két kápolna létrehozása érdekében Ökrös József céhmester, az Olvasós Társulat elnöke fejtett ki. 1868-ban ugyanis, amikor az egész város területén megkezdtek a gyűjtést az alsó kápolna javára, a felvégben (Kunszentmárton északi, észak-keleti részén) lakó adakozók annak az óhajuknak adtak hangot, hogy a felső temetőben is épüljön kápolna! Kellemetlen huzavona lett ebből, míg végre a köztiszeletnek örvendő Tóth Sándor plébános békítette ki a viszálykodókat, és közmegegyezéssel az addig begyűlt összeget két részre osztották annak arányában, amint az adományok az alsó vagy felső városrész lakóitól befolytak.⁹³ Az adakozók száma ekkorra meghaladta a hatszázat.

A békekesség helyreállításában jelentős szerepe volt Ökrös Józsefnek is, aki az 1868. évi halottak estéjén tartott alsó temetői beszédében a következőket mondotta: „Hagyjunk fel tehát, édes Atyámfia, az ellenkezésekkel, és fogjunk egymással kezet, hiszen akár a felvégbe(n), akár az alvégbe(n)

⁹¹⁾ Dósa-Szabó 1936. 243.

⁹²⁾ Dósa-Szabó 1936. 243.

⁹³⁾ Veress 1927. 28. Vö. Dósa-Szabó 1936. 239.

lakjunk, mindenütt az egy élő Istennek gyermekei vagyunk és e Városnak szülöttjei, tehát testvérek!...”

Amikor még az 1868. év folyamán végérvényesen megszületett a döntés a felső temetői kápolna felépítéséről, a felvégben lakó tekintélyes gazdák megalakították a kápolnatársulatot és megválasztották annak tisztségviselőit. Az elnöki teendőik ellátását Józsa Mihályra bízta, aki egyszerűen mind a város főbírája is volt. Bizottmányi tagok lettek: Takáts József, Kakuk István, Szirom István, Habranyi István, Devántzki Imre. Pénzbeszedői feladatot kapott: Takáts József, Kuna Pál, Kotsis Pál és ifjú Belágyi György, pénztárnoknak pedig Gulyás A. Istvánt választották.⁹⁴

1869. április 4-én tartott első összejövetelükön tisztségükben továbbra is megerősítették a társulat vezetőségét, és elhatározták, hogy az eddig beszedett pénzeket kamatra kölcsönként kiadják, biztosítva ezzel az alapítke gyarapodását.⁹⁵

Jelentős előrelépés történt azon a gyűlésen, amelyet „Nagy Kun Szent Mártonban az 1872. évi január hó 7-én Józsa János úr házában tartottak a felső temetőben építendő új Kápolna tárgyában.”⁹⁶ Jelen voltak: Gulyás A. István városi tanácsnok, Kiss S. Antal, Hegedűs Imre, Kakuk János, Józsa Antal, Németh István, Devántzki József, Józsa Mihály, Lázi László, Turtsányi Pál, Szűts Imre, Cs. Molnár Ferenc, Habranyi István, Kakuk István, Czakó Ferenc, B. Kotsis Pál, Józsa János, Józsa Gáspár, Józsa András, Józsa Péter, Józsa Imre, Papp István, Szűts Gábor, B. Nagy László, Gulyás Gy. István, Gulyás Mihály, Devántzki János, Bozsik László, Kuna Pál, F. Kiss József helyett fia: Kiss Antal, alsó Gulyás István, Kiss József egyházi, Szűts Pál, Takács József, K. Nagy János, Tigyi Mihály.

Gulyás A. István szomorú szívvel jelentette, hogy a kápolnatársulat érdemes elnöke, Józsa Mihály városi főbíró az 1871. év végén meghalt. Az utolsó gyűlés óta ugyancsak elhunyt Devántzki Imre bizottsági tag is. Az előző tanácsnok javaslatára társulati elnöknek egyhangúlag Józsa Jánost,⁹⁷ bizottmányi tagoknak – az előbbieket mellé – Papp Istvánt, Turtsányi Pált és Józsa Andrást, gondnoknak pedig Kakuk Istvánt választották meg. Gu-

⁹⁴ „Emlékirat”. A Felső Kápolna főkönyve. Vö. Veress 1927. 28.

⁹⁵ „Emlékirat”. A Felső Kápolna főkönyve. Vö. Veress 1927. 28.

⁹⁶ A Felső Kápolna Társulat jegyzőkönyvei 1872-1947. Kéziratok kötet.

⁹⁷ Józsa János 1880-ban bekövetkezett halála után a társulat bizalma ismét a Józsa családból választott elnököt Józsa Antal személyében, aki 1909-ig töltötte be ezt a tisztséget, magas életkorára való tekintettel ugyanis lemondott. Helyét választás útján Józsa Károly foglalta el. Az egyesület ügyeit 18 éven át, 1927-ben bekövetkezett haláláig nagy pontossággal vezette. A társulat Józsa Károly elhunytá után hasonló nevű fiát választotta elnökéül. A felső kápolna egyesületnek 59 éven át mindig Józsa-ági személy volt az elnöke.

lyás A. István a továbbiakban közölte, hogy az építkezéshez 60 ezer darab kiégetett téglá és 462 forint 72 krajcár készpénz áll rendelkezésre.

A kövekező év az adományok gyűjtésének jegyében telt el. A társadalmi méretűvé terebélyesedett megmozdulás eredményeként 1873-ban már minden feltétel adva volt az építkezés elindításához. A jelzett év február 16. napján tartott gyűlésen Józsa János elnök bejelentette, hogy a társulat felkérésére „tisztelt ifjú Mezey János Kántor Úr a szigetvári (helyesebben a **kőszegi J. L.) kápolna formájára** hármass toronyra papírosból egy mintát készített, amelyet Kántor Úr néki által adott, és Elnök Úr azt Sulyák János építő mesterrel rajzban levétette, és a hozzávaló költség számításait is elkészítette, kéri a gyűlést annak megtekintésére, és hogy adjanak véleményt annak el- vagy el nem fogadására.⁹⁸ A gyűlés nagy tetszéssel fogadta a tervrajzot, a jelenlévők ennek alapján határozták el a kápolna felépítését, Mezey János kántornak pedig a tárggyal kapcsolatos eljárásáért köszönetet szavaztak meg.”⁹⁹

Egy héttel később, 1873. február 23-án a társulat végleges döntést hozott az építés megkezdése ügyében. Megkötötték az alkut Sulyák János kőműves mesterrel (aki az alsó kápolnát is felépítette), valamint László István ácsmesterrel, azon feltétel alapján, hogy a munkát 1752 osztrák értékű forintért végzik el. Ugyanakkor Sulyák Antal asztalos, Kiss Flórián lakatos és az izraelita Scheibel Adolf bádigos kapott megbízást a szakipari feladatok teljesítésére.¹⁰⁰

A kápolna alapkölvetétele 1873. március 25-én, Gyümölcstó Boldogasszony ünnepe, Tóth Sándor tb. kanonok, helybeli plébános és a két kápolán közreműködésével történt.

Az építési munka ütemére jellemző, hogy két hónap múlva már álltak a kápolna és a toronyok falai, így május 22-re kitűzhatték a toronygombok és toronykeresztek elhelyezésének időpontját. A kápolnatársulat igyekezett kitenni magáért. A jegyzőkönyvek tanúsága szerint először is meghívták a „tekintetes városi Tanács” valamennyi tagját, majd az építőmestereknek áldomásra egy akó bort és egy vágó birkát ajánlottak fel. A jeles esemény

⁹⁸⁾ Mezey Nepomuk János kántor, aki bejárta az országot, a három tornyú **kőszegi Kálvária-kápolna** formáját javasolta kivitelezésre a kápolnatársulat elnökének. A jegyzőkönyvben szereplő „szigetvári” kápolna megjelölés nyilvánvalóan elírás, annál is inkább, mert Szigetvár területén egyáltalán nincs és nem is volt három toronnyal ellátott kápolna. A jegyző hallomás után foglalta protokollumba a gyűlés menetét: Kőszeg helyett tévedésből írta a „szigetvári” jelzőt. Arra vonatkozólag azonban nincs adat, hogy Mezey János emlékezetből, vagy valamilyen ábra alapján rajzolta-e le a **kőszegi kápolna** külső képét.

⁹⁹⁾ A Kápolnatársulat jegyzőkönyve, 1873.

¹⁰⁰⁾ A Kápolnatársulat jegyzőkönyve, 1873.

emlékére elhatározták öt osztrák forint értékű krajcárok szétszórását a nép között, valamint azt is, miszerint a városi hatóságtól négy mozsárágyút kérnek, hogy az ünnepély alkalmával történendő felköszöntéseknél ezekkel löni lehessen. A nagy torony gombjában emlékiratot helyeznek el. Ehhez olyan személyiséget igyekeznek megnyerni, aki az emlékiratot felolvassa és a népet buzdító felhívással további adakozásra serkenti. Ökrös Józsefet találják legalkalmasabbnak, „aki különben is népszerű ember, és az ilyen eljárásokhoz igen jól ért.” Küldöttséget neveznek ki Józsa János elnök és Józsa Mihály jegyző személyében, akik tudatják a plébános úrral a társulat szándékát a keresztek feltételére (a tornyok csúcsán történő végleges elhelyezésére) vonatkozóan, egyúttal megkéri arra, hogy a nép figyelmét is hívja fel a kimenetelre és a minél nagyobb számú részvételre.¹⁰¹

Festői látvány lehetett, amikor a jeles nap délutánján fiatal legények – díszruhás lányok kíséretében – vitték a három torony keresztjét a templomtól a temetőig. A személyek kiválasztását, valamint az ünnepélyes menet megtervezését illetően az 1873. május 18-án készült jegyzőkönyv szószerint az alábbiakat mondja el:

„Józsa János Elnök Úr azt is előterjeszti a gyűlésnek, miszerint a kereszteknek kivitelét fiatal legényekre kellene bízni, oly formán, hogy az elnöki lakásról vetsernye beharangozáskor vitetnék általok a templomba, honnét bútsú menet rendben ugyan azon fiatalok által vitetnének ki a temetőbe, rendeltetésök helyére.

A kápolna tornyaira felteendő kereszteknek kivitele három fiatal legényre, mint keresztyákra bízatik, éspedig a középső nagy kereszt és gomb Józsa Károlyra, ezt követi három leány, mint keresztyanya, nevezetesen Simon Mária, Talányi Irén és Fazekas Frantziska kisasszonyok, a baloldalra való kisebb keresztet viszi Fazekas Mátyás, mint keresztya, ezt követik Józsa Erzsébet, Turtsányi Viktória és Fazekas Klára hajadonok, mint keresztyánák, a jobb oldalra való keresztet mint keresztya viszi Turtsányi András, ezt követik Józsa Katalin, Apatótzki Ágnes és Kováts S. Julianna, mint keresztyánák kíséretökben. Örök emlékül mind a keresztyánák, mind a keresztyánák nevei jegyzőkönyvi kivonatban a középső nagy torony gombjában tétetni elhatároztatott.

A negyedik kereszt, mely a Kápolna farazatra lészen felteendő, mint-hogy az most nem készülhetett el, és így most az fel nem tétethetik, ezen keresztnek a keresztya Kiss József ifiú, keresztyánák: Habranyi Erzsébet, Dósa Erzsébet és Devántzki Erzsébet leendnek, akik majd amikor az kivitetni fog, a kereszt előtt fognak menni, a jelen gyűlés öszves beleegyezésével megválasztattak.”

¹⁰¹⁾ A Kápolnatársulat jegyzőkönyve, 1873.

Az egyházi szertartás végeztével a Rózsafűzér és Halotti Társulatok elnöke: Ókrös József, az építető társulat felkérése alapján 1873. május 22-én, áldozócsüdtörtök ünnepén a következő beszédet intézte a temetőben összesereglett sokasághoz:

„Dicsértessék a JézusKrisztus!

Tisztelt Gyülekezet!

Miután Fő Tisztelendő Czímzetes Kanonok Plébános Úr már e Kápolna toromjaira¹⁰² felteendő keresztekets felszentelte, mielőtt azokat rendeltetése helyére felternék, az építető társulati gyűlés jónak látta először értekezni a néppel a kápolnák történetiről, másodszor pedig felolvasni a torom-gommba teendő emlék-iratokat, melynek keresztül vitelével engem bízott meg, hallgassák meg tehát jó szívvvel!

Azon események, melyek városunkban a két kápolna építése közt fennforgottak, sok vitatkozásnak lettek tárgyai, még a tétel a valóságot be nem bizonyította. Igaz ugyan, ha emberileg vesszük a dolgot a többekkel együtt, én is azon véleményen voltam, hogy minek is egy városban két kápolna! Igen, de ha az Isten másképpen rendelkezett, kicsoda az, aki ellent állhasson az ő akaratjának, vagy ki ösmeri meg az utait, – régen megmondotta Isaiás által: Az én gondolataim nem a ti gondolataitok, valamint felmagasztaltattak az egek a földtől, úgy az én gondolataim a ti gondolataitoktól. Az Isten volt tehát az, aki a Kápolna építésére felbuzdított bennünket. Az Isten volt az, aki ellenkezést bocsájtott közünkben, és ezt pedig mind azért, hogy mind a két temetőben kápolnát építsünk, mint ezt a kápolnák történetiből meg is bizonyítom...

Most már azon kérdés merült fel ebből, hogy ha Isten akaratjából lett a kápolna-építés, miért következett annyi viszálykodás belőle. Én erre azt felelém, az Isten útjai ugyan megvizsgálhatatlanok, de az eseményekből azt következtetem, hogy azért, mert az volt az Isten akaratja, hogy mind a két temetőbe Kápolnát építsünk, azért küldött ellenkezést közénk, hogy meggyőződjünk, hogy nem a mi egyetértésünk, vagy igyekezetünk által tehetünk valamit, hanem csak az ő szent malasztja és segítsége által. Nyugodjunk meg tehát az ő végzésén, és igyekezzünk ezen kápolnát is tökéletesen bevégezni.

Mert ha jól felvesszük a dolgot, csakugyan az igazság is azt hozza magával, hogy ha az alsó új temetőben van kápolna, miért ne lehetne ezen régi, már 50 éves temetőben is, ahol nyugszanak e városnak legjelesebb tagjai. Mert itt nyugszik boldogult Fő Tisztelendő Trangos József lelki pásztorunk, itt nyugszanak Tekintetes Bozóky András és Bozóky György Urak hitveseikkel; itt nyugszanak Tekintetes Tóth András és Tóth Lajos Urak, kik több ízben e városnak bírái voltak, itt nyugszik Tekintetes Bozóky István Úr, ama jó bútsújáró nejevel; itt nyugszik Tekintetes Szaszko József Úr is, Sook Anna hitvesével, aki a Nagy Templomban is oltárt épített Szent Anna tiszteletére; itt nyugszanak Kováts Jakab, Kováts István, Takáts József, Tott János, Kiss S. József Urak – hitveseikkel, kik e városnak előjárói és bírái voltak. Itt nyugszik ama köztisztelendő Simon Mátyás Úr is – az ő kedves menyével, itt nyugszanak a nagy Józsa nemzetségnek Atyáik és Anyáik, összesen; végre itt nyugszanak Németh Mihály, Szilárdfy Ágoston, Karhetz Mátyás, és több más – kiket mind meg

¹⁰²⁾ „Torom: a **torony** szó régies, vagy inkább népies megfelelője. A kunszentmártoniak „torom”, „tormos” alakban használták még századunk első évtizedeiben is.

nem nevezhetek jeles család Atyák és Anyákkal egyetemben: méltó tehát – és igazságuk volt tehát a felvégieknek, hogy ellenkeztek, hogy ide is kápolnát építsenek a Vigasztaló Szent Lélek Isten tiszteletére, melyben engesztelő áldozatok mutatassanak be az élő Istennek az itt nyugvók lelkéért, mert meg vagyunk írva, hogy imádkozzunk azon a helyen, ahol az ő tetemeik nyugszanak, és ahová idővel az ő utódaik is eljönnek, várván itt a bodog feltámadást.

Igen, de sok híja van ám még e kápolnának, mint azt ki-ki láthatja, felhívom tehát a társulat nevében az egész város lakosait, hogy ne vonják meg adakozó kezeiket ezen Isten nevére építendő kápolnátul, meg értették, hogy Isten akaratjából épültek ezek, – hiszen csak nem állhat ez már így itt félbe, szégyenére ezen gazdag lakosú városnak! Úgyis mindenünk az Istentől van, amiket bírunk, és nem vihetünk el semmit a fejünk alatt, csak ami jót teszünk, az lesz velünk, és amit Isten dicsőségére építünk, az hirdeti jó tselekedetünk halálunk után a kis unokák előtt is – kik ide kijönnek e kápolnába, és áldják emléinket, mind örökkön örökké –, mert itt olvassák neveiket az adakozóknak, kik is soká éljenek...”¹⁰³

A kápolna felszentelése

Egy esztendő elteltével, az 1874. év tavaszára fejeződött be a kápolna építése. Sulyák János kőműves mesternek összesen 5861 forint 45 krajcár munkadíjat fizettek ki, ehhez jött később a festmények, stációs képek, szobrok és berendezési tárgyak költsége. Az építésnél 81 875 darab égetett lapos téglát, 2900 db lapos cserepet és 50 db görbe cserepet használtak fel. Az egyik jeles kunszentmártoni polgár: Simon Károly úr 10 300 darab lapos téglát ajándékozásával járult hozzá az építkezés sikeréhez.¹⁰⁴

1874. május 3-án Józsa János kápolnatársulati elnök házában „Tekintetes Simon Károly úr”, Gulyás A. István, Szirom István, Kakuk István gondnok, Kovács S. János, öreg F. Hegedűs Imre, Devántzki József, Kocsis László pénzeszede és Józsa Mihály jegyző jelenlétében bizottsági ülést tartottak. A kápolnaszentelés ünnepét május 27-re tűzték ki. Az egybegyűlték javaslatára Józsa János elnököt, Józsa Mihály jegyzőt és Kakuk István gondnokot bízták meg, hogy a kápolna szentelésére „Nagyságos és Főtisztelendő Kanonok, Plébános Urat kérjék fel”, az ünnepség előkészítésére pedig a szükséges intézkedéseket tegyék meg.

A Szentlélek eljövételét ábrázoló oltárkép elkészíttetésére Nemes Bozók Máttyás helybeli lakos vállalkozott, s erre a célra 240 forintot ajánlott fel. A gyűlés köszönettel nyugtázta az ajánlatot, Simon Károly és Józsa János elnök kapott felhatalmazást, hogy ebben az ügyben Pesten tárgyalást folytassanak és egyezséget kössenek a festőművésszel.

¹⁰³ Ökrös József beszédének a jegyzőkönyv által rögzített szövegét a Kunszentmártoni Híradó 1937. november 28-i száma közölte teljes terjedelmében.

¹⁰⁴ A Kápolnatársulat jegyzőkönyve, 1874.

Arról is határoztak a nagyfotosságú ülésen, hogy az oltár alatt emlékiratot helyeznek el, melynek megszövegezésére Mezey János kántor kapott megbízást.

Tóth Sándor kanonok-plébános ünnepélyes külsőségek között 1874. május 27-én szentelte fel a főutca tengelyében épült, három toronnyal ékesített kápolnát – a korábbi határozatnak megfelelően – a Vígasztaló Szentlélek Isten tiszteletére.

Búcsúünnepét minden év pünkösdi hétfőjére, a Szentlélek eljövételének másodnapjára helyezték.¹⁰⁵

A kápolna belső kiképzése a szentelés időpontjára még korántsem fejeződött be. A munka és az áldozathozatal javarésze az elkövetkezendő évekre maradt. A berendezés gyarapítása véget 1874. december 27-én Józsa Antal egy monstranciát (szentségtartót), Józsa János egy Szent János evangelistát ábrázoló festményt, Németh István „Szent István Királyt ifiúi korban ábrázoló képet”, – mindkettőt „ökörszemes” aranyozott keretben –, Turtsányi László az oltár előtt függő, kínai ezüsből készült örökmécses, Turtsányi János özvegye: Józsa Krisztina asszony „üveg tsilláros gyertyatartó lusztert” ajánlott fel a kápolna részére.

1875. október 13-án tartott ülésén intézkedett a kápolnatársulat arról, hogy mielőbb készüljön el az orgona abból az ezer forintból, amelyet néhai Bozóky Mátyás végrendeletileg hagyományozott erre a célra. Józsa János elnök a december 26-i gyűlés résztvevőinek bemutatja Bakos Károly ceglédi lakos orgonakészítő tervrajzát és költségvetését: „megvizsgálás, helybenhagyás és az alku megkötése végett.” Bakos Károly 650 forint értékben hamarosan elkészítette és leszállította a 4 regiszteres kisméretű or-

¹⁰⁵⁾ Pünkösdi ünnepe mindig jeles nap volt a kunszentmártoniak életében. A „Megszálló levél” szerint a helység Jászapátiból történő újratelepítése az 1719. évi pünkösdi szombatján fejeződött be. Barna Gábor erre vonatkozólag megállapítja: „Nincs okunk kétségbevonni a megszállás tényének, vagy sokkal inkább befejezésének 1719. pünkösdszombati időpontját. De jelképes tartalmát is látnunk kell: őseink az új lakóhely és az alapítók életére a Szentlélek áldását remélik. Talán az sem véletlen, hogy a mai Felsőtemetői kápolna is a Szentlélek eljövételére van felszentelve, örök mementóként városalapító és városépítő (mindenkori) őseinknek.”

Barna 1994. 5. Valószínűleg ezzel a kérdéssel függ össze a kunszentmártoniak pünkösdi ünnepére időzített radnai zarándoklata is.

gonát, melyet a kápolna kórusán állítottak fel.¹⁰⁶ Az orgona sípszekrényén olvasható felirat:

1

8

7

6

KÉSZÍTETETT
NÉHAI NEMES

BOZÓKY MÁTYÁS
HAGYOMÁNYÁBÓL¹⁰⁷

1880. április 25-én „Józsa Antal elnök Úr tisztelettel jelenti, hogy néki egy érdemes egyéniség 50 forintot kézbesített oly világos kérelemmel, hogy ezen az öszvegen a kápolna három tornyait olajos festéssel a társulat befestetni szíveskedjék. Adakozónak köszönet szavaztatott, a tornyoknak barna-veres olajos befestése elhatároztatott. Kiss Lajos asztalos mesternek a tornyok befestése 50 forintokért által adatott azon megjegyzéssel, hogy a tornyon lévő évszámokat és a tziírázatot arany sárga szín festéssel köteles elkészíteni.”

1881. február 6-án a társulat elhatározza az adakozók ABC rendbe szedett névsorának összeállítását. Ez lesz az „Adakozók könyve”, hogy „így azon könyvből az utókorban élők is megláthassák, kik és mennyit adakoztak a felső temetőben felépített kápolnára.”

Ugyanekkor Özv. Nagy Antalné sz. Szaszko Anna ajánlatot tett a Hét-fájdalmú Szűz Máriát és a Szent József halálát ábrázoló képek festetésére. A képek gyarapodása elhelyezési gondokat is felvetett, mert az 1881. május 16-i ülésen intézkedést határoztak a belső fal oszlopainak kiszélesítésére, hogy a festmények elférjenek.

1882. január 11-én Józsa Antal és neje Dósa Apollónia Jézus kereszthalálát, Devántzki József és András testvérek, valamint Kovács S. János és neje: Devántzki Anna együttesen a Szentháromságot ábrázoló képet („amint a Szűz Mária általok koronáztatik”), Imrei Gergelyné, született Hegedűs Apollónia a Jézus és Mária szent Szívét megjelenítő képeket készítették saját költségükön a kápolna részére. Józsa Antal és Németh István pedig két darab, vörös márványból faragott szenteltvíztartót helyeztetett el a bejárat oszlopokon.

1884-ben Papp Jánosné, született Kézsmárki Erzsébet megfestette Árpádházi Szent Erzsébet képét. A február 6-i ülésen volt szó arról, hogy

¹⁰⁶ Bakos Károly (1819-1904) 1869-ben épített orgonát az öcsödi református templom számára. Bizonyára ennek ismeretében javasolta Mezey Nep. János kántor a kápolna-társulat tagjainak, hogy a felső kápolna részére Bakos Károly ceglédi mesterrel készíttessék el a kívánt méretű orgonát.

¹⁰⁷ Bozóky Mátyás végrendeletének másolata, 1884. május 2. EFL.

egy „jó asszonyság” jelentkezett „a Kápolna vízfelfogó és tsövön leereszt-hető bádóg tsatornájának” elkészíttetésére, melyet a társulat köszönettel elfogadott.

1886. augusztus 8-án tájékoztatás hangzott el, hogy a kápolnában készí-tendő székekre (tölgyfa padokra) többen adakoztak. Tíz pad készítését ha-tározták el, a szerződést 220 forint összegben Molnár Ferenc asztalos mes-terrel kötötték meg.¹⁰⁸ A társulati elnök továbbá előterjeszti, hogy Özv. Nagy Antalné Szaszko Anna asszony a kápolna részére Mária-szobrot vásárolt és annak egy célszerű állványt rendelt. A nemes lelkű úrhölgy vállalta vil-lámhárító szerelését a kápolna tornyára, valamint egy új harang készítte-tését. Kiss Flórián vállalkozó 115 forint munkadíjat vett fel a villámhárító elkészítéséért és felszereléséért. Ugyancsak Nagy Antalné adományozta 1891-ben a kápolna részére a Szent Anna képet is.

A felszentelést követő két évtized alatt a hívek bőkezősége minden olyan kellékkel ellátta a felvég ékeségének számító kápolnát, amely a liturgikus cselekményekhez és az ájtatossági gyakorlatokhoz feltétlenül szükséges volt. A tehető gazdák, a város vagyonos polgárai nemes versengésének köszönhetően a kápolna felszerelése évről évre gazdagodott gyönyörű fest-ményekkel, szobrokkal, harangokkal, orgonával, öröklámpával, csillárral, gyertyatartókkal, a szentmiséhez való kehellyel, öltözékekkel, miseruhák-kal és oltárterítőkkal. A természetbeni és pénzadományok gyarapították a kápolna fenntartási alapját is.

A jótévközül kiemelést érdemel Bozóky József, aki a kápolna már-ványburkolatának 202 forint 50 krajcáros költségéből 100 forintot vállalt magára.

Özv. Kiss Istvánné Kontsek Zsuzsanna asszony „a bútsújáráshoz kellő kised fakesztet” ajándékozott a kápolnának 10 forint értékben.

Bizonyára Kunszentmártonból származott el az a Klinka István jászó-vári lakos, aki a kápolna építésére még 1874-ben öt aranyat küldött.

1874. december 27-én Klinka Rozália asszony Jászóváról elhunyt férjé-nek díszkardját küldte el, azzal a kéréssel, hogy árverésen értékesítsék a kápolna javára. Az árverés nem hozott kellő eredményt, ezért a kápolna-társulat Józsa János elnöknek ajándékozta a kardot, aki viszonzásul 5 oszt-rák értékű forintot juttatott a kápolna pénztárába. A díszkard 1919-ig volt Józsa Károly családjának birtokában, a vörös uralom alatt azonban nyomaveszett.

A kápolna külső falmélyedéseiben elhelyezésre kerülő stációs képek fes-tetésére már 1873-ban olyan nagy volt a jelentkezők száma, hogy ezt a

¹⁰⁸⁾ A Kápolnatársulat jegyzőkönyve, 116-117.

jogot azok kapták meg, akik legalább 50 forinttal járultak az építési költségekhez. A stációs képek egyébként 1880-ban készültek el Sonnenschein Gáspár pesti műtermében, s a társulat november 28-i ülésén elhatározta: az adományozók névsora jegyzőkönyvbe kerül, „hogy így még az onokák is tudhassák, kik által készítették el a képek. Neveik a képek hátuljára a készítő festő által legyenek olajfestékekkel feljegyzendők.”

A kápolnatársulat a nagylelkű adományokból olyan jelentős vagyonra tett szert, hogy a fenntartási költségek fedezése mellett már jótékonyásra is lehetett gondolni. Amikor 1895. január 17-én a pusztá-mesterszállási hívek nevében Tapoltsányi Godfrid helyi káplán, Romhányi Mihály tanító és Dósa Sándor birtokos a Mesterszálláson építendő templom javára a kápolnatársulattól pénzbeli adományt kért, a társulat vezetősége a nemes célra 50 forint segélyt szavazott meg.

A társulat vezetősége 1886-ban, a városi előjáróság egyetértésével mindazoknak, akik a kápolna építésének költségeihez legalább 50 forinttal hozzájárultak, egyenként 3 négyszögöl területű kriptahelyet osztott ki, a következő sorrendben:

A temető-kapun bemenet
jobb felől:

1. Kuna László
2. Tóth Márton
3. A városi hatóság adta ki
4. Józsa Antal
5. A városi hatóság adta ki
6. Szaszkó Anna
7. Józsa János
8. Nagy Antal
9. Németh Istvány
10. Kovács S. János
11. Öreg Hegedűs Imre
12. Bozsik János
13. Bozsik László

A temető-kapun bemenet
bal felől:

1. Kiss József egyházfi
2. Turtsányi László
3. Kakuk Istvány
4. A városi hatóság adta ki
5. Bozóky József
6. Bozóky Mátyás
7. A városi hatóság adta ki
8. Szilárdfy Imre
9. Turtsányi Pál
10. Balla Judith
11. Devántzki József
12. Devántzki András

Kápolna-felújítások

Húsz év sem múlt el a kápolna felépítése után, az épületen máris a romlás jelei mutatkoztak. Az 1892 áprilisában végbement külső javítás befejeztével a társulat úgy látta, hogy a toronygombok és keresztek megárnioztatása is szükségessé vált.

A helybeli születésű és Szatmáron lakó Nagy Nep. János szobrász és aranyozó mesterrel kötöttek alkut. Az 1873. évi ünnepséghez hasonlóan 1892. május 18-án a gombot és a keresztet négy fiatal leány, névszerint Kiss Anna, Nagy Regina, Cseuz Tini és Nagy Mária vitte ki díszes menetben a kápolnához, ahol Cseuz József kőműves vállalkozó és Nagy János aranyozó mester, egymásnak segédkezve helyezték el azokat a kápolna tornyain.¹⁰⁹

1892. október 9-én Józsa Antal elnök előadja: Bozsik Györgyné született Harangozó Veronika asszony az iránt kereste meg, hogy ő hajlandó volna a kápolnában a szentély feletti mennyezetet saját költségén újra kifesteni, elkészíttetni a mennyezetre a Szent Háromság ábrázolását, valamint a purgatóriumot ábrázoló képet.¹¹⁰

Nem tudni, mi lett a határozat, mert innen a jegyzőkönyv többi lapja (bizonyára a második világháború idején) megsemmisült. Tény azonban, hogy a mennyezet kifestése elmaradt, ugyanis a csillagos kék égboltot ábrázoló mennyezetkép egészen 1963-ig volt látható a szürke márványutánzatú oszlopok felső részén elhelyezett szöveggel:

„HARANGOZÓ VERONIKA – FESTETTE 1874.”

A nagytemplom 1910-ben történt kibővítése alkalmával a felső kápolna renoválását is elvégezték. A gondnokság mindhárom tornyon kicseréltette és újra-aranyoztatta a bádogból készült gombokat, kereszteket. A kápolnát kívül-belül kifestették. A temető előfrontján díszes sodronykerítést készítettek.¹¹¹

Józsa Károly és Kuna János az 1921. év folyamán egyesületet hozott létre a kápolna rendszeres javítása érdekében. Kimondták, hogy aki a kápolna jókarban tartására adománnyal hozzájárul, az a Kápolna Társulat tagjává válik.¹¹²

Nincs adat valamennyi karbantartási munkáról, de bizonyos, hogy legalább tíz évenként külső-belső javítást és festést eszközöltek. Erre annál

¹⁰⁹⁾ A Kápolnatársulat jegyzőkönyve, 1892.

¹¹⁰⁾ A Kápolnatársulat jegyzőkönyve, 1892.

¹¹¹⁾ Kunszentmártoni Újság, 1910. október 30. – Közérdek, 1910. október 2.

¹¹²⁾ Kunszentmártoni Híradó, 1921. október 2.

inkább szükség volt (és szükség van ma is), mert – nem tudni miért – a felső kápolna falai, az alsó kápolnával ellentétben, kevésbé állják az időjárás viszontagságait. Az építéskor még szigetelést nem alkalmaztak, a talajvíz tehát egyre magasabbra hatol a téglafalakban, s ez komoly károsodást okoz. Emiatt a renoválások sem időtállóak.

Lázár Pál esperes-plébános 1963-ban teljes külső és belső felújítást végeztetett. Szakértő szobafestők munkájának eredményeként a kápolna – rövid ideig – szívet-lelket gyönyörködtető látványt nyújtott. A belső oldalfalakat addig évenként fehérre meszelték, azóta halványsárga és barna festést alkalmaznak. Az oltár fölötti falrészre új felirat került:

„A HÍVEK ADOMÁNYÁBÓL

KIFESTVE 1963. ÉVBEN.”

A tetemes anyagi befektetés ellenére alig kilenc év elteltével a kápolna külseje ismét siralmas képet mutatott.

Az új plébános: Fellegi Sándor esperes, aki 1971 őszén nagy tervekkel fogott a lelkipásztori munkához, elsőként a felső kápolna rendbehozatalát határozta el. A munkálatok 1972 májusában kezdődtek Okváth László miskolci kőműves mester vezetésével, ő azonban sajnálatos módon a külső párkánydíszítéseket eltávolította, sima falfelületeket képzett ki és fröcsköléses festést alkalmazott. A közel 100 éves kápolna mindezek ellenére visszanyerte korábbi szépségét. A kőművesmunkán túl mindhárom torony kupolája új festést kapott, ezüst színűre festették a tornyok keresztjeit. A legfőbb újítást pedig az jelentette, hogy ekkor kapcsolták be a kápolnát a villanyhálózatba.

1972. május 27-én, a kápolna szokásos pünkösdi búcsúján áldotta meg a felújított épületet az egri egyházmegye ordináriusa: Dr. Mészáros Lajos prépost-kanonok, főkáptalani helynök, és ünnepi szentbeszédében elismeréssel szólt Fellegi Sándor esperes-plébános munkásságáról, aki ilyen rövid idő alatt rendbehozatta ezt a falusi templomnak is beillő, háromtornyú „kis katedrális”.

Műemléki értékű restaurálás: 1993-94

A kunszentmártoni hívőközösség 1993 pünkösdjén emlékezett arra, hogy a nemes vonalú kápolna 120 éve őrökdi a temető sírhalmi fölött. Az idő múlása azonban egyre több károsodást okozott az építmény állagában. Közelről nézve már százalmas látványt nyújtott. Málló vakolat, hiányos tetőcserép, szélről szaggyagott toronybádogg: mind-mind a halasztást nem tűrő beavatkozást sürgette.

S a jószándékú, a szépért lelkesedő emberek összefogásával és nem csekély áldozathozatalával, több mint két évig tartó szívós munka eredményeként a kápolna újra visszanyerte eredeti szépségét. A két városrész nemes vetélkedésének köszönhetően, mint ahogyan azt a múlt század végi gyors építkezések során látni lehetett, most is az alsó kápolna 1992-ben történt külső és belső renoválása adta az ösztönzést a felső kápolna felújításához.

A tetőzet megbontásakor derült ki, hogy nagyobb a baj, mint gondolni lehetett volna. A tornyok kupoláinak bádogborítását megette a rozsdá, széleit körültepedeste az elmúlt év tavaszi vihá. Az állványokon közelről nézve látszott, hogy a gerendázat teljesen elkorhadt, egyes részeit kézzel lehetett szétmorzsolni.

Az új toronytetőzet elkészültével merült fel az igény, hogy a régi bádogborítást vörösréz-burkolat váltsa fel.

Siralmas volt a falak állapota. A talajvízből eredő salétromosság köröskörül úgy szétmállasztotta a téglákat, hogy azokat egyenként újak beépítésével kellett pótolni. Az eső, hó és köd persze nemcsak a falakban tett kárt, hanem a betört ablaküvegeken keresztül a kápolna olajfestményeit és a külső falak vasajtókkal elzárt mélyedéseiben lévő stációsképeket sem kímélte.

Elérkezett tehát az ideje a pusztító folyamatok visszafordításának. A tető és a tornyok ácsmunkáit, valamint a nagy gondosságot igénylő faljavításokat Tigyi Béla végezte. Régi fényképek alapján eredeti állapotában állította helyre a kápolna faldíszítményeit, bizonyosságot téve arról, mennyire fejlett érzékkel rendelkezik a műemléki elvárásokkal szemben. A tornyok vörösréz burkolatát Matkó Zoltán debreceni bádogos mester készítette. A munkálatok méreteire jellemző, hogy a középső torony kerülete 952 centiméter, a kupola magassága pedig 4 méter. A kápolna külső és belső festését Kulcsár Sándor vállalta. A vaslemezre festett 14 stációskép az elmúlt évtizedek során felismerhetetlenségig tönkrement. Ezek nagy gondosságot igénylő restaurálását Horváthné Szabó Éva budapesti festőművész végezte, aki már korábban, a nagytemplom mennyezetfestményeinek helyreállítása alkalmával bizonyította művészi igényességét és hozzáértését.

A kápolnában elhelyezett festmények és a szép kivitelezésű képkeretek szakszerű helyreállítása, a 120 éves olajképek festékanyagának vegyi tartósítása Balázs Antal rákócizfalvi restaurátor kezügyességét dicséri. Az új ablakkeretek Kiss László asztalos műhelyében készültek. Az azóta elhunyt Czagány Kálmán, az Országos Műemlékvédelmi Hivatal munkatársa figyelő tekintetét mindvégig rajta tartotta a kivitelezési munkálatokon.

Örök emlékezetet érdemel özv. Baráth Jánosné Szabó Mária, aki 80 éves kora ellenére, házról házra járva, közel 1 millió forintot gyűjtött össze, felbecsülhetetlen értékű szolgálatot téve ezzel a kápolnajavítás ügyének.

A jól összehangolt munkának köszönhetően 1994 őszén megújulhatott a 120 éves felső kápolna, amely építészeti értékeinek elismeréseként a környezetvédelmi és a művelődési minisztériumtól elnyerte a műemlékké nyilvánítást.¹¹³

A helyreállításból részt vállaló művészek és mesterek, valamint a segítőkész hívek sokaságának jelenlétében 1994. október 29-én, egy esős szombati napon történt a kápolna ünnepélyes megáldása, melyet a szegedcsanádi egyházmegye főpásztora, Gyulay Endre püspök végzett a helybeli és környékbeli papság közreműködésével. A zsúfolásig megtelt kápolna hívőközössége előtt a megyéspüspök nagy elismeréssel emlékezett meg azokról a kunszentmártoni ősookról, akik 120 évvel ezelőtt ezt a gyönyörű építményt megálmodták és szívós akarattal létre is hozták. Elsőként a hírneves Mezey Nepomuk János kántor emlékét idézte, aki a háromtornyú kőszegi kápolna formáját ajánlotta a tervezők figyelmébe. A tervezési elgondolásokat Sulyák János helybeli kőműves oldotta meg nagyszerűen. A püspök úr kegyeletes szavakkal szólt Molnár Ferenc asztalosról, a máig használatos szépművű padok készítőjéről, Bakos Károly ceglédi orgonaépítőről, Szlezák László harangöntő mesterről, de nem utolsósorban Sonnenschein Gáspár festi festőművésztől, aki a 11 olajfestménnyel a mennyország legkiválóbb közbenjáró szentjeit jelenítette meg a kápolnát látogató hívek előtt. A műemlékké nyilvánított épület jelentősége és legfőbb lelki értéke mégis csak az – fejezte be gondolatait a főpásztor –, hogy a mai Kunszentmárton hívőközösségének elődei a templomnak is beillő kápolna létrehozásával évszázadokra előremutatón akarták hirdetni azt a szent meggyőződést, hogy „velünk az Isten!”. Azért fáradoztak most is a kunszentmártoni hívek Nagy Ferenc esperes-plébános vezetésével a kápolna helyreállításán, hogy ez a téglából emelt szentély az ősök hitének megbecsülésre méltó emléke a jövő nemzedékek számára mindvégig élő és követendő példája legyen.

---

¹¹³⁾ A környezetvédelmi és területfejlesztési miniszter, valamint a művelődési és közoktatási miniszter 31/1994. (X. 26.) KTM-MKM együttes rendelete. A műemléki védelem a kápolna melletti első parcellasorokra és a szentély mögötti összes sírhelyre kiterjed.

A KÁPOLNA LEÍRÁSA

Nincs olyan átutazó idegen, de talán helybeli lakos sem, aki jártában-kel-tében újra és újra meg ne csodálná azt a bravúros tervezési és építési el-gondolást, amely a múlt század hetvenes éveiben a három tornyú felső kápolnának a Kossuth utca tengelyébe állításával páratlan szépségű lát-ványban részesíti a régi Körös-hídról Kunszentmártonba érkezőket.

A templomnak is beillő, neoreneszánsz stílusban készült nemes vonalú kápolna külső hosszúsága: 12,33 méter, szélessége: 7,65 m, homlokzati szé-lessége (a tornyokkal együtt): 10 méter, magassága: 7 méter. Belső hosszú-sága: 11,4 m, szélessége: 6 m, belső magassága: 5,85 méter. A középső to-rony teljes magassága: 13,5 m, a két kisebb torony: 10,5 méter.

A vörösréz kupolával fedett tornyok négy oldalán ritmikus elrendezés-ben félköríves zsalugáteres ablakok osztják meg a függőleges falak felüle-tét. A középső torony sisakjáról négyfelől a kápolna építésének domborí-tott évszáma olvasható le:

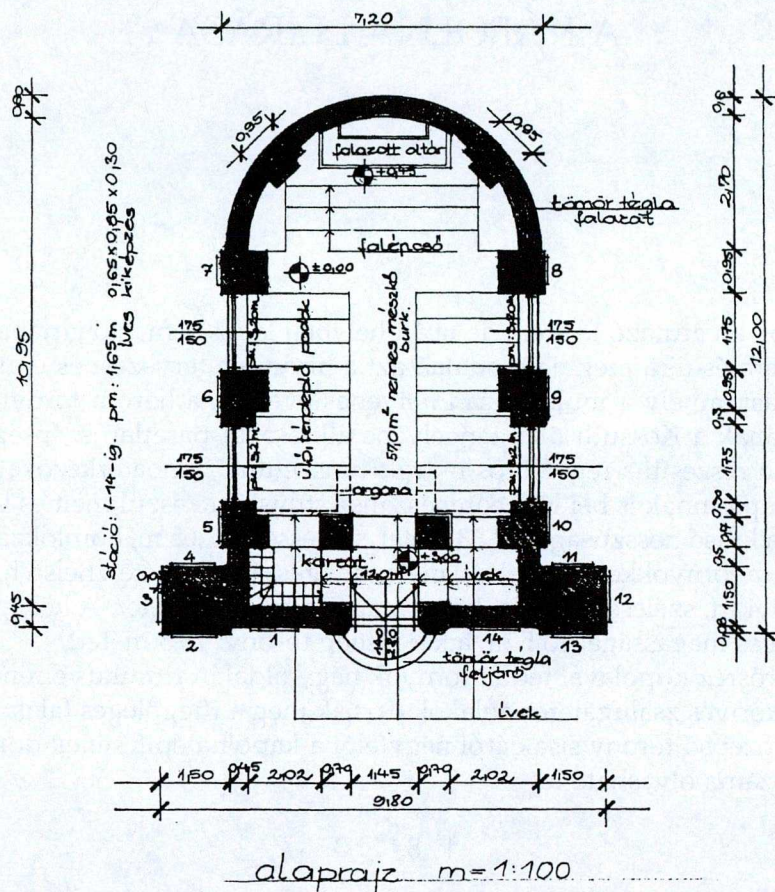
1 8 7 3

A tornyok és a felmenő falak között húzódó főpárkány szabályosan ta-golja, így esztétikailag változatossá teszi az épületegyüttes tömegét. A pár-kány fölött középen félkörös ablak bocsát fényt a harangtorony belső te-rére, míg a főhomlokzaton három köralakú ablak szolgálja az orgonakar-zat természetes megvilágítását. Az oldalfalakon két-két félköríves nagy-méretű ablak üvegei árasztják a nappali világosságot a boltíves kápolna belsejébe.

A külső falakon köröskörül, vasajtókkal zárható fülkék 2 + 2 + 5 + 5-ös elrendezésben tárják a szemlélő elé a keresztút 14 állomásának Sonnenschein Gáspár által vastáblákon megfestett jeleneteit.

A kétszárnyas ajtón belépve, az építészeti elemek és a berendezési tár-gyak harmónikus összhangján alapuló látványa fogad. A félköríves záró-dású szentély falazott oltárépítménye a liturgikus ténykedések háttéréül szolgál. Díszesen kiképzett, vörös és fehér színezéssel hangsúlyozott féloszlopok fogják közre az aranyos keretbe foglalt oltárképet, fölötté dom-

terv fajta	épület helye	beruházó	kivitelező	E-2
Kunszentmártoni rk. felső temetői kápolna	Kunszentmárton felső temető	Kunszentmártoni rk. egyház	Tigyi Béla Kunszentmárton Tűz. u. 3.	lépték: m=1:100 terület: 0,066 datum: 1993 01.09

6) A FELSŐ TEMETŐI KÁPOLNA ALAPRAJZA (KÉSZÍTETTE TIGYI BÉLA)

borművű Szentlélek-galamb ábrázolással. A három falépcsővel emelt oltár mellett kétfelől fiókos öltözőszekrények tartalmazzák a liturgikus cselekményekhez szükséges felszereléseket, valamint a kápolna iratanyagát. Az oldalfalakon 5 + 5, összesen 10 festmény, két üvegszekrényben a Szeplőtelen Szűz és a Lurdi Mária szobra, továbbá a padok végén rögzített két vörös selyemlobogó teszi teljessé a kápolna berendezését.

Ünnepélyes alkalmakkor ezeket az oszlopfőkön 1993-ban elhelyezett reflektorok világítják meg.

Gyakorlati megfontolások alapján került sor 1963-ban a középen függő nagyméretű örökmécs, majd a hatágú üvegcsillár eltávolítására, amelyek azon túl, hogy meglehetősen elavultak, nehezítették az oltárra való rálátást. Hasonló okokból szerelték le az egyes képek és szobrok előtt a függő lámpákat, és csökkentették a fali gyertyatartók számát is. Így a képek és szobrok sokkal inkább érvényesülnek, szabadabban láthatók, jobban megfelelnek a mai kor ízlésének, a mai ember látásmódjának.

A műalkotások ismertetése

A belső berendezés egyöntetűsége annak köszönhető, hogy a kápolna valamennyi festménye egyetlen művész keze alól került ki. Az alapító jótevők és nagylelkű adományozók mindnyájan Sonnenschein Gáspár pesti műtermében rendelték meg a szent hely ékességéül szolgáló festményeket, elsősorban az oltárképet, valamint a következő alkotásokat:

1. Hétfájdalmú Szűz, Mária,
2. Szent József halála,
3. Szent János evangélista,
4. Szent István király,
5. Jézus kereszthalála,
6. A Szentháromság megkoronázza Máriát,
7. Jézus Szíve,
8. Mária Szeplőtelen Szíve,
9. Szent Anna és Joachim,
10. Szent Erzsébet.

Sonnenschein Gáspár, a magyar művészettörténetben is számontartott jónemű pesti szentképfestő (Pesten született 1832-ben s az 1880-as évek elején halt meg) a müncheni akadémián készült fel művészi hivatására. Hazatérve arc- és életképeket állított ki a Műegyetemben. Miniatur gyermekportréja a Nemzeti Galériában, Novotny pesti festő két lányáról festett akvarellje a Történelmi Képcsarnok gyűjteményében található. Műtermében bizonyára nagyszámú megrendelésnek kellett eleget tennie, ezért a kompozíciók tervezésénél és a főalakok megformálásánál esetenként kénytelen volt a klasszikus alkotásokból is ötletet meríteni.

A felső kápolna Szentháromságot ábrázoló képén is erősen érződik a nagy flamand festő: Rubens (1577-1640) hasonló témájú festményének a

hatása. Jézus Szívét és Mária Szeplőtelen Szívét megjelenítő festményei pedig Ebert képeivel mutatnak közeli rokonságot. A kápolnánk részére készült Sonnenschein-festmények – a megrendelők devotiós igényeinek kielégítése mellett – mindezek ellenére olyan színvonalas alkotásoknak bizonyultak, amelyek az eltelt évszázad távlatából is kiállják az idő és a kritika próbáját. A tartalmi mondanivaló és a művészi megformálás egysége révén tekinthető a felső temetői kápolna Kunszentmárton város „ékszerdobozá”-nak.

A felső kápolna oltárképe

A Szentlélek eljövetele

A templomba is beillő, 225x130 centiméter nagyságú, 12 cm széles aranyozott keretbe foglalt, impozáns méretű és kivitelű oltárkép híven érzékelte a kápolnaépítő ősök mélységes hitét és bizalmát a Vigasztaló Szentlélek erejében s eljövételében. A pünkösdi titulus megválasztása egyúttal emlékeztet arra, hogy elődeink „második honfoglalása”, a Jászapátiból való kirajzás az 1719. év pünkösdi ünnepére fejeződött be. A felső kápolna búcsúját 1874 óta pünkösdhétfőn, az ünnep másodnapján tartják (kivéve azt a kb. negyven évet, amikor a munkanappá nyilvánított pünkösdhétfő helyett pünkösddvasárnap volt a búcsú). 1993 óta ismét pünkösdhétfő a kápolna búcsúi ünnepe. Az oltárkép adományozója a kápolnaépítés ügyében sokat fáradozó és jótékonyágáról közismert **Bozóky Mátyás**, kivitelezője pedig **Sonnenschein Gáspár** jőnévű budapesti festőművész, a müncheni akadémia egykori növendéke.¹¹⁴ Alkotása annyira megnyerte a kunszentmártoniak tetszését, hogy a kápolnát díszítő összes festményt vele készítették el.

Az oltárkép témája a Szentírás elbeszélése alapján világosan megérthető: „Jézus mennybemenetele után az apostolok visszatértek Jeruzsálembe. Amint megérkeztek, fölmentek az emeleti terembe. Itt aztán együtt maradt Péter és János, Jakab és András, Fülöp és Tamás, Bertalan és Máté, Jakab Alfeus fia és a buzgó Simon, s végül Júdás (Tádé), Jakab testvére. Mindezek az asszonyokkal, Máriával, Jézus anyjával és testvéreivel együtt egy szívvel-lélekkel állhatatosan imádkoztak... Mikor elérkezett pünkösdi

---

¹¹⁴⁾ Sonnenschein Gáspár (Pest, 1832 – Budapest, 1880 körül).

napja,¹¹⁵ mindnyájan együtt voltak ugyanazon a helyen. Hirtelen, mintha csak heves szélvész közeledett volna, zaj támadt az égből és egészen betöltötte a házat, ahol összegyűltek. Majd pedig szétoszló, tüzes nyelvek lobbantak föl előttük és leereszkedtek mindegyikükre. Valamennyien elteltek Szentlélekkel és különféle nyelveken kezdtek beszélni, úgy amint a Szentlélek szólásra indította őket.” (ApCsel 1, 12-14. 2, 1-4.)

Ezt az eseményt jeleníti meg a festmény, amelynek központi alakja az aranszegélyes vörös ruhában, kék palásttal, ülő helyzetben, összetett kezekkel ábrázolt Boldogságos Szűz Mária, a Szentlélek mátkája, aki az apostolok körében alázatos elmélyüléssel fogadja a szeretet tüzeinek alászálló lángjait. Kétfelől főkötős asszonyok imádkoznak összekulcsolt kezekkel, baloldalon négy idősebb s egy fiatalabb, jobbról pedig két idősebb, illetve egy fiatal apostol-arc bukkan elő. A kép előterének jobb szélén ezüst díszítésű barna öltözékben, világosabb árnyalatú barna köpenyben Szent Péter apostol látható térdenállva, összetett kézzel, áhítatos tekintettel, vele szemben pedig az ifjú Szent János vörös ruhában, vállán átvetett zöld köpennyel, szintén imádkozva éli át azt a pillanatot, amikor elárasztja szívüket a Szentlélek mindent megújító ereje. Fölöttük a sötét háttér aransugarakkal megvilágító galamb lebeg, amely a harmadik isteni személynek, a Szeretet Lelkének a Szentírásban is több helyen dokumentált megjelenési formája. Fel tűnő, hogy a Szentlélek világossága éppen a Boldogságos Szűzanya arcát árasztja el legnagyobb fényességgel.

A kép alján olvasható felirat:

„Sonnenschein Gáspár
Budapest, 1874. Augs. 27-én.”

„Bozóky Mátyás
Készíteté”

A liturgia szavai szerint a Szentlélek hét ajándékával: az értelem, tudomány, bölcsesség, lelki erősség, jámborság, jótanács s az Úr félelmének lelkeivel újítja meg az egész földkerekséget és tölti be híveinek szívét. De az Egyház könyörgései szólítgatják úgy is, mint a szegények atyját, a bőkezűség Istenét, aki „, fáradottnak könnyülés, tikkadóknak enyhülés, sírónak vigasztalás.” A Szentlélek Úristen, mint a szeretet Lelke, különös gondot visel az árvákra, özvegyekre, tehát mindazokra, akik földi szeretteiket elvesztették, de ugyancsak a Szentlélek az, aki a „,jámboroknak jutalmazást,” a benne hívőknek „boldog kimúlást” ígér. Ez indokolja tehát, hogy múlt

¹¹⁵ Pünkösd napja az Ószövetségben a húsvétból számított ötvenedik nap. Eredetileg aratási ünnep volt, később összekapcsolták vele a Sínai hegyen történt törvényhozás emlékét. A láng az isteni jelenlétnek, a tisztító erőnek és a lelkes buzgóságnak a jelképe.

században élt elődeink a kunszentmártoni felső temetői kápolnát a Vigasztaló Szentlélek tiszteletére és pártfogásába ajánlották. Az oltárkép központi alakja Szűz Mária, az Apostolok Királynéja, hiszen a hét ajándék Istenének kegyelmeit ő, mint a Szentlélek mátkája közvetíti a hívő lelkekbe.¹¹⁶ Ennek a gondolatkörnek legszebb összefoglalását a sokszor idézett „Arany Korona” című imakönyv ájtatos fohászkodása adja:

„Jöjj tehát én szomorú lelkemnek Vigasztalója, Szent Lélek Úristen, keserves nyavalyáinknak erős segedelme, jöjj el bűnös lelkünknek megtisztítója, sebeinknek orvosa; jöjj el erőtléneknek erőssége, eleseteknek felemelője, jöjj el alázatosoknak és szelídeknek bölcs Tanítója, kevély felfuvalkodottak megalázója; jöjj el szegény árváknak édes Attya és gondviselője; a gyámoltalan özvegyeknek kegyes és igaz Bírája; jöjj el szűkölködőknek megelégtője, szegényeknek táplálója; jöjj el vízen járóknak vezérlő fényes csillaga; jöjj el minden élőknél kiváltképpen való dicsősége, a megholtaknak pedig üdvössége; jöjj el óh áldott Szent Lélek Isten, könyörülj rajtunk és légy kegyelmes nekünk. Amen.”¹¹⁷

Himnusz a Szentlélekhez a megholtakért:

Óh vigasztaló Szent Lélek!
Mentsd meg e rab híveket,
Tégy irgalmasságot vélek:
Nyisd meg tűz rekeszeket.
Szent malaszt vizeit ontván,
Oltsd meg az ő lángjokat.
Tellyes vigasztalást nyújtván,
Add meg nyugodalmokat.¹¹⁸

Szent József halála-kép

A kápolna falait szemközt, párosával elhelyezett nagyméretű festmények díszítik. Felsorolásuk a logikai sorrendet követi.

Az oltártól jobbra található a 125x93 cm nagyságú, 15 cm széles, „ökör-szemes” keretbe foglalt festmény, amely Szent József halálát ábrázolja. Fehér lepedővel borított nyoszolyán, fehér ingben, barna takaróval fedve, félig ülőhelyzetben fekszik az őszhajú pátriárka. Szenvedéstől elgyötört arcát Jézusra emeli, aki aranszegélyes vörös ruhában, kék köpenyben ül mellette, és vigasztaló szavakat intéz a haldoklóhoz. Ellenkező oldalon

¹¹⁶⁾ Bálint 1976. 343.

¹¹⁷⁾ Pongrácz 1836. 154.

¹¹⁸⁾ Pongrácz 1836. 388-389.

Szűz Mária hajol az ágy fölé, s magához vonja a nagybeteg kezét. Ruházatának színe Jézuséhoz hasonlóan vörös és kék. Balra zöld drapéria osztja meg a teret. A kép felső jobb sarkában a sötét homályból ragyogóan fényes felhő tűnik elő, ahol két kis szárnyas angyal az élet könyvét olvassa. Figyelemreméltó a fény- és árnyékhatások megoldása: Szent József, a kompozíció főalakját mintha rejtett világítás emelné ki a sötét háttérből!

Felirat a kép alján balfelől:

Jobboldalon:

„Festette Sonneschein Gáspár”

„Készítette S. A.”

(Az S. A. monogram a kápolna nagylelkű jótevőjének: Nagy Antalné Szaszko Annának nevét jelzi, de az is lehet, hogy édesanyja: Soók Anna nevének kezdőbetűi rejtőznek a rövidítésben.)

A festmény témájául szolgáló legendás eseményt a híres jászladányi szentember: Orosz István írta le mély átéléssel és logikai okfejtéssel a több kiadást megért imafüzetében, amelyet a kunszentmártoni Wolf nyomda még 1930-ban is érdemesnek tartott a hívek kívánságára lesokszorozítani:

„Hogy meddig élt Szent József, bizonyosan nem tudhatjuk. Annyi igaz, hogy 60 évet számlálunk neki. Azon időtájban halt meg, midőn Jézus tanítani kezdett. Jézus és Mária karjai között adta át lelkét Istennek. Jézus azt akarta, hogy keserves kínszenvedését meg ne érje, mivel Szent József igen érzékeny szívű volt. Különben ha élt volna, midőn Jézus a keresztfán három óráig elevenen függött, nem Szent Jánosnak, hanem nevelőatyjának, Szent Józsefnek ajánlotta volna anyját. – Szent József halála a legboldogabb volt. Jézus és Mária fogták le szemeit. Azért Szent Józsefet a haldoklók különös védszentjének méltán tisztelik és boldog kimúlás kegyelméért kérik. Midőn annyi érdem és erényekkel koszorúzott lelke elvált szent testétől, sok angyaloktól kísértetett a mennyek országába. Hogy ordaérkezett, minden jelenlevőt felette megvigasztalt a közelgő megváltás bizonyága által.”¹¹⁹

Bálint Sándor feltáró munkájának nyomán vált ismertté a Szent József olvasója, melynek terjesztésén Orosz István is buzgólkodott. Ez az olvasó 60 szemből áll, ama hatvan évnek tiszteletére, melyet a jámbor hagyomány szerint József ezen a földön eltöltött. A szemek fehérek és kékek, 15 táblából állanak: egy fehér nagyobb és három kisebb kék szem tesz ki egy-egy táblát. A fehér szemek jelentik József tisztaságát, a kékek pedig mennyei boldogságát. Minden fehér szemre az Üdvözlégyet végzik, és pedig sorban, a rendes olvasó 15 titkából egyet-egyet belefoglalnak.¹²⁰

¹¹⁹⁾ Orosz 1930. 9.

¹²⁰⁾ Bálint 1977. 263.

A földi életből való távozásra készülődő öregek bensőséges buzgósággal végezték felső temetői kápolnáinkban Szent József zsoltosmáját, melynek befejező himnusza így könyörög a jó halál kegyelméért:

Boldog vagy, mert napján halálodnak,
Jézusnak karján és Máriának,
Adád lelked keblébe Ábrahámnak.
Kérlek, nyerj jó végórát szolgálaidnak.

Óh Jézus, Szűz Anyád Jegyessének,
Te kedves és hív Gondviselődnék,
Érdemiért Szentséges Józsefnek,
Hallgasd meg kérését Híveidnek.¹²¹

A Hétfájdalmú Mária képe

A Szent József halálát ábrázoló képpel pontosan megegyező méretű festmény drámai erővel jeleníti meg azt a helyzetet, amikor a Fájdalmas Anya a keresztről levett Jézus holttestét tartja ölében. A szín- és fényhatások is a drámaiságot hangsúlyozzák. A sötét felhőkkel borított ég, a távolból előtűnő jeruzsálemi épületsor, néhány pálmafa, a látóhatáron áthúzódó zöld sáv komor háttérként szolgál a halott Krisztus és a fájdalom kínját átélő Mária ábrázolásához. A felmagasló hatalmas kereszt tövében vörös ruhában, széles aranyszegéllyel díszített kék palástban ülő Szűzanya fejét a Vértanúk Királynéjának hármasszoros koronája ékesíti, fényben tündöklő és lángoló szívébe a fájdalom hét töre hatol. Fehér lepellel fogja át az ölében nyugvó Jézus meggyötört holttestét, amelyen jól látszanak a szenvedés, a kínhalál nyomai. Hátrahanyatló fején ugyancsak királyi korona. Mária távolba néző fájdalmas tekintetét és a halott Krisztus alakját láthatatlan égi fény emeli ki a zord háttér sötétségéből.

A kép felirata:

„Festette Sonnenschein Gáspár
Budapest, 1880.”

„Készítette S. A.”

A festőművész kimagasló teljesítményt nyújtott ennek a kompozíciónak a megalkotásával. Bizonyíthatóan mintául szolgált számára a sasvári

¹²¹⁾ Pongrácz 1836. 305.

kegyszobornak abban az időben gyakorta fellelhető másolata. A történetírók szerint 1564-ből származó és a felvidéki Sasvár pálos kegytemplomában 1732-ben ünnepélyesen elhelyezett Fájdalmas Mária-szobor és Sonnenschein Gáspárnak a kunszentmártoni felső kápolna részére készített festménye feltűnő hasonlatosságokat mutat. A holt Jézus testhelyzete pontosan megegyezik, jobbkeze mindkét ábrázoláson élettelenül csüng le. A koronák formája is azonos, az eltérés csupán annyi, hogy a sasvári kegy-szobor Máriája a halott Krisztusra¹²² néz, Sonnenschein képén pedig a messzeségbe tekint.

A festményeket adományozó kunszentmártoni hívek egyaránt gondoltak az élők és a megholtak üdvére. A képek látványa lehetővé tette számukra Jézus megváltó kereszthalálának és a Fájdalmas Szűzanya gyötrelmeinek átélését; elmélkedő imádságuk révén igyekeztek azonosulni a szenvedő Krisztussal és a Hétfájdalmú Máriával. A jó halál kegelméért és szeretteik örök üdvéért ahhoz a Jézushoz és Édesanyjához fohászkodtak, akik maguk is közvetlen közelről tapasztalták meg a halál kínjait. Pongrácz Eszternek 1836-ban megjelent „Arany Korona” című vaskos imádságos könyve hitelesen juttatja kifejezésre a száz évvel ezelőtt élt ember áhítatos érzésvilágát:

„Óh legszomorúbb Szűz Mária, emlékeztetek arra a mély szíved sebjére, mely a te Lelkedet általjárta: midőn a te szerelmes Szent Fiadnak megholt Testét a te szűz kezeiddel megölelted, és a te anyai öledbe helyeztetted. Emlékezzél óh Mária, mely nagy fájdalommad vala, midőn a te megholt szerelmes magzatodat olly gyalázatosan megpökdösve, megsebesítve, megszaggatva láttad. Emlékezzél, mely mélyen a hegyes tör szívedet által járta akkor, midőn azon megholt Szent Fiadnak kezein és lábain olly mély sebeket láttál, és azokat ujjaiddal illetted. Emlékezzél, mely fájdalmasan a te Szent Lelked megsebesítettet, midőn az ő Szent Fejét tövisekkel, és az ő szépséges orcáját sebekkel tellyességgel megváltoztatva s elsanyargatva nézted. Emlékeztetek mind ezen fájdalomdra, óh Mária! és azok által kérlek, hogy énnékem bűneim bocsánatját, és az isteni malasztoknak bővségét nyerjed; és midőn az én lelkem testemtől el fog válni, méltóztasd a te Anyai kezvedbe lelkemet befogadni, úgy, amint a te szerelmes Szent Fiad megholt Testét kezeidbe fogadtad, és szűz öledbe helyeztetted. Amen.”¹²³

¹²²⁾ Jordánszky 1836. 23.

¹²³⁾ Pongrácz 1836. 253-254.

A régi ének pedig így fohászkodik a Fájdalmas Anyához:

Fogadj engem,
Szűzanyám,
Igaz fiadnak,
Hadd törölöm le könnyeit
Síró arcodnak!
Ó, Szűzanyám, véled járjak,
Véled éljek, véled haljak,
És Jézusoddal.
Véled legyen szenvedésem,
Halálom és temetésem,
És szent Fiaddal.¹²⁴

Szent János apostol és evangelista képe

A baloldali féloszlopon elhelyezett 125x93 centiméter nagyságú kép (15 cm széles aranyozott keretben) az ifjú Szent Jánost ábrázolja, amint áldásával ártalmatlanná teszi a kígyót, a serlegbe töltött méreg szimbólumát. A festő az apostolt gyönyörű környezetbe állítja. A háttérben sziklás táj, tiszta vízű hegyi tó; árnyalatokban gazdag azúr-kék égen szelíd felhők úsznak. Jobbra sötétbarna bástyafalak.

A vörös ruhában, kék köntösben, hosszú hajjal megjelenített Szent János lábánál sas, az evangelista leggyakrabban látható jelképe, amely azt szimbolizálja, hogy János evangéliuma szárnyalt a legmagasabbra, mert könyvét Jézusnak, mint az örök Igének bemutatásával kezdi. A sas előtt vöröstáblás könyv, mely az Evangélium címet viseli, a közelben papírlap és író toll.

A kép felirata:

„Készítette Józsa János
és neje Szabó Franciska”

A festmény – az adományozó védőszentjének ábrázolásán túl – a jó halál hathatós pártfogóját állítja a kápolnát látogató hívek elé. Szent János adja hírül ugyanis evangéliumának lapjain Jézusnak a halottak feltámadásáról szóló tanítását: „Én vagyok a föltámadás és az élet: aki bennem hisz,

¹²⁴⁾ Harmat-Sík 1944. 72. számú ének.

még ha meg is halt, élni fog. Mindaz, aki belém vetett hittel él, nem hal meg sohasem.” (Jn 11, 25-27.)

Ugyancsak Szent János írja le a Jelenések Könyvében az örök élet véget nem érő boldogságát: „És az Isten majd letöröl szemükről minden könnyet, halál nem lesz többé, sem gyász, sem fájdalom, sem jajkiáltás.” (Jel 21, 4.)

Szent János apostol kiválóságát és közbenjárásának erejét a hozzá intézett imádság fogalmazza meg az „Arany Korona” lapjain:

„Óh méltóságos Apostol és Evangelista, dicsőséges Szent János: Te magosan repülő Sas-keselyű, te Szűz és Próféta, tökéletes Doktor és Tanító; te vagy, aki az Úr Jézussal utolsó szükségében megmaradtál: azért, midőn keresztfán függne, kiváltképpen való szeretetéből néked ajánlá a megkeseredett szívű Annyát, hogy helyette minden gondját viselnéd. Te vagy, aki bizonyosságot téveszt Jézus felül, hogy Ponczius Pilátustól kínzattatott, megfeszítettet, megholt és eltemettetett. Te e világnak harmad részét, úgymint Ásiát, a Keresztény hitre térítettet. Te a méreg italt sérelem nélkül megittad, és a forró olajban életben maradtál, mert az Isten azt akará, hogy úgy maradjál és a Mártýromság közben meg ne halnál. A te tanításod és életed nem volt egyéb, hanem csupán szeretet, amit szüntelenül Tanítványidnak is ajánlottál: kérünk téged alázatosan, nyerj nekünk is igaz tökéletes szeretetet, és hogy a Mennyei Királyné minket is gyermekének fogadjon. Amen.”¹²⁵

Szent István király képe

Az előzővel azonos méretű kép Szent István magyar királyt álló alakban, daliás ifjúként ábrázolja. Szokatlan ez a megjelenítési forma, hiszen István királyt legtöbbször aggastyánnak festik meg, amint térdenállva felajánlja országát és koronáját a Boldogságos Szűz Máriának. Egyesek kétségbe vonták, hogy a felső kápolnát díszítő kép Szent Istvánt ábrázolja, inkább Szent Imrét vélték abban felfedezni. A bizonyíték viszont az, hogy a vörös színű, vitézkötéses magyar ruhában, vállán ékköves díszítésű csattal összefogott aranymintás kék palásttal, lábán díszes sárga csizmával ábrázolt szent férfi fején **korona**, jobbáiban uralkodói **jogar** látható, ami csak a királyt illeti meg. Balját kardja markolatán nyugtatja. (Perdöntő bizonyíték, hogy Németh István, aki védőszentjének kívánt emléket állítani, az adakozók névsorának tanúsága szerint 1880-ban a „fiatal Szent István királyt ábrázoló kép” elkészítésére 100 osztrák forintot adományozott.)

A környezet is királyi személyiségre utal: román stílusú oszlopos háttér, balról vaskos oszlop, jobbra barna színű drapéria, az előtérben zöld szőnyeg. Az ablakon át szép tájra nyílik a kilátás. A magyar koronát úgy festi

¹²⁵⁾ Pongrácz 1836. 306.

meg a művész, ahogyan azt a barokk képeken, szobrokon lehet látni. A festmény alján került megörökítésre az alkotó és az adományozó neve:

„Sonneschein Gáspár
Budapest, 1880. júny.”

„Készítette Németh István
és neje Kézsmárki Anna”

Honalapító szent királyunkban az egyéni életszentség gondviselésszerűen találkozott a keresztény államférfi bölcsességével és tettejével. Népe földi boldogításának gondját össze tudta egyeztetni a **lelkek örök boldogságának** munkálásával. Alakja a keresztény hitet élő és azt selekedetekben megvalósító férfi eszményként él a magyarság lelkében.¹²⁶

Jézus Szíve képe

Az alsó kápolnához hasonlóan, ugyanazzal a devóciós indítékkal a felső kápolnában is elhelyezték. Jézus és Mária Szívének ismert ábrázolását. Mindkét kép 80x72 centiméter méretű, Sonnenschein Gáspár alkotása, mindkettőt Hegedűs Apollónia adományozta.

A vörös ruhás, kék palástos, szelíd tekintetű Jézus jobbát áldásra emeli, baljával (amelyen jól látszik a keresztre szegezés sebhelye) fényárban tündöklő szent Szívére mutat. A szívből lángoktól övezett kereszt nő ki, a lehulló vércsepp és a töviskoszorú az önként vállalt megváltó szenvedésre utal. A róla szóló litánia invokációi jól kifejezik a Szent Szív kultuszának leglényegesebb jellemzőit: „Jézus Szíve, a szeretet lángoló tűzhelye, minden erény mélysége, béketűrő és nagy irgalmasságú szív, vétkeinkért engesztelő áldozat, gyalázatokkal tetézett szív, gonoszságainkért megtört szív...”

A festmény hátoldalán olvasható nyomtatott betűs felirat:

„Készíttette
özvegy Imre Gergelyné született
Hegedűs Apollonia”

¹²⁶⁾ Vasárnapi Miskönyv. Róma, 1967. 446.

Mária Szíve képe

A 11 centiméter széles keretbe foglalt festmény vörös ruhában, fehérrel bélelt kék fátyollal (főkötővel) ábrázolja a szelíd arcú Boldogságos Szűz Máriát. Jobbját – szent Fiához hasonlóan – áldásra emeli, baljával szeplőtelen Szívére mutat, amelyből a szeretet lángnyelvei áradnak. A Szűzanya szívét rózsakoszorú övezi és a fájdalom töre járja át.

A vércsepp az emberiség bűneiért vállalt szenvedésére utal. Mária feje fölött és szent Szíve körül nagy fényesség sugárzik.

A festmény hátoldalán a felirat ugyanaz, mint az előző képen:

„Készíttette
özvegy Imre Gergelyné született
Hegedűs Apollonia”

Jézus kereszthalála-kép

A kápolna második jobb féloszlopán látható a 14 centiméter széles keretbe foglalt, 125x93 cm méretű festmény, amely a keresztre feszített Jézust ábrázolja. Az Üdvözítő mellett Szűz Mária áll vörös színű ruhában, bő redőzetű kék köpenyben, ugyanolyan színű főkötővel, összekulcsolt kézzel, a másik oldalon pedig sötétbarna ruhában, zöld köpennyel a vállán, Szent János apostol. A kereszt tövénél vörös ruhában, barna köntösben Bűnbánó Magdolna térdel, aki fehér kendővel törli és megcsókolja Jézus lábait. A művészi ábrázolás evangéliumi története Szent János könyvében olvasható: „Jézus keresztje mellett ott állt anyja, anyjának nővére Mária, aki Kleofás felesége volt, és Mária Magdolna. Mikor Jézus látta, hogy ott áll anyja és szeretett tanítványa, így szólt anyjához: „Asszony, nézd, ő a te fiad!” Majd a tanítványhoz fordult: „Nézd, ő a te anyád!” Attól az órától fogva házába fogadta őt a tanítvány... Aztán lehajtotta fejét és kilehelte lelkét.” (Jn 19, 25-27, 30.)

A megfeszített Krisztus alakját mennyei fényesség emeli ki a komor felhőkkel borított ég sötét háttéréből. A vörösen lenyugvó nap sugarainak keskeny sávja világítja meg Jeruzsálem távolból előtűnő épületeit.

A kunszentmártoni templomok és kápolnák eme legszebb, legértékesebb Kálvária-ábrázolását, Sonnenschein Gáspár remekművét – a festmény vásznának hátoldalán megörökített felirat szerint:

„KÉSZÍTETTE

Józsa Antal

és neje Dósa Apollonia

1881. év.”

A megváltás drámai eseményének, Jézus kereszthalálának képzőművészeti ábrázolása a hívő lelket arra indította, hogy elmélyülten szemlélje a keresztfáldozat titkát, Krisztus hét szavának felidézésével imádkozzon saját lelke üdvéért, boldog kímüléséért és a megholtak örök nyugalmaért, a végítélet napján bekövetkezendő feltámadásáért. Szent Lukács evanglista írja, hogy Jézus hangosan fölkiáltott a kereszten: „Atyám, kezedbe ajánlom lelkemet.” Ezekkel a szavakkal kilehelte a lelkét. (Lk 23, 46.) Kunszentmártoni eleink az „Arany Korona” című imakönyv lapjairól így imádkoztak a jó halál kegyelméért: „Óh, Uram, Jézus Krisztus, a te legkeservesebb kínszenedésed által, melyet érettem a kereszten szenvedtél, kiváltképpen midőn a te Szentséges Lelked a te Szent Testedtől elvált, könyörülj az én szegény bűnös lelkemen és ajánld az utolsó órámon mennyei Atyád kezeibe, midőn az én gyarló testemtől elváljak.”¹²⁷

Más imádság a megholtakért:

„Uram Jézus Krisztus, a te öt mélységes és szent vérrel csepegő Sebeidbe rejtsd el a megholtak lelkét a te drága kínszenvedésed által, a Keresztfán való fájdalmas halálozód által, és a keserves Szűz Mária, Istenben megholtak Annyának keserősége által, engedd el megérdemlett büntetésüket, hogy mentől hamarább megmenekedvén, vígadjanak a te dicsőséges Országodban. Amen.”¹²⁸

A Szentháromság képe

Az északi oldal féloszlopán lévő 125x93 centiméter méretű festmény a Szentháromság isteni személyeit jeleníti meg. A fehér szakállal, jóságos arcú aggastyánként ábrázolt Atyaisten fehér ruhában, vörössel bélelt, széles aranszegéllyel díszített sötétzöld bő palástban ül mennyei trónusán.

¹²⁷⁾ Pongrácz 1836. 235.

¹²⁸⁾ Pongrácz 1836. 391.

Uralkodói jogart tartó balkezét az ölében lévő, a világmindenséget jelképező kék földgömbön nyugtatja. A középkorú férfiként megfestett Fiúisten vörös színű köntösben ül, jobbával magához öleli a megváltás keresztfáját. Fölöttük a barna felhőket eloszlató fényzőnben a Szentlélek galambja lebeg, amelyre kétfelől angyalarcok tekintenek.

A kép előterében gyönyörű szín- és fényhatásokkal ábrázolt kékeslila felhőkön a Boldogságos Szűz Mária térdel halványvörös ruhában, vállán sárga bélésű kék paláستtal, jobbát szívére téve, balját kitérve, miközben az Atya és a Fiú a mennyei dicsőség koronáját helyezi a fejére. A jelenet nagyszerűségét jól érzékelteti a régi ének három utolsó versszaka:

Néked mondta a nagy Isten
Amaz Írás szózatát:
„Jőjj, kedvesem, Libanonból,
Jőjj és vedd el koronád.”

Az egeknek egeiben
Zengedeznek trombiták,
És a király jobbjá mellett
Köszöntik Szűz Máriát.

Atyaisten koszorúzza
Leányának szent fejét,
Fiúisten édesanyját,
A Szentlélek jegyesét.¹²⁹

A festmény vásznának hátoldalán olvasható felirat:

„Készíttette
Kováts S. János neje
Devántzki Anna,
Devántzki József neje
Sári Julianna

Devántzki András
és neje Papp Rozália

Fest.: Sonneschein Gáspár
Október 1881. Budapesten.”

A Szentháromság dicsőítését és a megholtak ügyét az „Arany Korona” a következő szavakkal adja az imádkozó ajkára: „Áldott légy mindörökké Szent Háromság egy Isten, minden Mennyei Szentekkel egyetemben; és

¹²⁹⁾ Harmat-Sík 1944. 168. sz. ének.

légy irgalmas a Purgatóriumban lévő Lelkekhez, hozzánk is szegény bűnösökhöz, most és halálunk óráján, és ezen élet után vitess minket az örökké való boldogságba. Amen.”¹³⁰

Szent Anna, Joachim és Mária képe

A baloldali utolsó ablak alatt 13 centiméter széles keretben elhelyezett, 82x65 cm méretű festmény Szent Annát és Szent Joachimot, a Boldogságos Szűz Mária szüleit ábrázolja vaskos oszloppal díszített belső térben. Jobbról látható az ószövetség leggyakoribb jelképe, az Isten tíz parancsolatát tartalmazó két kőtábla. Vörös drapériával borított széken a kék ruhában, zöld kendővel és világosbarna köpennyel megjelenített Szent Anna asszony ül, aki az ölében tartott szent könyv ismeretére oktatja a kék nyakravalóval díszített fehér ruhás gyermek Szűz Máriát. Mögöttük barna ruhában Joachim áll, kezével szakállát simogatja. A sötét háttérből élénk színekkel kiemelt alakok figyelme egyetlen témára, a Szentírás tanulmányozására irányul, a kompozíció ezért végtelen áhítatot és nyugalmat áraszt. A kép felirata:

„Nagy Anna”

„Sonnenschein Gáspár 1883”

A kápolnatársulati jegyzőkönyvekből ismeretes, hogy a festmény megrendelője a jótékonyágáról híres Nagy Antalné sz. Szaszko Anna, aki bizonyára leányának: Nagy Annának nevét kívánta a képen megörökíteni.

Szent Anna nemcsak Szűz Mária édesanyja, hanem tisztos özvegyként Jézus Krisztus öreganyja, dajkája, a szentatyafiság matriarchája, és így a keresztény nagycsalád, nemzetség oltalmazója, a gyermekáldás patrónája is,¹³¹ akihez az „Arany Korona” így fohászkodik: „Óh boldogságos Szent Anna Asszony, mi üdvösségünknek nemes gyökere és kezdete: kiből virágos vessző származék, ki mennyei nemes virágot szüle, kin a Szent Lélek megnyugvók. Te vagy a mennyei Királyné Asszonynak méltó szép Szülője és Szent Anyja: téged szeretlek, tisztellek és becsüllek, mert te vagy minden te hozzád kiáltóknak szorgalmatos segítője; te a szomorúakat megvigasztalod, a szegényeket meggazdagítod; te vagy a számkivetettek élete, és te benned bízó nyavalyásoknak óltalma; senkinek, ki téged tisztel, kérését hiában nem hagyod. Óh Nemes szép Anya, légy velünk. Óh dicsőséges Szent Anna Asszony! légy velünk, és segélj minket méltat-

¹³⁰⁾ Pongrácz 1836. 164., 363.

¹³¹⁾ Bálint 1977. II. 96.

lanokat; szabadíts meg minden nyavalyánkból: mert senkit, ki néked könnyörög szükségének idején, segítség nélkül nem hagyod. Azért dicsőséges Szent Anna Asszony, néked könnyörgünk, hogy minket óltalmazz látható és láthatatlan ellenségünktől, és hirtelen s véletlen haláltól. Amen.”¹³²

A felső temetői Szent Anna-kép abban különbözik az alsó kápolnáétól, hogy itt feltűnik Szent Joachim alakja is.

Köztudott, hogy ő Szent Anna férje, Mária édesatyja, Jézusnak a szentatya-fiság rendjében nagyapja.¹³³ Ünnepe XIII. Leó pápa (akinek a keresztnéve Joachim volt) 1879-ben rendelte augusztus 16. napjára. Legújabb időkben a szent házaspár emléknapját július 26-án közösen ünnepli meg az egyház.

Az „Arany Korona” Szent Joachimot is szép imádsággal illeti:

„Óh Jézusnak tisztelendő dicsőséges öreg Attya, Szent Joákim; áldott vagy e világi minden Atyák felett: örvendezz örökké a te nemes gyümölcsödért, Boldogságos Szent Mária Leányodért, ki szentségben s Anyai nagy méltóságban minden Angyalokat, minden Szenteket megelőzött, könnyörög a mi Urunk Jézus Krisztusnak, hogy az ő szerelmes Szent Annyáért, a te édes Leányod érdemeiért könnyörüljön rajtunk. Óh malasztal tellyes Szent Atya, Joákim! emlékezzél azon örömedről, mely néked e földön vala, midőn láttad szerelmes Leányodat, és tudtad, hogy ő lenne az Istennek Anyja: ezen szent magzatodnak érdemeért kérlek, segíts meg engem minden szükségimben. Óh nagy hatalmas Pátriárka! Istennek kedves barátja, Joákim! örvendezz azon nagy tiszteleteden, mely néked az örök életben a te szerelmes Leányodtól, és az ő édes Fiától mutattatik: segíts engem, hogy én is azon öröme juthassak a Mennyei Királynénak, Máriának érdeme által. Amen.”¹³⁴

Árpádházi Szent Erzsébet képe

Az előzővel megegyező (82x65 cm) méretű festmény a díszes kapun kilépő Szent Erzsébet asszonyt, a magyar édesanyák példaképét ábrázolja kék ruhában, halványlila köpennyel, fején 8 ágú hercegnői koronával. Ölében kenyeret, ezek közül nyújt egyet baljával az előtte esengve térdelő, barna és kékeszürke ruhában megjelenített nyomorék koldusnak. (Kezeügyében a mankója.) Erzsébet feje körül dicsfény, oldalt zöld falombok.

Felirat: „Sonneschein Gáspár
Budapest, 1884.”

¹³²⁾ Pongrácz 1836. 311-312.

¹³³⁾ Bálint 1977. II., 191.

¹³⁴⁾ Pongrácz 1836. 306.

Az ajándékozó neve nincs feltüntetve, de a jegyzőkönyvekből ismeretes, hogy a kép Papp Jánosné sz. Kézsmárki Erzsébet megrendelésére készült.

Árpádházi Szent Erzsébet, II. Endre magyar király leánya, thüringiai Lajos felesége 1231-ben halt meg.

„Tizenhárom évvel már hitves, tizenkilencel özvegy, huszonnégy évvel halott lett Erzsébet, a kereszténység öröme és dicsősége, a keresztény asszony-ideál.”

(Prohászka)

A megholtak javát szolgáló, érdemszerző alamizsnálkodás példaképeként tisztelt Szent Erzsébet jótékonyosságát Kunszentmártonban is sokan gyakorolták. Elődeink így imádkoztak hozzá az „Arany Korona” szavaival: „Óh dicsőséges Szent Erzsébet Asszony! királyi vérből született, Özvegyeknek ékessége. Te három rendbéli állapotodban, úgymint hajadon, házas és özvegy korodban az Istennek híven szolgáltál.

Óh te igazán Apostoli Özvegy, ki a szegényeknek és árváknak kegyes Anyja voltál, és az irgalmasságnak cselekedetiben gyakorlatos, mellyért is az Isten téged sok csuda tételekkel dicsőített. Óh Világnak megutálója, Szent Erzsébet Asszony! nyerd meg nekem az Istentől, hogy én is a Világot minden csalárd pompáival együtt megvethessem, és magamat az irgalmasságnak cselekedeteiben gyakoroljam, hogy az Isten is nekem irgalmas legyen.”¹³⁵

A felső kápolna Mária-szobrai

A kápolnában két üvegezett szekrényben 85 centiméter magas, fából faragott Mária-szobrok láthatók. Mindkettőt özv. Nagy Antalné sz. Szaszko Anna ajándékozta 1882-ben a szekrények alatti „ályán”-nal (állvánnyal) együtt.¹³⁶

1. Szeplőtelen Szűz Mária

A déli oldali vitrinben csillagokkal telehintett kék földgömbön a kígyót tipró Szeplőtelen Szűz álló alakja jelenik meg hófehér öltözékben, arany-szegélyes kék palástban, kezeit összetéve. Kibontott haját 12 csillagból szőtt koszorú díszíti.

¹³⁵⁾ Pongrácz 1836. 310.

¹³⁶⁾ Az üvegszekrények, melyeket Molnár Franc helybeli asztalos készített, a mesterség remeklései közé tartoznak. Ezek egyúttal megmaradt emlékei a falusi templomokban élő szokásnak, mely szerint a közkedvelt és kiemelt tiszteletben részesített szentek (első sorban Mária) szobraikat díszes, üvegezett szekrényben helyezték el.

2. Lourdesi Mária

Az északi oldal üvegszekrényében az ugyancsak 85 cm magas, fából faragott szobor a virággal borított földön álló Lurdesi Máriát ábrázolja. Alakját aranszegélyes fehér palást takarja, ruháját csillagok ékesítik, derekát kék szalag övezi, karján rózsafűzér, fején aranykorona. Kezeit imára kulcsolja.

A szobor egészen pontos hasonmása a lourdesi kegyhely sugárútjának végén oszlopon álló koronás Szűz Mária-szobornak. Ez valószínűvé teszi, hogy a felső kápolnai szobor – a nagytemplom Lourdesi Máriájához hasonlóan – szintén franciaországi készítmény.

A kápolna vörös selyem lobogói

A pünkösdi búcsúk alkalmával használatos két darab, 113x77 centiméter méretű „tsinos veres selyem körmeneti lobogó, khínai ezüstözött keresztekkel és gombokkal”, szintén a kápolna liturgikus kellékei közé tartozik.

Özveggy Nagy Antalné sz. Szaszko Anna készítette Budapesten 1882-ben. A lobogók mindkét oldalán 42x33 centiméteres vászonra festett képek szemléltetik a hit misztériumait és a szentek alakját. Kivitelezőjük ismeretlen. Lehetséges, hogy Sonneschein Gáspár budapesti ismeretségi köréhez tartozó szentképfestő műhelyében készültek. A lobogók elkészítésének összköltsége 110 osztrák forintot tett ki.

I. Lobogó

1. Szentháromság.

Az általánosan ismert ábrázolási mód szerint látható a vörös ruhás, zöld lengő palástos Atya, valamint a keresztet tartó, vörös ruhás Jézus, mint a megtestesült második isteni személy. Fölöttük galamb képében a Szentlélek lebeg.

2. Mária Szíve.

A lobogó másik oldalán lévő kép a Szeplőtelen Szűzanyát ábrázolja bíbor köntösben, vállait kék palást fedi. Kezeivel szent Szívére mutat.

II. Lobogó

1. Szent Imre herceg.

A kék színű korabeli öltözékben, hermelines vörös palástban megjelenített lilomos királyfi, a magyar ifjúság védőszentje oltár előtt áll. Az oltáron kereszt és hercegi korona. Jobbról zöld drapéria osztja meg a belső teret.

2. Szent Erzsébet asszony.

A sűrűn ráncolt zöld drapéria háttéréből barna és kék ruhában, hermelinnel díszített bíbor palástban, fején fehér fátyollal és koronával lép elő Szent Erzsébet, az irgalmas felebaráti szeretet örök példaképe. Ölében a legendából ismert rózsacsokor.

Miseruhák a felső kápolnában

A felső kápolna liturgikus öltözékeinek megfelelő számáról és minőségéről ugyancsak a nagynevű adományozók, legfőképpen Józsa Károly családjának tagjai gondoskodtak. A miseruhák készlete jelenleg 4 darabból áll, a következő részletezés szerint:

1. Piros színű ünnepi miseruha

A kápolna pünkösdi búcsúján használatos bíborvörös brokátselyem miseruha hátoldalát gazdag mintázatú kereszt díszíti, IHS monogrammal. Kétfelől imádkozó angyalok. A casula alján ábározott angyal Jézus Szívének képét mutatja egy pajzson. A hurokmintás fűzérdíszítésben latin szövegek olvashatók:

„COR JESU SALUS – IN TE SPERANTIAM” =
Jézus Szíve, a benned bízók üdvössége.

„FAC CHRISTE – CORDA FERVENTIA” =
Tedd, Krisztus, hogy a szívek lángoljanak!

2. Aranymintás fehér miseruha

Az ünnepi szentmiséken használatos aranyszínű miseruhát gazdagon áttört minták ékesítik, középen aranyugarakkal övezett IHS monogrammal.

3. Fekete kazula

Az elhunytakért végzett hétköznapi szentmiséken használatos régi fekete bársony miseruhát az elmúlás rideg valóságát idéző naturális jelképek díszítik.

4. Ókeresztény stílusú fekete miseruha

A modern vonalú, könnyű fekete anyagból készült miseruhát Lázár Pál esperes-plébános szerezte be a felső kápolna részére Törökszentmiklósról.

A kápolna liturgikus ötvösművészeti alkotásai:

Monstrancia. Józsa Antal és neje Dósa Apollónia ajándéka 1880-ból. A sugáralakú szentségtartó jól érzékelteti az eszköz rendeltetésére vonatkozó hit lényegét: csúcsán az Atyaisten alakja látható, középen helyezhető el az Oltáriszentség, mint a megtestesült Fiúisten kenyérszínbe rejtőzött valósága, alatta pedig a Szentlélek galamb-alakja. Igen találó a Szentháromság ilymódon való ábrázolása.

Kehely. Teljesen dísztelen, magas edény. Nemes vonalai pótolják az aprólékos díszítés hiányát.

Alsó részén felirat: SOK ANNA. A paténa vésett monogramja: S. A.

A kelyhet a bőkezűségéről ismert Nagy Antalné sz. Szaszko Anna adományozta édesanyja: Szaszko Józsefné sz. Sok (SOOK) ANNA emlékére 1882-ben. Ezzel bizonyára édesanyja végakarátát teljesítette. Tóth Sándor apát, c. kanonok és kunszentmártoni plébános ugyanaz év április 27-én kérte Samassa József egri érsektől a kehely és paténa konszekrálását, hogy azok a kápolna pünkösdi búcsúján már használhatók legyenek.¹³⁷

A kápolna orgonája

Bakos Károly (1819-1904) orgonaépítő, egykori 48-as honvéd négyváltozatú kunszentmártoni orgonája nem rendelkezik magas fekvésű regiszterekkel, csak az alapjátékra ad lehetőséget. A hangszer fő feladata a népének kísérete, klasszikus hangzása miatt azonban alkalmas (volna) korabarokk művek megszólaltatására is. Az orgonaház klasszicista stílusú, a hármas tagoltság jellemzi, sajátos ornamentikája az aranyozott, áttört faragás.¹³⁸

Orgonajavítás

A kápolnatársulat 1889. szeptember 15-i ülésén Józsa Antal elnök közölte, hogy a kápolna orgonája elromlott, úgyszólván használhatatlan. Mivel a nagytemplomban Dangl Antal aradi orgonaművész egy egészen új orgonát készített, jó volna felkérni a kápolna orgonájának kijavítására. A gyűlés határozata: „Tekintve tehát azt, hogy most itt van helyben az orgonakészítő mester, az orgona kijavítására nézve Józsa Antal elnök úr és Kiss Jó-

¹³⁷⁾ EFL, Kunszentmárton egyházi iratai. 126/1882.

¹³⁸⁾ Kovács Lóránt kézírata. Kecskemét (magántulajdonban).

zsef pénztárnok az alku megtétele végett kiküldettek és meghatalmaztattak.”¹³⁹

Az utóbbi évtizedek legnagyobb javítása 1975 nyarán történt, amikor Fellegi Sándor főesperes-plébános megbízásából Soltész István orgonaépítő rendbehozta, s így néhány évig ismét lehetett használni. Ma már egyáltalán nem működik.¹⁴⁰

Harangok

A felső kápolna részére özv. Nagy Antalné sz. Szaszkó Anna 1882-ben adományozott egy nagyharangot 200 forint értékben.

Az 1886. augusztus 8-án tartott kápolnatársulati ülésen az elnök előterjeszti, hogy ugyancsak Nagy Antalné Szaszkó Anna „a toronyba egy másik új harangot a maga költségén készíttetni szándékozik.” A bizottság megbízásából Mezey János kántor 1886. november 28-án megrendelte az új harangot „Péts városi lakos Ruepprecht János harang- és fémöntőnél.”

A kiküldött bizottmányi tagok 1887. január 20-án jelentették, hogy az új harang elkészült, meg is érkezett, „a vállalkozó Péts városi lakos Ruepprecht János Úr pedig az elnök Úr által fizetessék ki, és a kifizetésről szakszerű nyugtát kérni szíveskedjék.” A második harang 90 kg-os volt és összesen 196 forint 96 krajcárba került. A harangoknak Vigh István építőmester készített állványt „ákázt fából ” 24 forintért.

A harangok felszentelésére a társulat „a helybéli Fő Tisztelendő Nagyságos Tóth Sándor Apát Plébános Urat” kérte fel.

A kápolna harangjait 1916-ban leszerelték és hadi célokra szállították el. Pótlásukra csak 16 év elteltével: 1932-ben került sor.

Harangszentelés

1932. ápr. 17.

„A felsőtemetői kápolnatársulat a háborúban elrekvirált harangok pótlására az idén két harangot rendelt.

A harangok megérkeztek, és szentelési ünnepélyük ma, vasárnap délután 3 órakor lesz. A hívek a templomból körmenetben vonulnak a felső kápolnához, ahol Timon Zsigmond apátúr felszenteli a harangokat, majd Káplár Ágoston hitoktató lelkész ünnepi beszédet tart. A harangokat a hívek nemesszívú adományából készítették el.”¹⁴¹

¹³⁹⁾ A Kápolnatársulat jegyzőkönyve, 1889.

¹⁴⁰⁾ Historia Domus, 1975. Plébániai Irrattár, Kunszentmárton.

¹⁴¹⁾ Kunszentmárton és Vidéke, 1932. április 17.

Két új harangot szentelt fel a kunszentmártoni felső temetői társulat

A hívek adományából szereztek be az új harangokat

1932. április 17-én, vasárnap délután, szép napos időben, a hívek a vecsernye után körmenetben kimentek a felső temetői kápolnához, a harangszentelési ünnepély megtartására.

A kápolnánál Káplár Ágoston hitoktató lelkész gondolatokban gazdag, szép beszédet mondott a harangok eredetéről és rendeltetéséről. Nagyhatású népies beszéde során háláját fejezte ki a felsőtemetői kápolna egyesület tagjainak, különösen a buzgó elnöknek, Józsa Károlynak, hogy lehetővé tették a harangok beszerzését és felállítását bőkezű és nemesszívű adományaikkal. A nagyobbik, 100 kg-os harangot, amelynek az elődjét a világháborúban elrekvirálták és elvitték, a **feltámadt Krisztus nevééről**, a másikat, a kisebbiket pedig **Szent József, a haldoklók pártfogója** nevééről keresztelték el.

A harangokon ez a körülírás van: Készült a kunszentmártoni felsőtemetői társulat tagjainak az adományából, 1932.

Ezután Timon Zsigmond apátúr felszentelte a harangokat, majd felszólította Mezey István kántort, hogy énekelje el a harangokról szóló éneket. A felszentelési aktus ezzel végetért. Az apátúr ezután elrendelte, hogy húzzák fel a harangokat, és az első harangszó a felsőtemetői halottakért szóljon.

Az adott jelre a harangokat felhúzták a legteljesebb sikerrel. A következő percben a két új kunszentmártoni harang megszólalt és szerte hirdette a feltámadást. A lelket felemelő szép szertartáson a hívek közül ezernyi számmal vettek részt, és együttesen, körmenetben jöttek haza a plébániatemplomba. Kedden szentmisekor már megszólaltak az új harangok.¹⁴²

1. Nagyharang

Félköríves felirat: „Feltámadunk”
Alatta dombormű: a feltámadt Jézus,
kezében győzelmi zászlóval.

A másik oldal felirata:

„Isten dicsőségére önttette a kunszentmártoni felső kápolna társulat Józsa Károly elnök, ifj. Kovács Antal jegyző, Herczeg György gondnok, Gulyás László pénztárnok idejében 1932.”

„Öntötte Szlezák László harangöntő,
Magyarország aranykoszorús mestere Budapesten.”

¹⁴²⁾ Kunszentmárton és Vidéke, 1932. április 24.

2. Kisharang

Félköríves felirat:

„Szent József, haldoklók pártfogója

†

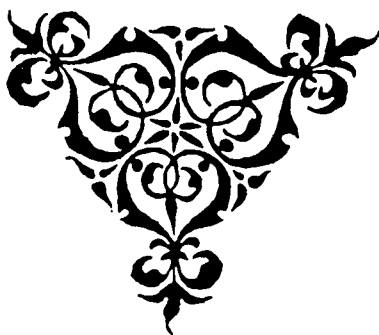
könyörögj a meghalt hívekért!”

† A szöveg között dombormű: Szent József, karján
a kis Jézussal,
másik kezében lilium.

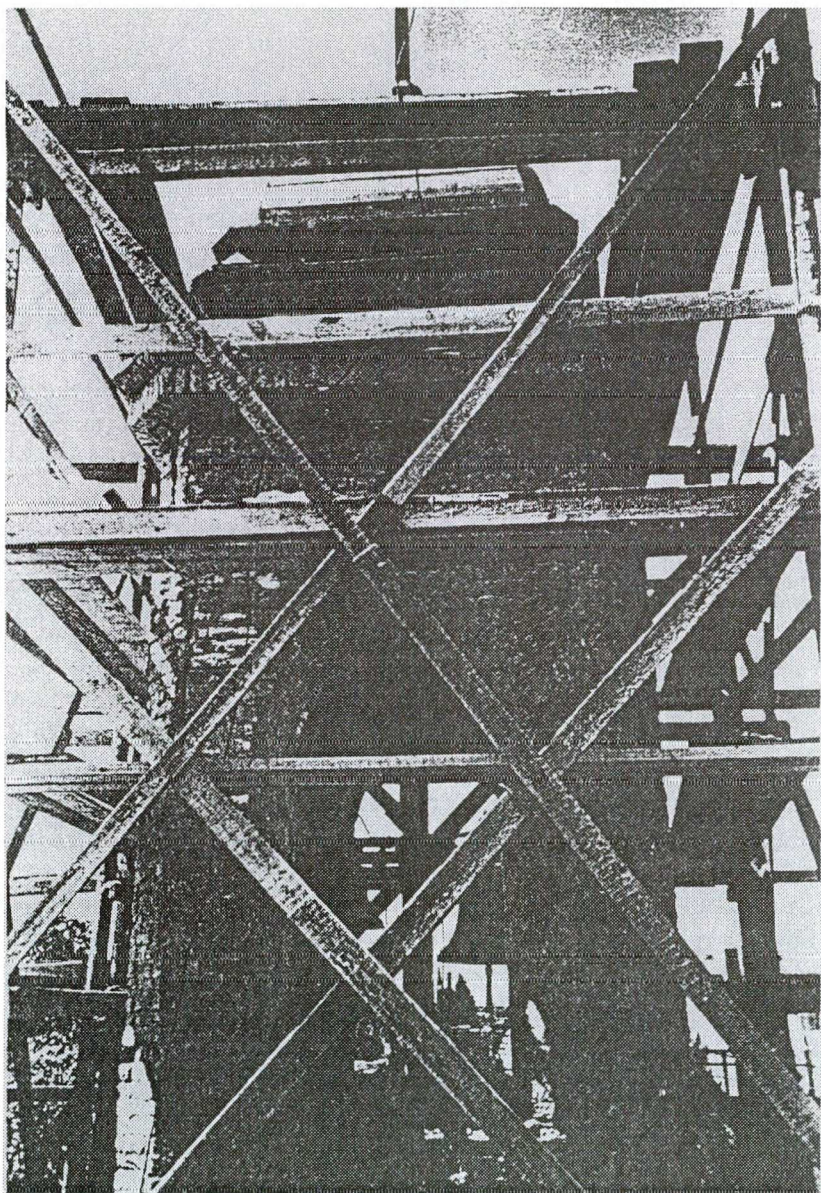
A másik oldal felirata:

„A kunszentmártoni hívek áldozatkészségéből a felső kápolna részére öntetett az Úrnak 1932-ik esztendejében.”

„Öntötte Szlezák László harangöntő,
Magyarország aranykoszorús mestere Budapesten.”

Az 1993. évi felújítás során láthatóvá váltak a felső kápolna harangjai, melyek közül a nagyobb a „FELTÁMADT JEZUS”, a kisebb pedig „SZENT JÓZSEF, A HALDOKLÓK PÁRTFOGÓJA” nevét viseli.

7) A FELSŐ KÁPOLNA HARANGJAI

A KÁPOLNA ÜNNEPNAPJAI

Hétköznapi gyászmisék a temetőben nyugvó megholtakért

Amióta a felső kápolna megépült, elmaradhatatlan szép szokás, hogy április közepétől október végéig kéthetenként, a hónap első és harmadik hétfőjén (az 1990-es évek óta csak egy alkalommal, a hónap első hétfőjén) szentmisét mondanak a kápolna alapítóíért, jótevőíért, illetve a temetőben nyugvó összes megholtakért. Régen a szentmisék előtt már félórával megkezdtek közös éneklésüket és imádságukat a kápolnában gyülekező férfiak és asszonyok. Sajnos, a szép szokás művelői napjainkra talán az utolsó szálig kihaltak, így aztán a népi ájtatossági formák is lassan teljes feledésbe merülnek. Pedig, az alsó kápolnához hasonlóan, itt is szárnyalt az ima és zengett az ének. A lélekből fakadt fohászok a keresztre feszített Jézushoz, a Szent Fia holttestét ölében hordozó Fájdalmas Anyához és a haladók égi pártfogójához, a Jézus és Mária körében elszenderült Szent Józsefhez szóltak a „purgatóriumbéli” lelkek mielőbbi kiszabadulásáért és örök üdvösségéért. A múlt század nyolcvanas éveiben még tekintélyes létszámmal működött az Olvasós Egylet, de – miként az adományozók névsorából kitűnik – népes imádkozó tagsággal rendelkezett a Hétfájdalmú Szűz Társulata is. Az ájtatosság szerves része volt a rózsafűzér közös imádkozása, majd amikor a miséző pap megérkezett, a megholtakért való imádsággal és énekkel fejezték be a hívek öntevékeny szerveződésének szép példáját, a népi ihletésű paraliturgikus áhítatgyakorlatot.

A kápolnabúcsú előtti délutánon, a halottak napi ájtatosság keretében, továbbá a nagybőjt meghatározott napjain a kápolna külső falaiban elhelyezett stációsképek előtt „járták a keresztutat.”

Kápolnabúcsú

Szép bizonyosságát adta Kunszentmárton népe az elhunytak iránti kegyeletnek, amikor az alsó kápolna elkészülte után négy évvel, 1873-ben kápolnát épített a felső temetőben is. Az al- és felvég nemes versengése olyan

gyönyörű építészeti alkotást hozott létre, amely messze földön egyedülálló sajátossággal gazdagította Kunszentmárton városképét. A főutca tengelyében álló kápolna, három ékes tornyával hatásos módon zárja le azt a látványt, amely a hídról érkező s a nyílegyes utcán végighaladó szemlélő elé tárul.

A tornyok beszédes módon szimbolizálják a Szentháromság titkát, az egyetlen lényeg három személyét, akik közül a harmadiknak, a Szentlélek Istennek tiszteletére és nevére épült a kápolna. „Igazságok volt a felvégieknek – mondotta Ökrös József, a Rózsafűzér Társulat elnöke 1873-ban, a toronygomb és kereszt feltétele alkalmával –, hogy ide is kápolnát építsenek a Vigasztaló Szent Lélek Isten tiszteletére, melyben engesztelő áldozatok mutatassanak be az élő Istennek az itt nyugvók lelkeiért, mert meg vagyunk írva, hogy imádkozzunk azon a helyen, ahol az ő tetemeik nyugszanak, és ahová idővel az ő utódaik is eljönnek, várván itt a boldog feltámadást...”

Tudvalevő, mennyire élt a kunszentmártoniak szívében és emlékezetében az 1719. évi községalapítás pünkösdszombati időpontja, s ez a gondolat még ünnepélyesebbé tette a Szentlélek eljövételének pirosrózsás ünnepét. Ezt hangsúlyozták a radnai búcsújárások is, melyek mindig pünkösdi

A felső Kápolnában tartandó Szentmisék sorrendje :

Április 3-ik hétfője reggel fél 8 órakor : Összes meghaltakért.

Május 3-ik hétfője reggel fél 8 órakor : Összes meghaltakért.

**Pünkösdi hétfője reggel 9 órakor
Nagymise, Szentbeszéd.**

Augusztus 1-ső hétfője reggel fél 8 órakor : Összes meghaltakért.

**Szeptember, Kisasszony nap utáni
hétfő fél 8 órakor : Összes meghaltakért.**

**Október első hétfője fél 8 órakor :
Kápolnatársulat élő tagjaiért.**

**November, Halottak napját követő
napon : Összes meghaltakért.**

Lakatos-nyomda Kszmárton 939

8) MISEREND A FELSŐ
KÁPOLNÁBAN 1939.

ünnepéhez kapcsolódtak. A felső kápolna megépítésétől, illetve 1784-ben történt felszentelésétől kezdődően alakult ki a pünkösdi búcsú helyi gyakorlata, melyben az ünnep alapgondolatán kívül a Mária-tisztelet is hangsúlyt kapott, mert hiszen az oltárkép központi alakja maga az apostolok körében ábrázolt Szűz Mária, aki az „Atyaistennek kedves szép leánya, Krisztus Jézus anyja s a SZENTLÉLEK MÁTKÁJA.”

A régi naptárban pünkösöd – a karácsonyhoz és húsvéthoz hasonlóan – kétnapos ünnep volt. Első napját legnagyobb fénnel a templomban tartották, a kápolna búcsóját pedig pünkösdhétfőn ünnepelték. Ezért tartják az évközi gyászmiséket a hónap első hétfőjén. Évtizedekkel ezelőtt még a templomból indult a pünkösdi búcsúra az a menet, amely az Oltáriszentséget vívó papot fáklyákkal és lobogókkal a temetőbe kísérte. Ma már közvetlenül a kápolna előtt gyülekezik a papság és a hívek közössége. A szentmise 10 órakor kezdődik. A kápolna előtti emelvényen hangzik el pünkösöd ünnepének könyörgése, szentleckéje, evangéliuma. Ezt követi a szentbeszéd a szabadtéri (hordozható) szószéken. Felajánlástól bent a kápolnában, az áldozati oltárnál folytatódik a piros színű liturgikus ruhákban bemutatott szentmise, miközben a hívek orgonakíséret mellett énekelnek. A mise végeztével indul a szentséges körmenet, élén feszülettel és a pünkösdi Szeretet tüzét jelképező bíborszínű lobogókkal. A processzió elhalad a kriptasor útvonalán a kápolna-alapítók nyugvóhelyei előtt, majd megkezdődik a kápolnát. Szentségi áldás, végül a pápai és magyar himnusz elénekélése zárja a búcsú magasztos ünnepét.

Jubileumi búcsú 1969-ben

Hálaadás Kunszentmárton újratelepítésének 250. évfordulóján

Hazánk és városunk története az állandó küzdelem, harc, pusztulás és újrakezdés erőfeszítéseit példázza. Leírhatatlan és elképzelhetetlen az a sok szenvedés, melyet a törökök állandó támadása okozott a XVI-XVII. század folyamán az Alföld népének. A megpróbáltatásokból bőven jutott a középkori alapítású Kunszentmárton lakóinak is, akik nem egyszer menekülni voltak kénytelenek, vagy rabszíjra fűzték őket, s üresen hagyott otthonaikat az ellenséges gyújtogatás tüze perzselte fel. A község végleges pusztulása 1686-ban történt. Lakatlan pusztasággá vált, s csak nevében őrizte az egykor virágzó Kunszentmárton emlékét.

Isten megtartó segítségének köszönhetően 1719-ben, Radics István vezetésével Jászapátiból és más jász községekből érkezett „megszállók” újra benépesítették a kihalt pusztaságot, s az újjáéledt község olyan erőteljes fejlődésnek indult, hogy 1807-ben a városi rangot is elnyerte.

Az újratelepítés örök emlékezetű eseményének 250. évfordulója érkezett el az 1969. esztendőben. Radics István, az alapítás vezére szószterint diktálta jegyzőkönyvbe a nevezetes dátumot: „Az megszállás volt az 1719. év Pünkösdi szombatyán.” Nem csoda, hogy a Szentlélek eljövételének évenkénti emlékeztét a kunszentmártoniak mindig nagy fénnel ünnepték. A községalapítás tudata élt azokban a máriaradnai búcsújárásokban is, amelyek mindig pünkösdi vasárnapjára, hétfőjére estek. Ezt a napot fogadalmi ünnepnek tekintették. Még rangosabb eseménnyé vált, amikor a „felvégi” kunszentmártoniak 1873-ban kápolnát építettek és szenteltek Isten Pünkösdi Lelkének tiszteletére, imáadására.

Ezért történt a helység újratelepítésének 250. évfordulójára való ünnepélyes emlékezés és hálaadás a felső temetői kápolna 1969. évi pünkösdjének keretében. Maga a temetői környezet jelképezte, hogy régvolt ősök, családjukért, községükért fáradozó édesapák, szorgalmas édesanyák, tevékeny lelkipásztorok, templom- és kápolnaépítő elődök példája, érdeme és emlékezete előtt kíván tisztelegni két és fél évszázad távlatából a hálás utókor.

A búcsúi szentmisét főpapi infulában a kápolna előtt felállított szabadtéri oltárnál a helybeli születésű Dr. Kiss Péter prépost, nyugalmazott kunszentmártoni plébános mutatta be KOCSIS ISTVÁN káplán segédletével.

A szentbeszéd megtartására Lázár Pál esperes-plébános Hetényi Adorján besenyszögi plébánost hívta meg, aki tíz évvel korábban a jászapáti plébánián teljesített segédlelkészi szolgálatot. Ez a felkérés jelképezte azt a történelmi, testvéri kapcsolatot, amely Jászapáti község és az onnan 1719-ben kirajzott Kunszentmárton népét a közös hit és szeretet egységében összefűzi.

HETÉNYI ADORJÁN besenyszögi plébános 1969. május 25-én elmondott prédikációjában többek között a következőket mondotta:

„E tekintélyes község újratelepítésének évfordulóján, jubileumi ünnepségén a múltba tekintünk, hogy erőt, reménységet és bizakodást merítsünk a jövőhöz.

Szent Ambrus püspök, a milánói egyházmegye főpásztora, a hírneves egyháztanító egy alkalommal földet markolt a két kezébe, megcsókolta azt, s mikor a körülötte állók értetlenkedve nézték, így szólt: E marék földben benne van az ősök verejtéke, küzdelme, vére és szenvedése!

Hazánk e darab földjén, Kunszentmárton területén is mi minden történt 250 év alatt! Végigsöpört e tájon az 1739. évi pestisjárvány, szedve áldozatait az újonnan alapított község lakói közül. A rettenetes kór fiatalon sírba vitte a szentéletű Csombok Mihály plébánost, valamint hűséges segítő társait, a minorita és jezsuita atyákat. Aszályos esztendő, majd árvizes évek hoztak nagy nyomorúságot az itt élő népre. Mégis, egyre mélyebb gyöke-

ret vert a Jászapátiból kirajzott lakosság ezen a földön. Boldog idők is köszöntöttek e tájra, amikor a fáradságos, verejtékes munka eredményeként megnövekedett a jólét, s a fölöslegből bőven tellett jótékonykodásra, a szegények és elesettek gyámolítására, templom és kápolnák építésére. Két világháború vérzivatarra azonban megint megtizdelte ezt a virágzó települést. De sok kunszentmártoni fiatal, életerős ember lelte halálát idegen harmezőkön! Hamvaikat ismeretlen föld takarja. Elmondhatjuk mi is a prófétaival: az a csoda, hogy élünk, az a csoda, hogy megmaradtunk!

Az Istenbe vetett őszinte hit és a mélységes bizalom tartotta fenn ezt a népet 250 év óta a kunszentmártoni tájon! S ez nem ünnepi dicsérő szó, hanem kézzelfogható valóság! Ezt a hitet a sudár tornyú templom hirdeti közel 200 esztendeje. Ugyancsak az Isten iránti hűség szimbóluma a 100 éves alsó kápolna s a pünkösdi búcsúját ünneplő közel 100 éves gyönyörű felső kápolna!

A szenvedés, a véráldozat nem törte meg az ősök hitét és akaraterejét. Tudtak Isten kezébe kapaszkodva felemelkedni a csapásokból, tudták nagy lelkierővel újrakezdeni az életet jelentő alkotómunkát.

A szónok utalt azokra a jellemvonásokra, amelyek nagy hasonlóságot mutatnak a jászapáti és a kunszentmártoni lakosok körében. Jászapáti működésének örökké megmaradó emléke az a hit, amit ott tapasztalt. Még a fiatal legények sem köszöntek soha másképp, mint Dicsértesséssel! A legnagyobb tisztelet hangján ejtették ki Jézus szent nevét.

Ugyanígyen jó hírnévvel rendelkezett messze földön Kunszentmárton is. Már egri papnövendék korában értesült a „Dicsértessék” városának hitéről és buzgóságáról. Hány és hány családból került ki innen pap az elmúlt évszázadok, évtizedek alatt! Sokan közülük éppen itt a felső temetőben, vagy az alsóban nyugsznak. Kunszentmártoni föld adta az Egyháznak a körünkben álló dr. Kiss Péter prépost urat, aki élete őszén ünnepi szülőföldjének ezt a ritka jubileumát. Mit érezhet szívében most, aki itt született, itt nőtt fel, mindenkit ismer, sokakat tanított, vezetett az igaz úton, úgy is, mint e község lelkipásztora? Most ő mutat be a hálaáldozatot az ősök hitével megszentelt földön, s hálaadásához csatlakozik a jelenlegi lelkipásztor, Lázár Pál esperes úr, aki hívei üdvösségéért oly sokat fáradozik.

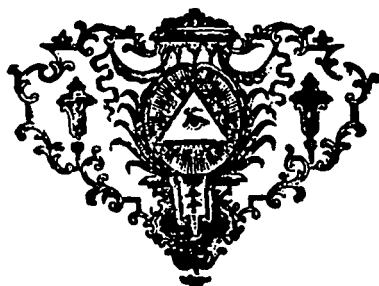
Megadjuk a császárnak, ami a császáré és Istennek, ami az Istené. Erre tanít az Üdvözítő. Tegnap a községi szintű ünnepség keretében adózott a társadalom az alapító ősök emlékének. Ma az Egyház ad hálát, s hirdeti, hogy Isten nélkül nem lehet élni, jövőt építeni! Erre tanít a múlt, ezt jelképezi a templom, erre figyelmeztetnek a kápolnák, az útmenti szobrok és keresztek! Hogy továbbra is fennmaradjunk, túléljük a ránk váró veszedelmeket, erősen Isten kezébe kell kapaszkodnunk.

Az imára kulcsolt kezek sokasága a legerősebb kapocs, amely Istenhez fűz bennünket.

Hálát adunk tehát most a vett jókért a Gondviselő Atyának, és buzgó szívvel fohászkodunk: „Te vagy, Úram, reménységünk, ne hagyj soha szégyent érünk!”

A szentmise végeztével a temető útvonalain Lázár Pál esperes-plébános vezetésével megindult a szentséges körmenet, melyet az Istent dicsőítő hálaének, a Te Deum zárt be, köszönetet mondva a 250 év megszámlálhatatlan jótéteményéért.

A magyar Himnusz soraiban pedig – az elkövetkezendő időkre gondolva – a hívő nép áhítattal kérte az Úristent: nyújtson a magyarság felé védőkart, s hozzon reá víg esztendőket!

A FELSŐ KÁPOLNA ELŐTTI MÁRVÁNYKERESZT

A felső kápolna előtti téren lévő, öntött vasráccsal körülvett, helyenként vaspántokkal megerősített értékes vörösmárvány keresztet Kuna Mihály emeltette 1857-ben, s fenntartását 210 osztrák értékű forintos alapítvánnyal biztosította. A 210 forintos alapítvány 1859-ben nyert befizetést a kereszt-alapítványi pénztárba, de alapító levélnek nincs semmi nyoma.¹⁴³

„Trangos hagyatékából a Kuna Mihály által állított márványkereszt alapítványi tőkéje 210 Frt – a keresztalapítványi pénztárba utaltatik.”¹⁴⁴

A nemes vonalú kereszt feltűnően szép munka. A tömör vasból készült Krisztus-test aranyozását azonban már régen lekoptatta az időjárás viszonytársa. A díszesen faragott talapzat első oldalán a következő felirat olvasható:

ISTEN DICSŐSÉGÉRE EMELTE

KUNA MIHÁLY

82 ÉVES KORÁBAN

1857

A kereszt eredetileg a templom mellett, annak a toronnyal csatlakozó északi hajlásában állott, s 1875-ben helyezték ki a felső temetőbe – az újonnan épült kápolna elé – a Kuna-atyafiak kérésére.

1875. május 13-án ugyanis Kuna Pál és öreg Kuna István a maguk és a Kuna-atyafiak nevében azon kérelemmel fordultak a Tanácshoz, hogy a néhai Kuna Mihály által még életében a templom északi oldalán felállított márványkeresztet a felső temetőbe, a kápolna elé áthelyezhessék s az áthelyezési költségekre az 1859-ben tett 210 forintos alapítvány kamataiból 50 forintot kérnek kiutalni.

¹⁴³⁾ Kereszt-alapítványi Számadások, 1839/40-1871. SzML.

¹⁴⁴⁾ SzML Kunszentmártoni Tanácsjegyzőkönyv, XXIV. 1859. V. 14. 104. sz.

A tanács, tekintettel arra, hogy alapító levél, mely az áthelyezésnek határozottan ellentmondana, nincs, – továbbá, hogy Tóth Sándor plébános az áthelyezésbe beleegyezett, – s végre, mivel a kereszt mostani helyén sem keresztjárás, sem egyéb ünnepek alkalmával előtte búcsújárás soha nem tartatott, ellenben a templomba járó hívek annak rácsozatához törülgetik a sáros csizmájukat, – az áthelyezést a temető kitűnőbb és díszesebb helyére kérvényezőknek megengedte s a költségekre a kért 50 forintot kiutalványozta.¹⁴⁵

Az idevonatkozó tanácsjegyzőkönyvi bejegyzés és határozat szövege a következő:

1875. május 13.

„Tárgyalva Kuna Pál és öreg Kuna István: a maguk és Kuna atyafiak nevében 190/T. 875. sz. a. kérvényük, melyben néhai Kuna Mihály által, annak még életében a **templom északi oldalán felállított márványkeresztnek** a felső temetőbe, a kápolna elé leendő áthelyezésére tanácsi engedélyt és a költségek fedezésére az ezen keresztre 1859-ben Kuna Mihály által tett 210 osztrák értékű frt. alapítvány kamatából 50 osztrák értékű forint kiutalványozását kéri.

Határozat: Tekintve, hogy említett alapítvány keresztre a tett vizsgálat szerint **alapító oklevél nincsen**, s annak a templom északi oldalán való felállítására az engedélyt néhai Kuna Mihály életében boldogult **Trangos József abbas úrtól szóbelileg nyerte**,

tekintve továbbá azt is, hogy említett keresztnek a felső temetőben lévő kápolna előtti felállítására kérvényezők **főtisztelendő Tóth Sándor plébános úrtól írásbeli beleegyező nyilatkozatot nyertek**,

végre, miután alapító oklevél nincsen, melyből kitűnnék, hogy említett keresztnek azon helyről eltávolítása meg nem engedtetnék,

mindezek folytán a Tanács, **mint említett keresztnek gondozója és az erre tett 210 osztrák értékű forint alapítványi összegnek kezelője**, kérvényezőknek **megengedi**, hogy néhai Kuna Mihály által felállított márvány keresztet a felső temetőben a kápolna elejbe, mint kitűnőbb és díszesebb helyre áthelyeztessék, annál is inkább, mivel a mostani helyén sem keresztjárás, sem egyéb ünnepek alkalmával előtte búcsújárás nem tartatott, nem csak, hanem saras időkben rácsozata bepiszkolatván, környezete dísztelenítettik, – utasítatnak minden tekintetbeni felelősség terhe alatt

¹⁴⁵⁾ SzML Kunszentmárton Tanácsjegyzőkönyv 1875. 231. sz.

kérvényezők, hogy a szóban forgó keresztnek a kért helyre leendő áthelyezéséhez azonnal hozzá fogatván, azt pár nap alatt felállíttassák, minek ellenőrzésére úgy az elbontás, mint az új alapkö letételénél, hol is netalán valamely hagyományos okirat létezhet, Józsa B. László keresztalapi pénztárnok, Radics István ellenőr és Pozderka János egyházi pénztárnok jelenlét mellett kiküldetnek azon határozott utasítással, hogy **a kereszt alapban netalán létező emléket** átvegyék addig is, míg azt az új keresztalapba ismét letétethetik, megőrizték.

Mely végzésről úgy kérvényezők, mint a plébános és a kiküldöttek Józsa B. László által értesítettetni rendeltetnek.

A kért 50 frt. költség 248. szám alatt kiutaltatott.¹⁴⁶

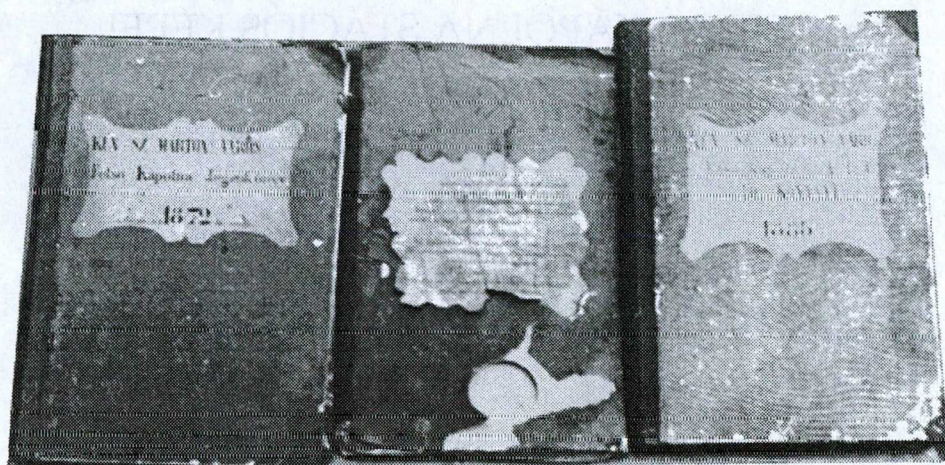
¹⁴⁶⁾ 231. sz. Vö. Dósa-Szabó 1936. 244., Dósa József jegyzetei: Kunszentmárton története II. 10.1.

A FELSŐ KÁPOLNA STÁCIÓS KÉPEI

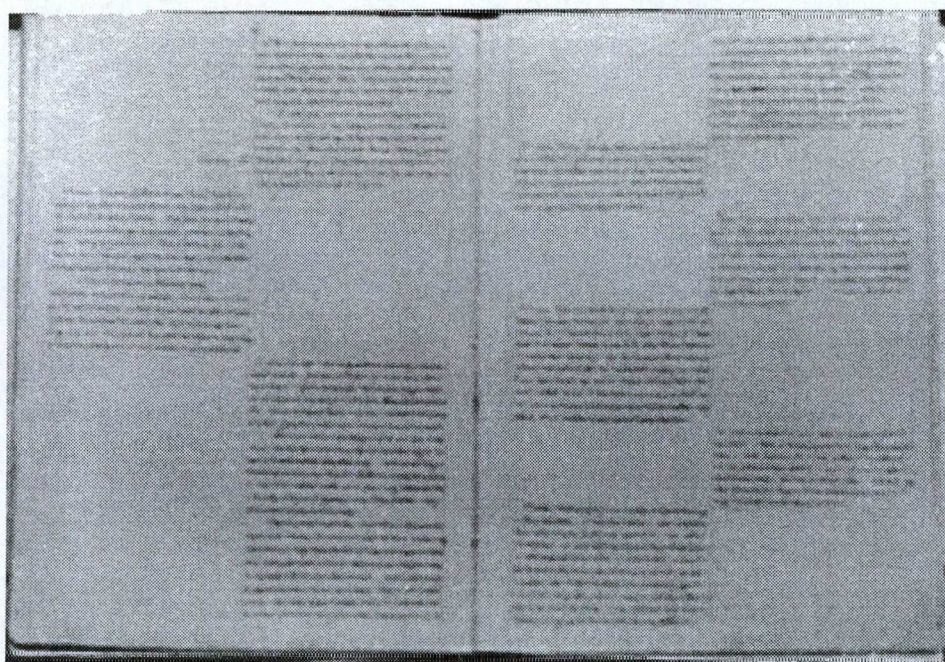
A stációs képek hátoldalán olvasható feliratok, régies helyesírással:

- I. Készíttete Bozóky József Úr és neje
Palásty Franciska Úrhölgy.
- II. Készíttete P. Kováts Gergely Úr és neje
Kiss Klára.
- III. Készíttete özvegy Imre Gergelyné
született Hegedűs Apollónia.
- IV. Készíttete Turtsányi Pál Úr és neje
Dósa Erzsébet.
- V. Készíttete öreg Gulyás István és neje
Kováts Ilona.
- VI. Készíttete Devántzki Josef Úr és neje
Sári Julianna.
- VII. Készíttete Devántzki András Úr és neje
Pap Rozália.
- VIII. Készíttete Bozsik László Úr és neje
Szaskó Mária.
- IX. Készíttete néhai Bozsik János özvegye
Hertzeg Apollonia.
- X. Készíttete néhai öreg Hegedűs Imre és néhai
Devántzki Apollonia helyett Fiuk: Gergely.
- XI. Készíttete Kováts S. János Úr és neje
Devántzki Anna.
- XII. Készíttete Németh István Úr és neje
Kézsmárki Anna.
- XIII. Készíttete özvegy Harangozó Istvánné
született Balla Judit.
- XIV. Készíttete néhai Józsa János özvegye
született Szabó Franciska és Fia Károly.

A kápolnatársulat jegyzőkönyve

A felső kápolna ABC főkönyve

9) A FELSŐ KÁPOLNA IRATAI

FÜGGELÉK

A felső kápolna iratanyaga

I. Jegyzőkönyvek (45x30 centiméter)

„KUN SZ. MÁRTON VÁROS
Felső Kápolna Jegyzőkönyv
február hó 7. 1872-ben vétetett fel.”

A második világháború folyamán a jegyzőkönyvi kötet egyes lapjai korábbi őrzési helyén: Józsa Károly házánál megsemmisültek, illetve megrongálódtak. Övendetes azonban, hogy a jegyzőkönyvek többsége ma is teljesen ép és jól olvasható. A jegyzőkönyveket – a többi iratanyaggal együtt – ma a felső kápolna fiókos szekrényében őrzik.

A jegyzőkönyvek részletes leírása az 1971. augusztus 1-jei állapot szerint:

1. A kötet első 66 oldala – bizonyára későbbi pótlás szándékával – üresen maradt.
A jegyzőkönyv a **67. oldalon** az 1872. január 14-i ülés leírásával kezdődik.
2. A 70-78. oldal hiányzik.
3. Ugyancsak hiányzik a 103-110. oldal is.
4. A szöveg a 128. oldalon, az 1892. október 9-i gyűlés jegyzőkönyvének kezdeténél szakad meg.
5. Az 1. pontban említett 66 üresen hagyott oldalon folytatták a későbbi évek jegyzőkönyveit, bizonyára azért, mert a kötet végén mindjobban elfogytak a lapok.

Az 59. oldaltól kezdődő laptöredékek igen rossz állapotban vannak, kitépve a kötetből:

59. oldal:	1922. évi jegyzőkönyv töredéke
60. oldal:	1923. május 21-i jegyzőkönyv
61. oldal:	1924. március 16-i jegyzőkönyv
62-64. oldal:	1925. június 1-jei jegyzőkönyv
65. oldal:	1926. május 24-i jegyzőkönyv
65-66. oldal:	1927. április 24-i jegyzőkönyv

(A felsorolt jegyzőkönyvek az erőszakos kitépés ellenére jól olvashatók. Ettől kezdve (1927). azonban 20 éven keresztül egyetlen jegyzőkönyv sem található.)

6. Számozatlan, kitépett lapon található az 1947. május 26-án tartott utolsó gyűlés jegyzőkönyve.

II. Adakozók könyve

„A Felső temetői Kápolnára adakozók adakozásaik abc rendben összeírt és kitüntetve minden egyes adakozat mutató könyv.

Úgy szintén a kik szent Mise szolgáltatásokra már eddig adakoztak és ez után adakozni fognak, neveiket ezen könyv hátulján be jegyezve látni lehet.

Mind azoknak neveiket: kik a Kápolnában lévő orgona, képek, ruhák és más többféle díszítéseket, és saját magok költségeiken elkészíttetni szívesek voltak, tartalmazza,

Végre pedig a Kápolna épület feltarthatására Alaptőke pénzt tettek le, mind azok is bejegyezve vannak.”

III. „Kun Sz. Márton város

Felső kápolna
ABC Fő könyve”

Tartalma:

Mutató táblázat
Emlékirat

Adományozók névsora	
1309 (téves! Helyesen: 1325 sorszámmal)	- 1 - 101.
A kápolna alaptőkéje	102.
A szentmise-alap tőkéje	103.
A kriptá sírhelyek kimutatási sorrend szerint	108.
Az épület belső díszítésére és ruházatokra tett adakozások	109.
A világítási alapra tett adakozások	113.

IV. Iratcsomó

1. A kriptákra vonatkozó városi átirat 1876.
2. Az alapítványi misék jóváhagyása
  - a) Tóth Sándor plébános jelentése Németh István alapítványáról, Samassa József érsek jóváhagyásával. 1884. április 15.
  - b) Tóth Sándor plébános jelentése a hívek alapítványáról, Samassa József érsek jóváhagyásával. 1884. április 15.
  - c) Szaszko Anna alapítványi ügye; az egri érsekség leirata. 1893. december 11.
  - d) Dósa József plébános átirata a kápolna-társulathoz az alapítványi misék érseki jóváhagyásáról. 1894. április 21.
(Az irat utal arra is, hogy Nagy Antalné sz. Szaszko Anna szüleiért: Szaszko József és Sook Anna lelkiüdvéért június első hetében tartanak alapítványi gyászmisét.)
  - e) A társulat jegyzőkönyvi kivonata az alapítványi misékről. 1889. január 14.
3. „Az 1889-ik évi számadás kimutatása a felső temetői Kápolna társulat részére – Kiss Josef pénztárnok által.”

4. Elismervény 1050 K járadékkölcsön kötvény váltásáról. 1915. április 15.
5. Kotsis Antal költségvetése a kápolna javítására: 1900.
6. Szabó János költségvetése a kápolna javítására: 1900.
7. Szerződés Cseuz Károllyal a kápolna javítására: 1900.
8. Takarékbetétkönyv: „Felsőtemetői kápolna” 1940-től.
9. Elismervények, nyugták borítékban:
  - a) Elismervény 100 pengőről, melyet a Kápolna Társulat adományozott a templom csillárberendezésére 1940. november 18-án.
Bolya Ferenc káplán aláírásával.
Elismervény 4 P-ről, az 1943. április 19-i szentmise díjazásáról. Aláírta: Bolya Ferenc adminisztrátor.
  - b) **Szabó Elek** esperes-plébános igen pontos elszámolásai, nyugtái a kápolnában végzett szentmisék díjáról. 1943.
  - c) **Dr. Kiss Péter** prépost-plébános gondosan elkészített nyugtái, pl. a kápolna kelyhének aranyozásáról (200Ft.: 1949. november 29.), a kápolnában végzett szentmisék díjáról, karbantartási munkák elszámolásairól, valamint a kápolna pénztárából a templom javítására adományozott 200 forintról (1956. június 2.).

KUN SZMÁRTON VÁROS Felső kápolna ABC FŐ KÖNYVE 1885.

Az adakozók névsora:

1. Angyal János Tdő Káplány
 Árvai János öreg
 Apatotzki János halász öreg
 Apatotzki János szüts öreg
 Andratsik Lázár
 Apatotzki János szüts ifiú
 Apatotzki Josef ifiú
 Andratsik Demeter
 Aradi Rozália
 Apatotzki Josef öreg

11. Antal István
 Aradi János
 Ambruzs Ferentz
 Antal Julianna
 Ambruzs Mária
 Az alapkö letételével
 Árvai János
 Apatotzki Katalin
 Áts és Kőműves Czéh
 Apatotzki István

21. Apatotzki Anna
F. Balla Antal
Bálint Rozália
Belágyi Katalin
Balga Ignátné
öreg és ifjú Bálint Josef
Bagi Mihály
F. Balla Josef
Berta Károly
Bennár János

31. Bolfán Josef
Balla László öreg
Birgés Josef
Batsa János
Belágyi György öreg
özvegy Bálint Mártonné
Bíró János
Beretz István
Bene Katalin
Bertók István

41. Baranyi István
Barhó Nagy István
Bodots György
Beretz Anna
Barits János
Balla István öreg
Benkő Bernárd
Balla Klára
Bolfán Pál
Balla N. János

51. Busai János öreg
Banó Ferentz
Busai János ifjú
Busai Károlyné
Bozoki András
Bodots Mihály
Berta Lajos
Bene János ifjú
Bíró M. Mihály
K. Bíró Josef

61. Balla N. István
Bennár Ferentz
Balla N. Márton
özvegy Barat Gáspárné

Busai Ferentz
Bozsik János
özvegy Barat Istvánné
Kis Balla István
Boták Josef öreg
Barat Lukás

71. Bene János öreg
Benke György
Bartusz Mátyás
Balla Josef öreg
özvegy Barna Istvánné
özvegy Balga Istvánné
Bíró Péter
özvegy Berta Jánosné
Balga István iparos
Bozsik István

81. Berta Imre iparos
Alsó Balla Mihály
Balla János ifjú
Bíró István
Alsó Balla László
A. Balla János
özvegy Benke Andrásné
Balla Albert
özvegy Berta Josefné
Alsó Bozsik Mihály

91. Balla F. János
Benke Ferentz
Benke István öreg
Bíró Antal
özvegy Balla Erzsébet
Bodonyi Lajos
F. Bíró István
Balla Judith
Bozsik László
özvegy Berta Jánosné

101. Benke Julianna
Bozsik Mihály
Balla Péter
ifjú Balla Andrásné
Berta Imre öreg
Tts Bozoki Mátyás
Bozsik János
Busai Eszter

- Berta László
Bodots János
111. Bennár Mihály
Berta István
Benke István ifiú
Bodots Flórián
Bíró Jakab
Balla András
F. Balla István
Bajnotzki András
Barna Ignátz
Bábella Illés
121. Bartusz György
F. Bíró Istvánné
Bertók Antal
Barna Péter
Bozsik György
F. Bíró Gáspár
Baranyi Miklós
Felső Barna Mihály
Belágyi Veronika
Balla Balázs
131. Bíró Erzsébet
Beretz Borbála
Bálint Magdolna
Bennár Borbála
Boták Anna
Benke Borbála
Benke Apollonia
Balog Borbála
Bozsik István
Bognár István
141. Balla Lajos
Bíró Erzsébet
Balla Márton
Bolfán Pál
Bálint János
Bozoki Gábor
Bozoki Györgyné
Busai Anna
Bene Ágotha
Baranyi András
151. Borsós Márton
Benke János
- Busai Mária
Bárány Antal
Boták Mária
Bozoki Anna
Benkő Vendel
Balázs János
Bozsik Pál
Benke Anna
161. Berta János
Bíró Mihály
D. Bíró Rozália
Csontos Mihály
Cseuz János
Cseuz Imre
Cseuz Demeter öreg
özvegy Cseuz Istvánné
Czakó Rozália
Czakó Ferentz
171. Cseuz Ignátz
özvegy Czakó Istvánné
Czinober István
Csík András ifiú
Cseuz Demeter ifiú
Czakó István
Cseuz Antal
Csík Pál ifiú
Czuczi János
Csík Károly
181. Csuka Ferentz
Cseuz László
Csík András öreg
Czakó Anna
Cseuz Ferentz öreg
Czakó Imre
Csík Terézia
Czakó Imre
Czakó Josef
Csipai Josef
191. Csík János
Csík István
Csadó Márton
Csontos Mihály öreg
Cseuz István
Csík Ferentz

- Csernotzki Celestén
özvegy Csík Istvánné
Csík Franciska
Csomán Imre
201. Dékány István
Dékány János és Josef
Dékány György
Dávid Mátyás ifiú
Dávid Joákhim
Doczi Josef
Dávid János
R. Dávid István öreg
Dantsó Lórintz
R. Dávid István ifiú
211. Dékány János ifiú
F. Dávid Josef ifiú
Dantesz János
özvegy Dernavits Istvánné
özvegy R. Dávid Imréné
F. Dávid György
Dávid Gergely
özvegy Dantesz Albertné
özvegy Drávai Andrásné
Dürgő György
221. özvegy Dernavits Jánosné
Dávid Péter
R. Dávid Márton
Dékány János ifiú
F. Dékány Imre
Dávid Mihály
Doba István
özvegy Doba Borbála
Diósi András
Dósa György
231. özvegy Dosa Györgyné
Dajka Mihály
F. Dávid Dávid
Devántzki Gáspár
F. Dávid Josef
Dosa István
Devántzki Imre
Darabos Imre
Doka Elek
Dékány Ilona
241. Diósi Mihály
Devántzki János
Devántzki András
Dernavits Klára öreg
Dékány Julianna
Dávid Anna
Deme Anna
Dobogó Julianna
özvegy Dékány Mihályné
Dents István
251. Dents László
Doka Emília
Dantsó Pál
Dékány János öreg
Doczi Borbála
Dosa Apollonia
Ecsédi Mátyás
Ecsédi Gergely
özvegy Eszes Sándorné
Etsédi Katalin
261. Etsédi Imre
Emődi Ferentz
özvegy Fejes Pálné
Farkas Ferentz
D. Földi András
özvegy Fazekas Antalné
özvegy Fehér Jánosné
özvegy Fehér Mihályné
B. Fitsor Mihály
K. Farkas János ifiú
271. Felföldi Mihály
Fehér Bálint
B. Fitsor Márton
Földi Demeter
Fodor Ilona
Ferentzi Gáspár
Kö. Farkas Ferentz
Kö. Farkas László
Fitsor Pál
Farnek Antal
281. Farkas Mátyás
Farkas Pál öreg
Fazekas Pál
Földi György öreg

- Födi István
Farkas Pál ifiú
Fazekas György
Ferentzi István
Fülöp Mária
özü. Kö. Farkas Pálné
291. özvegy Ferentzi Mihályné
özvegy Fazekas Imréné
Fejes János iparos
Fazekas Margit
Farkas Anna
Fazekas Gergely
Ferentzi Lukács
Fazekas László
Fitsor András ifiú
Fábián Borbála
301. Felföldi István
Ficsor Gergely
Fejes András
Felföldi Rozália
Farkas István öreg
K. Fazekas Pál
Fejes János öreg
K. Fazekas György
öreg Fehér Jánosné
Fenes Josef
311. Fehér István
Fehér Katalin
Fekete Erzsébet
D. Felföldi Andrásné
Fejes István
Ferentzi Josefné
D. Farkas János
Fazekas Sándor
B. Fitsor István
Fazekas István
321. Fekete János
Füzési Leopold
Fejes Erzsébet
Felföldi Josef
Fitsor Gergely
Farkas András
B. Fazekas Josef
- Forgáts Demeter
K. Farkas Josef
Gyollai Josef
331. özvegy Görög Mártonné
Gulyás Pál
Gyalai András
Grajfel Mátyás
ifiú Gulyás Gy. Gergely
Gyalai Gergely
Gulyás Gy. János
Gátsi Mihály
Gyollai Pál
Gulyás János
341. Gergulits János
özvegy Gulyás Sándorné
Gyollai Pál iparos
Gyúró András öreg
öreg Gömöri István
öreg Gulyás Antal
Gubutz János
öreg Gubutz Mihály
özvegy Gulyás Albertné
Gala Erzsébet
351. Gulyás Balázs
öreg F. Gulyás Imre
érparti Gulyás István
Gala Dávid
Gulyás Albert
Gulyás I. Mihály
özvegy F. Gulyás Györgyné
Gyollai János és Mihály
Gyúró András ifiú
özvegy Alsó Gulyás Imréné
Gyollai Balázs
361. Gáll Sándor iparos
Gátsi Miklós
Gátsi Antal
Grajfel Károly
Gátsi Demeter
özvegy Gulyás Ferentzné
Gulyás János obsitos
özvegy Gulyás Jánosné
Görög Márton ifiú
Gyollai Jakab

371. Gramotzki György
F. Gulyás István
Gulyás Mihály
Gyollai Apollonia
Gulyás András
Görög Gergely
özvegy Gyalai Istvánné
Gulyás Klára
Gulyás Lukács
Gulyás Gy. István

381. Gulyás M. Pál
Gátsi Lajos
Gulyás A. István
Gyenes Ilona
Gulyás Miklós
Gulyás Ignácz
Gyollai Mihály
Gulyás János iparos
Gulyás Imre obsitos
Gyalai Borbála

391. Gyalai István
Gyalai László
Gulyás Imre
Gyalai Ferentz
Gulyás Antal
Gyollai Vintze
Gergulits Lukács öreg
Gergulits Péter
özvegy Gyollai Istvánné
Gyollai Anna

401. Gergulits István
Grünvald Roza
Gyollai Demeter
ifjú Gulyás Ferentz
Gulyás Ger. István
Gátsi István
Gátsi Pál örökösei
Gál Gergely
Gyollai Márton
Gátsi Márton

411. Gál János
Gulyás György
Gál Erzsébet
Gressó Josef

Gyenes Antal
Gyalai János
Gyollai János
Gyarmati János
Gulyás Borbála
özvegy Horváth Josefne

421. öreg Hegedűs Imre
Habranyi János
Hertzeg László
ifjú Harangozó Imre
Hertzeg Pál
F. Hegedűs Demeter
Huszár László
F. Harangozó János
özvegy Hertzeg Mihályné
Harangozó Flórián

431. Harangozó György
özvegy Hegedűs Mihályé
özvegy Horváth Andrásné
Horváth Antal
Harangozó András
öreg H. Hegedűs Mátyás
ifjú Harangozó György
K. Horváth János
H. Hegedűs Anna
H. Hegedűs István

441. Hegedűs Péter
özvegy Hegedűs Josefne
Hegedűs András iparos
Habranyi Mátyás
ör. Habranyi András
Hegedűs László
Huszár István
Herunter Ferentz
Huszár István
A. Hegedűs Ferentz

451. özv. A. Hegedűs Istvánné
Horpátsi János iparos
Hegedűs György iparos
M. Hegedűs Imre
Zs. Hegedűs János
Huszár Pál
M. ör. Horpátsi János
P. Hegedűs István

- Habranyi István
Hegedűs Anna
461. Horváth Mihály
  ifiú Harangozó István
  Hegedűs Julianna
  Hegedűs Mihály
  1-ső Halotti Társulat
  Horváth Rozália
  Harangozó Julianna
  A. Harangozó Josef
  Horpátsi Anna
  Hétfájdalmú Szűz társulata
471. P. Hegedűs András
  Harangozó Erzsébet
  A. Hegedűs András
  özvegy Habranyi Erzsébet
  Horváth Ferentz
  Hürketz Ferentz
  Harmadik Halotti Társulat
  H. Hegedűs Imre
  Harangozó Julianna
  ifiú Harangozó Josef
481. Hegedűs Pál
  Hegedűs Erzsébet
  Horváth István
  H. Hegedűs András
  ör. Harangozó István
  Hegedűs Gáspár
  Hertzeg Josef
  Horváth Josef
  Harangozó Imre
491. Holló Josef
  Hegedűs János
  ör. Harangozó Imre
  Hertzeg Ferentz és István
  Hürketz István
  ifiú Hegedűs Mátyás
  Habranyi Rozália
  özvegy Habranyi Erzsébet
  Imre János
  Imre András
501. Itsu Jakab
  Illés Imre
  özv. Imrei Gergelyné
- Imrei Josef
Imrei Josef
Itsu István
Imrei Anna
Imrei Mihály
Illés János
Jozsa Péter
511. Jozsa A. Mihály
  Janits András
  F. Jozsa Mihályné
  Juhász Katalin
  Jozsa A. András
  ifiú Jozsa János
  Jozsa Imre
  idősebb Jozsa Antal
  Cs. Jozsa János
  Jozsa I. Gáspár
521. Jozsa Mátyás
  Alsó Jozsa Imre
  Jakab Simon
  Jakab Pál
  Jozsa Bertalan
  Jakab Josef
  Juhász Jánosné
  Jozsa Erzsébet
  Jantzkó Erzsébet
  Janits István
531. öreg Jozsa János
  Jozsa I. Pál
  ör. Jozsa And. György
  ifiú Jozsa György
  Jozsa László
  Jakab Jánosné
  Jozsa Erzsébet: Jozsa Károlyné
  özvegy Jozsa Pálné
  Idősebb Jozsa Apollonia
  ifjabb Jozsa Apollonia
541. T. Kiss Josef
  F. Kovács Mátyás
  T. Kiss Jánosné
  M. Kiss István
  Kontz Maris
  Kardos László
  Kardos Pál

- Kiss István
Kardos Mihály
Kováts János
551. Kontz András
Kováts János iparos
Kiss Antal
F. Kováts János
ifiú Kerekes Antal
Kakuk Matuzalem
öreg Kuna András
öreg Kerekes Antal
Kontz János iparos
Kakuk Rozália
561. Kotsis György
K. Kováts István ifiú
Kakuk Mihály
Kádár Ferentz
Kádár Imre
Kiss A. Mihály
K. Kiss Josef
öreg Kakuk Demeter
Kardos Balázs
Kasza Mátyás
571. Kováts Bálint
özvegy Komár Istvánné
özvegy Komár Jánosné
Kontz Mátyás
Kakuk János
G. Kováts Ferentzné
Kotsis Gy. Josef
Kasza Pál
Kardos Josef
özvegy Kováts Josefné
581. Kakuk Ferentz
özü. Kontz Toth Josefné
öreg Kuna Gergely
Kuna Mátyás
öreg Kuna Pál
ifiú Komár Márton
özü. Kontz Toth Gáspárné
özvegy Komár Andrásné
R. Kováts Josef
Kán. Kováts István
591. öreg Karsai János
Kiss Imre iparos
F. Kontz György
Kalász Josef
ifiú Kelemen Mihály
P. Kováts János
ör. P. Kováts Josef és neje
Kiss S. Antal
özvegy Kiss S. Jánosné
S. Kováts Josef
601. Kézsmárki Ignázt
Kováts P. Ferentz
Kováts I. Mihály
Kiss Josef Egyházt
öreg Kézsmárki János
ifiú Kézsmárki János iparos
Cs. Kézsmárki Ferentz
L. Kováts Márton
Károly János
Kiss Lajos Lukáts
611. M. Kerekes István
Alsó Kováts Ferentz
Kiss F. Pál
Kiss Josef takáts
Kakuk Josef
özvegy Kiss Mihályné
B. Kiss János
öreg Kézsmárki Mihály
Kiss P. András
özü. Kof. Kiss Josefné
621. Kiss Mátyás iparos
özü. Kiss B. Josefné
Kondás Pál
S. Kiss István
Kontz Josef
Kováts István iparos
Kiss And. Josef
Érp. Kézsmárki László
Kiss Lajosné
Érp. Kováts Ferentzné
631. Kotsis P. András
Komár Anna
öreg Kováts Mátyás
Kudlik György

- özvegy Krupántzki Josefne
Kováts Borbála
Kudlik Mihály
Kiss Klára
özvegy Kováts Katalin
Kof. Kiss Demeter
641. Kudlik Ferentz
Kr. Kiss Pál
Alsó Kováts István
Kiss I. András
Kelemen Jakab
ifj. Temp. Kiss János
Kof. Kiss István
Kiszel János
Kiss Albert
Kurutz Sz. Mihály
651. Kováts Veronika
Kiss M. László
Kakuk Magdolna
öreg Karsai István
Kurutz Pál
Korponai László
K. Kiss Ignácz
Kuna István
Kiss Jáfet
Kézsmárki Josef áts
661. Kerti Kotsis István
ifjú R. Kováts János
P. Kováts Gergely
Kiss Illés
Kiss Lajos iparos
Kakuk István
öreg Kováts Péter
Kováts Mihály
Kruzslitz Mihály
D. Kiss Antal
671. Kiss B. Mátyás
Kukonka Ferentz
Karsai Mihály
Kutrutz Apollonia
Kotsis Anna
Kasza Erzsébet
Kováts Antal
- Kiss Magdolna
Karsai Borbála
Koós Kiss István
681. Ketskés István
B. Kiss Imre
Katona Ferentz
Komár Josefne
Komár Anna
P. Kiss László
Kováts S. János
ifjú Kuna Pál
özvegy Kakuk Albertné
Komár László
691. K. Kiss Miklós
P. Kotsis István
Kiss Lukáts
Kuna László
Kiss János czipész
Kézsmárki Erzsébet
Kardos Rozália
Kollár Mátyás
Kollár Josef
Göd. Kiss Josef ifjú
701. Göd. Kiss István
Kurutz Magdolna
Kováts Viktória
Kézsmárki István
Kövesdi Károly
ifjú Kuna Gergely
Kiss Mátyás
L. Kováts János
Kiss Julianna
Kotsis László
711. Kotsis Erzsébet
Kotsis Mária
Pesz. Kotsis Péter
N. Kelemen
Katona Mátyás
özvegy Kiss Veronika
Kiss Anna
Bér. Kotsis István
Kováts Anna
K. Kondás Ilona

721. özv. Kiss Anna (Barnáné)
 Kováts Erzsébet
 Kardos László ifjú
 Kuna Mihály
 P. Kotsis Josef
 Kasza Márton
 ör. Kézsmárki Josef
 oláh Kiss András
 Koós Gegely
 Kaltsó Gergely
731. Klinka István
 Klinka Erzsébet
 Kontsek Zsuzsánna
 özv. Kiss Apollonia
 Király András
 Kováts Eszter
 Kiss Borbála
 Kiss Gizella
 Kuna Mária
 Kováts Josef
 Komár Josef
742. Kulházik Anna
 Kotsis János
 özv. Kollár Pálné
 D. Kováts István iparos
 özv. Kántor Erzsébet
 özv. Kováts Mihályné
 Kuna Imre
 Kurutz János
 Kurtz János
751. Kanász István
 Ketskés István
 K. Kiss Lukács
 Korponai István
 Komár Mária
 Kof. Kiss András
 Kiss S. Antal ifjú
 Kiss S. Katalin
 Kiss S. Mária
 Kiss Apollonia
761. Kollár Imre
 Kurutz Mihályné
 Komár Mátyás
 Kiss A. Josef

- Kuna Josef
 D. Kiss Antal
 Kruzslyt Antal
 özv. Kováts Lukátsné
 Kiss Terézia
 Kasza Jánosné
771. P. Kováts Istvánné
 Kuna János
 G. Kiss András
 öreg Kelemen János
 Heg. Kováts István
 Kardos Istvánné
 Kiss Amália
 Kukonka Antal
 K. Kováts Péter
 Kiss Anel Mátyás
781. Kotsi János
 Kováts Márton
 ifjú Kollár Márton
 Karsai László
 egy Keresztény ember
 Kádár István
 Tdó Likér Ágoston lelkész
 öreg Lázi Pál
 Lázi László
 Lázi Péter
791. Léner Katalin
 özv. László Mátyásné
 Lelek Josef
 Ladár Jánosné
 özv. László Györgyné
 ifjú Lázi Lőrintz
 if. László Mátyás
 László Lajos
 László István áts
 Lakatos István
801. László Péter
 Lázi Josef if.
 ör. Lengyel Josef
 Lakatos Mihály
 özv. László Antalné
 Léner László
 Lázi Julianna
 Lukács János

- László János
László Kálmán
811. László Sándor
László Antal
öreg Lázi Ferentz
özv. Lelek Krisztina
Lázi László
Libor Anna
Lengyel Borbála
Lelek Károly
Lázi László Pál
özv. Lázi Josefné
ör. Lázi Josef
821. Lengyel Anna
Lázi Magdolna
Mentsik Adolf
if. Molnár Ferentz
Cs. Molnár Ferentz M
Molnár Josef
Majzik Demeter
Molnár András
Majzik Márton
831. Molnár Mátyás
Molnár Ráfael
ifiú Cs. Molnár János
Mihátzi István
özv. Majzik Imréné
Majzik Josef ifiú
ör. Majzik Josef
Molnár Márton
Mészáros Terézia
özv. Mikus Josefné
841. Molnár Mihátzi Josef
Mészáros Ferentz
ifiú Mészáros András
Mikus István
özv. N. Molnár Jánosné
özv. Juh. Molnár Jánosné
Marton Imre
Második Halotti Társulat
Mírhó János
Molnár Pál
851. K. Molnár István
Molnár Mihály
Magyar Erzsébet Csányi
Mátrai István
Masát Franciska
Mezei Mihály
Molnár László
Marton Julianna
Majzik Mihály
Marton György
861. Molnár Gáspár
Molnár Viktória
Majzik Erzsébet
ör. Mezei János
Mária Társulat
Majzik Máté
Meleg Julianna
Majzik Julianna
Majzik Lázár
Majzik Tamás
871. Mikus Josef
Molnár Terézia
Mihátzi Mihály
Mírhó Josef
Marton Mária
Cs. Molnár Mihály
Mészáros Borbála
Molnár Borbála
Molnár János
Mentser János
881. özv. Masát Anna
Mátrai Ferdinánd
Mihátzi Sándor
Mezei János Kántor
Magyar Katalin
B. Nagy Josef
B. Nagy Imre
öreg Nagy Ferentz
B. Nagy László
Németh János
891. öreg Nálhi István
Nagy A. Julianna
Nálhi János

- B. Nagy Sándor
P. Nagy Mátyás
Nitsch Márton
P. Nagy István
Kontz Nagy János
özv. Nyoltzas Andrásné
B. Nagy Josef (koldus)
901. P. Nagy Josef
Nagy György
Nagy Mária
Németh Josef
Németh András
ör. P. Nagy János
Nagy Albert
Németh István
Nagy Mihály
Názi János
911. Nagy Apolló
Nagy Ant. Sándor
Nagy Ilona
D. Nagy István
Nédó Mihály
Nyilas István
Nagy Rozália
H. Nagy Ferentz
N. N.
Nyilas Pál
921. Németh György
B. Nagy Ferentzné
Nagy Ferentz
Németh Mihályné
Németh Mária
Nagy Boldizsár
Nálhi Imre
Nyolczas Krisztina
Len. Nagy Pál
Nagy Géjza
931. Nemes Josef
H. Nagy Josefné
Őze Josef
Oláh Gáspár
Ökrös Josef
Őszi Mihály
Olasz István
- Obermajer Anna
Őszi Mária
Őszi Erzsébet
941. Oláh István
Oberna Rozália
Ottmár Istvánné
Őszi János
Papp Albert
Pásztor Mártonné
F. Pintér Sándor
F. Pintér János
Pásztor István
Pozderka Miklós
951. Pozderka Josef
Pásztor Gáspár
Pugner Josef
Pintér Tóbiás
ifiú Papp István
Patkó Albert
Papp István
Pintér Simon
Papp Josef
Pásztor Mihály
961. Pugner Mihály
ifiú Papp Mátyás
Pozderka János
Papp István
özv. Polóni Péterné
Pernyéz Borbála
Pintér Lukács
Pető Mátyás
özv. Punkhard Jánosné
öreg Pásztor Josef
971. Papp András
Palásti Terézia
Papp Gáspár
Pugner Ilona
Pozderka Borbála
Pugner Jakab
Pásztor Ágoston
ifiú Papp Mihály
Patkó Imre
K. Pintér János

981. Pozderka Ilona
Papp Rozália
Pere Erzsébet
Polák Mojzes
Polya Josefné
Pálincás Mihály
öreg Papp Mátyás
Pásztor László
Poloni Julianna
Pájjer Illés
991. Papp János
Patkó Josef
Pásztor Márton
Rozenbertzki János
Radits Ferentzné
Rátz András
Révész Mátyás
Rátz Gusti
Rátz Mátyás
Réti Mihály
1001. Rátz Rozália
Radits István
Rátz Mihály
öreg Rátz Pál
Radits Anna
Radits János
Renér András
Rozenbertzki Demeter
Radits Imre
Radits A. Imre
1011. Radits Ferentz
Rátz Ferentz
Sípos András
Sulyok Pál
Sólyom Sándor
Sebe István
Sípos Josef
Soós László
Seres Imréné
Simon Károly
1021. Sári Mihály
Soós György
Sulyok Antal
Soós Ferentz iparos
- Sebe Josef
özv. Sulyók Jánosné
Sulyák Jánosné
Sólyom Sándor
Sulyák Márton
Sípos István
1031. ör. Alsó Seres Márton
özv. Sulyák Mátyásné
Sári Pál
Soós János
öreg Samu János
Samu István
Soós Antal
Süke Josef
Seres István
Somogyi János
1041. Sípos Sándor
Sípos Mihály
Sípos Erzsébet
Seres Márton
Seres Josef
Seres István
Tó Sporer Ignácz káplány
Samu György
Sebe Apollónia
Sípos János
1051. Seres P. Márton
Seres Miklós
Strobl Tódor
ifjú Samu János
Seres Mihály
öreg Sulyók Pál
Seres János
Sárközi György
Sárközi Pál
Soós Pál
1061. Sebe Anna
Sulyák Antal iparos
Szilárdfi Ágoston
Szepesi Ferentz
felfő. Szabó István
Szekeres Mihály
An. Szabó Sándor
ifjú Szanda Márton

- Szanda András
ifiú Szántai Josef
1071. Szabó János
Szőke Pál
Szaszko Josef
Szaszko And. János
Szabó Bálint
F. Szabados Ferentz
özv. Szepesi Jánosné
Szabó András
Szűts György
özv. Szűts Tamásné
1081. Szűts Imre
ifiú Szilák Antal
B. Szabó István
Szepesi Josef
Kis Szaszko István
Szekeres Gáspár
Gy. öreg Szepesi Josef
Szikszai Demeter
ör. Szarvák János
özv. Szaszko M. Istvánné
1091. ör. Szirom Josef
if. Szaszko: Máté János
Szabó Anna
Szabó Antal tanító
Szabados Josef
V. Szabó István
F: Szabó János
ör. Szarvák Ferentz
Szantai Márton
ifiú Szirom István
1101. ifiú Szabó Imre
F. Szabó Pál
ör. Szirom János
Szilágyi János
ör. Szabó János iparos
ifiú Szarvák István
Szántai Lukács
özv. Szántai Apolló
Annók Szabó János
Szűts András István
1111. Érp. Szabó János
özv. Szabó Istvánné
Szabó Josef iparos
Szaszko M. János
ör. Szepesi Mihály
Szilárdfi Imre
Szarvák Pál
Szűts Albert
Szabó Kálmán
Szabados Ferentz
1121. Szaszko István
Szabados András
öreg Szirom István
Szabó Balázs
Szőke János
S. Szűts János
Szűts Gábor
G. Szaszko István
Szekeres Josef
Szőke Pál
1131. Szűts László
Szarvák Mária
Szentzi Márton
Szűts Pál
Szeptsik István
Szántai Ilona
Szaszko András
Szaszko Mihály
Szabó Viktor
öreg Szűts István
1141. Szaszko Ferentz
Szabó Gábor
ifiú Szaszko Mátyás
Szarvák Julianna
Szűts Antal
M. ifiú Szaszko János
Szántó Julianna
Szilágyi Klára
Szabó Márton
Göd. Szaszko István
1151. Szaszko Ignácz
Szőke Borbála
Szőke Josef

- Szaszkó János
Szabó Rozália
Szaszkó Mária
özvegy Nagy Antalné sz.
Tekintetes Szaszkó Anna
özvegy Szirom Anna
Szántai Josef
Szarvák János
1161. özvegy Szekeres Ágnes
Szöllősi Jánosné
Szajli Urbán
Szoró János
özvegy Szabó Franciska
L. Szabó Katalin
Nagyságos Fő Tisztelendő
Tóth Sándor Plébános Úr
ör. Tóth Károly
Tomonyitzka Mátyás
özv. Tóth Lajosné
1171. ifiú Tigyi András
Turtsányi György
ör. Teleki János
ifiú Talmátsi Antal
ör. Tigyi András
ifiú Takáts Mihály
Tóth Márton
Tóth Tamás Balázs
Tigyi Ferentz
Tigyi János
1181. Víg Toth Mihály
if. Bor. Toth Josef
Ign. Toth János
Tomár László
Toth Tam. Sándor
B. Toth György
Tigyi Imre
öreg Talmátsi János
Tomonyitzka Josefné
Takáts István iparos
1191. Turtsányi László
Turtsányi Pál
özv. F. Turtsányi Jánosné
Toth Márton iparos
Toth Albert
- ör. alsó Turtsányi János
Bor. Toth Josef iparos
Tittel Sándor
Tigyi Mihály
öreg B. Toth Josef
1201. Teleki József
S. Toth Josef
Toth Szilveszter
Bor. Toth Ferentz
Talmátsi Imre
Tigyi Antal iparos
Tasi Josef
Toth Josef
öreg Takáts András
K. Toth László
1211. Toth Anna
Takáts Mihály
Titai Demeter
Toth P. János
Toth P. Ilona
B. Toth István
Toth Klára
B. Toth András
Toth Erzsébet
Tigyi Apollonia
1221. B. Toth János
Bor. Toth Julianna
B. Toth Borbála
Torom gomb feltevéskor
Toth Bálint
L. Toth András
B. Toth Erzsébet
felvégi Toth Julianna
öreg Tigyi Josef
Kiss Tóth István
1231. Tigyi András koldus
I. Toth István
ifiú Takáts Josef
Takáts István iparos
Toth Gáspár
Trukker Terézia
öreg Takáts Josef
Trenkenstein Jakab
K. Toth István
Tigyi Ilona

1241. Toth András
 Tigyi Istvánné
 Tonya Lukáts
 K. Toth Josefne
 Toth Veronika
 öreg Takáts Istvánné
 B. Toth Imre
 öreg Toth Josefne
 Takáts Josefne
1251. Bor. Toth Antal
 Tigyi László
 özvegy Toth Rozália
 kiskorú Tigyi János
 Tigyi Pál
 Tasi László
 Turtsányi Gáspár
 Urbán Ferentz
 Urbanovits Antal
 Udvarnoki Márton
1261. Urbán István
 özvegy Vetzei Lászlóné
 Vékony Josef
 Varga Josef
 Varga Erzsébet
 Vigh Illés
 Vintze Lukáts
 Váradi Josef
 Vereb János
 Vágó András
1271. Vigh László
 Vigh Gergely
 Vay Imre és András
 Vintze Márton
 Verhás Lajos
 Váradi Joákhim
 öreg Váradi Ferentz
 Vigh Josef
 Vigh Balázs
 Veres István
1281. K. Varga András
 Veres Elek
 Veres Imre
 Varga Mihály
 Varga Imre

- Veres Josefne
 Vagner János
 Varga Andrásné
 Váradi László
 Valastyán János
1291. Váradi Mihály
 Tts Városi Tanács
 Vintze Ilona
 L. Varga Bálint
 Varga Viktória
 Veres Ilona
 ör. Vigh György
 Vigh Rozália
 Varga Péterné
 Vintze Erzsébet
1301. Váradi András
 Varga Miklós
 Veres Josef
 özv. Veres Mátyásné
 Zsemberi Josefne
 özv. Zonai Istvánné
 Zsidó István
 Zsidó Márton
 Zsibrita Mihály
 Zsidó Mátyás
1311. öreg Zelei Mihály
 ifjú Zelei Mihály
 Zsemberi Albertné
 özv. Zamodits Györgyné
 Zovlanek Josef
 Zsíros István
 Zsidó Antal
 Zsíros András
 öreg Zsidó Pál
 Zsíros Josef
1321. Zsidó János
 Zsidó Klára
 Zsemberi István
 Zsidó Ferentz
1325. Zsidó Mihály
- Az adományok összege:
 6537 frt 54 kr.

Az alapítók nevei

1880. november 14.	Németh Istvány Úr a Kápolna épület és az orgonára	100 frt
	A gyűlési határozat szerént a közpéntárból áttétetett	100 frt
1882. január 11.	özv. Imrei Gergelyné sz. Hegedűs Apollonia	35 frt
1882. február 20.	Németh István Úr és neje Kézsmárki Anna asszony	100 frt
1887. augusztus 8.	özv. Nagy Antalné született Szaszgó Anna asszonyság	44 frt
1888. január 2.	Józsa Antal és neje Dósa Apollonia	15 frt
1888. február 16.	P. Kováts Gergely	50 frt

**„Nyilvántartása a helybéli felső Kápolna társulat által tett Sz. Mise
alap tőkéjének (osztrák forint)”**

1880. nov. 21.	özv. P. Kováts Josefne sz. Szűcs Rozália	60
1880. nov. 28.	Józsa Antalné sz. Dósa Apollónia	25
1880. nov. 28.	Józsa Károlyné sz. Józsa Erzsébet	25
1880. nov. 28.	özv. Imre Gergelyné sz.: Hegedűs Apollónia	25
1880. nov. 28.	özv. Józsa Jánosné sz. Szabó Franciska	10
1880. nov. 28.	Turtsányi Pál	1
1880. nov. 28.	Németh István	5
1881. jan. 2.	Turtsányi László	5
1881. jan. 2.	Józsa Apollónia	5
1881. jan. 2.	özv. Turtsányi Jánosné sz. Józsa Krisztina	5
1881. jan. 2.	Turtsányi Gáspár ifiú	5
1881. jan. 2.	Józsa Apollonia hajadon	5
1881. márc. 10.	D. Bíró Rozália	1
1881. márc. 10.	özv. Dósa Györgyné sz. Balla Anna	1
	Habranyi Rozália	1
1881. ápr. 14.	Hegedűs Borbála	5
1881. júl. 1.	öreg Józsa Gáspár	3
1881. júl. 1.	P. Kotsis Rozália	2
1882. febr. 8.	Pugner Mária	1
1882. márc. 11.	özv. Habranyi Istvánné sz. Hegedűs Apollónia	10
1882. máj. 9.	Meleg Julianna	50 kr
1882. júl. 13.	özv. Gyalai Jánosné sz. Kondás Ilona	1
1882. júl. 24.	Gyalai Apollónia	1
1882. júl. 24.	Felföldi András	1
1882. szept. 10.	Turtsányi Ilona Józsa Imréné	3
1882. nov. 4.	Holló Borbála	1
1883. máj. 3.	Bálint Rozália	1
1883. máj. 15.	Szűts Ilona Julianna	1
1883. máj. 25.	Jakab Josef	5
1883. máj. 25.	Szarvák Terézia özvegynő	1
1883. jún. 4.	Hegedűs Julianna	50 kr
1883. jún. 5.	Szűts Ilona özvegynő	1
1883. jún. 5.	Szűts Julianna	1
1883. aug. 26.	özvegy Lados Mátyásné	10
1883. aug. 26.	özvegy Busai Anna	2
1884. jan. 24.	Bálint Magdolna	1
1884. máj. 24.	Hegedűs Borbála Szűts Albertné	50

1884. máj. 24.	Tóth Mária	1
1884. júl. 20.	Gebula Rozália	20 kr
1885. febr. 19.	Jozsa Lászlóné Gyergyádes Julia	1
1884. jún. 14.	Kontz Josef	1
1886. jún. 21.	Kakuk István és neje sz. Hegedűs Julianna	2
1887. jan. 20.	Kiss Josef egyházfi és neje Lelek Krisztina	3,20
1888. jan. 2.	Talmátsi Antal	20
1888. jan. 2.	Talmátsi Etelka hajadon	20
1888. jan. 2.	Csík Anna	20
1888. febr. 16.	P. Kováts Gergely	50
1888. febr. 27.	Józsa Károly	10
1888. márc. 2.	Zelei Erzsébet	1
1888. márc. 2.	Zelei Mátyás	50
1888. márc. 2.	Benke Ilona	50
1888. márc. 2.	Harangozó Antal	50
1888. márc. 2.	Zelei Borbála	50
1888. márc. 2.	Zelei János	50
1888. máj. 31.	öreg Kontz Josef	1
1890. máj. 30.	öreg Kontz Josef (ismételten)	50
1892. febr. 1.	özv. Gulyás A. Istvánné	1
1892. ápr. 14.	Beretz Borbála	50
1897. jan. 20.	Beretz Ilona	50
1897. ápr. 10.	Beretz Erzsébet	10
1897. ápr. 10.	Gubutz András	10
1897. ápr. 10.	ör. Gyalai Mátyás	10
1897. ápr. 10.	if. Gyalai Mátyás	10
1897. ápr. 10.	Gubutz Ilona	10
1899. júl. 16.	Dávid György	50
1900. máj. 16.	Beretz Erzsébet	10
1900. máj. 16.	ör. Gyalai Mátyás	10
1900. máj. 16.	Gyalai István	10
1900. máj. 16.	Gubutz Josef	10
1900. máj. 16.	Gubutz Ilona	10
1900. nov. 9.	Gyalai Etelka	10
1900. nov. 9.	Gubutz András	5
1902. júl. 18.	Pugner Julianna	40
1902. nov. 4.	Gál Anna	50
		<hr/>
		300 frt 15 kr

„Öszve írása

mind azon tárgyaknak, amelyek a Kun Szent Márton városában fennálló felső temetői Kápolnában elhelyeztettek, t. i. az Orgona, többrendű Képek, ruhák és több féle díszítményeknek, amelyeket az itt alább megírott egyének a maguk saját költségeiken az Isten dicsőségére elkészíttetni szíveskedtek.”

Év	A készíttetők nevei	A készített tárgyak megnevezései	osztrák frt.	kr
1874.	Bozóki Josef Ur és neje: Palásti Franciska	A Kápolna talapzatát márványkővel kiköveztetésé- ért fizetett	152	50
1880.		Az első számú Stációs Kép	35	
1874.	Tttes Bozoki Mátyás Úr	Az oltár képjét a Szentlélek Isten eljövételét ábrázolván a ráával	260	
1880.	Tttes Bozoki Mátyás Úr végrendeletében	az Orgona elkészítésére hagyományozott	1000	
1880.	Bozsik László és neje: Szaszko Mária	a 8. sz. Stációs Képnek elkészítéséért	35	
		Világítási alapra a stációs képhez	5	
1880.	Bozsik János és neje: Hertzeg Apollónia	a 9. sz. Stációs képnek elkészítéséért	35	
		Világítási alapra a stációs képhez	5	
1880.	Balla Judith özv. Harangozó Istvánné	a 13. sz. Stációs képnek elkészítéséért	35	
		Világítási alapra a stációs képhez	5	
1880.	Devántzki Josef és neje: Sári Julianna	a 6-ik Stációs képnek elkészítéséért	35	
1881.	Devántzki Josef és neje: Sári Julianna	A Szentháromságot ábrázoló kép elkészítéséért egyharmad részben	30	
		a kép alatt lévő gyertyatartó 1/3 rész	7	50
		világítási alapra a stációs képhez	5	

Év	A készítettők nevei	A készített tárgyak megnevezései	osztrák frt.	kr
1880.	Devántzki András és neje: Papp Rozália	a 7-ik Státiós képnek elkészítéséért	35	
1881.		a Szentháromságot ábrázoló kép elkészítéséért egyharmad részben	30	
		a kép alatt lévő hármass gyertyatartó 1/3 rész világítási alapra	7	50
		a státiós képhez	5	
1881.	Bozsik Györgyné sz. Harangozó Veronika	az Oltár feletti mennyezet kifestéséért	40	
1880.	Gulyás A. István és neje sz. G. Kovács Ilona	az 5-ik Státiós Kép elkészítéséért	35	
		világítási alapra a státiós képhez	5	
1880.	Józsa János és neje Szabó Franciska	a 14-ik Státiós kép elkészítéséért	35	
		a Szent János evangelistát ábrázoló kép elkészítéséért	100	
		két gyertyatartó elkészítéséért		
		a kép aljára	45	
		világítási alapra a Szent János ev. képhez	20	
1880.	Imrei Gergelyné sz. Hegedűs Apollonia	a 3-ik sz. Státiós kép elkészítéséért	35	
		a kápolnában egy ruhatartó szekrény elkészítéséért	18	
1881.		a Jézus Szent Szívét ábrázoló képnek elkészítéséért rájával együtt	60	
		a Szűz Mária Szent Szívét ábrázoló képnek elkészítéséért rájával	60	
		két gyertyatartó elkészítéséért a képek alá	45	

Év	A készítettők nevei	A készített tárgyak megnevezései	osztrák frt.	kr
1880.		Imrei Kálmán és Erzsébet gyermekeiért szt. Mise alapra a Kápolna-alap tőkéjéhez készpénzben járult világítási alapra a St. képhez és a Jézus Sz. és Mária Sz. képhez	100 35 30	
1880.	Józsa Antal és neje sz. Dósa Apollónia	a Szentségtartó (Monstrancia)	40	
1881.		nagypénteki Krisztus Urunk felfeszítését ábrázoló kép elkészítése	90	
1881.		egyik szenteltvíztartó elkészítéséért	7	
		egy vas tsigának Németh István Úrral együtt felerészben készítéséért	1	50
		a kép alatt lévő hármass gyertyatartó	22	50
		világítási alapra a nagypénteki képhez	10	
1880.	ör. Hegedűs Imre és neje: Devántzki Apollónia	a 10-ik sz. Stációk kép elkészítéséért	35	
		világítási alapra a stációs képhez: Hegedűs Gergely a meghalt szülei helyett	5	
1880.	Kováts S. János és neje: Devántzki Anna	a 11-ik sz. Stációs kép elkészítéséért	35	
1881.		a Szentháromságot ábrázoló kép elkészítéséért egyharmad részben	30	
		a kép alatt lévő hármass gyertyatartó 1/3 rész világítási alapra a stációs képhez	7 5	50

Év	A készíttetők nevei	A készített tárgyak megnevezései	osztrák frt.	kr
1880.	P. Kováts Gergely és neje: Kiss S. Klára	a 2-ik sz. Státiós kép elkészítéséért	35	
		világítási alapra a státiós képhez	10	
	özv. Kováts Josefné sz. Kiss Julianna	4 db. nagy oltárgyertyatartó elkészítéséért	92	
1874.	özv. Kiss Istvánné sz. Kontsek Zsuzsánna	a butsujárasi nagy fakeresztnek készítéséért	10	
1875.		a szentségtartó hely (Tabernákulum) ajtó elkészítéséért	30	
		két kis gyertyatartóért	6	
1875.	Simon Károly Úr és neje: Vetzei Rozália	két oltárpárna bársonyból	40	
		a kápolna toromjaihoz 10 300 db téglát adott fizetés nélkül	123	
1880.	Németh István Úr és neje: Kézsmárki Anna	a 12-ik sz. Státiós kép elkészítéséért	35	
1881.		a fiatal Szt. István királyt ábrázoló kép	100	
		két gyertyatartó a kép aljára 6 szál gyertyához	45	
		az oltárra három db. imakép elkészítéséért rámaival és üveggel	8	
		az egyik szenteltvíztartó elkészítéséért	7	
		egyik vas tsigának Józsa Antal Úrral együtt fele részben készítéséért	1	50
1880.		a Kápolna épület és az Orgonára alaptőkéhez	100	
1882.		ismét a kápolnára és orgonára az alaptőkéhez	100	
		világítási alapra a státiós képhez és a Szt. István király képhez összesen	30	

Év	A készíttetők nevei	A készített tárgyak megnevezései	osztrák frt.	kr
1890.		a Szt. István királyt ábrázoló kép és a két gyertyatartó alapra	50	
1882.	özv. Nagy Antalné sz. Szaszkó Anna Nagyasszony	egy db. harang elkészítéséért	200	
		a Hétfájdalmú Szt. Szűz Mária kép elkészítéséért	110	
		a Szent József halálát ábrázoló kép elkészítéséért	110	
		négy db. gyertyatartó elkészítéséért	80	
		egy db. fekete bársony casula: misemondó ruha a hozzávalókkal	80	
		egy db. misemondó ing: alba elkészíttetése	10	
		két db. karing: superpelicium, prédikáló ing elkészíttetése	25	
		az oltár fölibe egy db. kínai ezüst kereszt	20	
		egy db. aranyozott kehely és oltárterítő, többféle apróbb ruhák	80	
		két veres posztó minster szoknya, gallér és két ing	20	
		két tsinos veres selyem lobogó kínai ezüstözött keresztekkel és gombokkal	110	
		egy Szent Annát ábrázoló kép elkészítése	75	
		két db. gyertyatartó a kép aljára	40	
		egy ruhatartó szekrény elkészíttetése (bemenet bal felőli oldalon)	16	
		egy db. veres selyem casula (misemondó ruha) a hozzávalókkal	90	

Év	A készíttetők nevei	A készített tárgyak megnevezései	osztrák frt.	kr
1882.	özv. Nagy Antalné sz. Szaszkó Anna	a torony bádогоzásának olajos festékekkel való befestéséért	50	
		a Kápolna északi oldalán vízfolyó cső és csatorna készítéséért	57	
		egy Mária szobor elkészítéséért	35	
		két db. fehér selyem oltár párna elkészítéséért	20	
		egy Prédikáló vagyis szószék elkészítéséért	25	
		világítási alapra a Hétfájdalmú Szűz, Szt. József halála és a Szent Anna képekhez	60	
		ismét 2-ik harangot a toronyba a Mária szobornak „ályánt” (állványt) és Kaszinit (szekrény)	196	96
		8 db. tölgyfa széket darabját 22 forintjával	30	
		egy villámhárítót a toronyra	176	
		a Kápolna alaptökéjéhez adott	145	
		három általa készíttetett kép alapjára	44	
		a Kápolna keleti oldalára lefolyó viztsatorna	150	
		harang-alapra	57	50
		egy szentmise alapra	30	
		egy Lourdesi Mária szobor az állvánnyal együtt	100	
		a 2-ik harang alapra, a két lobogó-alapra 40-40 frt, összesen	75	
			80	
1889.	Nagyságos Nagy jan. Antalné asszony 17.	édesatyja: Szaszkó József és édesanyja: Soók Anna lelkiüdvéért (az ő halála utánra) szentmise-alapít- vány:	200 frt	

Év	A készíttetők nevei	A készített tárgyak megnevezései	osztrák frt.	kr
1884.	Papp Jánosné sz. Kézsmárki Erzsébet	egy Szent Erzsébetet ábrázoló képért a kép alá 1 db. gyertyatartóért 3 szál gyertyára világítási alapra a Szt. Erzsébet képhez	75 22 10	50
1880.	Turtsányi Pál és neje: Dósa Erzsébet	a 4-ik sz. Stációs kép elkészítésére világítási alapra a stációs képhez	35 5	
1875.	Turtsányi László és neje: Józsa Apollónia	az oltár előtti függő olajlámpa készítésére világítási alapra az olajlámpára	60 10	
	özv. Turtsányi Jánosné: Józsa Krisztina	az Üvegtsillár gyertyatartó elkészítéséért világítási alapra az üvegtsillár Lusztërba	60 20	
1882.	Harangozó Anna: Cs. Molnár Jánosné	egy tsinos hímzett Oltárterítő elkészítéséért	25	
1891.	Imrei Gergelyné sz. Hegedűs Apollónia	a Jézus és Mária Szívét ábrázoló képek fenntartási és világítási alapjára	60	
	Devántzki Josef és neje, Kováts S. János és neje, Devántzki András és neje	a Szentháromság képére szintén	40	

A Főkönyv a fentiekben közzétett adományokon kívül számtalan olyan pénzbeli részadományokat is tartalmaz, amelyeket a felsorolt jötevők a kápolna építése során alkalmanként juttattak a nemes célra.¹⁴⁷

¹⁴⁷⁾ A felső kápolnai iratok, elsősorban a kápolnatársulati jegyzőkönyvek forrásanyagként való közreadása és kritikai elemzése a jövő feladatainak fontos része lehet.

„Feljegyzés mindazoknak,

akik a Kápolnában bent lévő képek és Stáció Képek előtti gyertyatartókra világítási alapra adakoztak

1. első Stációs képet, mivel Bozoki Josef úr a városból eltűnt, a társulat kénytelenítettett ellátni	
2. A 2-ik Stációs képhez egy szál gyertyára P. Kováts Gergely és neje Kiss S. Klára adott készpénzt	10 frt
3. Özveggy Imrei Gergelyné sz. Hegedűs Apollónia a 3-ik Stációs képhez egy szál gyertyára	10
4. Ugyan ő a Jézus és Szűz Mária Szent Szívét ábrázoló képhez hat szál gyertyára	20
5. Turtsányi Pál és neje sz. Dósa Erzsébet a 4-ik Stációs képhez egy szál gyertyára	5
6. Gulyás A. István és neje sz. G. Kováts Ilona az 5-ik Stációs képhez egy szál gyertyára	5
7. Devántzki Josef és neje sz. Sári Julianna a 6-ik Stációs képhez egy szál gyertyára	5
8. Devántzki András és neje sz. Papp Rozália a 7-ik Stációs képhez egy szál gyertyára	5
9. Bozsik László és neje sz. Szántó Ilona a 8-ik Stációs képhez egy szál gyertyára	5
10. Bozsik János és neje Hertzeg Apollónia a 9-ik Stációs képhez egy szál gyertyára	5
11. Hegedűs Gergely az atyja: öreg Hegedűs Imre és édesanyja: Devántzki Apolló helyett a 10-ik Stációs képhez egy szál gyertyára	5
12. Kováts S. János és neje sz. Devántzki Anna a 11-ik Stációs képhez egy szál gyertyára	5
13. Németh István és neje sz. Kézsmárki Anna a 12-ik Stációs képhez egy szál gyertyára	5
14. Ugyanők a Szent István királyt ábrázoló képhez hat szál gyertyára	20
15. özv. Harangozó Istvánné sz. Balla Judith a 13-ik Stációs képhez egy szál gyertyára	5
16. Józsa János és neje sz. Szabó Franciska a Szent János evangelista képhez hat szál gyertyára	20
17. Józsa Károly és neje sz. Józsa Erzsébet a 14-ik Stációs képhez (mely a szüleik által készíttetett) egy szál gyertyára	5

18. özv. Nagy Antalné sz. Szaszko Anna a Hétfájdalmú Szent Szűz képhez hat szál gyertyára	20 frt
19. Ugyancsak ő a Szent József halálát ábrázoló képhez hat szál gyertyára	20
20. Nagys. Baranyi Ödönné úrnő sz. Nagy Anna a Szent Anna képhez hat szál gyertyára	20
21. Józsa Antal és neje sz. Dósa Apollónia a Kálváriát ábrázoló képhez három szál gyertyára	10
22. Devántzki Josef, Devántzki András és Kováts S. János rokonok a Szent Háromság képhez három szál gyertyára	10
23. Özv. Turtsányi Jánosné sz. Józsa Krisztina az üveg luszterba hat szál gyertyára	20
24. Turtsányi László és neje Józsa Apollónia az oltár előtti függő olajlámpára	10
25. Papp Jánosné sz. Kézsmárki Erzsébet a Szent Erzsébet képhez három szál gyertyára	10
	<hr/>
összesen	255 frt

Szerződés a felső kápolnában elhelyezendő padok elkészítésére 1887.

„Alku szerződés. –50 krajcáros bélyegen átírva.

Mely szerint a Kun Szent Mártoni felső Kápolna társulat részéről: Józsa Antal elnök, Németh István, Józsa Károly és Bozsik László bizottsági tagok, Kakuk István gondnok és Kiss József jegyző által a felső Kápolnában készítendő 10 darab új székek tsinálására nézve Molnár Ferentz asztalos mesterrel következően kötötett, u. m. 1-ör Molnár Ferentz asztalos mester által bemutatott terv és 260 frtr-ról szóló költség számítás folytán a székek tsinálására az alku 220 frt., az az szóval Kétszázhusz forint osztrák értékben ugyan tsak Molnár Ferentz asztalos mester vállalkozóval megkötötett, és így a bizottmány által; a felső temetőben fennálló Kápolnában készítendő 10 darab új székek megtsinálása vállalkozónak általadott. 2-ör Tartozik vállalkozó a székeket négy vagy öt éves száraz, elsőrendű, tiszta, szép és egészséges barna tölgyfa deszkákból, vagy maga, vagy pedig szakértő mester által készíttetni; úgy azonban, hogy a deszkák és ráma fák, még e folyó Augustus hóban elő állítva, és Józsa Antal elnök Úrnak bemutatva legyen, és pedig valamint a karfák szélessége, vastagsága, magassága és az azon levő faragványok és csigák, úgy a könyöklő-ülés-sámli- és támla deszkák és a ráma fák; – szóval a székek a hosszaságot kivéve, másképpen, minden tekintetben a helybéli templomban lévő jobb oldali első tsapat szék formájával tökéletesen megegyezők legyenek; még az esetre is, ha a költség

számításban kitett mérték eltérő volna; és pedig köteles lészen vállalkozó a székeket oly tisztán elkészíteni, mint fényezés alá szokás, és tiszta virág olajjal színeezni; kijelentvén, hogy minden nemű anyagokat, munkásokat és fuvar is vállalkozó tartozik adni, továbbá a székek a bizottmány által kijelölt helyre a megállapított hosszúságban készítendő, úgy azonban, hogy a székeknek a bal felől való vége is tsigákkal és faragványokkal ellátott karfák legyenek, és mindenütt a falat ériék, az oszlopoknál levő használhatatlan üres helyeket a fent nevezett miőségű deszkákkal kell tsinossan be tsinálni, és három évi jótállás mellett. 3-or A székek munkálatát tartozik vállalkozó e folyó évi Szeptember hó első felében megkezdeni és azokat az 1887-ik év Május holnap első napjára elkészíteni és helyreállítani. 4-er Ezen körülírt munkálatért fizetendő a társulat pénztárából Molnár Ferentz vállalkozónak maitól írt napon előpénzül 70 frt., az az szóval hetven osztrák értékű forint, mely összeg vállalkozó által ezennel nyugtatványoztatik, és pedig a munka felére elkészítésekor 50 frt, az az szóval ötven forint, a székek elkészítése, helyreállítása és jóváhagyásakor 100, az az egyszáz forint, kijelentvén, hogy a 70 forint előpénz és a munka folyama alatt fizetendő 50 frt: összesen 120 forint és járulékaire tartozik vállalkozó biztosítékot adni, és esetleg saját költségén be tábláztatni, és pedig minden nemű bélyegeket és bélyeg díjjakat vállalkozó köteles lészen fizetni. 5-ör Én, alól is megírt Molnár Ferentz vállalkozó ezen szerződés minden pontját, szórul szóra jól meg értvén és azokat egész terjedelmében elfogadom; és az általam felvett 70 frt., azaz szóval hetven forint előpénzt ezennel nyugtatványozom; továbbá kötelezem magamat a fent körülírt módon, és a bizottmány szóbeli utasítása folytán is; a székeknek a kitűzött határnapra a templomi székek formájával, jóságával és szépségével tökéletesen megegyezően leendő elkészítésére; és pedig a fent nevezett 120 forint és járulécai erejéig vagyonom azon részét, melyet a bizottmány választ biztosítékul: le kötöm, esetleg saját költségemre be tábláztatni is meg engedem és abban bele egyezek. Mely ekként tett szerződésünket mind két részről jól meg értvén, elfogadjuk, és saját neveink aláírásával meg erősítve kiadtuk.

Kelt Kun Szent Mártonban Augusztus hó 8-án 1886.

Józsa Antal m. k. elnök,   Molnár Ferentz m.k.
asztalos vállalkozó.

Előttiünk: Németh István m. k. bizottsági tag, Józsa Károly m. k. bizottsági tag, Kiss Josef jegyző, Bozsik László m. k. Kakuk István m.k.¹⁴⁸

¹⁴⁸⁾ Kápolnatársulati jegyzőkönyv, 116-117.

A Kápolna Társulat tisztségviselői

Az 1868-ban alakult Társulat elnökei:

1.	Józsa Mihály	1868-1872.
2.	Józsa János	1872-1880.
3.	Józsa Antal	1880-1909.
4.	id. Józsa Károly	1909-1927.
5.	Józsa Károly	1927-1942.
6.	P. Kovács Antal	1942-1948.

A Társulat fennállásának első nyolcvan esztendeje alatt mindvégig a Józsa családból valók voltak az elnökök, akik az egyesület ügyeit a legnagyobb pontossággal vezették, és gondosan őrizték a szépen szerkesztett becses iratokat.

Nem kis szolgálatot teljesített a kápolna felépítése és berendezése körül Józsa Mihály jegyző, Gulyás A. István pénztárnok, Kakuk István gondnok, főképpen pedig Kiss József egyházfi, aki mint pénzbeszedő is igen sokat fáradozott és aki 46 évi hű szolgálat után 1909. év őszén halt meg 90 éves korában.

Az 1923. május 21-én felvett jegyzőkönyv a kápolna gondozó alapító tagok neveit az alábbiakban örökíti meg:

elnök: Józsa Károly és neje Józsa Erzsébet;

ifj. Józsa Károly és neje Szabó Erzsébet, özv. Tóth Julianna, Józsa Erzsébet, Kuna János jegyző, Szántó György gondnok, Devánszki József és neje Kézsmárki Julianna, Zsíros István, Tóth Márton, Palásti István, Mátray László, P. Kovács Antal és neje Devánszki Katalin, ifj. P. Kovács Antal, Józsa István, Tóth János, Fazekas László, Devánszki Imre, R. Kovács László, Herczeg György, Kelemen Elek, Lázi Pál, Bozóky Ferenc és neje Papp Rozália, Zónai István, Benke Boldizsár, Józsa Ferenc és neje Pozderka Rozália.

A Társulat tisztikara 1925. június 1-jén:

Elnök: Józsa Károly

Pénztárnok: Kovács József

Jegyző: Kuna Pál András

Szűcs Gábor, P. Kovács Antal, Gulyás László, Zsíros István, Ecsédi Imre, Devánszki József, Herczeg György, Kiss György, Molnár József.¹⁴⁹⁾

¹⁴⁹⁾ Társulati jegyzőkönyv, 1925. június 1.

1932-ben:

Elnök: Józsa Károly
Pénztárnok: Gulyás László
Gondnok: Herczeg György
Jegyző: ifj. Kovács Antal¹⁵⁰

1936-ban:

Elnök: Józsa Károly
Gondnok: Devánszki József
Jegyző: Bozóky Ferenc¹⁵¹

A Felsőtemetői Kápolna Társulat 1938. Pünkösöd másnapján ünnepelte fennállásának 70. évfordulóját.

Az ünnepi közgyűlés **Timon Zsigmond** apátplébánost egyhangúlag a Társulat díszelnökévé választotta.¹⁵²

Felsőtemető Kápolna Társulat 1942.

„A Felső-temető Kápolna Társulat az elmúlt vasárnap választotta elnökévé ifj. **P. Kovács Antal** földbirtokost, egyhangú határozattal.

A már 80 éve fennálló Társulat eddigi elnökei mindezekig a Józsa családból kerültek ki, ők látták el nagy gondossággal a kápolna ügyeit, sokat adakoztak névtelenül is a kápolna céljaira. Az elhunyt **Józsa Károly** volt elnök érdemeit jegyzőkönyvben örökítették meg, özvegyét pedig a Társulat tiszteletbeli elnökévé választotta egyhangúlag, hálából”.¹⁵³

¹⁵⁰⁾ A kápolna nagyobbik harangjának felirata alapján.

¹⁵¹⁾ Dósa-Szabó 1936. 240.

¹⁵²⁾ Kunszentmártoni Híradó, 1938. június 12.

¹⁵³⁾ Kunszentmártoni Híradó, 1942. október 31.

A felső kápolna gondviselői 1950-től

Az utolsó jegyzőkönyv tanúsága szerint az 1947. május 26-án újraválasztott kápolna-társulati vezetőség a következő tagokból állott:

Özv. id. Józsa Károlyné sz. Szabó Erzsébet
örökös tiszteletbeli elnökő + 1961.

Elnök: P. Kovács Antal
Gondnok: Kovács Márton
Jegyző: Józsa János
Pénztárnok: Harangozó János

A megbízatás 3 évre szólt.

A Kápolna Társulat, mint kollektív vezető testület az 1950-es évek elején szűnt meg, felsőbb rendelkezés folytán. Ettől kezdve csak a temetőgondnoki tisztség ismeretes.

A temetőgondnok – akinek feladatkörébe tartozik az egyházközségi képviselőtestület megbízásából a temető rendjének biztosítása, a sírhelyek kijelölése, a kápolna gondozása – 1969-ben bekövekezett haláláig

Kovács Márton volt.

Tisztségét nagy pontossággal a kápolna és temető iránti lelkes odaadással látta el.

1959. április 1. óta a felső temető és a kápolna hűséges gondviselői:

Kurucz Lajos

Kurucz Lajosné sz. Lázi Ilona Kunszentmárton, Liget utca 9. szám alatti lakosok voltak.

Emlékirat

annak az eseménynek a megörökítésére, hogy az Úr 1993. esztendejében a 120 éves kunszentmártoni felső temetői kápolna három tornyának tetőszerkezete, gerendázata és a kupolák külső burkolata teljes felújításra került.

A tornyok tetőzetének faanyaga és a bádogburkolat olyan mértékben elavult, hogy azok kicserélése halaszthatatlanná vált. A középső nagy torony és a két kisebb torony tetőszerkezetének felújítása az 1993. év május hónapjában megtörtént.

A munkálatok méreteire jellemző, hogy a középső torony kerülete 4x238 centiméter, a kupola magassága pedig 4 méter.

A toronytetőzet ács munkájának tervezője és kivitelezője: Tigyi Béla kőműves mester, Kunszentmárton, Türr István u. 3. szám alatti lakos.

Segéd munkások: Cseh Mihály és Matastik András.

Mindhárom torony vörösréz burkolatot kapott. Ennek munkálatait Matkó Zoltán és fia: Ifj. Matkó Zoltán debreceni bádigos mesterek végezték.

A kápolna további felújításának közreműködői:

kőműves munka:	Tigyi Béla
asztalos munka:	Kiss László
festő és mázoló munka:	Papp József

A felső temetői kápolna felújításának eszendejében, az 1993. évben Kunszentmárton város polgármestere volt: Réz László, a jegyző: Dr. Nagy György, a plébános: Nagy Ferenc c. esperes, a kármelita rend kunszentmártoni házfőnöke: P. Keller Juvenál, az egyházközségi képviselőtestület elnöke: Laurinyecz Pál kántor, az egyházközségi képviselőtestület helyettes elnöke: Özv. Baráth Jánosné, a kápolna felújításának lelkes szorgalmazója.

Az emlékirat elhelyezése a középső torony kupolájában 1993. május 31-én, a kápolna pünkösdi búcsúja alkalmával történt.

A felújított három torony és a kápolna hirdesse újabb századokig Isten dicsőségét és a kunszentmártoni római katolikus hívek áldozatkészségét.

Kunszentmárton, 1993. május 31-én.

Nagy Ferenc
esperes, plébános

Józsa László
önkormányzati képviselő

A KÁRMELITA REND KÁPOLNÁJA

BEVEZETŐ

A temetői kápolnák ismertetése után időrendben a kunszentmártoni kármelita rendház kápolnájának bemutatása következik, jóllehet jelentőségét és funkcióját tekintve kiemelt hely illeti meg az itt található szakrális létesítmények sorában.

A kármelita rend kialakulásának, magyarországi elterjedésének és Kunszentmártonban történt letelepedésének történetével egy korábban megjelent kiadvány részletesen foglalkozott, ezen a helyen csak a szükséges utalások találhatók meg az egyes műalkotások elemzése kapcsán.¹⁵⁴

Rövid előzményként mégis el kell mondanunk, hogy az 1936-ban tartott templomi nagy missió alkalmával merült fel a kármelita szerzetesrend kunszentmártoni letelepítésének gondolata. Ezt a szándékot és a mindjobban terjedő elhatározást az 1937. és 1938. évi mátraverebély-szentkúti zarándoklatok erősítették meg a helybeli katolikus hívek körében. A mozgalom lánglelkű apostola Halász Imre polgári iskolai tanár volt, aki feleségével együtt belépve a kármelita harmadrendbe, a személyes ismeretség, valamint a szoros lelki összeköttetés alapján ezt a szerzetesrendet tartotta legalkalmasabbnak arra, hogy tevékenysége eredményeként Kunszentmártonban és annak földrajzi környezetében a vallási élet felvirágozzék és a hitbeli meggyőződés minél mélyebb gyökeret verjen.

A kármelita rend tartományfőnöksége hosszas megfontolás után fogadta el Kunszentmárton egyházi és világi előjáróságának meghívását, sőt a római generális atya hozzájárulását is kikérte az alapítás szándékához.¹⁵⁵ Többszöri személyes találkozás és helyszíni egyeztetés történt a rendi küldöttek és Kunszentmárton község vezetősége, valamint az időközben megalakult kolostorépítő bizottság részvételével. Az építkezési költségeket a község előjáróságának nagylelkű anyagi hozzájárulása, ezt követően pedig az alvégi hívek bőséges adománya biztosította. Az adakozás le-

¹⁵⁴) Józsa 1993. 19-53.

¹⁵⁵) A kármelita rend római generálisa 1940. július 14-én hagyta jóvá a kunszentmártoni kolostor-alapítást. – *Chronica Conventus Carmelitarum D. in Kunszentmárton*, 13.

hetőségét kiterjesztették az egész községre: adománygyűjtők keresték fel a katolikus családokat, s a szervező bizottság örömmel tapasztalta, hogy sehonnan sem távoztak üres kézzel az önkéntes pénzbeszedők.¹⁵⁶

Az 1937. március 2-án tartott képviselőtestületi gyűlésen a kármelita kolostor építéséhez szükséges telek kérdésének tárgyalása is napirendre került. Az előkészítő bizottság kérvényt adott be, hogy a község adja át a rendfőnök által is legmegfelelőbbnek talált **bikaakol** területét. P. Hajós Miklós tartományfőnök ugyanis már 1936 decemberében a helyszínen vizsgálta meg, alkalmas-e Kunszentmárton a kármeliták letelepedésére. A feltételeket kedvezőnek találta, de azt is észrevette, hogy van a községnek olyan része, ahonnan kilométereket kell gyalogolni a templomig. Ennek a néprétegnek nagy szüksége lesz egy új templomra, ezért kérte a község vezetőségét, hogy erre a célra minél előbb szavazzon meg és jelöljön ki megfelelő területet. A képviselőtestület úgy határozott, hogy a kért terület átengedését kilátásba helyezi, és az ügyet érdemben akkor tárgyalja, amikor a kármelita rendnek arra illetékes szerve megfelelő tervrajz és költségvetés csatolása mellett ezt kérelmezi. Kimondta a képviselőtestület azt is, hogy a kolostor építését helyesli, azt a lehetőség szerint mindenben támogatja. A határozat szövegéből és a rendi krónika adataiból kitűnik, hogy az eredeti terv szerint a község alsó részén: az Erzsébet királyné utca (Csongrádi út) és a Madách utca sarkán, a bikaistálló és a régi alsó temető helyén épült volna fel a kármelita templom és kolostor, valamint a harmadrendi otthon.¹⁵⁷ A tervezett létesítmény végül mégsem az eredetileg kiválasztott helyen épült fel. A korábban dédelgetett gondolatot elvetették: „sárfészek, tehetősebbek a városból nem jönnének, nincs addig kövesút.”¹⁵⁸ Később a Mátyás király utca és a Munkácsy utca találkozásánál jött létre a kármeliták másfél-emeletes rendházba.

A kármelita atyák 1940. június 22-én vonultak be Kunszentmártonba. A vasútállomáson Timon Zsigmond apát-plébános fogadta őket lovashintókkal. P. Pörtl Ignác, P. Kondek Mihály, fráter Fidél és fr. József – P. Szabó Pál tartományfőnök kíséretében foglalta el az Újvilág utca 1390. számú házat, melyet Kovács Sándor mérnök bocsátott a szerzetesek rendelkezésére. Az egyik utcai szobát kápolnává alakították a magukkal hozott oltárral és oltárkövel. A kápolnát és az ideiglenes rendházat másnap, 1940. június 23-án, vasárnap délelőtt szentelte fel Timon Zsigmond apát-plébános.

Hamarosan megtörtént az új kolostor helyének kijelölése. A rendi tartományfőnökség 6400 pengőért megvásárolta a Kurucz FABIÁN-féle Herczeg

¹⁵⁶⁾ 1937. augusztus 20-ig bezárólag Halász Imre tanár – házról-házra járva – egyedül 18 000 pengőt gyűjtött össze a nemes célra.

¹⁵⁷⁾ Chronica, 62.

¹⁵⁸⁾ Chronica, 62.

Józsefné Gácsi Mária tulajdonát képező 508 négyszögöl területű beltelket – Szűcs Lajos gépjavító műhelye mellett.¹⁵⁹ 1941. május 28-án az Újvilág utcai ideiglenes rendházban P. Szabó Pál tartományfőnök elnökletével rendi tanácsot tartottak, melyen döntés született a kolostor építési munkáira vonatkozóan. Több kunszentmártoni és idegen pályázó közül 83 000 pengős ajánlatával Gyalay Simon helybeli vállalkozó nyerte el a munkát. Az épület terveit Valentin Károly győri építészmérnök készítette, a kivitelezésért a felelősséget a Kunszentmártonból származó Tomka Kálmán budapesti építőmester vállalta.

Az alapkövetétel szertartása a kunszentmártoni bevonulás első évfordulóján: 1941. június 22-én, Jézus Szíve ünnepén ment végbe óriási tömeg részvételével. Az alapozás munkálatai napokon belül elkezdődtek, s hamarosan kiemelkedtek a földből a téglafalak. Példa nélküli gyorsasággal, alig öt hónap alatt, november elejére elkészült és tető alá került az impozáns kivitelű épület. Pedig az anyagi gondok egyre súlyosbodtak, a második világháború már erősen éreztette hatását.

A rendházat és a magas földszinten lévő nagy teremben kialakított kápolnát 1941. november 9-én szentelte fel ünnepélyes külsőségek között Dr. Hász István, a magyar honvédség tábori püspöke, P. Hász Brokárd kármelita atya testvérbátyja. „Az ősegyház sacramentáriumainak szertartásait ismétli meg a püspök, amikor az Érpárt régi, kétszáz évvel ezelőtti temetőjének helyén, a halál barázdái fölé Istennek házat áld, szentel...” – írta áhítatos lelkesültséggel P. Pozsgay Alfonz kármelita atya, aki jó tollú riporterként levéltári kutatások nyomán kiderítette, hogy a kármelita rendház egy régesrégi temetkezési hely, pestises temető fölött emelkedik.¹⁶⁰

Az építési költségek biztosítására Halász Imre húszezer pengős gyűjtésén kívül a körleveles országos akció szolgált, amely ötvenezer pengőt hozott. A többit a kármelita konventek fundációs misealap-tőkéi és a provincia egyéb bevételi forrásai fedezték. Kunszentmárton község az eredetileg felajánlott bikaistálló-telek helyett ötezer pengőt adományozott. Az egész épület kereken 120 000 pengőbe került.¹⁶¹ Derekasán részt vállalt az építkezés költségeinek előteremtéséből Kunszentmárton módos polgársága, amely mindig élenjárt, amikor a hithűség bizonyításáról és az egyház iránti áldozatkészségről volt szó.

¹⁵⁹⁾ Chronica, 14.

¹⁶⁰⁾ Kunszentmártoni Híradó, 1941. november 15. – Igazában csak a pestisben elhalt Csombok Mihály plébánost temették 1739. augusztus 26-án a Kármel közelében lévő Kálváriakereszt alá, melynek helyén a Szent Rókusról és Rozáliáról elnevezett fogadalmi kápolna állott.

¹⁶¹⁾ Chronica, 64.

I. † M.

Pax Cristi!

A KÁRMELITA ATYÁK KUNSZENTMÁRTONI ÚJ

kápolnájának ünnepélyes megáldása

Isten dicsőségére, magyar hazánk és a lelkek javára, 1941.
évi november hó 9-én, vasárnap 9 órakor lesz, amelyre
szeretettel meghívja:

P. PÁLVÖLGYI IGNÁC
házfőnök

A z ü n n e p é l y s o r r e n d j e

Reggel 7 órakor a régi kápolnában ünnepélyes szentmise, mely
alatt a Kármelita Harmadrend közös szentáldozáshoz
járul. Ez lesz az utolsó mise a Kármel eddigi kápolnájában.

Dél előtt 9 órakor az új kápolnát megáldja, főpapi misét celebrál
és szent beszédet mond:

DR. HÁSZ ISTVÁN

a m. kir. honvédség tábori püspöke.

Délután 1 $\frac{1}{4}$ órakor a Legméltóságosabb Oltáriszentséget kör-
menetileg hozzuk el a régi kápolnából. — A körmenet
után a Kármelita Harmadrend konferenciája.

Délután 5 órakor szent beszédet tart **P. HÁSZ PROKÁRD**,
a Keszthelyi Kármelita Rendház perjele.

„Te Deum”-ot és befejező ájtatosságot tart
P. SZABÓ PÁL kármelita tartományfőnök.

A kápolna előcsarnokában 130x117 centiméteres márványtábla örökíti meg azoknak (köztük 75 ismert kunszentmártoni személyiségnek) a nevét, akik a kármelita rendház felépítésének céljaira 100 pengőt, vagy ennél nagyobb összeget adományoztak.

A kármeliták új otthona az 1942. év tavaszára külsőleg is végleges formát öltött. Az épület két szintjén kialakított cellasor alkalmasnak bizonyult nagyobb létszámú szerzetesközösség befogadására és a szabályszerű rendi élet folytatására. A kápolna is egyre nagyobb látogatottságnak örvendett. Ünnepek előestjén a kolostor homlokzatán kivilágítható kereszt hívogatta a **megszentelt kövekből** emelt hajlékba a község lakóit.

Adományozások és vásárlások folytán a rendházhoz tartozó telek egyre jobban növekedett. Kijelölték a templom helyét is, amely a Mátyás király utca tengelyében épült volna két toronnyal. Hasonló módon zárta volna le az utcaképet, mint a felső temetői kápolna a Kossuth utca végén. Dr. Mezey Lajos országgyűlési képviselő elgondolása és esztétikus terve volt, hogy Kunszentmárton a Tiszazug metropolisza legyen, ahol a három utcatengegyben ott díszlik a nagytemplom barokk épülete, a másik tengelyben a három tornyú felső kápolna, a főutca harmadik tengelyében pedig a „magyar feltámadás, a szent béke, az életünket megszentelő munka és imádság diadalmas hirdetője”: a kármeliták modern stílusú Béke-temploma.

Tízéves képviselői működésének emlékére Mezey Lajos ötezer pengőös alapítványt tett az építendő templom céljaira. Ötezer pengő ötvenezer téglára árának felelt meg!

A bőkezű adományozók szándéka egyenes folytatása volt annak az elgondolásnak, amelyet Halász Imre polgári iskolai tanár és P. Szabó Pál kármelita provinciális az 1938-ban tartott Szent István Év méltó megörökítése érdekében a következőkben fogalmazott meg:

„Hisszük, hogy a Szentév zárandoklatának legértékesebb gyümölcse és városfejlesztési programunk koronája lesz az új Mária-templom Kunszentmártonban.”

„A szent-istváni gondolat legteljesebb megvalósítása: a Tiszántúlon felépíteni a Magyarok Nagyasszonya templomát s melléje Mária Testvéreinek kolostorát!”¹⁶²

A szép álmok és nagy tervek a háborús nehézségek, de még inkább az ismert politikai viszonyok miatt nem valósulhattak meg. A 70-es években a templomtelekre építették a tűzoltóság székházát.

¹⁶²⁾ Kunszentmártoni Híradó, 1944. január 29. Vö.: Halász Imre: Hetedszer Mátraverebélyen (Kunszentmártoni Híradó, 1937. augusztus 15.) és P. Szabó Pál: A titokzatos harangszó (Szent Terézke Rózsakertje, 1940. július. XIII. évf. 3. sz.).

TEMPLOMTERVEK

A rendház tervezője: Valentin Károly győri építésmérnök 1941. február 20-án elkészítette a kolostor épületéhez csatlakozó kármelita templom részletes tervrajzait.¹⁶³ A monumentális elképzelés szerint a templom neoromán stílusban épült volna: a Mátyás király utca távlati képét lezáró díszes homlokzattal, két harangtoronnyal, belső terében két mellékhajóval, kazettás mennyezettel. A 28 méter hosszú és 20 méter széles templomépület szentélyéhez kapcsolta a szerzetesek imakórusát. Szóba került a rendház épületének a templom irányába történő meghosszabbítása is.

A második világháború befejezését követő évek során nyilvánvaló lett, hogy Valentin Károly túlságosan merész, nagy költséget igénylő tervei megvalósíthatatlanok. A július 16-ához kötődő Kármelhegyi Boldogasszony búcsúünnepének fokozódó népszerűsége viszont azt sugallta, hogy a tömeg elhelyezésére és szabadtéri szentmisék tartására a templom előtt kell nagyobb helyet biztosítani. Ennek szellemében készült Farkasdi Zoltán budapesti építésmérnök 1948. március 20-i keltezéssel ellátott vázlatterve, melyet P. Hász Brokárd kunszentmártoni kármelita házfőnök rendelt meg. A 30 méter hosszú és 14,40 méter széles templom a rendelkezésre álló telek Érpártra nyúló határáig terjedt volna, a templomteret ily módon alkalmassá téve jelentős zárandoklétszám elhelyezésére. A két torony magasított sisakja – Valentin Károly terveivel szemben – lényegesen egyszerűbb vonalakat követ. A kolostor már meglévő udvari lépcsőházát folyosórendszer kötötte össze a háromajtós templom főbejáratával, a sekrestyével és az emeleti imakórossal.

Paulheim Ferenc budapesti mérnök 1948. október 30-án készült terve már a modern templomépítészet kívánalmait helyezi előtérbe. Szakít a korábbi kéttornyos homlokzat elgondolásával, s az itáliai hatást keltő torony a templom jobb oldalán kapott volna helyet, megtörve ezzel a Mátyás király utca tengelyének szimmetriáját. A másik elrendezés alapján a templom szentélye a rendház ellenkező végével érintkezne, főbejárata a Kálvária térre nyílna, ami szintén festői képet nyújtana. Így a kegytemplom kö-

¹⁶³⁾ A tervdokumentáció a Kármelita Rend irattárában található.

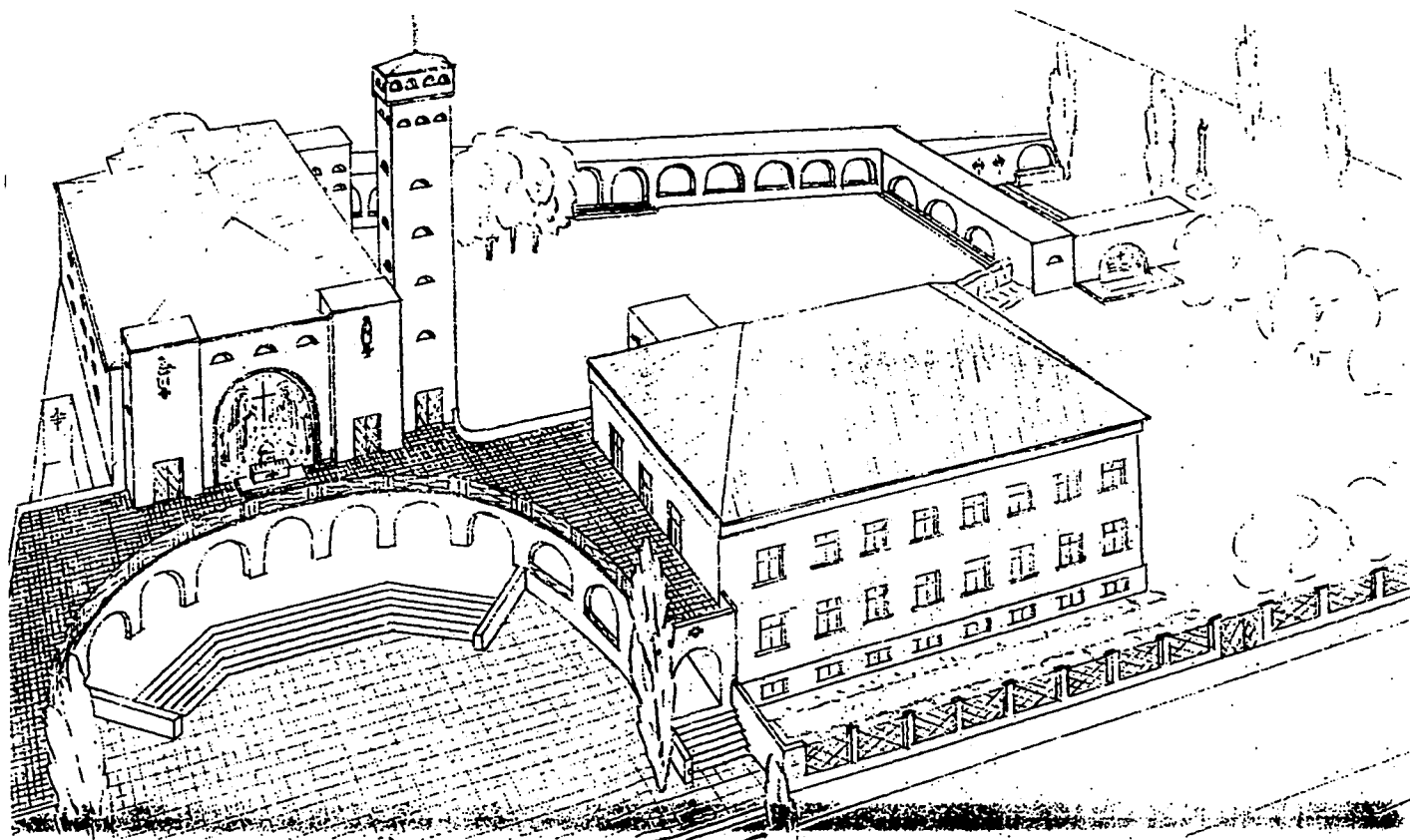
11) VALENTIN KÁROLY TEMPLOMTERVE

12) FARKASDI ZOLTÁN TERVE (MADÁRTÁVLATI KÉP)

13) PAULHEIM FERENC MODERN TEMPLOMTERVE

röskörül megközelíthető sarokportán állna. Hátránya, hogy a Mátyás király utcától távol esik, így bizonyos mértékig félreeső lenne. Paulheim a búcsújáróhelynek megfelelően a templomot nagy árkádos belső udvarba helyezi, jelentős számú zarándok elhelyezésének lehetőségével. A tervek szerint 350 kriptá és 100 csontfülke (urnafülke?) kialakítására alkalmas, a rendház alagsorával azonos mélységszintű altemplom is épült volna.

A benyújtott pályázatok közül Farkasdi Zoltán elképzelése bizonyult a legszimpatikusabbnak és elfogadhatónak. S ha arra is utalunk, hogy az 1940-es évek végén már a belső berendezések végleges kialakításán és a mellékoltárok titulusának megválasztásán gondolkodtak, közelinek tűnt a templomépítés megkezdése, melynek sikeréért minden este imádkoztak a hívek számára tartott ájtatosságok keretében. Az 1949. év vízkeresztjének ünnepén (január 6-án), a ministráns-avatás alkalmával kapott nyilvánosságot a szép terv: az új templomban – a rendi szentek mellett – oltárt emelnek Szent Tarziciusnak, az Oltáriszentség gyerek-vértanújának, a ministránsok pártfogójának tiszteletére. P. Hász Brokárd házfőnök atya lelkesítő szentbeszédének hatására az újonnan felavatott ministráns fiúk kórusban tettek ígéretet: „Megépítjük!” 1950 nyarán pedig azt tervezték a kármelita atyák, hogy a templom másik mellékoltárát a nagy Mária-tiszteelő Szent Bernát apát nevére szentelik, emléket állítva ezzel az oltárképpel a Pécsről, Bajáról és Szentgotthárdról a kunszentmártoni Kármelbe hurcolt ciszterci szerzetes-tanárok égi pátrónusának.¹⁶⁴

A templomépítési elgondolások hosszú időre szertefoszlottak. A pártállam 1950 decemberében megvonta a működési engedélyt a magyarországi szerzetesrendektől. A kunszentmártoni templomtelket államosították. A Kármel kápolnájának „ideiglenes” jellege közel ötven évre kitolódott.

¹⁶⁴⁾ A II. vatikáni zsinat határozatainak értelmében az újonnan épített templomokban már nem alakítanak ki mellékoltárokat.

A KÁRMEL MŰALKOTÁSAI

A rendház kápolnája, annak két kis előcsarnoka, valamint a szerzetesek oratóriuma figyelemreméltó berendezési tárgyakat, művészi alkotásokat őriz. Már a kolostor építésének időszakában többször megfordult a kármeliták körében **Károlyi Gyula** jónevű keszthelyi festőművész, akit a kunszentmártoni házfőnök atya több festmény elkészítésére kért fel.¹⁶⁵ Először Remete Szent Pál képét festette meg.

Remete Szent Pál képe

A szerzetesek kunszentmártoni letelepedésének jeles mozzanatára emlékeztet a 88x66 centiméter méretű olajfestmény a Kármel oratóriumában. Az alapításhoz szükséges volt a rendi előjáróság beleegyezésén kívül a területileg illetékes megyefőpásztor: Szmracsányi Lajos egri érsek hozzájárulására is. Az érseki engedélyt 1940. január 15-i keltezéssel kapták kézhez a kármelita atyák. Ezen a napon Remete Szent Pálra emlékezik az egyház, aki még a III. és IV. század fordulóján élt, önként elhagyta a világot, lemondott a földi javakról és a pusztaságba vonult, hogy kortársai számára is példát adjon a lelki tökéletesség keresésében. Szent Pál a Decius-féle keresztényüldözés idején választotta az Istennek tetsző, elmélkedéssel teli életet a sivatár egyiptomi pusztákon. Hatása termékeny volt, mert a szerzetesrendek mind ezt az utat követték. A magyar alapítású pálosok is róla kapták elnevezésüket. A kármeliták rendje szintén a remeteség életformájából nőtt ki, ezért festette meg Károlyi Gyula a letelepedési engedély dátumának emlékére a szent remete képét, hogy a kóruson imádkozó szerzetesek mindig maguk előtt láthassák az önmegtagadás és vezeklés örök példáját.

A festmény térdelő helyzetben ábrázolja a vezeklő aggastyánt, amint kitárt kezekkel imádkozik a maga-fabrikálta kereszt előtt. Háttérben hegyek és pálmafák. S ott látható a holló, csőrében kenyér, mint elmaradha-

¹⁶⁵ Károlyi Gyula festőművész 1989-ben halt meg. (Új Ember, 1989. március 12.)

tatlan attributum, annak jelképéül, hogy a legenda szerint Remete Szent Pált a thébai pusztában összehordott kenyérdarabokkal egy holló táplálta.

A képkereten elhelyezett réztábla felirata:

„IN MEMORIAM DIEI 15 JAN. 1940
FESTI S. PAULI EREM. FUNDATIONEM
CARMELI KUNSZENTMÁRTON
AGRIAE DETERMINANTIS.”

(Annak emlékére, hogy 1940. január 15-én, Remete Szent Pál ünnepén kapták meg a Kármeliták az egri érsektől a Kunszentmártonban való letelepülés engedélyét.)

A „Vérehulló Mária” kegyképe

Közel hatvan éve, mint a hívek tiszteletének tárgya, látható a kunszentmártoni Kármel oratóriumának, illetve a kápolna szentségi oltárának magaslátán a Vérvő Mária ikonszerű, minden bizonnyal nagyon régi kegyképe. Eredetére, történelmi hitelességére vonatkozólag megoszlanak a vélemények. Tény az, hogy a község egykori hírneves, írói tehetséggel is megáldott káplánja: **Dr. Nagy Sándor** (1928-tól 1933-ig működött Kunszentmártonban) ajándékozta a kármelita atyáknak 1941-ben, felépítendő templomuk részére.

„A kegyképet, mivel a kármelita templom nem épült fel, a rendház kápolnája mögötti oratóriumban őrizték az atyák, eléggé eldugva a hívek elől, pedig időközben neves búcsújáró helyé fejlesztették a szentmártoni Kármelt, úgyhogy a Kármelhegyi Boldogasszony ünnepét (július 16.) követő vasárnapon még ma is szép számú hívősereg zarándokol ide a Körös-Tisza vidékéről” – írja Mosonyi József plébános az Új Ember 1968. november 10-i számában. 1968 nyarán „a szembemiséző oltár felállítása és az ezzel kapcsolatos szentély-átrendezés folytán lehetségessé vált, hogy a képet, melynek műértéke vitathatatlan, eldugott helyéről mellékoltáron helyezzük el, hozzáférhetően a hívek számára.”¹⁶⁶

Itt mindjárt tisztáznunk kell, hogy a kármeliták nem azért helyezték el a képet az oratóriumi oltár fölött, hogy elzárják a hívek elől, hanem azért, hogy a szerzetesi közös ima és elmélkedés, valamint a papi zsolozsma áhítatának növelésére szolgáljon. A nyilvános kápolna főoltárképe a Magyarak Nagyasszonya, az előcsarnok Mária-szobra pedig a Kármelhegyi Bol-

¹⁶⁶ Mosonyi József: Kérdőjelek egy Madonnakép körül. Új Ember, 1968. november 10.

dogasszony alakját állította a hívek elé. A kegykép kihelyezése aránytalanul megnövelte volna a Mária-ábrázolások számát. Egyébként éppen a Kármelhegyi Szűzanya tisztelete által, nem pedig a kegykép révén fejlődött neves búcsújáróhellyé a kármeliták kunszentmártoni kápolnája.¹⁶⁷

Az eredetileg téglalap alakú, később ovális belső keretbe illesztett kép 58x43 cm nagyságú olajfestmény, amely a vérző homlokú Madonnát ábrázolja. Fejét pártaszerű fátyol fedi, homlokán festett korona. Ölében a sötét bársonyruhás kis Jézus jobbát áldásra emeli, baljával a latin felirat tekercsét tartja:

„IN GREMIO MATRIS SEDET SAPIENTIA PATRIS” –
„Az Anya ölében ül az Atya bölcsessége.”

Mária palástját 12 csillag között 11 üdvözlő szó rövidítése díszíti. A kép alsó mezőjében olasz felirat: „RITRATO DELA IMAGINE MIRACOLOSA MADONNA, DE RE IN VALE DI VEGEZZO” – „A vegezzővölgyi Re falubeli csodás Mária-kép másolata.” Az olaszországi kegyképet a hagyomány szerint 1494-ben egy elvetemült ember kővel megdobta homlokán, s az vérezni kezdett: innen a neve.

A Kunszentmártonban őrzött kép valójában egy a több másolat közül, sőt a másolatok sorában is az egyik változat megtestesítője. A ré-i kegykép ugyanis az ún. Szoptató Madonna típusához tartozik, melynek tisztelete Magyarországon a XVII. század végén dúló pestisjárványok idején terjedt el.¹⁶⁸ P. Hász Brokárd, a kunszentmártoni Kármel házfőnöke 1948-ban igazolást kért az olaszországi kegyhely vezetőségétől az itt őrzött képmásolat és az eredeti ré-i kegykép azonosságának hitelesítésére. A közvetítést végző rendi ügyvivő válasza szerint, ha ezt formálisan nem is adták meg, a mellékelt képes levelezőlap Mária-alakja és a helybeli kép összevetéséből kitűnik a nagyfokú (vagy inkább csak viszonylagos) hasonlóság. Mindez azonban még semmit nem árul el a Dr. Nagy Sándor által ajándékozott kegykép eredetére, korára vonatkozólag. P. Mátéffy Brunó kármelita atya vélekedése szerint nem lehetetlen, hogy ezt is olasz bevándorlók hozták magukkal. Útja csak 1920-tól követhető, amikor az említett Dr. Nagy Sándor kapta újmiséjére egy Majzik nevű gyöngyösi asszonytól.

¹⁶⁷ Berecz é. n. 36.

¹⁶⁸ A kultusz kialakulását a szentképtípusok kiváló ismerője, Szilárdfy Zoltán követi nyomon. Pontosan tisztázza a ré-i kegykép másolatának első megjelenését, amely a budapesti krisztinavárosi templom létét is meghatározta. – Szilárdfy é. n. 209-217.

A Kármel-kápolna főoltárképe

A házfőnök atya megrendelésére Károlyi Gyula 1941-ben készítette el a 120x75 centiméter nagyságú olajfestményt, amely azóta is főoltárkép gyanánt szolgál. Témája: Szent István király koronáját és országát a Boldogságos Szűz Mária oltalmába ajánlja. Minden bizonnyal ennek az igen jól sikerült festménynek nagyobb méretű változata lett volna a Magyarok Nagyasszonya titulussát viselő kármelita templomnak az oltárképe.

A festmény szerkezete jól elkülöníthetően jelzi az égi dicsőség ragyogó fényessége mellett a földi élet olykor borongós hangulatát. A világoskék palástban trónoló Szűzanya királyi jogart fog a jobb kezében, baljával szent Gyermekeit öleli magához. A barna háttérből (utalás a kármeliták színére!) kiemelkedő Szent István díszes királyi öltözkében térdel a három lépcsővel emelt oltár előtt. Két kezével a magyar Szent Koronát emeli magasra, miközben esdő tekintettel fordul a Boldogságos Asszony felé. A lépcsőn a párnára helyezett koronázási jelvények láthatók az ország címerével. A magasztos jelenet mozzanatait az ég felhőin térdelő három angyal követi imádságos áhítattal.

Az ábrázolás kettős értelmezést sugall:

1) Az Istenanya központi elhelyezése a templom titulussát jelzi (Magyarok Nagyasszonya: ünnepe október 8-án),

2) Szent István pedig nemcsak mint államalapító szent király jelenik meg, hanem úgy is, mint a Magyar Kármelita Rendtartomány főpártfogója.

Nagy Szent Terézia képe

A kápolna szentélyét a Magyarok Nagyasszonya oltárképe mellett kétfelől Szent Terézia és Keresztes Szent János ábrázolása ékesíti. A kármelita rend két legnagyobb szentjét szintén Károlyi Gyula festette meg 105x54 centiméteres méretben.

Szent Terézia 1515-ben született a spanyolországi Ávilában. Az a szerep jutott neki, hogy az ősi Kármelita Rendszert visszaállítsa a szigorú szerzetesi fegyelmet. Ebben a munkájában igen sok nehézséget kellett legyőznie, mégis 32 szigorú fegyelmi kolostort alapított életében: 17 női és 15 férfizárdát. Kiváló misztikus író, gyönyörű stílusa nemcsak a spanyol klasszikusok között, hanem a világirodalomban is előkelő helyet biztosít számára. 1582-ben halt meg Albában. 67 éves volt. XV. Gergely pápa avatta szentté 1622-ben, VI. Pál pápa pedig egyházdoktorrá nyilvánította. Életrajzát P. Szeghy Ernő kármelita atya írta meg, s ugyancsak ő fordította magyar nyelvre Szent Terézia: A tökéletesség útja, Belső Várkastély, Alapítások Könyve című műveit.

A Szeráfi Anya tisztelete Kunszentmártonban egyidős a Kármel létrejöttével, melyet a kármelita lelkiesség szívesen tekint az Ő alapításának. Ünnepét október 15-én nagy fénnel ülik meg, érdemeit vendég szónok méltatja, végül a hívek csókkal illetik a Szent ereklyéjét.

Károlyi Gyula festményén fehér rendi köpenyben áll az egek messzeségébe tekintő Szent Terézia, aki mennyei sugallatra írja örök érvényű tanítását.

Keresztes Szent János képe

1542-ben született Hontiverosban. Felnőttként a medinai kármelita kolostorba lépett. Az a fegyelem, amit itt talált, nem elégítette ki, ezért elhatározta, hogy karthauzi lesz. Összetalálkozott Szent Teréziával, s ezentúl együtt dolgoztak a Kármel ősi szigorának helyreállításán. Szerzetestársai részéről sok méltatlanságot és bántalmazást kellett elviselnie. Az volt szíve vágya, hogy Jézus ügyéért szenvedésben és megvettetésben legyen része. 1591-ben halt meg Ubédában.¹⁶⁹

A szenttéavatási okirat mondja: „Szent János misztikus teológiája tele van mennyei bölcsességgel.” 1927-ben az egyháztanítók közé iktatták. A „Kármelhegy útja”, az „Elő szeretetláng” és a „A lélek sötét éjjele” című munkáit P. Szeghy Ernő fordította magyarra.

Régen november 24-én volt, újabban december 14-én szerepel ünnepe a liturgikus naptárban.

A festmény álló helyzetben ábrázolja Szent Jánost. Alakját fehér rendi pallium fedi. Baljában könyvet tart, míg tekintete elmélyült áhítattal függ a jobb kezében lévő kereszten.

Szűz Mária Szeplőtelen Szíve képe

A Boldogságos Szűz Máriát és szent Szívét ábrázoló 140x83 centiméteres képet – egy vidéki szerzetesnő alkotását – 1950. május 6-án, a hónap első szombatján, a májusi litánia keretében szentelte fel P. Hász Brokárd kármelita házfőnök. A megrongálódott festményt az 1990-es évek elején Séra Erzsébet tanárnő újíttatta meg.

A kép előtt minden első szombaton gyertyák égnek.

---

¹⁶⁹⁾ P. Jácint 1936. 61-74.

Szent Anna képe

A 180x65 cm méretű szép festményt magát megnevezni nem akaró jótevő ajándékozta a Kármel-kápolna részére.

Témája: Szent Anna asszony a Biblia sorait magyarázza leányának, a Boldogságos Szűz Máriának. A kép ünnepélyes elhelyezése és megáldása 1952. május 1-jén történt.

Szent Cecília képe

A kápolna énekkari emelvényének közelében található Szent Cecíliának, az egyházi zene védőszentjének 75x54 centiméter festménye, Zsárta József alkotása.

1953. november 15-én, énekes hódolat keretében áldották meg.¹⁷⁰

Utolsó vacsora képe

Károlyi Gyula festette meg a kolostor refektórium (ebédlő) részére az „Utolsó vacsora” című, 233x143 cm méretű képet, Jézus és a tizenkét apostol alakjával.

¹⁷⁰⁾ Templomi hirdetések könyve (1951-1953), a Kármel irattárában.

SZOBROK

1. A Kármelhegyi Boldogasszony

A kunszentmártoni Kármel kápolnájának előcsarnokában kiemelt helyen látható a Skapulárés Szűzanya 165 cm méretű, finom kidolgozású, fából készült szobra.

Fehér ruhás alakját égszínkéék palást fedi, a kis Jézus ingecskéjét csillagok díszítik. A trónszéken ülő Mária kezében kormánypálca és skapuláré: mennyei hatalmának és anyai irgalmasságának szent jelvényei. Homlokát korábban díszes párta övezte. Az 1951-es skapulárés szentévből Hász Brokárd atya gyöngyökkel ékesített, csillogó koronával magasztalta fel a kedves Mária-szobrot, amely előtt az évszakok legszebb virágai illatoznak. A július 16-i Kármel-búcsú ünnepére a főoltár mellett virágdíszes emelvényre állítják. Régebben az ünnepi szentmisét követő körmenet alkalmával négy ifjú vitte vállain az Oltárszentség után.

A szobor az 1940-es évek elején a győri Kármelből került Kunszentmártonba. Készítésének körülményei egyelőre ismeretlenek, annyi bizonyos, hogy előző helyén is nagy tiszteletben részesült. A Kármel-búcsúk egyik legnépszerűbb szónoka: Szolnok János csongrádi apát-plébános mondta 1948. évi szentbeszédében, hogy özvegyen maradt édesanyja őt és árván maradt kistestvéreit **ez előtt** a Skapulárés Mária-szobor előtt ajánlotta a győri kármeliták templomában a Szűzanya oltalmába, amely most a kunszentmártoni Kármel legszebb ékessége. A Szűzanya segítségével felnevelkedtek az árvák, akik közül a legkisebb (a szónok) az egyház felszentelt papja és kármelita harmadrendi lett, a nagyobbik leánytestvér pedig kármelita apáca.

A Kármelhegyi Boldogasszony tisztelete és a szerzetesek munkálkodása révén Kunszentmárton a máriás búcsújáróhelyek sorába lépett, s a július 16-át követő vasárnapon a zarándokok népes csoportja hódol a Skapulárés Szent Szűz kegyyszobra előtt.

A kultusz alapja az a jámbor hagyomány, mely szerint a palesztinai Kármel-hegy környékén élt szent remeték ősi időktől kezdve tisztelték a Messiás édesanyját.

Utódaik a Kármel hegyén templomot építettek a Boldogságos Szűzanya tiszteletére, szerzetesrenddé alakultak, s apostoli kiváltság gyanánt „A Kármelhegyi Boldogságos Szűz Mária Testvérei” elnevezést kapták.

Az ünnep időpontja pedig onnan ered, hogy 1251-ben július 16-án jelent meg a Boldogságos Szűz Stock Szent Simonnak, s adta neki a szent skapulárét azon ígérettel, hogy aki abban hal meg, nem jut az örök tűzre. A kármeliták ezért nevezik Máriát a Kármel Ékességének és Királynéjának.

2. A Prágai Kis Jézus

A kármelita templomok elmaradhatatlan tartozéka a Prágai Kis Jézus szobra, mely az Üdvözítőt 4-5 éves gyermekként, királyi koronával a fején, királyi palástban, balkezeiben a földgömböt jelképező aranyalmával, áldást osztó jobbával pedig főpapként jeleníti meg. Kultusza az osztrák-cseh barokk egyik leggyöngédebb megnyilatkozása, amely hazánkban is elterjedt. A szobor történetét először egy magyar kármelita: Imre atya írta meg 1737-ben. Eszerint a szobrocskát a harmincéves háború idején egy cseh asszony kapta Spanyolországból nászajándékba, ő meg a nagy nyomorral küszködő prágai kármelita kolostornak adományozta 1628-ban. A szerzetesek ínsége egyszerre megszűnt, ennek nyomán a szobor tisztelete a prágaiak körében nagy népszerűsége tett szert. Hírnevére jellemző, hogy maguk a hódító svédek is tartottak tőle. Ezért Gusztáv Adolf 30 dukátot ajándékozott neki, a kolostort pedig oltalmába vette.

A magyar-osztrák kármelita provincia elhatározta, hogy a rend valamennyi kolostorában és templomában a prágai szobor eredetijéhez érintett másolatot kell nyilvános tiszteletre kiállítani. Mária Terézia királynő egy maga hímezte köpenyét ajánlott fel a Jézuskának. A prágai szobor „ruhatára” egyébként páratlanul gazdag. A liturgia színeit követő hímzett ruhácskákat fogadalomból készítették.¹⁷¹

A Prágai Kis Jézus 58 cm-es magasságú, selyemruhás szobra a kunszentmártoni Kármel kápolnájában üvegszekrénykébe helyezve látható. Karácsony napjára való emlékezésül minden hónap 25-én ünnepélyes szentmisét mutatnak be a gyermek Jézus tiszteletére. Virágokkal díszített szobrát régen az oltár mellé állították. Napjainkban körmenet járul eléje.

¹⁷¹⁾ Bálint 1976. 107-108.

3. Jézus Szíve

A 155 centiméter magas, egyszínűre festett, ismeretlen eredetű Jézus Szíve szobor korábban a mellékoltáron állott. Az 1968-ban történt átrendezés alkalmával helyeztette Mosonyi József plébános (kápolnalelkész) közép-re, a szembemiséző oltár mögé, hangsúlyozva ezzel a liturgia Krisztus-központúságát.

4. Liziói Szent Teréz

Korunk rózsahullató szentjének szobra nemcsak a kármelitáknál, hanem a világ szinte minden katolikus templomában megtalálható. A „kis fehér Virág” 1873-tól 1897-ig élt. A modern kármelita lelkiség meghatározó egyénisége, a missziók és papi hivatások főpártfogója.

1925-ben szentté, 1997-ben egyházdoktorrá avatták.

120 centiméter magas kunszentmártoni szobra előtt ünnepén: október 1-jén rózsát szentelnek, halálára való emlékezésül minden hónap 17-én ájtatosságot tartanak.

5. Páduai Szent Antal

Szent Teréz szobrával szemben áll a Kármel kápolnájában a hasonló méretű Szent Antal ábrázolás, amely szintén elmaradhatatlan tartozéka templomainknak.

6. Szent József

Az előcsarnok egyik sarkában Szent József kisméretű (40 centiméter magas) szobra látható lombfűrészlemezről készült gótikus tartóban.

A kármeliták kápolnáját már az alapítás időszakában ellátták minden szükséges liturgikus felszereléssel, miseruhákkal, palástokkal, miséző és áldoztató kelyhekkel, szentségmutatóval, ereklyetartóval. Az egyházi énekek kíséretére szolgáló 14 regiszteres harmóniumot Popovits Mihály kormányfőtanácsos és neje ajándékozta 1942. március 29-én.

A KUNGYALUI TEMPLOM

A KUNGYALUI FILIÁLIS TEMPLOM

A kármelita atyák ténykedéséhez, nevezetesen P. Mátéffy Brunó atya nevéhez fűződik a Kunszentmárton közelében lévő gyalupusztai Almásy-major (mai nevén Kungyalu) lakóinak lelkipásztori felkarolása. Sok utánjárás eredményeként 1946-ban sikerült egy uradalmi magtárépületet templomi célokra átalakítani. A kápolna ünnepélyes felszentelését a váci megyéspüspök képviselésében Szolnok János csongrádi apát-plébános végezte 1947. szeptember 14-én, nagyszámú hívősereg részvételével.¹⁷² A kápolnát Szűz Mária születésének tiszteletére szentelték, és Kisboldogasszony búcsúját a szeptember 8-át követő vagy megelőző vasárnapon tartották.¹⁷³ Brunó atya sikeres tevékenységét jelzi, hogy a magtár-kápolnában a házasságkötések és keresztelesek is rendszeressé váltak, sőt 1947-ben 140 fiatal készült fel a bérmlásra. Az 1948-49. tanév folyamán 80 gyerek részesült hitoktatásban. Ez a munkát P. Brunó, P. Fülöp és P. Ráfael kármelita atya esetenként felváltva végezte.

Mivel Kunszentmárton – Mesterszállással együtt – különálló szigetként az egri érsekséghez tartozott, felmerült annak szándéka, hogy a gyalupusztai egyházközséget is csatolják az egri főegyházmegyéhez. Ehhez azonban elvi okok miatt a váci püspökség nem járult hozzá.¹⁷⁴

A közigazgatásilag Kunszentmártonhoz, egyházilag pedig a váci egyházmegyei Szelevény plébániájához tartozó Istvánháza, Gyalupuszta és Almásy-major katolikus híveinek lelki gondozását Pétery József váci püspök 1947-ben mégis a kunszentmártoni kármelita atyákra bízta.¹⁷⁵

A szerzetesrendek feloszlását követően a kunszentmártoni Kármel papi létszáma egyre csökkent. Brunó atya is eltávozott 1956-ban, s az 1950. év folyamán önálló községgé alakult Kungyalu ellátása ismét a szelevényi, később pedig a 7 kilométer távolságra lévő Homok nevű szőlőtelepülés plébánosának hatáskörébe került.¹⁷⁶

¹⁷²⁾ Józsa 1993. 32. Az Almásy-major lelkipásztori ellátás szempontjából akkor még a szelevényi plébániához tartozott.

¹⁷³⁾ A Kármel templomi hirdetései (1949-53).

¹⁷⁴⁾ Historia Domus. Plébániai irattár, Kunszentmárton. 28. sz.

¹⁷⁵⁾ Historia Domus, Kunszentmárton 31. sz.

¹⁷⁶⁾ Váci Egyházmegyei Almanach (szerk. Bánk József). Vác, 1970. 243.

Évek múltán a homoki egyházközséget a tiszaföldvári plébánia vette át, Kungyalu pasztorálása a váci egyházmegye számára egyre súlyosabb terhet jelentett. A község, mint önálló település sem fejlődött a várakozásnak megfelelően, ezért 1966-ban újra egyesítették Kunszentmártonnal.¹⁷⁷

Bánk József egri érsek 1976-ban – a váci püspök megkeresésére – a kb. 600 lakosú kungyalui filiális egyházközség lelkipásztori ellátását végül is a kunszentmártoni plébániára bízta.¹⁷⁸ Azóta minden hónap negyedik vasárnapján délután 2 órakor van Kungyaluban szentmise, s a kunszentmártoni plébános végzi a szentségek kiszolgáltatását és a temetéseket.¹⁷⁹

A romladozó magtár-templomocskát Fellegi Sándor kunszentmártoni apát-plébános 1981-ben lebontatta, s helyére a főegyházmegyei segélyalapból, továbbá külföldi adományokból zömök, alacsony toronnyal ellátott új templomot építtetett. Ünnepélyes megáldását 1981. május 17-én Czakó István apát-kanonok, egri érseki helynök végezte.

A 66 négyzetméter alapterületű, 3,5 méter magas kis templom egyszerű berendezési tárgyai közül figyelmet érdemel a 135x110 cm méretű oltárkép naív kivitelű festménye, amely Szűz Máriát, mint a Kármelhegyi Boldogasszonyt ábrázolja, kezében a gyermek Jézussal, aki skapulárét nyújt az előtte hódolóknak.

A templomban az alábbi képek és szobrok találhatók:

1. Szentcsalád-kép díszes keretben.
2. Jézust és Máriát ábrázoló festmény.
3. Szűz Mária, karján a kis Jézus.
4. Mária-kép: Szűzanya a kis Jézussal, mindkettő koronával ékesítve, díszes faragott keretben.
5. 14 db. stációs kép.
6. 130 cm magas, festett Szent József-szobor gipszből.
7. Jézus Szíve-szobor, festett gipsz, 50 cm magas.
8. Szent Antal szobra gipszből.
9. Lourdesi Mária-szobor, nagy méretű, festett gipsz.
10. Kisméretű Mária-szobor.
11. Betlehemi szoborcsoport.

¹⁷⁷⁾ Tóth 1980. 521.

¹⁷⁸⁾ Egri érseki körlevelek, 1976. 392/1976. sz.

¹⁷⁹⁾ Legújabb változás, hogy az egyházmegyék határainak 1993-ban történt módosítása következtében Kunszentmárton és így Kungyalu is a szeged-csanádi püspökség fennhatósága alá került.

SZOBROK ÉS KERESZTEK

SZOBROK A VÁROS FŐTERÉN

„Már útközben a plébánia felé közeledve feltűnik, hogy Kunszentmártonban jóval több a vallásos vonatkozású nyilvános emlékmű, mint más hasonló nagyságú helységben. Emitt egy kőfeszület, amott egy régi kopottas Nepomuki-szobor (az aureolát ábrázoló rozsdás fémkarika a nyakába csúszott), a templom mellett barokkos Szentháromság-szobor és festett Piéta; arrébb karcsú kőállványon Immaculata-szobor...” – írta Kunszery Gyula, a neves katolikus esztéta és újságíró, amikor 1957. őszén, a templombúcsú alkalmával Kunszentmártonban járt.¹

Tény, hogy az 1719-ben újraterlepitett Kunszentmárton főterén a barokk idők népi és egyházi művészetének emlékeit négy szobor őrizte meg a legerőteljesebben évszázadokon át, egészen napjainkig. Felállításuk sorrendjében ezek a következők:

1. Nepomuki Szent János	(1762),
2. A Szeplőtelen Szűz Mária	(1773),
3. A Szentháromság	(1831),
4. A Fájdalmas Mária szobra	(1896).

Elhelyezésük egymástól meglehetősen távolságra, arányos elrendezésben történt, szinte mindegyik alkotás önálló életet él: kettő a templom homlokzatától északra, a másik kettő pedig a déli oldalon található. A szépen megmunkált műalkotások jelentősen meghatározták Kunszentmárton városképét, más katolikus alföldi településekhez hasonlóan itt is kifejezést adva annak a belső meggyőződésnek, a hagyományokon átörökölt, igazában még a Jászságból hozott szellemi kultúrának, amely a Körös partján meghonosodott nép gondolkodásmódját jellemezte.

A szobrok, majd a továbbiakban a keresztek bemutatása Dósa József – Szabó Elek: „Kunszentmárton története” című, immár klasszikusnak mond-

¹⁾ Kunszery Gyula újságcikke „A „Dicsértessék” városában” címmel az Új Ember (katolikus hetilap) 1957. december 1-jei számában jelent meg.

ható művén alapszik, teljességgel tiszteletben tartva a nagynevű szerzők feldolgozási módszerét, természetesen kiegészítve az újabb levéltári kutatások eredményeivel, a korszerű szakrális és ikonográfiai elemzés lehetőségeivel, ugyanakkor számbavéve az elmúlt több mint hatvan esztendő alatt történt változásokat, amelyek a jobb sorsra érdemes műalkotások állapotában, külső megjelenésében végbementek. Magyarán szólva: nem szabad elhallgatnunk, hogy a szobrok egyike gyakorlatilag megsemmisült, a másiknak a romlása szintén feltartóztathatatlan. A harmadik évezred felé közeledve, elérkezett tehát a tizenkettedik órája annak, hogy múltunk köbevésett és fából faragott emlékeit összegezve mutassuk fel az utókor előtt, mert meggyőződéssel vallhatjuk, hogy ezek ismerete nélkül a felnövekvő nemzedék lelkiekben sokkal szegényebb lesz.

Nepomuki Szent János szobra

Az egykori piactér, a jelenlegi park Körös-hídra néző nyugati sarkán található Nepomuki Szent János szobrának száználmasan lepusztult maradványa. Pedig annak idején imponáló méreteivel, mesterségbeli tudást tükröző kivitelezésével messziről magára vonta a szemlélő figyelmét. A vallási néprajz legnagyobb magyar tudósának, Bálint Sándornak a megálapítása kunszentmártoni viszonylatban is tökéletesen helytálló: „A Szentháromság és Szeplőtelen Fogantatás mellett Nepomuki Szent János szobra a maga artisztikus-szakrális atmoszférájával egyik legjellegzetesebb téralkotó eleme (volt) a magyar, illetőleg közép-európai barokk városképnek.”²

Folyómenti köségeken a hidak mellett, illetve a hídra vezető út szélén szinte elmaradhatatlan a Nepomuki Szent Jánost ábrázoló szobor. Ez arra emlékeztet, hogy Jánost a prágai Károly-hídról dobatta a Moldva folyó vizébe IV. Vencel cseh király.

Tisztelete és népszerűsége az 1700-as évek folyamán terjedt el hazánkban. Ennek magyarázata az, hogy Nepomuki János prágai kanonok 1393-ban szenvedett vértanúságot a gyónási titok állhatatos megtartása miatt, de csak 1729-ben avatták hivatalosan szentté, mely alkalommal sírját megnyitva, nyelvét épségben találták.

A Habsburg-birodalom területén, így Csehországban és Magyarországon alig találunk folyóparti várost és községet, ahol ne állítottak volna szobrot a sokak által kedvelt pátrónus tiszteletére, akinek legendákkal övezett élettörténete a következőkben foglalható össze:

²) Bálint 1977. 382.

A gyónás szent pecsétjének vértanúja, az okos hallgatás megdicsőültje, a katolikus világ egyik legkedveltebb és legáltalánosabb tiszteletnek örvendő szentje a csehországi Nepomuk községben született 1340 körül. Szülei már kisgyermekként a Boldogságos Szűz védelme alá helyezték. Később a prágai egyházmegye papja, kanonok, majd érseki helynök. Kiváló hitszónok volt. Tanítását szigorú, önmegtagadó életével hitelesítette. Híre eljutott a királyi udvarba is. A királyné gyóntatójának választotta. Vigasztaló és erősítő szavaival a szenvedő királynét a keresztény türelem és erősség útjára vezette. Az erkölceiben romlott IV. Vencel nem bízott hitvese hűségében. Ígéretekkal, majd fenyegetésekkel akarta megtudni feleségének gyónási titkát. Nepomuki János hősiek lélekkel vállalta a kínzásokat és a halált, de a gyónás titkát nem árulta el. 1393. április 30-án szenvedett vértanúságot. A hóhérok a Károly-hídról a sebesen rohanó Moldva vizébe dobták. A legenda szerint szokatlan fény ragyogta körül a szent vértanúnak a víz tükörén lebegő testét; **fejét hét csillagból** (más ábrázolási mód szerint **öt csillagból**) **alakult koszorú övezte**, mely bevilágította a folyó két partján elterülő Prága városát.

A vértanú kanonok meggyötört testét ezüst koporsóba helyezték és a Szent Vid székesegyházban temették el. A gyónási titok vértanúját a nép mindjárt halála után szentként kezdte tisztelni, de hivatalosan csak századokkal később: 1729-ben iktatta a szentek sorába XIII. Benedek pápa.³

Szent János a hidak, a hídon átkelők, valamint a gonosz nyelvek ármánykodásaitól megtámadottak védőszentje és az 1700-as évek papi eszményképe. Ábrázolása majdnem mindenütt ugyanaz. Karinget, gallért és papi sapkát viselő álló alak, tekintetét a kezében tartott feszületre irányítja. Esetenként a hallgatásra figyelmeztet: ujját ajkára helyezi, illetve egy emberi nyelvet kezében magasra emelve példázza a hallgatás erényét.⁴

Több régi képeslap, fénykép és az élő emlékezet tanúsítja, hogy Nepomuki Szent János kunszentmártoni szobra a város egyik legszebb műemléke volt. Lépcsőzettel emelt, barokkos hajlatú, díszes párkánnyal övezett talapzatának első oldalán latin felirat olvasható:

³⁾ Dedek Crescens 1900. 527-530. – Radlinszky 1859. 728.

⁴⁾ A kunszentmártoni templom sekrestyéjében, a papi imazsámoly fölött a falon függő, az újabb időkben elkallódott barokk olajfestmény hasonlóképpen jelenítette meg Nepomuki Szent Jánost, a lelkipásztorok példaképét: feje körül öt csillagból álló koszorúval, amint kezében fénysugártól övezett nyelvet tart.

DIVI IOANNIS
NEPOMVCENI VERI
INTER VENENOSA
LINQUAE TELA
PATRONI

Magyarul: „Nepomuki Szent János, a nyelv mérges nyilai ellen igazi Patronus.”

A klasszikus latinsággal készült feliratos szöveg utalás arra, hogy János a következetes hallgatás áldozata lett, ebből következően ő az ártatlanul megrágalmazottak védőszentje.

A Chronosticon szerint az aláhúzott betűkből, mint római számokból az 1734. év állítható össze.

A talapzat hátoldalának felirata:

NOBILIS SANQVINE
ATQVE PIETATE
ADAMVS BEGYECS
EIVS QVE PROLES
IOSEPH....

(és még két el-
mosódott betű,
talán XF.)

1763

Magyarul: „Származásra és és jámborságra nemes Begyecs Ádám és fia, József.”⁵

A felirat megfelelő betűiből 1731 szedhető össze, a különálló X-szel pedig 1741.

Mindkét felirat hiányos, a Chronosticon sem teljes, így a szoborállítási évének el kell fogadnunk az arab számokkal kivésett 1763-at.⁶

⁵ Begyes (Bedecs) Ádám 1745-ben 35 forintos hozzájárulással a redemptusok sorába lépett. Dósa József és Szabó Elek nemesi származásának mondja. A név a XVIII. század végén szűnt meg, valószínűleg a férfiág kihalása következtében. Kakuk Mátyás feltételezése szerint Begyecs Ádám és családja átkeresztelkedett, és a meggyőződéses katolikus-sá válást Nepomuki Szent János szobrának felállításával kívánták igazolni.

⁶ Dósa-Szabó 1936. 247.

A színesre festett kőszobor a következőképpen ábrázolja Nepomuki Szent Jánost:

A fekete reverendás, karinges, díszgalléros papi alak áhítattal tekint a kezeiben gyöngéden tartott, fekvő helyzetben lévő feszületre. Az öltözék barokk lendületet érzékeltető redőzete, valamint a karing csipkéjének finom kidolgozása az ismeretlen szobrász tehetségét dicséri. Szent János fején szögletes birétum, körülötte öt csillaggal díszített, fémből készült aureola. Kétfelől, a talapzat mellett, csigavonalú emelvényen vázaszerű díszítményt, a kegyelmet árasztó bőség szaruját magasra emelő gyermekangyal-szobrok hódolnak a szent vértanú előtt. A kompozíciót léckerítés vette körül.

A Szent János szobornak fenntartási alapja nem volt, alkalmi jótevők adománya tette lehetővé időnként a szükséges felújításokat. Bánffy György 1778-ban végrendeleti hagyományként 10 forintot testált „Nepomuki Szent János piaci szobrára.” Ez a 10 forint azonban nem mint alap, hanem mint helyreállítási segély került felhasználásra.⁷ Gázsó Erzsébet 1810-ban „15 Frt Óh Bankót fundált a Szt. János képéhez”; később azonban ezt visszavette és az új orgonára adta.⁸

„A piaci boltok előtt fennálló Szent János Státuájának”, valamint kerítésének kifestésére 1840. október 17-én Bozsik István asztalos kapott megbízást, 40 váltóforint alkudott bért kapván e munkáért.⁹ A szobor kerítését 1875. június 12-én a keresztalapok terhére kijavíttatták.¹⁰

A szobor áthelyezése

A kunszentmártoni újságok egykori hírnagyai tudósít arról, hogy a Szent János szobor eredetileg nem a mai helyén állott.

Hogy hol lehetett pontosan, már nem tudjuk megállapítani. Bizonyára rendezési okok miatt határozta el a városi tanács, hogy az emlékművet Kiss Antal ügyvéd háza mögé, a Körös-partra helyezteti át. Végül is 1889-ben a piactér sarkán (a mai helyén) állították fel újra.¹¹

Ájzatosság Szent János ünnepének nyolcadában

Bizonyára a szobor felállításával kezdődött az 1945 tavaszáig tartó ájzatossági gyakorlat, amely szerint Szent János május 16-i ünnepét követően nyolc napon keresztül processió vonult a szoborhoz a májusi litánia befejezése után, és 6 órai kezdettel a vörös palástba öltözött pap elimádkozta

⁷ SzML. 132. számú végrendelet.

⁸ SzML. Kunszentmártoni Tanácsjegyzőkönyv, II. 239. lap.

⁹ SzML. Tanácsjegyzőkönyv, XX. 114. lap.

¹⁰ 303. sz.

¹¹ Kunszentmárton és Vidéke című helyi lap 1887. július 27-i és 1889. január 13-i száma.

Nepomuki Szent János litániáját, a kántor pedig alkalmi antifónát énekelt. A mai ember számára hihetetlennek tűnik, hogy 4-500 hívő vonult rendezett sorokban, s az egész teret betöltötte az ismert ének melódiája:

Dicsérjétek, tiszteljétek ti keresztények
Nepomucénus Szent Jánost, igaz jó hívek,
Istennek hű szolgáját, Krisztus kedves mártírját,
ki érette megvetette a szörnyű halált.

Te vagy Prága városának hajnalsillaga,
Te vagy gyöngye, drága kincse, szép koronája.
Nemzeted ékessége, Csehország fényessége,
Sőt az egész nagy világnak gyönyörűsége.

A Szent közbenjárását kérő litánia megszólításai közül idézünk néhányat:

- A tisztelet és jónév oltalmazója,
- A világi szégyentől megszabadító,
- Lelkes és hallgatag gyóntató atya,
- Kínokban legyőzhetetlen vértanú,
- Ki hallgatásodért a Moldvába dobattál,
- Kinek teste a víz fölött ragyogó csillagok által kijelentetett.

A megszólításokra a nép kórusban felelt: „Könyörögi érettünk!”¹²

A litánia befejezése után a kántor vezetésével a következőt énekelték:

Sok csudával, égi jóval vagy, ó Szent János teljes,
Dicsértessél, tiszteltessél, légy mindnyájunkhoz kegyes.
Szűz Mária, Isten Anyja nyert téged a világra,
Hogy sokaknak, nyavalygóknak lehetnél orvossága.

Elrejtetted, befedezted a királyné gyónását,
Moldovában nyeréd abban lelked mennybe jutását.
Hogy ha látod, tapasztalod, gyarlók vagyunk, megesünk,
Nyújtsd kezedet, kegyelmedet, hogy Jézushoz térhessünk.

Esedezünk, könyörgésünk hogy elődbe bocsássad,
Gonosz nyelvtől, mint mirigyől híveid oltalmazd;
Légy oltalmunk, gyámolítónk mi minden ügyeinkben,
Segíts nagy szent: lássuk Istent veled együtt mennyekben.¹³

¹²⁾ Radlinszky 1859. 732.

¹³⁾ Tárkányi-Zsaskovszky 1941. 306.

A pusztulás évei

A kőszobor folyamatos romlása már az 1950-es évek vége felé komoly gondokat okozott. Kunszery Gyula író, ittjártakor, az 1957. évi Szent Márton-búcsú alkalmával „kopottas”-nak látta a Nepomuki-szobrot, („az aureolát ábrázoló rozsdás fémkarika a nyakába csúszott...”). Következő évben történt a legnagyobb károsodás: a szobor feje letört és szétmállott.

Dr. Kiss Péter prépost-plébános 1959 nyarán javíttatta a köztéri szobrokat. Ez alkalommal történt a Nepomuki-szobor restaurálása is. De-Battista Alajos szobrász kapott megbízást a munkára, aki műkö-eljárással pótolta a letört fejet. Minta híján azonban Szent János arcvonásai sokkal lágyabbra sikerültek (az eredeti lényegesen jobb volt!). Az anyagszerűség hangsúlyozása érdekében az egész kompozíció szürke színezést kapott.

Sajnos, a szobrot tovább pusztította az idő vasfoga. Kétszáz év után úgy látszik, lehetetlen a málló homokkő porladását feltartóztatni. A feliratok újra olvashatatlanná váltak, az angyalok feje is letört, a díszítmények lekoptak, elkallódtak.

Kaposvári Gyula, a szolnoki Damjanich Múzeum igazgatója 1989 nyarán Kunszentmárton nevezetességeit mutatta be egyik újságcikkében, két fényképet is mellékelve Nepomuki Szent János barokk szobráról, a következő hozzáfűzéssel: „Az egyik képet két évtizede készítettem, amikor a szoborcsoportozat még ép volt, középen a talapzaton álló Nepomuki szobor, kétoldalt egy-egy puttóval... A másik fotó egy hete készült. A pusztulás nemcsak a benzin- és olajgázok károsításának tudható be, szerepe van abban a környezet elhanyagolásának is.”¹⁴

A szobor végleges pusztulása az 1980-as években történt. Szomorú tény, de innentől kezdve egyszerűen nem létezik: a tizennyolcadik század utolsó hírmondója is áldozatul esett a könyörtelen idő múlásának. A talapzat maradványa fájdalmas mementóként jelzi, hogy itt valaha szobor állott, s a város egy értékes barokk emlékkel lett szegényebb.

Ha már az eredeti alkotás megmentése lehetetlenné vált, érdemes volna a rendelkezésre álló fényképek alapján gondolkodni a kompozíció újrafaragásán, hogy legalább hiteles másolat formájában példázza a régvolt ősök vallásos buzgóságát, Nepomuki Szent János iránt tanúsított tiszteletét. Ezeréves kereszténységünk és államiságunk közelgő évfordulójának méltó megünneplése lehetne ez, annak ellenére, hogy a helyreállítás komoly anyagi befektetést, fáradozást és utánajárást igényelne. Ennyivel azonban tartoznánk az utókornak is.

¹⁴⁾ Kaposvári Gyula: Nevezetes épületeink – A kunszentmártoni „városháza”. In: Szolnok Megyei Néplap, 1989. július 25.

A Szeplőtelen Szűz Mária (Immaculata) szobra

Magas kőoszlopon áll a kunszentmártoni plébánia egykori kertjének délnyugati sarkán. A kert 1951 óta piactér, így a szobor jelenleg körüljárható, mivel a mögötte húzódó kőkerítést lebontották.

Barokk domborításokkal mintázott hasáb alakú talapzatból emelkedik az ion fejezetes karcsú oszlop, s a tetején kiképzett félgömbön áll összetett kézzel, égre emelt tekintettel a sátánkígyót eltipró Szeplőtelen Szűz szobra, amely Murillo, a híres spanyol barokk festő „Assumptio”-ja után készült 1773-ban.

A mozdulatok légiessége s az öltözék redőzetének finom kidolgozása az ismeretlen szobrász magas színvonalú mesterségbeli tudására utal.

A rendkívül impozáns szoborkompozíció eredetileg színesre volt festve (fehér, kék és sárga színű öltözék, kék márványutánzatú oszlop). Az 1959-ben végzett nagyarányú felújítás alkalmával szürkés sárga színt kapott. A szobrász-restaurátor: De-Battista Alajos ezzel a kőszobor anyagszerűségét kívánta hangsúlyozni. Öröndetes tény, hogy ez a műemlék állja aránylag legjobban az időjárás viszontagságait.

A szobrot körülvevő rozoga léckerítést Fellegi Sándor esperes-plébános 1973 őszén vaskerítéssel cseréltette fel, amelyen állandóan díszlik a hívő asszonyok Mária-tiszteletét kifejező koszorú és virágcsokor.

A talapzat hátsó oldalán a következő latin szöveg olvasható:

HAEC EFFIGIES
POSITA EST A
STEPHANO PAP
KUNSZENTMÁRTONIENSI
CALANDIS
AUGUSTI

1773

A felirat megfelelő betűi Chronosticumot képeznek, s eszerint a szobrot a Szentandrásról ideköltözött Papp István, a város lakosai közé történt befogadása előtt tett ígéretének beváltásaképpen emeltette 1773. augusztus 1-jén.¹⁵ A befogadás és ígéret érdekes leírása a IV. számú tanácsjegyzőkönyv 16. lapján olvasható, 1768. május 19-i dátummal:

¹⁵⁾ Dósa-Szabó 1936. 246.

„Papp István Szent András lakos szóbeli Instantiája által a végett hozzánk járulván, hogy mivel az tudva lévő állapotja végett, melly magában az Notariatusnak (t. i. a szentandrászi jegyzői hivatalnak) bizonyítása szerint semmi bötsületet sértő okot nem foglal, Sz. Andrásról Lakását ki venni kintelenítettik, Concivis Lakosaink számai közé bé vennénk és bé fogadnánk; az kit is, mivel bé jövele eránt lött fontolások és vizsgálások, úgy mint sem az, hogy külső helyről való (vagyis nem kun, hanem megyebeli) mivel örökös **Jobbágyság** alatt nem vala, hanem egyedül **Taxalista** (adófizető szabados) és így **Liberiae migrationis** (szabad költözési joggal bíró), sem pedig az, hogy rendetlen állapotja végett az **Concivilitást** (polgárjogot) meg nem érdemelné, mostan kérését nem gátolják, azért egyes értelemmel nevezett Instáns *erga determinatam* 50 frt. Rh. *Concivilis Incolatus Taxam* (a meghatározott 50 Rhénus forint lakó-polgári taksa mellett) Concivis lakosunknak (rendes polgárjogú társunknak) bé vettük és annak *daparatiójával* (vagyis a taksa lefizetése után) *ipso facto* (tüstént) annak *declarállyuk* (ünnepélyesen kijelentjük) azon engedelemmel edgyütt, hogy mind házat, mind földet magának minden egyéb gátlás nélkül bátran vehet és szerezhet, egyedül, hogy az mostani *Gremialis Concivisseink* (kebelbeli, vagyis földváltó polgártársaink) részére (kiktől is törvény ellen el nem idegeníthetetik) az törvényes *praemtio* (elővételi jog) fönt marad.

Ide járul az is, hogy az *Instans* ájtatos indulattyából s önnön szándékjából előttünk lött ígéretét bé tellyesítse, úgy mint az Püspök-Makó várossában lévő Státuához (oszlópos szobor) hasonló itten Helységünkben általa állítandó Státuát elkészítesse.”

Papp István az ígéretnek eleget tett azzal, hogy 1773. augusztus 1-jén az oszlópos Mária-szobrot a mostani helyén felállíttatta.

Sokan úgy vélték, hogy Papp István a szobor fenntartására alapot hozott létre. Pedig nem így történt. Tény azonban, hogy a fenntartási alap létezéséről kezdettől fogva **beszéltek** a lakosok. E szóbeszéd alapján báró Bémer László kunszentmártoni plébános 1813. május 5-én hivatalosan megkereste a Tanácsot azzal a kérdéssel: „Némely kereszteteknek alapjai megvannak-e, például a Papp István fundációja, mely a város közepén álló Boldogságos Szűz Státuájának conservatiójára az 1777. évben tétetett?”

Tehát még az alapítási évet is pontosan tudták. E kérdésre a Tanács 1813. június 26-án felelt hivatalosan a plébánosnak:

„5) Hogy Papp István 100 forintot hagyott volna a Státuára és 1000 forintot a templomra, annak sehol semmi nyoma. Különben is Papp István Félegyházán halt meg nagy nyomorúságban.”

Az 1814. évi *Prael. Visitatio* szerint is a szobornak fenntartási alapja nincs, a hívek buzgósa gondozza.

„A dolog valóban így áll. Magam is szorgosan utánanézttem – írja ifj. Dósa József –, de sehol semmi nyomát nem találtam annak, hogy a Mária-szobornak fenntartási alapja lett volna valaha. Az is való, hogy Papp István, aki különben merész vállalkozású és összeférhetetlen ember volt, teljesen elszegényedett, később Félegyházára költözött, és ott is halt meg. Maradékai nincsenek.”¹⁶

¹⁶ Ifj. Dósa József kéziratos jegyzetei: „Kunszentmárton története II.” 1-4.

Nyugtatóvány!

templom mellett lévő" Mária képinél
való sarampó reparálására

1. nör. Ríghi fa 2 ft. 2 ör. Egy árkosfa új
ország 1 ft.

3 or. 300 szög a 25 arison 75

4 or. Munka díj

1 ft 50

Ar. igen önzve 5 ft 25 kr.

Kun-Iszt-Martonban 18 72 ápril 10-iken

Balázs János
építő mester m k

A 100 és 1000 forintos alapítványról szóló hiedelem onnan keletkezhetett, hogy valószínűleg maga Papp István tett ilyes **szándékáról** említést; ám a szándék megvalósítása a fenti okok miatt elmaradt.

Szentháromság-szobor

A XIX. század elején élt kunszentmártoniak hitének néma tanúja, a léckerítéssel körülvett, barokk hatásokat tükröző Szentháromság-szobor felállítása a templom északi oldalán lévő kertben az 1831. év tavaszán történt. Régi óhaj valósult meg, ugyanis Tímár János még 1811-ben végrendeletileg jelentős összeget hagyott a „Szent Háromság Státuájának felsegállítására.”¹⁷ Az alapítványi pénzeket kezelő Tanács, mint egyházfenntartó pátrónus, amint az alábbi idézetből kitűnik, másként döntött:

„Az Isten dicsőségére elintézett Szent Háromság státuája helyett (messze földről kellvén a követ és egyéb materiálékat hordani), jobb lesz **új orgonát** csináltatni az éppen személyesen ajánlkozó Kümmer Ágostonnal... Ehhez inkább elegendő fundus van, mint a Státuához.”¹⁸

A szobor létrehozatalának szándékát az 1831. évi kolerajárvány által okozott félelem – Bálint Sándor találó kifejezése szerint: a szorongás – gyorsította meg. A díszes kiképzésű korinthuszi oszlopon elhelyezett Szentháromság-szoborcsoportozatot özvegy Kovács Mihályné, született Herczeg Apollónia, valamint Kovács Jakab és István testvérek állíttatták fel saját költségükön 1831. május 20-án.

Az „epekórság”-nak, „epermirigy”-nek nevezett szörnyű betegség, a kolera – mégpedig annak az úgynevezett ázsiai változata – 1831-ben a tisztasószállító tutajosok révén került be Magyarországra, és olyan szörnyű pusztítást végzett, hogy félmilliónyi embert döntött ágynak, negyedmilliónyi pedig bele is haltak. Terjedését a szennyezett ivóvíz és ételmeztartalom, valamint a legyek sokasága segítette elő. Kunszentmártonban az 1739. évi pestisjárványhoz képest a kolera pusztítása nem volt túlságosan nagyméretű. Köszönhető az annak, hogy a tanács idejében megtette a szükséges óvintézkedéseket. Összesen 54 személy halt meg – a jegyzőkönyvek szóhasználatával – Cholera Pestisben.

Nincs írásos nyoma, hogy a szobor felállítóinak családjában lett volna a járváynak áldozata, de az bizonyos, hogy a kolera évében jelentősen megnövekedett a Szentháromság-szobrok száma az ország területén. Egyet-

¹⁷⁾ SzML. Kunszentmártoni tanácsi iratok. Fasc. 56. N° 280.

¹⁸⁾ SzML. 1811. július 20-i keltezésű tanácshatározat.

len példa, hogy a jászberényi Szentháromság státusát is 1831-ben, az „epemirigy alatt” állították.¹⁹ „Alig van város, falu, ahol ne találkoznánk vele. Az Immaculata és Nepomuki Szent János szobraival hozzátartozik a közép-európai barokk városkép ünnepélyes reprezentációjához, szakrális atmoszférájához” – állapítja meg Bálint Sándor az Ünnepi Kalendárium első kötetének 398. lapján. Ez pontosan ráillik Kunszentmártonra, ahol az 1763-ban emelt Nepomuki Szent János-szobor, majd az 1773-ban állított Immaculata-szobor után 1831-ben megjelent a Szentháromság szobra is. Kivitelezése ugyan messze elmarad a kecskeméti, váci, vagy a veszprémi barokk szoborcsoporthozak formagazdagságától, a mellékalakok nagyszámú felvonultatásától, az egyszerűségében is figyelemreméltó kunszentmártoni Szentháromság-szobor megformálása ennek ellenére az ismeretlen alkotó művészi igényességéről és szakmai tudásáról ad bizonyosságot.

A szobor a templom közelében található, annak mintegy tartozékát képezi: része a szakrális térelrendezésnek. A három isteni személy alakját nem véletlenül helyezték az oszlop magaslatára. Kifejezi ez a felhőbe vont istenség titokzatosságát, megközelíthetetlenségét. Az előtte elhaladó férfiak kalapot emeltek, az asszonyok keresztvetéssel fejezték ki tiszteletüket, vagy ha idejük engedte, megálltak és a Miatyánkot imádkozták.

Párkányal körülfont, díszesen tagolt hasáb alakú talapzat középpontjából emelkedik ki a körülbelül öt méter magas, finom megmunkálású korinthoszi oszlop. A kehelyszerű levelekkel mintázott csigavonalú oszlopfő méltó hordozója az isteni személyek szoboralakjának. Az Atyaisten kormánypalcát tart a földgömbre támasztott baljában. Feje fölött fémből készült háromszögkiképzés. Jézus, a Fiúisten homlokát fénysugarak övezik, jobbjaival keresztet ölel magához. A két isteni személy koronát helyez az előttük térdelő Szűz Mária fejére. Háttérben fémből készült gazdag sugárözön közepén a Szentlélek galambja. Legtöbb helyen „ezt az ikonográfiai formát népszerűsítik a köztéri barokk Szentháromság-szobrok.”²⁰

Ez utóbbinál a Dr. Kiss Péter prépost-plébános által kezdeményezett 1959-es javítás során lényeges változás történt. A restaurálást végző DeBattista Alajos szobrász egyszerűbbnek és célszerűbbnek tartotta az erősen megrongálódott galamb- és fénysugár-formák eltávolítását, s hosszabb-rövidebb, hullámvonalú fémpalcák elhelyezésével próbálta jelezni a fényességet árasztó Szentlélek erejét. Egyébként ekkor festették át sima szürkére a márványutánzatú oszlopot és a színes szobrokat.

¹⁹⁾ Egri Egyházmegyei Közlöny, 1879. július 1. 99.

²⁰⁾ Bálint 1977. 398.

A dúsan irdázott oszlop tövénél kiszélesedő párkányon két bájos puttó üveg-
oldalú mécsest tart a kezében. A talapzat felirata (korabeli helyesírással):

ISTEN DITSŐSSÉGÉRE
FEL ÁLLÍTATTÁK
KOVÁTS MIHÁLY
ÖZVEGYE HERTZEG
APOLONIA, KOVÁTS
JAKAB ÉS ISTVÁN
TESTVÉR ATYAFIAK
20-DIK MÁJ. 1831.

Kovács Mihályné a szobor fenntartására 200 Vfrt-os alapítványt helyezett letétbe.²¹ A Szentháromság-szobor 1833. július 22-én új farostélyzatot kapott 30 Vfrt költséggel, melyet a fenntartási alapból fizettek ki.²² A kerítést 1875-ben az alapok terhére kijavíttatták.

A Szentháromság-szobor előtt végzendő nyolcados litániákra Nagy Antalné sz. Szaszko Anna 1866. május 12-én 100 forint értékű alapítványt tett.²³ Ugyanaz év július 7-én pedig Józsa B. László tanácsnok előterjesztésére két lámpást szereztek be (ezeket tartják az angyalok).²⁴ Szaszko Anna 1889-ben újból 250 koronás alapítványt helyezett a városi pénztárba, hogy a szobor két üveglámpájában **minden vasárnap este gyertya égjen.**

A fenntartási alapok az első világháborút követő inflációs időkben megsemmisültek ugyan, a régi kedves szobrot és a hozzá fűződő ájtatos szokást a mindenkori plébánosok és a kunszentmártoni hívek továbbra is hűségesen őrizték. Szentháromság vasárnapja után (általában a májusi litániát követően) nyolc napon keresztül népes processió vonult a szoborhoz a Szentháromság litániájának elvégzésére. A több mint száz éven keresztül folyamatosan meglévő szokás 1944 tavaszáig állt fenn, utána végleg elmaradt. E sorok írójának, mint a körmenetek élő tanújának, az egyház liturgikus gyakorlatából azóta már teljesen kiveszett ájtatossági forma kitörölhetetlenül él emlékezetében. A pap fehér palástban, ministránsokkal vonult a templomkertben lévő szobor elé, ahol térdenállva imádkozta el a Szentháromság litániáját, melynek invokációi között szerepelt a „Megfog-

²¹⁾ SzML Keresztszámadások 1839/40 – 1871-ig. 1. o. Fasc. 21. A keresztt-, szobor és harang alapok (alapítványok) példás gondossággal vezetett számadásait (1792-1895.) a Szolnok Megyei Levéltár őrzi 1057. gyűjtőszám alatt.

²²⁾ SzML Kunszentmárton Tanácsjegyzőkönyv, XXIII. 189. sz.

²³⁾ SzML Kunszentmártoni Tanácsjegyzőkönyv, 1867. január 19. 31. sz.

²⁴⁾ 294. sz.

hatatlan Méltóság”–, „Megváltoztathatatlan Hatalom, ”, a „Végtelen bölcsesség”, „Kimeríthetetlen jóság ”, „Örök Igazság” és a „Mindenható Király” megszólítás, melyre együtt válaszolta a nép, hogy „Könyörülj rajtunk!” A kántor vezetésével a kivonuláskor és a visszatérésnél a Tárkányi-Zsasskovszky-féle Énektárban szereplő ismert éneket énekelték:

Szentháromságnak az én életemet,
Fölajánlottam testemet, lelkemet.
Őt fogom dicsérni – és dicsőíttetni,
Áldassál Szentháromság,
Örökké egy valóság.

Dicsőség legyen az örök Atyának,
A nagy mindenség hatalmas Urának.
Mint földön, mind mennyben
Őt imádja minden.
Áldassál Szentháromság,
Örökké egy valóság...

A teljességhez tartozik az a szomorú tény, hogy amit eddig a szoborról elmondtunk, már mind a múlté. A jelenlegi helyzet ugyanis az, hogy az 1959-es restaurálás ellenére a kompozíció teljesen tönkrement. A látvány siralmas. Mária és az isteni személyek alakja felismerhetetlen, a fáklyát tartó angyalok eltűntek a talapzatról. A korinthuszi oszlop díszítményei sorra leválnak és porladoznak. A feltartóztathatatlan pusztulás még csak nem is írható az elmúlt negyven év közömbösségének számlájára, sőt a vandalizmuséra sem, egyszerűen arról van szó, hogy a szobor homokkő-alapanyaga 160 év elteltével nem képes tovább ellenállni az időjárás viszontagságainak.

A műemléki értékű és a városképet meghatározó Szentháromság-szobor eredeti formájában történő helyreállítása, szakszerű újrafaragása nemcsak a vallásos hívek érületének tiszteletben tartását, hanem a város múltja iránti megbecsülést is jelentené.

Számadás

A Kereszt- és Szobor-Alapítványok Számadásáról 1872. évről

sor szám	Bevétel	Kétféle pénz		Köster számba	
		f.	st.	f.	st.
1.	Ált. evi maradvány	78	5	1205	-
2.	Ev. evi kamarszoból vett bevétele	70	52	.	.
3.	Új. vőlele kiadásából	.	.	10	.
	<u>Összesen a bevételek</u>	148	58	1215	.
	<u>Kiadás</u>				
4.	Sz. Háromszáz 82 napi ajándékajándék	6	.	.	.
5.	Ház. ajándékajándék	5	25	.	.
6.	Sz. Háromszáz 82 napi ajándékajándék	8	82	.	.
7.	Új. vőlele kiadásából	10	.	.	.
8.	Keresztelési díj	7	5	.	.
	<u>Összesen a kiadás</u>	39	12	.	.
	<u>A bevételek vőle</u>	148	58	1215	.
	<u>A kiadás vőle</u>	39	12	.	.
	<u>Levegő a maradvány 1873. évre</u>	111	46	1215	.
	<u>Melly kövességek a maradványok</u>				
	Kamarszobok kiadásai	17	70	.	.
	Központi vőle	92	76	.	.
	<u>Összesen a maradványok</u>	111	46	1215	.
	Készlet Mianon 1872. évi December 31				
	Kiadásffray				

A Fájdalmas Mária szobra

A templom és a plébánia közötti kis tér dús lomboszatú fának árnyékában található a léckerítéssel körülvett, sóskúti kőből faragott szépvonalú szobor. A keresztény művészetben ismert jelenetet ábrázolja, amikor a Fájdalmas Anya ölében tartja a keresztről levett Jézus holttestét. A hasáb alakú talapzaton elhelyezett fehér márványtábla felirata:

ISTEN DICSŐSÉGÉRE
SZENTELÉ
KOPÓ JÓSEF
ÉS HITVESE
TÓTH ERSÉBET

1856

A tábla fölött színes üveggel ellátott mécses szolgált a szobor kivilágítására, ez azonban az utóbbi évtizedek során elkallódott. A talapzat előtt téglából épült lépcsősor emelkedik.

Az adományozó házaspár gondoskodott a szobor fenntartásáról is: „1859-ik évben Kopó József a templom melletti jobb oldalon önköltségén állított fájdalmas Máriát ábrázoló kőszoborra alapítványt tett és befizetett ausztriai értékben 52 frt. 50 krajcárt.”²⁵

Dósa József plébános kezdeményezésére 1892-ben több templomi szobrot (Szent Péter és Pál, valamint Szent István és Szent Imre ábrázolását) színvonalasabb alkotással cseréltek fel.

A nagyszabású munkálatok kivitelezésére **Martinelli Antal** pesti szobrászművész kapott megbízást.

Így került a Kopó József és neje Tóth Erzsébet által 1856-ban adományozott Fájdalmas Mária-kőszobor helyére Martinelli Antal műve, melyet szülei emlékére özv. Fazekas Imréné Kopó Rozália állíttatott ezer koronás költséggel a régi talapzatra.²⁶

Erről szól a balszélen bevésett felirat:

MEGÚJÍTTATTA
KOPÓ ROZÁLIA

1892

²⁵ SzML. Keresztszámadások 1839/40-71-ig. I. o. Fasc. 21.

²⁶ Dósa-Szabó 1936. 246. és Dósa József kéziratos jegyzetei, 12. lap, valamint az EFL 178/1888. sz.

A részletekről Dósa József plébános 1892. november 1-jén kelt levele tudósít:

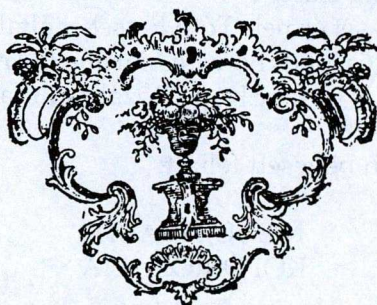
„Nagyméltóságú Érsek Úr! Kegyelmes Atyám! A kunszentmártoni templom belső pompájáak kiegészítéséhez feltűnően szükséges szobrok..., végre a templom téren volt fájdalmas Szűz szobra, Kopo Rozália által megújítva, sósikúti kőből, Martinelli Antal budapesti szobrász által elkészítettén, folyó hó 10-én lesznek illető helyeiken elrendezve.

Miután ezen szobrok a templom és környékének díszére válnak, miután az egyházvédnökség, velem egyetértve, intézkedett az iránt, hogy a szobrok elhelyezésük előtt művészileg felülvizsgáltassanak, és csak a bírálat kedvező ítélete után fogadtassanak el vállalkozó Andressi Anzelm-től, aki a szobrok felállításáért is felelősséget vállalt, és biztosan számíthatok a kitűzött időben leendő átadásra, alázattal esedezem Excellentiád kegyes színe előtt, méltóztassék engem felhatalmazni, hogy **az említett szobrokat november hó 11-én, Szent Márton védszentünk ünnepén megáldhassam!...**”²⁷

Az eltávolított régi szobor ábrázolási módja és további sorsa teljesen ismeretlen. Lehet, hogy a cserével egy népi műemlék esett áldozatul.

Martinelli alkotása, a művészi igényességről tanúskodó jelenlegi Piéta 1987 nyarán nyerte vissza eredeti szépségét. Nagy Ferenc esperes-plébános Balázs Antal rákóczi falvi restaurátorral kijavíttatta, aki a régi állapotnak megfelelően, időtálló anyag felhasználásával színesre festette. Mária ruhája – a Vértanúk Királynéjához illően – vörös színű, palástja, fejkendője kék. Ölében tartja a keresztről levett Jézus fehér lepellel takart holttestét.

A szobrot a hívek kegyelele állandóan friss virággal ékesíti.

²⁷ EFL. Kunszentmárton egyházi iratai, 1892.

KERESZTEK

A mezők, dűlőutak világának a múltból jelen életünkbe átívelő emlékei az útmenti keresztek. Jól látható helyen állnak, figyelemre készítetik a szemlélőt: egyszerű, erőteljes formájukkal, harmónikusan illeszkednek a tájba. Évszázadokat átéltek, olykor viharvert külsejükkel a falvaknak, városoknak történelmi levegőt kölcsönöznek. A vallásos kegyelet tárgyai ezek, amelyek nap mint nap emlékeztetik a hívő embert Krisztus megváltó kereszthalálára, de azt a gondolatot is sugallják, hogy az ember élete sem egyéb, mint állandó, folytonos kereszthordozás. Nem él olyan ember a földön, aki ne hordozná a maga keresztiének a súlyát. A mélységesen átélt hitből és annak gyakorlásából következett, hogy a régiek keresztet állítottak hála-ból, fogadalomból, az engesztelés szándékával, de nem volt ritka, amikor valamilyen tragikus esemény emlékét akarták ezzel megörökíteni.

Az útmenti feszületek valamikor jelentős szerepet töltöttek be a katolikus közösségek, így természetesen kunszentmártoni elődeink életében is. A keresztek az év folyamán, kisebb-nagyobb búcsús csoportokba rendeződve – különösen a nagybőjt időszakában – többször felkeresték. A vallási néprajz tudománya is számon tartja azt a régi kunszentmártoni szokást, hogy nagypéntek éjszakáján a jámbor hívek a városszéli keresztek-nél imádkozva, énekelve végezték a „Jézus-keresés” népi áhítatból fakadó, úgynevezett paraliturgikus szertartását.

Áldozócsüörtök hetében: hétfőn, kedden és szerdán, vagyis a keresztháró napokon a lelkipásztor vezetésével, körmenetben vonultak a feszületekhez. Sok helyen, így esetenként Kunszentmártonban is a keresztek közelében végezték a Szent Márk-napi búzaszentelést.

Katolikus magyar népünk számos keresztet, szobrot állított lakóhelyének jeles pontjain és a búzatermő határ útjainak elágazásánál. Ezek jó-részt egyes családok vagy egyházi közösségek, jámbor társulatok elhatá-rozásából jöttek létre.

A keresztek anyaga legtöbbször faragott kő, vagy műkő, de szívesebben alkalmazták a fát, mint a legtermészetesebb és a kereszt jellegéhez legkö-zelebb álló anyagot. A fakeresztre erősített olajfestésű pléh Krisztus-alak a félköríves tetőzettel néprajzi értéket kölcsönöz az egész építménynek. Az

útmenti és tanyai fészületek legtöbbször kerítéssel övezett, néhány négyzetméternyi kis kertben álltak és állnak ma is. E terület gondozása a család számára jelentett megtisztelő feladatot. A magánosok által emelt fészület csak akkor lehetett felszentelni, ha az állítató a halála utáni időre a **kereszt fenntartására megfelelő alapítványt tett.**

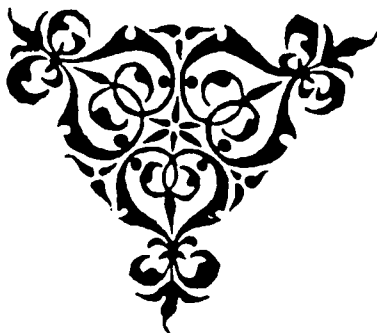
Amilyen öröndetes országszerte a helyreállított műemlékek megtekintése, olyan elszomorító és lehangoló látvány a régi kő- és fakeresztek visszafordíthatatlan romlása.

Az útszéli keresztek, az aprócska kápolnák, az öreg fák árnyékában álldogáló, kopott ruhájú kőszentek hozzátartoznak a vidék arculatához. Ha elpusztulnak, szegényebb lesz a táj, és veszít hangulatából is. Olyan kicsi már a mi országunk, hogy a határai között maradt értékekre nagyon, de nagyon kell ügyelnünk.

Ezért szükséges a még fellelhető keresztek óvása, szakszerű restaurálása, hogy jelenlétükkel megállásra késztessek a mai embert is.

A Kunszentmártonban található keresztek bemutatása a következő csoportosítás szerint történik:

1. Keresztek Kunszentmárton belterületén.
2. Temetői fészületek.
3. Határbeli keresztek.
4. Tanyai iskolák, keresztek, harangok.
5. Kunszentmártoniak által emelt keresztek a szomszédos határban.

KERESZTEK KUNSZENTMÁRTON BELTERÜLETÉN

Veres-kereszt

A város északi részén, a Körös védőgátján belül áll Kunszentmárton legrégibb, 1730-ban létesített keresztje. Nevét nem az alapítójáról, hanem színéről nyerte. A barokk talapzatból kinövő, széles fejezetű oszlopon álló rövid szárú kereszt és a görög ábrázolásokra emlékeztető Krisztus-test egyaránt vörös színűre festett kőből készült.

Felvetődhet a kérdés: a kereszt felállítása nincs-e összefüggésben valamilyen tűzvisszel, ehhez kapcsolódó fogadalommal, esetleg a községben annak idején szép számmal megtelepedő görög kereskedők vallásos áhítatával. A kérdés egyelőre megoldatlan marad, mert semmiféle írásos bizonyíték nem áll rendelkezésre.

Az is csak jóhiszemű feltevés, hogy a község újraterelítésének emlékére állították volna, mert a felirat erre egyáltalán nem utal, s csupán két név olvasható a latin szövegben.

Ifj. Dósa József nyugalmazott sályi plébános az 1910-es években másolta le a Veres-kereszt talapzatának szövegét, mely már akkor is rongálódott és hiányos volt:

HANC CRUCEM
ERRIGI CURAVIT
D FRAN GAT...
CUM FRATRE SUO
PAUO INCOLA
KUNSZENTMARTO
NENSIS AD

1730.

(Magyarul: E KERESZTET EMELTETTE GAT... FERENC ÚR PÁL TESTVÉRÉVEL, KUNSZTMÁRTONI LAKOS, 1730.)

Bár a felírás betűi töredékesek voltak és a gyakori bemázolás elsimította azokat, az 1910-es években jól olvashatók, kivéve a legfontosabb szónál, mely pedig a felállító nevét volna hivatva az utókornak elárulni. A keresztnevet biztosan jelzi a **FRAN** (a Franciscus rövidítése), de a vezetéknévből már csak az első három betű olvasható: **GAT...**, mely után még három betű következne. Nagyon valószínű, hogy a nevet régiesen két T betűvel **GATTSI**-ra (**Gács**i) lehetne kiegészíteni.

Eszerint Gácsi Ferenc állíttatta a keresztet Pál testvérével együtt.

A **VERES-KERESZT** fenntartására vonatkozólag az alábbi levéltári adatokat ismerjük:

Az 1814. évi Prael. Visitatio mint „Crux antiqua lapideá” említi meg, azzal, hogy alapja nem lévén, a hívek buzgósága tartja fenn.

Az 1862. november 23-i (1107. sz.) tanácsjegyzőkönyvi bejegyzés szerint „a **Veres kereszt**, miután annak fenntartási alapja nincs, Takács József felhívására kijavíttatott.” Ugyanekkor elrendelte a tanács, hogy a Veres kereszt a „**védgát innenső oldalára hozandó, nehogy az árvíz kártevésének kitéve maradjon.**”

1875. április 28-án (194. sz.) **Kiss István** (valószínűleg az istvánházi birtok tisztje) ajánlatot tett, hogy az öreg és romladozó **Veres kereszt** helyébe egy **öntött vas keresztet** állít.

E nagylelkű ajánlattal egyidejűleg a felvég lakosai közül többen, élükön **Cs. Molnár Ferenc**cel azt kérik, hogy a Veres kereszt maradjon meg, s ők hajlandók azt saját költségükön kijavíttatni. A város –helyesen – ez utóbbiak kérésének tett eleget, hogy a **Veres kereszt – Kunszentmártonnak ez a 145 éves, tehát legrégibb emléke** – eredeti alakjában megmaradjon. Kiss Istvánt pedig arra kérte a tanács, hogy nemes szándékát **más helyen** valósítsa meg, felállítva az **öntött vaskeresztet** például a serház előtti téren. Kiss István azonban nem ott, hanem a felső temetőben, egy elpusztult (valószínűleg a Sípos Erzsébet-féle) kőkeresztnek épségben maradt alapzatára állíttatta azt fel.²⁸

Ájzatosságok a Veres-keresztnél

A keresztjáró napok és a nagypénteki körmenetek kedvelt és elmaradhatatlan színhelye volt a Veres-kereszt. A paraliturgikus áhítatgyakorlatok kezdeményezése és megvalósítása a helyi Olvasó (Rózsafűzér) Társulat nevéhez fűződött. A társulat vezetője, a hírneves énekszerző és búcsúvezető Ökrös József céhmester ilyen alkalmakkor beszédet is intézett a résztvevőkhöz. Így történt ez 1885-ben, nagypéntek éjszakáján, miután a

²⁸⁾ Vö. Dósa-Szabó 1936. 244. és Dósa József jegyzetei: „Kunszentmárton története II.” 8.

templomban a stációjárást elvégezték, a nagy tömeg elindult processióval a keresztekhez köszönteni, s a Felvégen lévő, úgynevezett Veres-keresztnél Ökrös József terjedelmes „szentbeszéd” keretében értelmezte a hallgatóság előtt a Szent Olvasó titkait.²⁹

Az 1930. év nyarán szép ünnepség keretében, találó módon egyesítették Kunszentmárton újratelepítésének és a kereszt felállításának 200. évfordulóját. Érdemes a két helyi újság híryanagából néhány részletet idézni:

„Mint ismeretes, a régi Kunszentmártont a tatárok-törökök elpusztították, és így Buda felszabadítása után, amikor a magyar Alföld benépesítése fokozatosan megkezdődött, 1719-ben Kunszentmárton is új telepéseket kapott...” „De az már egészen feledésbe ment, hogy a városlapítás nehéz munkájának befejezése után, 1730. augusztus 10-én egybegyűltek atyáink mind egy szálig a Körös partján, a szabad ég alatt, és ott egy szívvel, lélekkel hálát adtak a Mindenhatónak, hogy új, boldog otthonba vezérelte őket. És hogy ezt a cselekedetüket késő unokáik számára, tehát a mi számunkra is megörökítsék: felállították az első keresztet, a „Veres kereszt”-et. Kunszentmárton fennállásának 200 éves évfordulóját nem ünnepeltük meg derék őseinkhez méltóan, mert 1919-ben igen rossz világ volt. De most az 1930. év folyamán pótolnunk kell ezt, és ugyanazon a helyen kell méltó keretek között hálát adnunk a Mindenhatónak 200 éves fennállásunkért, ahol őseink a város alapításának emlékkeresztjét örök időkre felállították a hálás utókor számára. A megünneplésnek széles rétegben kell megtörténnie: hatóságok, iskolák és az osztársadalom részvételével...”

Halász Imre polgári iskolai tanár vezércikkének sorai szárnyaló szavakkal zárulnak: „Vegyük hát körül kegyelettel ma mindnyájan egy szívvel-lélekkel azt az emlékkeresztet, azt az egyetlen ereklét, amit még őseink hagytak reánk. Legyen ez mindnyájunknak legkedvesebb emlék, mint eddig, érezzük ennek a ránk nézve nagy kincsnek értékét, és rajongjunk körül apáink emlékkövét gyöngéd szeretettel, nemes patriotizmussal. Adja Isten, hogy Kunszentmárton lakói a következő századokban is méltók legyenek szorgalom, bölcs előrelátás, hazaszeretet és mély vallásosság tekintetében Nemzetes Radits Istvánhoz és derék társaihoz!”³⁰

A kettős évforduló megünneplését 1930. augusztus 10-én vasárnap délelőttre tűzték ki. Kilenc órakor a templomban kezdődött az ünnepi szentmise, melyet a helyben időző Pintér Pál miskolci hittanár, volt kunszentmártoni káplán celebrált fényes papi segédlettel. Utána körmenetben vo-

²⁹ Józsa 1998. 237.

³⁰ Halász Imre vezércikke a „Kunszentmárton és Vidéke” c. hetilap 1930. augusztus 10-i számában.

nultak a Veres kereszthez, „melyet őseink a város második alapításakor, a jászapáti származásúak letelepülése alkalmával 1730. augusztus 10-én, kétszáz esztendeje állítottak fel.” A helyszínen Dr. Nagy Sándor káplán tartott szentbeszédet, Pintér Pál pedig imát mondott. Utána a körmenet vissza-indul a nagytemplomba, ahol a „Te Deum” hálaénekével és áldással fejeződött be a megemlékezés. Az ünnepségen a város hatósága teljes létszámmal vett részt.³¹

A kereszt felújítása 1973-ban

A Veres-kereszt – melyet már az 1875-ben felvett jegyzőkönyv is **öregnek és romladozónak** nevez – az 1970-es évek elejére felismerhetetlenségig szétmállott. Az idő vasfoga megemésztette a homokkőből készült építmény peremeit, díszítéseit és a keresztben függő Krisztus alakját. Csaknem az utolsó pillanatban fogott össze a környékbeli lakosság az ősi emlék megmentésére.

E nemes munkának és áldozatkészségnek a Veres-kereszt mellett lakó Hollósi János nyug. adóügyi csoportvezető volt a kezdeményezője. Felhívása során megmozdultak a Pozsonyi utcai lakosok: pénzzel, nyersanyaggal és közös munkával járultak a kereszt helyreállításához.

Az alapjaiban megerősített építményt cementes habarccsal vonták be, s a régi díszes formákat leegyszerűsítették. A talapzat cementszürkére fröcskölt négyzetes hasáb. Ebből emelkedik ki a sárga színűre festett, hengeralakú oszlop, melynek négyszögalakú fejezete zöld színt kapott. Az eredeti formát őrző rövidszárú keresztet élénk vörösre festették: műemlék jellegének és elnevezésének kifejezéseként. A kőkeresztre fémből készült Krisztus-alakot helyeztek. A létesítményt finom vonalú vasráccsal vették körül, és gondoskodtak virágosításáról, bokrosításáról is. A talapzat első oldalán vastáblára vésték a régi felirat szövegét, valamint a következő kiegészítést:

FELÚJÍTOTTA 1973 ÉVBEN:
HOLLÓSI JÁNOS, HORVÁTH JÁNOS,
BUJDOSÓ GERGELY, SZEPESI ISTVÁN.

Bár a helyreállítás módja műemlékvédelmi szempontból esetleg vitatható, mindenképpen dicséretes az a törekvés, kezdeményező készség, amely Kunszentmárton e legrégebbi egyházi emlékének megmentésére irányult.

³¹⁾ Kunszentmárton és Vidéke, 1930. július 27., 1930. augusztus 3., 1930. augusztus 10.

A környékbeli lakosok hithűségének és áldozatkészségének köszönhető, hogy a Veres-kereszt nem szálnalmas omladék többé, hanem Krisztus megváltó kinszenvedésének és halálának a jövő századokra is átmentett diadalmas emlékezete.

Kálvária

Ezzel a névvel az Érparton álló kőkeresztet illeti a lakosság. A kereszt és a rajta lévő Krisztus-alak homokkőből készült, hasonlóképpen a hármasszobor díszes talapzaton jobbról-balról álló Fájdalmas Szűzanya és Szent János, valamint a kereszt tövét átölelve tartó Mária Magdolna térdeplő alakja. Készítője ismeretlen, de az bizonyos, hogy a kereszt és a barokkos lendületű szoborcsoport művészi vésők alól került ki.

Egyébként a Kálvária a város Szfinxe. Nincs rajta semmi felirat, semmi tájékoztató jel, és senki – a legöregebb emberek sem tudják megmondani, mikor készült és kinek az áldozatkészségéből. Bizonyos csak az, hogy 1803-ban a községi térképen már jelölve van; említés pedig 1806-ban történik róla először, akkor is csak mellékesen, abból az alkalomból, hogy „az új veremek helye az Érparton a Kálvárián túl határozottatott meg.”³²

Az a tény, hogy Kovács Jakabné sz. Halada Katalin a Kálvária-kereszt fenntartására 1803 körül Szuhányi János kunszentmártoni plébános kezébe 20 forint alapítványt tett – mely alapot 1807. április 25-én, négy évi kamataival együtt a Tanács a saját kezelésébe vont³³ – arra a feltevésre enged következtetni, hogy a Kálváriát ez a nemeslelkű asszony, vagy pedig a férje: Kovács Jakab készítette, keresztény alázatosságból úgy intézkedve, hogy nevüknek semmi nyoma ne maradjon a szép emléken.

Akár ők építették a Kálváriát, akár más, valószínűnek látszik, hogy annak felállítása a **Szent Fábián és Sebestyén**, másként **Rókus**, vagy **Rozália-kápolna** (érparti kápolna) lerombolását követően történt, és pedig annak a helyén.

Midőn ugyanis a nevezett kápolnát 1789-ben „mint szükségtelent” lerombolták, gróf Eszterházy Károly egri püspök, a lebontáshoz még az előző évben megadván az engedélyt, úgy intézkedett, hogy a kápolna anyaga „részben oszlopoknak meghagyassék a kápolna helyén a célból, hogy a Kálváriának szolgáló három kereszt azokra felhelyezhető legyen.”³⁴

³²⁾ SzML. Kunszentmárton Tanácsjegyzőkönyv, X. 283. lap.

³³⁾ SzML. Kunszentmárton Tanácsjegyzőkönyv, X. 342. lap.

³⁴⁾ SzML. Kunszentmárton Tanácsjegyzőkönyv, VII. 52.

A három kereszt – melyről a püspöki levél említést tesz – valószínűleg kezdettől fogva ott állott a kápolna homlokzatán, mint ahogy a bontáskor felvett leltár említi: „kívül a Frontispiciumon: 3 kereszt, mely a Kálváriát jelzi; ezek mellett három vaskép: Mária, sz. János és Magdolna képe.”

A külső kápolna tehát (így is nevezték) Kálvária-hely is volt, s ezt akarta fenti rendelkezésével a püspök megmenteni.

Biztosra vehető, hogy a főpásztori rendeletnek megfelelően – mely tökéletesen fedte a hívek óhaját –, a lerontott kápolna homlokzatáról lekerült három keresztet a kápolna helyén állították fel. De az is bizonyos, hogy e három keresztet (igen kopottak lehettek már!) hamarosan felváltotta a művészi készítésű kőkereszt, mely a régi Kálvária helyére kerülve (egyéb-ként is Mária, Szent János és Bűnbánó Magdolna alakjaival e jellegét hangsúlyozva), méltán viseli a Kálvária nevet.

Ifj. Dósa József hallott olyan véleményt, mely szerint a kőkereszt a régi Telekről került volna be a községbe. Ez azonban nem valószínű. A régi Telken ugyan 1766-ban Palásti János hadnagy uram „Istenes Indulattyából emelt egy szent keresztet”³⁵ de arról nincs szó, hogy kő-keresztet, holott az ilyen jelzőt nem szokták elhagyni. Másrészt pedig, ha valóban kőkeresztet állított volna is, és ez került volna be a Telekről, érthetetlen, hogy arra Halada Katalin tett fenntartási alapot, nem pedig valamelyik Palásti utód; holott Halada Katalinnal majdnem egyidőben a keresztállító Palásti János fia, ifjabb Palásti János is tett a plébánosnál egy 20 forintos alapítványt, de nem a keresztre, hanem „a B. Szűz templomban lévő Statuájára.”³⁶

Bár a Kálvária-keresztnek 1803 óta 20 forint fenntartási alapja volt a község kezelésében, azt mindig a hívek buzgósága gondozta. Dósa György helybeli földbirtokos 1903-ban végeztette a legnagyobb szabású felújítási munkát, melyre – Dósa József plébános javaslata alapján – a kunszentmártoni születésű Nagy Nep. János temesvári szobrász kapott megbízást.³⁷

A restaurátor a Kálváriát alapjában megerősítette, a keresztet és az alakokat kitisztította, a hiányzó részeket kiegészítette, az egész kompozíciót

³⁵⁾ SzML Kunszentmárton Tanácsjegyzőkönyv, V. 63.

³⁶⁾ SzML Kunszentmárton Tanácsjegyzőkönyv, X. 342.

³⁷⁾ Részlet Nagy Nep. János szobrász 1902. szeptember 16-án kelt, Dósa József plébánoshoz intézett leveléből: „Hétfőn voltam odahaza az ünnepen, de nagyon sajnáltam, hogy nem találkozhattam Főtisztelendő Úrral, voltam a Kálvárián, megvettem magamnak a jegyzéseket és most itt küldöm a költségszámítást.

Méltóztassék a munkával engem megbízni; kifogástalanul, szépen, jól és művésziesen elkészítem, és a jövő héten hozzáfoghatok a munkához...” Plébániai Irattár, Kunszentmárton.

– festés mellőzésével – eredeti kőszíneiben meghagyta. A teljes megújításra és az új vaskorlátra Dósa György összesen 600 koronát fordított.³⁸

Végül nem hagyható szó élkül, hogy az 1789-ben lebontott érparti kápolna alatti kriptá volt Kunszentmárton fiatal plébánosának, az 1739. évi pestisjárvány alkalmával hivatása áldozatául esett Csombok Mihálynak nyugvóhelye, akit 1739. augusztus 26-án ragadott el a vész 36 éves korában, és a halottak anyakönyve szerint: „eltemettetett az új kápolnában.” Az új kápolna pedig – a régebbi Szentháromság kápolnával ellentétben – nem lehetett más, mint az érparti kápolna. Ennek a sírnak, illetve kriptának még ma is ott kell lennie, valószínűleg éppen a Kálvária kereszt alatt.³⁹

A kereszt kultusza

A Veres-kereszthez hasonlóan a Kálvária is színhelye volt a keresztjáró napokon tartott processióknak és a nagypéntek éjszakáján szokásos „Jézus-keresés” népi ájtatosságnak.

Éppen az ájtatoskodás népi jellegére vonatkozóan tette fel a kérdést az egri érseki hivatal 1883-ban, hogy mikor hozták be a nagypéntek délutáni keresztlátogatás szokását. Tóth Sándor apát, cz. kanonok és kunszentmártoni plébános a következőkben válaszolt:

„Hogy mikor jött szokásba ezen keresztekhez való körmenet, arról tudomásom nincs, sem pedig a plébániai levéltárban nyoma nem található, és így csak azt írhatom, hogy ezen körmenet a régi szokáson alapszik, már magam is a negyvenes években mint segéd lelkész vezettem a nagypénteki körmenetet a főtisztelendő Trangos József apát plébános idejében, azon 25 évi időszak alatt pedig, melyben én plébánoskodom, szinte minden évben ezen ájtatos körmenet megtartatott...”⁴⁰

Másfél évszázadon át élt az a szokás, hogy a többszáz főből álló radnai búcsúsokat harangszó és az itthon maradt hozzátartozók, érdeklődők sokasága kísérte a város határáig. Kereszttel, lobogókkal indultak útnak, de rövid ájtatosságra megálltak az érparti Kálváriánál, ahol a következő ének hangjai mellett kezdték a nagy lelki élményeket ígérő zarándokutat:

Emeljük fel szemünket e magos keresztfára,
Mielőtt elutaznánk városunkból Radnára,
Fohászkodjunk, imádkozzunk,
Mondván: Uram Jézus, könyörülj rajtunk.

³⁸⁾ A javítás munkálatairól és Dósa György földbirtokos családjáról 1903. május 21-én a kereszt előtt Sáray Albert fényképfelvételt készített. Az értékes fénykép ifj. Dósa József ny. plébános hagyatékából 1970-ben birtokomba került. J. L.

³⁹⁾ Vö. Dósa-Szabó 1936. 236-238. és Dósa József jegyzetei, 5-7.

⁴⁰⁾ Tóth Sándor apát-plébános 1883. augusztus 22-én kelt levele. EFL. Kunszentmárton egyházi iratai. 252/1883. sz.

Addig is még itt állunk, Jézust tartunk szívünkben,
Itthonvalókat bízunk szent gondviselésedbe,
Óh őrizd meg, védelmezd meg,
Minket pedig ez utunkban segíts meg.
Óh el ne hagyj, velünk maradj,
Uram Jézus kérünk, hogy Szent Lelket adj.

Amen.⁴¹

1990-től a Kármel kápolnájában tartott úrnapi körmenethez kapcsolódva esetenként a négy szabadtéri oltár egyikét a Kálvária előtt állították fel.

Még romjaiban is szép

A Kálvária szoborcsortja az 1990-es évek elején is látszólag jó állapotban volt, csupán a kereszt mellett álló Szent János apostol feje vált le a törzsről, s az esés következtében darabokra tört. Már éppen a helyreállítás módzatainak gondolkodtak az illetékesek, amikor az **1994. május 18-ára** virradó éjszakán szörnyű dolog történt. Példátlan erejű vihar zúdult a városra, eget-földet rázó villámlással, mennydörgéssel kísérve. A Kálvária szomszédságában lakó Doba család tagjai tanúsították, hogy az éjszaka közepén óriási dörgés közepette villám csapott a szoborcsortba, és az egész kompozíció azonnal megsemmisült.

A középső talapzaton csupán egy csonk maradt, így most már felismerhetetlen, hogy mit ábrázolt valamikor.

Négy év telt el a tragédia után, amikor az Új Néplap 1998. április 2-i számában fényképpel illusztrált cikk jelent meg a talapzatig lepusztult Kálvária-emlékműről. Az újságíró járókelőket szólaltatott meg, akik elképesztő tájékozatlanságot tanúsítottak a keresztre vonatkozó ismereteikről.

„Akárkit kérdez az ember, mindenki mást mond. Egy közelben lakó szerint gyönyörű Mária-szobor állt itt valamikor (!), ám a suhancok ledöntötték(!). Egy másik férfi szerint a Jézust ábrázoló alkotás lehetett volna szebb is, de azért sajnálja, hogy lebontották(!).

Most akkor mi az igazság? Pedig pár éve még állt a mű, érthetetlen, hogy miért ennyire eltérő az évtizedek óta a környéken élők emlékezete.⁴²

Megbízható források szerint (!) Szentháromság-szobor állt Kunszentmárton város határában (!). Ám egyrészt anyaga homokkő, s ezért jobban megviselte az időjárás, másrészt egyszer még a villám is belecsapott, megmenteni nem lehetett.

⁴¹⁾ Barna 1991. 67-101.

⁴²⁾ Erre csupán egyetlen magyarázat van: a vallási kultúra teljes hiánya. De az se mindegy, hogy a riporter kiket kérdez meg!

Azóta áll a város határában magára hagyatottan és megcsúfoltan, pedig valamikor tényleg szép lehetett.”

Az Új Néplap 1998. április 30-i számában B. L. (Kunszentmárton) aláírással nagyon jó válasz jelent meg. Ebből érdemes néhány bekezdést idézni:

„Csaknem harminc éve lefényképeztem az emlékművet, amit elküldök, mert feltételezem, hogy a lap olvasóit érdekli, hogyan is nézett ki, milyen szép látványt nyújtott a Kálvária-emlékmű régebben, amikor még eredeti állapotában, épségben állt.

A műemlékekben oly szegény Kunszentmárton egyik egyházművészeti ékessége volt a belterület szélén, az érparti magaslaton a kármelita rendház és a volt „Nostra” közelében található egyházi emlékmű. Akár képeslevezőlapot is készíthettek volna róla.

Nagy kár érte, hogy ilyen szomorú sorsra jutott. Jó lenne, ha az egyház és az önkormányzat helyreállíttatná, restauráltatná.

Bár egyetértek az Új Néplapban megjelent cikk azon megállapításával, miszerint az emlékmű „még romjaiban is szép”, de véleményem szerint ez aligha nyújthat vigaszt azok számára, akik jelenlegi állapotában látják, akik szemtanúi egy Kálvária-emlékmű „kálváriájának”.

Juhászkereszt

A mai Köttön utcának (elterjedtebb nevén: Juhászkereszt utcának) a Körrös-partra torkolló végén áll a Juhászkereszt, amely – mint neve is mutatja – a lakosság egykor oly nagyfontosságú tevékenységére, az állattartásra utal. A földművelés mellett ez biztosította a megélhetés feltételeit.

A pásztorkodással járó közösségi életmód nemcsak az emberi együttműködés szép példáját adta, hanem a hithűség és jámborság növekedését is elősegítette. A keresztet – a terméskőből készült talapzat teljesen ép felirata szerint –:

ISTEN DITSŐ-
SÉGÉRE RED PRIV
KUN SZ-MÁRTON
JUHÁSZAI
FELÁLLÍTTATTÁK
KÖZÖNSÉGESEN

1806.

A talapzat baloldalán:

ÚJÍTA-
TÓDOT 18-
36. ESZT.

A legújabban bevéselt szöveg az első oldalon olvasható:

ÚJÍTATOTT 1930.
JUHÁSZKERESZTUTCAI LAKOSOK
ÁLTAL.

A kereszt eredetileg egészen kőből készült, melyet később – ismeretlen okból – az eredeti kőtalapzat meghagyásával fakeresztre cseréltek ki. Ez azonban az 1929. év folyamán elkorhadt, s a harmadik felirat tanúsága szerint 1930-ban állították helyére a cementből készült keresztet – ugyan-csak a régi alapra. A Krisztus-test festett plébából készült. Hasonló kivitelű a kereszt tövéénél térdeplő Szent Vendel és a kisbárány alakja.

A vasráccsal körülvelt keresztet a jámbor kunszentmártoni juhászok áldozatkészsége hozta létre 1806-ban. Erre a célra Tzimer Mihály és juhásztársai már 1801-ben 116 frt. 30 krajcárt adtak össze.

A keresztet Szuhányi János plébános személyesen rendelte meg a deméndi (Heves megye) kőbányában, kétszer is járva ott ez ügyben.

A kamatozásra kihelyezett tőke beszédésének nehézségei késleltették 1806-ig a kereszt felállítását.⁴³

A kereszt fenntartására vonatkozó **alapító levél** így hangzik:

„Mi alább írottak több Juhász társainknak is nevekben és személyekben kötelezzük mind magunkat, mind Juhász Sucessorainkat arra, hogy a mely Kő-Keresztet keresztényi buzgó indulatunkból az országút mellé, nevezetesen a Körös vize partyára fel-állítani készítettünk légyen, annak állandó fundatiójára olly Conditis alatt Negyven Rh forintokat ajánlottunk és effective adtunk is, hogy azon Summa mai naptól kezdvén Interesse elocáltasson és annak szaporodásából Conserváltasson is.

Sig. Kun Szent Mártony die 6. Április 1807.

⁴³⁾ SzML. Kunszentmárton Tanácsjegyzőkönyv, X. 206., 210., 216., 222. lap.

Mi előttünk

Balla Jakab + Ord. Bíró	Tzimer Mihály	Juhásznak	K + V
Tótt Demeter sk. Tanácsbéli	Udvarnoki Ferenc	Juhásznak	K + V
Gácsi József sk. Tanácsbéli	Andratsek Márton	Juhásznak	K + V
Belágyi György sk. Tanácsbéli	Udvarnoki László	Juhásznak	K + V
Imre János sk. Ord. Notarius	Nyolczujjú József	Juhásznak	K + V''
(K+V: kezevonása)			

Az alapítólevélhez szabályszerű jelentést is csatoltak, amely kimondja, hogy a 40 forintos fenntartási alapítványt Kunszentmárton Város tanácsa kezeli. Az alapító levelet a tanács még ugyanaz év (1807) április 18-án nuprotocolláltatta azzal, hogy a befizetendő összeg kamatozásra ki fog helyezettetni.⁴⁴

Majzik János alesperes, helybeli plébánosnak 1809. július 1-jén a Tanácshoz küldött jelentése szerint: „A helybeli juhászok által 1807. április 1-jén a **Körös-parton felállított Kő Kereszt fenntartására tett 40 forintot** Tzimer Mihály juhász hozzá beadván, Udvarnoky Ferenc juhásznak Contractus mellett 6%-ra kiadta.”⁴⁵

A 40 forintos alapítvány értéke a devalváció alkalmával 14 forint 57 krajcár-ra csökkent. Az összeg később a kamatok kamataival 39 Vfrt 29 krajcár-ra növekedett, ebből 19 forint 29 krajcárt a kereszt javításának költségeire Udvarnoki Ferenc, Kofercz János és Kiss István juhászoknak 1825. február 10-én kiadtak, míg 20 forint, mint fenntartási alap, továbbra is a város kezelésében maradt.⁴⁶

A kereszt megújítása és felszentelése: 1930

A kőalapon álló fakereszt száz eszendő múltán elkorhadt. A helyi lapban lírai hangú írás hívta fel a figyelmet a pusztulásra: „Ha arra jártam csendes, holdvilágos estén, mindig megemeltem előtte a kalapom. A hold gyenge, misztikus fényében a barnás fakeresztre szegezett Krisztus képe – úgy láttam, mindig mosolyog. Juhászkereszt... Százhuszonnégy éve, 1806 óta szélben, viharban, fényben, napsütésben hirdeti ott a világ megváltását...”

Most elkorhadt... Megmaradt csonkja néz esténként a nyájas holdvilágfényben úszó csillagos égre... Fordított tükörképe a Körös-kanyar sima

⁴⁴⁾ SzML. Kunszentmárton Tanácsjegyzőkönyv, X. 345. lap.

⁴⁵⁾ SzML. Kunszentmárton Tanácsjegyzőkönyv, XI. 168. lap.

⁴⁶⁾ SzML. Kunszentmárton Tanácsjegyzőkönyv, XI. 651., továbbá Fasc. 21. g. No 4. és Tjkv. XV. 14. Vö.: Dósa-Szabó 1936. 244. és Dósa József kéziratos jegyzetei, 6.

tükrén felkiáltó jel, s mintegy belekiált a csendes éjszakába. Állítsuk fel újra!

Hol vagytok juhászok? Tilinkótok hangja régen kihalt e Körös-öntözte rónáról... A régi Juhászok helyébe lépjen most a Nyáj, élükön a terelő Juhászokkal. S összefogva Nyáj és Juhász, az egy Pásztor segítségével állítsuk fel újra!”⁴⁷

A „Juhászkereszt” utcai lakosok az 1930. év tavaszán saját költségükön rendbehozatták a keresztet. Az építési és festési munka 295 pengőbe került, melyhez Benke József, Kiss József, Pugner Mátyás 35-35, Dósa Lajos, Dósa György 20-20, Kiss István 15, özv. Barna Mihályné, Doba János, Doba Joachim, Gulyás Balázs, Harangozó János, Lengyel István, M. Kovács Erzsébet ugyancsak 15, Dósa János, Kurucz Elek 10, özv. G. Balláné Kiss Mária 5 pengővel járult hozzá.

A keresztet Pál István kőfaragómester készítette cementből, a Krisztus - és a Szent Vendel-képet pedig Tóth János festette.

A felszentelési ünnepséget nagy tömeg jelenlétében 1930. április 13-án, vasárnap délután tartották. Az ünnepélyes szertartást Timon Zsigmond apátplébános végezte, prédikációt pedig Dr. Nagy Sándor hitoktató-káplán mondott.⁴⁸

A mai állapot

Szokatlan és eltérő az ábrázolások anyagának összeválogatása: a talapzat kőből, a kereszt cementből, a Krisztus-test és a térdeplő Szent Vendel alakja bádogból készült.

A báránnyal és kampós bottal ábrázolt jószágpátrónus egyébként a kereszt fő jellegzetessége, hiszen sehol az Alföldön nem állt oly nagy becsben a nép előtt a skót hercegi családból származó Szent Vendel, a pásztorok védőszentje, mint a Jászságban és a Nagykovácsiban, ahol a juhtenyésztés volt a lakosság egyik megélhetési forrása.

Talán nem tűnik erőltetett magyarázatnak az a megállapítás, hogy a Juhászkereszt gazdag jelentéstartalmat hordoz. Hiszen Jézus maga a „jó Pásztor”, aki életét adja juhaiért, de ugyanakkor az „Isten Báránya”, aki elveszi a világ bűneit. Születését a betlehemi puszta pásztoroknak adták tudtul az angyalok. Bibliai igazságok adják meg a kedves népi műemlék máig is érvényes időszerűségét.

Az 1806-ból való terméskő-alap és az 1930-ban állított cementkereszt, valamint az építményt keretező vasrács teljesen ép és hibátlan. A bádogra

⁴⁷⁾ „Elkórhadt kereszt.” Kunszentmárton és Vidéke, 1930. február 2.

⁴⁸⁾ Kunszentmárton és Vidéke, 1930. április 6., április 13., április 20.

festett Krisztus és Szent Vendel alakja azonban időnként a felismerhetetlenségig berozsdásodik.

A korpust az 1960-as évek elején festette át olajfestékekkel Jernei Irma Irén szerzetes-tanárnő. Szent Vendel alakját azonban annyira elemésztette a rozsdaság, hogy kénytelenek voltak eltávolítani a helyéről. Így a kereszt egyidőre elvesztette leglényegesebb sajátosságát.

A teljes helyreállítás Nagy Ferenc esperes-plébános idejében, 1983 tavaszán történt. Ugrai Lajos vaslemezből alakította ki a felfeszített Jézus és a térdeplő Szent Vendel, valamint az INRI-tábla körvonalait. Az alakok újrafestése T. Varga Ilona martfői festőművész-tanár tehetségét dicséri. Ecsetvonásai jól kifejezik a vértől ázott Krisztus-test halálkínját, ugyanakkor visszaadja az ábrázolás népies báját is. A kereszt tövéénél újra látható a pásztorként megjelenített Szent Vendel alakja. Lábához kisbárányok simulnak.

A szükséges átfestés és lakkozás munkáját az utóbbi évek folyamán Seres Katalin Avita szerzetesnő végezte. A kompozíció környezetének parkosításáról, a virágdíszítés folytonosságáról a Köttön utcában lakó KISS ZOLTÁN gondoskodik.

A kereszt jelenlegi állapotában példaként szolgálhat az egyházi műemlékek szakszerű helyreállítására. Az „Élet és Tudomány” 1983. február 18-i számában Winkler Ferenc így figyelmeztet:

„Az egykor oly gyakori pléhkrisztusokból ma már csak keveset látni. Vigyázzunk tehát rájuk!” A Juhászkereszt felújítása a múlt emlékeinek ezt a féltő szeretetét és a hagyományok ápolásának tisztaságát tanúsítja.

Kossuth utcai kőkereszt

A Kossuth utca északi oldalán, Papp Péter szűcsmester – azóta lebontott – háza mellett 1929-től 1987-ig állt a kőből faragott, szépművű kereszt, melyet alapítójáról régen Kurucz-féle keresztnek is neveztek.

Eredetileg fakereszt állott a helyén, festett pléhkorpusszal. Erről már semmi biztos adatunk nincs, csak annyi, hogy Józsa-keresztnek hívták. Valószínű, hogy a Kossuth utca közelében lévő régi bezárt temetőből (az ún. Tóth-féle kertből) helyezték át, és neve onnan ered, hogy az ugyancsak a Kossuth utcában lakó Józsa család tagjai gondozták s bizonyára újítták is.

A fakereszt pusztulása után a régi alvégi temetőből került ide a Kurucz-féle kőkereszt: INRI felirattal és plasztikusan kiképzett Krisztus-testtel. A kereszt tövében szikla-utánszat és koponya látható. Díszes vasráccsal körülvett talapzatának felirata:

AJTATOS
BUZGÓSÁGGAL
ÁLLÍTATTA
KURUTZ JÁNOS
SZENÁTOR ÚR

1826.

ÁTHELYEZTETETT
KUNSZENTMÁRTON KÖZSÉG
KÖZÖNSÉGÉNEK ADOMÁNYAIBÓL
1929. ÉVBEN

A Kurutz-féle kereszt története

Az alvégben nyitott első temető területén – a mai Csongrádi uca túlsó végén – állíttatta fel a jelzett kőkeresztet Kurucz János tanácsbéli (szénátor) 1827-ben, s ezt a szándékát már 1826-ban kinyilvánította a Tanács előtt.⁴⁹

Az alapítólevél szószerinti szövege a következő:

„Foundationális Levél

Mellynek ereje mellett alább írott, az alsó Temetőben általam mostan fel állított Kő Kereszt állandóságára és további jó karban való fen tartására nézve azon 40 frt az az negyven Váltó forintokat, mellyekkel Ferentzi Márton helybéli lakos nekem tartozik, állandó és örökös fundatióképpen ezenel assignálom és által adom. Mellyhez képest ezen 40 frtok a mai naptól fogvást a többi efféle fundatiókkal lészen egyenlőre tractálandó.

Adván ezen foundationális Levelemet

Kun Sz. Mártonyba 2. Maji 1827.

Kurucz János s.k.
Senátor.”

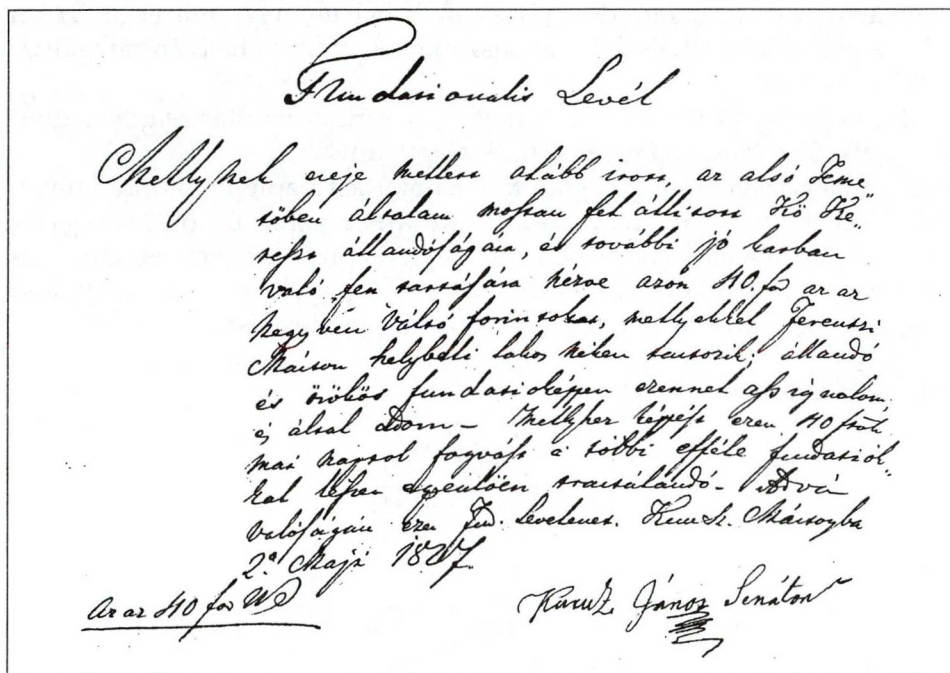
Az összegről Ferentzi Márton egyidejűleg, a fenti értelemben Tóth András Ord. Bíró és Bozóky Lajos V. Notarius előtt contractust állított ki, 1833. május 1-jén pedig befizette a tartozását.

Sajnálatos, hogy sem az alapítólevélből, sem egyéb iratokból nem tűnik ki az impozáns kőkereszt készítőjének neve és személye.

⁴⁹⁾ SzML Kunszentmárton Tanácsjegyzőkönyv, XV. 380. – A Foundationális Levél eredeti példánya a Szolnok Megyei Levéltárban található.

A kereszt áthelyezése

A jeles eseményről a helyi sajtó a következőképpen számolt be: „1929. október hó 13-án, vasárnap délután ünnepélyes körmenetben vonult a hívek serege a papság vezetésével a felső temetői kápolnához. Az elkorhadt Józsa-féle fakereszt helyébe a napokban felállított kőkeresztet, mely a főutca szívében most már szilárdan áll, a körmenet keretében szentelte meg Timon Zsigmond apátplébános. Alkalmi rövid beszédben Gáll Gyula hitoktató káplán méltatta a kereszt diadalát. A régi keresztet 1826-ban Kurucz János szenátor emeltette.”⁵⁰

17) KURUTZ JÁNOS ALAPÍTÓ LEVELE A KERESZT FELÁLLÍTÁSÁRÓL (SZML)

Legújabb fejlemények

Egyik legszebb köztéri keresztünk történetében sajnálatos változás állt be 1987 nyarán. Az új autóbusz-pályaudvar építése miatt a városi tanács – a plébánia hozzájárulásával – eltávolította helyéről és az alsó temetőbe vitette.

Azóta ott hever a bozót alatt, darabokra törve. Helyreállításáról még csak elképzelés sincs.

⁵⁰⁾ Kunszentmártoni Híradó, 1929. október 20. Egyébként Kurucz János szenátor vörösmárvány síremléke az egykori temető helyén lévő szántáson még ma is megtalálható. (Szövegét lásd a régi alsó temető történeténél.).

A Laki Oláh kereszt

A pléhkorpussszal ellátott fakeresztet Laki Oláh István állíttatta az alsó erdő melletti telkén (közvetlenül a Körös-gát város felőli tövében) az 1888. év folyamán.

Dósa József plébános 1888. július 30-án kelt leveléből, melyet Samassa József egri érsek címére küldött, az alábbi részletek tűnnek ki:

„Laki Oláh István kunszentmártoni lakos, földmíves, hívem a mellékelt 282/1888. számú tanácsi végzés szerint s miről magam is meggyőződést szereztem, saját birtokán, de egészen nyílt helyen, nagy mezei út szélén **fakeresztet állíttatott**, és azt a köztiszteletnek átadni óhajtván, **megáldatásáért esedezik**.

Mit, hogy annál inkább kiérdemeljen, a kereszt fenntartásáról is gondoskodik, 21 forintot ajánlva fel örök alapítványként.

Bár a tanácsvégzés nem fogadott el fenntartási alapítványt, indokolván ezt azzal, hogy saját birtokán állíttatá a keresztet, én bátor vagyok Excellentiád magas figyelmébe ajánlani ez alapítványt azért is, mert nagyon óhajtandónak tűnik föl előttem az itt mély gyökeret vert alapítványi kezelés lassú átalakítása, vagy legalább némi módosítása...”⁵¹

A kereszt felirata:

ISTEN
DICSŐSÉGÉRE
FÖLEMELTETTE
L. OLÁH ISTVÁN
ÉS NEJE
ZSÍROS ÁGNES
1888.

ÚJÍTVÁ:
1946.
HUSZÁR JÓZSEF

⁵¹⁾ Vö.: Kunszentmárton egyházi iratai. EFL, 1254/1888. Dósa József plébános a szabályszerű jelentés két példányát bemutatta s a 21 forint alapítványi összeget utalványon beküldte. A jóváhagyás hamarosan megérkezett: „3114/1888. Ezen ájtatos alapítványt érsekhelyettesi joghatóságomnál fogva jóváhagyom, s annak 21 = huszonegy forintot tevő tőkéjét mai napon az alapítványi hivatal kezelésére bízván, kötelességökké teszem a kunszentmártoni időszéri intőszeknek, hogy e keresztnek mindenkor lelkiismeretesen gondját viseljék. Kelt Egerben, 1888. évi augusztus hó 2-án. Szele Gábor sk. érseki helyettes.”

Hiába növekedett azonban háromszorosára az alapítványi betét, az első világháború utáni infláció semmivel tette egyenlővé. A kegyelet érzése erősebb volt a pénz értékénél. Eleinte a család tagjai, később az erre lakók nem engedték, hogy az Oláh-kereszt elpusztuljon. Az idő vasfoga természetesen kikezdte a plébából készült korpuszt. Az 1969-ben lefényképezett kereszten már felismerhetetlen volt a felfeszített Krisztus alakja.

Az alsó-körösparti lakosság összefogása végül is megmentette a teljes pusztulástól a régi emléket. 1992 nyarán történt a felújítás. Augusztus 2-án, vasárnap délelőtt szép ünnepség keretében ment végbe a kereszt felszentelése.

Laki Oláh István alkotása újra régi szépségében áll előttünk.

A művesen faragott fakereszt szilárd talapzaton áll. Vaslemezre festett Krisztus-alakja népművészeti értékű megjelenést kölcsönöz az egész kompozíciónak. Elhelyezése és környezete példaértékű.

A megújítás elsősorban az áldozatos lelkű lakosság jószándékát dicséri, de név szerint is elismerést érdemel idős Szanda Lászlóné, akitől a helyreállítás gondolata származik; a három testvér: Szanda László, István és András, valamint Varga Róbert és Patkó András, nemkülönben a Városgondnokság a tereprendezés színvonalas munkájáért, Veres István, a választókörszék önkormányzati képviselője az utánjárásért, Kiss László asztalos a kereszt kivitelezéséért, Ugrai Lajos a vasmunkáért, Seres Katalin Avita nővér, a Miasszonyunk Iskolanővérek rendtagja a felfeszített Krisztus alakjának művészi újrafestéséért, de nem utolsó sorban a felszentelést végző Nagy Ferenc esperes-plébános, akinek szívügye volt a Laki Oláh kereszt méltó helyreállítása.⁵²

⁵²⁾ Szemelvények Józsa László önkormányzati képviselőnek a kereszt szentelése alkalmával elmondott ünnepi beszédéből. (Kunszenti Hírek, 1992. augusztus. 1-2. oldal).

TEMETŐI FESZÜLETEK

A Tóth János-féle kőkereszt a felső temetőben

1851-ben, a déli irányban tovább kiterjesztett felső temetőben Tóth János állíttatott egy hatalmas, még mindig teljesen ép kőkeresztet, saját anyagából kifaragott Krisztus-testtel s a kereszt tövében lévő koponyával. A rendkívül szép szobrászmunka kivitelezője ismeretlen.

A talapzat felirata:

AZ
ISTEN DITSÓSÉGIRE
FELÁLLÍTATTA EZEN
KERESZTET

TÓTH JÁNOS

AJTATOS BUZGÓSÁGBUL
1851-DIK ÉVBEN
NOVEMBER 3-IK NAPJÁN

„Az 1851. évben Tóth János Tanácsnok a felső Temetőben általa felállíttatott kőkeresztre fundatióban lefizetett 100 Vfrt-ot.”⁵³ Ugyanez a tanácsjegyzőkönyvben, 1851. július 5-én: „Tóth János tanácsnok a felső temetőben egy kőkeresztet szándékozáván állítani, fenntartási alapul 40 Pfrt-ot ajánl.

Határozat: Keresztényi méltánylattal fogadva, a Plebános úrnak bejelenteni és a 40 Pfrt a keresztalap pénztárba helyeztetni rendeltetik.”⁵⁴

A kereszt mögötti kőemlékkel jelölt sírban nyugszik az alapító, aki 1852-ben halt meg. A földbe süppedt sírkő feliratából már csak ennyi olvasható (1974-ben):

⁵³⁾ SzML Keresztszámadások 1839/40 – 1871. 50.

⁵⁴⁾ SzML Kunszentmártoni Tanácsjegyzőkönyv XXII. 292.

E SÍR FEDI
TÓTH JÁNOS
HAMVAIT
ÉLT 55 ÉVET
1852...

Ugyancsak e kereszt közelében temették el az 1858-ban elhunyt Valeszkai Trangos József apátplébánost is.

A keresztalapító Tóth János özvegye: Benke Julianna tovább jótékonykodott. 1852-ben „az elhunyt hívek tiszteletére” kis harangocskát adományozott a felső temető részére, s annak fenntartására kötelezvényben 50 Vfrt alapítványt tett.

Özv. Tóth Jánosné Benke Julianna 100 forintot hagyományozott arra a Mária-képre is, amely a templom lecke-oldalán, a szentély és hajó összeshögellésénél látható.⁵⁵

A Greiffel-féle fakereszt az alsó temetőben

Az alsó kápolna mögötti temetőrész első keresztje az úgynevezett Greiffel-féle útszéli fakereszt – festett bádokkorpusszal, csillagokkal díszített félköríves tetőzettel –, melyet 1792 körül Greiffel György serfőző állíttatott „a Körös partján, a serház közelében, attól mintegy 50 öl távolságra.” Fenntartására 1792. december 10-én 20 Rhforintot adott át Horváth Ferenc plébánosnak, akitől aztán 1795. április 23-án Udvardy Ignác plébános vette át, tőle pedig 1804-ben a városi tanács kezelésébe került, amely 1307 sz. határozatával gyümölcsözés végett kihelyezte.⁵⁶

Az alapítvány a devalváció után 1813-ban 27 frt 50 krajcár „oh Bankót”, váltó cédulára redukálva pedig 5 forint és 38 krajcárt tett ki.⁵⁷

A Greiffel-féle kereszt 70 évig állott a serház előtt, **mai helyére 1864-ben került.**

Az új alsó temető helyét 1863-ban 5000 négyszögöl területben jelölték ki. Felszentelésére 1864. július 3-án került sor. Mivel kereszt-állításra nem akadt vállalkozó, a Greiffel-féle fakeresztet kijavítva az alsó temetőbe helyezték át, Bozóky Mátyás akkori főbíró, mint serháztulajdonos engedélyével. A tanácsjegyzőkönyvek így írják le az eseményt:

⁵⁵⁾ Dósa József kéziratos jegyzetei: Kunszentmárton története II. 23.

⁵⁶⁾ SzML Kunszentmártoni Tanácsjegyzőkönyv IX. 427.

⁵⁷⁾ SzML Kunszentmártoni Tanácsjegyzőkönyv XI. 515.

1864. július 2.

Kovács László tanácsnok, városgazda jelenti: a kereszt kijavítva felállítatott, s így mi sem gátolja az **1864. július 3-ra kitűzött temetőszentelést.**⁵⁹

A régi kereszt felirata szerint 1879-ben végeztek rajta javítást.

Legutóbb 1946-ban történt nagy átalakítás, amikor vihar döntötte ki a korhadozó keresztet. Helyére a régi tartozékok felhasználásával és a pléh-korpusz átfestésével új fakeresztet állítottak.

1946. november 1-jén szentelte fel Dr. Kiss Péter prépost-plébános.

A kereszt törzsébe vésett felirat:

ISTEN
DICSŐSÉGÉRE
ÁLLÍTTATOTT
1946.
október 25.

A Greiffel-féle fakereszt és a berozsdásodott bádoggal igen jól sikerült újrafestését **Gergulits Ilona** végezte **1971. nyarán** ájtatos buzgóságból, nagy hozzáértéssel.

Alsó temetői vaskereszt

Az 1907. vagy 1908. évben nyugati irányban is megnagyobbított alsó temető ez alkalommal újabb kereszttel – immár a harmadikkal – gyarapodott.

A málladozó téglalapon felállított szépművű öntöttvaskeresztet napjainkban már a rozsda emésztí. Pedig nagy kár elhanyagolni! A felállítás körülményeire vonatkozólag semmilyen szöveg nem található rajta. (Dósa József sem említi írásaiban.) A kereszt szárán, a korpusz alatt vastábla látható. Ezen felirat lehetett, de a rozsda olvashatatlaná tette.

Kevés jószándék kellene csak, és ügyeskezdő emberek rendbe tudnák hozni ezt az értékes emléket is.

⁵⁹⁾ 213. sz. Vö. Dósa-Szabó 1936. 244. és Dósa József kézírata, 24.

HATÁRBELI KERESZTEK

Telekhalmi kereszt

A régi Telken – kimutathatólag – Palásti János, ki hasonló nevű apjával és Mihály nevű testvérével Hatvanból költözött Kunszentmártonba, állított elsőként keresztet 1766. szeptember 28-án, minden valószínűség szerint az akkoriban beigazolt nemességének örvendetes hatása alatt.

A tanácsjegyzőkönyv így emlékezik meg erről:

„Palásti János hadnagy Uram Istenes indulattyából a **régi telken** szent keresztet emelvén, idehaza szent Misét hallgatván, Processióval kimentünk és ottan Praedicatiót hallgatván, vissza is énekszóval és egyéb ájtatossággal jöttünk.”⁶⁰

A keresztről tehát csak annyit tudunk, hogy a Telken állott, a hely pontos és határozott megjelölése nélkül. Valószínű, hogy a Telekhalomról, mint legkiemelkedőbb magaslatról (a középkori Kunszentmárton templomának feltételezett színhelyéről) van szó. Hivatalos írások a továbbiakban nem említik.

1847-ben már kifejezetten a **Telekhalomtetőn**, – a belső ugarak sarkánál, a Szentandrásra és Szarvasra vezető út mellett – állíttatott „egy jó erős keményfából” készült keresztet Kiss József tanácsnok úr, János és Antal testvéreivel együttesen, és fenntartási alapítványul 100 Vfrt-ról szóló kötelezvényt adtak át a Tanácsnak. A vállalt összeget 1848-ban be is fizették.⁶¹

A telekhalmi kereszt emléke ma már csak nevében él. Jogutódának a telekparti iskolánál 1912-ben állított kőkereszt tekinthető.

⁶⁰ SzML Kunszentmárton Köztanácsi jegyzőkönyv V. 63.

⁶¹ SzML Kunszentmárton Köztanácsi jegyzőkönyv, XXI. 673. és Keresztszámadások 1839/40 – 1871-ig. Vö.: Dósa-Szabó 1936. 245. és Dósa József jegyzetei, 17.

Balázs-kereszt

A szentesi műút és a vasútvonal mentén, a Veker felé vezető „vezérút” sarkán lévő dombon elhelyezett fakereszt (bádog korpuszal) régebben **Gulyás-kereszt**, később **Balázs-kereszt** néven vált ismertté.

Az első ún. Gulyás-keresztet 1787 körül a Gulyás testvérek: **Gulyás György, Pál és István** állíttatták, akik 1802-ben megújítva azt, fenntartására 15 Rfrt alapot tettek letétbe.

Az alapítólevél hiteles szövege a következő:⁶²

„Alább írottak Psentium per vigorem attestállyuk azt: Hogy, valamint ennek előtte circiter 15 esztendőkkel a **belső Nyomáson lévő Halmon**, önként és Atyafiságos egyességből Új Fa Keresztet fel állítottunk, melynek ugyan akkor feltartására Fundatióul 10 forintokat hagytunk; de annak Interestébül (újabb pótlásunkkal együtt) Ao 1802. ottan újabb Keresztet állítottunk fel, mostan újabban azon Keresztnek állandó fen tartására (az elmúlt 2 esztendei Interest ide foglalván) előbbeni fundatióunkat 15 Rh forintokra ki pótoltuk, légyen úgy, hogy azzal és Interestével ezen Ns Közönség jövőendőben azt cselekedgye, hogy ezen ájtatos szándékunk szerint azon Kereszt állandó s maradandó légyen.

Sig. Kun Sz. Márton 15. Aug. 1804.

Gulyás György keze + vonása
Gulyás Pál   keze + vonása
Gulyás István s.k.

E másolatot az eredetivel egyezőnek bizonyítja

Kun Szent Márton 15. Aug. 1804.

Gyurkó Antal sk.
Ord. Notarius.”

Az alapítványtőke 1804-ben a Tanács kezelésébe került, s még abban az évben, augusztus 4-én kamatra helyezték ki. A pénz értéke a devalváció után, 1813-ban 3 forint 58 krajcárra csökkent. Egy 1813. évi jelentés szerint: „A Szentesi úti kereszt a Gulyások 10 forintjából tartatik fenn.”⁶³

⁶²⁾ SzML Kunszentmárton Fasc. 21. g. No. 3.

⁶³⁾ SzML Kunszentmárton Tanácsjegyzőkönyv, IX. 247., XI. 515., 579.

A fenntartási alapot **1878-ban** jelentősen megnövelte **Gulyás Antal és neje Pápai Ágnes**: 10 forintot adományozván a „**Balázs-kereszt alapra**.”⁶⁴

Ez utóbbi adat egyébként azért is jelentős, mert ekkor (1878-ban) rendszeresítik először hivatalos iratok a **Balázs-kereszt** elnevezést.

Ma már nehéz kideríteni, hogy az eredetileg Gulyás-keresztnek ismert fakereszt honnan kapta a Balázs-kereszt nevet. Tény az, hogy a mai nemzedék kizárólag ez utóbbi megnevezést ismeri és használja.

A halmot, melyen a Balázs-kereszt állt, az 1966-68 között épült új szentesi műút töltéséhez hordták el. A korhadó kereszt a rozsdamarta korpusszal együtt ekkor végleg tönkrement.

Az útépítő munkálatok befejezése után Lázár Pál esperes-plébános 1968-ban régi helyén, egy akácfához erősítve, Budapesten vásárolt pléh-korpusszal újból felállíttatta a Balázs-keresztet.

A véglegesnek tűnő megoldást Nagy Ferenc esperes-plébános találta meg: 1985 nyarán vasból készült, díszes kivitelű keresztet emeltetett a régi helyére, hogy továbbra is hirdesse az ősök hithűségét és áldozatkészségét.

Paptanyai kereszt

A vasból készült karcsú kereszt eredetileg téгла-talapzaton állott, öntöttvas-korpusszal.

1864-ben, az akkori szűk termés, valamint a marhavész emlékére – melytől a plébániai föld megmenekedett, kapván egy áldott jó esőt – **Tóth Sándor plébános** emeltette hálából és bajelhárító céllal az Öcsödre vezető régi út mentén.

Mai helyére, a tanyához vezető út sarkára **Dósa József** plébános állíttatta, miként az kitűnik 1891. december 16-án Samassa József egri érsekhez intézett jelentéséből:

„...Néhai Tóth Sándor plébános elődöm által, 1864-ben az akkori aszályos évben is neki jól termő plébániai birtokon Isten dicsőségére emelt, téгла-alapon álló vaskeresztet az időközben áthelyezett megyei útszélre akként állíttattam fel újból, hogy most mintegy koronáját képezi – szemben a tanyasi bejáró úttal – a szépen befejezett tanyasi építkezésnek...”⁶⁵

Habár a szántóföld már régen nem a plébánia tulajdona, a lelkipásztorok kötelességüknek érzik a kereszt gondozását. Legutóbb Nagy Ferenc esperes-plébános újíttatta fel 1985-ben.

⁶⁴) SzML 1878. évi keresztszámadás, 779. számú utalvány.

⁶⁵) EFL Kunszentmárton egyházi iratai, 6099/1891.

Béke-kereszt

A cserkeszőlői és a gyalui bekötőút elágazásánál látható a magas talapzatra emelt kőkereszt, fémből készült korpussszal. Elnevezése és felállításának évszáma az első világháború szorongásaira, a béke utáni vágyakozásra utal. (Bizonyára ilyen jellegű körmenetek színhelye is volt.) Az írássok hallgatnak róla, de valószínűleg az 1919-ben bevonuló románok harci cselekménye során sérült meg, emiatt kellett 1920-ban újjáépíteni.

Felirata:

BÉKE EMLÉK.
ISTEN DICSÓSÉGÉRE
EMELTETTE A PUSZTAISTVÁNHÁZAI
ÉS PUSZTAGYALUI BIRTOKOSSÁG

AZ 1917-IK ÉVBEN.⁶⁶

ÚJRA FELÉPÍTETTE
ÖZV. KISS F. PÉTERNÉ
SZÜL. BERTA MÁRIA

1920. ÉVBEN.

Balga-kereszt

Balga Andrásné egykori földje szélén (innen ered a neve), Jász-Nagykun-Szolnok és Csongrád megye határánál található.

Az 1883. évi számadás szerint (az 514. sz. utalványra hivatkozva) **Kiss József és társai a szentesi határon lévő keresztre alapul befizetek 20 forintot.**

Ezt a tényt támasztja alá Hegyfokya Kabos segédlelkésznek az egri érsekhez intézett, 1883. július 14-én kelt beadványa:

„...Kiss József helybeli egyházi, a város határa szélén, a szentesi országút mellett, Balga András helybeli lakos tanyai birtokán öntött vasból való Krisztus-alakkal ellátott fakeresztet állított.

⁶⁶⁾ A gyalui és istvánházi puszták 1925 előtt közigazgatásilag még nem tartoztak Kunszentmártonhoz, de a földtulajdonosok jórésze idevaló volt. A Béke-keresztet a városhoz való közelsége miatt soroljuk a határbeli kereszték közé.

Miután nevezett egyházi a Kereszt fenntartására 20 forintnyi alapítványt a városi tanács folyó évi január 21-én 44. szám alatti végzése folytán a helybeli alapítványi pénztárba befizetett, a telek tulajdonosa engedélyével a Kereszt helyét nevezett célra telekkönyvileg betáblázta: – ezennel bátorodom távollevő plébánosom (Tóth Sándor) megbízása folytán Excellentiádhoz az iránt folyamodni, miszerint a felállított Keresztet fölszentelhessem.

Az alapítványi szabályszerű jelentést hazatérő plébánosom kiállítandja...⁶⁷

Kiss Eszter az 1900-as évek elején arról tájékoztatta ifj. Dósa József ny. sályi plébánost, hogy a keresztet Kiss István és neje Kájer Rozál hagyományából az örökösök: Kiss István tiszttartó, Kiss József harangozó, Kiss Eszter, Krisztina és Klára testvérek állíttatták, s mindjárt fenntartási alapot is létesítettek (lásd fent!).

Az alapítványt az örökösök később már hiába keresték, a szükséges javítást **Kiss József harangozó mégis elvégeztette**, mely alkalommal a javítással megbízott Hegedűs József – tévedésre okot szolgáltatva – a saját nevét véste be a kereszt szárába. Balga Andrásné később az emlékmű részére új kerítést csináltatott.

Nagy Ferenc esperes-plébános a Balga-keresztet 1985-ben Kiss Zoltán, P. Nagy Mátyás és Pugner Márton egyházközségi képviselőtestületi tagok közreműködésével teljesen felújíttatta, új korpuszt helyezve rá.

A fakesztet az azóta elhunyt Kovács József bognármester készítette.

---

⁶⁷ Hegyfokya Kabos levele. EFL. Kunszentmárton egyházi iratai. 1273/1883.

TANYAI ISKOLÁK, KERESZTEK, HARANGOK

Kunszentmárton gazdálkodó és földművelésből élő lakosságának közel **egyharmada** állandó lakosként, vagy legalább is kora tavasztól késő őszig, vetéstől a termények betakarításáig az év legnagyobb részét a szántóföldek közelében, a tanyákon töltötte. A helyhez kötött mezőgazdasági munka, az állattartás, de különösen a nagy távolság tette ezt szükségessé. A tanyai lakosság megoszlása az 1930-as években a következő képet mutatta:

Érközi tanya	502 lakos
Jaksor	450 lakos
Köttön	590 lakos
Telekpart	195 lakos
Ugar	196 lakos
Veker	173 lakos
Paptelek	61 lakos
Gyalupusztá ⁶⁸	628 lakos
Istvánháza	382 lakos
Összesen	3.177 lakos. ⁶⁹

Kunszentmárton több mint 23 ezer holdas határától messze esett a templom és az iskola, s nem hallatszott ki a harangszó.

A városi házak tisztaszobáit csak nagy ünnepek, rendkívüli családi események alkalmával és télidőben lakták. Azonkívül sokan voltak olyanok, akiknek nem volt házuk a belterületen, s a tanya, mint egyetlen házingatlan állandó kinti életre kényszerítette őket.

Hogy a tanyavilág népe ne legyen kénytelen nélkülözni a templomot és harangszót, s a tanyai gyerekek is megtanulják a betűvetést, az egyes ha-

⁶⁸⁾ Gyalu és Istvánháza Kunszentmártonhoz való csatolása utáni (1925-ös) létszám. A jelzett pusztákon egyébként eredetileg is kunszentmártoniak gazdálkodtak. Lásd még: Adatok Szolnok megye történetéből I. Szolnok, 1980. 568. lap.

⁶⁹⁾ Scheftsik 1935. 439-444.

tárrészek birtokosai már a múlt század végén az Ugarban, a Telekparton, Vekerben és a Jaksorban iskolákat létesítettek, melléjük pedig keresztek és haranglábakat állítottak. Ezek alapítására és fenntartására igen komoly szervezeti szabályokkal működő „kereszt- és harangtársulatok” jöttek létre.

A kis harangok lágy csengése hajnalban, délben, este, munkára, imára és pihenésre szólította, a hónap megjelölt vasárnapjain pedig szentmisére hívogatta a tanyavilág szorgalmas népét. A négy határrészi iskola tantermei hétköznapiakon az oktatás-nevelés céljait szolgálták, ünnepnapokon pedig szorgos kezek munkája nyomán templomokká alakultak.

Az 1910-ben felépült, a maguk idején korszerűnek mondható egytantermes, tanítói lakással ellátott tanyai iskolák igen fontos szerepet töltöttek be a lakosság életében.

A tanulók, akik esetenként több kilométeres távolságról közelítették meg az iskolát, egyetlen csoportba beosztva, egy tanító vezetésével, I. osztálytól a VI. osztályig bezárólag végezték elemi iskolai tanulmányaikat. Tanítási idő után itt tartották a kereszt- és harangtársulati üléseket, a népművelési előadásokat, a társas összejöveteleket, a farsangi táncmulatságokat és soros beosztásban a vasárnapi szentmiséket. Így vált a négy tanyai iskola (1925-től ötödiknek ide csatlakoztatva a gyalupusztai is) a kultúra, a művelődés fókuszpontjává és a vallási élet szakrális színterévé.

Obeda Endre kunszentmártoni káplán kezdeményezésére 1936-ban hordozható oltárköveket szereztek be, és könnyen felállítható, szétszedhető oltárokat építettek, hogy a szentmiséhez szükséges felszereléseket ne kelljen minden alkalommal a városból kiszállítani. Természetesen gondoskodtak gyertyatartók, vázák és oltárterítők beszerzéséről is. „Kunszentmárton katolikus társadalmának áldozatos hite oltárokat készít Krisztus számára, a keresztény kultúra számára a négy tanyavilágban... Kedves Olvasóm, azt üzenem: a keresztény kultúra eljöveteléért sokat tettél és teszel, amikor fillérjeiddel névtelenül belevésed nevedet a négy fehér oltárba s azon keresztül a fehér oltár fehér Krisztusának szent Szívébe...” – írja emelkedett hangú felhívásában a tanyai oltárokkért fáradozó Obeda Endre.⁷⁰

A kezdeményezés sok tanyai földtulajdonost indított adakozásra. Szabó András például 10 pengővel, özv. Turcsányi Gáspárné 5 P, Vékony Valéria 1 P adománnyal járult a nemes gondolat megvalósításához.⁷¹

Az öt tanyai iskolában havonta egy-egy kijelölt vasárnap tartottak szentmisét.⁷² A plébánia valamelyik káplánja jött a szent szolgálat végzé-

⁷⁰ Obeda Endre káplán cikke: „Épülő oltárkövek.” Kunszentmártoni Híradó, 1936. szeptember 27.

⁷¹ Kunszentmártoni Híradó, 1936. szeptember 27.

⁷² Tóth István nyug. iskolaigazgató szíves közlése.

sére, de az 1940-es évektől a kármelita atyák is tevékenyen bekapcsolódtak. A szentmisén a tanterem zsúfolásig megtelt a tanyai hívekkel. A kántori feladatot a tanító, illetve valamelyik önként vállalkozó (itthon vakációzó) tanítójelölt, esetleg egy rátermett hívő látta el.

Idők múltával, az 1950-es években kezdődő szövekezeti átalakulás során teljesen megváltozott a határ élete. A közös gazdálkodás kiépítésével felszámolták a tanyarendszert, a határban lakók a községbe költöztek. A gyermeklétszám megcsappant. A tanyán maradt töredéklakosság gyermekeit a kunszentmártoni általános iskolai kollégiumban helyezték el, akik tanulmányaikat a belterületi iskolákban folytatták. A tanyai iskolák elnéptelenedtek, egyiket-másikat le is bontották. A harangok fölöslegessé váltak, elnémultak, csak akkor hallatszott a hangjuk, ha az arra kerékpározó suhancok kövekkel dobálták azokat.

Ezért történt, hogy 1973. szeptemberében Fellegi Sándor esperes-plébános az Új Ember című katolikus hetilapon keresztül eladásra kínálta fel a négy tanyai harangot. Egymás után jelentkeztek az érdeklődők. Az ugari harang: Geszteréd, a jaksori: Napkor, a veker: Görömböly, a telekparti pedig: Szentendre-Izbég egyházközségeinek tulajdonába került. A négy tanyai harang tehát – betöltve nemes hivatását a kunszentmártoni határban – az ország különböző részein hirdeti Isten dicsőségét. A vételárból befolyt 47 000 forintot (az akkori pénzértéknek megfelelően) a nagytemplom 600 000 forinttal járó külső felújítására fordították.

A keresztek és az elárvult haranglábak folyamatosan romlanak. Mindez jól tükrözi a gazdaságpolitikának azt a folyamatát, amely a tanyavilág sorát is megpecsételte.

Ugar tanyai kőkereszt és harang

Az ugari iskola udvarán elhelyezett kőkeresztet az Ugar-Köttön-Jaksor közti tanyák birtokosai és lakói állíttatták 1898-ban 450 K költséggel, Sztaricskay szarvasi sírkőszállító közreműködésével.

A kereszt alapja szilárd kő, felső része fehér porosz márvány, a Krisztus-test féldomború aranyozott öntöttvas. Felszentelése 1898. június 19-én ment végbe, nagy ünnepség keretében. A hívek 120 korona összegű fenntartási alapot létesítettek, melyet az egri ajtatos alapítványi hivatalban helyeztek el.

A kereszt talapzatába vésett felirat:

ISTEN DICSÓSÉGÉRE
ÁLTATOTT
KÖZADAKOZÁSBÓL

1898.

Az ugari iskola már régen nem szolgál oktatási célokat. A kereszt és a harangláb 1962 óta nincs meg.

Az 56 kg súlyú ugari harang felirata:

KÉSZÍTETETT
KÖZADAKOZÁSBÓL
1905. június 1.

Szűz Máriát és Szent Józsefet ábrázoló domborművek közötti felirat:

KÖNYÖRÖGJ ÉRETTÜNK!

ÖNTÖTTE A BUDAPESTI SZIVATTYÚ ÉS GÉPGYÁR R. T. EZELŐTT
WALSER FERENCZ.

A harangot 1973. szeptemberében a **napkori** (Szabolcs megye) plébánia vásárolta meg.

Az ugari Harang- és Keresztársulat díszelnöke

1930.

„Az ugari Harang- és Keresztársulat tagjai Zeller Ferenc állami iskolaigazgatót, a Társulat érdekét előmozdító, több éven át tanúsított fáradhatatlan munkásságának elismerésül díszelnökükké választották meg. A megválasztásáról szóló okmányt a Társulat tisztikara Hegedűs Mihály elnök vezetése mellett küldöttségileg, ünnepélyes keretek között nyújtotta át az új díszelnöknek”.⁷³

---

⁷³⁾ Kunszentmártoni Híradó, 1930. április 6.

Jaksor tanyai kőkereszt és harang

Állíttatta Özv. Molnár Jánosné, született Nagy Julianna 1911-ben, több hívő pedig ugyanoda harangot szerzett be.

A kőkereszt és harang fenntartására a környékbeli birtokosok 120 korona összegű alapítványt helyeztek letétbe.⁷⁴

A kereszt felirata:

ISTEN DICSŐSÉGÉRE
EMELTETTE
ÖZV. A. MOLNÁR JÁNOSNÉ
SZÜLETETT
NAGY JULIANNA

1911

ÚJÍTTATTA
A K. (KERESZT) ÉS
H. (HARANG)
TÁRSULAT

1924. ÉVBEN

A jaksori (más elnevezéssel: **péterszögi**) iskolát az 1950-es években lebontották. A kőkereszt jó állapotban van, az utóbbi években kisebb javítást végeztek rajta. A zsindeyes harangláb fokozatosan pusztul.

A harangot **Geszteréd** község plébánosa vásárolta meg temploma részére. Ünnepeles búcsúztatás után – melynek keretében Takács József Tivadar kunszentmártoni káplán és Orgonás Antal kántor mondott beszédet – 1973. szeptember 5-én szállították el.

A búcsúztató ünnepélyről a geszterédi plébános magnófelvételt készített.

⁷⁴⁾ Dósa-Szabó 1936. 245.

Telekpart tanyai kőkereszt és harang

A telekparti és környékbeli birtokosok 1912-ben nagyon szép kivitelű kőkeresztet, a kereszt lábánál pedig Fájdalmas Mária-szobrot állítottak, mintegy 640 korona költséggel. A gyűjtésben Samu László járt élen, ezért őt választották meg a Kereszt- és Harangtársulat elnökévé. Az összefogás szép példáját tanúsítja az a nyomdai előállítással sokszorosított emlékirat, amely **334 adakozó** nevét örökíti meg. A jótévedők között szerepel például a tanyai iskolások osztálya (az 1911-1912. tanévben), a **jaksori**, valamint az **ugari** kereszt- és harangtársulat, az Ötödik számú Temetkezési Egylet, a Kunszentmártoni Takarékpénztár. A többiek egyéni adományozók.⁷⁵

A kereszt síroki homokkőből készült Pál István helybeli kőfaragó mester műhelyében. A fél-ember nagyságú Krisztus-test és a Mária-szobor a kunszentmártoni születésű és lakos Molnár Vince szobrász jól sikerült alkotása.

A keresztet és harangot 1912. május 27-én áldotta meg Dósa József plébános nagy ünnepség keretében.

A telekparti kereszt felirata:

ISTEN DICSŐSÉGÉRE
KÖZADAKOZÁSBÓL
KÉSZÍTTETETT
1912-BEN

MOLNÁR V. SZOBR.
PÁL I. KŐFARAGÓ
KSZMÁRTON

Felirat a Fájdalmas Mária-szobor talapzatán:

EMLÉKEZZÉL MEG RÓLAM

⁷⁵⁾ „Névjegyzéke azon buzgó adakozóknak, kik Isten dicsőségére a kunszentmártoni III. számú Telekpart tanyai iskola területén egy kereszt és egy harang felállításához szükséges összeggel hozzájárultak...

Kunszentmárton, 1912. május 27-én. A megalakult kereszt- és harangtársulat vezetősége: Samu László elnök, Dósa Mátyás alelnök, Martikány István áll. tanító, jegyző, F. Kiss Márton és Herczeg István pénztárnokok. – Nyomatott Bozóky Gábor nyomdájában, Kunszentmártonban.”

A telekparti harang

A kőkereszt melletti állványon elhelyezett 110 kg súlyú, ritkaságszámba menő remekművű, lyukacsokkal díszített harangot Kovács Kálmán és neje Kovács Etelka adományozta 409 korona értékben.

A harang Novotny Antal temesvári műhelyében készült, s ezt követően ugyancsak Temesvárott Németh József püspök szentelte fel.

Az áldozatkész adakozók a kereszt és harang fenntartására 120 korona értékű alapítványt helyeztek letétbe. Az alapítványi összeg felerészét Kovács Kálmán viselte.

A harang oldalán a Magyarok Nagyasszonya domborművű képe látható a gyermek Jézussal.

Köirrat:

URAM, LEGYEN MEG MINDENBEN MINDENKOR A TE AKARATOD!
KÉSZÍTTETTE M. KOVÁCS KÁLMÁN ÉS FELESÉGE 1912.

NOVOTNY ANTAL, TEMESVÁR.

JAVÍTOTTA: SZÚCS LAJOS ÉS FIA.

KUNSZENTMÁRTON, 1934. január 20.

A harang oldalát 1944 őszén légvédelmi ágyúgolyó repeszdarabja találta el, szerencsére azonban a hangzást nem érte károsodás.

Keresztszentelés a telekparti iskolánál

A jeles esemény hangulatáról és részleteiről a korabeli sajtó számolt be. A történelmi hitelességű tudósítás pontos képet ad a tanyai lakosok ünnepi szokásairól, ezért az újságcikket érdemes teljes terjedelmében magunk elé idézni:

„Magasztos ünnepély színhelye volt 1912. május 27-én, pünkösöd hétfőjén a telekparti iskola. A környékbeli lakosok áldozatkészsége folytán mintegy 640 korona költséggel gyönyörű kőkeresztet s a kereszt lábánál elhelyezett fájdalmas Szűz Mária-szobrot állítottak, s melyet a jelzett napon áldott meg főtisztelendő Dósa József helybeli plébános. Ugyancsak ez alkalommal adatott át ünnepélyes hivatásának a Kovács Kálmán által ajánlódott harang. Már a kora délutáni órákban ünnepélyes hangulat uralkodott a környéken. Az ünneplőbe öltözött tanyaiak csoportokban igyekeztek az iskolához, s szent énekeket zengve, buzgó imákat rebegve, várták a városi búcsúsok megérkeztét és a szentelési ünnepélyt. A gyönyörű időben mintegy 4-500 főnyi ájtatoskodó érkezett ki, kikkel a jelenvoltak száma 8-900-ra tehető. Nyomban kezdetét vette a szentelési eljárás.

Dósa József plébános magasan szárnyaló szavakban méltatta a szent kereszt, mint vallási szimbólum jelentőségét, a környék lakosságának hitbeli

buzgóságát és nemes áldozatkészségét. Különösen kiemelte Martikány István ottani tanítónak a kereszt létesítése érdekében kifejtett buzgalmát és Kovács Kálmánnak nagylelkű áldozatkészségét. A szentelés után Balla Mária III. ismétlő osztályos tanuló szavalta Kovács Mihály jászszentandrászi plébános, volt kunszentmártoni káplán „Tanyai kereszt” című költeményét és Doba Mária I. ismétlő osztályos tanuló ugyancsak nevezett szerzőnek „Szűz Mária és Szent József harangja ” című költeményét meglepő bátorsággal és hanghordozással. A harangot, miután az Temesvárott püspöki szentelésben részesült, ezúttal nem kellett megáldani, a keresztzszenelés után elsőízben a plébános húzta meg, majd átadta a kötelet az ajándékozónak és Samu Lászlónak, a társulat elnökének, és ezek után a jelenlevők húztak egy-egy rövid verset. A szentelési ünnepély végeztével megszólalt a zene, a fiatalság táncra perdült. A tanteremben pedig ízes ételekkel és jó borral megrakott asztal dicsérte a keresztanyák magyaros vendégszeretetét. Miután bálengedély nem volt, 8 óra után szétoszlott a község egy feledhetetlen nap emlékeivel szívében.”⁷⁶

A mai állapot

A telekparti iskola épületét lakásnak és raktárnak használják.

A kőkereszt aránylag jó állapotban van, csupán a Fájdalmas Mária szívébe fúródó vastört hajlították le erőszakkal.

A rozoga harangláb faanyagát emészti az idő.

A harangot 1973 szeptemberében **Szentendre-Izbég** egyházközség plébánosa vásárolta meg és szállította el. A befolyt összeg a kunszentmártoni templom restaurálásának céljait szolgálta.

Veker tanyai kereszt és harang

A környékbeli birtokosok a vekeri iskolánál 1867-ben magas fakeresztet állítottak, pléh-korpusszal, mellé pedig 1903-ban haranglábát, 70 kilós haranggal. Ezek fenntartására 100 korona alapítványt helyeztek letétbe az egri alapítványi hivatalnál.

---

⁷⁶⁾ Kunszentmártoni Újság, 1912. június 2.

A kereszt vésett felirata:

ISTEN
DITSŐSSÉ-
GÉRE
ÁLLITTA
TTÁK
KISS
JÓZSEF
.....
1867.

A korhadó keresztet 1889-ben szépen felújították. Ünneppélyes újraszente-
lését 1989. december 24-én délelőtt Nagy Ferenc esperes-plébános végezte.

Az első harangot később valószínűleg pótolni kellett, mert – a felirat
tanúsága szerint – az 1973-ban leszerelt harang 1933-ban készült.

Oldalán Pádúai Szent Antal domborművű alakját jelenítették meg, az
alábbi körirattal:

PÁDUAI SZENT ANTAL
SZEGÉNYEK PÁRTFOGÓJA

KÖNYÖRÖGJ ÉRETTÜNK!

Másik oldalon:

KÉSZÍTTETETT KUNSZENTMÁRTON KÖZSÉG BELHATÁRÁBAN LA-
KÓ TANYAI HÍVEK ADAKOZÁSÁBÓL – 1933.

ÖNTÖTTE SZLEZÁK LÁSZLÓ HARANGÖNTŐ, MAGYARORSZÁG
ARANYKOSZORÚS MESTERE, BUDAPESTEN.

A harangot a Miskolc melletti **Görömböly** község plébánosa vásárolta
meg 1973 szeptemberében. Az összeget Fellegi Sándor esperes-plébános a
kunszentmártoni nagytemplom felújítására fordította.

A gyalui kereszt és harang

A Körösön túl, **Kungyalu-alsó** vasúti megállójával szemben, közvetlenül az iskola mellett áll a kórhányihoz megszólalásig hasonló, vörös presztéglából készült építmény, fülkéjében kőkereszt fém korpusszal, fölötte nyitott tornyocska, kis haranggal.

A kereszt talapzatának felirata:

MEGVÁLTÁSUNK
1900. ÉVFORDULÓJÁNAK EMLÉKÉRE
EMELTETTE
A GYALUI ÉS ISTVÁNHÁZAI
KERESZT- ÉS HARANGTÁRSULAT

1933. ÉVBEN.

Kereszt- és harangszentelés a gyalui iskolánál

1933. augusztus 15.

A helyi újság a következőképpen számolt be a nagy eseményről:

„A gyalu- és istvánházai lakosok egy szép, díszes keresztet és harangot emeltettek az 1932. tavaszi árvízről való megmenekülésük és megváltásunk évfordulójának emlékére.”⁷⁷ A kereszt és harang ünnepélyes megál-dása 1933. augusztus 15-én, Nagyboldogasszony napján ment végbe a környékbeli gazdák és nagyszámú közönség részvételével. Matkovics Sándor szelevényi plébános délelőtt 10 órakor tábori misét mondott segédlettel,⁷⁸ melynek végén felhangzott a buzgó hívek ajkáról a szívből jövő magyar imádság: a Himnusz. Ezután a szelevényi plébános szószerűre lépett, s mély szavakban fejtegette őseink példás Mária-tiszteletét, majd a kereszt és harang jelentőségéről beszélt. Szívhezszólóan mondotta, hogy az élet megpróbáltatásai, csapásai között annál az Istenembernél keressünk vigasztalást, megnyugvást, aki maga szólít fel mindnyájunkat, hogy menjünk

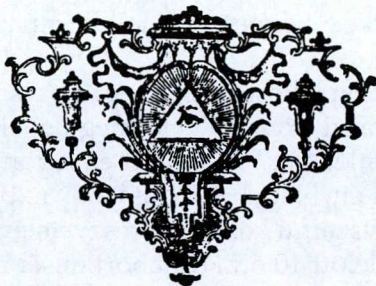
⁷⁷ A keresztény világ 1933-ban ünnepelte Jézus megváltó halálának 1900. évfordulóját, annak a számításnak az alapján, hogy Jézus Krisztust 33 éves korában feszítették keresztre.

⁷⁸ Gyalu és Istvánháza 1925 óta Kunszentmártonhoz tartozik, egyházkormányzatilag azonban továbbra is a váci püspökség területén, közelebről pedig a szelevényi plébánia joghatósága alatt maradt. Ezért szentelte fel a keresztet Matkovics Sándor, a területileg illetékes szelevényi plébános.

hozzá, akik fáradozunk és terhelve vagyunk. Máshol nem lelhetünk nyugodalmat lelkünknek, csak az Ő keresztjének tövében. A harang pedig az Istenhez emeli fel szívünket, lelkünket, imára szólít fel, istentiszteletre hív bennünket, legjobb barátunk, együtt örül, együtt szomorkodik velünk. Szív-ből kívánja, adja Isten, hogy kis harangunk minél előbb zenghesse Nagy-Magyarország feltámadásának Te Deumát. Majd az egyház szertartása szerint megáldotta a keresztet és harangot, s mindkettőt átadta rendeltetésének. A megáldott kis harang csengő hangja könnyeket csalt ki a hívek szeméből. Ezután az ünnepi ebéd vidám hangulatban folyt le.

Itt említjük meg, hogy a díszes és művészi kereszt, valamint a harang felállításának, illetve beszerzésének érdekében igen sokat fáradoztak és a legnagyobb anyagi áldozatot hozták:

Józsa Károly, P. Nagy Mátyás, Kiss M. György és Tóth József gyalu-istvánházai birtokosok.⁷⁹⁾

⁷⁹⁾ Körös-Tiszavidék, 1933. augusztus 6., Kunszentmártoni Híradó, 1933. augusztus 20.

KUNSZENTMÁRTONIAK ÁLTAL EMELT KERESZTEK A SZOMSZÉDOS HATÁRBAN

Kórhányi kőkereszt

A préselt vöröstéglából készült építményt s a fülkéjében elhelyezett egy tömböt képező, sóskúti kőből faragott keresztet Szabó Imre és neje Fazekas Rozália állíttatták 3000 korona költséggel – Dósa Lukács kunszentmártoni születésű, Budapesten lakó iparművész tervei szerint – kórhányi szőlőbirtokuk területén, Tiszakürt határában. A Krisztus-alak Fadrusz-másolat.

Az emlékmű fent harangtoronyban, ez pedig kis keresztben végződik. A tornyocskában a régi kisharangot helyezték el.

Az adományozók által létesített fenntartási alapítványt a váci egyházmegye kezelte.⁸⁰

„Az ifjú Szabó Imre által építtetett kórhányi emlék már teljesen készen van – írja a Kunszentmártoni Újság 1911. augusztus 6-i száma. Gróf Csáky Károly váci püspök megbízta a cibakházai plébánost, hogy az emléket szentelje fel, s egyúttal melegen köszönti és üdvözli ifjú Szabó Imrét, ki messze a községekől, a hívők vallásos érzületének emelésére, nagy költséggel olyan díszes kőkeresztet állíttatott fel. A felszentelésre a cibakházai plébános búcsúval megy ki, és a felszentelés előtt misét mond.

Gróf Csáky Károly váci püspök levele nagy örömet keltett Kunszentmártonban, és a kunszentmártoni-kórhányi szőlőbirtokosok nagyban készülődnek a kórhányi kereszt felszentelésére, melyre ifj. Szabó Imre már minden előkészületet megtett.”⁸¹

A műalkotás hiteles leírását ugyancsak a helyi sajtóból meríthetjük:

„A kórhányi kőkeresztet és haranglábat földink, Dósa Lukács iparművész tervezte. Dósa most is megmutatta, hogy ízléssel tud tervezni csekély költséggel, mert a kereszt igazán díszére válik tervezőjének. Ha megnézzük a kórhányi keresztet, órákig el tudjuk szemlélni, mert az formás, szép,

⁸⁰⁾ Dósa-Szabó 1936. 246., valamint Dósa József kéziratos jegyzetei. 20.

⁸¹⁾ Kunszentmártoni Újság, 1911. augusztus 6.

a kritikát mindenben kiállja. Amióta az alapkövet letették, Dósa mindig ott volt az építésnél, nehogy az eredeti tervtől csak egy hajszálnyira is eltérjenek. A két mester: Gyalay Simon és Papp Mátyás azon igyekezett, hogy a művész terve ne csak papíron, de a valóságban is szép legyen.

A kórhányiak büszkék is lehetnek erre a díszes kőkeresztre.

Felkerestük Dósa Lukács iparművészt, ki a kórhányi keresztről a következőleg nyilatkozott:

– A szokásos útkereszt formáktól eltérőleg, az anyagszerűség figyelembevételével készült ez a formailag egyszerű emlék. Számítva az idő viszonyosságaira, így csakis állandóan tartós anyagok felhasználása és a kettős cél elérése irányította e mű létrehozását. A nemes szívű és áldozatkész építőt, elsősorban is időálló és egy tömegkőből – művésziesen megfaragott – Krisztus szobrának elkészítését határozta el, a meglevő korhadttal helyett. Azonban a mű monumentálisabbá tétele céljából – a kereszt háttéréül szolgáló – több mint két méter széles és a földszínétől 6 méter magas, cementbe rakott préselt téglafalazat formai kiképzése módot nyújt arra, hogy ott az eddig külön álló harang is elhelyezést nyerjen. Célszerű megoldást talált a két oldalt elhelyezett carrarai márványlap is, melyre a Stáció szövegének kezdő sorai vannak bevésve. Az építmény pillérfalában – a feszülettől kétoldalt – kovácsolt vasból készült lámpák vannak elhelyezve.

Alul félkörben, kovácsolt vasrács zárja körül a kereszt talapzatát, míg az építmény túlsó oldalán a harangozó számára fülkeszerű mélyedés van. A harang régi fakoronája új rendszerű vaskoronával cseréltetett fel. A Krisztus szobra néhai Fadrusz János szobrászművész híres mintája után készült fagyálló erdélyi kőből.”⁸²

A kórhányi kereszt talapzatának felirata:

KÉSZÜLT
IFJ. SZABŐ IMRE ÚR ÉS NEJE
SZÜL. FAZEKAS ROZÁLIA
TELKÉN ÉS KÖLCSÉGÉN
HEGYBÍRÓSÁGÁNAK
ESZTENDEJÉBEN
1911. ÉVBEN

Jobboldalon: a keresztút I-VII. állomása.
Baloldalon: a keresztút VIII-XIV. állomása.

⁸²⁾ Kunszentmártoni Újság, 1911. augusztus 27.

FELSZENTELTETETT
GRÓF CSÁKY KÁROLY EMÁNNUEL
VÁCZI PÜSPÖK ENGEDÉLYÉVEL

1911. AUGUSZTUS 27.

Ünnep a Kórházyon

A művészi értékű kereszt felszentelése 1911. augusztus 27-én történt. A jeles esemény részleteiről és lefolyásáról ugyancsak a helyi sajtó tudósít, de képet kapunk arról is: hogyan tudtak elődeink ünnepelni.

„Az ünnepélynek kitűnő idő kedvezett. Az áldott nap verőfényénél csak az örömszüllőknek (miért ne nevezhetnénk őket így?), Szabó Imre bácsinak és jósaágos feleségének örömtől sugárzó arca volt derűsebb, mosolygóbb.

A keresztszentelés szentmisével vette kezdetét, melyet SZTRIKA KÁLMÁN cibakházai adminisztrátor celebrált.

CSETKOVICS MIKLÓS kunszentmártoni káplán és Kiss Péter egri teológus, mint diakónusok, Ifj. Dósa József nyugalmazott sályi plébános mint cerimoniárius, igyekeztek emelni az istentisztelet fényét.

Óh, ti porladó ősök, kik az öreg Korhány első venyigéit a homokföldbe szúrtátok, majd azoknak karcos termését vígan, mulatozva lopóztátok és kiskancsóztátok, – gondolhattátok-e, hogy egykor e helyen még „Gloria” is csendül, s a ti általatok ültetett tőke nedve itt elmondott szent misénél a ti érettetek is felmutatott szentséges krisztusi Vér anyagául fog szolgálni?!

A hordozható oltár az emlékmű előtt, a remekművű kereszt lábánál volt felállítva.

Úgy a kereszt és oltár, mint az e fölé boruló sátor a legpazarabb virágdísszel volt ékesítve, kedves bizonyságául a díszítést végző hölgyek buzgóságának és jóízlésének.

Mise alatt a cibakházi kántor énekelt. A harmóniumkísérettel végzett szép énekeket a körülbelül 6-700 főre tehető (nagy részben kórhányi és cibakházai) hívő sereg átvéve, harsány hangon, szívből eredőleg, a legmélyebb, sőt könnyes meghatottsággal küldött fel az egek Urához, kihez igazán akadálytalanul juthattak fel az imádat lelkes hangjai, lévén a templomboltozat maga a verőfényes, tiszta kék ég.

Szentmise után Kiss Péter teológus⁸³ egy hevenyészett szószékre lépett, s az ájtatosan figyelő közönségnek nem csak a fülébe, de a lelke közepébe is beszélve tartott a szent kereszt jelentőségéről egy gondolatokban gaz-

⁸³⁾ 1945-től 1959-ig Kunszentmárton prépost-plébánosa.

dag és oly lelkes beszédet, mely a szemekben könnyeket, a szívekben erős és szent elhatározásokat fakasztott.

A fiatal kispap e legelső ilyenmű szerepléséhez a legmelegebben gratulálunk.

Szentbeszéd után a keresztnek az adminisztrátor által végzett megszentelése s végül litánia fejezte be az ünnepély egyházi részét.

Következett az anyagi rész, mely kezdettől végig a jókedv, tréfa, barátokozó szeretet mellett is megőrizte a nemes emelkedettséget.

A házigazda páratlanul álló, szinte pazar szíves vendéglátásáról fölösleges is szólni.

Az ebéd két helyen volt felszolgálva: Fazekas András főjegyző eperfája árnyékában (nagy árnyéka volt annak az eperfának!) és Szabó Imre kunyhója előtt, melyen a szomszédos községekből meghívottak nagy serege vett részt.

Az ízletes jó magyar ételeket még ízletesebbé tette a rokonság köréből kikerült menyecskék és leánykák felszolgálása és édes csicssergessel kísért kínálgatása. A borok kínálgatására nem volt szükség, mert a magyar embernek e téren megvan a magához való esze.

Az ünnepélyes alkalom természetesen dikciókat is váltott ki a keblekből. A cibakházai adminisztrátor a váci püspökre (mint akinek egyházmegyéje területén állíttatott a kereszt) és az emlékművet nagy áldozattal emeltető Szabó házaspárra mondott hatásos köszöntőt. Dr. Neuberger Márknak szívesen gratulálunk ahhoz a kitűnően eltalált hanghoz, melyet ideális lélekre valló köszöntőjében használt. Fazekas főjegyző az ünnepeltek, Csetkovics Miklós: Fazekas főjegyző családja és ifj. Dósa József: Kiss Péter szónok egészségére ürítette poharát. Minden szónokot felülmúlt azonban pegazusával egy öreg bácsi, ki remekül pattogó versekben szavalta el szíve jókívánságait.

Ejfelre véget ért a kedves multság, melynek lefolyása kezdettől végig oly szép, a szent alkalomnak oly megfelelő volt, hogy abban bizonyára kedve telt az Istennek. Hisz, a szép multság – imádság!

Kedves emlék pecsétjét nyomta szívünkbe e szép nap, s egyben azt az igaz óhajtást, hogy Szabó Imrét és nejét – ez áldozatra kész nemes lelkeket – minden dolgaikban áldja meg az Isten.”⁸⁴

⁸⁴⁾ Kunszentmártoni Újság, 1911. szeptember 3. A „Közérdek” című helyi lap szeptember 3-i száma is tudósít a kórházi keresztszentelés részleteiről.

A Józsa Károly-féle kőkereszt

Józsa Károly és neje Józsa Erzsébet kunszentmártoni lakosok állíttatták a gyalui országút mentén, akkor még Szelevény községhez tartozó birtokukon, 1500 korona költséggel. Ugyancsak ők tettek fenntartási alapítványt, melyet a váci püspökség kezelt.

A vasrostéllal körülvevett, mintegy 5 méter magas, keményebb minőségű homokkő-kereszt készítője Pál István kunszentmártoni kőfaragó. A korpusz aranyozott tömör vasöntvény.

A távollévő szelevényi plébános helyett a csépai plébános szentelte fel **1913. május 3-án**: Dósa József kunszentmártoni plébános és ifj. Dósa József nyugalmazott sályi lelkész segédkezése mellett.⁸⁵

A kereszt felirata:

ISTEN DICSŐSÉGÉRE
EMELTETTÉK
JÓZSA KÁROLY
ÉS NEJE
JÓZSA ERZSÉBET
1913.

PÁL ISTVÁN
KŐFARAGÓ
KUNSZENTMÁRTON

A Csernus Ferenc-féle kereszt

Csernus Ferenc és neje Pugner Katalin birtokosok keresztet állíttattak a szentesi határszélen lévő földjükön.

Az igényes kivitelű kőkeresztet 1933. június 18-án szentelte fel Dr. Miskolczy Jenő szentesi apátplébános. A szép ünnepségen a kunszentmártoni hívek Káplár Ágoston hitoktató vezetésével jelentek meg.⁸⁶

Felirat a kereszt talapzatán:

ISTEN DICSŐSÉGÉRE
EMELTETTE
CSERNUS L. FERENC
ÉS NEJE PUGNER KATALIN
1933.

⁸⁵⁾ Dósa József kéziratot jegyzetei, 20.

⁸⁶⁾ Kunszentmártoni Híradó, 1933. június 25.

KERESZTEK MESTERSZÁLLÁSÁN

A mesterszállási feketehalmi kereszt⁸⁷

A mesterszállási Fekete-halmon 1766-ban állítottak először keresztet, melyről az V. tanácsjegyzőkönyvi kötet 62. lapja így ír:

„1766. Die 21. 7-bris. Istennek segedelmébül a B. N. Tanács a közönséges haszonbul a mesterszállási Fekete Halmon egy Keresztet emelt, ahová Eötsödön keresztül számosan lelki vigasztalásoknak tapasztalásával Processióval mentünk, ide haza Sz. Mise szolgálatot hallván, a Fekete Halomnál Praediciót vártunk: és feltettük magunkban, hogy ezen Processiót esztendőnként observállyuk.”

A keresztet később kidöntötte a vihar, s 1779-ben egy másik fakereszt váltotta fel, melyet a régi vaspléh feszület felhasználásával ugyancsak a Tanács, mint Patronus emeltetett a Beneficiális Cassából.⁸⁸

Ennek helyébe 1807-ben **Bíró István**, Kunszentmárton másodbírája kőkeresztet állított, melynek fenntartására még életében: 1807. április 1-jén, javaira való betáblázás kötelezettségével 100 forint alapot tett, 1808. április 2-án végrendeletében pedig már úgy intézkedett, hogy 50 forintot szán a kereszt kifestésére.⁸⁹ A kifestésről 1809-ben tesz említést a Tanács, de azt már nem ő, hanem Bíró István özvegye, nemes Lajkó Katalin végeztette Illés István piktorral – Illés Jakab kántor fiával – 65 Vfrt költséggel.⁹⁰

1861. május 4-én **Bíró József**, a néhai nagybátyja: Bíró István által emeltetett mesterszállási **kőkereszt** kijavíttatását szorgalmazza. Ugyanaz év december 7-én Bíró József, István testvérével együtt a **kereszt újbóli felállítására** 75 forint 10 krajcárt kérnek utalványozni. A Tanács 10% levonásával 67 forint 60 krajcárt utalt ki, – de a határozat nem újból való felállításáról, csak javításról szól.⁹¹

⁸⁷⁾ A mesterszállási és csorbai puszta 1896-ig Kunszentmártonhoz tartozott. Az ott lévő keresztet is kunszentmártoniak állíttatták.

⁸⁸⁾ SzML. Kunszentmárton Tanácsjegyzőkönyv, VI. 76.

⁸⁹⁾ SzML. Kunszentmárton Fasc. 56. No 273.

⁹⁰⁾ SzML. Kunszentmárton Tanácsjegyzőkönyv, XI. 103.

⁹¹⁾ SzML. Kunszentmártoni Tanácsjegyzőkönyv, XI. 170. és 879. sz.

Az 1814. évi Praeliminaris Visitationis szerint a kereszt mellett harang-állvány is volt egy 40 font súlyú kis haranggal, melyet reggel, délben és este Úrangyalára meghúztak. Ezt is Kunszentmárton városa adományozta, melyre a következő adatok szolgálhatnak alapul:

1805. március 2-án Nagy János tanácsbéli és ifj. Bozóky András Vicenotarius jelentik, hogy vízipuska vásárlása ügyében Pesten járván, az iskolának vett csengettyűn kívül még két csengettyűre tettek alku (fontja 1 frt. 30 kr.): **egyiket a csorbai, másikat a mesterszállási pusztára.** (A Tanács határozata szerint a két csengettyű árát a béreseket újév napján **nem adó gazdák** büntetése kasszájának kell fedezni.)⁹²

A kis harang 1866-ban elrepedt, Pesten másik harangocskát vásároltak a kereszt-alapítványi pénztár terhére 20 forint 75 krajcár költséggel, melyhez 1867-ben kötelet vettek 50 krajcárért.⁹³

A jó állapotban lévő Bíró-kereszt ma is áll a mesterszállási Fekete-halmon, a templomtól néhány méternyire.

A talapzatába vésett felirat:

ISTEN DITSŐSÉGÉRE
FELÁLLÍTATTA
BÍRÓ ISTVÁN ÚR
DEO PRIV. KUN SZ.
MÁRTONYI MÁSODIK
BÍRÓ 1806.

Kézmárki-féle fakereszt

Mesterszállásán, a szarvasi út mentén, R. Kiss Ferenc tanyájánál állíttatta Kézmárki János, s fenntartására 42 koronás alapot tett, mely az 1889. május 7-én kelt 2131. számú érseki rendelet alapján az egri ájtatos alapítványi hivatalban került elhelyezésre. Erről az alapról 1901-től a mesterszállási kihelyezett káplán adott számot.⁹⁴

A kereszt felállításának és megáldásának körülményeiről Dósa József kunszentmártoni plébános 1889. május hó 4-én az alábbi sorokat intézte Dr. Samassa József egri érsekhez:

⁹² SzML Kunszentmárton Tanácsjegyzőkönyv, X. 22.

⁹³ SzML Kunszentmárton Tanácsjegyzőkönyv, 1866. 293. sz. és Dósa József kéziratossjegyzetei, 21.

⁹⁴ Dósa József kéziratossjegyzetei, 22.

„...Kézsmári János pusztamesterszállási lakos, hívem, Kunszentmárton város közbirtokosságának folyó év március 17-én 29. szám alatt kelt jegyzőkönyvi engedélyével, az úgynevezett Szegényzug-parton e célra kijelölt kilenc négyszögöl területen, Isten dicsőségére egy fakeresztet állíttat s ennek fenntartására két példányban kiállított és becsatolt szabályszerű jelentés értelmében 21 forintot tett le örökös alapítványul,⁹⁵ esedezvén, hogy ez összeget az egyházmegyei alapítványi hivatal kezelésére bízni méltóztassék.

A kereszt faanyaga jó száraz akácból készül, a feszületet pedig ahhoz értő mester fogja mielőbb szolgáltatni, úgy, hogy a kereszt lehetőleg a jövő hóban felállítható legyen.

A városhoz több mint két mérföldnyi távolságban élő pusztamesterszállási híveim, kik közel kétezren vannak kint az év háromnegyedén keresztül, akik ott két iskolát is tartanak fenn, epedve vágnak a kereszt felszentelésének ritka ünnepe után, arra kérvén engem, hogy részeltetném őket azon boldogságban, miszerint lehetőleg ünnepen, avagy vasárnap és szent mise áldozat bemutatásával kapcsolatosan áldhassam meg az új keresztet.

Ismerve a mesterszállási hívek buzgóságát és hitragaszkodását szent válásunkhoz, tudva azt, hogy mily sokan vannak köztük, akik évenként alig egyszer-kétszer részesülhetnek a szentmiseáldozat közvetlen áldásában, én mint lelkiatyjok könyörgök nevökben is Excellenciád főpásztori kegyességéhez: méltóztassék megengedni, hogy a keresztet annak idejében megáldhassam s ugyanakkor Pusztamesterszállásán ún. tábori szent misét szolgálhassak az Egek Urának dicsőségére és szegény, de igen becsületes és buzgó mesterszállási híveim lelki üdvére és kimondhatatlan örömeikre! ...”⁹⁶ A szentelési ünnepség hamarosan megtörtént.

A kereszt az 1970-es évek elején kidőlt, mivel nem javíttatta senki, az enyészeté lett.⁹⁷

Sós Pál-féle fakereszt

A kunszentmártoni tanácsjegyzőkönyvben, 1869. január 9-i keltezéssel (29. sz.) olvasható: **Sós Pál helybéli birtokos mesterszállási birtokán egy keresztet óhajtván felállítani, e célra a temetőből egy alkalmas fát kér.**

⁹⁵⁾ Úgy látszik, Kézsmári János az alapítványi összeget később megduplázta. Hasonló esetre sok példa található az alapítványi iratokban.

⁹⁶⁾ Dósa József plébános levele. EFL, Kunszentmárton egyházi iratai, 63/1889. sz.

⁹⁷⁾ Szabó 1995. 75. – A szép hagyományokra való tekintettel a mesterszállásiaknak érdemes volna a kereszt újra-felállításán gondolkodni!

A Tanács dícsérettel veszi tudomásul e vállalkozást, és az alsó temetőből egy akácfát ígér Sós Pálnak, azzal, hogy a keresztre 20 forint alapot kell letennie.

Az alsórészen álló fakereszt helyére az alapító Sós Pál fia: Soós Antal és felesége 1927-ben kőkeresztet emeltetett.⁹⁸

A talapzat pontos, betűhív szövege:

ISTEN DICSŐSÉGÉRE
NAGY APÁIK
EMLÉKÉT ÚJÍTATTÁK
SOÓS ANTAL
ÉS NEJE
GULYÁS IONA

1927. június 5.⁹⁹

⁹⁸⁾ Szabó Imre 1995. 75.

⁹⁹⁾ A betűhív szövegközlésért Kovács Jánosnak mondok köszönetet.

KERESZTEK CSORBA-PUSZTÁN

Csorbai kőkereszt

Bíró István tanácsbeli a csorbai pusztán szintén állított egy kőkeresztet az 1807. évben, melynek fenntartására – bizonyosan váltóban – 100 forintot ajánlott fel.¹⁰⁰

A kereszt további sorsa ismeretlen.

Csorbai fakereszt

1832. augusztus 4-én a **csorbai pusztaházhoz készített kereszt** árban Vigh György molnárnak és Bozsik István asztalosnak 36 frt 28 krajcárt fizetett a Tanács.¹⁰¹

1861. április 7-én (114. szám alatt) a Tanács elé jelentés kerül, hogy a csorbai pusztaháznál lévő fakereszt egészen korhadt, szükséges a megújítása. **Nagy Sándor polgár** állítása szerint ennek a keresztnek **alapítványa van**. A tanácsi határozat vizsgálatot rendel el, de a vizsgálat eredményének semmi nyoma.

1867-ben Váradi András unokái: öreg Váradi Ferenc, Váradi József, Váradi Mihály és Váradi László az **ősatyjuk** által Csorbán felállított kereszt alapítványának mibenlétéről kérnek felvilágosítást. A tanácsi határozat az irattári vizsgálattal F. Józsa Mihály és Bíró Gáspár urakat, valamint Bozóky Gábor jegyzőt bízta meg.¹⁰² A vizsgálat eredménye ismeretlen.

A csorbai kereszt még mindig elkorhadt, elhagyatott állapotban van – hangzik a panasz az **1868. augusztus 29-én** (384. sz.) tartott tanácsülésen. A Tanács vizsgálatot és kijavítást rendel el, – melynek szintén nem találni az eredményét.

1875. október 16-án a **csorbai kis harangról** történik említés. Minden valószínűség szerint Váradi András, a kereszt állítója adományozta.¹⁰³

¹⁰⁰⁾ SzML Kunszentmárton Tanácsjegyzőkönyv, X. 345.

¹⁰¹⁾ SzML Kunszentmárton Tanácsjegyzőkönyv, XVII. 258.

¹⁰²⁾ SzML Kunszentmárton Tanácsjegyzőkönyv, 1867. 109.

¹⁰³⁾ SzML Kunszentmárton Dósa József kéziratos jegyzetei, 21.

„HOL SÍRJAINK DOMBORULNAK...”

BEVEZETŐ

Ósi tapasztalat és a legáltalánosabb igazság, hogy aki a világra született, egyszer majd meg is hal. A földi élet befejeztével mindenki átadja helyét a fiatalabb korosztálynak. Így zajlik a „nemzedékek őrségváltása”, mióta ember él a földön. Ebből természetszerűen következik, hogy egy-egy adott település elmaradhatatlan tartozéka a temető, ahol végső nyugalomra helyezik az elhunytakat. A sírhalmokat az emlékezés virágaival díszítik, a temetést követően eleinte gyakran, később egyre ritkábban látogatják a hozzátartozók. Évtizedek múltán elkorhadnak a fakeresztek, az ott nyugvók neve és emléke feledésbe merül. S ha betelik a temető, és elmúlik az előírt 20-25 várakozási év, a régi sírhalmok fölött új házak épülnek. Sajnálatos, hogy a jeles személyek, városalapító atyák, templomépítő ősök sírhelye legtöbbször megsemmisül: ismeretlenné, azonosíthatatlanná válik.

Kunszentmárton történetében is ez a folyamat követhető nyomon. Az 1719-ben újraterlepitett község a dinamikus fejlődés eredményeként többször „kinőtte” a temetőt, s az új sírkertek helyét a belterülettől egyre távolabb kellett kijelölni.

És ha a hálás utódok már nem is borulhatnak le a nagy ősök ismeretlen nyugvóhelyénél, az elsárgult régi iratok tudósítanak arról, hogy a város melyik részén voltak azok a temetők, ahol elődeink sírhalmai domborultak. Mert nincs egy talpalatnyi hely alattunk, ahol ne rejtőznének régvolt lakosok, hozzátartozók földi maradványai. A megszűnt temetők történetének közreadása is azt szándékozik tudatosítani a jelenkor nemzedéke előtt, hogy szent ez a föld, amelyen élünk, mert nemcsak őseink küzdelmeinek, munkájának, vérének és verejtékének nyomait őrzi, hanem porait is takarja. Az egykori és mai temetők sírhalmai, korhadó fakeresztjei éppen úgy kiváltják a nemesen gondolkodó és érző ember tiszteletét, kegyeletének érzéseit, mint a maradandóságra szánt építmények megszentelt kövei.

A KUNSZENTMÁRTONI TEMETŐK

1. Az első temető kétségkívül az 1721-ben épült kis templom közvetlen környékén terült el, melynek helyét a szájhagyomány a Bozóky András, Bozóky József, Bozóky Ferenc-féle portán jelöli meg, a Bethlen Gábor utca és a Kölcsey utca kereszteződésénél. A temetőhelyet mindjárt a megszállás után, tehát már 1719-ben kijelölték.

2. 1735-ben már betelt a templom melletti, valószínűleg kerítéssel körülvárt temető, és ehhez egészen közel újat nyitottak, mégpedig a mostani Kossuth utca baloldalán, az egykori Takarékpénztár (jelenleg központi orvosi rendelő) körüli házak helyén, mely – mint régi temető – 1803 után is beépítetlen terület volt.¹⁰⁴ Nyilvánvalóvá teszi ezt az állítást azon körülmény is, hogy a Takarékpénztár és a szomszédos házak építése alkalmával szabályos távolságokban talált emberi csontmaradványok kerültek felszínre. A temetőt 1735. február 6-án áldotta meg Bénai János kunszentmártoni plébános, s ugyanezen a napon az 50 éves korában elhunyt Miseri Jánosné sz. Szaszko Katalin asszonyt temették ide elsőnek.¹⁰⁵

A második temető rövid öt év alatt megtelt, aminek szomorú magyarázatát az 1739. évi **pestis** adja meg, midőn az alig **2000 lakosú** községben egy év alatt **nyolcszáznál többen** haltak el a rettenetes járvány következtében.

Csombok Mihály plébános 36 évesen szintén a pestis áldozata lett. Őt a Szent Rókus és Rozália nevét viselő érparti kápolna sírboltjába temették. 1737. július 4-től 1739. októberéig állandó kisegítőként működött Csombok plébános mellett egy aradi minorita szerzetes: Páter Cserniczki Remigius. A plébánost két hónappal élte túl: 1739. október 17-én vitte el a pestis 29 éves korában. Ismeretlen helyről érkezett jezsuita atya: Antonius de la Zerda apostoli misszionárius lépett a helyére. Nyolc napon keresztül látta el a súlyos betegeket és temette a halottakat, amikor október 25-én a pestis őt is elragadta. Kívánsága szerint „juxta Crucem foris” – kint a kereszt mellett – temették el.

¹⁰⁴⁾ Dósa-Szabó 1936. 240.

¹⁰⁵⁾ Halottak Anyakönyve II. 1735. február 6. Plébániai irattár.

Úgy értette, hogy nem a templom alá, vagy mellé, hanem a külső temetőben a kereszt árnyékába. (A külső temető a későbbi Mátray Lajos-féle porta, a mostani bírósági épület helyén volt.)

3. A halottak anyakönyve 1740. június 17-én már új temetőről tesz említést, amely az öcsödi út jobb oldalán terült el. Ide temették az 1775. április 5-én 61 éves korában elhunyt Nagy Pál kanonok-plébánost, akinek sírját sokáig négy hatalmas akácfa jelezte.¹⁰⁶ A temető helyén később virágkertet létesítettek, ezt a múlt század 80-as, 90-es éveiben szüntették meg. 1930 körül a terület teljesen beépült.

Az 1927. év folyamán érdekes leletre bukkantak a régi virágkertben. A házhelyeknek kiosztott porták egyikén, a Hunyadi utcában épült fel Fazekas András főjegyző háza is. Az alapozási munkálatoknál régi sírhelyet találtak. A csontok már elporladtak, csak a koponyacsont maradt viszonylag épségben. A koponyát ujjnyi vastag nemez sisak fedte, amit a régi harcosok viseltek. A koponya-maradványt és sisakját a munkások más helyen temették el.¹⁰⁷

Hasonló eset történt 1932-ben, Ledniczky András telekkönyvvezető Kosuth ucai villájának építésénél. Az alapmunkálatok alkalmával nem kevesebb, mint 32 sírhelyet tártak fel, ami meglehetősen nehezítette az építkezést. Az egyik hatalmas csontváz subában volt eltemetve, és ép csontozata évszázadok múltán is a régi öregek daliás mivoltát igazolta.¹⁰⁸

4. Az 1740-ben kialakított harmadik temetővel egyidejűleg, 1745-től kezdve egy másik temető is volt használatban, mégpedig az 1745-ben elkészült templom mellett, attól jobbra és balra. Régen ugyanis a templomot sok helyen temető vette körül.

A temető a templommal együtt erős téglakerítéssel volt körülvéve – mint a jászapáti templom még ma is –, melyen több kapu szolgált bejáratul. A kerítés északi része a mai Szentháromság-szobor helyétől húzódott a templom oldalával párhuzamosan, s bizonyára ilyen távolságban volt a templomtól a déli fal is.

Kunszentmártonban ezt a központi temetőt egyszerűen „kerítés”-nek nevezték, amely a községi tanácsbeliek, az érdemekben gazdag ősi lakosok és a vagyonosabbak temetkezési helye volt. Ennek bizonyossága az 1776. szeptember 7-én kelt tanácsi határozat: „...mindenkor eleitül fogva feltartatott azon szokás, hogy az Tanácsbéli Személlyek, érdemes tőkés lakosok, akik sok nyomorúságokat Helységünk mellett szenvedtek, nem csak ma-

¹⁰⁶⁾ Dósa-Szabó 1936. 129.

¹⁰⁷⁾ Kunszentmártoni Híradó, 1927. szeptember 18.

¹⁰⁸⁾ „Harminckét sírhely egy házhely alatt” – Kunszentmártoni Híradó, 1932. június 26.

gok, hanem akár felesége, akár gyermekei az Templom kerítésiben minden fizetés nélkül temetkeztek.”¹⁰⁹

De rajtuk kívül egyes érdemes polgárok is nyertek ingyen temetési jogot a „kerítésben.” Így például Gátsi Jánosról, aki igen buzgó keresztény és az egyháznak nagy jótévője volt (1764. április 2-án halt meg 80 éves korában), az anyakönyv megjegyzi, hogy eltemettetett a templom mellett ingyen. Díszsírhelyet kapott az 1779-ben, 60 éves korában elhalt Bánffy György is, kinek kriptasírját az 1911. évi faültetések alkalmával véletlenül találták meg a Szentháromság-szobor közelében. Az eseményről a korabeli sajtó ad részletes tudósítást:

„Az elmúlt héten (1911. áprilisában) a községi előjáróság a templom melletti téren fákat ültetett. Egyik napszámos, amikor a fának gödröt ásott, ásója egy régi kripa kőburkolatában akadt meg. Azonnal jelentést tett az előjáróságnak, mely ki is ment a helyszínre és a kriptát felbontatta. A kripa elég széles és kőből épült bolthajtással volt ellátva. A kriptában fakoporsót találtak, benne emberi csontvázsal. A koporsón tisztán ki lehetett venni egy „Sz” betűt és „79” számot, ami arra enged következtetni, hogy az illetőt 1779-ben temették oda, minthogy templomunk 1784-ben épült újra, de lehet az is, hogy ez a szám az illetőnek életéveit jelenti. A koporsóban egy szíjra fűzött olvasó részleteit is megtalálták. Annyi bizonyos, hogy az illető vagy pap, vagy valami gazdag ember lehetett, mert abban az időben a templom körül csakis előkelő és jómódú emberek temetkeztek...”¹¹⁰

Nincs megemlítve, de bizonyosan szintén itt helyezték nyugalomra az 1788-ban 73 évesen elhalt Borbás Józsefet is, aki kántori szolgálatot teljesített.

Mások 10 forint befizetése mellett nyerték meg azt a tiszességet, hogy a „Kerítés”-ben kapjanak nyugvó helyet. Így Szabó Pál (+1770) és Csuha Mária (+1770) végrendeletileg hagytak 10-10 forintot a templomnak, azzal a kikötéssel, hogy a „templom kerítésében” temetessenek el.¹¹¹ Az 1779-ben elhalt Bánffy Györgyné Dolezsák Borbála már 24 forintot hagyott az itteni temetőhelyért.¹¹²

Bizonyosra vehető, hogy a kerítésbeli temetkezés II. József császár korában szűnt meg. Teljesen ismeretlen az az időpont is, amikor a templom körüli kerítést elbontották. Elképzelhető, hogy az 1789-ben lebontott érparti kápolna anyagával együtt a leányok iskolájának építésére használták fel.

¹⁰⁹ SzML. Kunszentmárton Tanácsjegyzőkönyv IV. 299.

Vö.: Dósa-Szabó 1936. 241-243.

¹¹⁰ Kunszentmártoni Újság, 1911. április 16.

¹¹¹ SzML. 104. és 105. számú végrendeletek, F. 56.

¹¹² SzML. Kunszentmárton Tanácsjegyzőkönyv VI. 67.

Egyeseket különleges helyekre temettek. Így például egy bábockai „örmény árendás Úr”: Korbuly Márton elhalt kisfiát 1795-ben a plébános a Tanács engedélyével „tekintettel az örmény úr sok istenes adakozására” (többek között az engedély megnyerése fejében 50 forintot fizetett a templom javára), a mostani templomban (!) helyezték örök nyugalomra. Mivel ahhoz már nem volt idő, hogy kriptát csináltasson, Korbuly Márton megígérte, hogy „a sírt a jövő héten beboltoztatja, s ha a pádimentumban hiba esne, azt is megcsináltatja.”¹¹³

E rendkívüli és szabálytalan temetés a Kerületek tudomására jutott, s még ugyanaz évben 596. szám alatt „keményen megintik a Tanácsot, amiért Korbuly fiacskáját – a felséges parancsolatok értelmére – a templomban eltemetni megengedte.”¹¹⁴

5. 1774-ben ismét új temető nyílt, melynek helye pontosan nem határozható meg. Ez vagy az 1740. év folyamán megtelt második temető folytatása volt az öcsödi úttól balra (ez a valószínűbb), vagy pedig a község keleti részén: a Szent István király utca alvégi felének közepe táján, a jobb oldalon. Azonban bármelyik helyen is jelölték ki, bizonyos, hogy a helységhez igen közel fektült, s így egészségügyi szempontból – a plébános panasza és a felsőbb hatóságok beavatkozása folytán – négy évi használat után beszüntették.

6. Így keletkezett a hatodik temető, melyet az 1778. év hetvened vasárnapján szentelt fel Balajthy Máté kanonok, helybéli plébános. Elsőként Palásthy Katalin hajadont kísérték itt utolsó útjára.¹¹⁵

Ennek a temetőnek a helyét sem lehet biztosan meghatározni. A tanácsjegyzőkönyv egyik bejegyzése szerint „kívül az kerteken helyezettett.” Ebből csak az tűnik ki, hogy tisztességes sétát igénylő távolságban volt az új temető. A halottak anyakönyve már valamivel bővebb tájékoztatást nyújt: „kívül a helységen és kerteken... a templomtól keletre.”

Hóka Mihályné sz. Baranyi Kata 1779-ben végrendeletileg meghatározott összeget hagyott egy temetői kereszt felállítására. Ez valószínűleg csak fakeszt volt.

1794. május 2-án említés történik a halotti anyakönyvben a **temetői kereszt felszenteléséről**, melyet püspöki engedéllyel Horváth Ferenc alesperes, helybeli plébános végzett.¹¹⁶

7. A hetedik temető 1803-ban Szántai Mátyás, Bozsik Albert, Habranyi András, Gulyás György, B. Nagy Demeter, Ecsédi Gergelyné és Kovács

¹¹³⁾ SzML. Kunszentmárton Tanácsjegyzőkönyv VII. 602.

¹¹⁴⁾ SzML. Kunszentmárton Tanácsjegyzőkönyv VIII. 15.

¹¹⁵⁾ Halottak Anyakönyve, 1778. február 16.

¹¹⁶⁾ Ifj. Dósa József: Kunszentmárton története. Kézirat, II. füzet. 23. lap. Vö.: Dósa-Szabó 1936. 244.

Mátyás kertjeinek lefoglalásából keletkezett.¹¹⁷ Szuhányi János kunszentmártoni plébános szentelte fel 1803. december 13-án.¹¹⁸ Egyidejűleg felállították azt a kőkeresztet, amely Sípos Erzsébet, Imrei János, majd Szilágyi Andrásné 77 forintos végrendeleti hagyományozásából készült. Sípos Erzsébet a kereszt fenntartására végrendeletileg alapítványt is tett, amint kitűnik a következő elismervényből:

„Az új temetőben újonnan felállított kereszt conservatiójára néhai Sípos Erzsébet hagyatékából 10, azaz Tíz Rhénus forintot Nagy János Úrtól, mint végrendeleti végrehajtótól felvettem, alulírott bizonyítom.

Sig. Kun-Szent-Márton, 1804. január 1-én.

Szuhányi Nep. János s.k.
nevezett község plébánosa.”¹¹⁹

Nincs írásbeli nyoma, de bizonyosra vehető, hogy a szép kőkeresztet átvitték az 1820-ban létesült **felső temetőbe**, ahol a **kápolna mögött 20-25 méterre, kissé északra** sokáig látható volt.

Az említett hetedik temető az öcsödi út baloldalán terült el, kezdődve a Józsa Károly-féle Kossuth utcai ház portájával, magába foglalva a Tóth kertet is, a mai református lelkészlak környékén. A kijelölt helyet azonban nem használták fel teljes egészében temetőnek. A város ugyanis a házak szaporodásával a temetőt egyre jobban megközelítette, ezért 1811. április 11-én hosszú tanácskozás után és a plébános beleegyezésével az előljárásság elhatározta, hogy a temetőnek a kőkeresztig tartó felerészét – 3656 négyszöglet – mely még felhasználva nincs, házhelyeknek kiosztják, a keresztet pedig áthelyezik a megmaradó 3240 négyszögölnyi terület közepére.¹²⁰

Így a tulajdonképpeni temetőt az egykori Tóth-féle kert jelzi. A temető később a Fejérgyarmati Tóth család tulajdonába került, amely kertként hasznosította.

Fgy. Tóth Lajos 1861-ben 52 és fél krajcárért kapta meg négyszögölét. Mikor az öcsödi utat kiegyenesítették, a régi temető és az út között egy „Csücskő darab” képződött, amit Fgy. Tóth István törvénybíró szerzett meg ugyanolyan egységáron 1868-ban.¹²¹

¹¹⁷⁾ A temetők helyének meghatározása Bedekovich Lőrinc 1802-ben készült kunszentmártoni térképe nyomán történt.

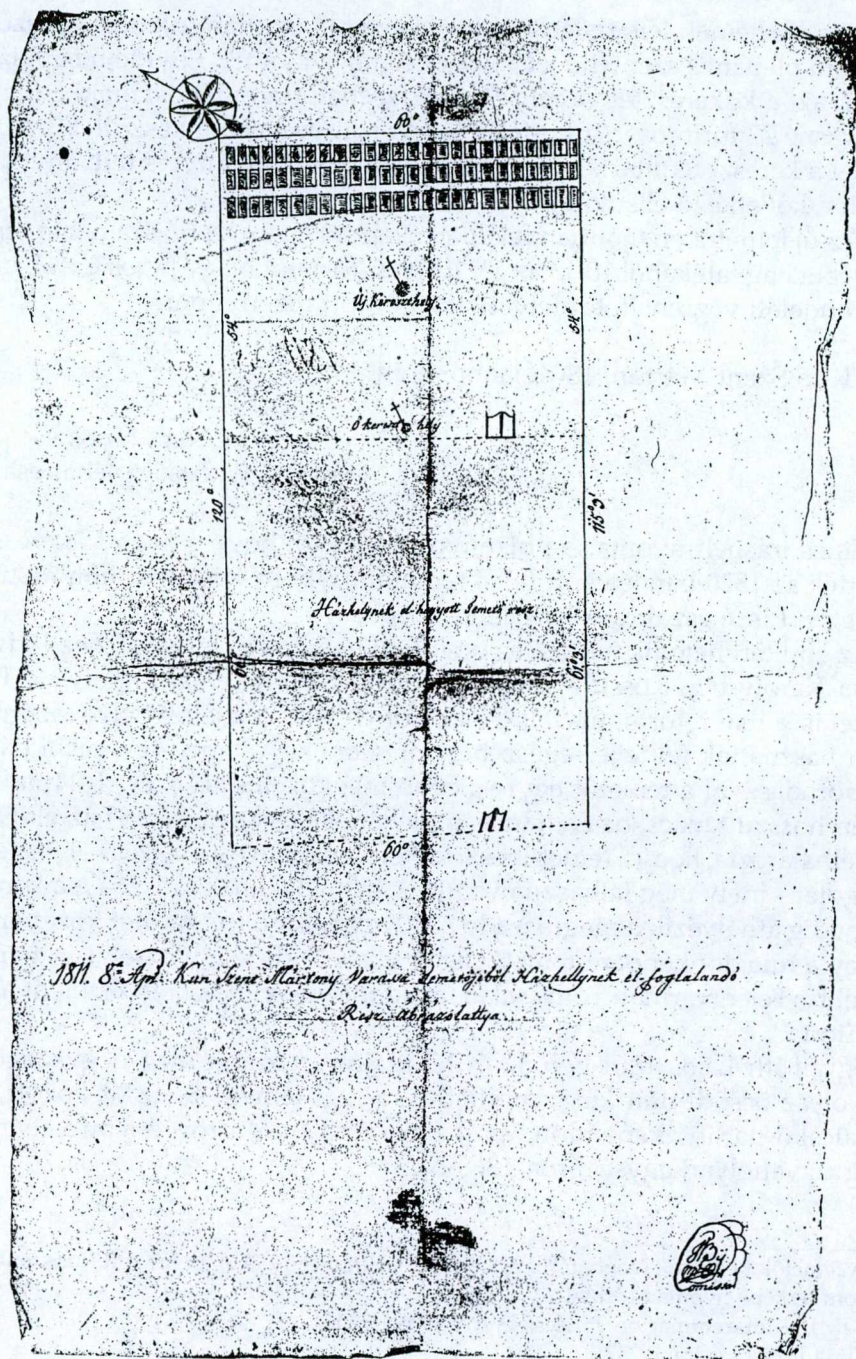
¹¹⁸⁾ SzML. Kunszentmárton Tanácsjegyzőkönyv, IX.350.

¹¹⁹⁾ Dósa József kézirata, 23.

¹²⁰⁾ SzML. Kunszentmárton Tanácsjegyzőkönyv, XI. 303.

¹²¹⁾ SzML. Kunszentmárton Tanácsjegyzőkönyv, XI. 699. és 149. sz.

20) A 7. TEMETŐ VÁZRAJZA 1811-BŐL (FASC. 22. NO 35. SzML)

GÖRÖG TEMETŐ

A szóbanforgó harmadik temető közelében létesült az úgynevezett **görög temető**, ahol a XVIII. század végén jelentős számban itt lakó görögkeleti vallású kereskedőcsaládok temetkeztek.¹²² Mivel a más vallásúaknak eddig külön temetőjük nem volt, Kunszentmárton tanácsa 1789. február 23-i ülésén elhatározta, hogy „a temetőnk mellett a görögök és más vallásúak, valamint az idegen utasok részére **egy darab plágácska kimérettetik.**” A kiküldöttek: Oláh Gergely, Nagy Pál és Palásti János hamarosan hitelesen jelentették, hogy „a **Görögök számára 10 öl szélességű és ugyanannyi hosszúságú fundust kimértek az Tó felül való részén régi temetőnknek,** az utasok számára pedig 5 öl szélességű és 10 öl hosszúságút hagytak.”¹²³

A tanács 1810-ben az új házsorok kialakítása miatt elfoglalt helyekért kertföldeket osztott a görög temető közelében. „...Felföldi János kapott a régi 348 négyszögöl helyett 616 négyszögölet, **de ebben foglaltatik a görög temető is,** mely áll 182 négyszögölből, az ugyan megengedettet neki, hogy körülkerítthesse, de nem mint tulajdonát; és tartozzon ezen temetőhöz bójárást a maga kertjén által engedni.”¹²⁴

A görög temető a mai Hunyadi utca és Petőfi utca közötti szögben, a régi Lapu-kert helyén terült el. Többször is nyomára bukkantak, például a Hunyadi utca 8. számú házban vályogverő gödör ásásakor, valamint a református templom építésénél. Évtizedekkel ezelőtt még görög feliratú sírkövek is látszottak, ezeknek azóta már nyomaveszett. Az utolsó vörösmárvány sírkövet 1967 nyarán találta Pugner Pál az említett helyszínen, mélyen a földbe süppedve. Azóta a helytörténeti múzeumban őrzik. A görög síremlék magyar nyelvű felirata a következő:

¹²²⁾ Görögnek a görögkeleti egyházhoz való tartozásuk miatt nevezték őket. Voltak közöttük szerbek (rácok), görögök, bolgárok és macedónok. Ők bonyolították le a nyugatról hazánkba és fordítva irányuló kereskedelem nagy részét. A kunszentmártoni görögök vallásuk gyakorlására helyben nem találtak módot, ezért időnként Szentésre mentek át, ahol 1786 óta működött görögkeleti templom. – Papp 1993. 314.

¹²³⁾ SzML Kunszentmárton Tanácsjegyzőkönyv VII. 64–65.

¹²⁴⁾ SzML Kunszentmárton Tanácsjegyzőkönyv XI. 245.

„E
sír fedt
néhai Kirják István neje
Páris Anna
hamvait.
Élt 65 éveket.
Elhunyt
November 16-án 1847. évben.”

FELSŐ TEMETŐ

Nem telt még be a hetedik temető, amikor 1820-ban megnyílt a nyolcadik, amely tulajdonképpen a jelenlegi felső temető alapját képezi. A jelzett évben ugyanis a december 14-én tartott tanácsgyűlésen Bozóky András kerületi Commissarius hivatalosan észrevételezte:

„a mostani temető igen közel lévén a város tövibe, a miatt a Dögletesség féltős, s felsőbb rendelkezések is előírják, hogy a temető kijebb vitessék.” Elhatározták, hogy az új temetőhely kijelölésére a plébános vezetésével deputatiót küldenek.¹²⁵

A felső temető legrégibb sírkövei az 1820-as évekből valók, s az alapítás tényét igazolják. A kápolna mögötti elhagyatott részeken sikerült közülük néhányat azonosítani. Két szép síremlék 1970-71 táján a helytörténeti múzeumba került. Feliratuk a következő:

1. „Itt várja Posta Annának
(ol)y Hiv Társnak 's jó Anyának
teste feltámodását
szerelmi meglátását
melyet Pálkás Sámuel
férje s Fijai Sámuel,
János, István óhajtnak.
MDCCCXX (1820)AUG XXV”
2. „Itt nyugszik
Nemes Bozóky István
jóindulatú gyermeke ki 8
éves korában Istennek adta
lelkét szüleinek és testvéreinek
bánattyára január
6-kán 1840. évben.”

¹²⁵⁾ SzML Kunszentmárton Tanácsjegyzőkönyv XIII. 605.

Ifj. Dósa József nyugalmazott sályi plébános, Kunszentmárton történetének nagy kutatója 1914-ben rögzítette egy márvány sírkő-töredék hiányos feliratát, valamint egy teljesen épségben maradt síremlék szövegét:

1. „...Herczeg Apollónia hitvesse 1823.”
2. „Itt nyugszik jó emlékezetű
Tóth János. Élt 50 esztendőket,
elnyugodott 1831. évben,
12 augusztusba,
egy kis János nevű unokájával
gyermekai bánattyára.”

Szintén a XIX. század első felének tanújaként maradt meg a Tóth János-féle kőkereszt mögött az a klasszicista stílusú vörösmárvány sírkő, melynek közlésre érdemes archaikus szövege a legutóbbi időkig őrizte az egykori hírneves Karhetz család emlékét:

†

ITT ALUSSZA AZ ENYÉSZET ÁLMÁT
KARHETZ MÁTYÁS
ÉLT 56 ÉVET, MEGHALT JÚLIUS HÓ 27-n
1849

ÉS SZERETETT HITVESE
KARHETZ APOLLONIA
SZÜLETETT HEGEDŰS
ÉLT 59 ÉVET, MEGHALT OCTÓBER HÓ 3-n
1847.

A FELEJTHETETLENEKBEN GYERMEKÜK
MÁTYÁS ÉS APOLLONIA
A LEGJOBB SZÜLÉKET ÉS FÖLDI ÉLETÜK
LEGDRÁGÁBB KINTSÜKET VESZTÉK,
MIUTÁN ŐKET NEM BÍRHATJÁK SZÍVÜK
LEÍRHATATLAN JELÉÜL EZEN NÉMA SÍREMLÉKET
SZENTELÉK.

BÉKE ÉS ÁLDÁS LENGJEN HANTJAIK FELETT!

Az előzővel részsútosan álló kisebb vörösmárvány síremlék:

ITT NYUGSZIK
KARHETZ MÁTYÁS

élt 28 évet.

MEGHALT 1858 évi JÚLIUS hó 10-én.

BÉKE HAMVAIRA!

Ma már szinte senki nem tud arról, hogy a felső temetőben helyezték nyugalomra azoknak az 1848-49-es szabadságharc katonáinak földi maradványait, akik a cibakházi, illetve szolnoki csatában megsebesülve, a kunszentmártoni nagyiskola falai közt berendezett honvédkórházban hunytak el 1849-ben. A halotti anyakönyv 51 honvéd adatait rögzíti, akik jeltelen sírokban nyugsznak.¹²⁶ A szabadságharc leverését követő elnyomás méreteit érzékelteti az a nehezen megmagyarázható tény, hogy a honvédek nyugvóhelyének hollétét is kitörölték a helybeli lakosság emlékezetéből. Máig sem tudni, csak feltételezhető, hogy a kápolna mögötti részekben, az ún. halastó közelében lehetnek eltemetve. A kiegyezés után többször elhangzott olyan javaslat, hogy legalább egy kőkereszt hirdesse életáldozatuk emlékét, de a gondolat soha nem jutott el a megvalósítás szintjéig.

Barna Péter nyug. MÁV tisztviselő 1935 tavaszán meglepő feliratú sírkőre hívta fel a figyelmet a helyi sajtó hasábjain. A felső temetői sírásó ház mögött, attól kissé jobbra, a nyolcadik sorban találta a következő feliratú régi síremléket: „Itt nyugszik Molnár Lajos Kun sz. Márton városa volt Főjegyzője. Meghalt életének 36. évében Februárius 21-én 1855. Béke hamvainak.”

A sírhely meglepetést keltett, mert senki nem tudta, hogy már volt egyszer Kunszentmártonnak Molnár Lajos nevű főjegyzője. A sírnak számos látogatója akadt, köztük az 1934-ben hivatalba lépett Molnár Lajos főjegyző, aki mindjárt intézkedett a szintén az ő nevét viselő hivatali elődje nyugvóhelyének rendbehozatala iránt.¹²⁷

A temető 1866-ban betelt. Megnagyobbítását ugyanaz év június 2-án, 241. számú határozatával rendelte el a tanács.¹²⁸

¹²⁶⁾ Dr. Szabó János: 1848-49. emlékezete. Szabadságharcunk névtelen hősei a kunszentmártoni Római Katolikus Plébánia Halotti Anyakönyvében. Kézirat.

¹²⁷⁾ Kunszentmártoni Híradó, 1935. március 3. – Molnár Lajos ügyvéd 1848-49-ben kunszentmártoni aljegyző volt, majd Cibakházán jegyző. 1853-ban Kunszentmárton város főjegyzőjévé választották. Tisztségét 1855-ben bekövetkezett haláláig töltötte be. – SzML. Tanácsjegyzőkönyv XXIII. 290. sz.

¹²⁸⁾ 1866. szeptember 1. – 344. sz. Vö.: Dósa József kézirata, II. füzet, 31.

A felső temető népszerűségének elterjedéséhez jelentősen hozzájárult a kápolna felépítése, melynek érdekében talán Ökrös József fáradozott legtöbbit. 1873. május 22-én, a toronykeresztek elhelyezésekor mondott beszédében név szerint említette azokat a jeles kunszentmártoni személyeket, akik a felső temetőben alusszák örök álmukat.

„...mert ezen régi, már 50 éves temetőben nyugszik boldogult Fő Tisztelendő Trangos József lelki pásztorunk († 1858), itt nyugszanak Ttes Bozóki András és Bozóki György Urak hitveseikkel; itt nyugszanak Ttes (Tekintetes) Tott András és Tott Lajos Urak, kik több ízben e városnak bírái voltak, itt nyugszik Ttes Bozóki Istvány Úr, ama jó bútsújáró nejével, itt nyugszik Tttes Szaszko Josef Úr is, Sook Anna hitvesével, aki a Nagy Templomban is oltárt épített Szent Anna tiszteletére, itt nyugszanak Kováts Jakab, Kováts Istvány, Takáts Josef, Tott János, Kiss S Josef Urak – hitveseikkel, kik e városnak elöljárói és bírái voltak. Itt nyugszik ama köz tiszteletű Simon Mátyás Úr is – az ő kedves menyével, itt nyugszanak a Nagy Józsa nemzetségnek Atyáik és Anyáik összesen, végre itt nyugszanak Németh Mihály, Szilárdfi Ágoston, Karhetz Mátyás, és több más – kiket mind még meg nem nevezhetek jeles tsalád Atyák és Anyákkal egyetemben: méltó tehát..., hogy ide is kápolnát építsenek a vigasztaló szent Lélek Isten tiszteletére, melyben engesztelő áldozatok mutattassanak be az élő Istennek az itt nyugvók lelkiért...”

A kápolnatársulat vezetősége 1886-ban, a városi elöljáróság egyetértésével mindazoknak, akik a kápolna építési költségeihez legalább 50 forinttal hozzájárultak, 21 személynek egyenként 3 négyszögölnyi kriptahelyet osztott ki a rendelkezésére álló 90 négyszögöl területből, a következő sorrendben: 1) a temető-kapun bemenet bal felől: Kiss József egyházi, Turtsányi László, Kakuk Istvány, Bozóky József, Bozóky Mátyás, Szilárdfy Imre, Turtsányi Pál, Balla Judit, Devántzki József, Devántzki András; –

2) jobb felől: Kuna László, Tóth Márton, Józsa Antal, Szaszko Anna, Józsa János, Nagy Antal, Németh István, Kováts S. János, Öreg Hegedűs Imre, Bozsik János, Bozsik László. Négy kriptahelyet a városi hatóság adományozott az arra érdemeseknek.

A nyílegyenes vonal mentén megtervezett és kijelölt kriptasorokon – már nemcsak a kápolna előtt, hanem mögötte is, egészen a temető széléig, majd a kerítés irányát követve – egymás után épültek a város törzsökös családjainak sírboltjai. A vörös és fehér márványból, de főként fekete gránitból faragott keresztek, sírkövek és emlékoszlopok tükrözik az elhunytak iránti megbecsülést, az örök életbe vetett katolikus hitet, de ugyanakkor az alapító család hovatartozását, anyagi helyzetét is. A földbe süllyesztett, 2-3 méter mélységű, 10-15 koporsó elhelyezésére alkalmas kriptaireget nagy szilárdságú téglából épült boltozat fedi. A felszíni rész elején áll a

feliratokkal ellátott síremlék; a virággal, díszbokrokkal beültetett kriptahelyet pedig a helyi kovácsmesterek remekléseként készült, különböző díszítőelemeket alkalmazó, erős vaskerítés veszi körül, esetenként kiegészítve gyönyörűen megformált kovácsoltvas fáklya-, illetve lámpatartókkal.

Találhatók természetesen rendhagyó építmények is. Ezek közül említésre méltó a kápolna mögött kiemelkedő, talán még az 1820-as évekből való, téglából emelt igen régi, jeltelen és felirat nélküli gúla, tetején vasból kovácsolt kereszttel. A hagyomány szerint ez volt a nemesi származású Bozóky család első temetkezési helye.

A felső temetőben 4 mauzóleum (monumentális síremlék) épült századunk első felében. A temetkezés természetesen itt is a föld alatti kriptában történik. A díszes kiképzésű építmény vasajtóval zárható kápolnafülkéjében oltár áll, ahol a kápolnabúcsú és halottak napja alkalmával a hozzátartozók gyertyát égetnek. Itt helyezik el a lakásokban fölöslegessé vált régi családi fényképeket és bekeretezett okiratokat. Az egyik ilyen jellegű síremlék építésére a helyi sajtó is felfigyelt 1936-ban: „A felső temető díszére válik az a szép kriptá, amelyet Csernus Ferenc gazdálkodó építtetett. A vörös téglából készült, csúcsban végződő ízléses építményt ifj. Cseuz Ignác ács- és kőművesmester tervezte, amely jeles képzettségre vall...”¹²⁹

Az újabb időkben épült kripták külső kiképzése természetesen már magán viseli a mai ízlés, a modern stílus jellegzetességeit.

A közvetlenül földre temetett koporsók fölött emelkedő sírhalmok a kriptasoroktól a kerítésekig terjedő hatalmas területet töltik ki. A katolikus jász és kun szokásoknak megfelelően kunszentmártonban háromszoros félkör alakú végződésre faragott erőteljes akácfakeresztek örökítették meg a sírban nyugvók emlékét. A fába vésett feliratokon kívül a kereszt szárainak metszéspontjába a halott nevének kezdőbetűit tartalmazó, vasból vert szívet illesztettek. Hosszú évtizedek elteltével a fakeresztek elkorhadtak, de addigra már az ott nyugvók emlékezete is homályba veszett.

A mérnöki pontossággal kirajzolt kriptasorokkal ellentétben a felső temető sírhalmjai elképesztő összevisszaságot mutatnak. A sorok rendezetlenek, az utak teljesen ötletszerűen alakultak ki. Ezek utólagos kiegyenesítésére történtek kísérletek, de ez most már megvalósíthatatlan, mivel a sírok többségét cementkerettel vették körül. A régi szép fakereszteket cementből, műköből öntött síremlékek váltották fel, olykor sablonos kivitelben.

A temető rendbentartásának állandó kérdése már hosszú évtizedekkel ezelőtt felvetődött. A helyi sajtó tudósítója 1928-ban kegyeletsértőnek tartotta azt az állapotot, mely szerint a temetőn keresztül-kasul járnak-kel-

¹²⁹⁾ Körös-Tiszavidék, 1936. április 26.

nek, a sírhantokon libákat, aprójószágokat legeltetnek. S mivel a temető nincs megfelelően bekerítve, a temetőcsősznek sem áll módjában a kellő őrizet biztosítása. Józsa Károly, a kápolna-társulat elnöke összehívta a tagságot kerítés építésének, valamint az új sírásóház kijelölésének tárgyában.¹³⁰

1932-ben vetődött fel az a terv, hogy mindkét temetőben temetőgondnoki állást kellene létrehozni. Az egyháztanács és a községi előjáróság felügyelete alá tartozó gondnok – a másodbíróval karöltve – a megfelelő szabályok alapján intézkedne a temetők karbantartása ügyében.¹³¹

1920-ban épült fel mindkét temetőben az elején nyitott tornáccal ellátott ravatalozó. A háztól való temetés végleges megszűnésétől (kb. az 1960-as évek óta) itt történik a holttestek beszentelése, majd a koporsót a kápolna előtti térségre kísérik, ahol a búcsúztatás és gyász-szertartás mozzanatai folytatódnak.¹³²

A 10/1970. EÜM. számú rendelkezés értelmében a 25 évnél régebbi sírhelyeket, valamint a 60 évnél régebbi kriptákat újra meg kell váltani. Ha ezt a hozzátartozók elmulasztják, vagy nem kívánják a jogfolytonosságot meghosszabbítani, a meg nem váltott sírhelyek és sírboltok a temető fenntartójának (esetünkben a kunszentmártoni római katolikus egyházközség) tulajdonába mennek át, s azokat a fenntartó újra eladhatja. A rendelet előírásainak betartása viszonylagos biztosítékot nyújt arra, hogy kevesebb legyen az elhagyatott, gazdátlan, gondozatlan síroknak a száma, ugyanakkor a kihalt családok sírhelyeinek, kriptáinak új tulajdonosok részére történő eladása növeli a temető használhatóságának időtartamát. (Egyébként a felső temető „népszerűségére” jellemző, hogy itt lényegesen több: kb. négyszer annyi a temetés, mint az alsó temetőben.)

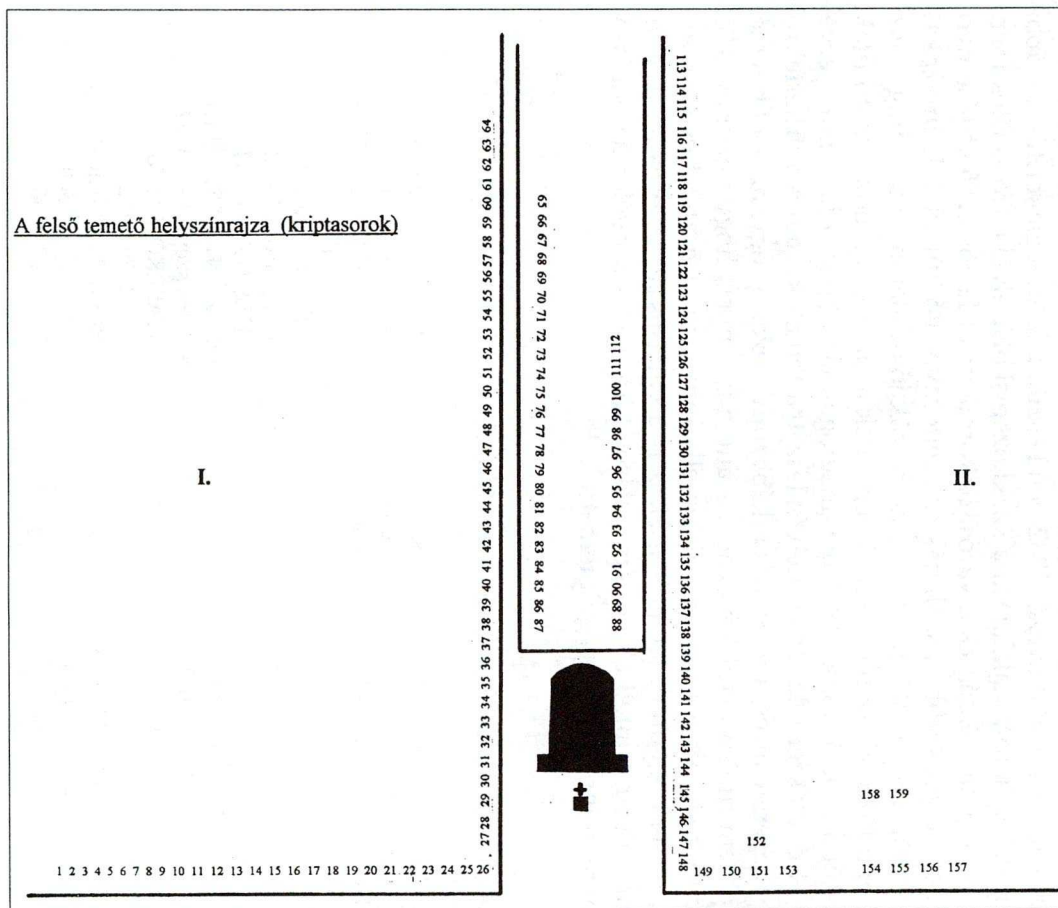
Az egyházközségi képviselőtestület keretében működő temetőgondnokság az 1973-74. években próbált a miniszteri rendeletnek érvényt szerezni, s a helyzet részletes felmérését követően felszólította az alábbi kripták tulajdonosait, hogy a megváltásról záros határidőn belül gondoskodjanak: Dr. Talányi János, Devánszky András, Dr. Fray József, Kövesdi István, Nagy Antal (Baranyi Ödön), Papp István (Kiss Ágnes), Szép Imre, Bozóky István, Selleb Sándor (Péntek Elek), Bozsik György (Harangozó Verona); az alsó temetőben: Benke István (Dósa Zsuzsanna), Palásthy György, Kurucz József (Németh Rozália) családi kriptája.¹³³

¹³⁰⁾ Kunszentmártoni Híradó, 1928. szeptember 23.

¹³¹⁾ Kunszentmártoni Híradó, 1932. június 26.

¹³²⁾ Az általános megállapítások mindkét temetőre egyaránt vonatkoznak.

¹³³⁾ Szolnok Megyei Néplap, 1973. február 20. – Új Ember, 1973. február 25., 1974. március 3.

21) A FELSŐ TEMETŐI KRIPTASOROK HELYSZÍNRAJZA

A felsorolt kripták nagyrésze eladásra került, a bevételt a templom külső renoválására fordították. A Nagy Antal (Baranyi Ödön)-féle, kápolna melletti sírbolt az egyházközség tulajdonában maradt, azzal a céllal, hogy a kripták a továbbiakban a Kunszentmártonban elhunyt papok temetkezési helye lesz.

Az 1980-1999 közötti évek számottevő eredményei sorába tartozik a felső temető főbejáratát övező, 1982-ben készült ízléses téglakerítés, továbbá az új sírhelysorok kialakítása a szakközépiskolát elválasztó kerítés mentén. Az egyházközség és a városi önkormányzat közös erőfeszítése nyomán egyre gyakrabban szállítják el a feltornyosuló hulladék-halmazokat. Most már a temetőlátogató hozzátartozók jóindulatán múlik, hogy tiszták, gondozottak és rendezettek legyenek a sírok és az oda vezető utak. Úgy tűnik, Ökrös József 1854-ben megfogalmazott gondolatai ma is érvényesek és időszerűek: „Maga helyén lesz itt a Temetők, vagyis a sírkertekről való megemlékezés, annyiival is inkább, mivel ezek az egyházi élet hévmé-rőjén nem utolsó fokot képeznek, – annyi bizonyos, hogy valamint a jól rendezett sírkert nemcsak tanúja az elhunytak iránti tisztelet és szeretetnek, hanem egyúttal hathatós eszköz is a vallásosság emelésére; úgy viszont mi sem tűnteti elő a nép vallásos közönyét s a hitélet hanyatlását annyira, mint az elhanyagolt temető...”¹³⁴

Sírboltok, sírhalmok a felső temetőben¹³⁵

1. Keret nélküli régi sírbolt a vasútállomáshoz vezető út mellett, a kriptasorban első helyen. Repedezett szürke oszlopának felirata:

ITT NYUGSZANAK

KISS I. JÁNOS
sz. 1848. jan. 15.
† 1902. márc. 8.
NEJE
CSEUZ MÁRIA
szül. 1853. jan. 10.
† 19

IFJ. KISS I. JÁNOS
szül. 1875. dec. 22.
megh. 1912. febr. 12.
NEJE

NAGY ESZTER
Gyermekük ERNŐ
KISS I. KÁROLYÉ
szül. SZÁNTÓ ERZSÉBET
sz. 1895. szept. 13. † 1922.
SZASZKÓ BALÁZS
x 1879 + 1922.
BÉKE PORAIKRA!
OLÁH GÁBOR
1902-1966

¹³⁴⁾ Ökrös József kéziratos füzet, 1854. Kunszentmártoni Helytörténeti Múzeum Adattára. 392. sz.

¹³⁵⁾ A következő fejezetekben a tartós fennmaradásra szánt kriptahelyek bemutatása kerül sorra. Az összes sírhely regisztrálására a kötet terjedelmének szűkös lehetőségei miatt nem vállalkozhatunk.

Felesége
SZASZKÓ ETELKA
1903-1991.

2. Préselt vörös téglából épült mauzóleum,
„FELTÁMADUNK”-felirattal, oszlopos
bejárattal. Az ajtó mellett jobbra és balra
márványtáblák:

1.

KISS GYULA
1911-1948.
BÁNFÖLDINÉ
KOVÁCS JULISKA
1922-1950.
KOVÁCS LUKÁCS
1882-1969.
NEJE
PAPP MÁRIA
1887-1970.
KISS ANDOR
1912-1978.
Édesanyja:
1887-1984.

2.

KOVÁCS LAJOS
1856-1933.
ÉS NEJE
VARGA MÁRTA
1858-1949.
FAZEKAS ALAJOS
1874-1961.
NEJE
KOVÁCS ERZSIKE
1890-19...
KOVÁCS ERZSIKE
1919-1919.
KOVÁCS MARISKA
1920-1920.

3. Vasráccsal körülvelt kriptá, szürke már-
vány síremlékkal:

HEGEDŰS JÁNOS
élt 69 évet
megh. 1906. nov. 19.

és neje
GULYÁS ERZSÉBET
élt 84 évet
megh. 1924. okt. 14.
GULYÁS ÁGOTA
(a többi olvashatatlan)

Új felirat:
Itt nyugszik
a SZABÓ család

4. Vasráccsal körülvelt kriptá, fekete gránit
oszloppal:

DR. TURCSÁNYI GYÖRGY
CSALÁDI SÍRBOLTJA

5. Vasráccsal körülvelt kriptá, fekete gránit
oszloppal:

ITT NYUGOSZNAK

VIGH PÉTER
1856-1905.

FIA

IFJ. VIGH PÉTER
gyógyszerésztanhallgató
egy éves önkéntes
1883-1907.

ÉDESANYJA
KÁDÁR ROZÁLIA
1863-1938.

KÁDÁR TESTVÉREK:

KATALIN
1868-1874.
LAJOS
1877-1877.
MARGIT
1883-1883.
BÉLA
1884-1884.

ÁLDÁS
ÉS BÉKE LENGJEN DRÁGA
PORAIK FELETT

Itt nyugszik
LÁSZLÓ ANDRÁS
1920-1984.
Felesége
ZSÍROS ROZÁLIA

6. **Némegy kriptája:** ráccsal körülvéve, fekete gránit oszloppal.

ITT NYUGOSZNAK

NÉMEDY ILONA
1849-1925
NÉMEDY GYULA
szül. 1843. ápril 13.
megh. 1909. nov. 4.
NÉMEDY GYULÁNÉ
HOLYBA MAGDOLNA
szül. 1855. okt. 23.
megh. 1946. okt. 11.
NÉMEDY GIZELLA
1856-1953.
HUTTKAY SÁNDORNÉ
NÉMEDY JOZEFA
szül. 1839. febr. 12.
megh. 1907. nov. 9.
NÉMEDY MARISKA
x 1879. jan. 9.
† júli 15.
BERTIKE
x 1882. juni 7.
† 1883. jan. 15.
Józsika
x 1883. okt. 31.
† 1884. febr. 23.
MARGIT
x 1886. szept. 24.
Élt 7 órát
HUTTKAY LACIKA
x 1899. máj. 1.
† 1901. júli 16.

ÁLDOTT EMLÉKÜK ÖRÖKKÉ
ÉLNI FOG KÖZÖTTÜNK.
NYUGODJANAK BÉKÉVEL!

7. **CSEUZ kriptája:** ráccsal körülvéve, fekete gránit oszloppal.

CSEUZ IMRE
†
CSALÁDI SÍRBOLTJA

PALÁSTHY ISTVÁN
1875-1939.

NEJE
CSEUZ KRISZTINA
1876-1959.
CSEUZ IMRE
1904-1982.
CSEUZ IMRE
1838-1919.

NEJE
KISS REGINA
1846-1935.
CSEUZ JÓZSEF
1870-1920.

NEJE
KISS ROZÁLIA
1881-1972.
CSEUZ KÁLMÁN
1874-1948.

CSEUZ KÁROLY
1868-1945.
NEJE
KOVÁCS VIKTÓRIA
1873-1932.

BÉKE PORAIKRA!

8. **Vasráccsal körülvett kriptája, szürke sárkővel:**

KURUCZ MIHÁLY
1903-1998.

Neje
HABRANYI MARGIT
1906-1987.
KURUCZ ISTVÁNNÉ
1876-1970.

KURUCZ MÁRIA ÁGOTA
1906-1996.
KURUCZ ANNA

9. **Majzik kriptája:** vasráccsal körülvéve, fekete gránit oszloppal.

ITT NYUGSZIK AZ ÚRBAN

MAJZIK ISTVÁN

1857-1917.

ÉS NEJE

KISS ILONA

1872-

ÉS CSALÁDJAI

MAJZIK ISTVÁN

1890-1904.

MAJZIK ILONKA

1901-1905.

MAJZIK ERZSIKE

1902-1910.

10. **Péntek Elek** tanító családi kriptája vasráccsal körülvéve. A fekete gránit oszlop az 1973. évi temetőrendezés alkalmával eladásra került.

A régi feliratok:

PÉNTEK ELEK

SELLEB SÁNDORNÉ

stb.

IFJ. PINTÉR JÓZSEF

1953-1975.

11. **Takács kriptája**: vasráccsal körülvéve, fekete gránit oszloppal.

ITT NYUGOSZNAK

TAKÁCS MIHÁLY élt 68 évet

megh. 1908. júni 10.

ÉS NEJE

KISS ERZSÉBET

élt 63 évet

megh. 1907. dec. 29.

GYERMEKÜK

IMRE

m. kir. posta és

távirdatiszt

cs. és kir. kadet

őrmester

élt 27 évet

megh. 1908. jun. 5.

TAKÁTS KÁROLY

1883-1959.

Neje MÁTRAY ILONKA 1888-1970.

BÉKE PORAIKRA!

UNOKÁK

TAKÁCS KÁROLY

élt 5 hónapot

megh. 1910. júl. 18.

UNOKÁK

TAKÁCS ERZSÉBET

élt 3 hónapot

megh. 1908. febr. 5.

TAKÁCS PÉTER

élt 32 évet

†1912. febr. 20.

+

PERNYÉSZ PÁL

1865-1949.

NEJE

TAKÁTS ETELKA

1874-1955.

FIUK

KÁLMÁN

hősi halált halt.

TAKÁTS KÁROLYNÉ

élt 88 évet. † 1996.

Hátoldalon:

KALAJKOVICS ANTAL

1860-1927.

NEJE

TAKÁCS JULIANNA

1866-1935.

GYERMEKEIK

JÓZSEF 1896-1914.

ANTAL 1893-1926.

KÁROLY 1898-1933.

12. **Fazekas Margit** átalakított kriptája: cementburkolattal, hátra helyezett gránit oszloppal (eredetileg ez is vasráccsos volt).

+

FAZEKAS ISTVÁN

1897-1956.

FAZEKAS MARGIT

1902-19-

MARGITKÁNK

ÚGY FOGOK ÉLNI,
HOGY TALÁLKOZZUNK.

VARGA VIKTÓRIA
1833-1924.

FAZEKAS PÁL
1870-1942.

NEJE
POZDERKA JULIANNA
1878-1935.

VIGAN FOGUNK
FELÉBREDNI

Hátoldal:

+

ITT NYUGSZIK
AZ URBAN

POZDERKA
MIKLÓS
élt 76 évet
mh. 1909. máj. 4.

ÉS NEJE
APATOCZKI
ERZSÉBET
élt 79 évet
mh. 1921.
JÁNOS
élt 76 évet
mh. 1906. ápr. 18.

ÉS NEJE
DÉKÁNY
JULIANNA
élt 45 évet
mh. 1885. aug. 6.

BÉKE PORAIKRA!

Mögötte két sír:

1.

NAGY SÁNDOR gimn. tanár
1916-1984.

„Bízzatok az Urban, a ti Istenetekben,
és megerősítettetek.”

2.

NAGY SÁNDOR
1885-1958.
Neje VIGH IDA
1891-1977.

13. Józsa kripta: vasráccsal körülveve, szürke gránit oszloppal:

ITT NYUGSZANAK
AZ URBAN

JÓZSA PÁL
élt 77 évet
mh. 1907. ápril 26.
JÓZSA JÓZSEF
élt 62 évet
mh. 1913. febr.1.

NEJE
KISS S. KATALIN
élt 84 évet

mh. 1940. ápril 3.
JÓZSA ILONA
élt 21 évet

mh. 1898. febr. 26.
JÓZSA KATALIN
élt 17 évet

mh. 1899. jan. 5.
JÓZSA ANTAL
élt 27 évet

mh. 1922. jan. 5.
JÓZSA LÁSZLÓ
élt 61 évet
†1959.

PAPP JÓZSEF
1923-
Neje: FEHÉR JULIA
1925-1995.

14. Szabó István és Mirt Valéria sírja műkő kerettel és síremlékkal:

DRÁGA VALIKÁNK
SZABÓ ISTVÁNNÉ
MIRT VALÉRIA
1919-1962.
FÉRJE
SZABÓ ISTVÁN
1920-1972.

15. Sír: fakereszttel:

KISS BORBÁLA
†1910.

Fekete gránit síremlék:
BÁNFÖLDI ISTVÁN
1921-1980.

Neje
HORPÁCSI JULIANNA

16. Ringvald-kripta: magas téglapítmény,
szürke sírkő:

†

RINGVALD SÁNDOR
1870-1933.

NEJE: MOLNÁR ARANKA
1877-1961.

GYERMEKEIK: ARANKA
1898-1959.

ILONKA
1904-1918.

VILMA
1906-1988.

IDA

1908-...

HALÁSZ IMRE
1897-1970.

NEJE: RINGVALD RÓZSA
1902-1988.

MOLNÁR JÓZSEF
élt 73 évet. † 1905. febr. 1. és neje
HÖNIGH ÁGNES

élt 59 évet. † 1894. nov. 16.
VESZELOVSZKY KAROLIN

élt 71 évet. † 1885. okt. 11.
RINGVALD EMILIA

élt 77 évet. † 1900. febr. 12.
HALÁSZ TERÉZKE

1933-1934.
HALÁSZ VIKTOR

1927-1977.

17. Vasráccsal körülvett kripta, szürke homokkő síremlék:

ITT NYUGSZIK

SZASZKÓ FERENC
1831-1911. aug. 8.

DOBA ROZÁLIA
1841-1914. jun. 5.

SZASZKÓ LAJOS
SZASZKÓ ISTVÁN
1864-

SZASZKÓ APOLLONIA
1867-

SZASZKÓ ROZÁLIA
1874-1952.

SZASZKÓ LÁSZLÓ
1879-

AMBRUS LÁSZLÓ
18-1954.

AMBRUS PÁL
1898-1922.

AMBRUS VERONIKA
1912-1916.

†

FEHÉR JÓZSEF
1926-1991.

Neje
HEGEDŰS MARGIT

Fiuk JÓZSEF
1961-1998.

HÜRKECZ JÁNOS
1931-1995.

Neje
BALLA GIZELLA

HÜRKECZ JÁNOS
1896-1981.

Neje
FARKAS FRANCISKA
1905-1988.

A Szaszko kripta mögött egyszemélyes sír:

ITT NYUGSZIK

BESZÉDES DEZSŐ
tart. honv. főhadnagy
adóügyi jegyző
1883-1933.

Béke poraira!

18. Téglából épített piramis, első oldalán márványtábla:

+

ITT NYUGOSZNAK

NEMES

BOZÓKY IMRE

élt 66 évet, megh. 1908. jun. 3.

Neje: KLEIN ELEONÓRA

élt 71 évet, megh. 1926. okt. 11.

BOZÓKY KÁROLY

élt 43 évet, megh. 1886. márc. 24.

BOZÓKY ANTAL

élt 8 napot, megh. 1887. aug. 20.

BÉKE PORAIKRA!

Új fehér márvány síremlék:

KARDOS JÁNOS

1923-1988.

Neje

FAZEKAS ILONA

19. Turcsányi Gáspár családi sírboltja, vasráccsal körülvéve, fehér márvány síremléssel:

+

Itt nyugszanak
a Jézus Mária nevében

TURCSÁNYI JÁNOS

1843-1872.

ÉS NEJE

JÓZSA KRISZTINA

1848-1918.

GYERMEKEI

TURCSÁNYI ISTVÁN

1871-1875.

UNOKÁJA

TURCSÁNYI ILLÉSKE

1897-1908.

TURCSÁNYI GÁSPÁR

1867-1929.

NAGY KÁROLYNÉ szül.:

TURCSÁNYI ERZSÉBET

1889-1930.

DR. NAGY KÁROLY

1908-1935.

TURCSÁNYI GÁSPÁRNÉ

szül. KISS ERZSÉBET

1871-1944.

JÓZSA LÁSZLÓ

RTV műszerész

1962-1986.

BÉKE PORAIKRA!

Hátoldalon:

NAGY KÁROLY

1881-1958.

ZSIGMOND FERENCNÉ

TURCSÁNYI KATALIN

1892-1976.

20. Vasráccsal körülvett kriptá, működő síremlék:

ITT NYUGSZIK

KAKUK LÁZÁR

élt 76 évet,

megh. 1938.

KAKUK MARGIT

élt 79 évet,

megh. 1972. V. 23.

P. KOVÁCS

ÉS KAKUK CSALÁD

21. Eredetileg a Fazekas, jelenleg a Lakatos és Soós család sírboltja, vasráccsal körülvéve, kereszt-alakban végződő szürke sírkövel, mindkét oldalán Jézus-corpussal.

+

ITT NYUGOSZNAK AZ URBAN

FAZEKAS MÁTYÁS

élt 42 évet, mh. 1897. máj. 24.

ÉS NEJE SZÜL.:

PAPP ROZÁLIA

KEDVES GYERMEKEI

FAZEKAS RÓZA élt 2 év, mh. 1894.

FAZEKAS RÓZA élt félév, mh. 1896.

BÉKE PORAIKRA!

A jelenlegi első oldal felirata:

CSALÁDI SÍRBOLT
LAKATOS JÓZSEF
v. nyomdatulajdonos,
a Körös-Tiszavidék
hetilap kiadója
1897-1980.
FELESÉGE HABRANYI MÁRIA
élt 96 évet, mh. 1980.
SOÓS CSALÁD.
IFJ. SOÓS LÁSZLÓ
papírkereskedő
élt 43 évet, mh. 1965. I. 31.

Két fakereszt:

SOÓS LÁSZLÓNÉ
élt 76 évet,
mh. 1973. I.23.
SOÓS LÁSZLÓ
élt 79 évet,
mh. 1973. XII. 15.

22. Szürke mauzóleum: **JÓZSA CSALÁD**
felirattal (ezt nemrégiben eltávolították).
A vasajtó mellett jobbra-balra márvány-
táblák:

1.

JÓZSA IMRE
1816-1884.
ÉS NEJE
TURTSÁNYI ILONA
1819-1883.
PAPP LAJOS
jegyző
1897-1965.
NEJE
BENKE ILONA
1903-
DR. KÉSMÁRKI JÓZSEF
1908-1976.
Neje
PAPP ILONA

2.

JÓZSA IMRE
1859-1915.

ÉS NEJE
JÓZSA ERZSÉBET
1863-1929.
JÓZSA ILONKA
1886-1902.
JÓZSA ERZSÉBET
1890-1891.
JÓZSA ISTVÁN
1897-1929.

23. **P. Kovács** családi sírbolt, vasráccsal kör-
rülvéve, fekete gránit oszloppal:

A hátoldal felirata:

†

ITT NYUGOSZNAK
ISTEN IRGALMÁBAN BÍZVA
ÉS BOLDOG FELTÁMADÁST REMÉLVE

P. KOVÁCS
GERGELY
szül. 1845. III. 8.
megh. 1916. X. 20.
KISS S. KLÁRA
szül. 1849. VIII. 10.
megh. 1921. VIII. 25.
P. KOVÁCS ROZINA
szül. 1877. III. 12.
megh. 1896. VI. 18.
FAZEKAS MÁTYÁS
szül. 1896. IV. 26.
megh. 1896. V. 15.
FAZEKAS JÓZSEFNÉ
P. KOVÁCS MAGDOLNA
1933-1981.
P. KOVÁCS GERGELYNÉ
SEBESTYÉN ERZSÉBET
1934-1991.

Első oldal:

†

ID. P. KOVÁCS
ANTAL
szül. 1870. VIII. 30.
megh. 1946. IV. 9.

NEJE
DEVÁNSZKY KATALIN
szül. 1876. IV. 25. Megh. 1951. VIII. 8.
P. KOVÁCS LAJOS
1910-1973.

Neje
BOZÓKY MARGIT
1919-1998.
P. KOVÁCS GERGELY
1908-1976.
Neje
BOZÓKY MAGDOLNA
1910-1980.

24. Vasráccsal körülvevett kriptá, igen kopott
szürke márvány sírkövel:

ITT NYUGOSZNAK

F. KISS ANTAL
szül. 1846-ban, mh. 1915.
ÉS NEJE
JÓZSA ANNA
szül. 1848-ban, mh. 1916.
ÉS KEDVES LEÁNYUK
KISS ROZÁLIA
szül. 1879. Mh. 1895.
BÉKE PORAIKRA!

Hátoldalon:

BENKE SÁNDOR
1884-1949.
KISS ILONA
1896.
BENKE JÓZSEF
1920-1963.
BENKE KLÁRA
1914

25. Szépművű vasráccsal körülvevett kriptá,
díszes mécsesekkel, igen magas fekete
gránit obeliszkkal:

†
ITT NYUGSZIK

KISS ANTAL
ügyvéd
1841-1900.

IGAZSÁG, JOG S KÖTELESSÉG
VOLT MAGASZTOS ÉLETELVE;
MINDEN PERCZE A KÖZJÓNAK
S CSALÁDJÁNAK VOLT SZENTELVE.

KISS ANTALNÉ
SZ:
KARHECZ ILONA
élt 62 évet
KISS ELVIRA
1874-1890.
KISS MAGDUSKA
élt 1 évet.
BORBÁS SÁNDORNÉ
KISS SAROLTA
1884-1921.
KISS ERNŐNÉ
BALGA GIZELLA
1886. máj. 10.-
1906. márcz. 15.
KISS ANTAL
élt 5 órát.

26. Rács nélküli kriptá, széles fekete gránit
síremléssel:

†

SZÚCS GÁBOR
1855-1936.
ÉS NEJE
KUNA ÁGOTA
1863-1943.
GYERMEKEIK:
SZÚCS ANNA
1896-1936.
SZÚCS KÁLMÁN
1887-1950.
SZÚCS ELEK
1890-1965.

27. Az állomástól a temető főbejárata felé ve-
zető kriptasor utolsó tagja Kiss József
egyházi vasráccsal körülvevett sírboltja,
fehér márvány síremléssel:¹³⁶

¹³⁶⁾ Tereprendezés miatt a kriptahely az 1980-
as években megszűnt. Az ott nyugvók
maradványait áthelyezték a 122. számú
sírboltba.

KISS JÓZSEF
 egyházi
 és LELEK KRISZTINÁ-TÓL
 BERTA JÓZSEF
 1843-1920.
 NEJE
 KISS JULIANNA
 1853-1890.
 BERTA JÓZSEF
 1878-1957.
 NEJE
 HAVRILLA JULIANNA

28. Szabó Elek esperes-plébános, valamint
 szüleinek és nagyszüleinek nyugvóhe-
 lye: vasráccsal körülvevett kriptá, fehér
 márvány síremléssel:

ITT NYUGSZIK A JÉZUS NEVÉBEN

TURCSÁNYI LÁSZLÓ
 szül. 1830. január 17.
 Megh. 1886. október 4.
 ÉS NEJE
 JÓZSA APOLLÓ
 szül. 1844. február 8.
 Megh. 1920. április 12.

BÉKE PORAIKRA!

SZABÓ ELEK
 1863-1932.
 ÉS NEJE: JÓZSA APOLLÓNIA
 1869-1932.
 SZABÓ ELEK
 esperes-plébános
 1888-1945.
 KISS ANTAL
 1887-1982.
 Neje
 KISS JULIANNA
 1897-1984.
 KISS ZOLTÁN
 1922-
 SZABÓ MARGIT
 1922-
 SZABÓ ISTVÁN
 1893-1963.

Neje
 KISS MÁRIA
 1897-1973.

29. Vasráccsal körülvevett kriptá, igen régi
 vörösmárvány és egy fekete gránit sír-
 kövel.

†

KAKUK ISTVÁN
 ÉS NEJE
 HEGEDÚS JULIANNA
 családi sírboltjuk.
 KAKUK VIKTÓRIA
 élt 90 évet.
 KISS MIHÁLY
 1885-1958.
 Neje
 KÉZSMÁRKI MÁRIA
 1896-1988.

ITT NYUGSZANAK A JÉZUS NEVÉBEN

KISS BÁLINT
 élt évet, mh. 19.
 HÚ NEJE
 HORPÁCSI APOLLONIA
 élt 40 évet, megh. 1927. febr. 14.
 GYERMEKEIK:
 KISS IRÉNKE
 élt 14 évet, mh. 1923. febr. 15.
 KISS ILONKA
 élt 15 évet, mh. 1927. jún. 14.
 KISS KÁROLY
 élt 52 évet, mh. 1973. júl. 31.
 Neje KISS ILONA

ÁLDÁS ÉS BÉKE PORAIKRA!

30. Vasráccsal körülvevett kriptá, repkénnyel
 befuttatott szürke síremlék:

ITT NYUGSZANAK
 ISTENBEN BOLDOGULT

KISS S. JÁNOS
 élt 49 évet.
 Mh. 1868. dec. 26.

BENKE APOLLÓNIA
élt 82 évet.

Mh. 1900. aug. 26.

BENKE JULIANNA

élt 74 évet,

mh. 1873. ápr. 24.

BÉKE PORAIKRA

ÖZV. HUNYA ELEKNÉ

szül. JÓZSA ANNA

élt 89 évet

Mh. 1948.

KISS PÁL

élt 65 évet. + 1911.

M. KOVÁCS VIKTÓRIA

élt 67 évet. + 1921.

KISS GYÖRGY

1849-1889.

KISS ISTVÁN

takarék igazgató

1882-1935.

KISS PÁL

1884-1901.

KISS PISTIKE

1905-1913.

KISS GYÖRGY

1878-1966.

KISS ILONA

1910-1989.

KISS JÓZSEF

1885-1960.

Neje F. KISS MARGIT

1889-1949.

31. Alacsony, szépművű vasráccsal körülvett kriptá, fekete gránit obeliszkkel. Ez utóbbi a kriptával együtt 1974. augusztus hónapban gazdát cserélt, s a síremléket lebontották. Utolsó pillanatban sikerült az igen érdekes feliratokat – a Bozóky családnak bizonyos török kapcsolatokra utaló adatait, egyedülálló török neveket – megörökíteni.¹³⁷

¹³⁷⁾ Valószínű, hogy ebben a kriptában helyezték nyugalomra Özv. Szabó Kálmánné sz.: Bozóky Dalma nyug. postamester földi maradványait, aki az 1950-es években halt meg idős korában.

1.

ITT NYUGOSSZÁK
ÖRÖK ÁLMAIKAT

PALÁSTHY FERENC

1802-1858.

FAZEKAS FRANCISKA

1819-1849.

BOZÓKY JÓZSEF

1840-1906.

PALÁSTHY FRANCISKA

1849-1884.

2.

GYERMEKEIK

ZOLTÁN

1865-1870.

SÁNDOR

1867-1870.

ILMA

1870-1873.

OZMÁN

1877-1877.

ELOLA

1883-1885.

Ifj. BOZÓKY JÓZSEF

1881-1915.

ÖZV.

KÁLLAY SÁNDORNÉ

BOZÓKY GIZELLA

1856-1914.

HORVÁTH FERENC

1902-1954.

HORVÁTH FERENC

1937-1974.

HORVÁTH LÁSZLÓ

1941-1976.

32. Iványi Károly családi sírboltja, vasráccsal körülvéve, nagyméretű, modern fekete gránit síremléssel.¹³⁸

¹³⁸⁾ Vitéz Iványi Károly nyug. elemi iskolai igazgató Miskolcra került a leányához, s ott is halt meg. A miskolci vasgyári temetőben nyugszik. Ottani sírjának felirata:
IVÁNYI KÁROLY
1888-1965.

Adj Uram örök nyugodalmat neki.

LEGYEN MEG A TE + SZENT
AKARATOD

IFJÚ VITÉZ IVÁNYI KÁROLY

szigorló vegyész

1917-1939.

IVÁNYI KÁROLYÉ

VEÖRÖS VILMA

1881-1958.

Az Iványi Károly-féle sírbolt mögött egyszemélyes sírhalom, szépművű fehér márvány síremléssel. Felső részén erősen megkopott családi címer látható.¹³⁹

BOZÓKY MÁTYÁS

élt 55 évet.

+ 1875.

33. Bozóký-kripta, szürke obeliszkkel.

+

E SÍRHANT FEDI

A FELEJTHETETLEN

FÉRJ, ATYA ÉS NAGYATYA

NEMES BOZÓKY LÁSZLÓ

HAMVAIT

KI ÉLT 40 ÉVEKET,

S MEGHALT 1853 évi Szeptember 8-án.

ITT NYUGOSZNAK MÉG

fia BOZÓKY ANTAL

ki élt 36 évet

s meghalt 1876 évi Május 16-án.

UNOKÁJA BOZÓKY ATTILA

ki élt 5 évet

s meghalt 1876 évi Febr. 26-án.

BÉKE PORAIKRA!

A KEGYELET EMLÉKÉÜL

FELÁLLÍTATTA

ÖZVEGY BOZÓKY LÁSZLÓNÉ

született SZILÁRDFY MAGDOLNA

MINT ÉDESANYA S NAGYANYA
GYERMEKEI ÉS UNOKÁIVAL
1877. évi Julius hó 20-án.

1.

BOZÓKY RÓZA

élt 25 évet

meghalt 1878. május 9-én

ITT NYUGSZIK

BOZÓKY LÁSZLÓNÉ

született

SZILÁRDFY MAGDOLNA

élt 69 évet

meghalt 1889. március 7.

BÉKE PORAIRA!

BOZÓKY LÁSZLÓ

x1904. okt. 3.

+1904. okt. 10.

DR. BOZÓKY ÁRPÁD

ügyvéd

v. országgyűlési képviselő

1868-1925.

2.

BOZÓKY ANTALNÉ

SZILÁRDFY HERMINA

1845-1896.

BOZÓKY ZOLTÁN

1872-1880.

BOZÓKY IRÉNKE

1899-1901.

BOZÓKY ÁLMOS

1869-1939.

neje KURTZ NELLI

1876-1941.

BOZÓKY IMRE

1914-1985.

neje: SZÁNTÓ MARGIT

1920-1974.

BOZÓKY NELLI

1901-1991.

¹³⁹⁾ Bozóký Mátyás adománya a kápolna ol-tárképe és az orgona.

ISTEN VELETEK!
A VISZONTLÁTÁSIG.

34. Vasráccsal körülvett kriptá a **Szilárdfy család** birtokában. A síremlék dúsan benőve repkénnyel, így teljesen megközelíthetetlen. Egyedül egy fakereszt felírata olvasható:

ITT NYUGSZIK

ÖZV. SZEŐKE MIHÁLYNÉ
élt 80 évet.
Mh. 1965.

35. Vasráccsal körülvett kriptá, fekete gránit sírkövel. Eredetileg a **Nemes Nagy családé** volt, 1973 óta Lengyel István tulajdona. Lengyel István – igen helyesen – a régi feliratokat nem csiszoltatta le, hanem a síremléket megfordíttatta, s a sima első oldalra került az új felirat.

†

ITT NYUGOSZNAK

IFJ. NAGY ANTAL
1867 6/1 – 1867 10/1
IFJ. NAGY GÉZA
másod éves jogász
és egy éves önkéntes
1871 8/12 – 1891 5/7
NEMES
NAGY GÉZA
1844 1/16 – 1919 6/20
és neje
NAGY GÉZÁNÉ
BOZÓKY MATILD
élt 78 évet.
†1923.
NAGY ZOLTÁN
1874-1952.
BOZÓKY GYÖRGY
1816-1849 5/2
BÓDOGH TERÉZ
1817-1880 21/4
FIUK
BOZÓKY EDUÁRD
1842-1845 5/3.

†

ITT NYUGOSZNAK

ID. LENGYEL SZÜLŐK
FIUK
LENGYEL ISTVÁN
1906-1989.
neje
SZABADOS ESZTER
1913-1994.

36. Vasráccsal körülvett kriptá (**Harangozó család**), keresztalakban végződő fehér márvány síremlékkal:

ITT NYUGOSZNAK

HARANGOZÓ ISTVÁN
MH. 1854. ÉS NEJE
BALLA JUDIT
élt 83 évet,
meghalt 1893. máj. 1.
HARANGOZÓ MÁRTON
élt 48 évet.
† 1891. szept. 9.
TURCSÁNYI VIKTÓRIA
élt 22 évet. † 1879.

E SÍRKÖVET ÁLLÍTTATTA
HARANGOZÓ MÁRTON
ÉS CSALÁDJA

LÁZI ROZÁLIA
1864-1919.
BUCSY SÁNDORNÉ
HARANGOZÓ MÁRIA

37. **Devánczki kriptá**, vasráccsal körülvéve, kereszt alakban végződő fehér márvány síremlékkal, mindkét oldalon feliratok.

†

ITT NYUGSZIK
AZ URBAN

DEVÁNCZKI JÓZSEF
élt 82 évet
megh. 1916. máj. 23.

ÉS NEJE
SÁRI JULIANNA
élt 74 évet
megh. 1910. szept. 26.
DEVÁNCZKY ANTAL élt 50 évet
megh. 1922. ápril 1.

BÉKE PORAIKRA!

NEJE HORPÁCSI ILONA
1881-1959.
DEVÁNSZKI MÁRIA
1908-1965.
DEVÁNSZKI IMRE
GYŐRI HILDA

Hátoldalon:

DEVÁNSZKI IMRE
1895-1896.
POZDERKA MÁRIA
1873-1902.
DEVÁNSZKY ANTAL
1907-1908.
JULISKA
1910-1910.
ILONA
1902-1919.
ÁGNESKA
1906-1927.
ANTAL
1914-1930.
KATIKA
1912-1933.
JÓZSEF
1921-1945
SÁRI ERZSÉBET
1868-1950.
DEVÁNSZKI IMRE
1863-1955.
DEVÁNSZKI ANDRÁS
sz. LENGYEL ERZSÉBET
1897-1957.
DEVÁNSZKI ANDRÁS
1891-1976.

38. Devánszky sírbolt, vasráccsal körülve-
ve, két egyforma fehér márvány sírem-
lékkel.

Az első sírkő feliratai:

E CSALÁDI SÍRBOLTBAN
NYUGSZANAK

DEVÁNSZKY ANDRÁS
élt 45 évet
meghalt 1885. febr. 22.
ÉS NEJE
PAPP ROZÁLIA
ÉS GYERMEKEIK.

BÉKE PORAIKRA!

ITT NYUGOSSZA ÖRÖK ÁLMAIT

GULYÁS ANNA
élt 91 évet, elhunyt 1893. jan. 9.

A másik fehér márvány sírkő feliratai:

ITT NYUGSZIK
ISTENBEN BOLDOGULT

DEVÁNSZKY JÓZSEF
élt 34 évet
meghalt 1902. aug. hó 4-én
GÖRGETEGEN.

TESTVÉRE
JÓZSA IMRÉNÉ
sz. DEVÁNSZKY MÁRIA
élt 26 évet.
Megh. 1889. nov. 10-én.
És kis fia PISTA élt 1 évet.

A BÉKE ANGYALA ÖRKÖDJÉK
ÖRÖK ÁLMAIK FELETT.

HÁLÁBÓL EMELTE A TESTVÉRI
SZERETET.

¹⁴⁰⁾ Takács István, a városházán 1910. szeptember 15-én történt robbanás halálos áldozata. Gyermekei: Árvai Jánosné Takács Julianna, Karsay Ferencné Takács Anna és Takács József kereskedő.

39. Kettős sírhely műkő kereszttel:¹⁴⁰

ITT NYUGSZIK AZ URBAN
TAKÁCS ISTVÁN
élt 43 évet
megh. 1910. szept. 15.
ÉS NEJE
ÁRVAY ANNA
élt 56 évet.
Megh. 1926. máj. 8.
Béke poraikra.
TAKÁCS JÓZSEF
1903-1993.
Neje
PŐCZE RÓZSA
1912-1985.

40. Szürke sírkő:

ITT NYUGSZIK AZ URBAN
ID. JÓZSA ISTVÁN
1853-1891.
IFJ. JÓZSA ISTVÁN
1876-1910.

41. Sírhely.

42. Sírhely:

TURCSÁNYI JÁNOS...

42/a Sírhely:

MÁLHI MÁTYÁS
1914-1972.
Neje
PAPP KATALIN

43. Vasráccsal körülvett kriptá, fekete gránit
obeliszkkal:

†

ITT NYUGOSZNAK
FERENCY JÁNOS
1861-1916.
NEJE
CSEUZ ETELKA
1865-1940.

GYERMEKEIK:
FERENCY RÓZSIKA
1888-1896.
IFJU FERENCY JÁNOS
1890-1907.
FERENCY JÓZSEF
1890-1971.
HITVESE
HUSZÁR ERZSÉBET
1893-1968.

ÁLDÁS ÉS BÉKE LENGJEN DRÁGA
HAMVAIK FELETT!

Baloldalon:

IDŐSB FERENCY GÁSPÁR
1824-1902.
NEJE
LÉVAI ESZTER
1825-1892.
FERENCY IRMA
1886-1975.
SZEKERES JÁNOSNÉ
BALOGH MAGDOLNA
1912-1987.
MEZŐMADARASI
DR. SZEKERES JÁNOS
1910-1991.

44. Cementkerettel körülvett kriptá, új szürke
műkő síremlék:

†

MOLNÁR MIHÁLY
1855-1923.
NEJE
JÓZSA ROZÁLIA
1863-1920.
MOLNÁR DEZSŐ
1896-1928.
MOLNÁR MIHÁLY
1890-1940.
IFJ. MOLNÁR DEZSŐ
1923-1945.
KURUCZ ANTAL
1892-1959.

NEJE
MOLNÁR MARGIT
MOLNÁR MÁRIA
1888-1971.
MOLNÁR KÁLMÁN
1899-1972.
MOLNÁR VINCE

45. Szürke cement-beborítású kriptá – rajta
fekvő keresztalak – szürke síremlék:

KAKUK MATUZSÁLEM
1868-1936.
NEJE: KOVÁTS ETELKA
1875-1948.
GYERMEKEIK:
ERZSÉBET
1895-96.
MÁRIA
1897-98.

46. Vasráccsal körülvett kriptá, szürke márvány sírkövel:

†

ITT NYUGSZIK AZ UR JÉZUS
NEVÉBEN

JÓZSA ANDRÁS
élt 65 évet.
Meghalt 1898. jan. 25.
ÉS NEJE
M. KOVÁCS ROZÁLIA
élt 93 évet.
Meghalt 1927. jan. 29.

A JÓ SZÜLŐK EMLÉKÉNEK
E SÍRKÖVET EMELTÉK
HÁLÁS GYERMEKEIK.

BENKE ERZSIKE
SZABÓ IMRE
1854-1909.
ÉS NEJE
JÓZSA ROZÁLIA
1860-1915.
KISS IMRE

Neje
JÓZSA ROZÁLIA
1930-1996.
KISS ISTVÁN
1882-1967.
ÉS NEJE
SZABÓ MÁRIA
1884-1942.

BÉKE PORAIKRA!

47. Józsa kriptá, vasráccsal körülvéve, új síremlékkal:

JÓZSA GYÖRGY
élt 77 évet...
JÓZSA ROZÁLIA
élt 75 évet.
Mh. 1975. jan. 4.
JÓZSA ÉS DÓSA CSALÁD
DÓSA KÁROLY
1909-1998.
DÓSA KÁROLYNÉ

48. Kovács kriptá, vasráccsal körülvéve, magas fekete gránit obeliszkkel:

†

KOVÁCS MIHÁLY
1817-1865.
ÉS NEJE
KURUCZ ERZSÉBET
1824-1900.
KOVÁCS KÁLMÁN
1861-1929.
ÉS NEJE
KURUCZ MARGIT
1878-1954.
Fiuk
KOVÁCS KÁROLY
emléklapos huszár zászlós
1900-1938. IV. 21.
Neje
BOZÓKY RÓZA
1905-

OLDOZD FEL URAM, SZOLGÁIDAT
MINDEN BŰNEIKTŐL!

49. Sírhely, betonkeresztel:

ITT NYUGSZIK

BELEZNAY FERENC

1890-1980.

Felesége: ÖKRÖS MÁRIA

1892-1975.

49/a. Sírhely:

SAMU ORSIKA

1974-1982.

50. Vasráccsal körülvett kriptá, fehér márvány
síremléssel:

ITT NYUGSZIK

ISTENBEN BOLDOGULT

SULYOK ANTAL

élt 68 évet.

MEGHALT 1899. Decz. 4.

ÉS NEJE

KOVÁCS ILONA

élt 77 évet.

MEGHALT 1911. márcz. 23.

LEGYEN OLYAN KÖNNYŰ

E SÍRHALOM NEKTEK,

MINT AMILYEN NEHÉZ A BÁNAT

GYERMEKEITEKNEK.

ISTEN VELETEK!

51. Lukács Andor gyógyszerész sziklatömb-
alakú sírboltja (jelenlegi tulajdonosa a
Dóka család).

Középen egy férfi és egy ifjú arcképét ábrázoló bronzrelief volt, de ezt az utóbbi időben cementhabarccsal elfedték. Feliratok:

A SIKÁTORI LUKÁCS CSALÁD
SÍRBOLTJA

LUKÁCS ANDOR

gyógyszerész

1865-1918.

IFJ. LUKÁCS ANDOR

gyógyszerész

1895-1919.

DÓKA BERTALAN

1876-1960.

NEJE

ZÓNAI ANNA

1879-1958.

DÓKA DEZSŐ

1910-1933.

Neje

DÉKÁNY ERZSÉBET

1925-1979.

FIALKA LÁSZLÓ

1957-1997.

FIALKÁNÉ DÓKA JUDIT

élt 42 évet. † 1999.

Nagyméretű sírhely a Dóka-kriptá mögött:

SZABÓ MIHÁLY

1873-1935.

Neje

STROBL EMÍLIA

1881-1911.

Gyermeik:

ILONA ROZÁLIA

1902-1903.

EMÍLIA ROZÁLIA

1904-1906.

MÁRIA MAGDOLNA

1911-1983.

Férje

DR. SZIROM JÓZSEF

1912-1998.

Neje

SZONDI MÁRIA

1880-1960.

Gyermeik:

IMRE

1914-1948.

Béke poraikra.

52. Vasráccsal körülvett díszsír hely, szürke
sírkővel:

†

PRIVLER ANTAL
tanító
1827-1914.
BÉKE LEGYEN PORAIN!
GYÖNGY MIHÁLY
tanító
1890-1980.
TORONYKŐI MÁRIA
1895-1979.
GYÖNGY GABRIELLA
1920-
GYÖNGY ISTVÁN
1930-
GYÖNGY ISTVÁNNÉ
OLAJOS JULIÁNNA ZSUZSÁNNA
1931-1991.

53. Vasráccsal körülvelt kriptá, fehér márvány
síremléssel:

ITT NYUGOSZNAK
ISTENBEN BOLDOGULT

PAPP ISTVÁN kereskedő
szül. 1818. megh. 1903.
NEJE
KISS ÁGNES
szül. 1834. megh. 1911.
GYERMEKEIK:
SCHLEIER SÁNDORNÉ
PAPP OTTILIA
szül. 1857. megh. 1900.
NÉMETH IMRÉNÉ
PAPP FRANCSZKA
1860-1900.
IFJ. PAPP ISTVÁN 1862-1865.
PAPP IRÉN 1867-1872.
UNOKÁJUK:
IFJ. SCHLEIER SÁNDOR 1881-1903.

BÉKE PORAIKRA!

TÓTH MÁTYÁS
1915-1987.
Neje
SERES ILONA

54. Vasráccsal körülvelt kriptá, fehér márvány
síremlék:

ITT NYUGSZANAK

D. GYOLAI PÁL
† 1907.
élt 81 évet.
ÉS NEJE
GYOLAI ANNA
† 1904.
élt 74 évet.
BÉKE HAMVAIKRA!
GYOLLAI ISTVÁN
1857-1934.
BALLA KATALIN
1867-1946.
BALLA JÁNOS
1905-1990.
BALLA JÁNOSNÉ
NAGY ERZSÉBET

55. Vasráccsal körülvelt kriptá, hátul elhe-
lyezett fekete gránit sírkő:

†

SZARVÁK JÁNOS
1824-1911.
PÁSZTOR MIHÁLY
1854-1935.
ÉS NEJE
SZARVÁK JULIÁNNA
1858-1942.
DÉKÁNY GYÖRGY
1886-1954.
ÉS NEJE:
PÁSZTOR ROZÁLIA
élt 104 évet.
1880-1993.
KOMÁR JÓZSEF
1877-1941.
ÉS FELESÉGE
PÁSZTOR JULIÁNNA
1881-1971.
PÁSZTOR SZILVESZER
1877-1958.
PÁSZTOR JÁNOS
1884-1959.

NEJE
BENKE FRANCISKA
1887-1968.
PÁSZTOR LÁSZLÓ
1911-1971.

56. Vasráccsal körülvett kriptá, 2 fekete gránit sírkővel:

1.

+

ITT NYUGSZIK

DOBA ISTVÁN
ügyvéd
élt 82 évet.
Megh. 1924. aug. 9.
Béke poraira!
DOBA ISTVÁNNÉ
SZÜL.
SZRENSZKY LUIZA
élt 77 évet.
Megh. 1932. jan. 25.

2.

+

ITT NYUGSZIK

TURECSEK KÁROLY
gépészmérnök
élt 29 évet.
Megh. 1908. márc. 9.

Áldás emlékére!

57. Vasráccsal körülvett kriptá, fekete gránit obelisz, felirat az első és a baloldalon:

JORDÁN CSALÁD

+

SÍRBOLTJA
ID. JORDÁN IMRE
1850-1924.
IFJ. JORDÁN IMRE

1877-1925.
HARANGOZÓ JÁNOS
1853-1893.
HARANGOZÓ JÓZSEF
1884-1888.
HARANGOZÓ JÁNOS
1886-1888.
NÉMETH ERZSÉBET
1863-1936.

Baloldalon:

BÉZI IMRÉNÉ
szül. BOZSIK MÁRIA
1888-1948.
RÁTKAY ELEMÉR
1904-1937.
RÁTKAY ELEMÉRNÉ
JORDÁN ERZSÉBET
1905-1976.
JORDÁN ISTVÁN
1886-1955.
BUSAI ISTVÁN
1895-1970.
NEJE
JORDÁN MÁRIA
1910-1998.

58. Vasráccsal körülvett kriptá, sima kőkereszttel:

DOMOKOS NÁNDORNÉ
TÓBIÁS MARGIT
1912-1944.

59. Sírfakereszttekkel:

VARGA LÁSZLÓ...
VARGA LÁSZLÓNÉ...

59/a.

+ MÉSZÁROS JÁNOS
1913-1988.

60. Kriptá, kőkereszttel:

HUSZÁR BÉLA 1860-1918.
és neje
BUS ERZSÉBET 1869-1927.

61. Fehér márvány síremlék-háttér,
márvány kerettel körülvéve:

†

OLÁH CSALÁD
KOVÁCS ILIKE
1917. jun. 20.
1917. okt. 20.
KOVÁCS BÉLA
1882-1960.
NEJE
OLÁH GIZELLA
1891-19.
OLÁH ANDRÁS
1861-1935.
OLÁH ANDRÁSZNÉ
szül.
KUDLIK GIZELLA
1872. ápr. 24.
1907. nov. 5.
ÖZV. KUDLIK FERENCZNÉ
BERTA JULIANNA
1851-1929.
OLÁH ANDRÁS
1890-1950.
OLÁH LAJOS
1893-1894.
OLÁH LAJOS
1894-1894.
OLÁH MIKLÓS
1899. nov. 27.
1926. ápr. 18.

62. Fehér síremlék:

SIMON ISTVÁN
1854-1931.
és neje
DABASI
KOVÁCS ILONA
1860-1926.

BÉKE PORAIKRA!

63. Műkő síremlék:

†

ITT NYUGSZIK

BORDÁS ALAJOS
1889-1956.
NEJE
SZASZKÓ ILONA
1900-1990.
KISS PAPP ALBERT
1920-1965.

64. Sírhely:

FEHÉR FERENC
1890-1975.
Neje BÍRÓ FRANCISKA
1898-1980.
SZEPESI ANTAL
1917-1995.
FEHÉR FRANCISKA
1920-1993.

64/a Sírhely:

KISS BOLDIZSÁR tanár
1914-1973.

65. Sűrű zöld növénnel benőtt kriptá, ol-
vashatatlan feliratú fakeresztekkel.

66. Műkő kerettel körülvevett kriptá,
síremlékekkel:

MOLNÁR JÁNOS
1865-1944.
NEJE
SAMU JULIANNA
1872-1926.
UNOKÁJUK: INCIKE
1940-1941.
Julianna 1892-1971.
Viktória 1900-1995.
Ilona 1905-1988.

JÖJJÖN EL A TE ORSZÁGOD!

67. Működő síremlék:

†

ITT NYUGSZIK
MOLNÁR PÉTER
és családja
SZÁNTHÓ ÁGOSTON
és neje MOLNÁR MÁRIA
JUHÁSZ GYULA és neje
SZÁNTHÓ ANNA

68. Működő keretes kriptá, 2 fakeresztel, új sír-
emlékkel:

BERTA KÁLMÁN
élt 77 évet. † 1945.
NÁLHI JULIANNA
élt 48 évet. † 1922.
MOLNÁR JÓZSEF
1928-
Neje ZSÍROS KLÁRA
1930-

69. A Gyóllay család vasráccsal körülvevett sír-
boltja, impozáns fehér márvány sírem-
lékkel:

†

GYÓLLAY CSALÁD
GYÓLLAY MÁTYÁS
1879-1959.
FIJALA IRÉN
1887-1971.
GYÓLLAY GABIKA
1914-1917.
GYÓLLAY SÁRIKA
1911-1932.

AZ UR ADTA, AZ UR ELVETTE,
LEGYEN ÁLDOTT AZ UR NEVE!

70. Rács nélküli kriptá, fekete gránit sírem-
lékkel:¹⁴¹

¹⁴¹⁾ Ledniczky Andás ny. telekkönyvvezető
1974-ben halt meg kb. 90 éves korában.
Monoron temették el, ahol felesége: So-
mogyi Magdolna tanítónő nyugszik.

LEDNICZKY CSALÁD

†

SÍRBOLTJA

LEDNICZKY ISTVÁN
nyug. községi jegyző
1831-1902.

NEJE
POLYÁK MÁRIA
1839-1916.

LADJÁNSZKY ISTVÁN
nyug. csépai ev. levita
tanító
1863-1931.

NEJE
LEDNICZKY MARGIT
1877-1963.

IFJ. LEDNICZKY ISTVÁN
m. kir. posta és táv. kiadó
1865-1891.

LEDNICZKY MIKLÓS
m. kir. posta és táv. kiadó
1870-1902.

LEDNICZKY MÁRIA
1861-1931.

LEDNICZKY ILONA
1864-1934.

LEDNICZKY JANKA
1867-1939.

LEDNICZKY ETELKA
1875-1947.

BESZÉDES ISTVÁNNÉ
LEDNICZKY ANNA

1862-1947.

LEDNICZKY JÁNOS
ny. irodaigazgató
1882-1954.

A BÉKE ANGYALA ÖRKÖDJÉK
CSENDES ÁLMAIK FELETT.

Jobboldalon:

LEDNICZKY JULIA
1873-1954.

LEDNICZKY RÓZA
ny. postaellenőr
1879-1964.

71. Sír, kőkeresztrel:

JÓZSA ILONA
1866-1916.
SZIROM JÁNOS
1910-1978.
Neje
KOC SIS MARGIT
1922-

72. Átalakított régi kriptá, új fekete gránit
sírkővel.

†

HRCZEG JÓZSEF
NEJE
GULYÁS ERZSÉBET
GULYÁS CSALÁD
HERCZEG MIKLÓS
1925-1972.
NEJE
SZÁNTÓ PIROSKA
1928-

73. Vasráccsal körülvett kriptá, magas, széles
fekete gránit síremlékkal:

†

MOLNÁR CSALÁD

MOLNÁR IGNÁC
1862-1932.
NEJE
APATÓCZKY ERZSÉBET
1865-1936.
MOLNÁR LÁSZLÓ
ny. tak. p. igazgató
1895-1955.
Neje
R. KISS ILONA
1899-1992.
Leánya:
MOLNÁR SAROLTA
tanár
Férje:
KÁRPÁTI ZOLTÁN
tanár

MOLNÁR ANDRÁS
1891-1959.

DR. MOLNÁR JÓZSEF
1888-1968.

MOLNÁR LAJOS (főjegyző)
1898-1972.

NEJE: HORVÁTH ILONA
1913-1997.

PACZOLAY GÁBOR
1882-1966.

NEJE:
MOLNÁR GIZELLA
1886-1983.

KISSNÉ MOLNÁR IDA
élt 82 évet,

Meghalt: 1971.

PACZOLAY GÁBOR
tanár

1914-1998.

és neje:

GYÖNGY MAGDOLNA
tanár
1923-1995.

74. Eredetileg Fazekas, jelenleg Kruzslicz
családi sírbolt, vasráccsal körülvéve,
igen magas, kereszt alakban végződő fe-
hér márvány síremlékkal:

†

ITT NYUGOSZNAK
AZ ÚRBAN

FAZEKAS HELENA
élt 58 évet,

Meghalt: 1916. május 9.

TÓTH ISTVÁN

élt 29 évet,

Meghalt: 1905. szeptember 24.

TÓTH JÁNOS

élt 34 évet,

Meghalt: 1912. november 1.

BÉKE PORAIKRA!

Új aranybetűs szöveg:

ITT NYUGOSZNAK
AZ ÚRBAN

KRUZSLICZ JÓZSEF
1905-1988.

TASI ERZSÉBET
1907-1985.

BÉKE PORAIKRA!

75. Vasráccsal körülvevett kriptá, szürke és fehér sírkövel:

A szürke sírkő:

BENKE JÓZSEF
élt 77 évet. † 1905.
(Tovább olvashatatlan.)

A fehér sírkő:

ITT NYUGSZIK
AZ ÚRBAN

TÓTH JÁNOS
1862-1943.

NEJE

NAGY MÁRIA
1867-1931.

KÉZSMÁRKI MÁRTON
1880-1908.

ÉS NEJE

TÓTH JULIANNA
1886-1908.

GYERMEKÜK:

KÉZSMÁRKI ILONKA
1908-1908.

76. Vasráccsal körülvevett kriptá, szürke gránit síremléssel:

†

CSALÁDI SÍRBOLT

BOZÓKY ANDRÁS
Született: 1838. I. 25.
Meghalt: 1903. X. 21.

BOZÓKY KATALIN
Született: 1845. IV. 15.
Meghalt: 1913. VIII. 6.

BARANYI KATIKA
1909-1910.

BOZÓKY FERENC
1880-1948.

ÉS NEJE

PAPP ROZÁLIA
1885-1952.

P. KOVÁCS ANTAL
1904-1994.

NEJE: BOZÓKY ERZSÉBET
1909-1960.

P. KOVÁCS KLÁRA
1931-1962.

BOROSS LYDIKE
1902-1914.

NYUGODJANAK BÉKÉBEN!

77. Vasráccsal körülvevett kriptá, szürke márvány sírkövel:

ITT NYUGSZIK

SZÁNTÓ GYÖRGY
élt 78 évet,

Meghalt: 1907.

ÉS NEJE

DÉKÁN MÁRIA
élt 61 évet,

Meghalt: 1905.

SZÁNTÓ GYÖRGY
élt 53 évet,

Meghalt: 1924.

FEHÉR MÁRTON
1917-1995.

Neje

NAGY MÁRIA
1920-

78. Vasráccsal körülvevett kriptá, fehér márvány síremléssel és két kőkereszttel:

†

ITT NYUGSZIK
ISTENBEN BOLDOGULT

BENKE GYÖRGY

élt 81 évet,

Meghalt: 1903.

Hú neje: LÁZI ILONA

élt 71 évet,

Meghalt: 1906.

És fia:

MÁTYÁS † 1902.

PENTE GÁSPÁR

1872-1957.

Neje

BARNA ETELKA

1881-1954.

BENKE BOLDIZSÁR

1871-1958.

LEÁNYA:

BENKE ERZSÉBET

élt 16 évet.

PENTE GÁSPÁR

élt 16 évet

PENTE LAJOS

élt 34 évet.

79. Vasráccsal körülvett kriptá, fehér márvány síremléssel:

†

ITT NYUGSZIK
ISTENBEN BOLDOGULT

TURCSÁNYI PÁL

élt 77 évet,

Meghalt: 1902. április 6.

FELESÉGE

DÓSA ERZSÉBET

élt 83 évet,

Meghalt: 1912. április 10.

ÁLMUK, NYUGODT EMLÉKÜK
ÁLDOTT LEGYEN!

80. Átalakított fedett kriptá, modern műkö síremléssel:

HABRANYI
CSALÁD
SÍRHELYE

81. A KÖVESDY kriptá vasráccsal körülveve, a fekete gránit sírkő 1973-ban eladásra került. Az eredeti szöveg ismeretlen.

Új felirat:

FEHÉR JÁNOS

1906-1995.

NEJE

FORGÓ ANNA

1910-1985.

82. Vasráccsal körülvett kriptá, fekete gránit sírkővel:¹⁴²

†

ITT NYUGSZANAK

KISS S. ANTAL

1851-1912.

ÉS NEJE

BÍRÓ ROZÁLIA

1854-1939.

KISS VERONKA

1876-1877.

KISS ELEONÓRA

1884-1899.

KISS S. ILONA

élt 83 évet.

† 1973.

83. Bozsik György – Harangozó Veronika családi sírboltja, vasráccsal körülveve, szürke gránit sírkővel:

†

ITT NYUGOSZNAK
AZ ÚRBAN

BOZSIK GYÖRGY

1829-1873.

¹⁴²⁾ Kiss S. Jenő állampénztári hivatalnok, helybeli költő szülei és testvérei.

ÉS NEJE
HARANGOZÓ VERONIKA
1835-1912.

ÉS GYERMEKEIK:
BOZSIK GYÖRGY
1858-1874.

BOZSIK GÁBOR
1866-19...

BOZSIK SÁNDOR
1907-1935.

KISS MÁTYÁS
1887-1977.

Neje
BOZSIK MARGIT
1905-1999.

BOZSIK JÁNOS
neje
HERCZEG ERZSÉBET

84. Jeltelen magas **piramis**, tetején vasból kovácsolt kereszt. A Bozóky család legregibb temetkezési helye.¹⁴³

85. Vastráccsal körülvett kriptá, vörösmárványból készült magas kereszttel:

ITT NYUGSZANAK

NEMES BOZÓKY SÁNDOR
hites ügyvéd
ki élte 66 évében 1881. március 13.

HITVESSE
SZULIMÁN KATALIN
ki élte 66 évében 1885. január 3-án

hunytanak el.
ÁKHIM ISTVÁN
1890-1922.

Neje
BARNA MÁRIA
1895-1950.

ÁKHIM HUBA
1914-1993.

Neje
SZELES ANNA
1918-1975.

86. Átalakított fedett kriptá, alacsony modern műkö síremlékkal:

BALLA CSALÁD
SÍRHELYE
BALLA JÓZSEF
1921-1996.
MOLNÁR JULIANNA
1925-

87. **Dr. Fray József főorvos** családi sírboltja a kápolna mögött vastráccsal körülvéve, szürke obeliszkkel:

†

E NÉMA SÍRHANT ALATT
NYUGOSZNAK
A LEGJOBB SZÜLŐK:

DR. FRAY JÓZSEFNÉ
született: BOZÓKY BORBÁLA
Meghalt: 1892. február 8-án,
életének 56. évében.

DR. FRAY JÓZSEF
VÁROSI FŐORVOS
Meghalt: 1892. május 14-én
életének 68-ik évében.

ÁLDOTT LEGYEN E FÖLD,
MELY ALATT ÖRÖK ÁLMUKAT
ALUSSZÁK.
NYUGODJANAK BÉKÉBEN!
E SÍREMLÉKET ÁLLÍTTATTÁK
HÁLÁS GYERMEKEIK.

¹⁴³⁾ Részlet Márky Imre: „Kunszentmárton” című verséből: „Kunszentmárton, áldott Kunszentmárton, Bús örökség: Bozóky-ös sír-gúláját látnom. (Hiú lángom könny-oltáron elég!)” Kunszentmártoni Híradó, 1936. május 3. (A szerző a Bozóky család leányági leszármazottja.)

88. **Timon Zsigmond apát-plébános dísz-sírhelye** a kápolna mögött, műköből készült kereszttel.¹⁴⁴

¹⁴⁴⁾ Timon Zsigmond apát-plébános hamvait 1987-ben a közös papi kriptába helyezték át.

89. Vasráccsal körülvett kriptá, fekete gránit síremlékkal:

†

ITT NYUGSZIK

KURCZ JÁNOSNÉ

született:

KISS AMÁLIA

1847-1902.

KURCZ JÁNOS

1836-1910.

MIKSA OSZKÁRNÉ

született:

KURCZ SZIDONIA

1879-1926.

CSAK AZOK HALNAK MEG,
KIKET ELFELEJTENEK.

Hátoldalon:

KURCZ IRÉNKE

1892.

KURCZ GIZELLA

1887-1892.

KISS LACZIKA

1910-1912.

CSEUZ ILONKA

† 1914.

MIKSA OSZKÁR

1871-1953.

KISS LAJOSNÉ

született:

KURCZ ERZSÉBET

1881-1957.

KISS ERNŐ

1905-1989.

Neje

BAGI MÁRIA

1916-1980.

90. Vasráccsal körülvett kriptá, fekete gránit oszloppal, három oldalán felirat.

†

ITT NYUGSZIK

KÁDÁR JÓZSEF

1867-1915.

KUDLIK GYULA

1893-

NEJE

JÓZSA JULIANNÁ

1899-1970.

KÁDÁR IMRE

1833-1905.

KÁDÁR IMRÉNÉ

született:

TIGYI ERZSÉBET

élt 86 évet,

† 1926.

Nyugodjon békével!

JÓZSA GYULA

élt 74 évet,

† 1935. március 21.

NEJE

KÁDÁR MÁRIA

élt 63 évet,

† 1935. március 7.

JÓZSA KÁROLY

élt 15 évet

† 1924.

JÓZSA GYULA

x 1896. II. 23.

† 1955. X. 14.

Neje:

FIJALA ELVIRA

1901-1978.

91. Préselt téglából készült kupolás mauzóleum vasajtóval, fehér márványtáblákkal:

CSERNUS FERENC

1864. június 18. – 1955. február 5.

Neje

PUGNER KATALIN

1869. november 27. – 1944. augusztus 4.

LÁSZLÓ ISTVÁN

1919.

Neje

FAZEKAS KATALIN

1923-1995.

92. Megújított kriptá cementkerettel, modern fekete gránit sírkövel:

†

GÁL JÓZSEF
rendbiztos
Felesége
FAZEKAS FRANCISKA
CSÍK GÁBOR
1895-1969.
CSÍK GÁBORNÉ
1901-1996.
TÍMÁRNÉ CSÍK GABRIELLA
1930.

SZÍVÜNK BEN ÖRÖKKÉ ÉLTEK.

93. Vasráccsal körülvett régi kriptá, szürke obeliszkkel:

Új fekete gránit síremlék bronzkeresztel:

†

SZT. BENEDEKI
BOZÓKY ISTVÁN
1851-1901.
ÉS NEJE
BOZÓKY JOLÁNTA
1854-1924.
TALMÁCSI KÁROLY
cukrászmester
1918-1994.
és neje
CSÍK MÁRIA
1923-1998.

Legyen meg a Te szent akaratod.

ADJ URAM, ÖRÖK NYUGODALMAT
NEKIK!

94. Cementkeretes sírhely:

BÍRÓ JÓZSEFNÉ
KOVÁCS MARGIT
élt 68 évet. † 1944.
Itt nyugszik
a Bíró család.

95. Vasráccsal körülvett kriptá, fekete gránit oszlopal:

†

ITT NYUGSZIK
AZ ÚRBAN
VARGA ANDRÁS
élt 87 évet,
Meghalt: 1940.
ÉS NEJE
BOZSIK JULIANNA
élt 56 évet.
† 1918.
DÓSA MÁTYÁS
1883-1959.
VARGA MÁRIA
1885-1977.

BÉKE PORAIKRA!

96. Vasráccsal körülvett régi kriptá, fehér márvány síremlék:

†

ITT NYUGSZIK
A JÉZUS, MÁRIA NEVÉBEN
FAZEKAS LÁSZLÓ
élt 83 évet
† 1918.
NEJE
DEVÁNCZKI MÁRIA
élt 63 évet
† 1907.

BÉKE PORAIKRA!

SEBŐK JÁNOSNÉ
1889-1967.

Fia:

SEBŐK JÁNOS tanár
1911-1975.

Neje

LAMPING ERZSÉBET
1912-1996.

97. Vasráccsal körülvett kriptá, fehér márvány
síremléssel:

+

ITT NYUGOSZNAK
ISTENBEN BOLDOGULT

SZŰCS JÁNOS
1844-1911.
ÉS NEJE
KOVÁCS ERZSÉBET
1844-
CSALÁDAIM
SZŰCS FRANCISKA
1863-1886.
SZŰCS ERZSÉBET
SZŰCS JÁNOS
SZŰCS MÁRIA
1879-1903.
IMREI FERENCNÉ
(MIKUS MÁRIA)
élt 75 évet.
† 1971. VI. 14.
IMREI FERENC
1894-1980.

98. Vasráccsal körülvett régi kriptá, 4 fake-
resztel (a Kádár család nyugalóhelye):¹⁴⁵

1. fakereszt:

KÁDÁR....
KISS ERZSÉBET....

2. fakereszt:

KÁDÁR FERENC
élt 85 évet. † 1922.

3. fakereszt:

NAGYSÁGOS
FŐTISZTELENDŐ
KÁDÁR SZILVESZTER

PÁPAI
KAMARÁS
MINDSZENTI
PLÉBÁNOS
Élt 40 évet.
Meghalt: 1910. 3/29.

4. fakereszt:

KÁDÁR ERZSÉBET
élt 61 évet.
† 1926.

Új sírkő:

KÁDÁR, SZASZKÓ ÉS MERÉNYI
CSALÁD

99. Vasráccsal körülvett kriptá, fehér már-
vány síremléssel:

+

ITT NYUGSZIK
AZ ÚRBAN
ZÓNAY ISTVÁN
1849-1942.
ÉS NEJE
KUNA ILONA
1857-1934.
GYERMEKEIK:
IFJ. ZÓNAY ISTVÁN
1895-1920.
ZÓNAY LAJOS
1925-1955.
ZÓNAY PÁL
1891-1958.
NEJE
KUNA ERZSÉBET
1891-1968.
UNOKÁJUK:
HERCZEG KATALIN
1914-1914.

BÉKE PORAIKRA!

ZÓNAY KATALIN
1893-1970.

¹⁴⁵⁾ Kádár Szilveszter pápai kamarás földi
maradványait 1987-ben a papi kriptába
helyezték át.

ZÓNAY PÁL
1931-1983.
ZÓNAY MARGIT
1921-1992.
ZÓNAY ILONA
1920-1994.

100. Vasráccsal körülvevett kriptá, repedezett
szürke sírkővel:

+

ITT NYUGSZANAK
AZ ÚRBAN

PUGNER MÁTYÁS
élt 86 évet.

+ 1936.

ÉS NEJE

GYALAI MÁRIA

élt 73 évet.

+ 1926.

PUGNER ISTVÁN
1881-1915.

PUGNER MÁRTON
1883-1964.

ÉS NEJE

KOVÁCS ANNA
1891-1929.

FÜLÖP GERGELYNÉ
SZ.:

PUGNER MÁRIA
1887- + 1936.

PUGNER JÁNOS
1913-1979

101. Vasráccsal körülvevett kriptá, fekete grá-
nit obeliszkkel:

DICSÉRTESSEK A JÉZUS
KRISZTUS

+

(katonafénykép)

EZEN SÍRBOLTBAN
NYUGOSZNAK

KARSAY F. MÁRTON
élt 65 évet,
Meghalt: 1922. január 28.
Hű neje

BERTA ROZÁLIA
SZERETETT FIUK
KARSAI F. JÁNOS

élt 28 évet.

+ 1918. november 13.

ÉS NEJE

M. KOVÁCS VERONIKA
élt 24 évet.

+ 1918.

EZEN EMLÉKET EMELTETTE
A HŰ NŐ ÉS SZERETŐ ÉDESANYA.

102. Vasráccsal körülvevett kriptá, szürke ho-
mokkal síremléssel:

+

ITT NYUGOSZNAK
JÉZUS, MÁRIA SZENT NEVÉBEN

JÓZSA ILONA
élt 53 évet.

+ 1868.

GÁL ANNA
élt 84 évet.

+ 1917.

Új márvány síremlék:

TÓTH MARGITKA
főiskolai hallgató
1955-1977.

TÓTH LÁSZLÓ
Neje

SZABÓ MARGIT

103. Műkő keret és síremlék:

ITT NYUGSZIK
SZUKOVSZKY MIHÁLY ÉS CSALÁDJA
BALLA ELEK ÉS CSALÁDJA
RADICS LACIKA 1982-1990.

BÉKE PORAIKRA!

104. Sírhely:

KISS GERGELY
1894-1975.
Neje:
GULYÁS ERZSÉBET
1897-1976.

105. Keretezett kriptá, szürke sírkövel:

†

ITT NYUGSZIK

KISS P. ISTVÁN
élt 65 évet.
† 1920.

NEJE
VARGA ANNA
élt 73 évet.
† 1935.

FIUK

KISS P. MIHÁLY
élt 20 évet.
† 1920.

BARNA KÁLMÁN
1914-1985.

Neje

MOLNÁR ANNA KATALIN
1920-

MOLNÁR MÁRTONNÉ

KISS P. ERZSÉBET
élt 62 évet. † 1950.

106. Keretezett kriptá:

†

ITT NYUGOSZNAK
AZ ÚRBAN

BENKE LÁSZLÓ
élt 70 évet. † 1920.

NEJE:

KOVÁCS ILONA
élt 78 évet. † 1942.

GYERMEKÜK:
BENKE JÁNOS
élt 87 évet. † 1970.

NEJE: TÓTH ROZÁLIA
élt 38 évet. † 1929.

BENKE BOLDIZSÁR...

NEJE: BALLA MARGIT
élt 23 évet. † 1943.

BENKE BOLDIZSÁR
élt 55 évet,

Meghalt: 1945. június 12.

BÉKE PORAIKRA!

107. Szürke keret, alacsony szürke sírkő:

†

GÁCSI JÁNOS
élt 60 évet. † 1952.

NEJE:

KISS ERZSÉBET
élt 80 évet. † 1978.
GÁCSI JÁNOS 1927-1979.

108. Ezüstözött vasráccsal körülvevett kriptá,
fekete gránit oszloppal:

†

CSALÁDI SÍRBOLT

KURUCZ M. MIHÁLY
1843-1920.

ÉS NEJE

H. KISS MÁRIA

A „MAGYAR ANYÁK ARANYÉREM”

TULAJDONOSA

1853-1944.

GYERMEKEIK:

KURUCZ ELEK

ARANY VITÉZSÉGI ÉREMMEL

KITÜNTETETT 68-DIK GY. EZR.

SZAKASZVEZETŐ, ÉLT 25 ÉVET.

HŐSI HALÁLT HALT: 1914. november 29.

KURUCZ LAJOS

1883-1928.

ÉS NEJE

KARSAI ERZSÉBET
1883-1954.

KURUCZ KÁROLY
1891-1956.
KURUCZ ISTVÁN
1872-1917.
NEJE
KOVÁCS MÁRIA
1876-1970.
KURUCZ LAJOS
1906-1986.
Neje
LÁZI ILONA
1913-1989.

ADJ URAM, ÖRÖK NYUGODALMAT
NEKIK!

Hátoldalon:

DÓSA FERENC 1883-1948.

109. Vasráccsal körülvett kriptá, fekete gránit oszlop:

†

ITT NYUGSZIK
AZ ÚRBAN

FICSOR MIHÁLY
élt 67 évet. † 1922.
ÉS NEJE
HALÁSZ JULIANNA
élt 70 évet. † 1931.
GYERMEKEIK
FICSOR ERZSÉBET
élt 24 évet. † 1913.
FICSOR JULISKA
élt 8 évet. † 1908.
FICSOR MÁRIA
élt 56 évet. † 1952.
BÉKE PORAIKRA!

Id. TALMÁCSI ANDRÁS
1896-1953.
TALMÁCSI ANDRÁS
1928.
Neje

KOCSIS FRANCISKA
1935-1975.
TALMÁCSI KÁROLY
1933-
Neje
MAGYAR ANNA
1935-1997.

110. Sírhely, kőkereszttel:

KAKUK ROZÁLIA
élt 35 évet.
† 1927.
SZŐKE PÁL
1905-
Neje
SOMODI MARGIT
1905-1946.

111. Kerettel körülvett sírbolt, fekete gránit oszloppal:

†

ITT NYUGOSZNAK

KOVÁCS S. LUKÁCS
1861-1934.
NEJE
F. KISS ERZSÉBET
1869-1947.
GYERMEKEIK:
ISTVÁN 1897-1899.
ANDRÁS 1899-1932.
MÁRIA 1895-1937.
FERENC 1928-1946.

ÁLDOTT LEGYEN EMLÉKÜK!

KOVÁCS J-né
FARKAS IRMA
1902-1952.
KOVÁCS S. JÁNOS
1890-1964.

112. Vasráccsal körülvett impozáns kriptá a sor végén, magas fekete gránit obeliszkekkel, előtt két kovácsoltvas lámpával.

†

ITT NYUGOSSZÁK
ÖRÖK ÁLMUKAT
A JÉZUS NEVÉBEN

SZIKSZAY LUKÁCS
1863-1934.
ÉS NEJE
MALCZOVICS LENKE
1880-1943.

MÉSZÁROS MIHÁLY
1919-1988.
Neje
SZENTMIKLÓSI ERZSÉBET

1911-1998.
FEHÉR JÁNOS
1887-1964.

Neje
BODÓCS MÁRIA
1897-1975.
SZENTMIKLÓSI JÁNOS
1877-1955.

Neje
ÁRVAI SÁRA
1882-1935.

ÁLDÁS ÉS BÉKE LENGJEN DRÁGA
PORAİK FELETT!

112/A. Műkő síremlék:

MAGYAR CSALÁD
MAGYAR ANTALNÉ
NEMES LAJOS SÁRA
1860-1944.

MAGYAR MÁTYÁS
1916-1981.

Neje
GÁCSI ERZSÉBET
1920-

MAGYAR LACIKA 1948-1951.

113. Az előző kriptával szemben található
(a következő sor kezdéseként – a halas-
tó felől) egy nagyméretű, lefedett sír-
bolt, fehér márvány síremléssel:

SZABÓ IMRE

élt 81 évet

SZABÓ IMRÉNÉ

élt 75 évet

BARÁTH LÁSZLÓ

1900-1977.

Neje

SZABÓ ERZSÉBET

1908-1985.

URBANOVITS CSALÁD

114. Vastráccsal körülvevett kriptá, fekete grá-
nit oszloppal.

†

CSALÁDI SÍRBOLT

HERCZEG GYÖRGY

1867-1951.

ÉS NEJE

LÁZI ROZÁLIA

1874-1955.

CSALÁDJAI

HERCZEG MIHÁLY

1894-1950.

ÉS NEJE

SZABÓ ILONA

1899-1951.

HERCZEGH ANDRÁS

1925.

Neje

KISS M. KATALIN

1932-1987.

BÉKE PORAİKRA!

115. Világos színűre kőporozott mauzóleum,
oszlopos bejárat, vörösréz kupolával.
A bejáratról jobbra-balra márványtáblák:

1.

HERCZEG JÓZSEF

1853-1929.

ÉS NEJE

HARANGOZÓ BORBÁLA

1869-1937.

GYERMEKEIK:
GULYÁS MÁRTON
1887-1916.

harctéren eltűnt

és neje

HERCZEGH ERZSÉBET
1890-1968.

HERCZEGH MARISKA
1892-1892.

HERCZEGH ETELKA
1894-1894.

HERCZEGH JÓZSEF
1906-1906.

2.

MAJZIK LAJOS
1906-

NEJE

GULYÁS MÁRIA
1912-1970.

Fiuk:

MAJZIK LAJOS
1943-1989.

GULYÁS ERZSÉBET
1915-1986.

116. Sírhely:

NAGY JÁNOS tanító
1869-1927.

Neje: D. BÍRÓ ROZÁLIA
1881-1959.

NAGY JÁNOS tanár
1918-1995.

Neje

LENGYEL MARGIT
1919-1999.

117. Vasráccsal körülvelt kriptá, fekete gránit obeliszkkal: Tigyi József és neje: Árvai Mária nyugvóhelye. A gyermektelen házaspár igen gyorsan követte egymást a halálban.

†

DICSÉRTESSEK A JÉZUS
KRISZTUS

ITT NYUGSZIK

TIGYI JÓZSEF
született: 1874. október 1.
Meghalt: 1957. január 18.

ÉS NEJE

ÁRVAI MÁRIA
született: 1880. július 22.
Meghalt: 1957. június 1.

ID. FEHÉR ISTVÁN
és neje

KOVÁCS BORBÁLA
FEHÉR ISTVÁN
1907-1981.

Neje

ÁRVAI ESZTER
1911-1984.

DR. FEHÉR ISTVÁN
állatorvos
1946-1988.

Felesége

PATAKY ÁGNES

BÉKE PORAIKRA!

118. Vasráccsal körülvelt kriptá, fekete gránit sírkövel:

†

VÉRTES EMIL
1864-1934.

VÁGÓ MÁRIA
1888-1971.

VÁGÓ ANTAL
1856-1927.

IMREI MARCEL
1863-1923.

VÁGÓ VERONIKA
1885-1955.

KÉZSMÁRKI LÁSZLÓ
élt 78 évet.

† 1967.

VÁGÓ JÓZSEF
1923-1982.

Neje

PAPP ERZSÉBET
1929-1981.

119. Vasráccsal körülvett kriptá, repedezett
szürke műkö síremlékkal:

†

ITT NYUGSZIK AZ ÚRBAN

Idősb.

CSERNUS FERENC

1836-1931.

P. KOVÁCS VERONIKA

1841-1929.

VEJÜK

KISS M. JÓZSEF

1858-1918.

CSERNUS MÁRIA

1860-1960.

CSERNUS IMRE

1910-1922.

CSERNUS FERENC

1921-1923.

BÉKE PORAIKRA!

120. Szilárdfy kriptá:

SZILÁRDFY ZOLTÁN

élt 44 évet. † 1945.

SZILÁRDFY ZOLTÁN

élt 36 évet. † 1926.

Neje

DÓSA ILONKA

Fiuk: ZOLIKA

DÓSA SZILVESZTER

Neje

KOVÁCS S. MÁRIA

SULYÁK LÁSZLÓ

1920-1997.

Neje:

SZILÁRDFY IBOLYA

1921-1989.

121. Cementkeretes kriptá, fehér márvány
síremlékkal:

†

ISTENBEN BOLDOGULT

S. TÓTH ISTVÁN

élt 53 évet. † 1891.

EMELTETTE HÁLÁS FIA

S. TÓTH ANTAL

KAIFÁS APOLLÓ

élt 81 évet. † 1924.

A sírbolt elején új műkö síremlék két táblá-
val:

†

TÓTH ANTAL

1894-1914.

hősi halált halt.

TÓTH ANTAL

1869-1940.

Neje

BOZÓKI KATALIN

1874-1938.

KOCSIS ANDRÁS

1893-1974.

NEJE

TÓTH KATALIN

1897-1971.

KOCSIS ERZSÉBET

1920-

BANDIKA, JÓZSIKA

P. KOCSIS ISTVÁN

nyug. iskolaigazgató

1926-1991.

122. Vasráccsal körülvett kriptá, magas fe-
kete obeliszkkel:

†

ITT NYUGOSSZÁK ÖRÖK ÁLMUKAT
A JÉZUS NEVÉBEN

MÁTRAY NÁNDOR

Született: 1852. március 9.

Meghalt: 1929.

NEJE

KÁDÁR ETELKA

1861-1939.

BERTA GYULA

1880-1950.

NEJE

MÁTRAY GIZELLA

1885-1954.

BERTA JÓZSEF
1878-1957.
Neje
HAVRILLA JULIANNA
1882-1970.
BERTA KÁROLY
1843-1920.
Neje
KISS JULIANNA
1853-1897.
BERTA MARGIT
1913-
SÍPOSS BÉLA
1875-1953.
BERTA JÓZSEF
1908-1998.
Neje
DANTESZ MARGIT
1914-

ÁLDÁS ÉS BÉKE LENGJEN DRÁGA
PORAİK FELETT!

123. Vasráccsal körülvett kripta, szürke mű-
kő oszloppal:

†

ITT NYUGOSZNAK
AZ ÚRBAN

H. HEGEDŰS IMRE
1854-1922.
NEJE
BERTA KATALIN
1854-1926.
GYERMEKEİK:
H. HEGEDŰS IMRE
1882-1923.
NEJE
KARSAI VIKTÓRIA
1885-1923.
H. HEGEDŰS MÁTYÁS
1883-1935.
NEJE
SZŰCS MÁRIA
1888-1968.
HEGEDŰS MARGITKA
1909-1925.

HEGEDŰS ROZÁLIA
1922-1946.
HEGEDŰS IMRE
1912-1994.
HEGEDŰS LÁSZLÓ
1913-1976.
HEGEDŰS LÁSZLÓNÉ
SZIROM ERZSÉBET
1922-1994.
PAPP LÁSZLÓNÉ
HEGEDŰS KATALIN
1953-1986.

124. Vasráccsal körülvett kripta, szürke kő-
oszloppal:

†

ITT NYUGSZIK AZ ÚRBAN

POZDERKA PÉTER
1876-1927.
ÉS NEJE
DEVÁNSZKY ANNA
élt 89 évet.
† 1949.
POZDERKA IMRE
1881-1964.
NEJE
SZALÓKY JOLÁN
1897-1966.

125. Vasráccsal körülvett kripta, szürke mű-
kő oszloppal:

†

ITT NYUGOSZNAK
AZ ÚRBAN

TÓTH MÁRTON
1854-1927.
ÉS NEJE
D. BÍRÓ ROZÁLIA
1862-1944.
GYERMEKEİK:
TÓTH SÁNDOR
1881-1911.

TÓTH JÓZSEF
1891-1919.
TÓTH ERZSÉBET
1895-1925.
TÓTH MÁRTON
1896-1917.
TÓTH ISTVÁN
1897-1973.

126. Vasráccsal körülvett kriptá, szürke osz-
loppal:

†

DICSÉRTESSEK A JÉZUS KRISZTUS

O (Egy korábban kiesett fénykép helye)

BALLA DEMETER
HÚ NEJE
KARDOS ETEL
élt 88 évet.
SZERETŐ LEÁNYUK:
BALLA VERONIKA
élt 24 évet. † 1919.
BALLA ANDRÁS
1883-1971.
Neje
KOVÁCS JULIANNA
1891-1975.
KOVÁCS KÁLMÁN
élt 56 évet. † 1944.
BERTA GYULA (asztalos)
BERTA GYULÁNÉ † 1967.
FAJANKOVICS MIKLÓS
1902-1998.
Neje
BALLA ILONKA
1909-1985.

127. Három sírhely, kőkeresztel:

BOZSIK JÓZSEF
ZSÍROS MÁTYÁS
élt 26 évet.
BOZSIK ELEK
élt 36 évet.
Hősi halált haltak 1944-ben.

128. Vasráccsal körülvett kriptá, fekete grá-
nit síremlékkal:

†

ITT NYUGSZANAK AZ ÚRBAN

SZÉP IMRE
1847-1918.
CSÓSZA JULIANNA
1856-1941.
SZÉP ERZSÉBET
1896-1914.
Unokájuk:
NAGY BORBÁLA
1908-1986.
Férje:
PÓSA ERNŐ
1897-1985.

1975-től kezdődően a Parcsami család temet-
kezőhelye:

PARCSAMI JÓZSEF
1860-1943.
Neje
SZIGETHY MÁRIA
1869-1936.
Gyermekeik:
JÓZSEF 1889-1929.
LAJOS 1894-1917.
MÁRIA 1895-1976.
OLÁH SÁNDOR és neje
PARCSAMI KLÁRA
ZSÍROS GYÖRGYIKE † 1934.
ZSÍROS ISTVÁN
FARKAS JÓZSEF igazgató
1919-1985.

129. Vasráccsal körülvett kriptá, fehér már-
vány síremlékkal:

†

ITT NYUGSZIK AZ ÚR JÉZUS NEVÉBEN

SEBE ISTVÁN
élt 65 évet

ÉS NEJE
SZEPESI ANNA
élt 63 évet
SZARVÁK IMRE
ÉS NEJE
SEBE ERZSÉBET
SEBE BORBÁLA
élt 20 évet
SZARVÁK ERZSÉBET
élt 28 évet
+ 1917.
ECSÉDI JÓZSEF
1922-
Neje
SZARVÁK PIROSKA
1928-1956.
HEGEDŰS JÁNOS
1903-1989.
Neje
ANDRACSIK IRÉN
1908-1993.

129/a. Vasrácsos sírhely, fiatal lány mell-
szobrával:

ZSÁK GABRIELLA
1959-1978.

130. Egyszemélyes sír, alacsony fehér műkö
síremlékkal, katonafényképpel:

+

HŐSI HALÁLT HALT
IFJ. TÓTH ISTVÁN
(őrvezető)
alhg.
1934-1956.

TÓTH ISTVÁN
1908-1979.
Neje
AMBRUZZS ILONA
1912-1996.

131. Vasráccsal körülvelt kriptá, szürke sír-
emlékkel:

+

ITT NYUGSZIK

H. HEGEDŰS FERENCZ
1841-1907.
ÉS NEJE
GULYÁS ERZSÉBET
1848-1918.
GYERMEKE:
H. HEGEDŰS ERZSÉBET.
élt 8 hónapot.

LEGYEN BÉKE PORAIKNAK!

Másik oldalon:

KARDOS PÁLNÉ
H. HEGEDŰS ANNA
élt 62 évet. + 1939.
Férje:
KARDOS PÁL
élt 93 évet. + 1960.
BUSAI FERENC
1866-1958.
NEJE
H. HEGEDŰS ERZSÉBET
1873-1927.
KARDOS ERZSÉBET
1896-1966.
KARDOS ANNA

132. Vasráccsal körülvelt kriptá, fehér már-
vány síremlékkal:

+

ITT NYUGOSZNAK

VINCZE MÁTYÁS
1844-1917.
ÉS NEJE
HEGEDŰS MÁRIA
1850-1908.
GYERMEKEIK:
VINCZE ERZSÉBET
1873-1920.
VINCZE MÁRTON
1875.

VINCZE MÁRIA
1878-1905.
VINCZE ANNA
1880-1904.

BÉKE PORAIKRA!

AMBRUZZS MIHÁLY
1869-1951.
LEÁNYUK: MARISKA
1900-1922.
AMBRUZZS ISTVÁN
élt 75 évet.
† 1974.

ÉS NEJE
NITSCH EMÍLIA
1847-1883.
IFJ. SZABÓ KÁLMÁN
1869-1914.
SZABÓ TIVADAR
1874-1914.
SZABÓ KÁLMÁNKA
1914-1915.
SZABÓ MÁRIA
1879-1937.
SZABÓ ERZSÉBET óvónő
1908-1977.

134. Sírhely:

133. A Szabó család sírboltja, vasráccsal körülvéve, fehér márvány síremléssel:

ITT NYUGOSZNAK
AZ ÚR JÉZUS NEVÉBEN

SZABÓ ANTAL
TANÍTÓ
1808-1882.
ÉS NEJE
TÖRŐCSIK ROZÁLIA
1814-1906.
GYERMEKEIK:
SZABÓ BOLDIZSÁR
1848-1854.
KAMILL 1854-1876.
ERZSÉBET 1839-1877.
ROZÁLIA 1846.
UNOKÁJUK
SZABÓ KAMILKA
1881-81.

SZABÓ TIVADAR 1871-1942.
SZABÓ ÁKOS 1873-1943.
SZONTÁGH FERENCNÉ
SZABÓ EMÍLIA 1875-1944.
ORSZÁGH PÁLNÉ
SZABÓ RÓZA 1878-1953.
PINTÉR JÓZSEFNÉ
SZABÓ EMÍLIA 1901-1971.
SZABÓ KÁLMÁN
1836-1892.

CSERNUS JÓZSEFNÉ
KOVÁCS GYÖRGY
1914-1993.
Neje
CSERNUS MARGIT
1906-1995.

135. A Vékony család sírboltja, vasráccsal körülvéve, fekete gránit obeliszkkel.¹⁴⁶

†

VÉKONY CSALÁD SÍRBOLTJA

VÉKONY ISTVÁN
IG. TANÍTÓ
1858-1919.
NEJE
NAGY EMMA
1860-1895.
GYERMEKEI
DR. VÉKONY ISTVÁN
FŐGIM. TANÁR
1882-1920.
VÉKONY JÓZSEF
ORVOSTAN. HALLGATÓ
1884-1903.

¹⁴⁶⁾ Az 1950-es években elhunyt Schmidtné Vékony Gizella tanítónő neve örökösök híján lemaradt. Sajnos, már a síremlék sincs a helyén.

VÉKONY ANNUSKA
TANÍTÓNÓ
1892-1908.
VÉKONYNÉ
BALGA KATALIN
1863-1927.
SCHMIDT J. PÁL
MÁV FŐINTÉZŐ
1881-1927.

Jobboldalon:

VÉKONY JÓZSEF
1825-1905.
URBÁN ANNA
1820-1905.
VÉKONY EMMUSKA
1893-1955.

ISTEN VELED!

TÚLVILÁGI BOLDOGSÁGTOKÉRT
ÖRÖKKÉ IMÁDKOZUNK.

136. Vasráccsal körülvett kriptá, szürke sír-
emlékkel:

+

ITT NYUGOSZNAK AZ ISTEN
NEVÉBEN

BOZSIK LÁSZLÓ
élt 64 évet, meghalt: 1892. márczius 27.
BOZSIK ERZSÉBET
élt 49 évet. + 1903.
MÁSODIK NEJE
SZASZKÓ MÁRIA
élt 50 évet. + 1887.
LEÁNYA: BOZSIK MÁRIA
élt 10 évet. + 1880.

BÉKE PORAIKRA!

Készült 1889-ben.

137. Vasráccsal körülvett kriptá, fehér már-
vány síremlékkal:

+

ITT NYUGSZIK JÉZUS,
MÁRIA NEVÉBEN

BOZSIK JÁNOS
élt 48 évet. + 1879.
NEJE
HERCZEG APOLLÓNIA
élt 90 évet. + 1922.

BÉKE PORAIKRA!

BOZSIK JÁNOS
élt 80 évet. + 1939.
NEJE: MAJZIK ERZSÉBET
élt 72 évet. + 1932.
BOZSIK MIHÁLY
élt 77 évet. + 1937.
NEJE: BARNA ANNA
BOZSIK LÁSZLÓ
1900-1986.
Neje
HARANGOZÓ ANNA
1910-1978.

138. Vasráccsal körülvett kriptá a kápolná
déli oldalán, márvány síremlékkal, va-
lamint két kovácsoltvasból készült –
Krisztus-corpussal ellátott – kereszttel:

+

ITT NYUGSZIK
ISTENBEN BOLDOGULT
HEGEDŰS APOLONIA
+ 1894.
HEGEDŰS IMRE
DEVÁNTZKI APOLONIA

+

ITT NYUGSZIK A JÉZUS,
MÁRIA NEVÉBEN!

HEGEDŰS IMRE
és fia
HEGEDŰS BÁLINT
élt 25 évet. + 1905.

PÁSZTOR KÁROLY
1899-1984.
BERTA ANNA

EZEN SÍRKÖVET ÁLLÍTTATTA
FÉRJÉNEK ÉS FIÁNAK
KÉZSMÁRKI ANNA.

139. Műkőlappal lefedett kriptá, szürke sír-
emlékkel:

†

ITT NYUGSZIK
JÉZUS, MÁRIA NEVÉBEN

KOVÁCS S. JÁNOS
élt 64 évet. † 1890.

ÉS NEJE
DEVÁNCZKI ANNA
élt 66 évet. † 1906.

FIAIK:
SIMON élt 22 évet. † 1904.
GYÖRGY élt 42 évet.
GÁSPÁR élt 1 napot.

DR. KOVÁCS FERENC
orvos
1899-1978.
SZABÓ ILONA
1911-

BÉKE PORAIKRA!

140. Vaszráccsal körülvett, megújított kriptá,
a fehér márvány síremlék új aranybe-
tűs felirata:

ITT NYUGSZIK

A
HERCZEG
CSALÁD

HERCZEG MIHÁLY
élt 55 évet.
† 1966.

141. Nagy Antal-Szaszkó Anna-Baranyi
Ödön családi sírbolt a felső temetői ká-
polnától jobbra, vaszráccsal körülvéve,
magas fekete gránit obeliszkkel:

†

E SÍRHANT ALATT
NYUGOSZNAK
NEMES
NAGY ANTAL
hites ügyvéd
SZÜLETETT 1800 évben
MEGHALT 1879 évben
ÉS NEJE
SZASZKÓ ANNA
SZÜLETETT 1811 évben
MEGHALT 1893 évben
NYUGODJANAK BÉKÉBEN!

E SÍREMLÉKET EMELTE
SZERETŐ LEÁNYUK.

VÁRADI ÉS MICSKEI
BARANYI ÖDÖN
SZÜLETETT 1851-ben.
MEGHALT: 1918-ban.
ÉS NEJE
BARANYI ÖDÖNNÉ
NAGY ANNA
SZÜLETETT: 1851-ben.
MEGHALT: 1921-ben.

A sírbolt 1980 óta papi temetkezések céljait
szolgálja. A megfordított gránit-oszlop fel-
iratai:

†

VALESZKAI TRANGOS JÓZSEF
apátplébános † 1858.
KÁDÁR SZILVESZTER
pápai kamarás, mindszeni
plébános † 1909.
KINCZEL VINCE
ny. mendei plébános † 1940.
DR. TARDOS JÁNOS
bencés tanár † 1963.

LÁZÁR PÁL
főesperes, plébános † 1971.

TIMON ZSIGMOND

apátplébános † 1942.

P. R. KISS IMRE

szalézi szerzetes,

MC KINLEYVILLEI plébános † 1987.

P. SZABÓ IMRE DÁVID

ferences szerzetes

1906-1989.

142. Józsa János családi sírboltja – a kápolnától jobbra – vasráccsal körülvéve, fehér márvány síremléssel:

†

JÓZSA JÁNOS

élt 61 évet, meghalt: 1880.

ÉS NEJE

SZABÓ FRANCISKA

élt 86 évet, meghalt: 1911.

JÓZSA KÁROLY

élt 75 évet, meghalt: 1927.

ÉS NEJE

JÓZSA ERZSÉBET

élt 71 évet, meghalt: 1931.

JÓZSA ILYKE

1914-1919.

JÓZSA JÁNOS

ny. vármegyei ülnök,

tb. főszolgabíró

1875-1933.

JÓZSA KÁROLY

1882-1942.

JÓZSA KÁROLYNÉ

SZABÓ ERZSÉBET

† 1961.

JÓZSA JÁNOSNÉ

HÁBOR MÁRIA

1889-1947.

JÓZSA ANTAL

1886-1951.

143. Vasráccsal körülvett kriptá; igen régi, klasszicista stílusú vörös márvány síremléssel:

†

E SÍR FEDI

KISS M. GYÖRGY

1866-1941.

ÉS NEJE

BALLA ILONA

1873-1948.

hamvait.

KISS M. BOLDIZSÁR

1902-1984.

Neje

PALÁSTHY ERZSÉBET

1904-1968.

KISS M. BÉLA

1904-1989.

VARGA JÁNOS

1894-1952.

144. Vasráccsal körülvett kriptá, szürke gránit obeliszkkel:

†

E SÍR FEDI A LEGJOBB

ATYA, SZERETETT FÉRJEM

NEMES FEHÉRGYARMATHY

TÓTH KÁROLY

hamvait.

ÉLETÉNEK 67. ÉVÉBEN

VÉGEZTE FÖLDI PÁLYÁJÁT

1882. január 19-én.

FELEJTHETETLEN KEDVES
GYERMEKEIMMEL ALUSSÁK

AZ ÖRÖK ÁLMOKAT.

ÁLDÁS LENGJEN PORAIK FELETT.

SZÍVEM LEGDRÁGÁBB FÖLDI KINCSET,
ÉLTEM BOLDOGSÁGA ŐRANGYALÁT

FEHÉRGYARMATHY

TÓTH BÉLÁMAT

ÉLETÉNEK 8. ÉVÉBEN 1883.

október 24-én

AZ ÚR JÉZUSNAK ADTAM ÁT,
CSAK KEDVES EMLÉKE MARADT
KÖZÖTTÜNK.

A BÉKE ANGYALAI MARADJANAK
VELED.

TÓTH KÁROLY
1908-1972.
NEJE
LÉNÁRD EMÍLIA
1910-1984.

A szürke gránit sírkő jobboldalán:

ITT NYUGSZIK

N.s.
DR.
TÓTH DEZSŐ
ORVOSTUDOR
élt 33 évet.
MEGHALT: 1892. július 21.
ÁLDOTT EMLÉKE ÉLNI FOG
ÖRÖKKÉ KÖZÖTTÜNK.

BÉKE LENGJEN
DRÁGA PORAI FELETT!

FGY.
TÓTH KÁROLY
1880-1936.

145. Józsa Antal családi sírboltja a felső temető jobboldali első sorában, vasráccsal körülvéve, igen kopott szürke síremléssel:

†

ITT NYUGSZANAK AZ ÚR JÉZUS
NEVÉBEN

JÓZSA ANTAL
élt 81 évet, meghalt: 1909.
ÉS NEJE
DÓZSA APOLLÓNIA
élt 65 évet, meghalt: 1896.
GYEMEKEIK:
JÓZSA JULIÁNNA
† 1861.
JÓZSA ANNA
† 1871.

JÓZSA KÁROLY
1913-1942.
TÓTHNÉ JÓZSA ERZSÉBET
1879-1951.
JÓZSA ERZSÉBET MÁRIA
élt 70 évet, † 1997.

BÉKE PORAIKRA.

146. A Talányi család sírboltja az első sor elején, jobboldalon, vasráccsal körülvéve, fehér márvány síremléssel. A kriptá 1974-ben eladásra került.

†

ITT NYUGSZANAK

DR. TALÁNYI JÁNOS orvos
1811-1874.
HITVESE
KARHECZ APOLLONIA
1826-1888.
DR. TALÁNYI OTTÓ orvos
1855-1915.
HITVESE
BOZÓKY ILONA
1868-1939.
ZSIDÓ ANTAL
1886-
FEHÉR ROZÁLIA
1889-1955.
HEGEDÚS JÓZSEF
1906.
ZSIDÓ PIROSKA
1911.
TALÁNYI OTTÓ
élt 65 évet.
Meghalt: 1962. X. 20.

147. Vasráccsal körülvett kriptá, fehér márvány síremléssel. Eredetileg Tóth Márton családi sírboltja, 1973 óta Trombitás István tulajdona. Ennek megfelelően módosult a síremlék felirata.

TROMBITÁS FERENC
1890-1972

Neje
KISS FRANCISKA
1890-1972.
TROMBITÁS ISTVÁN
1925-1998.

Neje
BENKE IRÉN
1927-
FERENCZI IMRE
1912-1981.

Neje
TROMBITÁS ILONA
1923-1985.
SZABÓ JÁNOS tanító
1937-1994.

148. Vasráccsal körülvett kriptá a sor szélén,
a bejáratától jobbra, szürke márvány sír-
emlékkel:

+

ITT NYUGSZIK
A JÉZUS, MÁRIA NEVÉBEN

KUNA LÁSZLÓ
élt 66 évet.
MEGHALT BOLDOG HÁZASSÁGÁNAK
34. ÉVÉBEN 1898. DECEMBER 5-ÉN.

ÉS NEJE
SZABÓ ERZSÉBET
élt 72 évet. † 1915.
KEDVES LÁNYUK
APOLLÓNIA élt 2 évet.
† 1868.

BÉKE HAMVAIKRA!

E SÍRKÖVET ÖZVEGYE EMELTETTE.

KUNA GERGELY
élt 66 évet. † 1891.

HÁROM KEDVES KERESZT
GYERMEKÜK

KOVÁCS MÁRIA
élt 9 évet. † 1888.

KOVÁCS ISTVÁN
élt 8 évet. † 1884.
KOVÁCS PIROSKA
élt 4 évet. † 1877.

SZABÓ KATALIN
élt 60 évet. † 1902.

NYUGODJANAK A JÉZUS NEVÉBEN!

KUNA JÁNOS
1853-19
és neje
KUNA ERZSÉBET
1857-1923.

KEREKES PÉTER
1868-1955.

és neje
PATKÓ ETEL
1872-1926.

BENKE JÓZSEF 1894-
neje
KEREKES ETELKA
1898-1964.

149. A Kuna kriptá mögött műkö síremlék:

+

ITT NYUGSZIK
TÓTH MÁRIA
1886-1965.
TÓTH ERZSÉBET
1889-1983.
TÓTH KATALIN
1898-1983.

BÉKE PORAIKRA!

150. Cementtel fedett kriptá, fehér márvány
betétes műkö síremlékkal:

+

PÁSZTI ALBERT
1888-1950.
Neje
DÓSA MÁRIA

PÁSZTI JÁNOSNÉ
TOMONICZKA JÓZSEF
Neje
PÁSZTI JULIANNA

151. Cementkeretes kriptá, díszes fakeresztel:

LAPU CSALÁD

152. Mögötte sír:

JÓZSA ISTVÁN
élt 85 évet.
† 1974.

153. Jeltelen vasrácsos kriptá.

154. Díszes vasráccsal körülvevett kriptá, szé-
les fekete gránit síremlékkal:

†

MERTZ GUSZTÁV
gyógyszerész
1875-1927.
Neje
KURTZ RÓZA
1875-1953.
KÖRÖSKÉNYI GYULA
1880-1938.
DR. SZIROM JÓZSEF
főállatorvos
1931-1998.
Neje
BARNA MÁRIA
1939.

155. Vasráccsal körülvevett kriptá, műkő sír-
emlékkel:

HABRANYI MÁTYÁS
1898-1975.
Neje
HABRANYI BORBÁLA
1905-
HABRANYI ISTVÁN
1873-1933.

Neje
KUNA BORBÁLA
1882-1977.
HABRANYI ISTVÁN
1913-1989.
HABRANYI MIHÁLY
1916-1988.
NEJE
BOZSIK ILONA
1928-1984.
KOVÁCS KÁROLY
1921-
Neje
HABRANYI PIROSKA
1927-

156. Cementkeretes kriptá, fekete gránit be-
tétés műkő síremlékkal:

†

MÁRKUS FERENC
1876-1956.
NEJE BAGI EMERENCIA
1886-1972.
DÓSAI M. IMRE
1908-1967.
NEJE MÁRKUS ILONA
1910-1972.
ANDRACSIK DEMETER
1902-1985.
NEJE
MÉSZÁROS MÁRIA
1901-
SZEGEDI ANDOR
gyógyszerész
1908-1956.
Neje
MÁRKUS EMÍLIA
1918-1979.
MÁRKUS JULIANNA
1909-1988.
MÁRKUS FERENC
1912-
SZEGEDI ZSUZSA
1948-

157. Vasráccsal körülvevett kriptá, széles fekete
gránit síremlékkal:

DR. CSÁVÁS LAJOS
 ügyvéd
 1857-1916.
 És neje
 ERDŐDY ETELKA
 1861-1938.
 ÉS SZERETETT FIUK
 DR. CSÁVÁS LAJOS
 ügyvéd
 1887-1937.
 B-né CSÁVÁS JOLÁN
 1892-1968.

158. Magános szürke gránit obeliszk a ravatalozó mögötti parcellában:

E SÍRBAN NYUGSZANAK
 SZERETETT JÓ ATYÁNK

NAGY SÁNDOR
 élt 50 évet. † 1886.
 KEDVES TESTVÉREIM
 NAGY SÁNDOR
 élt 1/2 évet.
 NAGY GABRIELLA
 élt 2 évet.
 NAGY SÁNDOR
 élt 1 évet.
 NAGY OLGA
 élt 10 évet. † 1880.

BÉKE LENGJEN PORAIK FELETT!

Jobboldalon:

DR. SVÁBY LAJOS
 1856-1914.
 NAGY SÁNDORNÉ
 DÓKA EMÍLIA
 1835-1919.

159. Vastráccsal körülvett kriptá a ravatalozó mögött:¹⁴⁷

¹⁴⁷⁾ Molnár Lajos városi főjegyző és Karhetz Mátyás adatai a felső temető történetének ismertetésénél találhatók.

ITT NYUGSZIK

MOLNÁR LAJOS
 KUN SZ. MÁRTON VÁROSA VOLT
 FŐJEGYZŐJE
 MEGHALT ÉLETÉNEK 36-ik ÉVÉBEN
 FEBRUÁRIUS 21-én
 1855.

BÉKE HAMVAINAK

160. Nagyméretű régi vörösmárvány sír-
 lék a Tóth János-féle kereszt mögött:

†

ITT ALUSSZA
 AZ ENYÉSZET ÁLMÁT

KARHETZ MÁTYÁS
 ÉLT 56 ÉVET, MEGHALT
 JÚLIUS HÓ 27-n.
 1849.
 ÉS SZERETETT HITVESE
 KARHETZ APOLLONIA
 SZÜLETETT:
 HEGEDŰS
 ÉLT 59 ÉVET, MEGHALT:
 OCTOBER HÓ 3-n.
 1847.

Orvos- és gyógyszerész-sírok a felső temető II. parcellájában

1. A ravatalozó közelében fehér márvány sír-
 emlék:

†

DR. KOVÁCS GÉZA
 járási főorvos
 1897-1957.

2. Az előző sír közelében fehér márvány sír-
 kő:

DR. KÉKI MIKLÓS
 1903-1973.

Neje
PAP JÚLIA
1912-1964.

GYÓGYSZERÉSZEK.

3. A ravatalozó mögötti soron:

DR. CHAMILLA ANTAL
1897-1970.

Neje
TERESTÉNYI KATALIN
1909-

Vasráccsal körülvett régi sírhely az Iványi-féle kriptá mögött, szürke síremléssel:¹⁴⁸

†

PRIVLER ANTALNÉ
SZÜLETETT:
THEODOSIUS HELÉNA
MEGHALT: 1886. ÉVI MÁJUS HÓ 5-én
52 ÉVES KORÁBAN.

A LEGJOBB ANYA EMLÉKÉRE
EMELTÉK
SOHA NEM FELEJTŐ GYERMEKEI
ILONA ÉS ELEK.

Műkő síremlék a II. parcellában, Érpárti Mária tanítónő sírjától balra. Itt nyugszik Bozsik Kálmán, a híres kunszentmártoni kerámikus mester, a Bozsik-vázák készítője:

†

ITT NYUGSZIK
BOZSIK KÁLMÁN
1872-1959
És neje
GYENES ETELKA
1872-1933.

Leányuk
BOZSIK ILONKA
1898-1917.

Nagyméretű bekeretezett sír az I. parcellában, három sírkövel. A híres Bozsik Kálmán fia, valamint szerencsétlenül járt unokája és dédunokája nyugszik itt többek között:

†

ITT NYUGOSZNAK EGY SÍRBAN
BOZSIK ISTVÁN 27 éves,
felesége
SZÉP KATALIN 24 éves,
kisfiuk
BOZSIK PISTIKE 6 éves.

MINDHÁRMAN
A SZOLNOKI VASÚTI
SZERENCSETLENSÉGNÉL
VESZTETTÉK ÉLETÜKET
1963. december 24-én.

ÁLDOTT LEGYEN EMLÉKÜK!

TE RENDELTED ÍGY URAM,
LEGYEN SZENT AKARATOD!

BOZSIK KÁLMÁN
1900-1964.
BOZSIK KÁLMÁNNÉ
GYŐRI ILONA
1900-

Műkő keretes sír az I. parcellában (középtájon), műkő síremléssel:¹⁴⁹

†

DEVÁNSZKY IGNÁC
1887-1962.

¹⁴⁸⁾ Az elhunyt férje: Privler Antal tanító, aki az 52. számú sírhelyen nyugszik. Minden bizonnyal második férje volt, mert első házasságából származik Lippich Elek író, miniszteri osztálytanácsos.

¹⁴⁹⁾ Devánszky Ignác érseki tanácsos, aszalói plébános, valamint Devánszky Imre apát, füzesabonyi plébános édesapja és nevelőanyja.

Neje
KOVÁCS ETELKA
1891-1938.
SZÜLEIK
ÉS
NAGYSZÜLEIK.

Műkő keretes sír szürke gránit síremléssel,
az Iványi kriptá mögött:

†
„AKI ÉNBENNEM HISZ,
HA MEGHAL IS ÉLNI FOG.”
(Ján. 11. 25-26.)

KARSAY FERENC
1885-1941.
ÉS HŰSÉGES FELESÉGE
TAKÁCS ANNA
1891 + 1963.

LELKÜNK HALHATATLAN, ÖRÖK
SZERETETÜNK,
HA MAJDAN HÍV AZ ÚR, ISMÉT
EGYÜTT LESZÜNK.

Néhány jelesebb sír a Szabó Elek esperes-
plébános-féle kriptá mögötti sorban:

1. Műkő síremlék:

DR. OROSZ ENDRE
közjegyző
1860-1921.
OROSZ ENDRÉNÉ
SZÜLETETT:
OROSZ MÁRIA
1860-1925.

2. Fehér márvány síremlék:

† KISS S. ANTAL
élt 62 évet. † 1878.
Neje SZABÓ ANNA
élt 83 évet. † 1897.

3. Fehér márvány síremlék:

FAZEKAS JÓZSEF
1818-1879.
Neje
SZILÁRDFY FRANCISKA
élt 91 évet. † 1912.

Műkő síremlék a ravatalozó mögötti soron:

SZEBEREÉNYI JENŐ
aranydiplomás mérnök
1881-1964.
Neje
LÁZI MÁRIA
1902-

A kápolna felé (II. parcella): műkő síremlék.

DOBA GYÖRGY
1898-1972.
Neje
PALÁSTHY MARGIT
1906-1969.

A Baranyi Ödön-féle kriptá mögött kőkereszt:

BREUER ILONA
(postatisztviselő)
élt 70 évet.
† 1968. X. 30.

Pedagógus-sírok a II. parcellában:

1. Vasráccsal körülvett sírhely a Baranyi-
kriptá mögött, szürke síremléssel:

VERESS JÁNOS
népiskolai ig. tanító
1854-1936.
Nejei
KERTÉSZ JANKA
tanítónő
1855-1885.
FRANKÓ RÓZA
1859-1932.

2. Műkő kereszt a II. parcella közepe táján,
a kápolna irányában:

ÉRPARTI MÁRIA
élt 85 évet.
ÉS ÉDESANYJA
1859-1918.

BÉKE VELÜNK!

Sírok a II. parcellában:

1. Érpárti Mária közelében műkő kereszt:¹⁵⁰

GYALAI JÁNOS
élt 73 évet. † 1964.
Neje
CZAKÓ ILONA
élt 78 évet. † 1974.

2.

F. TÓTH PÁL
élt 78 évet. † 1957.¹⁵¹

3. Műkő síremlék fényképpel:¹⁵²

HALÁSZ JÓZSEF
élt 80 évet. † 1937.
Neje
KRUSZLICZ MÁRIA
élt 45 évet. † 1911.

4. Régi vörösmárvány sírkő:

VETZEI FRANTZISKA
élt 25 évet. † 1857.
És testvére
JÓZSEF élt 28 évet. † 1862.

5. A Hegedűs és a Pozderka-féle kriptá mögött vörösmárvány sírkő:¹⁵³

¹⁵⁰⁾ Dr. Medvegy Pálné tanítónő és Gyalai Gáspár budapesti tanár szülei.

¹⁵¹⁾ Orgonafűjtató Pali bácsi.

¹⁵²⁾ Írogatással is foglalkozó, sok gyermeket nevelő MÁV pályaoőr.

¹⁵³⁾ Dr. Örsy Attila író édesapja.

ITT NYUGSZIK
ÖRSY PÁL
élt 62 évet. † 1918.

Fényezett fából készült új kettős és egy egyes kereszt, alsó részén átkötve – a Turcsányi Gáspár-féle kriptá mögött:

KOVÁCS JÓZSEF
1846
1927

TURCSÁNYI ERZSÉBET
1851
1933

KOVÁCS JEROMOS
1889
1972

EZ A GENERÁCIÓ 126 ÉVET ÉLT.
EMLÉKÜK MA IS ÉL.
BÉKE PORAIKRA!

Sírhely:

HAJAGOS JÓZSEF
1882-1960.
HAJAGOS JÓZSEFNÉ
CSÍKY IZABELLA
tanítónő
1891-1981.
VARGA SÁNDORNÉ
HAJAGOS ILONA
tanítónő
1924-1993.

Sírhely:

DR. BARNA DOMOKOS
1915-1992.
ROSZNÁKY GÉZA
1880-1917.
Neje
ROSZNÁKY GÉZÁNÉ
IVANITS MARGIT
1881-1953.

Gróf Lajos postamester sírhelye a kápolna mögött található, a Kakuk Matuzálem-féle

kripta közelében. Gróf Lajos 1875-től 1895-
ig állt a kunszentmártoni posta élén. 53 éves
korában hunyt el 1895-ben. Neve után ítél-
ve, más vidékről kerülhetett ide. Fehér már-
vány sírkövének felirata a következő (volt):

Itt nyugszik
Istenben boldogult

GRÓF LAJOS
K. Sz. Mártoni
volt postamester.
Szül.: 1842. június 21.
Megh.: 1895. február 18.

2.

BOZÓKY ATTILÁNÉ
(KANYÓ MÁRIA tanárnő)
élt 72 évet.
† 1976. III. 26.

3.

ÖKRÖS IMRE TAMÁS
1945-1964.

„Nincs nagyobb dolog
a fájdalomnál.”

(France)

Áldás és béke lengjen porai felett!

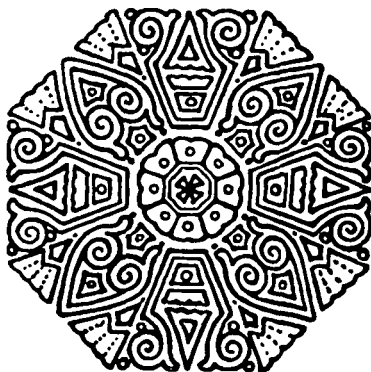
E síremléket emeltette
kedves fia emlékére
az édes anya.

1.

† KOVÁCS FERENC
1892-1928.
KOC SIS MÁRIA
1896-1977.

A síremlék hátoldalán:

SÁRAI SZ. ALBERT
(hírneves fényképész)
† 1956.
Neje
KÉZSMÁRKI ERZSÉBET
† 1944.

ALSÓ TEMETŐ

Régi alsó temető (1826-1862.)

Száz éven át csak egy temetője volt a városnak: a felvégen. Az alsó temető kialakításának gondolatát báró Fischer István egri érsek¹⁵⁴ vetette fel 1811-ben, amikor az 1803-ban létesített temető felerészének elszakításába, illetve házakkal való beépítésébe beleegyezve, azon óhajának adott kifejezést, hogy – más helységek példájára – a város alsó végén is nyisson a tanács temetőt.

A főpásztori óhaj valószínűleg csak 1826-ban teljesült, mert Kurucz János Szenátor Úr a jelzett év folyamán közölte a város előljáróságával, hogy az alsó temetőben „egy illendő közönséges kőkeresztet” kíván felállítani, ami 1827 májusában tényleg megtörtént.¹⁵⁵

1862. július 12-én Tóth Sándor plébános már azt jelenti a Tanácsnak, hogy az 1826-ban megnyitott **temető betelt**, s új temető megnyitását kéri. Az ügy megvizsgálására küldöttséget neveztek ki.¹⁵⁶

Az első alvégi temető helyét sokáig az apaállat-istálló, majd az általános iskolai gyakorlókert jelezte.

Különös és érthetetlen, hogy az alig 36 évig fenntartott temetőt ilyen gyorsan profanizálták, figyelmen kívül hagyva az ott nyugvók iránti kötelező tisztelet és kegyelet érzéseit. „....A régi alsó temető helyén a bikaakol gubbaszkodik. Az akolkijárónál letörtkeresztű vörös síremlék. A. Kovács István alussza alatta örök álmait. Meghalt 1854. év böjtelőhava 22-én. Azután elszórt kereszték a szántóföldek között. Középuított az ősrégi kálvária kereszt a Megváltóval. Háttérben a régi zsidótemető...” – írta a Kunszentmártoni Híradó 1925 tavaszán.¹⁵⁷ A kőkeresztet felállító Kurucz János városi tanácsnok vörösmárvány síremléke talán a mai napig is ott hever a

¹⁵⁴⁾ Báró Fischer István 1807-től 1822-ig volt egri érsek.

¹⁵⁵⁾ Tanácsjegyzőkönyv, XV. 380. Ezt a keresztet állították fel 1929-ben a Kossuth utcán.

¹⁵⁶⁾ 667. sz.

¹⁵⁷⁾ Részlet a „Húsvétváró szegényemberek” című újságcikkből. Kunszentmártoni Híradó, 1925. április 12.

szántáson. Az ősök egykori sírjertjének megbecsülése iránt Szabó Elek – akkor még besenyőtelki esperes-plébános, később kunszentmártoni lelkipásztor – emelte fel a helyi sajtón keresztül a szavát 1927-ben:

„...Minapában pár napig otthon tartózkodtam. Egyik nap estefelé a már betelt, régi alsó temető felé vitt utam és körülnéztem. S uramfia! Miről győződtem meg?

Őseink nyugvóhelye: – az apaállatok tanyája, vásári zaj, oktalan állati megnyilvánulások zavarják apáink síri álmát! A látottak mély szomorúsággal töltötték el lelkemet. Íme, hát ilyen hamar ennyire jutottunk?

Hiszen még a közelmúltban sem mosódott el a temetőhely, és porladó fakereszttel áll is még pár sírdomb, csonka síremlék, temetői nagy kőkereszt... és a mai nemzedék haszonállatok piacává engedi e megszentelt hantokat...

Egyelőre talán szívem rejtekében maradt volna a lehangoló bánatos érzés, ha nem hallottam volna a múlt év őszén Kunszentmártonban is fáradozó, kemény szavú missiós Péter oktatását,¹⁵⁸ aki mostanában kötötte lelkünkre, hogy a nagy Istent tiszteljük, amikor a szent helyeket – aminő a temető is – illő módon megbecsüljük. Okkal-móddal változtatni kellene! Tudom, hogy nem könnyű, de talán mégsem lehetetlen! Sohase felejtjük: valamikor mi is a sír lakói leszünk, és jólesik az a tudat, hogy múló porhüvelyünk csendes birodalmát tudatosan jámbor kegyelettel őrzik meg a hálás unokák.”¹⁵⁹

A Kunszentmártoni Híradó szerkesztősége Szabó Elek figyelemfelkeltő írásához a következő megjegyzést fűzte:

„Nem kell külön kiemelnünk, hogy a levélben foglaltakkal mindenben egyetértünk, sőt emez álláspontunknak harmadéve megjelent „Húsvétváró szegényemberek” című cikkünkben kifejezést is adtunk. Bizony, egycsapásra nehéz jóvátenni mindazt, amit eleink jól-rosszul agyonadminisztráltak.”¹⁶⁰

1931-ben Palásthy István vetette fel ismételten a bikaakol eltávolításának kérdését. A másodbírói tisztséget betöltő tekintélyes személyiség azon fáradozott, hogy a sáros, nehezen megközelíthető terepről a Mátray téglagyárral szemben, a kövesút mellé, az úgynevezett vermek környékére helyezték át a tenyészállatok istállóját, ami a gazdatársadalom előnyére szolgálna. De kegyelet szempontjából is célirányos volna ez a megoldás, mert

¹⁵⁸⁾ Utalás az 1926-ban tartott missiós beszédek gondolataira.

¹⁵⁹⁾ Kunszentmártoni Híradó, 1927. szeptember 11.

Vö.: Dósa-Szabó 1936. 243., valamint Dósa József kéziratának idevonatkozó adatai.

¹⁶⁰⁾ Dósa-Szabó 1936. 243.

„ezáltal jóvátétné az ősök amaz elvétése, miáltal temetőbe helyezték a tenyészállatokat, még el sem korhadtt kereszték és be nem süppedt sírhantok közé...”¹⁶¹ Csak a pénzhiányon múlt, hogy a terv nem valósult meg.

Az 1937-ben tartott mátraverebély-szentkúti zárandoklaton Halász Imre tanár fejtette ki a Kunszentmártonból érkezett búcsúsok előtt, hogy a kegyeletsértő állapotot a Szent István emlékévé megörökítésére egy gyönyörű Mária-templom felépítésével lehet jóvátenni. „Azon a helyen, ahol városalapító őseink csontjai porladnak, most istállók és ólak állanak. Ezt a nagy tiszteletlenséget meg kell szüntetnünk a Szentévbén. Mindenütt templom épül most, mert Szent István szelleme vezeti a lelkeket az egész országban. Csak Kunszentmárton maradna le a nemes versenyből?...” – írta a lelkesítő sorokat a helyi újság hasábjain.¹⁶²

A tervek megváltozása miatt mégsem az eredeti elgondolás valósult meg, mert a városközponthoz közelebb jelölték ki a kármelita templom és kolostor építési telkét.

Csak évtizedek elteltével szűnt meg a bikaakol létjogosultsága, s ma már az Epreskerti Óvoda modern épülete áll az egykori temető helyén.

Kurucz János városi tanácsnok síremléke a régi alsó temetőben:

ITT NYUGSZIK
ISTENBEN BOLDOGULT

KURUCZ JÁNOS
MEGHALT 57 ÉVES KORÁBAN
1834. FEBRUÁR 7-ÉN ÉS NEJE
FISKÓ ILONA
MEGHALT 52 ÉVES KORÁBAN 1835.
MAI 1-ÉN ÉS EGYETLEN LEÁNYUK
JULIANA SZILÁRDFY
JAKABNÉ ASZ.
MEGHALT 32 ÉVES KORÁBAN
1841. APRIL 17-ÉN.

E NÉMA EMLÉKET KISZITETTÉK SZERETETT
LEÁNYAI SZIL: KLÁRA ÉS MÁRIA

¹⁶¹⁾ Kunszentmártoni Híradó, 1931. március 29.

¹⁶²⁾ Halász Imre cikke: „Hetedszer Mátraverebélyen.” Kunszentmártoni Híradó, 1937. augusztus 15.

A második (jelenlegi) alsó temető

1864.

Medgyesy Ferenc és Németh István kiküldöttek 1863. december 5-én jelentették a városi tanács előtt, **hogy az új temető helyét kimérték, ami ötezer négyszöglet tesz ki.** Egynegyed része mindjárt temetésre használható, háromnegyed részét 6 évre bérbe adják Kurucz Gergelynek évi 30 forintért, mely összeget a **temetőárok** ásására utalványozzák.¹⁶³

Az 1864. június 4-én tartott tanácsi ülésen Kovács László tanácsnok előadja, hogy az új alsó temetőben kereszt felállítása válik szükségessé. Mivel vállalkozó erre nem jelentkezett, kéri Bozóky Mátyás főbíró, hogy keresztényi szívből a **serháznak régebbi idők óta fennálló keresztet, mint tulajdonát, az alsó új temetőbe leendő helyzetetés céljából díj nélkül engedje át.**

Az előterjesztés elfogadását követően az alábbi határozatot hozták: Bozóky Mátyás a keresztet örömmel átengedi. Köszönet érte. Kovács László megbíztatik, hogy a keresztet helyéről elvitetvén, annak kitisztításáról, kijavításáról és kifestéséről gondoskodva, mielőbb felállíttasson új helyén.¹⁶⁴

Kovács László tanácsnok, városgazda már július 2-án jelentette: a kijavított kereszt felállítása megtörtént, így mi sem gátolja a július 3-ára kitűzött temetőszentelést.¹⁶⁵

Az új alsó temetőt **1864. július 3-án szentelte fel Tóth Sándor kunszentmártoni plébános.**

A legrégebbi síremlékek és korhadó akácfakeresztek a kápolna mögötti út végén elhelyezett Greiffel-féle kereszt közelében találhatók. Itt helyezték később örök nyugalomra a hírneves Ifj. **Mezey Nepomuk János** kunszentmártoni kántor, **Wagner János** tanító, a kápolna első harangját adományozó **Kurucz Mihály** és az 1888-ban elhunyt **Tóth Sándor** apát-kanonok, helybeli plébános földi maradványait.

1868-ban a szentesi országot átellenében 2645 négyszögöl területet csatoltak a temetőhöz, amikor a kápolna és a stációk épültek.¹⁶⁶ Hasonló intézkedés

¹⁶³⁾ 985. sz.

¹⁶⁴⁾ Köztanácsi jegyzőkönyv, 198. sz. SzML.

¹⁶⁵⁾ 213. sz.

¹⁶⁶⁾ 572. sz. – Kár, hogy a temető főbejárata és a szentesi műút közötti kaszálót nem csatolták a temetőhöz, mert ezt a területet az 1950-es évek elején házhelyeknek osztották ki. Ezzel megszűnt a kápolnára és a stációsorra történő, páratlan szépségű rálátás, nem szólva arról, hogy a lakóházak melléképületei, kiváltképpen a baromfi- és sertésólak közvetlenül a temető szomszédságába kerültek.

történt az 1907. vagy 1908. évben, amikor az alsó temetőt három holdnyi szántóföld hozzáadásával nyugati irányban is megnagyobbították.¹⁶⁷

A törzsökös kunszentmártoni családok biztos anyagi háttéréről és jóízléséről tanúskodó kriptasorok a századforduló idején és az 1900-as évek első felében alakultak ki. Ehhez a kápolna és az oda vezető főút mentén felállított 14 stációs oszlop 1869-ben történt megépítése biztosított lehetőséget, ugyanis az adományozó családfelek a kápolna közelében, vagy a keresztút állomásait jelző oszlopok mellett kaptak kriptahelyet. A sírboltok díszes sora a kápolna mögött, illetve attól jobbra és balra szabályos keresztalakot képez, melynek metszéspontjában, központi helyen a kápolna áll.

Általános megállapítás, hogy az alsó temető talán még hangulatosabb, csendesebb, mint a felső, ugyanis távol esik a város zajától, forgatagától. Dús lombosított, árnyas fái között, a madarak csicsergését hallgatva pihenést és lelki megnyugvást talál mindaz, aki a temetőben nyugvó hozzátartozói sírját felkeresi. A kápolna, az előtte emelkedő Kálvária-szoborcsoport és a szabályosan megtervezett stációsor – a közelben omladozó szélmalommal együtt – elragadóan szép látvány, amely sajátos módon határozza meg Kunszentmárton városképét.

A síremlékek építészeti, szobrászati megoldása, a vaskerítések igényes megmunkálása hasonlít a felső temetői sírboltok kivitelezéséhez.¹⁶⁸ Feltűnő, hogy az alsó temetőben is négy mauzóleum létesült, ezeket Benke József és neje, Horváth Sándor és neje, Kiss János és neje Kiss Terézia, valamint Kiss Péter és neje Molnár Julianna (Dr. Kiss Péter prépost-plébános szülei) emeltették.

A kripták közül említésre méltó a Dósa család kápolna mellett álló sírboltjának rusztikus építménye, magaslatán Dósa József kunszentmártoni plébános mellszobrával. De különös figyelmet érdemel az a művészi kivitelű síremlék, melyet a vallásos buzgóságáról ismert birtokosasszony: özv. Kiss F. Péterné sz. Berta Mária állíttatott 1924-ben. Az ő áldozatkésztségének köszönhető az 1923-ban felszentelt Szent Péter harang, melyet elhunyt férje emlékére ajánlott Kunszentmárton városának.¹⁶⁹

A Szegeden készült, három és fél méter magas, fekete gránittal bélelt fehér márvány háttér előtt áll a síremlék főalakja, a művészi vésők alól kikerült angyalszobor, kezeiben az emlékezés virágcsokrával.

¹⁶⁷ Dósa-Szabó 1936. 243. és ifj. Dósa József kéziratának vonatkozó adatai.

¹⁶⁸ A két temető síremlékeinek jelentős része a hírneves Pál István kőfaragó mester kunszentmártoni műhelyéből került ki. A helybeli kisiparosok remekléseinek számító díszes kovácsoltvas kriptakerítéseket Tassy Szilveszter, Kovács Gyula, Zemberi János, Németh Gyula és más kovácsmesterek készítették. Tevékenységük részletes vizsgálata a jövő kutatóira vár.

¹⁶⁹ Kunszentmártoni Híradó, 1924. március 2.

Új sírboltok építése különösen az 1930-as évektől követhető nyomon az alsó temetőben. Egymás után jöttek létre az ízléses kivitelű, impozáns sír-emlékek a jómódú családok nyugvóhelyén.¹⁷⁰

A régi sírhalmok elmaradhatatlan tartozéka az akácfából ácsolt vaskos kereszt, amelyet elődeink közül többen már életükben elkészíttettek. A szabad végeken háromszoros félkör alakítású kereszt jellegzetessége a keresztelés pontjában odaillesztett vasból vert szív (amely tulajdonképpen a rögzítő szög díszesen kovácsolt feje), rajta az elhunyt nevének bevésített kezdőbetűivel. Még feltűnőbb az a szokás, hogy olyan sírokon, ahol két halott (házaspár) is nyugszik, nincs két külön kereszt, hanem csak egy, de **kettős keresztággal** készítve.

Felületes szemlélő görög keresztnek nézhetné, azt gondolva, hogy a sírban nyugvó görögkeleti vallású volt. Természetesen, erről nincs szó. Mindenesetre ezt a kettős keresztet Turcsányi István „**kun fejfa**” elnevezéssel tartja számon Kunszentmárton egyre ritkábban előforduló néprajzi emlékeinek sorában.¹⁷¹

Az alsó temető évtizedeken át bekerítetlen állapotban volt, míg végre a Temető- és Kápolnatársulat 1938 februárjában elhatározta, hogy elkészítteti a sokáig nélkülözött kerítést. A mozgalom irányítását **Benke József** Köttön utcai lakos vállalta magára, aki az alapozáskor – Nagy Kiss József és Zsíros István társaságában – maga járt elől jó példával a fizikai munka végzésénél is. Az alapozáshoz Mátray László gyártulajdonos nagymennyiségű téglát adományozott, nyolc család pedig egyenként 100-100 pengő hozzájárulást ajánlott fel. A kerítés drótsodronyát vasbeton oszlopokra és összekötő elemekre feszítve húzták körül a temető három oldalán 1033 folyóméter hosszúságban. Csak a vályogverő gödrök felőli oldal (kb. 180 méter) maradt pénz hiányában kerítés nélkül. A három díszes vaskapu elkészítése (**FELTÁMADUNK** felirattal) **Kovács Sándor** gépészmérnök tehetségét és áldozatkészségét dicséri. A legnépszerűbb helyi újság: a Kunszentmártoni Híradó 1938 és 1940 között **12 alkalommal** foglalkozott a temető kerítésének ügyével, és név szerint felsorolta annak a közel 200 kunszentmártoni adományozónak a nevét, akik elősegítették, hogy a temető régen esedékes bekerítése még az 1938. év nyarán megvalósuljon. A lap 1938. december 4-i száma külön kiemeli Gyöngyik Ferenc, Herczeg József, L. Kovács László, L. Kovács Lőrinc, L. Kiss István, Busai István, Imrei János, Kovács Elek, Szaszko Szilveszter, Szöllősi András személyét, akik az adományokon kívül teljesített szolgálataikkal járultak a terv megvalósításához. Persze voltak olyan „másként gondolkodók” is, akik azzal tértek ki az adakozás elől, hogy „nincsen szükség a temető bekerítésére, hiszen a

¹⁷⁰⁾ Kunszentmártoni Híradó, 1934. november 4.

¹⁷¹⁾ Kunszentmártoni Híradó, 1931. december 13.

halottak nem szöknek meg.” Szerencsére a józan többség nagyobb erőt képviselt, s az áldozatkészségnek köszönhetően sikerült az elhalt hozzátartozók emlékét legalább egy évszázadra tovább örökíteni, s így megszentelt helyükön békésen nyugodhatnak.

Az alsó temető körülkerítését vezető és intéző bizottság 1938. december 16-án a községháza tanácstermében beszámoló nagygyűlést tartott. A jelentés szerint a pénztárkönyvet 4184 pengő 73 fillér bevétellel és 4221 pengő 53 fillér kiadással zárták le. A hiányzó különbözet kifizetését a községi előljáróság vállalta. Kiss Kálmán főbíró javasolta, hogy a nagy munkában kifejtett ügybuzgóságért **Benke József** és **Kiss József** részére a gyűlés szavazzon köszönetet és jegyzőkönyvi kivonattal tüntesse ki. A gyűlés az indítványt egyhangúlag elfogadta.¹⁷²

Az elmúlt évtizedek során megrongálódott kerítés kijavítását Nagy Ferenc esperes-plébános kezdeményezésére, önként vállalkozó, áldozatkész hívek az 1980-as évek első felében végezték el.

A temetők rendbentartása mindenkor parancsoló kötelesség, mert boldogult elődeink, akik a templom, a kápolnák, a városháza, az iskolák, a szobrok és keresztek felépítésével, a megszentelt kövek ránk hagyományozásával gazdag szellemi és anyagi értéket hagytak örökségül, el nem múló hálára kötelezték az őket követő, egymást váltó generációk tagjait.

Sírboltok, sírhalmok az alsó temetőben

1. Vasráccsal körülvett kriptá, szürke síreléssel az I. stáció oszlopa mögött:¹⁷³

†

ITT NYUGSZIK AZ ÚRBAN

GERGULICS PÉTER

élt 82 évet. † 1926.

ÉS NEJE

GÁCSI ANNA

élt 66 évet. † 1914.

IFJ. GERGULICS PÉTER

élt 57 évet. † 1925.

BÉKE PORAIKRA!

EZEN SÍREMLÉKET EMELTETTE
GERGULICS PÉTER ÉS NEJE.

CS. NAGY KÁLMÁNNÉ

SZ.: GERGULICS ILONA

élt 65 évet. † 1959.

CS. NAGY KÁLMÁN

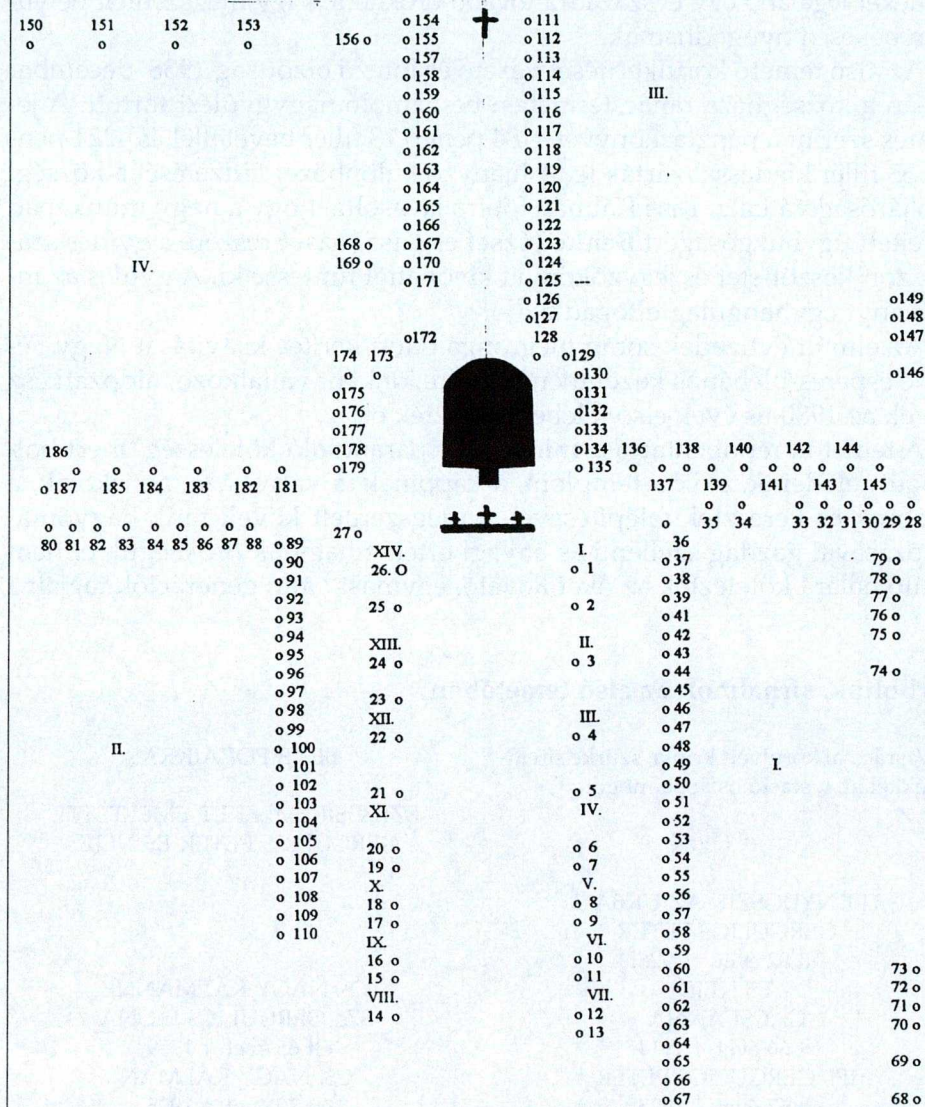
élt 70 évet. † 1995.

¹⁷²⁾ Kunszentmártoni Híradó, 1938. február 6., március 20., május 15., május 29., június 26., szeptember 11., október 2., október 16., december 4., december 25., 1939. február 19., 1940. december 15.

¹⁷³⁾ A stációs oszlop adományozója: Gergulits Lukács és hitvese C. Kovács Anna: 1869.

Alsó temető

22) AZ ALSÓ TEMETŐI KRIPTASOROK HELYSZÍNRAJZA

2. Vasráccsal körülvelt kriptá, fekete gránit oszloppal:

†

ITT NYUGSZIK AZ ÚRBAN

GULYÁS JÁNOS
1849-1930.
ÉS NEJE
NAGY KATALIN
1851-1927.

GYERMEKEIK:
GULYÁS KÁLMÁN

1875-1902.

GULYÁS JÁNOS
1884-1946.

GULYÁS JÓZSEF
1888-1937.

Neje KELEMEN MARGIT
1894-1978.

BÉKE PORAIKRA!

GULYÁS ROZÁLIA
élt 77 évet. † 1997.
BERECZKI IMRÉNÉ
GULYÁS ILONA
élt 89 évet. † 1999.

3. Cementkerettel körülvelt kriptá, 2 kőkeresztel, síremlékkal a II. stáció oszlopa előtt.¹⁷⁴

ITT NYUGSZIK

P. NAGY GERGELY
1852-1925

MAJZIK ILONA
1868-1922

DOBA ELEK
1888-1976.

Neje P. NAGY MÁRIA
1896-1987.

DOBA ELEK

1925-1995.

Neje SZASZKÓ KATALIN
1938-1994.

ITT NYUGSZIK

DOBA MÁRIA

1922-1923.

DOBA KÁROLY
1927-1929.

NYUGODJANAK AZ ÚRBAN!

4. Vasráccsal körülvelt kriptá, fehér márvány síremlék újravésett szöveggel – a III. stációs oszlop előtt.¹⁷⁵

†

KOVÁCS ISTVÁN
CSALÁDI SÍRBOLTJA.
BÉKE HAMVAIRA!

5. Szürke cementkerettel körülvelt kriptá, műkő síremlék:

BENKE CSALÁD.

6. Vasráccsal körülvelt kriptá, fehér márvány síremlékkal: a IV. stációs oszlop előtt.¹⁷⁶

†

ITT NYUGSZIK AZ ÚRBAN

ID. SZIROM FERENC
1834-1910.

NEJE

B. NAGY JULIANNA
1839-1915.

SZIROM FERENC
1870-1953.

¹⁷⁴⁾ A II. stációs oszlop adományozója: P. Nagy János és hitvese: K. Kiss Klára, 1869.

¹⁷⁵⁾ A III. stációs oszlop építetője: Tóth Á, István és hitvese: B. Nagy Apolló, 1869.

¹⁷⁶⁾ A IV. stációs oszlop építetője: K. Kiss István és hitvese: Pataki Julianna, 1869.

NEJE
RADICS ETELKA
1875-1934.
K. KISS FLÓRIÁN
1857-1930.

NEJE
SZIROM ROZÁLIA
1858-1937.
K. KISS ISTVÁN
1877-1915.

BÉKE PORAIKRA!

SZIROM FERENC
1913-1962.
ÖZV. MOLNÁR LAJOSNÉ
élt 83 évet. † 1996.

7. Vasráccsal körülvelt kriptá, fehér márvány
síremlékkal – az V. stációs oszlop mögött.¹⁷⁷

†

ITT NYUGOSZNAK A JÉZUS,
MÁRIA NEVÉBEN

BALGA ANDRÁS
élt 62 évet. † 1899.

ÉS NEJE
GULYÁS ANNA
élt 77 évet. † 1915.
BALGA ANDRÁS
élt 32 évet. † 1894.
BALGA JÓZSIKA
élt 5 évet. † 1891.

SZILÁK CSALÁD
SZILÁK MÁRTON
1908-1991.

I. neje:
FÖLDVÁRI N. MÁRIA
1909-1942.

II. neje:
SINDEL JULIANNA
1923-1989.

LÁZI FERENC
1921-1994.
Neje
SZILÁK ERZSÉBET

8. Vasráccsal körülvelt kriptá, szürke sárkő-
vel:

†

GÁCSI VERONIKA
élt 89 évet.
† 1920.

HERCZEG JÓZSEF
élt 52 évet.
† 1946.

ÖZV. HERCZEG JÓZSEFNÉ
(Körösparti GÁCSI MÁRIA)

élt 77 évet.
† 1970.

HERCZEG JÓZSEF
élt 48 évet.
† 1971.

9. Cementkeretes kriptá, műkő síremlékkal:¹⁷⁸

NAGY ÉS SZAKALY CSALÁD.

10. Ezüstözött vasráccsal körülvelt kriptá,
szürke obeliszkkel – a VI. stációs osz-
lop előtt, melynek korábbi fenntartója
1910-től S. Kovács József és neje Kiss Má-
ria volt.

†

ITT NYUGSZIK AZ ÚRBAN

S. KOVÁCS JÓZSEF
1859-1914.
ÉS NEJE
KISS MÁRIA
1867-

¹⁷⁷⁾ A kriptá az V. stáció építtetői: Balga And-
rás és hitvese Gulyás Anna nyugalóhelye.

¹⁷⁸⁾ A kriptá a VI. stációs oszlop mögött ta-
lálható, melynek „Fenntartója Nagy Sán-
dor és neje: Farkas Julianna.”

GYERMEKEIK:
S. KOVÁCS KÁROLY
1898-1912.
S. KOVÁCS GERGELY
sz.: 1891.

HŐSI HALÁLT HALT 1914. szeptember 14.

UNOKÁJUK:
S. KOVÁCS JÓZSIKA
sz.: 1915. Élt 10 évet.
GULYÁS ANTAL
1912-1995.
Neje
GULYÁS MARGIT
1922-1995.

11. Alacsony cementkerettel körülvelt meg-
újított kriptá, márványlappal bélelt, hát-
oldalon álló síremléssel – a VII. stációs
oszlop mögött.¹⁷⁹

†

ITT NYUGSZIK

Ns. PALÁSTHY LÁSZLÓ 1884-1916.
NEJE LÁSZLÓ KATALIN 1893-1941.
PALÁSTHY ELLA 1914-1915.
IFJ. PALÁSTHY LÁSZLÓ 1912-1944.
HŐSI HALÁLT HALT TORDATURNÁL.
PALÁSTHY JÁNOS 1860-1895.
NEJE: KÁTAI PÁL ROZÁLIA 1862-1899.
GULYÁS KÁROLY 1915-1998.
Neje PALÁSTHY ILONA 1910-1980.
ÖZV. GULYÁS ANTALNÉ
P. KOCSIS ROZÁLIA 1884-1949.

NYUGODJANAK BÉKÉBEN!

12. Vasráccsal körülvelt kriptá, fehér márvány
síremléssel:

†

ITT NYUGSZIK AZ ÚRBAN

BARNA MÁRTON
élt 36 évet. + 1877.

ÉS NEJE
KOVÁCS ERZSÉBET
élt 57 évet. + 1899.
TAKÁCS ISTVÁN
élt 73 évet. + 1939.
ÉS NEJE
BARNA MÁRIA
BARNA MIHÁLY
élt 8 évet. + 1880.
PAPP PÉTERNÉ
BARNA ERZSÉBET
1903-1967.
PAPP PÉTER
1896-1977.

13. Vasráccsal körülvelt kriptá – szemben a
temető főbejáratával – fehér márvány sírem-
léssel:

†

ITT NYUGSZIK AZ ÚRBAN

G. BALLA ANDRÁS
élt 75 évet. + 1917.
ÉS NEJE
SZABÓ JULIANNA
élt 86 évet. + 1934.
BAHER JÁNOS ÉS CSALÁDJA
BAHER JÁNOS
1874-1944.
Neje MIKUSKA TERÉZ
1878-1961.
Gyermekei:
MARGITKA 1902-1920.
ANNUSKA
1910-1918.
BAHER JÁNOS
1905-1988.
NEJE
PAVUK ILONA
1909-1991.

ÁLDÁS ÉS BÉKE LENGJEN DRÁGA
PORAİK FELETT!

E SÍREMLÉKET ÁLLÍTTATTA
BÁNATOS ÖZVEGYE.

¹⁷⁹⁾ A VII. stáció építtetői: Nemes Palásthy
István és hitvese: Benke Julianna, 1869.

14. Kiss F. Péter családi sírboltja, vasráccsal körülvéve, oszlopos háttérrel, virágot szóró angyal ábrázoló szoborral.
A szobor mögötti fekete gránit lap felirata:

KISS F. PÉTER
ÉS NEJE
SÍREMLÉKE
EZEN SÍREMLÉKET EMELTETTE
BÁNATOS ÖZVEGYE 1924.
IRGALOM ISTENE, LÉGY VELÜNK!

Baloldali feliratok:
KISS F. PÉTER
élt 67 évet.
sz.: 1852.
Meghalt: 1919. július 26.

NEJE
BERTA MÁRIA
élt 85 évet.
sz.: 1856. április 9.
Meghalt: 1941. január 28.

JERNEI MÁRTON
élt 64 évet
sz.: 1885. VIII. 31.
Meghalt: 1949. II. 10.

NEJE
BERTA MÁRIA
sz.: 1891. XII. 11.
Meghalt: 1977.

Fiuk: JERNEI ZOLTÁN
1918-1978.

Jobboldali feliratok:
BERTA JÁNOS
élt 45 évet
sz.: 1821.
Meghalt: 1866. április 14.
NEJE
SZABÓ MÁRIA
élt 72 évet
sz.: 1822.
Meghalt: 1900. október 3.

ISTEN SZENT NEVÉBEN
MEGÖRÖKÍTETTE KEDVES LEÁNYUK.

SZÜCS LAJOS
szül.: 1900. X. 18.
Meghalt: 1960. II. 16.

CSEUZ GABIKA
Született: 1942. III. 8.
Meghalt: 1942. IX. 5.

15. Vasráccsal körülvelt kriptá, műkö síremléssel – a Kiss F. Péter és neje Berta Mária által egykor fenntartott VIII. stációs oszlop mögött.

†
ITT NYUGSZIK

KISS M. ISTVÁN
1859-1919.

Neje
BALLA N. ETELKA
1862-1936.

KISS M. ISTVÁN
1886-1946.
Neje DEVÁNCZKY ROZÁLIA
1894-1974.

KISS M. ISTVÁN
1914-1996.
Neje KURUCZ ERZSÉBET
1924.

16. Vasráccsal körülvelt kriptá, magas fekete obeliszkkel:

†

ITT NYUGOSZNAK AZ ÚRBAN

KISS L. PÁL
1856-1941.

NEJE
BALLA N. MÁRIA
1858-1931.
M. KOVÁCS ISTVÁNNÉ
KISS ANNA
1894-1988.

LÉNÁRT ANDRÁSNE
M. KOVÁCS MÁRIA
1928-1995.

17. Cementkeretes kriptá, szürke síremlékkel a IX. stáció mögött. A stációs oszlopot ifj. Benke István és hitvese Kézsmárky Erzsébet állíttatta 1869-ben. A kriptá minden bizonnyal a nevezett házaspár tulajdona volt.
Jelenlegi felirata:

KISS IMRE
CSALÁDI SÍRBOLTJA

KISS F. Antal
1888-1954.
KISS IMRE
1911-1988.
KISS IMRÉNÉ
1915-1998.
KISS IMRE BÉLA
1938-1990.
KISS TIBOR
1944-1998.
PINTÉR GIZELLA
1939-
HEGEDŰS LÁSZLÓNÉ
1940-1992.
HEGEDŰS BALÁZSKA
1996-1998.

IRGALOM ISTENE, LÉGY VELÜNK!

18. Vaszráccsal körülvett kriptá, magas fekete gránit obeliszkkel:

†

ITT NYUGOSZNAK
AZ ŰRBAN
KURUCZ JÓZSEF
1843-1916.
NEJE
FAZEKAS ILONA
1849-1931.
KURUCZ ANTAL
1871-1900.

KURUCZ JÓZSEF
1876-1939.

NEJE
PAPP ERZSÉBET
1884-1963.
DR. SZABÓ JÁNOS
űgyvéd
1906-1974.
NEJE
P. KOVÁCS MÁRIA
1913-
SZABÓ M. PÁL
1876-1951.
NEJE
GULYÁS MARGIT
1886-1977.

TEMPUS OMNIA
FERT ET INFERT.

(Az idő mindent megad és mindent elvesz.)

BÉKE PORAIKRA.

19. Vaszráccsal körülvett kriptá, szürke síremlékkel a X. stációs oszlop mögött.¹⁸⁰

†

ITT NYUGSZIK
ISTENBEN BOLDOGULT
KURUCZ JÓZSEF
élt 59 évet.
Meghalt: 1877. július 5.
ÉS NEJE
NÉMETH ROZÁLIA
élt 80 évet,
Meghalt: 1898. február 17.
CSALÁDJAIVAL.
BÉKE PORAIKRA!
M. KOVÁCS JÁNOS
1853-1911.
NEJE
KURUCZ ROZÁLIA
1855-1935.

¹⁸⁰⁾ A X. stációs oszlopot a sírboltban nyugvó Kurutz József és hitvese: Németh M. Rozália állíttatta 1869-ben.

IFJ. M. KOVÁCS LUKÁCS
élt 50 évet. † 1998.

20. Vasráccsal körülvelt kriptá, magas, díszes fekete gránit obeliszkkel:¹⁸¹

†

ITT NYUGSZIK
FAZEKAS ANTAL
1845-1911.
NEJE
KURUCZ VERONIKA
1850-1931.
DR. PÓTOR SÁNDOR
KUNSZENTMÁRTON KÖZSÉG FŐOR-
VOSA,
A KORONÁS ARANY ÉRDEMKERESZT
TULAJDONOSA
1873-1933.
PÓTOR MARGIT
1906-1933.

21. Vasráccsal körülvelt kriptá, kopott szürke síremléssel a XI. stációs oszlop mögött: Fazekas Imre és neje Kopo Rozália, a templom és a temetői kápolna nagy jótevőinek sírhelye. (A XI. stációt is ők állították.)

†

ITT NYUGSZIK A JÉZUS, MÁRIA
NEVÉBEN

FAZEKAS IMRE
élt 45 évet. † 1868.
És neje
KOPO ROZÁLIA
élt 84 évet. † 1908.

FAZEKAS FRAN CZISKA
élt 46 évet. † 1899.
BÉKE PORAIKRA!

IRGALMAS ISTEN, LÉGY VELÜNK!

22. Ezüstözött vasráccsal körülvelt kriptá, fekete gránit síremléssel:

†

FAZEKAS CSALÁD
FAZEKAS LAJOS
1871-1942.
NEJE
LÁZI MÁRIA
1893-1975.
GYERMEKEI:
FAZEKAS MÁRIA
1920-1920.
FAZEKAS LAJOSKA
1925-1929.
FAZEKAS KATÓKA
1921-1940.

JÓ SÁGOS ISTEN, IRGALMAZZ NEKIK!

FAZEKAS ANDRÁS
1869-1922.
DR. HALÁSZ KÁLMÁN
c. egyetemi docens
1921-1986.
Neje
FAZEKAS ERZSÉBET
1923-

23. Szürke cementkerettel körülvelt kriptá, széles fekete gránit síremléssel a XII. stációs oszlop mögött¹⁸²

†

KOVÁCS CSALÁD

M. KOVÁCS SÁNDOR
1816-1868.

¹⁸¹⁾ Fazekas Antal és neje: Kurucz Veronika: a Szent Antal oltár és a Szent Veronikát ábrázoló templomi ablak készítettői, nemeslelkű adományozói. Leányuk: Dr. Pótor Sándorné neve hozzátartozók híján már nem került a síremlékre.

¹⁸²⁾ A XII. stációs oszlopot 1922-től kezdődően M. Kovács Kálmán és neje: Kovács Etelka tartotta fenn.

ÉS NEJE
KOPÓ ERZSÉBET
1820-1882.
M. KOVÁCS LAJOS
1846-1890.
ÉS NEJE
FAZEKAS JULIANNA
1855-1885.
KOVÁCS ERZSÉBET
1873-1902.
KOVÁCS ÁGNES
1881-1903.
KOVÁCS ROZÁLIA
1878-1904.
M. KOVÁCS KÁLMÁN
1875-1945.
ÉS NEJE
KOVÁCS ETELKA
1881-1943.
KOVÁCS KLÁRIKA
1912-1914.
KOVÁCS LÁSZLÓ
gépészmérnök-hallgató
1903-1926.
KOVÁCS ERZSÉBET
1901-1968.
KOVÁCS KÁLMÁN
1909-1978.

NYUGODJANAK BÉKÉVEL!

A LÉLEK ÉL, TALÁLKOZUNK!
A VISZONTLÁTÁSRA!

24. Téglakerettel körülvelt kriptá, síremlék,
két fekete gránit táblával.

†

ID. SAMU ISTVÁN
1840-1912.
NEJE
BENKE ROZÁLIA
1842-1919.
SAMU ELEK
1885-1919.
SAMU ISTVÁN
1885-1955.

NEJE
BALLA JULIANNA
1890-1962.
SAMU ISTVÁN
1910-
NEJE
NAGY MARGIT
1919-1990.
DÉKÁNY JÁNOSNÉ
SAMU ERZSÉBET
1880-1970.
SAMU ELEK
NEJE
BARNA ANNA
1919-1980.

25. Vasráccsal körülvelt kriptá, szürke sír-
emlékkel a XIII. stációs oszlop mögött:¹⁸³

†

ITT NYUGSZANAK AZ ÚRBAN

JÓZSA B. LÁSZLÓ
élt 76 évet.
Meghalt: 1901. II. 22.
És neje
KÉZSMÁRKI VIKTÓRIA
élt 52 évet.
Meghalt: 1881. IX. 21.
KOVÁCS ISTVÁN
élt 51 évet. † 1895.
K. JÓZSA JULIANNA
élt 71 évet. † 1919.
Ifj. KOVÁCS ISTVÁN
élt 7 évet. † 1883.

26. Vasráccsal körülvelt kriptá, fekete grá-
nit obeliszkkel a XIV. stációs oszlop előtt.

¹⁸³⁾ Józsa B. László és neje: Kézsmárki Viktória: az alsó kápolna jötevői. A XIII. stációs oszlopot is ők állíttatták. Leányuk: Kovács Istvánné Józsa Julianna készítette a templom „őrangyalos” ablakát 1910-ben.

†

ITT NYUGSZIK AZ ÚRBAN
FAZEKAS ANDRÁS

1841-1905.

És neje

PAPP ANNA

1845-1926.

FAZEKAS LÁSZLÓ

1862-1897.

FAZEKAS JÁNOS

1881-1910.

FAZEKAS ANDRÁS

KUNSZENTMÁRTON VOLT FŐJEGYZŐ-
JE

1876-1934.

FAZEKAS MÁRIA

1864-1957.

BÉKE PORAIKRA!

FAZEKAS KÁROLY

1874-1949.

NEJE

DEVÁNSZKI MÁRIA

1882-1945.

FAZEKAS JÓZSEF

ILONA

MÁRIA

27. Műkő kerettel körülvett sírhely, ugyan-
csak műkő síremlékkal a XIV. stációs
oszlop mögött.¹⁸⁴

†

ITT NYUGSZIK
JÓZSA BERTALAN

1828-1915.

Neje

BALLA ROZÁLIA

1836-1921.

IRGALMAS ISTEN
IRGALMAZZ NEKIK!

¹⁸⁴⁾ Józsa Bertalan és neje Balla Rozália állít-
tatta 1869-ben a XIV. stációs oszlopot.

28. Beton kerettel körülvett kriptá, műkő sír-
emlékkel az oldalbejárat baloldalán, a ra-
vatalozó mellett.

†

ITT NYUGSZIK
ID. KURUCZ ELEK

1849-1922.

Neje

SZABÓ ANNA

1851-1928.

KURUCZ ELEK

1890-1953.

Neje

VARGA MÁRIA

1900-

DOBA GYÖRGY

1872-1927.

Neje

KURUCZ APOLLONIA

1875-1913.

TIÉTEK A NYUGALOM, MIÉNK A
BÁNAT!

29. Cementkeretes sírhely, kőkereszttel:

TALMÁCSI JÁNOS

1847-1939.

Neje: KONCZ ILONA

1862-1944.

ÉS FIUK LÁSZLÓ.

30. Vasráccsal körülvett kriptá, fehér márvány
síremlékkal.

†

DICSÉRTESSÉK A JÉZUS KRISZTUS!
ITT NYUGSZIK ISTENBEN
BOLDOGULVA

HABRANYI ANDRÁS

élt 76 évet, † 1915.

Neje, született

ZSÁMBÓKI MÁRIA

élt 72 évet. † 1913.

BÉKE LENGJEN PORAIKON!
EZEN EMLÉKET ÉLETÖKBEN
EMELTETTÉK
1908-dik ÉVBEN

IFJ. HABRANYI ANDRÁS
élt 37 évet. † 1921.
UNOKÁJUK: HABRANYI ANDRÁS
élt 18 évet. † 1921.
HABRANYI MIHÁLY
élt 71 évet. † 1939.
HABRANYI FERENC
1866-1951.
HABRANYI ANDRÁS
élt 76 évet.
NEJE ZSÁMBOKI MÁRIA
1841-1913.
PUGNER MÁRTON
1910-1993.
NEJE HABRANYI KATALIN
1910-1983.
HABRANYI ERZSÉBET
1914-

31. Vasráccsal körülvelt kriptá, fehér márvány
obeliszkkal:

†

SZILÁRDFY JAKAB
mérnök
1850-1924.
SZILÁRDFY JAKABNÉ
TÓTH MÁRIA
1858-1927.
SZILÁRDFY ILONKA
1884-1898.
NYUGODJÉK BÉKÉVEL!
Nemes
DR. POKOMÁNDY DEZSŐ
kir. jár. bir. elnök
1874-1937.
DR. LENGYEL BÉLÁNÉ
SZILÁRDFY IRÉNKE
1893-1951.
DR. KOVÁCS JÓZSEFNÉ
SZILÁRDFY MARGIT
1882-1957.

KAUTEN MIKLÓS
járásbíróági elnök
1876-1929
És neje
SZILÁRDFY MÁRIA
1887-1975. március 19.
DR. KOVÁCS JÓZSEF
1919-1984.
DR. LENGYEL ZOLTÁNNÉ

32. Vasráccsal körülvelt kriptá, fehér márvány
síremlékkal.

†

ITT NYUGSZIK
ISTENBEN BOLDOGULT

PAPP JÓZSEF
1884-1949.
Neje
SZASZKÓ ETELKA
1893-1974.
SAMU LÁSZLÓ
1898-1973.
Neje
SZASZKÓ ROZÁLIA
1899-1986.
BÉKE PORAIKRA!

BENKE PÁL
1917-1978.
NEJE
SAMU RÓZA
1928.
HŐSI HALÁLT HALTAK:
PAPP JÓZSEF
1919-1944.
SAMU LÁSZLÓ
1921-1945.

33. Alacsony, díszes vasráccsal körülvelt krip-
ta, szürke obeliszkkal:

†

ITT NYUGOSZNAK AZ ÚRBAN
BOGYÓ LAJOS
élt 28 évet. † 1887. II. 12.

És neje
ARANYI RÓZA
élt 28 évet. † 1887. V. 30.
BÉKE PORAIKRA!

FELEDHETETLEN SZÜLŐINEK
EMLÉKÉRE
EMELTETTE ÁRVA LEÁNYUK: MARGIT

DR. LENGYEL ZOLTÁN ezredes
1896-1974.

34. Vasráccsal körülvelt kriptá, szürke síremléssel:

†

E SÍRHANT ALATT NYUGOSZNAK

K. KISS PÁL
meghalt életének 66. évében.
1872.

És neje: FEHÉR ANNA
meghalt életének 77. évében.
1888.

SZINTÉN ITT NYUGSZIK
EGYSZÜLÖTT FIUK
KISS TÓBIÁS
meghalt életének 50. évében
1884.

És neje: BALLA VERONIKA
élt 67 évet. † 1905.
KISS VERONIKA
élt 88 évet. † 1905.

E SÍREMLÉKET EMELTETTÉK ZOKOGÓ
KÉT ÖZVEGY FEHÉR ANNA ÉS BALLA
VERONIKA. 1885.
ÁLDÁS ÉS BÉKE LENGJEN DRÁGA
PORAIK FELETT!

35. Vasráccsal körülvelt kisméretű kriptá, alacsony fekete gránit obeliszkkel: (Mátray Lajosné szüleinek nyugalóhelye).

†

ITT NYUGSZIK
BÍRÓ GÁSPÁR
1824-1895.

És neje
BALGA KRISZTINA
1833-1875.
NYUGODJANAK BÉKÉBEN!
Ifj. BÍRÓ GÁSPÁR
ügyvédjelölt
1859-1905.

36. A második kriptasor elején egyszemélyes sírhely műkö síremléssel:

BENKE MARISKA élt 15 évet.
† 1930.

37. Kettős sír, két fakeresztel. Az egyik keresztlen:

K. KISS MIKLÓS¹⁸⁵
élt 91 évet.
† 1910.

Fekete gránit síremlék:
+ P. KOCSIS LAJOS 1922-1992.
NEJE HERCZEG BORBÁLA 1924.

38. Gácsi István fakeresztel sírja.

39. Cementkeretes kriptá, széles fekete gránit sírkővel:

†

ITT NYUGSZIK

FAZEKAS GÁSPÁR
1860-1911.
Neje PAPP ILONA
1866-1920.
FAZEKAS RÓZA
1898-1931.

TASI ZSIGMONDNÉ
FAZEKAS IRÉN
1901-1939.
VASS MIHÁLY
1883-1964.

¹⁸⁵⁾ K. Kiss Miklós: a Kálvária egyik adomá-nyozója.

Neje FAZEKAS MÁRIA
1894-1953.
FAZEKAS GÁSPÁR
1900-1938.
FAZEKAS GÁSPÁRNÉ
1897-1980.

BÉKE PORAIKRA!

40. Vasráccsal körülvett kriptá, több régi fakereszttel (valószínűleg Papp Károly és Papp Lajos szüleinek sírhelye).

Egyik fakereszt:

PAPP KÁROLYNÉ
KABAKOV MÁRIA
élt 51 évet. †1949.

41. Sírhely:

HORPÁCSI JÓZSEF
élt 83 évet.
NEJE BUGYI ERZSÉBET
élt 84 évet.

42. Sírhely:

KAKUK JÁNOS
1883-1971.
NEJE NAGY VERONIKA
1897-1991.
KISS ISTVÁNNÉ
1917-
IFJ. KAKUK JÁNOS
1919-1990.

- 43-44. Régi sírhelyek.

45. Sírhely:

APATÓCZKI FERENC
1902-1934.
KISS MÁRIA
1950-
KISS ANDRÁS
1926-

ÖZV. APATÓCZKI LÁSZLÓNÉ
BENKE ILONA
1874-1954.
ÉDESAPJA: BENKE PÁL

- 46-47. Régi sírok.

48. Sírhely, műkö síremléssel:

P. NAGY ISTVÁN
1851-1931.
Neje BALLA VERONIKA
1864-1947.
DÓSA BÉLÁNÉ
1898-1953.
P. NAGY LAJOS
1901-1967.

49. Vasráccsal körülvett kriptá, szürke márvány síremléssel:

†

ITT NYUGOSZNAK AZ ÚRBAN
KISS MÁTYÁS
élt 76 évet. † 1913.
Neje: SZABÓ JULIANNA
élt 65 évet. † 1908.
KISS VERONIKA
élt 32 évet. † 1898.
KISS ROZÁLIA
élt 33 évet. † 1904.
SZABÓ ISTVÁN
1882-1972.
KISS MÁRIA
1888-1949.

50. Vasrácsos kriptá, szürke sírkövel:

BÍRÓ ISTVÁN
1902-1980.
Neje
SULYÁK ANNA
1909-1984.
GYÖMÖRI ISTVÁN
1903-1973.
Neje
SULYÁK ESZTER
1907-1995.

DANTESZ MÁRIA
1928-1987.

51. Cement borítású kriptá, modern síremléssel:

†

KOVÁCS CSALÁD
KOVÁCS SÁNDOR
1872-1940.
LUKÁCS APOLLONIA
1876-1964.
KOVÁCS MÁRIA
1901-1917.
KOVÁCS JULISKA
1904-1908.
KOVÁCS ILONA
tanítónő
1889-1893.
MÁTRAY JÁNOS
1899-1980.
MÁTRAY JÁNOSNÉ
KOVÁCS RÓZA
tanítónő
1902-1996.
KOVÁCS SÁNDOR
gépészmérnök
1906-1982.

AZ ÍTÉLET NAPJÁN MENTS MEG
URAM, MINKET!

52. Kriptá, működő síremléssel:

HARANGOZÓ ANTAL
1880-1957.
NEJE HEGEDŰS ANNA
1904-1983.
NAGY MIKLÓS
1931.
NEJE HARANGOZÓ MARICA
1938-1958.
HARANGOZÓ ILONKA 1911-1941.
HARANGOZÓ IMIKE 1925-1927.
HEGEDŰS MIHÁLY
1912-
NEJE KURUCZ ILONKA

1919-1997.
GÜTTLER KÁROLYNÉ
HEGEDŰS ILONKA
1940-1993.

53. Cementtel fedett kriptá:

DÓSA GERGELY
1895-1985.
NEJE KARSAI JULIANNA
1901-1990.

54. Cementtel lefedett kriptá, két síremlék összeillesztésével:¹⁸⁶

N. BALLA CSALÁD:
ÉDESAPA ÉS ÉDESANYA
GYERMEKEI ÉS UNOKÁI

DEVÁNSZKY IGNÁC
érseki tanácsos, plébános
1911-1975.

DEVÁNSZKY IMRE
apát-plébános
1913-1978.

BORSODI JÓZSEF
1896-1960.

Neje
DAJKA MÁRIA
1894-1991.

URAM IRGALMAZZ NEKÜNK!

55. Vasráccsal körülvett kriptá, szürke síremléssel:

†

ITT NYUGOSZNAK AZ ÚRBAN
ECSÉDI MIHÁLY
élt 66 évet. † 1918.
Neje
SZARVÁK ROZÁLIA
ÉS CSALÁDJUK
ECSÉDI KÁLMÁN
élt 87 évet. † 1972.

¹⁸⁶⁾ Devánszky Ignác és Imre édesanyjának, anyai nagyszüleinek nyugalóhelye az 1974-ben történt exhumálás után.

ECSÉDI JÁNOS
élt 26 évet.

HŐSI HALÁLT HALT
1918. július 1-jén.
(Fénykép).

BÉKE PORAIKRA!

HÁTOLDALON:

ECSÉDI KÁLMÁNNÉ
SZABADOS ERZSÉBET.
Sz.: 1896.

CSALÁDJA
ECSÉDI JÁNOS
Sz.: 1928.
ECSÉDI KÁLMÁN
Sz.: 1925.
NEJE: M. HEGEDŰS IRÉN.
Sz.: 1929.

56. Vasráccsal körülvett kriptá, szürke oszlo-
pos sírkövel:

K. KISS JÓZSEF
élt 67 évet. † 1929.
SZABÓ ROZÁLIA
élt 78 évet. † 1934.
KISS JÓZSEF
1892-1967.
Neje KARSAI ERZSÉBET
1898-1981.
MOLNÁR JÁNOS
1911-1986.
Neje KISS ERZSÉBET
1921-
ÖZV. LAMOS FERENCNÉ
GYÓLLAI MÁRIA
1914-1992.

57. Sírhely, műköő síremlékkal:

ŐZE KÁROLY
1881-1972.
Neje Kp. TÓTH JULIANNA
1892-1987.

58. Sírhely, műköő síremlékkal:

TÓTH ISTVÁN
1909-1969.
Neje ŐZE MARGIT
1923-1999.

59. Vasráccsal körülvett kriptá, fekete gránit
obeliszkkal:

†

ITT NYUGOSZNAK AZ ÚRBAN

GULYÁS MÁTYÁS
élt 76 évet. † 1916.
NEJE KISS F. REGINA
élt 82 évet. † 1924.
ECSÉDI JÁNOS
élt 72 évet. † 1943.
NEJE GULYÁS ANNA
élt 75 évet. † 1946.
SZABADOS LUKÁCS
1892-1986.
NEJE SZABADOS MÁRIA
1897-1961.
GULYÁS MÁTYÁS
1894-1980.

60. Vasráccsal körülvett kriptá, fekete gránit
obeliszkkal:¹⁸⁷

†

ITT NYUGSZIK

CSEUZ FERENCZ
élt 44 évet. † 1867.
Neje
KISS ESZTER
élt 90 évet. † 1916.

BÉKE PORAIKRA!

¹⁸⁷⁾ Cseuz Ferencné Kiss Eszter: a templom
és kápolna nagy jötevője.

Baloldalon:

MÁRKUS GYULA
1878-1954.
Neje
MOLNÁR MÁRIA
1889-1966.
BERTA EDÉNÉ
MÁRKUS IRÉN
1916-1977.

Jobboldalon:

CSEUZ ANTAL
élt 90 évet. † 1938.
Neje: MOLNÁR VIKTÓRIA
élt 72 évet. † 1927.

61. Cementkeretes kriptá, fehér márvány sír-
emlék:

†

KAKUKK ERZSÉBET
1847-1933.
KISS B. ANTAL
1874-1957.
Neje
KISS F. ERZSÉBET
1877-1956.
KISS B. ISTVÁN
1909-
Neje
RADICS ELEONÓRA
1928-1989.

62. Vasráccsal körülvett kriptá, szürke már-
vány síremlék:

†

ITT NYUGOSZNAK
AZ ÚRBAN
LÁSZLÓ ISTVÁN
élt 40 évet. † 1915.
ÉS NEJE
ECSÉDI ILONA
élt 93 évet. † 1972.

BÉKE PORAIKRA!

Hátoldalon:

LÁSZLÓ ISTVÁN
1904-1977.
Neje
TÓTH MÁRIA
1915-1965.
D. KISS SÁNDOR
1896-1955.
Neje
LÁSZLÓ ILONA
1905-1977.

63. Vasráccsal körülvett kriptá, szürke obe-
lisk:

†

KOVÁTS JÓZSEF
1851-1926.
És neje
HORPÁCSI JULIANNA
1853-1927.
KOVÁTS JÁNOS
1885-1963.
Neje
MEGELE ILONA
1890-1966.
PASZTELYÁK MIHÁLY
1914-1974.
Neje
KOVÁTS ILONA
1915-1999.

CSAK AZOK HALNAK MEG,
KIKET ELFELEDNEK.

64. Cementkeretes kriptá, műkő síremlék:

FELFÖLDI ISTVÁN
1904-1990.
FÖLDI ANNA
1908-

65. Vasráccsal körülvett kriptá, fekete gránit
obeliszkkal:

†

(katonafénykép)

ITT NYUGSZIK AZ ÚRBAN

KISS ELEK
1861-1919. július 24.
ÉS NEJE
KISS ROZÁLIA
1868-1947.
ÉS GYERMEKEIK
KISS ERNŐ
Sz.: 1889.
hősi halált halt
1917. április 14.
KISS JÁNOS
1893-1933.
SZABÓ JÓZSEFNÉ
Sz.: KISS ROZÁLIA
1891-1940.
SZABÓ JÓZSEF
1882-1951.
SZABÓ JÓZSEF
1916-1957.

BÉKE PORAIKRA!

KISS GYULA
1907-1963.
Neje
SZABÓ MARGIT
1914-1976.
NAGYSZÜLŐK:
KISS PÁL
CSEUZ ROZÁLIA

66. Cementkeretes kriptá, műkö keresztel:

†

ITT NYUGSZIK AZ ÚRBAN!
HEGEDŰS KÁLMÁN
élt 88 évet. † 1955.
Neje: HARANGOZÓ ÁGOTA
élt 85 évet. † 1962.
HEGEDŰS JULIANNA
élt 52 évet. † 1963.
HEGEDŰS GYULA 1905-1991.
Neje
SZABÓ ERZSÉBET
1919-

ÖZV. TÖMŐ KÁROLYNÉ
HEGEDŰS ILONA
1907-1995.
GULYÁS JÁNOS
1902-1966.
Neje
HEGEDŰS MÁRIA
1909-1990.

67. Cementkeretes kriptá, hátul fekete gránit
síremlék:

†

HORPÁCSI ISTVÁN
1864-1952
És neje
PAPP MÁRIA
1866-1940.
HORPÁCSI LÁSZLÓ
1889-
És neje
SZASZKÓ MARGIT
1896-1954.
ÖZV. KISS JÓZSEFNÉ
HORPÁCSI ILONA
1900-1997.
JÓZSA ANTAL
1904-1984.
Neje
HORPÁCSI MARGIT
TALMÁCSI DEZSŐ
1917-1997.
Neje HORPÁCSI MARGIT
1924-

LEGYEN PIHENÉSTEK ÁLDOTT,
EMLÉKETEK ITT ÉL KÖZÖTTÜNK.

68. Vörös préselt téglából épült mauzóleum
az alsó temető észak-keleti sarkán. Az aj-
tó mellett jobbról-balról márványtáblák:

†

KISS PÉTER
1867-1951.

ÉS NEJE
MOLNÁR JULIANNA
1870-1952.
DR. KISS PÉTER
PRÉPOST, ESP-PLÉBÁNOS
1891-1975.
KISS ERZSÉBET
1892-1918.
KISS ENDRE
1897-1982.
ÉS NEJE
DÓSA ILONA
1909-19
KISS MÁRIA
1900-19
GYERMEKE
DOBA MÁRIA
1928-19
KISS ISTVÁN
1902-1990.
ÉS NEJE
HARANGOZÓ MÁRIA
1912-19
KISS JULIANNA
férjezett
FAZEKAS JÓZSEFNÉ
1905-1941.

69. Cementkeretes kriptá a Kiss család mauzóleuma mellett.

†

MÁCSAI IMRE
SZERENCSEI KERÜLETI FŐESPERES
1908-1974.
SZABÓ PÁL, neje:
1859-1947.
TURCSÁNYI MÁRIA
ÉS GYERMEKEIK.
SZŰRÖS LÁSZLÓ
1885-1944.
Neje
FAZEKAS VIKTÓRIA
1890-1963.
SZŰRÖS IRÉN
1920-1961.
BÉKE PORAIKRA!

70. Cementkeretes kriptá, síremlékekkel:

P. NAGY MÁTYÁS
élt 78 évet. † 1966.
Neje
DOBA ROZÁLIA
élt 40 évet. † 1945.
NAGY MÁTYÁS
1921-
NEJE
SZÁNTÓ ILONA
1921.

71. Cementkeretes kriptá, műkő síremlékekkel:

†

ITT NYUGSZIK
GULYÁS BALÁZS
1863-1937.
Neje
KISS MÁRIA
1867-1950.
GYERMEKEIK ÉS UNOKÁIK.

SÍPOS JÓZSEF élt 66 évet. †
KOVÁCS JÓZSEF élt 85 évet. † 1973.
Özv. KOVÁCS JÓZSEFNÉ
GULYÁS MÁRIA
élt 76 évet. † 1974.
VLADÁRNÉ SÍPOS ÁGNES
1947-1987.
SÍPOS MARGIT
† 1983.

72. Cementkeretes kriptá, műkő síremlékekkel:

†

ITT NYUGSZIK
GEGŐ LAJOS
1876-1955.
Neje GÁBOS MARGIT
1893-1924.
GEGŐ DÉNESNÉ
1893-1941.
PETRUSZ PÁL
1877-1954.

PETRUSZ GYŐZŐ
1924-1945.
BÉKE VELETEK!

PETRUSZ PÁLNÉ
1895-1986.
SZÉKELYHÍDI EMIL
1906-1988.
NEJE
GEGŐ MARGIT
1912-1982.

NEJE
MOLNÁR ILONA
MOLNÁR ISTVÁN
1922-1998.
Neje
HUSZÁR ROZÁLIA
1921-
KISS JÓZSEF
1925-1997.
NEJE
MOLNÁR MÁRIA

73. Cementlappal fedett kriptá, szürke gránit
sírkővel:

BÍRÓ KÁLMÁN
1889-1964.
Neje
GYENES MÁRIA
1903-
SZABICS JÁNOSNÉ
BÍRÓ ERZSÉBET
1893-
BÍRÓ FERENC
1906-1968.
GYENES SÁNDOR
1873-1956.
Neje
VARGA MÁRIA
1879-1957.

73/d:

TALMÁCSI CSALÁD

73/e Fekete gránit síremlék:

KELEMEN BÉLA CSALÁDI SÍRBOLTJA

73/f Műkő síremlék:

DAJKA GYULA
1911-1999.
Neje
TÓTH ROZÁLIA
1932-

74. Az 1944. október 8-án elesett hősök sírja,
szürke sírkővel:

73/a Sír hely, fekete gránit síremléssel:

DOBA JÁNOS
1933-
Neje
KUNA ANNA
1940.

73/b Sír hely, fekete gránit sírkő:

SZILÁK CSALÁD

73/c Sír hely, fekete gránit síremlék:

MOLNÁR CSALÁD
BARANYI JÁNOS
1924-1996.

HŐSI HALOTTAK NÉVSORA

HORVÁTH PÁL
BUTOR PÁL
KONSANSZKI KÁROLY
TÓTH SÁNDOR
KOLLÁR BÉLA
RÉVÉSZ ANTAL
SZIROM MIHÁLY
SZENDEI KÁLMÁN
FARKAS JÓZSEF
ZELENKYA MIHÁLY

3 ISMERETLEN KATONA
MAGYAR,
1 ISMERETLEN KATONA OROSZ
ALEZREDES.

A sírkő jobboldalán:

NAGY ISTVÁN
élt 42 évet.
BALATONSZABADI

A sír jobb szélén zöld fejfa:

ITT NYUGSZIK
BUTOR PÁL
élt 20 évet.
† 1944. X. 8.

Az 1944-45-ben elesett orosz katonák sírköve
cirill betűs felirattal.

74/a Fekete gránit síremlék:

SUTKA ISTVÁN
1910-1981.
Neje
HORPÁCSI ROZÁLIA
1911.

75. Cementkeretes kriptá, széles fekete gránit sírkövel:

†

ITT NYUGSZIK AZ ÚRBAN
KISS MÁRTON
1875-1953.
És neje
VARGA JULIANNA
1880-1957.

BÉKE PORAIKRA!
BENKE MÁTÉ
1885-1948.
Neje
KISS F. JULIANNA
1896-1975.

76. Cementkeretes kriptá, műkő síremléssel:

†

BALLA ANTAL
1869-1956.

neje SAMU ROZÁLIA
1879-1945.

SAMU MÁRTONNÉ
1898-1963.

LENGYEL MÁTYÁS
1897-1976.

neje BALLA MARGIT
1898-1964.

KISS GERGELY
1897-1965.

neje BALLA MÁRIA
1901-1979.

HEGEDŰS LAJOS
1931-1972.

neje SAMU MAGDOLNA
1928.

NYUGODJANAK BÉKÉBEN!

77. Cementkeretes kriptá, széles fehér márvány sírkövel:

†

KISS CSALÁD

K. KISS ANDRÁS
1857-1943.

Neje
KISS VIKTÓRIA
1864-1948.

GYERMEKEI
K. KISS ANNA
1883-1938.

K. KISS VIKTÓRIA
1887-1983.

F. KISS ANDRÁS
1912-

B. NAGY LÁSZLÓ
1882-1957.

Neje

K. KISS ROZÁLIA
GYERMEKEI

B. NAGY SÁNDOR
1916-1993.

Neje
CS. NAGY ILONKA
1922-1984.

B. NAGY SÁNDOR
1941.

NYUGODJANAK BÉKÉBEN!

78. Cementkeretes kriptá, működő síremlék:

†

ITT NYUGSZIK
BERTA MÁTYÁS
1878-1950.
Neje BALLA MÁRIA
1884-1954.
Fiuk: GYÖRGY
1905-1935.
BÉKE PORAIKRA!

79. Cementkeretes kriptá – közvetlenül a ravatalozó mögött, a sor szélén – működő síremlék, márványbetéttel:

†

BERTA ERNŐ
1887-1972.
Neje
KOVÁCS MARGIT
1895-1990.
BOZSÓ ERNŐ
1905-1963.
Neje
KOVÁCS MÁRIA
1906-1999.
Leányuk: RÓZA
1930-1931.
KOVÁCS PÉTER
1866-1958.
Neje
BÍRÓ ANNA
1873-1948.
BOZSIK BOLDIZSÁRNÉ
KOVÁCS RÓZA
1896-1931.
BOZSIK BOLDIZSÁR
1892-1977.
SZAMECZ SÁMUEL
1911-1991.

80. Cementkeretes kriptá a temető déli kerítésénél, a szélmalom közelében, fekete gránit síremlékekkel:

†

ITT NYUGSZIK

BARNA PÉTER
1833-1909.
Neje
KAKUK JULIANNA
1837-1928.
ECSÉDY LUKÁCS
1856-1891.
Neje
BARNA ILONA
1860-1951.
HŐSI HALÁLT HALT
ECSÉDY JÁNOS
1887-1916.
BARNA PÉTER
1867-1953.
DR. BARNA DOMOKOS
közjegyző
1878-1957.
KURCZ MARGIT
1886-1981.
FÁBIÁN GYULA
1900-1969.
MÉSZÁROS ILONA
1904-1977.
BARNA KLÁRA
1858-1922.
SZABÓNÉ BARNA MARGIT
1898-1960.
ECSÉDY LUKÁCS
1889-1976

A SZÜLŐK EMLÉKÉNEK

ECSÉDY FERENC
1891-1980.
NEW-YORK 1956.

81. Kupolás mauzóleum, a bejárati ajtótól jobbra, balra 1-1 márványtáblával:

1. tábla:

KISS JÁNOS
1863-1942.
Neje
KISS TERÉZIA
1864-1945.
KISS JÁNOS
1898-1980.
Neje
PAPP ERZSÉBET
1901-1981.

2. tábla:

LEHÓCZKY IMRE
† 1991.
NEJE
KISS KATALIN

82. Alacsony vasráccsal körülvelt kriptá, fekete gránit sírkövel:

†

ITT NYUGOSZNAK
SZABÓ IGNÁCZ
1865-1941.
Fia
SZABÓ ANDRÁS
1892-1932.
KURUTZ HELÉNA
1869-1949.
SZABÓ GIZIKE
1922-1949.
DR. SZABÓ MARGIT (orvos)
1894-1982.
SZABÓ LÁSZLÓ
1895-1982.
SZABÓ ANDRÁSNÉ
1898-1986.
SZABÓ LÁSZLÓNÉ
1904-1989.

BÉKE PORAIKRA!

83. Alacsony vasráccsal körülvelt kriptá, márványbetétes síremléssel:

†

IFJ. DÓSA JÓZSEF
nyug. plébános
1865-1916.
SCHÓBER ALAJOS
népiskolai ig. tanító
1866-1932.
DÓSA MAGDOLNA
1873-1903.
DÓSA VIKTÓRIA
1875-1963.
DÓSA JÁNOS
1904-1973.
Neje
HERCZEG ERZSÉBET
1905-1993.

NYUGODJANAK BÉKÉBEN!

84. Kerettel körülvelt kriptá, műkö síremléssel:

†

1. tábla:

ID. DÓSA ANDRÁS
1906-1989.
Felesége
GULYÁS MARGIT
1922-
DÓSA JÓZSEF
1905-1996.

2. tábla:

DÓSA ANTAL 1878-1917.
Neje
LÁSZLÓ MÁRIA
1880-1948.
DÓSA MÁRIA
1903-1915.
KISS ILONA
1916-1923.
LÁSZLÓ ILONA
1882-1945.

85. Vasráccsal körülvelt kriptá, fekete gránit obeliszkkal:

†

ITT NYUGSZIK AZ ÚRBAN

KISS LUKÁCS

élt 53 évet. † 1914.

Neje

BARNA MAGDOLNA

élt 77 évet. † 1941.

Fiuk:

KISS JÁNOS

hősi halált halt 1914. október 15.

Élt 26 évet.

KISS SZILVESZTER

1897-1968.

KISS SZILVESZTERNÉ

1902-1986.

BERTA JÓZSEF

1881-1932.

KISS APOLÓNIA

1886-1944.

P. DR. KISS LÁSZLÓ S.J.

1925-1982.

KISS LÁSZLÓ

1893-1975.

KISS LÁSZLÓNÉ

1897-1982.

86. Vasráccsal körülvelt kriptá, régi szürke sír-
emlékkel:

†

E SÍRHANT FEDI

KIS TÓTH JÓZSEF

hamvait.

† 1883.

BÉKE PORAIRA!

EZEN EMLÉKET

EMELTETTE A FELEJTHETETLEN

FÉRJNEK BÚS ÖZVEGYE

SULYÁK ERZSÉBET.

87. Cementkeretes kriptá, szürke sírkövel:

†

ITT NYUGSZIK AZ ÚRBAN

ÖZV. NAGY GYULÁNÉ

SZIROM JÓZSEF

élt 67 évet. † 1956.

SZIROM JÁNOS

88. Vasráccsal körülvelt kriptá, fekete gránit obeliszkkal:

†

ITT NYUGOSZNAK

SZABÓ LAJOS

1855-1925.

És neje

NAGY MÁRIA

1856-1926.

Ifj. SZABÓ LAJOS

1880-1916.

És neje

CS. MOLNÁR VIKTÓRIA

1887-1954.

SZABÓ MARISKA

1886-1901.

NAGY F. LÁSZLÓ

1828-1906.

És neje

SZŰCS ROZÁLIA

1828-1897.

BÉKE PORAIKRA!

SZABÓ GIZUSKA

1909-1910.

SZABÓ EMILKA

1911-1936.

SZABÓ MÁRIA

1907-1982.

89. Vasráccsal körülvelt kriptá – a második sor kápolna felőli szélén – fehér márvány síremléssel:

†

ITT NYUGSZIK
FAZEKAS PÁL
1827-1891.
És neje
JÓZSA ÁGNES
1834-1896.

BÉKE PORAIKRA!

FAZEKAS PÁL
1905-1975.
IFJ. FAZEKAS PÁL
1956-1994.

90. Vasráccsal körülvett kriptá, fehér márvány
síremlékkal:

†

CSALÁDI SÍRBOLT
ITT NYUGSZIK
FAZEKAS LAJOS
élt 27 évet. † 1885.
ÉS NEJE
FAZEKAS ANNA
élt 27 évet. † 1891.

BÉKE PORAIKRA!

FAZEKAS IMRE
1884-1958.
Neje
SZABÓ ÁGNES
1886-1970.
GYERMEKEIK:
ANNA
1910-1934.
MÁRIA
1915-1959.
IMRE
1916-1960.
LAJOS
1908-1975.

91. Cementkeretes kriptá, modern műkő sír-
emlék, márványbetéttel:

†

L. KISS LÁSZLÓ
1843-1905.
Neje
K. FAZEKAS MÁRIA
1883-1904.
L. KISS ERZSÉBET
1873-1892.
BARNA ISTVÁN
1868-1900.
Neje
KISS ERZSÉBET
1873-1920.
BARNA ISTVÁN
1896-1981.
Neje
TOMPAY MÁRIA
1897-1980.
KOC SIS ERNŐNÉ
BARNA ANNA
1900-1942.
TOMPAY IRÉN
1901-1982.

„ÉN VAGYOK A FELTÁMADÁS
ÉS AZ ÉLET, AKI ÉNBENNEM HISZ,
HA MEGHALT IS ÉL.”
JÉZUS

92. Vasráccsal körülvett kriptá, szürke már-
vány síremlékkal:

†

ITT NYUGSZANAK AZ ÚRBAN
KOVÁCS ISTVÁN
élt 80 évet. † 1929.
És neje
TÓTH ERZSÉBET
élt 66 évet. † 1915.
ÉS CSALÁDJAI.
DR. KOVÁCS JÓZSEF ügyvéd
1880-1918.
KOVÁCS ROZÁLIA
1868-1922.
KOVÁCS KÁLMÁN
1875-1934.

PITI MÁRIA
1882-1933.

BÉKE PORAIKRA!

DR. KOVÁCS HUBA
ügyvéd
1910-1969.
KOVÁCS MÁRIA
1903-1977.

93. Vasráccsal körülvett kriptá, fekete gránit
obeliszkkal:

†

ITT NYUGSZIK AZ ÚRBAN
KISS JÓZSEF
élt 89 évet. † 1922.
És neje
KISS ZSUZSANNA
élt 76 évet. † 1912.
CSALÁDJUK
KISS ZSUZSANNA
1858-1939.

BÉKE PORAIKRA!

DOBA FERENC
1855-1932.
Neje
K. KISS MÁRIA
1860-1931.

94. Szürke mauzóleum, kétfelől márványtáblával:

†

BENKE CSALÁD
BENKE JÓZSEF
1849-1908.
És neje
SZABÓ ILONA
1853-1935.
BENKE MÁRIA
1873-1915.

BENKE JULIANNA
1883-1919.

FAZEKAS PÉTER
1958-1978.

FAZEKAS PÁL
1929-
Neje

PATAKI IRÉN
1934-

BENKE JÓZSEF
1876-1940.

És neje

NAGY ERZSÉBET
1880-1933.

BENKE SÁNDOR JÓZSEF
1902-1918.

BENKE ERZSÉBET MARGIT
1904-1906.

BENKE JÓZSEF FERENC
1906-1906

BENKE ERZSÉBET
1907-1921.

BENKE MÁRIA JULIANNA
1908-1908.

BENKE ALBIN
1923-1923.

95. Vasráccsal körülvett kriptá, fakeresztekkel:

DR. PAPP ISTVÁN orvos
élt 67 évet. † 1972.
DR. PAPP JÁNOSNÉ
élt 68 évet. † 1974.

96. Cementkeretes kriptá, működő síremlék:

KISS IMRE
1925-1991.
Neje
GÁCSI ILONA
1931-1973.
TERBÁN MIHÁLYNÉ
KISS ILONA
élt 47 évet. † 1999.

97. Vasráccsal körülvett, cementtel fedett kriptá, fehér márvány síremléssel:

†

ITT NYUGSZANAK AZ ÚRBAN

KISS JÓZSEF
élt 77 évet. † 1911.
És neje
KISS ANNA
élt 84 évet. † 1925.

KISS ANTAL 1864-1939.
Neje
DEVÁNSZKI VERA
1868-1950.
BARNÁ ANTAL
1855-1923.
Neje
KISS ANNA
1861-1928.
SZÁNTÓ ISTVÁN
1894-1975.
Neje
KISS MARGIT
1900-1969.
BÁN SÁNDOR
1917-1969.
KISS ÁRPÁD
1921-1987.
Neje
DAJKA MARGIT
1927-

98. Vasráccsal körülvelt kriptá, szürke márvány síremléssel:

†

ITT NYUGOSZNAK A JÉZUS, MÁRIA SZENT NEVÉBEN

VARGA MÁTYÁS
1840-1925.
És neje
B. NAGY MÁRTA
1847-1923.
VARGA FERENC
1871-1900
VARGA MÁRIA
1884-1911.

BÉKE LENGJEN DRÁGA PORAIK FELETT!

TURCSÁNYI JÓZSEF
1872-1920.
Neje
VARGA JULIANNA
1875-1948.
TURCSÁNYI ERZSÉBET
1900-1922.
TURCSÁNYI MÁTYÁS
1902-1961.
GYÖNGYIK FERENC
1898-1970.
Neje
TURCSÁNYI JULIANNA
1905-1982.

99. Sírhely, kőkereszttel:

LENGYEL CSALÁD
LENGYEL SÁNDOR
1905-1988.
NEJE GULYÁS ERZSÉBET
1909-1983.
FIUK: SÁNDOR 1935.

100. Kriptá, műkő síremléssel:

†

HERCZEG MÁRTON
1898-1930.
M. KOVÁCS JULIANNA
1905-1970.
HERCZEG MÁRTON
1926-1998.
NEJE HEGEDŰS ILONA
1932-
M. KOVÁCS LUKÁCS
1842-1917.
M. KOVÁCS LUKÁCS
1871-1929.
NEJE
PAPP ROZÁLIA
1881-1910.
M. KOVÁCS FERENC tanító
1910-1934.
BÉKE PORAIKRA!

101. Cementkeretes kriptá:

DOBA JOACHIM
1865-1949.
NEJE
KOVÁCS S. ILONA
1871-1935.
DOBA FERENC
1893-1913.
DOBA ETELKA
1898-1926.
DOBA MÁRIA
1895-1948.
DOBA ILONA
1896-1912.
DOBA RÓZSIKA
1898-1939.
DOBA ERNŐ
1906-1988.
NEJE TALMÁCSI KLÁRA
1919-

102. Sírhely:

MÁCSAI RÓKUS
élt 70 évet. † 1916.
PINTÉR ISTVÁN
1904-1989.
Neje
ZSÓTÉR ZSÓFIA
1907-1983.

102/a. Sírhely, műkö síremléssel:

KOVÁCS SZILVESZTERNÉ
TALMÁCSI ILONA
1929-1982.

102/b. Sírhely, műkö síremléssel:

CSOMÓS ELEK
élt 84 évet. † 1969.
CSOMÓS PÉTER 1923-
NEJE
KATONA FRANCISKA
1927-1982.

103. Vasráccsal körülvett kriptá, magas fekete gránit obeliszkkel:

†

ITT NYUGOSZNAK
AZ ÚRBAN
PAPP LÁSZLÓ
1854-1924.
Neje
KOVÁCS MÁRIA
1860-1926.
PAPP LÁSZLÓ
1886-1917.
PAPP LÁSZLÓ
1917-1969.
Neje
SZABÓ MÁRIA
1923-

BÉKE PORAIKRA!

PAPP KÁROLY
1914-1995.
NEJE
KISS ANNA
1921-1989.

104. Cementkeretes kriptá, elején hajlított vaslemezrel fedett igen széles fakereszt, közepén bronz Krisztus-arccal:

†

ITT NYUGSZIK AZ ÚRBAN

DOBA JÁNOS
1856-1934.
K. KISS ÁGNES
1862-1930.
GYERMEKEI:
VIKTÓRIA
1883-1930.
ÁGNES
1886-1946.
JÁNOS
1895-1919.
FERENC
1900-1973.

105. Cementkeretes kriptá, hátul műkő síremlékkal:

†

AMBRUZZ ISTVÁN
1856-1932.

Neje

ZÁMODICS KRISZTINA
1855-1926.

AMBRUZZ ISTVÁN
1895-1930.

Neje

LÁZI ERZSÉBET
1901-1973.

TIÉTEK A NYUGALOM,
MIÉNK A BÁTAT.

106. Vastráccsal körülvevett kriptá, cementből készült síremlék, fekete márvány betéttel:¹⁸⁸

†

ITT NYUGSZANAK AZ ÚRBAN

A. KOVÁCS MIHÁLY
1856-1936.

Neje

BALLA N. ESZTER
1859-1932.

KISS S. JENŐ
1884-1926.

KOVÁCS BOLDIZSÁR
1882-1931.

KOVÁCS MARGIT
KOVAČS DÉNES
1921-1973.

BÉKE PORAIKRA!

107. Tujával sűrűn benőtt vastráccs kriptá. Felmérhetetlen.

¹⁸⁸) Kiss S. Jenő állampénztári hivatalnok, a helytörténet iránt is érdeklődő író és költő nyugalóhelye.

108. Cementkeretes kriptá:

FAZEKAS ISTVÁN
1843-1915.

NEJE M. KOVÁCS ROZÁLIA
1850-1896.

FAZEKAS ISTVÁN
1869-1950.

NEJE VARGA KLÁRA
1879-1957.

109. Vastráccs kriptá új síremlékkal – HORPÁCSI SÁNDOR, HORPÁCSI JÁNOS, valamint KISS PÉTER (élt 63 évet, † 1948) nyugalóhelye:

CSÉCSEI LÁSZLÓ
1906-

NEJE KISS ERZSÉBET
1912-1994.

110. A sor legszélén sírhalom, két kőkereszttel:

SZABÓ MÁTÉ
1844-1920.

SZABÓ ERZSÉBET
1847-1919.

SZABÓ MÁTÉ
1873-1951.

NEJE
KISS ROZÁLIA
1880-1957.

111. Téglakeretes sír a Greifel-keresztől jobbra kezdődő (a kápolna felé haladó) sor szélén. Alacsony sírkő.

†

Wágner János
tanító
1836-1902.

SZABÓ ÁKOSNÉ
WÁGNER MARGIT
1881-1957.

BÉKE PORAIKRA!

112. Vasráccsal körülvett sírhely, fehér márvány obeliszkkel:

†

ITT NYUGSZIK
ISTENBEN BOLDOGULT
TÓTH SÁNDOR
VOLT LELKI PÁSZTOR
BÉKE PORAIRA.
ÉLT 72 ÉVET.
† 1888.

113. Kántorsír, fakeresztel:

ITT NYUGSZIK
MEZEY NEPOMUKI JÁNOS
1832. augusztus 12. -1888.
ÉS NEJE.

MEZEY LÁSZLÓ
1902-1961. december 30.

BÉKE PORAIKRA!

114. Vasráccsal körülvett 2 személyes sírhely, fekete gránit obeliszkkel:

†

ITT NYUGSZIK
AZ ÚRBAN
SZABÓ IMRE
élt 26 évet,
Meghalt: 1889. március 16.

KIS LEÁNYA
SZABÓ RÓZSA
élt 3 évet,
Meghalt: 1890. július 9.
BÉKE PORAIKRA

114/a. Sírhely:

LENGYEL ANTAL
élt 83 évet,
Neje
KUNA ERZSÉBET
élt 83 évet.

114/b. Sírhely:

LÁZI JÁNOS
1919-1996.
Neje
HORPÁCSI MÁRIA
1913-

115. Vasráccsal körülvett sírhely, szürke sírkövel:

KISS ILONA
élt 71 évet. † 1896.
PAPP MÁRIA
élt 67 évet. † 1927.

116. Szürke síremlék:¹⁸⁹

†

ITT NYUGSZIK
AZ ÚRBAN
KISS ANDRÁS
élt 73 évet. † 1899.
És neje
PAPP ROZÁLIA
élt 84 évet. † 1910.

BÉKE PORAIKRA!

117. Műkő kereszt:

GULYÁS KÁLMÁN
1875-1902.
Neje
SZÁNTÓ JULIANNA
1880-1929.
KOVÁCS JÓZSEF
1911-1984.
Neje
KUN MÁRIA
1913-1985.

¹⁸⁹⁾ Dr. Kiss Péter prépost-plébános nagyszülei.

117/a. Sírhely:

KÓMÁR ISTVÁN
1940-1997.
Neje
TURCSÁNYI MÁRIA
1946.

117/b. Sírhely:

TURCSÁNYI LAJOS
1937-
MOLNÁR KATALIN
1942.

117/c. Sírhely:

GULYÁS KÁLMÁN
1875-1902.
SZÁNTÓ JULIANNA
1880-1929.

118. Műkő kereszt:

†
ITT PIHEN¹⁹⁰
KÉT TESTVÉR
DÓSA LUKÁCS
élt 35 évet.
Meghalt: 1914. VIII. 15.
DÓSA KÁLMÁN
élt 16 évet.
Meghalt: 1903.

119. Fakereszt:

DÓSA BOLDIZSÁR
élt 35 évet. † 1904.
Műkő síremlék:
IMRE LÁSZLÓNÉ
1918-1991.
IMRE LÁSZLÓ
1909-1998.

¹⁹⁰⁾ Dósa Lukács iparművész, a kunszentmártoni nagytemplom belső díszítésének tervezője.

120. Műkő kereszt:

SZABÓ MÁRTON
élt 72 évet. † 1941.
Neje
HEGEDŰS ERZSÉBET
élt 81 évet. † 1965.

121. Fakeresztes sírok.

122. Fakereszt egy tölgyfa tövében:

M. KOVÁCS BORBÁLA

123. Cementkereszt:

BALLA JÓZSEF
1853-1912.
Neje
BOZSIK ÁGNES
1860-1953.

124. Cementkeretes sír, új márvány sírkővel:

KISS ISTVÁN
1898-1988.
Neje
HABRANYI ROZÁLIA
1902-1986.
KISS LÁSZLÓ
Neje
SZABÓ BORBÁLA
DR. HORVÁTH FERENCNÉ
RIGLER KATALIN
1944-1992.

125. Az előbbi sír mögött téglakeretes sír, alacsony műkő síremléssel.

†
ITT NYUGSZIK
KOVÁCS LÁSZLÓ
1860-1947.
Neje
JÓZSA RÓZA
1874-1934.

126. Cementkeretes sír, műkő kereszttel:

SZABÓ JÓZSEF....

127. Téglakeretes sír a kápolna felőli sor végén, márvány síremléssel:

†

ITT NYUGSZIK AZ ÚRBAN

DÓSA SÁNDOR

élt 80 évet. † 1903.

És neje

KISS ROZÁLIA

élt 90 évet.

† 1925.

IRGALOM ISTENE, LÉGY VELÜNK!

DÓSA SÁNDOR

1910-1988.

DÓSA SÁNDORNÉ

1915.

Fiuk:

SÁNDOR

1944-1984.

127/a. Sírhely:

ÖZV. MIKLÓSI ISTVÁNNÉ

RADICS ERZSÉBET

1903-1989.

128. Vasráccsal körülvett kriptá a kápolna mögött jobboldalon, fehér márvány síremléssel:

†

DÓSA GYÖRGY¹⁹¹

élt 71 évet. † 1911.

Neje

HABRANYI ROZÁLIA

élt 52 évet. † 1900.

BÉKE PORAIKRA!

DÓSA ISTVÁN

élt 46 évet. † 1917.

DÓSA GYÖRGY

1883-1958.

Neje

BOZSIK JULIANNA

1890-1975.

DÓSA LAJOS

1881-1968.

Neje

HUNYA BRIGITTA

1888-1961.

DÓSA BÉLA

1908-1969.

PATAKY MÁTYÁS főjegyző

1906-1949.

Neje

DÓSA ELLA

1912-1938.

129. Régi sír (felmérhetetlen).

130. Cementtel fedett kriptá a fordulóban, műkő síremléssel:

†

HEGEDŰS BÉLA

1896-1971.

Neje

HERCZEG ROZÁLIA

1899-19

HEGEDŰS ISTVÁN

1923-1987.

HEGEDŰS LÁSZLÓ

1926-

131. Cementtel fedett kriptá, műkő síremléssel:

PANKOTAI

JÓSA CSALÁD

SÍRBOLTJA

ITT NYUGSZIK

DR. JÓSA GYULÁNÉ

SZILÁRDFY LILLA

Meghalt: 1900.

¹⁹¹⁾ Dósa József plébános testvére.

JÓSA JÁNOS
m. k. honv. szds.

Meghalt: 1901.

NEMES MÉSZÁROS SÁMUEL

Meghalt: 1906.

GYULUSKA

Meghalt: 1904.

GYULUSKA

Meghalt: 1908.

KATÓKA

Meghalt: 1910.

ÖZV. JÓSA JÁNOSNÉ
MÉSZÁROS JOHANNA

Meghalt: 1912.

DR. JÓSA GYULA

ny. k. tvszki bír., ügyvéd

1865-1914.

DR. JÓSA ISTVÁN

főorvos

1902-1976.

132. Vasráccsal körülvelt kriptá, fehér márvány síremléssel.

†

ITT NYUGSZIK

LÁZI FERENC

1893-1989.

Neje

SZIROM JULIANNA

1898-1973.

LÁZI PÉTER

1926-1976.

Neje

RADICS ERZSÉBET

1930-1998.

132/a. Cementkeretes sír közvetlenül a fenti kriptá mögött, műkő síremléssel:¹⁹²

†

KISS BOLDIZSÁRNÉ

1889-1968.

¹⁹²⁾ A vallásos buzgóságáról ismert Kiss Boldizsárné Sári Boris néni, Kiss Boldizsár tanár édesanyja.

ÉDESANYJA:
KÉZSMÁRKI ANNA
1868-1944.

133. Díszes vasráccsal körülvelt kriptá, magas síremléssel, felső részén a feltámadt Jézus szobrával:

†

FELTÁMADUNK

ITT NYUGSZANAK
ISTENBEN BOLDOGULT

BÍRÓ ISTVÁN

1821-1896.

És neje

NÉMETH JULIANNA

1824-1891.

BÉKE HAMVAIKRA!

BÍRÓ ISTVÁN

1851-1939.

Neje

KOVÁCS KATALIN

1856-1925.

BÍRÓ ELEK

1864-1949.

És neje

K. KISS ROZÁLIA

1876-1956.

IFJ. BÍRÓ ELEK

gimn. tanuló

1905-1918.

BÍRÓ MÁRIA

1904-1968.

BÍRÓ ETELKA

1879-1929.

BÍRÓ MARGIT

1889-1906.

BÍRÓ ILONA

1895-1940.

BÍRÓ LÁSZLÓ

1890-1956.

134. Vasráccsal körülvelt kriptá a kápolna mellett, két régi fehér márvány oszloppal:

1. márványoszlop:

†

SZILÁRDFY JAKAB
élt 72 évet. †1873.

BÉKE HAMVAIRA!

A FELEJTHETETLEN JÓ FÉRJET
ÉDES ÉS NAGYATYÁT SIRATJÁK
ÖZVEGYE
KARTALY MÁRIA
GYERMEKEI ÉS UNOKÁI.

EMLÉKÜL ÁLLÍTTATTA
ÖZVEGY SZILÁRDFY JAKABNÉ
1876. NOVEMBER HÓ 1-jén.
SZILÁRDFY JAKABNÉ
SZ.: KARTALY MÁRIA
élt 66 évet. † 1879.

BÉKE PORAIKRA!

SZILÁRDFY ISTVÁN
1847-1926.
És neje
FAZEKAS ELEONÓRA
1857-1927.

2. márványoszlop:

†

DR. PROHOSKA SOMÁNÉ
született:
SZILÁRDFY ERZSÉBET-nek
A HITVES-TÁRSI KEGYELET.
SZÜLETETT
1855-ik évi NOVEMBER hó 17-én.
MEGHALT 1875-ik évi május hó 25-ÉN.

SZEBB S MARADANDÓB EMLÉK
VAN JOBBJAIK SZÍVÉBEN!

135. Terméskőből készült kriptaeépítmény, beépített márvány síremléssel, tetején Dósa József plébános mellszobrával:

†

ITT PORLADOZNAK HAMVAI
A FELEJTHETETLEN SZÜLŐKNEK
ÖR. DÓSA GYÖRGY

élt 71 évet.

Meghalt: 1878. október 25.

BALLA ANNA

élt 89 évet

Meghalt: 1889. május 30-án.

ÉS FIUK

DÓSA JÓZSEF

KUNSZENTMÁRTONNAK 25 ÉVIG

PLÉBÁNOSA

1845-1913.

† JÚLIUS 18.

136. Vastráccsal körülvelt sírhely (újonnan készült kriptá), fehér márvány síremléssel:

A sír eredetileg
AMBRUZZ FERENCNÉ
sz.: DÓSA BORBÁLA
nyugvóhelye volt.¹⁹³

†

HUSZÁR PÉTER
1894-1988.
Neje
MIKUS ILONA
1892-1976.

137. Alacsony vastráccsal körülvelt kriptá, szépművű márványkövel, mely magasra emelkedő keresztben végződik:

†

ITT NYUGSZIK
NS. PALÁSTHY GYÖRGY
1852-1879.

¹⁹³⁾ Ambruzz Ferencné Dósa Borbála asszony Dósa József plébános nővére volt, 1909-ben halt meg. A templom és a Katolikus Kör egyik legnagyobb jótevőjeként tartották számon. Sírhelyét 1973-ben vásárolta meg Huszár Péter.

Neje
TÓTH ROZÁLIA
1852-1893.

KIS FIUK GYURIKA
élt 3 évet.
E SÍRKÖVET EMELTETTE FIÚI SZERE-
TET ÉS HÁLA EMLÉKÜL ÉLETE TAVA-
SZÁN ELHUNYT FIUK

NS. PALÁSTHY FERENCZ

ki élt 19 évet;
Meghalt: 1896. április 12.

NYUGODJANAK BÉKÉBEN!

Új síremlék:

PALÁSTHY ISTVÁN
1907-1977.

138. Cementtel fedett kriptá, fehér márvány
síremlékkal:

†

IHS

ITT NYUGOSZNAK
AZ ÚRBAN
KISS P. MIHÁLY
élt 78 évet. † 1919.

Neje
GÁCSI ANNA
élt 83 évet. † 1940.
HEGEDŰS JÁNOS
élt 43 évet. † 1920.

Neje
HERCZEGH ELEONÓRA
élt 90 évet. † 1970.

GYERMEKŰK
HEGEDŰS JÓZSEF
ÍRÓ
élt 35 évet.

Meghalt: 1939. április 8.

BÉKE PORAİKRA!

HERCEG ERZSÉBET szüle
1886.

Meghalt: 1952. november 23.

SZÚZANYÁNK, VÉGY
KARJAJDRA MINKET!

139. Vasráccsal körülvett kriptá, fehér már-
vány síremlékkal:

†

ITT NYUGSZANAK
LENGYEL JÁNOS
élt 39 évet. † 1891.

Neje

DEVÁNCZKY ERZSÉBET
GYERMEKEIK

GYÖRGY † 1885.
LAJOS † 1891.
ROZÁLIA † 1892.
JÁNOS † 1894.
FLÓRIÁN † 1896.
ANDRÁS

Idb. LENGYEL JÁNOS
élt 65 évet.
KUNA BORBÁLA
élt 64 évet.

BÉKE HAMVAİKRA!

SZABÓ ANDRÁS
1901-1980.

Neje
DÉKÁNY KATALIN
1917-1996.
SZABÓ ISTVÁN
1941-

140. Vasráccsal körülvett kriptá, fekete gránit
obeliszkkal:

+

A BOLDOG FELTÁMADÁS EMLÉKÉBEN
ITT NYUGSZIK AZ ÚRBAN

A. MOLNÁR JÁNOS
élt 62 évet, † 1907.

E SÍRKÖVET ÁLLÍTTATTA
SZERETETT FÉRJÉNEK

NAGY JULIANNA
élt 73 évet † 1927.

BÉKE PORAIKRA!

BARNA KÁLMÁN
1887-1945.

Neje

TALMÁCSI ANNA
1890-1973. V. 20.

Leánya, MARISKA
CSERNUS MIHÁLY
1915-1986.

JÓZSA MAGDOLNA
1921-

141. Vasráccsal körülvevő kripták, fekete gránit
obeliszkekkel:

+

A BOLDOG FELTÁMADÁS
REMÉNYÉBEN
ITT NYUGOSZNAK AZ ÚRBAN

SZARVÁK IMRE
élt 78 évet. † 1910.

És neje

NAGY APOLLÓNIA
élt 62 évet. † 1910.

SZABÓ ISTVÁN
1883-1955.

Neje

SZARVÁK ILONA
1890-1980.

SZABÓ ISTVÁN
1912-1969.

142. Vasráccsal körülvevő kripták, fehér márvány síremlékekkel:

+

ITT NYUGOSZNAK
ISTENBEN BOLDOGULT

NÁLHI ISTVÁN
élt 82 évet. † 1919.

MOLNÁR BORBÁLA
élt 80 évet. † 1924.

NÁLHI IMRE
élt 36 évet. † 1900.

NÁLHI PÁL
élt 81 évet.

És neje

GYALAI ÁGNES
élt 65 évet.

NÁLHI ELEK
élt 24 évet. † 1893.

NÁLHI PÁL
élt 25 évet. † 1896.

NÁLHI JÁNOS
élt 27 évet. † 1900

NÁLHI JÓZSEF
élt 19 évet. † 1894.

NÁLHI MÁRIA
élt 37 évet.

NÁLHI ÁGNES
élt 25 évet.

BÉKE PORAIKRA!

Új felirat: ILLÉS IMRE CSALÁDI
SÍRBOLTJA

143. Vasráccsal körülvevő kripták, fakeresztekkel, működő síremlékekkel:

KOCSIS IGNÁC
élt 41 évet. † 1917.

ÖZV. KOCSIS IGNÁCNÉ
élt 83 évet. † 1957.

KOCSIS EMÍLIA
élt 55 évet. † 1953.

(Pálincás Balázsné)
PÁLINCÁS LAJOS

élt 68 évet. † 1994.

144. Vasráccsal körülvett kriptá a bejárati sor szélén, fekete gránit obeliszkkel:

†

ITT NYUGOSZNAK

AZ ÚRBAN

F. KISS ANTAL

1881-1953.

F. KISS JÓZSEF

élt 80 évet. † 1930.

Neje

M. KOVÁCS BORBÁLA

élt 69 évet. † 1925.

IFJ. F. KISS JÓZSEF

élt 32 évet. † 1907.

Neje

SZABÓ KATALIN

élt 21 évet. † 1903.

F. KISS ELEK

élt 41 évet. † 1928.

BÉKE PORAIKRA!

145. Műkő keretes új sír, márvány síremléssel.

BÁRSONY DÓRA

élt 28 évet. † 1971.

NAGYMAMÁJA

SAMU KATALIN

élt 86 évet. † 1981.

ÉDESANYJA

LÁSZLÓ ILONA

URAM, VÉGY OLTALMADBA MINKET!

146. Cementkorláttal körülvett díszes kriptá a temető északi során, az oldalbejáratától jobbra.
Műkő síremlék, fehér márvány betéttel:

ITT NYUGSZANAK

CSEUZ FERENC

1833-1899.

SZABÓ MÁRIA

1836-1914.

CSEUZ ETEL

1903-1917.

CSEUZ MÁTYÁS

népiskolai tanító

1866-1945.

KELEMEN JULIANNA

1879-1970.

CSEUZ IDA

1899-1970.

BÉKE PORAIKRA!

IFJ. CSEUZ FERENC (fénykép)

keresk. iskolát végzett tanuló

1919-1937.

IFJ. CSEUZ IGNÁC (fénykép)

építész

1910-1948.

NAGY LÁSZLÓ

(sekrestyész)

(esküvői fénykép Cseuz Idával)

1908.

AZ ORGONA CSALOGÁNYA

147. Vasráccsal körülvett kriptá:

FAZEKAS ANDRÁS

1888-1960.

KISS MARGIT

1896-1959.

KISS L. JÓZSEF

1866-1948.

HEGEDŰS ROZÁLIA

1877-1944.

148. Cementkeretes kriptá, hátoldalon álló széles fekete gránit síremléssel.

†

GEISZLER PÉTER

igazgató tanító

1890-1975.

Neje

KISS F. MARGIT

1899-1977.

TESTVÉREI:

KISS F. JÁNOS

1896-1951.

KISS F. JÓZSEF

1912-1960.

Neje
PAPP ILONA
1914-19

BÉKE PORAIKRA!

149. Cementkeretes új kriptá a sor végén, fekete gránit kocka síremlékkal:

†

VARGA JÓZSEF
1901-1970.

Neje
SZARVÁK KATALIN
1902-1970.
SZASZKÓ JÓZSEF
1926-1990.

150. A régi Mátray kriptá, vasráccsal körülvéve (rajta 4 vasmécses), két egyforma nagyságú fehér márvány síremlékkal:

1.

ITT NYUGSZIK A JÉZUS SZT. NEVÉBEN
MÁTRAY NÁNDOR
élt 48 évet,
Meghalt: 1872. január 5.
ÉS NEJE
KELLER KLÁRA
élt 63 évet,
Meghalt: 1890. február 26.

AZ ÖRÖK VILÁGOSSÁG
FÉNYESKEDJÉK NEKIK!

E SÍREMLÉKET A FIJAI SZERETET
ÉS HÁLA JELÉÜL EMELTÉK
GYERMEKEI.

2.

ITT NYUGSZIK
JÉZUS SZENT NEVÉBEN

MÁTRAY JÁNOS
KERESKEDŐ
élt 32 évet,
Meghalt: 1893. év december 13.

MÁTRAY JÓZSEF
agrármérnök
1904-1985.

LEGYEN KÖNNYŰ NÉKED A FÖLD!
E SÍREMLÉKET EMELTETTÉK
A SZERETETT TESTVÉREK.

150/a. Üres sírhely.

151. Rács nélküli sírhely, szürke síremlékkal:

†

ITT NYUGOSZNAK
A. MOLNÁR JÁNOS
élt 63 évet,
Meghalt: 1871. november 1.
ÉS NEJE
JÓZSA BORBÁLA
élt 63 évet,
Meghalt: 1873. augusztus 1.
BÉKE PORAIKRA!
A. MOLNÁR ISTVÁN
A. MOLNÁR ANDRÁS
Neje
BALGA MÁRIA
E SÍRKÖVET ÁLLÍTTATTÁK HÁLÁBÓL
SZERETŐ GYERMEKEIK.

152. Kurucz Mihály családi sírboltja vasráccsal körülvéve, repkénnyel benőtt, régi szürke márvány síremlékkal.¹⁹⁴⁾

†

ITT NYUGOSZNAK
KURUCZ MIHÁLY
élt 50 évet,
Meghalt: 1886. február 8.
ÉS NEJE
KISS APOLLONIA
élt 45 évet,
Meghalt: 1888. március 25.

¹⁹⁴⁾ Kurucz Mihály: az alsó kápolna első világháború idején elvitt harangjának adományozója.

ÉS ANYJA
LENGYEL BORBÁLA
élt 56 évet,
Meghalt: 1871. október 10.

BÉKE PORAIKRA!

153. Műkő keretes sír, fehér márvány síremléssel:

†

ITT NYUGSZIK
AZ ÚRBAN

JÓZSA ISTVÁN
1816-1896.

Neje

KURUCZ JULIANNA
1819-1871.

JÓZSA ANTAL
1851-1919.

Neje

KOVÁCS ROZÁLIA
1854-1924.

JÓZSA ANTAL
1885-1963.

Neje

ÁRVAI JULIANNA
1898-1974.

154. A Greifel-féle fakereszttől balra: földbe süppedt vörösmárvány síremlék:

†

ITT NYUGSZIK
ISTENBEN BOLDOGULT

ÖR. DÓSA MÁTYÁS
MEGHALT ÉLETÉNEK 71. évében
FEBRUÁRIUS 25-én
1868-ban
BÉKE HAMVAIRA.

155. Cementtel fedett sír, fekete gránit obeliszkkel:

†

ITT NYUGSZIK
ÖR. SZABÓ PÁL
1822-1893.
És neje
SZABADOS JULIANNA
1836-1872.
BÉKE PORAIKRA!

156. Az előbbtől balra: terméskő síremlék, márvány betéttel.¹⁹⁵

PAX

†

DÓSA ISTVÁN
1838-1900.
KOVÁCS VIKTÓRIA
1841-1871.

157. Keresztben végződő vörösmárvány síremlék:

†

SÁNDOR, ISTVÁN, JÓSEF, ANDRÁS
TESTVÉREK
TÓTH ILONÁNAK
SZERETETT ANNYOKNAK
HÁLA EMLÉKÜL.
MEGHALT 1872. AUGUSZTUS 18-án
ÉLETÉNEK 82. évében.

158. Vékony fehér márvány sírkő:

†

ITT NYUGSZIK
BERTHOTI
BERTHÓTY ZSIGA
vall. alap. felügyelő
1867-1919.

¹⁹⁵⁾ Ifj. Dósa József nyug. sályi plébános szülei.

KEDVES JÓ FIA
BARNA
1896-1937.
KEDVESÜNK PIHENJ!
LELKED MINDIG
KÖZÖTTÜNK MARAD!

†

BERTHÓTY ZS-NÉ
KEILL RÓZSA
1869-1955.
ZONGORA CSALOGÁNYA.

159. Fakeresztek:

KURUCZ SZILVESZTER
KURUCZ PÁL
1893-1976.
BÍRÓ JÓZSEF....

160. Régi sírkő:

PAPP JÁNOS
† 1889.
BALLA JULIANNA
† 1877.

161. Fehér sírkő:

KOVÁCS LÁSZLÓ
élt 76 évet. † 1886.
Fia KOVÁCS KÁLMÁN
élt 24 évet. † 1880.
CZAKÓ MÁTYÁS
1890-1969.
Neje
DÉKÁNY ETELKA
1896-1974.

162. Cementkeretes többszemélyes sír, mű-
kő síremlékkal:

†

IDEGENBEN ELHUNYT
KISS M. PÉTER
1882-1915.

Neje
STUHL MÁRIA
1891-1968.
LEÁNYUK ILONA
1913-19.
FIUK PÉTER
1915-1996.
Neje
FAZEKAS ILONA
1930.
KISS DÉDSZÜLŐK
JÉZUS SZÍVE, BÍZUNK BENNED!

162/a. Sírhely:

† DANYI JÁNOS
1895-1972.
Neje
KISS M. ÁGNES
1908-1989.

163. Vasráccsal körülvett kriptaszerű sír, fehér
márvány síremlékkal:

†

ITT NYUGOSZNAK
NAGY JÁNOS
élt 59 évet. † 1885.
Neje
SÁRI KATALIN
élt 71 évet. † 1900.
És fia
JÓZSEF
élt 24 évet. † 1880.
BÉKE PORAIKRA!

164. Fakeresztek:

KISS M. JÁNOS
élt 70 évet. † 1884.
JÓZSA KATALIN
élt 60 évet. † 1889.

165. Fakereszt:

HERCZEG JÁNOS (főbíró)
élt 70 évet. † 1946. X. 2.

Neje
KISS ROZÁLIA
Fiuk: BÉLA
HERCZEG JÁNOS
1908-1944

166. Előtte új cementkeret, műkő kereszttel:

†
ITT NYUGSZIK
HEGEDŰS MIHÁLY (főbíró)
1875-1955.
Neje
SZABÓ ÁGNES
1880-1954.
BÉKE PORAIKRA!
Leányuk:
ILONKA 1902-1995.

167. Kőkeretbe foglalt sír, régi sírkővel:

IHS
ITT NYUGSZIK
NAGY ANNA
HŰ FÉRJE MELLETT
ÉLT 24 ÉVET.
† 1884.

168. Többszemélyes sírhely, fehér márvány
síremlék:

KÁRMELITÁK SÍRJA
KUPI I. MÁRTON
testvér
1884-1958.

SZŰZANYÁNK,
VÉGY KARJÁIDBA MINKET,
AMIDŐN MAJD MEGHALUNK.

168/a. A közelben egyszemélyes sír:

TÓTH ILONKA ETELKA
kármelita nővér
élt 70 évet.

169. Műkő keretes sír, új síremlékkal:

†
GULYÁS KÁROLY
hősi halált halt 1914-ben.
Neje
MÁTRAI ANNA
1884-1970.
GULYÁS KÁROLY
(tanító)
1907-1955.
Neje
NIDA KATALIN
(tanítónő)
1914-
GULYÁS ERZSÉBET (óvónő)
1911-

170. Régi síremlék:

SZABÓ LÁSZLÓ
élt 82 évet. † 1898.
Neje
LÁSZLÓ ANNA
élt 68 évet. † 1884.

170/a. Sírhely:

IRACSKA ÁGOSTON FERENC
1910-1992.
Neje:
VERES ILONA
1921-

171. Cementkeretes sír, műkő síremlékkal.

†
ITT NYUGSZIK
KISS F. LÁSZLÓ
1853-1938.
Neje
HEGEDŰS ROZÁLIA
1857-1946.
KISS F. ETELKA
1890-1971.

172. Új kőkereszt:

KISS KÁLMÁN
1885-1971.
Neje
DÓSA MÁRIA
1892-1940.

172/a. Sírhely:

LÁZI ANNA
1903-1993.
LÁZI PÁL
1908-1994.
LÁZI ISTVÁN
1911-1986.

173. Sírhalom kőkeresztrel:

+

SZABÓ JÁNOS
élt 83 évet.
† 1893.
Neje
ZÁMODICS ÁGNES
élt 72 évet.
† 1886.
ÖZV. FAZEKAS JÁNOSNÉ
élt 87 évet.
† 1973.

174. Cementkeretes sír, szürke oszloppal:

+

IHS

ITT NYUGSZIK

MÁTRAY ISTVÁN
1847-1927.
MOLNÁR MÁRIA
1851-1889.
VAJZER MÁRIA
1866-1948.
BÉKE HAMVAIKRA!

175. Szabó András családi sírboltja az alsó kápolna mögött, vasráccsal körülvéve, fdekete gránit obeliszkkal:¹⁹⁶

+

ITT NYUGSZIK
AZ ÚRBAN
IDŐS
SZABÓ IMRE
élt 85 évet,
Meghalt: 1914. március 29.
ÉS NEJE
TÓTH JULIANNA
élt 77 évet,
* Meghalt: 1909. július 20.
FIUK
SZABÓ ANDRÁS
élt 84 évet,
Meghalt: 1942. október 3.
NEJE
KURUCZ ANGELA
1862-1951.
IFJ. SZABÓ ANDRÁS
1884-1951.
NEJE
UGRAI ANNA
1885-1952.
FAZEKAS ANGELA
1911-1984.
BÉKE PORAIKRA!

176. Vasráccsal körülvett kriptá – két díszes fáklyával –, fekete gránit oszloppal:

+

ITT NYUGOSZNAK
AZ ÚRBAN

BALGA ISTVÁN
élt 69 évet. † 1871.

¹⁹⁶⁾ Szabó Imre és neje: Tóth Julianna állíttatta 1910-ben a templom Szent Kereszt oltárát. Szabó András és neje Kurucz Angela a kápolna részére harangot adományozott.

És neje
ÖKRÖS KATALIN
élt 77 évet. † 1887. november 11.

BALGA ANTAL
élt 60 évet. † 1901.
BALGA FLÓRIÁN
élt 70 évet. † 1913.

És neje
JÓZSA BORBÁLA
élt 89 évet. † 1953.

BÉKE PORAIKRA!

E SÍREMLÉKET ÁLLÍTTATTA

BALGA FLÓRIÁN

JÓ SZÜLŐKNEK ÉS
JÓ TESTVÉRNEK EMLÉKÜL.

BALGA MARISKA
élt 18 évet. † 1912.
BÁTOR FLÓRIS
okl. gyógyszerész
élt 28 évet. † 1917.

BÁTOR FÁBIÁN
élt 35 évet. † 1931.

177. A Horváth család mauzóleuma a kápolna mellett.

Szürke színű, kupolás építmény, oszlopos bejárattal, legmagasabb pontján kereszt. Belső terében oltár fölött elhelyezett nagyméretű márványtábla, a következő feliratokkal:

†

ITT ALUSSZÁK ÖRÖK ÁLMUKAT:¹⁹⁷

ID. HORVÁTH SÁNDOR
1825-1895.

¹⁹⁷⁾ Az egykori kunszentmártoni Horváth malom alapítói.

NEJE
MÁTYUS TERÉZIA
1825-1903.

GYERMEKEIK:
HORVÁTH ISTVÁN
1853-1906.

NEJE
KEVICZKY MÁRIA
1855-1934.

GYERMEKEIK:
HORVÁTH ISTVÁN
1880-1880.

HORVÁTH SÁNDOR
1885-1885.

HORVÁTH GÉZA
1887-1890.

HORVÁTH DEZSŐ
1889-1894.

HORVÁTH RÓZIKA
1878-1898.

ÁLDÁS ÉS BÉKE PORAIKRA!

178. Vasráccsal körülvett kriptá, fehér márvány síremlékkel:

†

ITT NYUGSZANAK AZ ÚRBAN

TÓTH LÁSZLÓ
élt 53 évet. † 1893.
L. KOVÁTS ORSOLA

élt 45 évet. † 1888.

TÓTH JULIANNA

élt 72 évet. † 1938.

ID. K. KISS ANTAL

élt 83 évet. † 1912.

DÓSA ROZÁLIA

élt 67 évet. † 1901.

IFJ. K. KISS ANTAL

BÉKE HAMVAIKRA!

CSERGÓFFY ANDOR
1884-1924.

KURUCZ MÁRIA
1863-1948.

MÁTÉH
MÜLLER FERENC
1885-1959.

179. Vasráccsal körülvett kripta, szürke sírkövel:

+

ITT NYUGSZIK

JÓZSA MÁTYÁS
élt 50 évet. + 1886.
És neje
KURUCZ BORBÁLA
élt 76 évet. + 1911.

GYERMEKEI
MÁTYÁS élt 22 évet. + 1878.
JÁNOS élt 24 évet. + 1878.
ISTVÁN élt 22 évet. + 1883.

BÉKE PORAIKRA!

FAZEKAS PÁL
1860-1923
Neje
JÓZSA KATALIN
1868-1949.
DR. GULYÁS JÁNOS
1887-1966.
Neje
FAZEKAS ERZSÉBET
1892-1954.
KULIK JÓZSEF
1910-1944.
Neje
GULYÁS KATALIN¹⁹⁸
1917-1997.
FAZEKAS MÁRIA
1896-1980.
GULYÁS JÁNOS
1919-1987.

¹⁹⁸⁾ Kulik Józsefné Gulyás Katalin: köztisztviselőnek örvendő zongoratanár volt.

180. Hármassír hely a kápolna mögött, cementkereszttel:¹⁹⁹

MARIA
LEHOTZKY ILONA
1897-1964.

BENES M. ANNA + 1984.
BENES M. MÁRIA + 1983.

Sírhely:

KAKUK MÁTYÁS
1903-1982.
Neje
IMREI JULIANNA
1913-1990.
Leányuk
KAKUK MAGDOLNA
1936-1995.

181. Vasráccsal körülvett kripta, szürke sír-
emlékkel:

+

ITT NYUGSZIK
KISS PÉTER
élt 66 évet. + 1908.
Neje
KISS JULIANNA

Fakereszt:

ÖZV. BALLA ANDÁSNÉ
élt 63 évet. + 1953.

182. Működő síremlék:

DOBA ÉS KAMPLER CSALÁD

¹⁹⁹⁾ Az Angolkisasszonyok szerzetesrendjének Kunszentmártonba szakadt három tagja: M. (Máter) Lehotzky Ilona, az Angolkisasszonyok egri leánygimnáziumának igazgatója (később kunszentmártoni kántor), Dr. M. Benes Anna: az egri tanítónőképző intézet igazgatója, M. Benes Mária: az egri kereskedelmi leányiskola igazgatója.

183. Műkő síremlék:

KISS KÁROLY
1870-1925.
Neje
GERGULICS MÁRIA
1876-1954.
BERTA ERNŐNÉ
élt 72 évet.
† 1993.

184. Vasráccsal körülvelt kriptá, szürke gránit sírkövel:

†
ITT NYUGSZIK AZ ÚRBAN

KISS MÁTYÁS
élt 82 évet. † 1923.
Neje
KEREKES VIKTÓRIA
élt 89 évet. † 1936.

BALDASZTI JÓZSEF
1920-
Neje DÓKA ILONA
1929-

185. Új műkő síremlék:

DÓSA JÁNOS
1863-1944.
NEJE BARNA ESZTER
1869-1916.
FIUK: JÓZSEF
UNOKÁJUK: ERZSIKE
BARNA ANTAL
1927-
NEJE KISS M. ERZSÉBET
1930-

186. Ezüstözött vasráccsal körülvelt kriptá, fekete gránit obeliszkkal:

†
ITT NYUGOSZNAK
GAÁL JÁNOS
1863-1956.

Neje
MÁTRAY TERÉZIA
1865-1929.
SCHMELKA LEÓ
1893-1947.

Neje
GAÁL RÓZSIKA
1898-1937.
SCHMELKA IMIKE
1931-1932.

GAÁL LAJOS (polg. isk. igazgató)
1894-1958.

Neje
KISS ILONA
1901-1978.

187. Modern kriptaeépítmény az oldalbejáratl szemben, a temető déli oldalán:

MÁTRAY LAJOS CSALÁDI SÍRBOLTJA²⁰⁰

MÁTRAY LAJOS
† 1922.
MÁTRAY LAJOSNÉ
BÍRÓ ILONA
† 1944. november 19.
IFJ. MÁTRAY LAJOS
† 1922. július 12.
MÁTRAY MARGIT
† 1970. augusztus 13.
MÁTRAY GÉZA főmérnök
† 1972. április 30.
BERETZ LAJOSNÉ
MÁTRAY PIROSKA
† 1978. április 6.
JANCSIKA † 1897.
LAJOSKA † 1897.

Kettős sír:

JÓZSA MIHÁLY
élt 41 évet.
† 1917. IV. 19.
JÓZSA TERÉZIA
élt 26 évet.
† 1912.

²⁰⁰⁾ A Kunszentmártonban mai napig működő téglagyár megalapítóí.

(A Benke mauzóleum mögött):

Kőkereszt:

†

SZABADOS ROZÁLIA
1887-1972.

Műkő síremlék:

LENGYEL GYÖRGY
1870-1932.

Neje

JÓZSA ROZÁLIA
1874-1948.

Gyermekeik:

ROZÁLIA

1899-1971.

ANTAL

1905-1940.

GYÖRGY

1901-1958.

Kőkereszt:

†

BENCZE LÁSZLÓNÉ
LENGYEL MÁRIA
1912-1966.

II. tábla:

Műkő keretes sír és síremlék

†

ITT NYUGSZIK
BALLA MIHÁLY
1872-1946.

Neje

HERCZEG ERZSÉBET
1885-1963.

RADICS MÁTYÁS
1901-1963.

Neje

HERCZEG ETELKA
1908-1986.

Műkő síremlék:

†

HABRANYI SIMON
1904-1981.

Neje

HERCZEG MARGIT
1911-1986.

BALLA BORBÁLA
DÉKÁNY GYÖRGY

Díszes műkő síremlék:

†

KISS M. SÁNDOR
1903-1994.

Neje

SZIROM ÁGNES
1910-1965.

ÖZV. SZIROM KÁLMÁNNÉ
P. KOCSIS ÁGNES
1887-1950.

III. tábla:

Kőkereszt:

†

VARGA ISTVÁN
1908-1970.

Neje

KOVÁCS MARGIT
1898-1968.

Műkő síremlék:

BÁLINT GYÖRGY
1914-1972.

Sírhely:

PATAKY SÁNDOR
1913-1995.

NEJE

BOGNÁR MÁRIA
1914-1957.

FARSANG BÁLINT
1933-1987.

KISS ROZÁLIA
élt 49 évet.

IV. tábla:

BÉKE LENGJEN
DRÁGA HAMVAIK FELETT!

Szépművű régi márvány síremlék, felső része magas keresztben végződik.

Kőkereszt:

†

FÖLDES VILMOS
1931-1946.

ITT NYUGSZIK
JÓZSA PÁL²⁰¹

Sírhely:

élt 52 évet
s neje
született:

SZILÁRDFY ERNŐ
1898-1983.

²⁰¹⁾ Józsa Pál és neje: Kiss Rozália leánya:
Kossa Ferencné sz.: Józsa Ida készítette
a kunszentmártoni nagytemplom szentélyének Remete Szent Pált és Limai Szent Rózsát ábrázoló ablakait.

IRODALOM

BÁLINT Sándor

1976 Karácsony, húsvét, pünkösd. Budapest.

BÁLINT Sándor

1977 Ünnepi Kalendárium I-II. Budapest.

BÁLINT Sándor–BARNA Gábor

1994 Búcsújáró magyarok. Budapest.

BARNA Gábor

1990 Búcsújáró és kegyhelyek Magyarországon. Budapest.

BARNA Gábor

1991 A kunszentmártoniak radnai búcsújárása. In: Magyar Egyháztörténeti Vázlatok 3. Budapest, 67–102.

BARNA Gábor (szerk.)

1993 Szerzetesrendek az Alföldön – Kármeliták Kunszentmártonban. Kivonat a Magyar Egyháztörténeti Vázlatok c. sorozat 3. kötetéből. Budapest.

BARNA Gábor

1994 A mai Kunszentmárton megalapításának története. A „Mestszálló Levél”. – Várostörténeti és néprajzi tanulmányok 2. Szerk.: Józsa László. Kunszentmárton.

BARNA Gábor (szerk.)

1995 Mesterszállás. Fejezetek a község történetéből. Mesterszállás.

BARNA Gábor–GULYÁS Katalin (szerk.)

1997 Mesterszállás az önállóság útján 1897–1997. Mesterszállás.

BARNA Gábor (szerk.)

1998 Szentemberek – a vallásos élet szervező egyéniségei. Szeged.

BARNA Gábor

1998 Az Élő Rózsafüzér kunszentmártoni társulata. Szeged.

BERECZ Sándor

é. n. Kegyhelyeink története. Temerin.

DEBRECZENI János

é.n. Szentek élete V. Budapest.

DEDEK CRESCENS Lajos

1900 Szentek élete. Budapest.

DÓSA József–SZABÓ Elek

1936 Kunszentmárton története I. kötet. Kunszentmárton.

ERDÉLYI Zsuzsanna

1974 Hegyet hágék, lőtőt lépék. Kaposvár.

HARMAT Artúr–SIK Sándor (szerk.)

1944 Szent vagy, Uram. Eger.

ILLYÉS András

1705 Szentek élete. Pozsony.

P. JÁCINT (ford.)

1936 A Kármeliták Misekönyve. Budapest.

JÁVOR Egon (szerk.)

1967 Vasárnapi Misekönyv. Róma.

JORDÁNSZKY Elek

1836 Magyarországban... lévő boldogságos Szűz Mária kegyelem
Képeinek rövid leírása. Pozsony.

JÓZSA László

1993 A kunszentmártoni Kármel félévszázados története. In: Barna
Gábor (szerk.) Szerzetesrendek az Alföldön – Kármeliták Kunszent-
mártonban. Budapest, 19–53.

JÓZSA László

1998 Kunszentmárton múlt századi szentembere: Ökrös József. In: Barna Gábor (szerk.) Szentemberek – a vallásos élet szervező egyéniségei. Szeged, 233–244.

LANTOSNÉ IMRE Mária

1998 Szakrális táj és kultusz a pécsi egyházmegyében III. Kápolnák. In: A Janus Pannonius Múzeum Évkönyve. Pécs.

MÁTÉFFY János Brunó

1996 A Karmelita Rend története Magyarországon. Székesfehérvár.

Ifj. MEZEY Nep. János

1883 Istent dicsőítő egyházi énekkönyv a N.–K.–Sz.–Mártoni keresztény hívek részére. Szentés.

MEZEY János

1886 Szűz Mária dicsérete, azaz: Énekes és Imádságos Könyv a búcsújáró ker. kath. hívek használatára. Arad.

OLASZ Ferenc

1989 Dicsértessék. (Az utószó Tüskés Gábor munkája.) Budapest.

OROSZ István

1930 Szent Józsefnek, a Boldogságos Szűz Mária jegyesének ima-énekes könyvecskéje. Kunszentmárton.

PAPP Izabella

1993 Kunszentmártoni görög boltos hagyatéka 1795-ből. In: ZOUNUK. A Jász-Nagykun-Szolnok megyei Levéltár Évkönyve 8. (Szerk.: Botka János) Szolnok.

PONGRÁCZ Ester

1836 Igaz Isteni Szeretetnek harmatjából nevededett, drága kövekkel kirakott Arany Korona. Pest.

RADLINSZKY Endre

1859 Mennyei hangok (imakönyv). Pest.

SCHEFTSIK György (szerk.)

1935 Jász-Nagykun-Szolnok vármegye múltja és jelene. Pécs.

SCHROTTY Pál (ford.)

1946 Szent Bonaventura: Élet fája – Lignum vitae.

SOÓS Imre

1985 Az egri egyházmegyei plébániák történetének áttekintése. Budapest.

SZABÓ Imre

1995 Fejezetek Mesterszállás történetéből. In: Barna Gábor (szerk.) Mesterszállás. Fejezetek a község történetéből. Mesterszállás, 38–84.

SZILÁRDFY Zoltán

é.n. Kegyeképtípusok a pestisjárványok történetében. In: Orvostörténeti Közlemények.

SZILÁRDFY Zoltán

1984 Barokk szentképek Magyarországon. Budapest.

SZILÁRDFY Zoltán

1990 A kegyképek Bálint Sándor szemével. In: Szegedi Műhely, 29. évf. 1–4. 82–87.

TÁRKÁNYI B. József (szerk.)

1910 Szomorúak vigasztalója. Eger.

TÁRKÁNYI József–ZSASSKOVSKY Endre

1941 Énekeskönyv. Eger.

TÓTH Tibor (szerk.)

1980 Adatok Szolnok megye történetéből. I. kötet (Kunszentmárton). Szolnok.

VÁNDORFY János

1895 Jász-Apáthi város egyházának múltja és jelene. Eger.

VERBÉNYI István–ARATÓ Miklós

1988 Liturgikus Lexikon. Budapest.

VERESS János

1927 Régi idők fakult írásai. Kunszentmárton.

ZÁDOR Anna–GENTHON István (szerk.)

1984 Művészeti Lexikon. Akadémiai Kiadó, 4. kötet, Budapest.

GEWEIHTE STEINE

Kapellen, Statuen, Kreuze und Friedhöfe in Kunszentmárton

Im 18. Jahrhundert gab es in Kunszentmárton zwei Votivkapellen. In den Stürmen der wechselnden Zeiten sind sie verschwunden, und heute läßt sich nicht einmal mehr ihr genauer Platz feststellen. Doch belegen die erhaltenen Archivangaben, daß diese heiligen Stätten in der Pestepidemie von 1739 eine zentrale Rolle in der Devotion der katholischen Bevölkerung gespielt haben.

Vermutlich ist die eine Kapelle die erste, der Dreifaltigkeit geweihte Kirche des um 1719 wiederbesiedelten Kunszentmárton gewesen.

Die andere Kapelle wurde um 1729 am Érpárt (Bachufer) errichtet, außerhalb des Wohngebietes der Siedlung, an der Stelle des heutigen Kalvarienkreuzes. Sie trug die Namen der Heiligen Fabian und Sebastian, wenn sie auch später einfach nur als Sebastianskapelle erwähnt wurde. Als die Pest wütete und binnen einiger Monate über achthundert Bewohner in den Tod riß, benennen die Aufzeichnungen dieselbe Kapelle mit den Namen „Rochus“ und „Rosalie“. Das ist damit zu erklären, daß man in der Schreckenszeit der Bedrängung durch die Epidemie nahe beim Altar auch die Bilder der beiden volkstümlichen Pestheiligen Rochus und Rosalie anbrachte.

Der wichtigste Beweis für die Existenz und Popularität beider Kapellen ist die große Zahl von testamentarischen Legaten. Sehr viele hinterließen Bargeld und wertvolle Vermögensgegenstände (Kleidung und Bettwäsche, Ziertücher, Leinen bzw. Lebewesen: Pferde, Fohlen, Schafe und Kälber) für den Unterhalt der heiligen Stätten. Aus den schriftlichen Angaben geht hervor, daß die Dreifaltigkeitskapelle schon weit vor 1777 und die Sebastians- (Rochus- und Rosalien-) -kapelle 1789 verschwunden waren. Der Baubestand war derart ruiniert, daß eine Reparatur und die weitere Unterhaltung unmöglich geworden waren. Der Platz wurde mit einem aufgestellten Kreuz gekennzeichnet, das die sakrale Tradition bezeichnete und wachhielt. Gleichzeitig verewigte man so das Andenken an den in der Pestepidemie jung verstorbenen Pfarrer Mihály Csombok, der unter

der Kapelle zur letzten Ruhe gelegt wurde. Die Erinnerung an beide Kapellen lebt in der Dreifaltigkeits-Verehrung weiter, während der verblassende Kult der Heiligen Rochus und Rosalie durch Lieder und Darstellungsweisen (Zunftfahnen, Votivstatue in Máriaradna) bis auf die heutige Generation vererbt wurde.

Die Kapelle des unteren Friedhofs

Nach dem Ende der Türkenherrschaft wurde Kunszentmárton im Jahre 1719 wiederbesiedelt. Seither gab es hundert Jahre lang nur einen einzigen Friedhof in der Stadt, und zwar am sog. *felvég* (oberen Ende). Der Erlauer Erzbischof Baron István Fischer machte den Vorschlag, der Stadtrat solle auch am unteren Ende der Stadt einen Friedhof einrichten. Dies wurde 1826 verwirklicht und der erste Friedhof im *alvég* eröffnet. Dieser erwies sich aber als zu klein und war nach 32 Jahren voll belegt. Der neue Friedhof wurde am 3. Juli 1864 vom Kunszentmártoner Pfarrer Sándor Tóth geweiht und seiner Berufung übergeben. Damals beschlossen die Bewohner der Stadt, im Friedhof eine Kapelle und auf der Grasfläche vor ihm einen Kreuzweg und Stationssäulen zu errichten, die Jesu Kreuzesweg bezeichneten. Zu diesem Zweck wurde eine Sammlung veranstaltet, in deren Verlauf sich mehr als sechshundert Bewohner an den Baukosten beteiligten. Die wichtigste treibende Kraft dabei war der Webermeister József Ökrös, der Gründer der Rosenkranz-Gesellschaft. 1869 wurde der „Kapellen-, Kreuzweg- und Stationenverein“ gegründet, der die Bauarbeiten leitete. Die Grundsteinlegung für die Kapelle geschah am 3. Mai 1869. Der Bau ging so zügig voran, daß nach sechs Monaten, am 31. Oktober 1869, bereits das Fest der Kapellenweihe stattfand. Baumeister war der im Ort geborene Maurer János Sulyák, die Zimmermannsarbeit verrichtete István László. Die Baukosten betrugen nach damaligem Geldwert 2600 *Forint*.

In der 125jährigen Geschichte des Bestehens der Kapelle erwies sich natürlich von Zeit zu Zeit die Erneuerung und Erhaltung des Gebäudes als notwendig. Bereits im Jahre 1887 wurden größere Reparaturen erforderlich, und dann wieder in den Jahren 1934, 1959 und 1970. Zuletzt wurde 1992 die vollständige Renovierung der Kapelle vorgenommen, nach deren Beendigung am dritten Septembersonntag anläßlich des Festes der Schmerzensmutter Maria der pensionierte Waitzener Diözesanbischof Izidor Marosi die renovierte Kapelle weihte.

Die Kapelle ist 10 m lang, außen 7,5 m breit, die Höhe des Turmes beträgt mit der barock geschwungenen Kuppel, der Kugel und dem Kreuz zusammen 13 m, und das Dach des Gebäudes hat eine Höhe von 7,2 m.

Durch den offenen Vorraum des auf dicken Pfeilern ruhenden Turmes, in dem auch geläutet wird, gelangt man zum Eingang in die Kapelle. In zwei halbrunden äußeren Wandvertiefungen links und rechts stehen Steinstatuen der Apostel Petrus und Paulus.

Die Frömmigkeit der Gläubigen hat die Kapelle mit aller notwendigen Einrichtung versehen. Ein besonders wertvolles Stück in dieser ist die mit der Kapelle gleichaltrige Gobelin-Altardecke (Antependium), deren farbige Rosenmuster von Eszter Kis 1869 eigenhändig gestickt wurden. Der Kapellenverein hat 1937 zum Zwecke der musikalischen Untermalung des Kirchengesanges ein neues Harmonium gekauft.

Die Einrichtungsstücke der zur Aufnahme von 40–50 Personen geeigneten Kapelle „enthalten viele wertvolle Schöpfungen provinzieller und naiver Kunst“. Vor allem ist das Altarbild zu erwähnen. Bei der Wahl des Titulus der Kapelle spielte gewiß das Fest der Schmerzensmutter Maria der Erlauer Servitenkirche mit eine Rolle, an dem die Bewohner von Kunszentmárton oftmals teilnahmen. Dementsprechend stellt das in Arad gemalte Altarbild (126x70 cm) die Siebenschmerzen-Maria dar, die mit sieben Dolchen im Herzen unter dem Kreuz sitzt und den Leichnam des vom Kreuz abgenommenen Jesus im Schoß hält. Leider steht auf dem Bild nicht der Name des Arader Heiligenbildmalers.

Links und rechts vom Altar der Kapelle stellen zwei gleiche, 110x86 cm große Gemälde die Gestalten der hl. Anna, der Mutter Mariens, und des hl. Joseph, Mariens Verlobten, dar. Auf keinem von ihnen ist der Name des Künstlers verzeichnet, doch ist als sicher anzunehmen, daß die beiden auch thematisch einander nahestehenden Kompositionen mit dem Altarbild gleichaltrig und gleichfalls Werke des Arader Malers sind. Da eine Inschrift fehlt, ist auch der Name des Stifters nicht festzustellen. Die Verehrung der hl. Anna wird durch die „heilige Verwandtschaft“, also ihre Beziehung zur Jungfrau Maria und zum Erlöser Jesus verständlich. Daß ihr Bild in der Friedhofskapelle hängt, weist wiederum darauf hin, daß die hl. Anna, weil ältere Frauen und Großmütter von ihrem Alter her dem Zeitpunkt des Vergehens näher stehen, die besonders verehrte Patronin der Sterbenden ist. Ähnlich verhält es sich mit dem hl. Joseph, der nicht nur das Vorbild der Handwerker und der Beschützer der Familien ist, sondern auch der Schirmherr der Sterbenden. Mit ähnlicher Absicht befinden sich an den Seitenwänden der Kapelle auch die Gemälde des Herzens Jesu und Mariens. Die Person der Stifter ist auch in diesen Fällen unbekannt, nur gibt die Inschrift auf der Rückseite der Bilder in Tintenschrift „SÁRI MÁTYÁSNE SZÁNTAI ANNA – 1928“ einen gewissen Anhaltspunkt über die Person, die die Gemälde restaurieren ließ oder eventuell gestiftet hatte. Zwei alte Bilder zeigen die Himmelfahrt Jesu bzw.

Mariens. Ein Ölgemälde an der Rückwand der Kapelle verewigt die Flucht der Heiligen Familie vor der Rache des Herodes nach Ägypten. Auftraggeberin des Bildes war Rozália Kopó, Ehefrau von Imre Fazekas, und gemalt hat es der naive Maler András Baranyi in Szentes, von dessen Hand auch die auf Eisenblech gemalten Bilder an den 14 Stationssäulen des Kreuzweges vor der Kapelle stammen. Das Gemälde entstand 1870.

Erwähnenswert ist die tragbare Marienstatue neben dem Altar, die vielleicht in den 1860er Jahren Gergely Kiss für den Gebrauch der Rosenkranz-Gesellschaft gestiftet hat. Ursprünglich stand sie in der Kirche, in den 1920er Jahren brachte man sie in die Kapelle der Unterstadt. Auch zwei grüne Wallfahrtsfahnen befinden sich unter den Einrichtungsstücken der Kapelle. Ihre auf Leinen gemalten Bilder zeigen Jesu Kreuzestod, den Evangelisten Sankt Johannes, die Schmerzensmutter Maria und die hl. Barbara (ebenfalls die Patronin des guten Todes). Auch die Fahnenbilder stammen von András Barányi. Im Turm befinden sich zwei Glocken, die größere trägt den Namen des hl. Michael. Sie wurde 1933 von András Szabó und seiner Frau Angela Kurucz gestiftet. Bestandteile der Kapelle sind auch die Statuen des oben erwähnten Kreuzweges, Jesus, Maria, Apostel Johannes, Magdalena, die Büßerin, und die ebenfalls am Kreuz hängenden Schächer. Der Kreuzweg und die 14 Stationssäulen wurden von je einer frommen Familie aufgestellt.

Das Kapellenweihfest wird am dritten Septembersonntag jedes Jahres gefeiert.

Die Kapelle des oberen Friedhofs

Im Stadtzentrum von Kunszentmárton steht seit 1874 an herausragendster Stelle, in der Achse der Kossuth-Straße, die dreitürmige Kapelle des oberen Friedhofs. Neben der alltäglichen Funktion der 1784 erbauten Kirche waren die Kapellen die Schauplätze des Glaubenslebens und der Andachtspraxis der überwiegend katholischen Bevölkerung. Die Zahl der Gründer und Förderer der Oberstadtkapelle belief sich auf 1325: so viele konnten für eine Angelegenheit begeistert werden, die nicht einmal die ganze Stadt betraf. All das wird durch das bis heute vorhandene Schrifttum der Kapelle und ihr fast hundert Jahre lang vorbildlich geführtes Protokoll belegt.

Der Platz für den oberen Friedhof wurde 1820 festgelegt, aber es vergingen noch fünf Jahre, bis eine Kapelle gebaut werden konnte. Auch daran nahm József Ökrös aktiv Anteil. 1968 entstand der Kapellenverein (mit seinem ersten Vorsitzenden Mihály Józsa) und begann die Sammlung

für den Bau. Auf Vorschlag von Kantor Nepomuk János Mezey entwarf Baumeister János Sulyák die dreitürmige Kapelle nach dem Muster der gleichfalls dreitürmigen Kalvarienkapelle von Güns.

Die Grundsteinlegung fand am 25. März, dem Tage der Verkündigung Mariä statt. Bereits zwei Monate später waren die Mauern der Kapelle und der Türme hochgezogen, so daß für den 22. Mai die attraktiv feierliche Anbringung der Turmkugeln und Kreuze angesetzt werden konnte. Der Domherr und Pfarrer Sándor Tóth weihte am 27. Mai 1874 die Kapelle zu Ehren des Geistes Gottes, des Trösters. Das Kapellenweihfest wird jedes Jahr am Pfingstmontag gehalten.

In den 120 Jahren mußte die Kapelle oftmals renoviert werden: 1892, 1910, in den 1930er und 1950er Jahren, 1963, 1972 und zuletzt 1993. Bei dieser Gelegenheit wurden die Türme mit witterungsbeständigem Kupferblech gedeckt. Die renovierte Kapelle segnete am 29. Oktober 1994 Diözesanbischof Endre Gyulay von Szeged-Csanád.

Die einer Kirche gleichkommende, im Neorenaissance-Stil errichtete Kapelle mit edlen Linien ist außen 12,3 m lang, mit der Fassade der Türme zusammen 10 m breit und 7 m hoch. Innen beträgt ihre Länge 11 m, ihre Breite 6 m und ihre lichte Höhe fast 6 m. Die Gesamthöhe des mittleren Turmes beträgt 13,5 m, die der beiden kleineren Türme 10,5 m. Die Rundbogenfenster in den Seitenwänden lassen das Tageslicht in den Innenraum der gewölbten Kapelle fallen.

Die Harmonie der Inneneinrichtung verdankt sich der Tatsache, daß sämtliche Gemälde von der Hand eines einzigen Malers stammen. Die Kapellengründer und die Stifter bestellten die Gemälde im Atelier des Pester Malers Gáspár Sonnenschein. Das Altarbild gibt die Ausgießung des Heiligen Geistes wieder, als er wie Feuerflammen auf die im Mittelpunkt der Komposition kniende Jungfrau Maria und die Köpfe der sie umgebenden Apostel herniedersteigt. Die Wahl des Pfingsttitulus der Kapelle erinnert auch daran, daß die „zweite Landnahme“ der Kunzscentmártoner Vorfahren, also ihr Auszug aus Jászapáti, am Pfingstfest des Jahres 1719 beendet war. Das 225x130 cm große Gemälde wurde aus einem freigebigen Legat von Mátyás Bozóky am 27. August 1874 gefertigt.

Eines der beiden gleichförmigen Ölgemälde neben dem Altar stellt den Tod des hl. Joseph und das andere die den Leichnam des vom Kreuz abgenommenen Christus im Schoß tragende Schmerzensmutter dar. Beide Bilder bestellte Anna Szaszko, die Ehefrau von Antal Nagy, beim Maler Gáspár Sonnenschein. Die Stifter der beiden folgenden Gemälde wünschten auf den Bildern ihre eigenen Schutzheiligen abgebildet zu sehen. János Józsa und seine Frau Franciska Szabó ließen den hl. Apostel Johannes malen, der mit seinem Segen die Schlange unschädlich macht, das Symbol

des in den Pokal gegossenen Giftes. Das andere Bild stellt auf Wunsch des Auftraggebers den „jungen“ ungarischen König Stephan den Heiligen dar. Gestiftet wurde es 1880 von István Németh und seiner Frau Anna Kézsmárki. Die Bilder der Herzen Jesu und Mariens entstanden aus einer Stiftung von Apollonia Hegedüs, der Witwe von Gergely Imre. Als herausragende Kunstwerke sind die Gemälde zu betrachten, die Jesu Kreuzestod und die himmlische Krönung der Jungfrau Maria darstellen. Ersteres war eine Gabe von Antal Józsa und seiner Frau Appolónia Dósa, letzteres entstand dank der Freigebigkeit von S. János Kováts und seiner Frau Anna Devántzki sowie von József Devántzki und seiner Frau Julianna Sári, beide im Jahre 1881. Die Reihe schließt mit den Bildern der hl. Anna (Anna Nagy, 1883) und der hl. Elisabeth (Erzsébet Kézsmárki, Frau von János Papp, 1884). Zu den Charakteristika der Kapelle gehören die in zwei Glasschränken stehenden holzgeschnitzten Marienstatuen. Beide stiftete 1882 Anna Szaszko, Witwe von Antal Nagy, zusammen mit den beiden Wallfahrtsfahnen aus roter Seide (deren auf Leinen gemalte Bilder ebenfalls Gáspár Sonnenschein malte).

Die Orgel mit vier Manualen auf der Empore wurde 1876 aus der testamentarischen Stiftung von Mátyás Bozóky beim Cegléder Orgelbaumeister Károly Bakos bestellt. Die beiden alten Glocken des Turmes wurden im Ersten Weltkrieg, 1916, zu Kriegszwecken weggeschafft. Sie wurden 1936 dank der Freigebigkeit von Károly Józsa und des Kapellenvereins ersetzt.

An den Außenwänden der Kapelle in gleicher Entfernung voneinander befinden sich in die Wand eingelassene, mit Eisentüren verschließbare Nischen mit den auf Eisenblech gemalten Bildern der 14 Stationen des Kreuzweges, die ebenfalls aus dem Sonnenscheinschen Atelier stammten. Die Stationsbilder entstanden – ähnlich denen des unteren Friedhofes – dank der Opferbereitschaft je einer Familie. Leider hatte sich im Laufe der Zeit der Rost bis in die Ölschicht der Bilder durchgefressen und die dargestellten Szenen unkenntlich gemacht. 1993–94 im Zuge der Kapellenrestaurierung stellte die Budapester Malerin und Restauratorin Éva Szabó, die Frau von Balázs Horváth, mit großem Fachverständnis die ursprüngliche Schönheit der Bilder wieder her. Das Kreuz aus rotem Marmor vor der Kapelle gehört ebenfalls zu dem sakralen Platz, auf dem die Beerdigungszeremonien und die Wortliturgie des pfingstlichen Kapellenweihfestes stattfinden. Der reichverzierte Sockel des Kreuzes enthält auf seiner Vorderseite die Inschrift „Zu Gottes Lob errichtet von Mihály Kuna im Alter von 82 Jahren, 1857“. Ursprünglich stand das Kreuz neben der Pfarrkirche, 1875 aber wurde es in den oberen Friedhof verbracht und vor der neuerrichteten Kapelle aufgestellt.

Der Schrank neben dem Altar der Kapelle enthält wertvolle Schriften, vor allem die Protokolle des Kapellenvereins von 1872–1947, die mit der Hand auf den Seiten eines 45x30 cm großen Bandes eingetragen wurden. Im Zweiten Weltkrieg wurden einzelne Seiten des Protokollbandes – an ihrem früheren Aufbewahrungsort: dem Haus von Károly Józsa – vernichtet bzw. beschädigt. Erfreulich ist jedoch, daß die meisten Protokolle unversehrt erhalten blieben und auch heute gut lesbar sind. Das andere Buch ist das „SPENDERBUCH“, das die Auflistung der Einrichtungsstücke der Kapelle und liturgischen Gewänder zusammen mit der Namensliste der Spender enthält. Der dritte Band ist das „ALPHABETISCHE HAUPTBUCH DER OBERSTADTKAPELLE“ mit der Namensliste der Spender für den Bau und die Einrichtung der Kapelle.

In der Kapelle der Unterstadt wird vom Frühjahr bis zum Herbst am vierten Freitag des Monats und in der Oberstadtkapelle am ersten Montag des Monats eine Seelenmesse für die auf dem Friedhof Ruhenden gelesen.

Die Kapelle des Karmeliter-Ordenshauses

Bei einer Missionsveranstaltung in der Kirche tauchte 1936 der Gedanke einer Niederlassung des Karmeliterordens in Kunszentmárton auf. Bestätigt wurden die Absicht und der Beschluß unter den Katholiken des Ortes bei den Wallfahrten nach Mátraverebély-Szentkút im Jahre 1937 und 1938. Zum Apostel der Bewegung wurde der Bürgerschullehrer Imre Halász. Er machte den Vorschlag, die Gemeinde solle die Karmeliter rufen, die mit ihrer Pastoralität das Aufblühen des religiösen Lebens fördern würden. Die Kosten für den Bau des Ordenshauses trugen der Gemeindevorstand mit seiner großzügigen finanziellen Unterstützung und die spendende Bevölkerung. 1937 wurde auch der Bauplatz bestimmt, später aber noch einmal näher ins Ortszentrum verlegt.

Die Karmelitermönche kamen dann zu viert am 22. Juni 1940 nach Kunszentmárton und wurden vom Abtspfarrer Zsigmond Timon auf dem Bahnhof empfangen. Als provisorisches Ordenshaus erhielten sie eine Wohnung in der Újvilág utca, deren Zimmer zur Straße vorübergehend zu einer Kapelle wurde. Sie kauften das Baugrundstück, und die Ausschreibung für die Durchführung des Baues gewann der ortsansässige Unternehmer Simon Gyalay. Die Entwürfe für das Gebäude fertigte der Bauingenieur Károly Valentin aus Raab an. Die Grundsteinlegung geschah am ersten Jahrestag des Einzugs, am 22. Juni 1941 unter Anteilnahme einer riesigen Menschenmenge. Nach kaum fünf Monaten war das Klostergebäude fertig, bestehend aus Souterrain, Hochparterre und einem

Stockwerk. Die Weihe nahm am 9. November 1941 Dr. István Hász, der Militärbischof der ungarischen Honvédarmee vor. In der Vorhalle der Kapelle verewigt eine Marmortafel die Namen derer, die mindestens 100 Pengő für den Bau gespendet hatten. Durch Zukäufe vergrößerte sich das zum Ordenshaus gehörende Grundstück ständig. Man legte auch den Platz für die Kirche fest, die mit zwei Türmen in der Achse der Mátyás király utca erbaut werden sollte. Károly Valentin verfertigte nach dem Ordenshaus auch noch die detaillierten Entwurfszeichnungen für die sich dem Klostergebäude anschließende Karmeliterkirche. Die 28 m lange Kirche sollte in neoromanischem Stil mit verzierter Fassade, Glockentürmen und ihr Innenraum mit zwei Seitenschiffen und Kassettendecke errichtet werden. Sehr bald aber stellte sich heraus, daß Károly Valentins allzu gewagte, große Kosten erfordernde Pläne undurchführbar waren.

Die wachsende Beliebtheit des Festes Unserer lieben Frauen vom Berge Karmel am 16. Juli verlangte, daß für die Unterbringung der Menge und die Abhaltung der liturgischen Programme im Freien ein größerer Platz vor der Kirche geschaffen werde. Zu diesem Zweck verfertigte der Budapester Bauingenieur Zoltán Farkasdi 1948 eine Planskizze, die die Außenverzierungen von Kirche und Türmen vereinfachte, das Gebäude näher an das Bachufer schob und damit mehr Platz vor der Kirche für die Wallfahrer gesichert hätte. Der ebenfalls 1948 entstandene Plan des Budapester Ingenieurs Ferenc Paulheim betont bereits mehr die Anforderungen des modernen Kirchenbaus. Er gibt den Gedanken der zweitürmigen Fassade auf und versetzt den eine italienische Wirkung ausübenden Turm an die rechte Seite der Kirche, womit er die Symmetrie der Mátyás király utca durchbrach.

Unter den eingereichten Plänen erwies sich der von Zoltán Farkasdi als akzeptabel. All diese schönen Überlegungen wurden jedoch von der Diktatur des Parteistaates jäh hinweggewischt, als er den Mönchsorden in Ungarn die Arbeitsgenehmigung entzog.

Die Kapelle des Ordenshauses, ihre zwei kleinen Vorhallen sowie das Oratorium der Mönche enthalten beachtenswerte Einrichtungsgegenstände, künstlerische Werke.

Das Bild des hl. Paul des Eremiten, ein Werk des Keszthelyer Malers Gyula Károly, ist eine Erinnerung daran, daß die Karmeliter die Genehmigung zur Niederlassung vom zuständigen Oberhirten des Bistums, dem Erlauer Erzbischof Lajos Szmrecsányi, am 15. Januar 1940, dem Fest des hl. Paul des Eremiten, erhielten. Darauf verweist die lateinische Schrift auf dem Rahmen des Bildes: „IN MEMORIAM DIEI 15. JAN. 1940 FESTI S. PAULI EREM. FUNDATIONEM CARMELI KUNSZENTMÁRTON DETERMINANTIS.“ Das alte Marienbild über dem Nebenaltar schenkte

der frühere Kaplan von Kunszentmárton Dr. Sándor Nagy der Karmel-Kapelle. Das Gemälde ist die Kopie des Gnadenbildes in der Ofner Christinenstadt, der Prototyp ist letztlich das Gnadenbild der „Blutenden Maria“ des Dorfes Re im Vegezzotal in Italien. Das Jesuskind im Schoß Mariens hebt seine Hand zum Segen, in der Linken trägt es eine Rolle mit der lateinischen Inschrift „IN GREMIO MATRIS SEDET SAPIENTIA PATRIS“ (Im Schoße der Mutter sitzt des Vaters Weisheit). Das 120x75 cm große Ölgemälde des Hauptaltars der Kapelle malte Gyula Károly im Jahre 1941 mit dem Thema: König Stephan der Heilige stellt Krone und Land in den Schutz der heiligen Jungfrau. Ganz gewiß wäre die größere Variante dieses gelungenen Gemäldes das Altarbild der den Titulus der Patrona Hungariae tragenden Karmeliterkirche geworden. Rechts und links davon befinden sich die Bilder der beiden größten Heiligen des Karmeliterordens, der hl. Theresia von Ávila und des hl. Johannes vom Kreuz, beide ebenfalls von Gyula Károlyi. Die in die Weite der Himmel schauende Theresia ist stehend im weißen Ordenspallium dargestellt, wie sie auf himmlische Eingebung hin ihre ewiggültige Lehre niederschreibt. Der hl. Johannes trägt in der Linken ein Buch, während sein Blick mit tiefer Andacht auf dem Kreuz in seiner Rechten liegt. Außerdem befinden sich in der Kapelle die Bilder der hl. Anna, der heiligen Jungfrau und ihres heiligen Herzens sowie der hl. Cäcilie, der Schutzheiligen der Kirchenmusik. Für das Klosterrefektorium malte Gyula Károlyi ein großes Bild des Letzten Abendmahls.

Unter den Statuen erwähnenswert ist die holzgeschnitzte heilige Jungfrau in der Vorhalle der Kapelle, dargestellt als Zierde und Königin des Berges Karmel, mit dem kleinen Jesus im Schoß und dem Zepter und dem Skapulare als den heiligen Insignien der himmlischen Macht und der Barmherzigkeit in den Händen. Am Karmel-Wallfahrtsfest am 16. Juli stellt man sie auf ein blumengeschmücktes Podest neben dem Hauptaltar. Früher trugen sie in der Prozession nach der Festmesse vier Jünglinge auf ihren Schultern hinter dem heiligen Sakrament. Die Statue kam in den 1940er Jahren aus dem Raaber Karmel nach Kunszentmárton.

Ein unverzichtbarer Bestandteil der Karmeliterkirchen ist die Ankleidestatue des Kleinen Jesus von Prag. In Kunszentmárton ist sie in einem Glasschrank zu sehen. In Erinnerung an Weihnachten wird am 25. jedes Monats eine heilige Messe gelesen und eine Andacht zu Ehren des Jesuskindes gehalten. Ebenso charakteristisch für die Karmeliter ist die Statue der hl. Theresia von Lisieux, der rosenstreuenden Heiligen unserer Zeit. Ihr gegenüber steht der hl. Antonius von Padua. Den in die Vorhalle Eintretenden empfängt eine kleine Statue, die Gestalt des hl. Joseph.

Die Filialkirche von Kungyalu

Zur Tätigkeit der Karmelitermönche gehörte die Seelsorge an den Einwohnern von Kungyalu nahe Kunszentmárton. 1946 gelang es, einen Getreidespeicher der Domäne für Kirchenzwecke umzubauen. Die festliche Weihe der Kapelle nahm in Vertretung des Waitzener Diözesanbischofs der Csongráder Abtpfarrer János Szolnoki am 14. September 1947 vor. Sie wurde zu Ehren der Geburt Maria geweiht, und das Kirchweihfest zu Mariä Geburt wurde am dem 8. September vorangehenden oder folgenden Sonntag gefeiert. In der Getreidespeicherkapelle wurden Hochzeiten und Taufen zum festen Brauch, und im Jahre 1947 bereiteten sich dort sogar 140 junge Menschen zur Firmung vor. Im Schuljahr 1948–49 nahmen 80 Kinder am Religionsunterricht teil. Diese Arbeit versahen abwechselnd die Karmeliterpater Brunó, Fülöp und Ráfael. Mit der Seelsorge an den Katholiken von Gyalupusztá und Almásy-major (Kungyalu), die verwaltungsmäßig zu Kunszentmárton, kirchlich aber zur Pfarre Szelevény in der Diözese Waitzen gehörten, hatte der Waitzener Bischof József Pétery 1947 *die Karmeliterpater von Kunszentmárton beauftragt*.

Im Jahre 1950 kam die Versorgung des selbständig gewordenen Kungyalu wieder in die Befugnis des Pfarrers von Szelevény und später in die des der 7 km entfernten Weinbauernsiedlung Homok. Der Erlauer Erzbischof József Bánk beauftragte 1976 – auf Ansuchen des Waitzener Bischofs – mit der Pastoralversorgung der Filialgemeinde Kungyalu mit ihren etwa 600 Einwohnern wieder die Pfarrei von Kunszentmárton. Seither wird am vierten Sonntag jedes Monats um 2 Uhr nachmittags in Kungyalu Messe gelesen, und der Pfarrer von Kunszentmárton nimmt die Austeilung der Sakramente und die Beerdigungen vor.

Das verfallende Kornspeicherkirchlein ließ der Abtpfarrer Sándor Fellegi von Kunszentmárton 1981 abreißen und aus dem Hilfsfonds der Kirchenprovinz sowie aus ausländischen Spenden eine gedrungene neue Kirche mit einem Turm erbauen. Ihre feierliche Weihe nahm am 17. Mai 1981 der Abt-Domherr István Csakó, erzbischöflicher Vikar von Erlau, vor.

Unter den einfachen Einrichtungsgegenständen der 3,5 m hohen Kirche mit 66 m² Grundfläche verdient das 135x110 cm große Altarbild in naiver Ausführung Aufmerksamkeit, das die Jungfrau Maria als Unsere liebe Frau vom Berge Karmel mit dem Jesuskind im Arm darstellt, das den vor ihm Anbetenden sein Skapulare darbietet.

In der Kirche befinden sich folgende Bilder und Statuen:

1. ein Bild der Heiligen Familie in verziertem Rahmen,
2. ein Gemälde von Jesus und Maria,

3. Jungfrau Maria mit dem Jesuskind auf dem Arm,
4. ein Marienbild: Die Jungfrau mit dem Jesuskind, beide mit Krone, im reich verzierten Schnitzrahmen,
5. 14 Stationsbilder,
6. eine 130 cm hohe, bemalte Statue des hl. Joseph aus Gips,
7. Herz-Jesu-Statue, bemalter Gips, 50 cm hoch,
8. Statue des hl. Antonius aus Gips,
9. eine große Statue der Maria von Lourdes aus bemaltem Gips,
10. eine kleine Marienstatue,
11. eine Betlehem-Statuengruppe.

Statuen und Kreuze

Auf dem Hauptplatz des 1719 wiederbesiedelten Kunszentmárton haben vier Statuen das Andenken an die Volks- und Kirchenkunst der Barockzeit am nachdrücklichsten durch die Jahrhunderte bis heute bewahrt. In der Reihenfolge ihrer Aufstellung:

1. der hl. Johannes von Nepomuk (1762),
2. die unbefleckte Jungfrau Maria (1773),
3. die Dreifaltigkeit (1831),
4. die Schmerzensmutter (1856), (1896).

Sie wurden recht fern voneinander, in angemessener Proportion aufgestellt, fast jedes Werk führt ein Eigenleben: zwei nördlich von der Kirchenfassade, die anderen beiden an der Südseite. Die schön gearbeiteten Kunstwerke bestimmten in sehr großem Maße das Stadtbild von Kunszentmárton.

Die Statue des hl. Johannes von Nepomuk

In am Fluß liegenden Gemeinden ist die Statue des hl. Johannes von Nepomuk bei den Brücken fast unausbleiblich. Seine Statue in Kunszentmárton wurde – gemäß der Interpretation der Inschrift – „von dem nach Abstammung und Frömmigkeit edlen Ádám Begyecs und seinem Sohn József“ 1763 aufgestellt. Vor der Statue wurden in der Oktave des Festes des hl. Johannes von Nepomuk am 16. Mai Andachten gehalten. Dieser Brauch bestand bis 1945. Von dem Kunstwerk kann nur noch in der Vergangenheit gesprochen werden: Der Sandstein der Statue war in den 1980er Jahren schon so sehr zerfallen, daß nur noch ein Stumpf des Sockels übrig war.

Die Statue der unbefleckten Jungfrau Maria (Immaculata)

An der Ecke des Marktplatzes steht auf einer hohen Steinsäule mit gefalteten Händen und zum Himmel erhobenen Blick die Gestalt der Maria Immaculata. Die Statue errichtete István Papp aus Békésszentandrás als Einlösung seines Versprechens an die Einwohner der Stadt vor seiner Aufnahme unter sie am 1. August 1773.

Die Dreifaltigkeitsstatue

Die Absicht, eine solche Statue zu schaffen, wurde von der Angst durch die Choleraepidemie von 1831 bestärkt. Die Statuengruppe der Dreifaltigkeit auf einer reichverzierten korinthischen Säule ließen die Witwe von Mihály Kovács, geb. Appolonia Herczeg sowie die Brüder Jakab und István Kovács auf eigene Kosten am 20. Mai 1831 aufstellen. Sie steht in der Nähe der Kirche. Für die vor der Statue zu haltenden Oktavlitaneien hinterlegte die Frau von Antal Nagy, geb. Anna Szaszko am 12. Mai 1866 eine Stiftung von 100 Forint. Die Andachtsübung blieb bis 1945 als Brauch erhalten. Die Statue befindet sich trotz systematischen Reparaturen vor der endgültigen Zerstörung.

Die Statue der Schmerzensmutter

Auf einem kleinen Platz zwischen Kirche und Pfarrhaus steht die Statue der den toten Jesus im Schoß haltenden Schmerzensmutter, die József Kopó und seine Ehefrau Erzsébet Tóth 1856 zu Gottes Ehre aufstellen ließen. Auf Anregung von Pfarrer József Dósa wurden 1892 mehrere Kirchenstatuen (St. Petrus und Paulus, die Heiligen Stephan und Emerich) durch niveauvollere Werke ausgetauscht. Diesen großen Auftrag erhielt der Pester Bildhauer *Antal Martinelli*. So trat an die Stelle einer Steinstatue unbekannter Herkunft die heutige Statue der Schmerzensmutter, die die Witwe von Imre Fazekas, geb. Rozália Kopó zum Andenken ihrer Eltern für 1000 Kronen auf dem alten Sockel aufstellen ließ.

Kreuze

Die Kreuze von Kunszentmárton werden in folgender Reihenfolge beschrieben: Kreuze im Innenbereich der Stadt, Friedhofskruzifixe, Kreuze in der Stadtgemarkung, Einödhofschulen, Kreuze, Glocken, von Kunszentmártoner Bürgern errichtete Kreuze in Nachbargemarkungen.

Das älteste Kreuz im Innenbereich ist das Veres-Kreuz am Nordufer der Kreisch, das 1730 aufgestellt wurde.

Das am Bachufer stehende Steinkreuz nennt die Bevölkerung das Kalvarienkreuz. Es wurde an der Stelle der 1789 abgerissenen Votivkapelle (auf den Namen der Heiligen Rochus und Rosalie) aufgestellt, aber wir wissen nicht, wann und von wem gestiftet. Die Nebenfiguren des schön gearbeiteten Steinkreuzes waren Maria und der hl. Apostel Johannes. In einer Gewitternacht im Frühling 1994 wurde die ganze Komposition von einem Blitzschlag getroffen und zerstört.

Am Ufer der Kreisch steht das Hirtenkreuz, das seinen Namen nach den Kunszentmártoner Hirten erhalten hat, die es 1806 errichten ließen. Unter dem buntbemalten Eisenblechkorpus des mehrfach erneuerten Steinkreuzes kniet der hl. Wendel, der Schutzheilige der Hirten.

In der Kossuth utca stand lange Zeit ein von dem Stadtsektor János Kurucz errichtetes Steinkreuz, das aus dem alten unteren Friedhof 1929 dorthin versetzt wurde. Das seit 1826 bestehende alte schöne Kreuz wurde beim Bau des Busbahnhofes 1987 entfernt.

István Laki Oláh ließ 1888 ein Holzkreuz am unteren Abschnitt des Kreischufers aufstellen und hinterlegte auch eine Stiftung zu seiner Erhaltung. Das verfallende Kreuz wurde 1992 durch die finanziellen Opfer der Bewohner der Umgebung erneuert.

In der Gemarkung von Kunszentmárton sind mehrere Kreuze zu finden. Das an der Straße nach Szentes und der Eisenbahn seit 1787 stehende Holzkreuz war früher als Rinderhirtenkreuz und später als *Valentinkreuz* bekannt. Das *Eisenkreuz der Paptanya* ließ Pfarrer Sándor Tóth 1864 aus Dank und zum Zweck der Schadensverhütung an der alten Straße nach Öcsöd aufgestellt. An der Cserkészfölöer Straße erhebt sich das *Friedenskreuz*, das die Besitzer der Flur 1917 aufstellen ließen. An der Grenze der Komitate Jász-Nagykun-Szolnok und Csongrád steht das 1883 errichtete *Balga-Kreuz*. An jeder der vier einstigen Einödhofschulen stellte man ein Kreuz und einen Glockenstuhl auf, damit auch die stadtfernen Bewohner das Mittagläuten hören können. Das Kreuz der *Ugarer Schule* wurde 1898, das *Jaksorer Kreuz* 1911, das *Telekparter Kreuz* 1912 und das *Veker-Kreuz* 1867 aufgestellt. Der Kreuz- und Glockenverein von Gyalupusztá und Istvánháza ließ 1933 ein sehr schönes Kreuz aus gepreßten Ziegeln an der Gyaluer Schule aufstellen. Die Bewohner von Kunszentmárton, die Acker- bzw. Weingrund in den Nachbargemarkungen besaßen, stellten gleichfalls Kreuze auf. Imre Szabó und seine Frau Rozália Fazekas errichteten im Weingebiet Kórhány (in der Tiszakürter Gemarkung) 1911 ein Kreuz mit Glocke. Das Steinkreuz von Károly Józsa steht seit 1913 in der Gemarkung von Szelevény. Ferenc Csernus ließ 1933 auf seinem Acker in der Szenteser Gemarkung ein Kreuz aufstellen. Das von István Biró gestiftete Mesterszálláser Kreuz von Feketehalom (1807), das Holzkreuz von János

Kézsmárki (1889), das Mesterszálláser Holzkreuz von Pál Sós (1869), das Steinkreuz von István Biró von Csorba-pusztá (1807) sowie das Csorbaer Holzkreuz (1832) stammen noch aus der Zeit, als die später selbständig gewordenen Püsten Csorba und Mesterszállás noch zu Kunszentmárton gehörten.

Die Friedhöfe von Kunszentmárton

Der *erste* Friedhof befand sich in unmittelbarer Umgebung der 1721 errichteten kleinen Kirche, an der Kreuzung der heutigen Bethlen Gábor und Kölcsey utca. Die Stelle des Friedhofs wurde nach der Neubesiedelung 1719 bestimmt. 1735 war dieser erste kleine Friedhof bereits belegt, weshalb ganz nahe bei ihm, etwa wo sich heute die Arztpraxis befindet, ein neuer eröffnet wurde. Der zweite Friedhof war nach fünf Jahren belegt, was sich durch die Pestepidemie von 1739 erklären läßt, während der binnen eines Jahres mehr als achthundert Bürger starben. Das Beerdigungsbuch erwähnt schon 1740 einen neuen, den *dritten* Friedhof, der sich an der rechten Seite der Öcsöder Straße befand. An seiner Stelle wurde später ein Blumengarten geschaffen. Das Gebiet war um 1930 schon vollständig bebaut. Seit 1745 wurde auch an beiden Seiten der Kirche ein Friedhof geschaffen, der *vierte*, dessen Gräber entlang der Steinmauer um die Kirche lagen. Hier beerdigte man die leitenden Persönlichkeiten der Gemeinde und ihre verdienten Bürger. 1774 wurde wieder ein neuer Friedhof begonnen, dessen Stelle allerdings nicht bestimmt werden kann. Vermutlich lag er linksseitig der Öcsöder Straße. Dieser *fünfte* Friedhof muß sehr nahe am Wohngebiet gelegen haben, weshalb er nach vier Jahren aufgelassen wurde. Der *sechste* Friedhof lag „jenseits der Gärten“, wird also relativ weit entfernt gewesen sein. Er wurde 1778 geweiht. Der *siebente* Friedhof entstand 1803 durch die Enteignung der Gärten von 6–7 Grundstückseignern an der linken Seite der Öcsöder Straße, vom Hof von Károly Józsa angefangen bis etwa zur heutigen reformierten Pfarrwohnung. Das enteignete Gelände wurde jedoch nicht in voller Größe in Anspruch genommen, 1811 verteilte man die Hälfte als Hausgrundstücke.

In der Nähe des dritten Friedhofs entstand der sog. *griechische Friedhof*, auf dem die am Ende des 18. Jahrhunderts hier zahlreich ansässigen griechisch-orthodoxen Kaufmannsfamilien beerdigten. Da Gläubige anderer Konfessionen bisher keinen eigenen Friedhof hatten, beschloß der Stadtrat von Kunszentmárton 1789, für die Griechen und jene anderen Glaubens sowie fremde Reisende eine gesonderte Beerdigungsstätte einzurichten. An dieser Stelle fand man noch vor Jahrzehnten Grabstein-

reste mit griechischen Inschriften. Auf dem als letztes entdeckten Marmorgrabmal war die Inschrift bereits ungarisch. Demnach lag in dem Grab die Ehefrau von István Kirják, Anna Páris, die 1847 im Alter von 65 Jahren starb.

Der obere Friedhof

Der siebente Friedhof war noch nicht voll belegt, als 1820 der *achte* geöffnet wurde, der eigentlich der heutige obere Friedhof ist. Seine ältesten Grabsteine stammen aus den 1820er Jahren und belegen das Faktum seiner Gründung. Einige schöne Grabsteine befinden sich heute im ortsgeschichtlichen Museum. Im oberen Friedhof wurden die irdischen Überreste der Soldaten des Freiheitskampfes von 1848–49 beigesetzt, die an ihren Verletzungen aus den Schlachten von Cibakháza bzw. Szolnok im Honvédkrankenhaus verstarben, das 1849 in der großen Schule von Kunszentmárton eingerichtet worden war. Das Beerdigungsbuch vermerkt die Daten von 51 Honvédsoldaten, die in anonymen Gräbern ruhen.

Der Friedhof war 1866 voll belegt, und seine Vergrößerung wurde von der Stadtführung noch im selben Jahr angeordnet. Die Kapelle im oberen Friedhof wurde 1874 erbaut, ihre Weihe geschah am Pfingstfest 1874, und für ihre Erhaltung wurde ein Laienverein gegründet. 1886 verteilte der Kapellenverein im Einverständnis mit den Vorstehern der Stadt an alle, die sich mit mindestens 50 Forint an den Baukosten der Kapelle beteiligt hatten, an 21 Personen, 3 Quadratklaffer große Kryptenstellen von dem zur Verfügung stehenden 90 Quadratklaffer großen Gebiet. In den ausgegebenen Kryptenreihen errichteten die alteingesessenen Familien der Stadt nacheinander ihre Grabstätten. Deren Kreuze, Grabsteine und Gedenksäulen aus rotem und weißem Marmor und vor allem aus schwarzem Granit sind ein Ausdruck der finanziellen Lage dieser Familien. Die Krypten sind von den Arbeiten lokaler Schmiedemeister, von starken Eisenzäunen umgeben, fallweise ergänzt durch Fackel- bzw. Lampenhalter. Es finden sich darunter auch einige aus dem Rahmen fallende Grabbauten, unter ihnen eine hinter der Kapelle aufragende anonyme, inschriftlose Pyramide mit einem schmiedeeisernen Kreuz an der Spitze. Der Tradition nach war dies der erste Begräbnisplatz der adligen Familie Bozóky. Im Friedhof wurden in der ersten Hälfte unseres Jahrhunderts 4 Mausoleen errichtet. Die größte Fläche ist natürlich von einfachen Gräbern bedeckt, die sehr ungeordnet verteilt sind.

Der untere Friedhof

Der alte untere Friedhof (1826–1862)

Hundert Jahre lang gab es nur einen einzigen Friedhof in der Stadt, an ihrem oberen Ende. Der neue Friedhof wurde 1826 geöffnet, wo Stadtrat János Kurucz auf eigene Kosten ein Steinkreuz aufstellen ließ. Dieser Friedhof war schon 1862 belegt.

Der zweite (heutige) untere Friedhof

Der neue untere Friedhof wurde 1864 geöffnet. Seine ältesten Grabmäler stehen im Teil hinter der Kapelle. Die Kryptenreihen der vermögenden Familien entstanden an der Jahrhundertwende und in der ersten Jahrhunderthälfte. Die Möglichkeit dazu ergab sich durch den Bau der an der Kapelle und am zu ihr führenden Hauptweg errichteten 14 Stationssäulen im Jahre 1869, weil die Spenderfamilien in der Nähe der Kapelle bzw. bei den Säulen der Kreuzwegstationen Kryptenplätze erhielten. Die prächtige Reihe der Grabmäler bildet hinter der Kapelle bzw. rechts und links von ihr eine regelmäßige Kreuzform, in deren Schnittpunkt und Zentrum die Kapelle steht.

Erwähnenswert unter den Krypten ist der Grabmalbau der Familie Dósa neben der Kapelle, mit der Büste des Pfarrers József Dósa von Kunszentmárton. Besondere Beachtung verdient das künstlerisch ausgeführte Grabmal, das die Witwe von Péter Kiss F. geb. Mária Berta 1924 errichten ließ. Vor einem dreieinhalb Meter hohen Hintergrund aus mit schwarzem Granit ausgefülltem weißen Marmor steht die Hauptgestalt, eine künstlerisch gestaltete Engelfigur mit dem Blumenstrauß des Gedenkens in der Hand.

Unausbleiblicher Bestandteil der Gräber ist das gezimmerte dicke Akazienkreuz, das viele bereits zu ihren Lebzeiten anfertigen ließen. Das an den freien Enden mit dreifachen Halbkreisen gestaltete Kreuz trägt charakteristischerweise in seinem Balkenschnittpunkt ein eisernes Herz (eigentlich der verzierte Kopf des Schmiedenagels) mit den eingravierten Anfangsbuchstaben des Namens des Verstorbenen. Noch auffälliger ist der Brauch, daß auch Gräber mit zwei Toten (Ehepaare) keine zwei Kreuze haben, sondern nur eines, aber mit zwei Querbalken.

(Übersetzung Albrecht Friedrich)

B169348

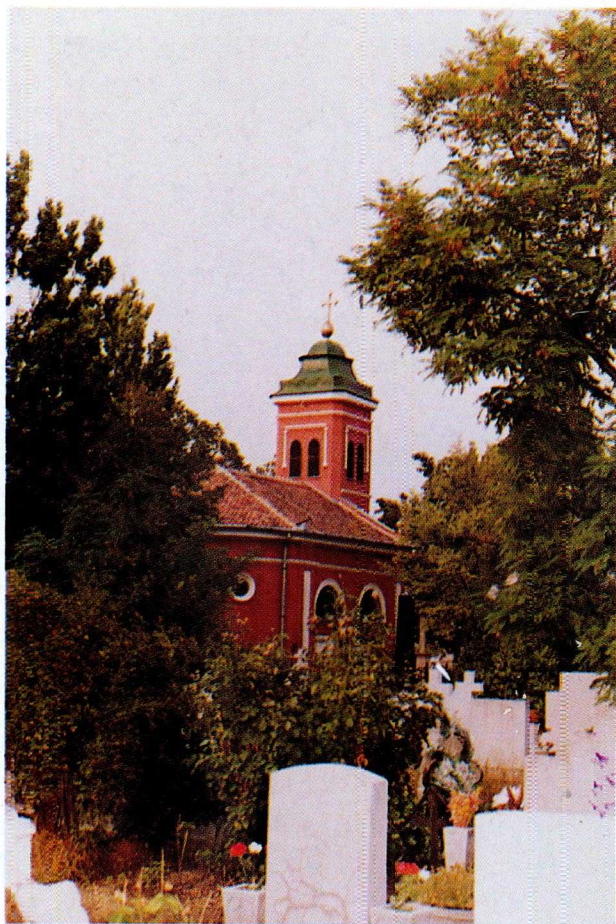
ILLUSZTRÁCIÓK

ILLUSTRATIONEN

1. kép Szent Rókus ábrázolása a kunszentmártoni ácsok céházslajján

2. kép Az alsó kápolna

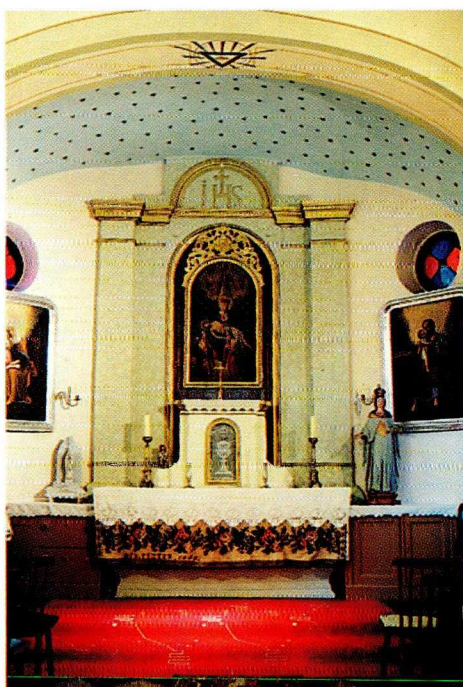

3. kép Az alsó temetői kápolna, előtte a Kálvária

4. kép Özv. Nagy Lórántné köszönti a kápolnaszentelésre érkező Marosi Izidor ny. váci püspököt

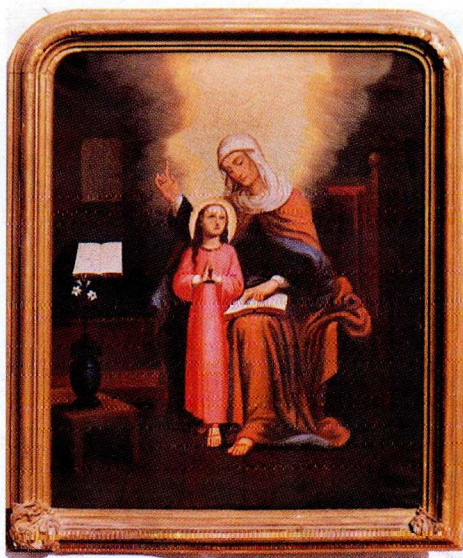

5. kép A kápolna oltára

6. A Hétfájdalmú Szűz Mária oltárképe

7. kép Szent Anna

8. kép Szent József

9. kép Jézus Szíve

10. kép Szűz Mária Szíve

11. kép Jézus mennybemenetele

12. kép Mária mennybevétele

13. kép A Szentcsalád Egyiptomba menekül

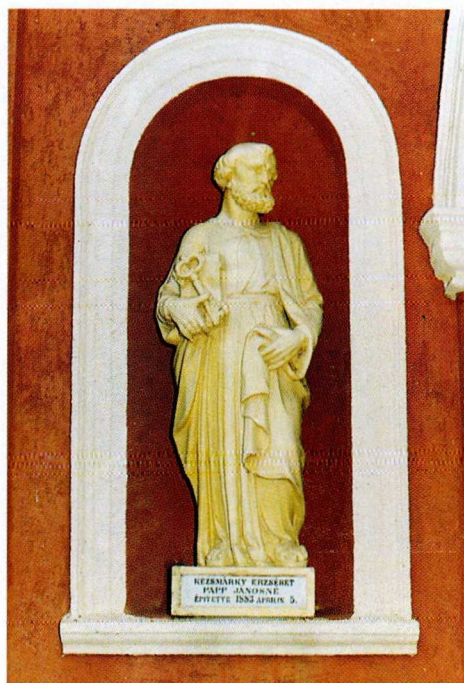

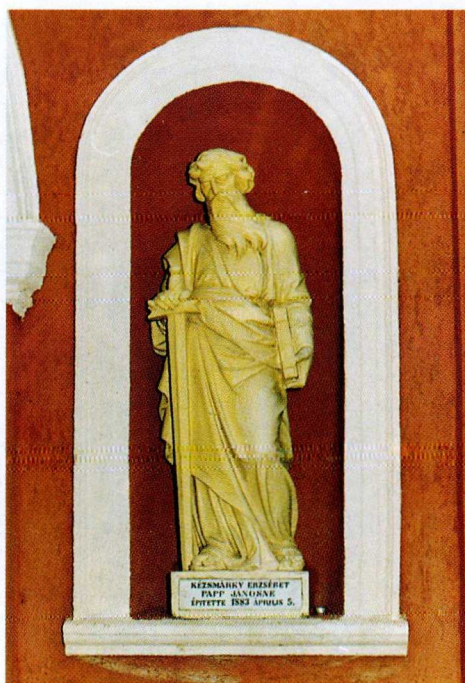
14. kép A máriapócsi csodatevő kegykép másolata

15. kép A hordozható Mária-szobor

16. kép Szent Péter apostol szobra

17. kép Szent Pál apostol szobra

18. kép A búcsúkon használatos ünnepi miseruha

19. kép Miséző kehely a kápolnában

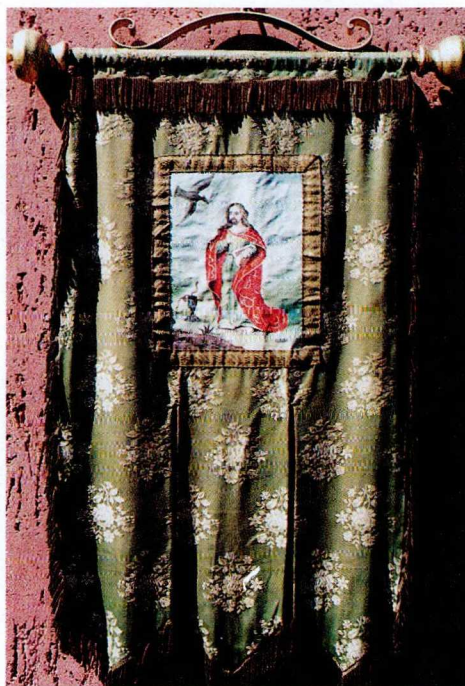

20. kép Az 1869-ben készült díszes oltárterítő

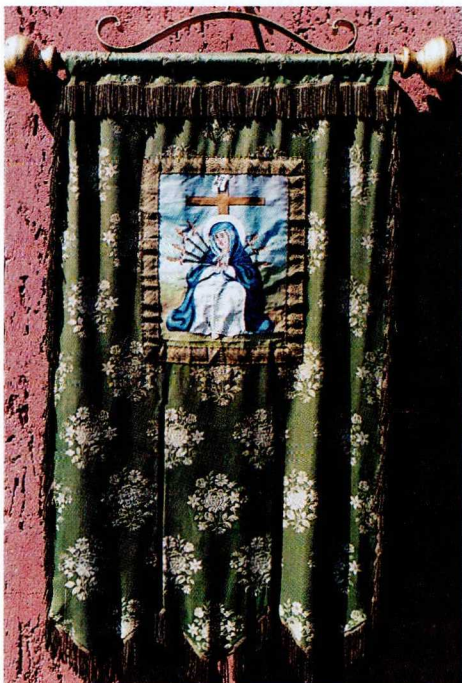

21. kép Az 1. zöld lobogó képe: a keresztre feszített Jézus

22. kép Az 1. zöld lobogó másik oldala: Szent János apostol

23. kép A 2. zöld lobogó: A Hétfájdalmú Mária

24. kép A 2. zöld lobogó hátoldala: Szent Borbála

27. kép A felső temetői kápolna

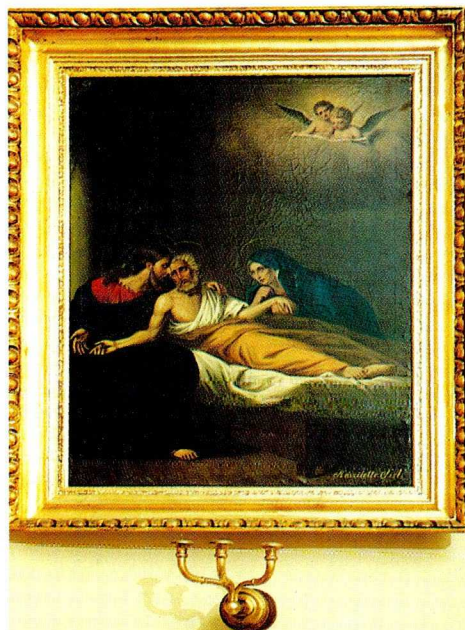

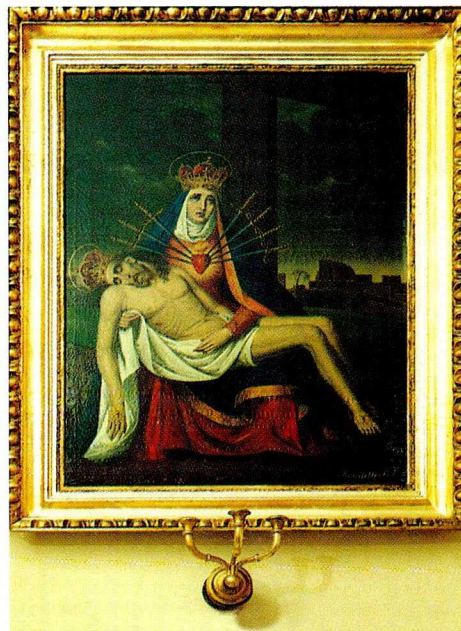
28. kép A felső kápolna oltára

29. kép Oltárkép: a Szentlélek eljövetele

30. kép Szent József halála

31. kép A Hétfájdalmú Mária

32. kép Szent János apostol és evangalista

33. kép Szent István magyar király

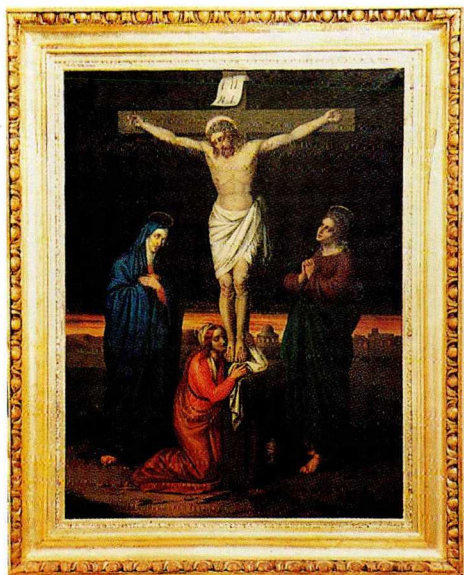

34. kép Jézus Szíve

35. kép Mária Szeplőtelen Szíve

36. kép Jézus kereszthalála

37. kép A Szentháromság megkoronázza
Máriát

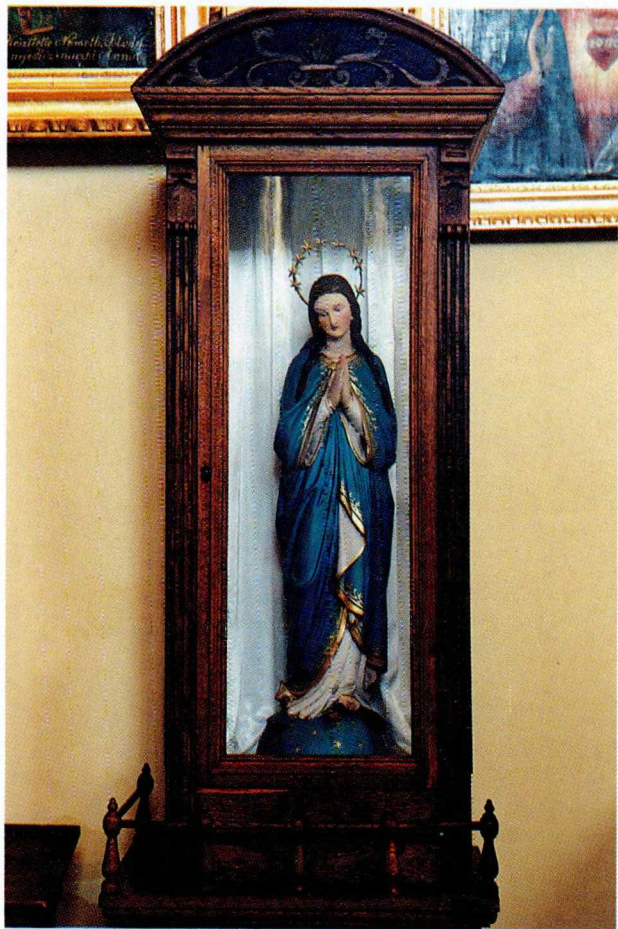

38. kép Szent Anna, Szent Joachim és
Mária

39. kép Árpádházi Szent Erzsébet

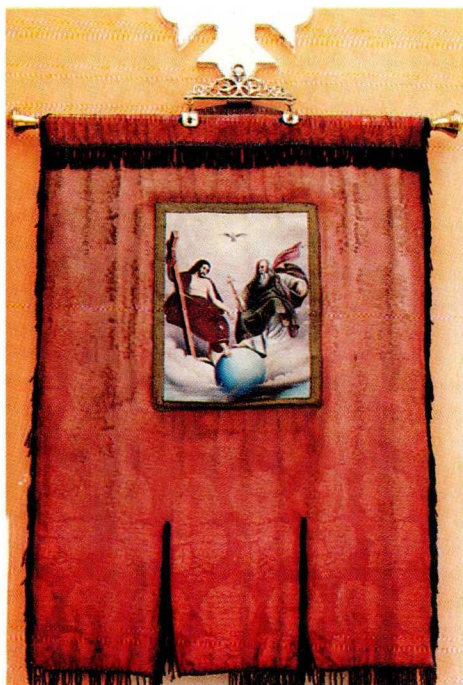

40. kép A Szeplőtelen Szűz Mária szobra

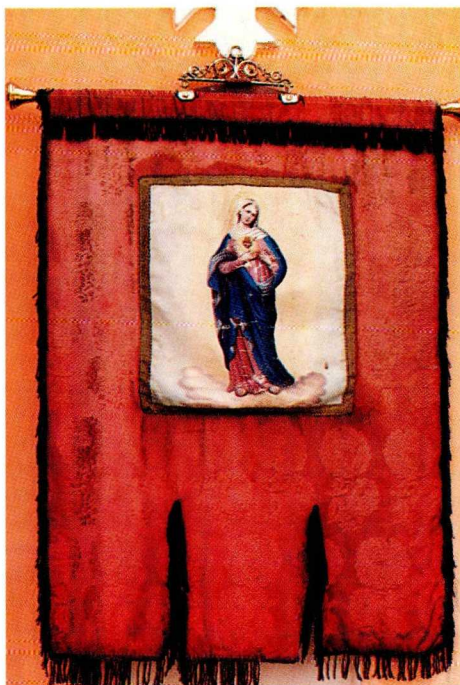

41. kép A Lourdesi Mária szobra

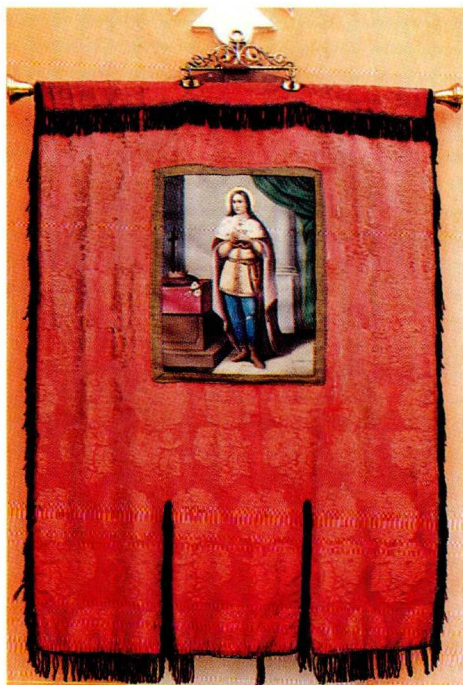

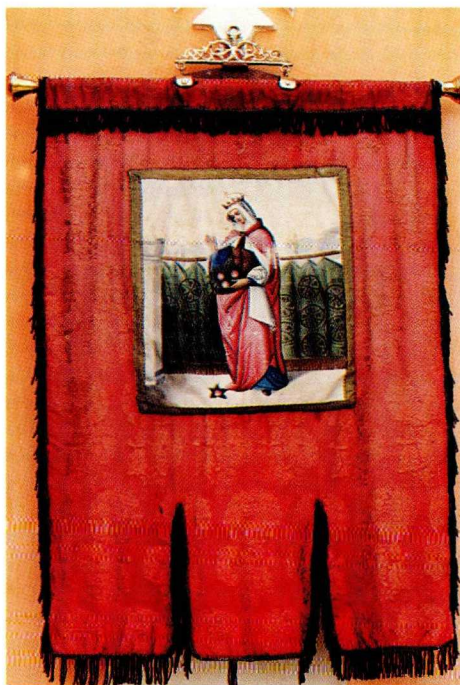
42. kép A felső kápolna 1. vörös színű lobogója a Szentháromság képével

43. kép Mária Szűze képe a felső kápolna 1. vörös színű lobogóján

44. kép A 2. vörös lobogó: Szent Imre herceg képével

45. kép Szent Erzsébet képe a kápolna 2. vörös lobogóján

46. kép A felső kápolna orgonája

47. kép Vörösmárvány kereszt a kápolna előtt
(állíttatta Kuna Mihály)

48. kép Gyermekek köszöntik a kápolna szentelésére érkező Gyulay Endre szeged-csanádi megyéspüspököt 1994. október 29-én

49. kép A szentelési ünnepség hívő közössége

50. kép Az adakozók névsorát megőrkítő márványtábla

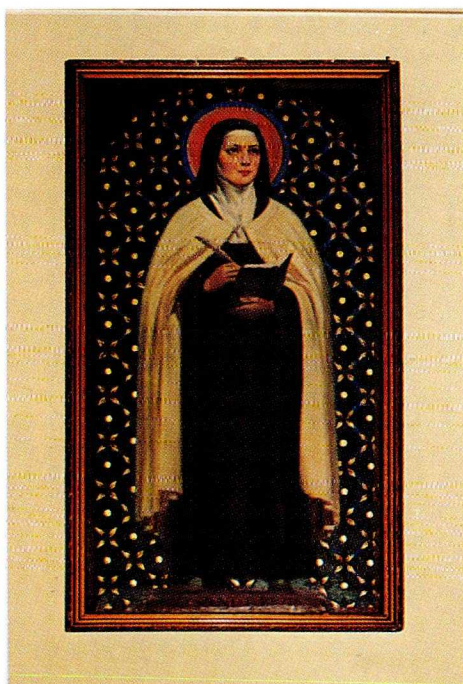

51. kép Oltárkép: Szent István felajánlja koronáját és a népét a Boldogságos Szűz Máriának

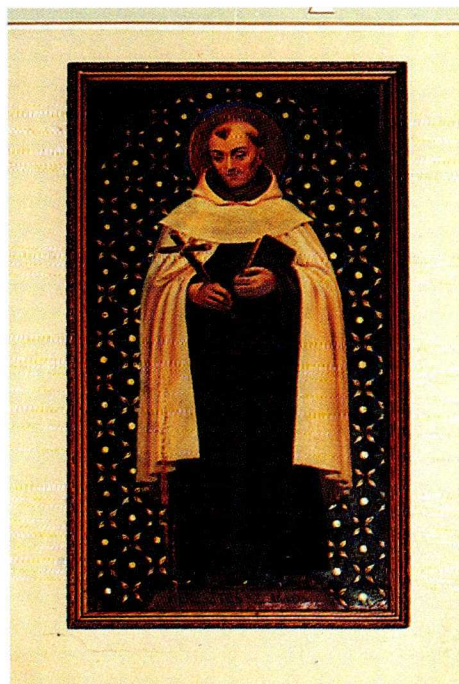

52. kép A kápolna oltára

53. kép Nagy Szent Terézia

54. kép Keresztes Szent János

55. kép Szent Anna

56. A „Vérehulló Mária“ kegyképe

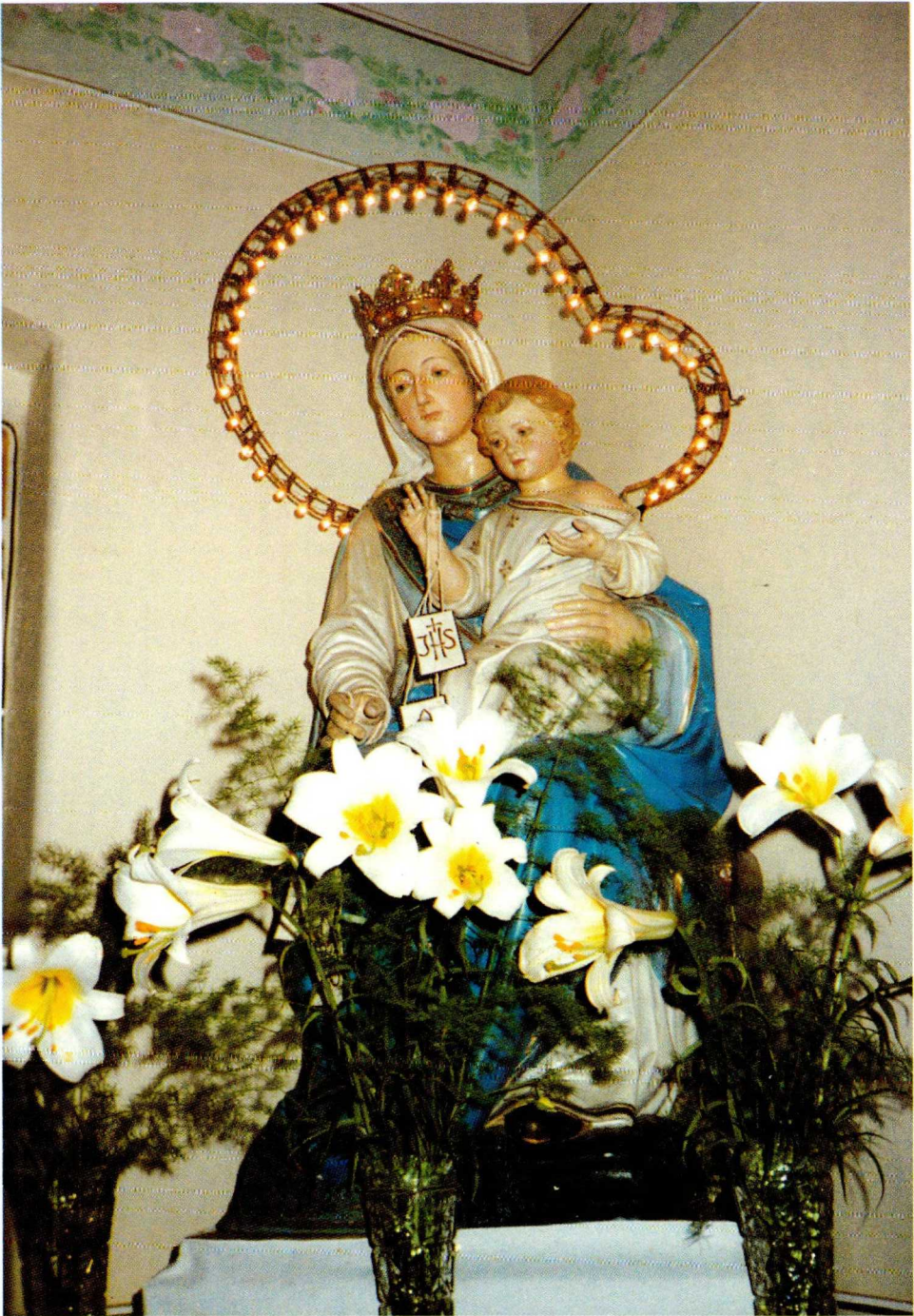

57. kép Szűz Mária szeplőtelen Szíve

58. kép Szent Cecília

59. kép A Skapulárés Szűzanya szobra:
Kármel ékessége és királynéja

60. kép A Prágai Kis Jézus szobra

61. kép Szent József szobra

62. kép Szentségtartó

63. kép A kungyalui templom felszentelése 1981. május 17-én

64. kép Az Immaculata (oszlopos Mária) szobra

65. kép Fájdalmas Anya

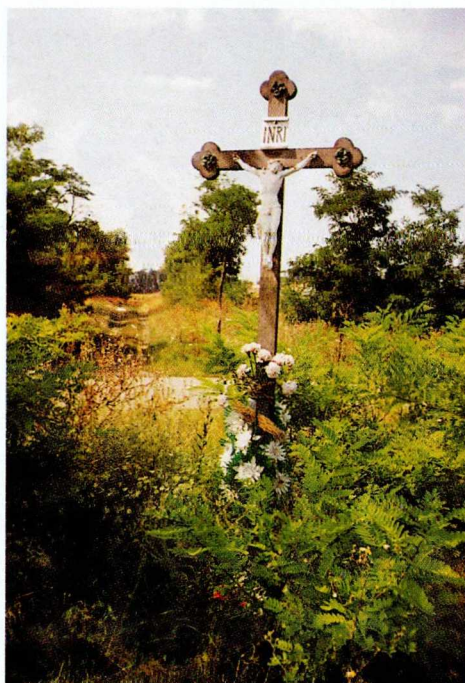

66. kép A Juhászkereszt Szent Vendel térdelő alakjával

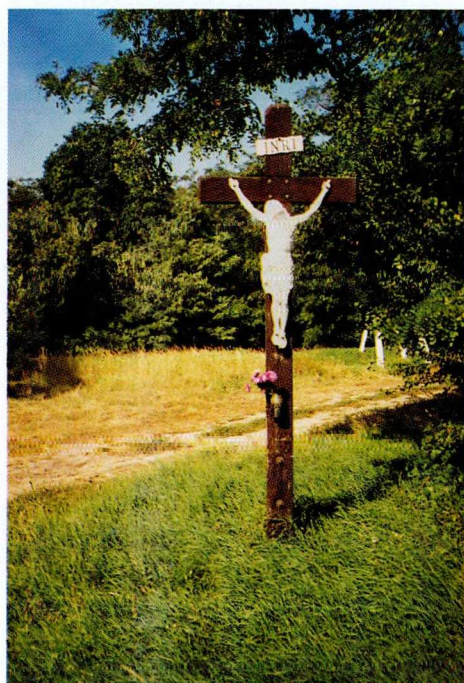

67. kép A Béke-kereszt

68. kép A megújított paptanyai kereszt

69. kép A Balga-kereszt: Jász-Nagykun-Szolnok megye és Csongrád megye határánál

70. kép A kórhányi kőkereszt

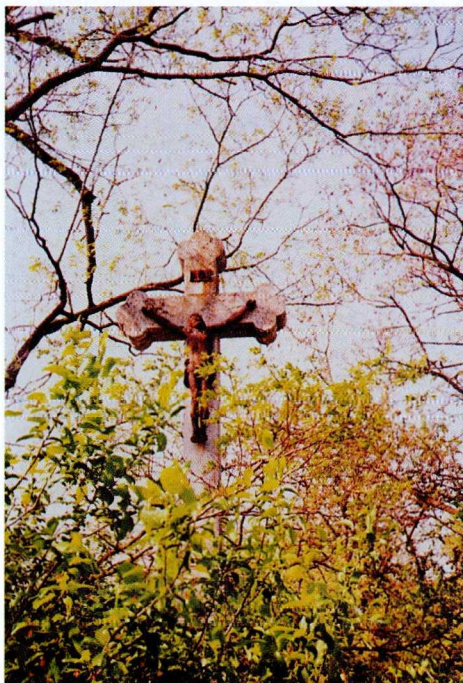

71. kép Balázs-kereszt

72. kép A megújult jaksori kereszt felszentelési ünnepsége

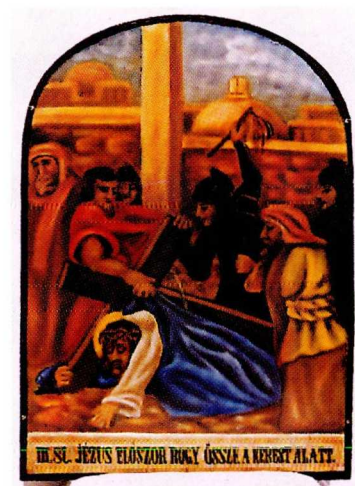
73. kép A mesterszállási Soós-kereszt

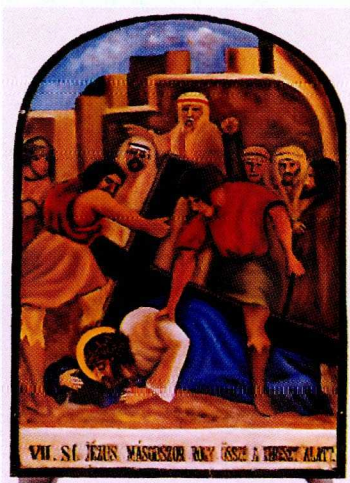
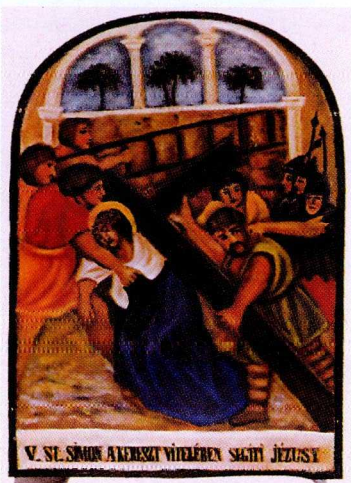
74. kép A Soós-kereszt talapzata

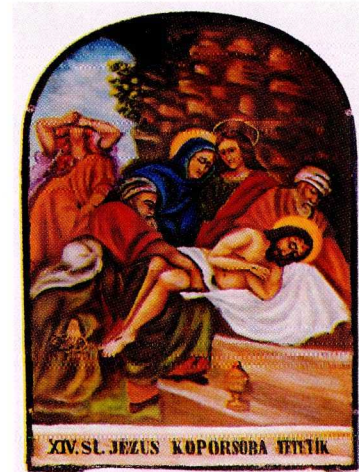
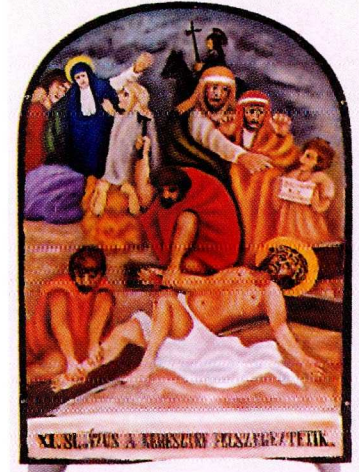

Az alsó temető stációs képei (75–88 képek)

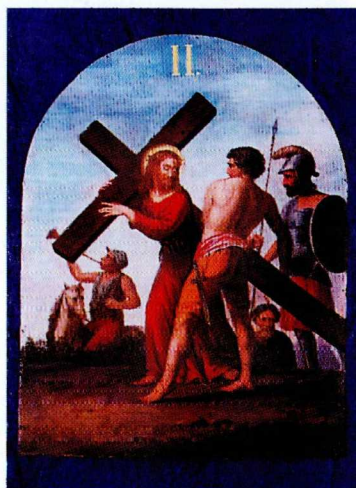
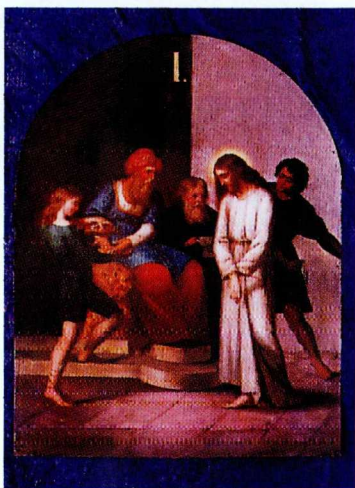

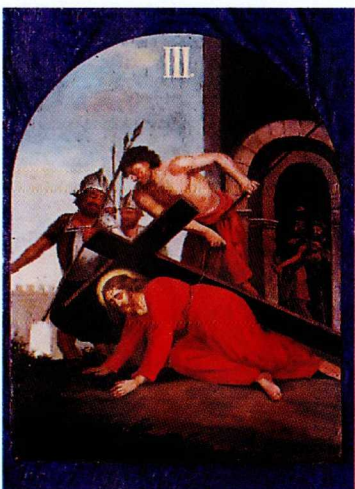

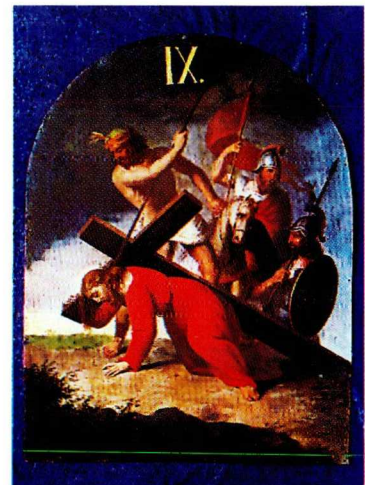
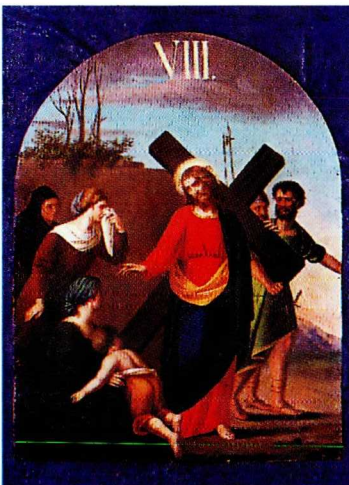
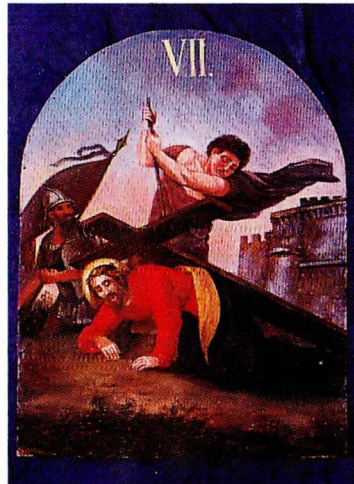
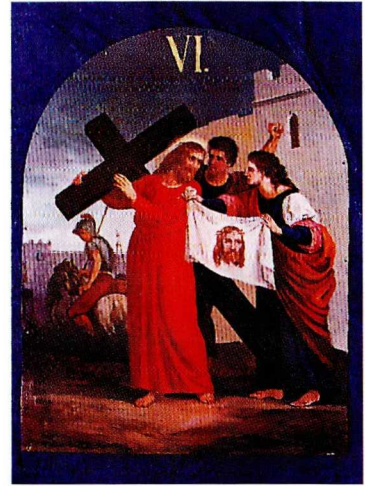
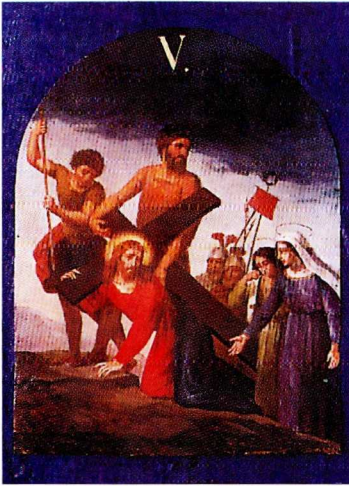

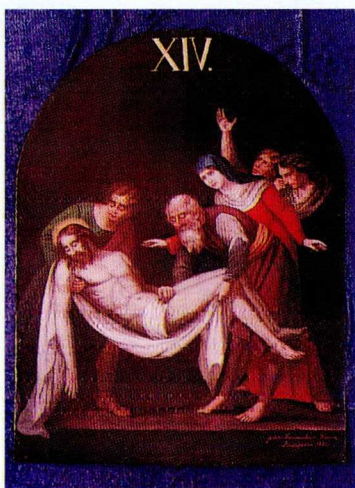
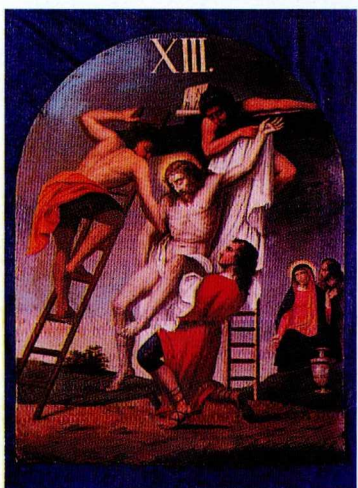
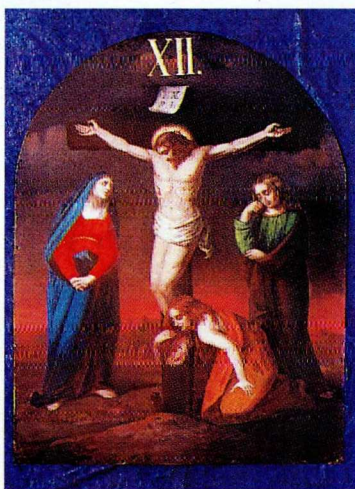
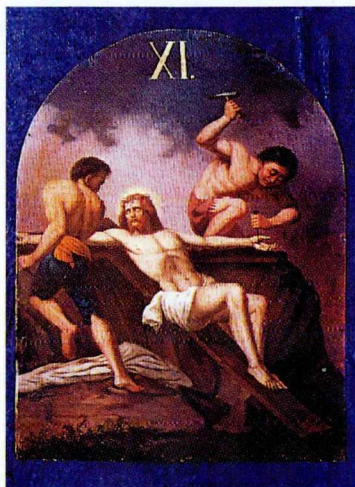

A felső kápolna stációs képei (89–102 képek)

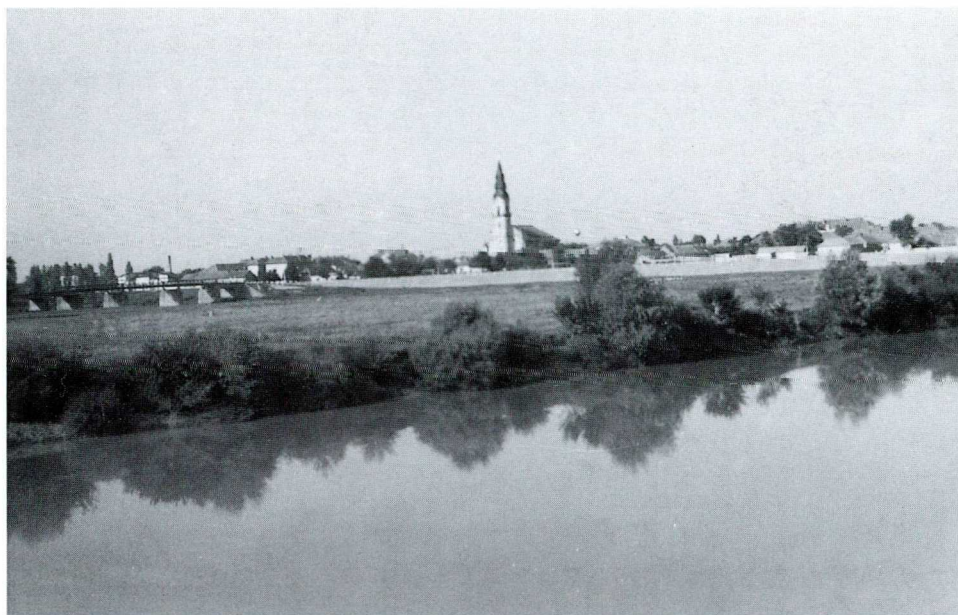

103. kép Kunszentmárton látképe a Körös felől

104. kép A kármelita rendház

105. kép Az alsó kápolna és a szélmalom

106. kép Az alsó temető bejárata

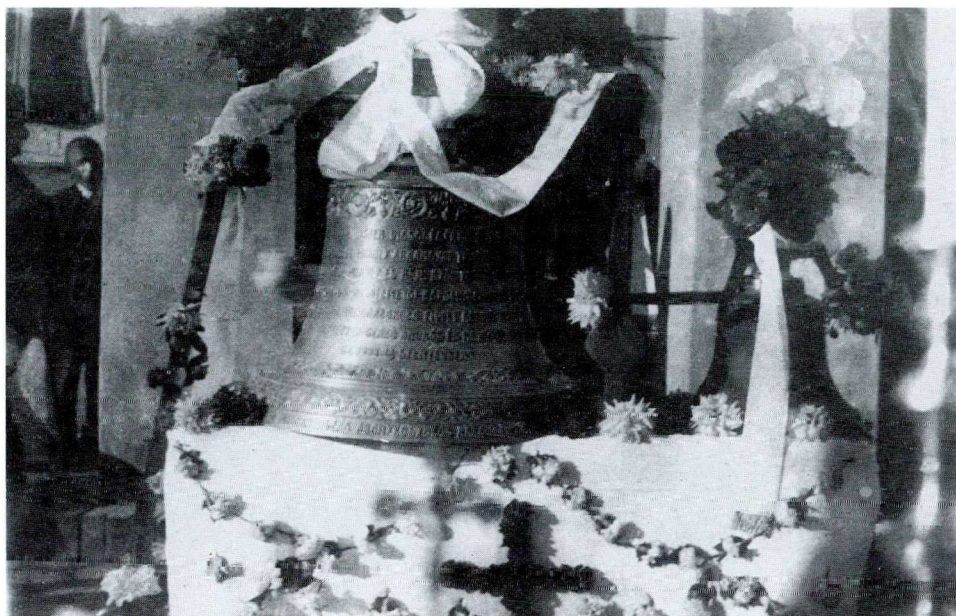

107. kép Harangszentelés: 1933. szeptember 29.

108. kép A Szent Mihály harang felhúzása a toronyba

109. kép Az alsó kápolna harangjai

110. kép Nagy Lórántné a kápolna
megújítója

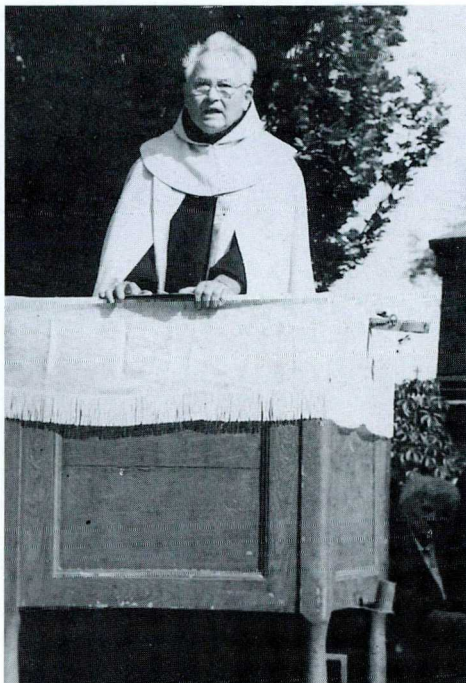

111. kép Kápolnabúcsú, körmenet

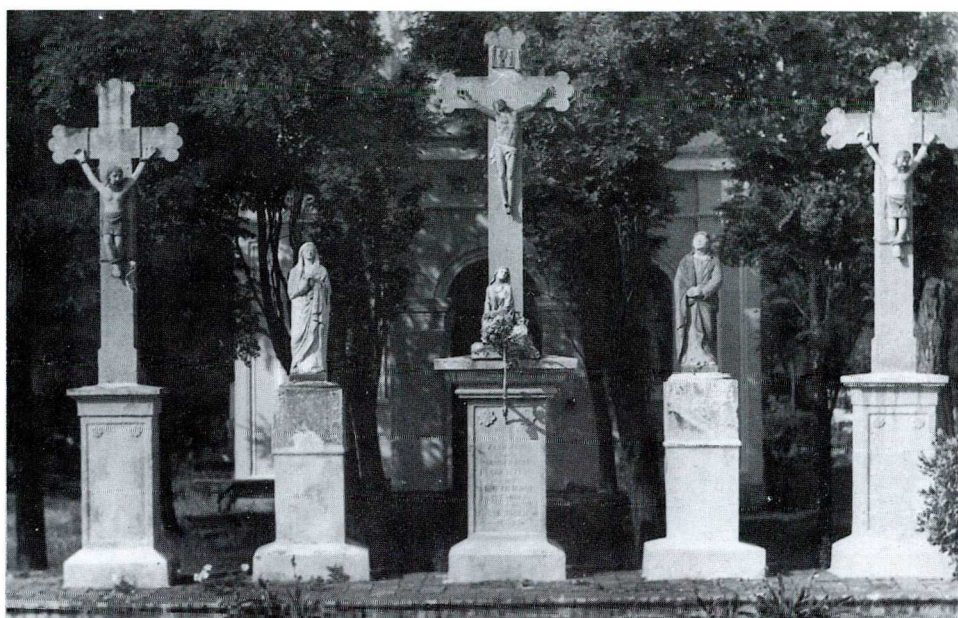
112. kép Búcsúi szentmise

113. kép Szentbeszéd

114. kép Stációsor

115. kép A Kálvária szoborcsoportja

116. kép Bűnbánó Magdolna alakja a kereszttövében

117. kép A felső kápolna pünkösdi búcsúja

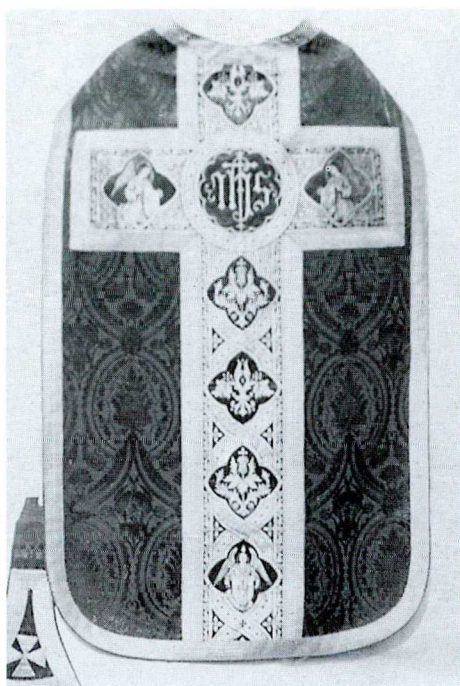

118. kép Körmenet

119. kép A kápolna aranyozott szentségtartója

120. kép Vörös színű pünködsi miseruha

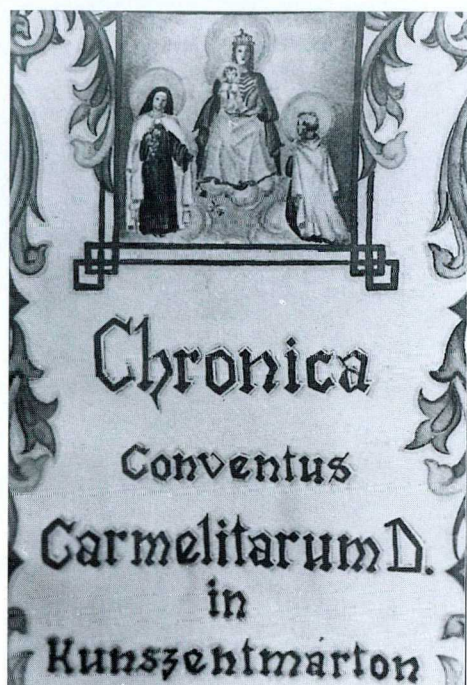

121. kép A kápolna jótevője: Bozsik Györgyné Harangozó Verona 1835-1912.

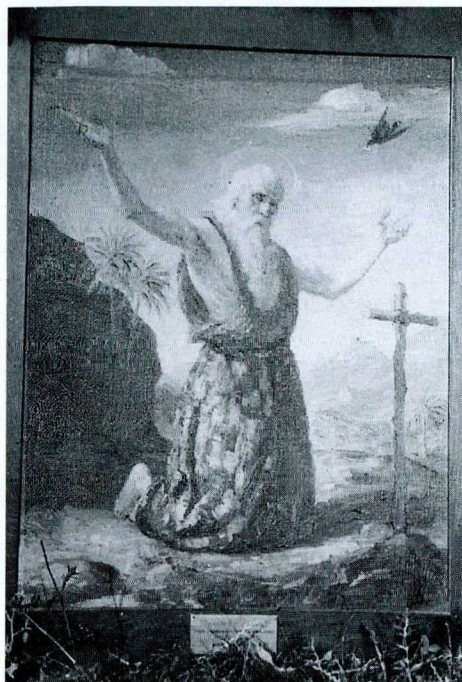

122. kép Józsa Károly, a Kápolnatársulat elnöke (1882-1942)

123. kép Rendi krónika címlapja

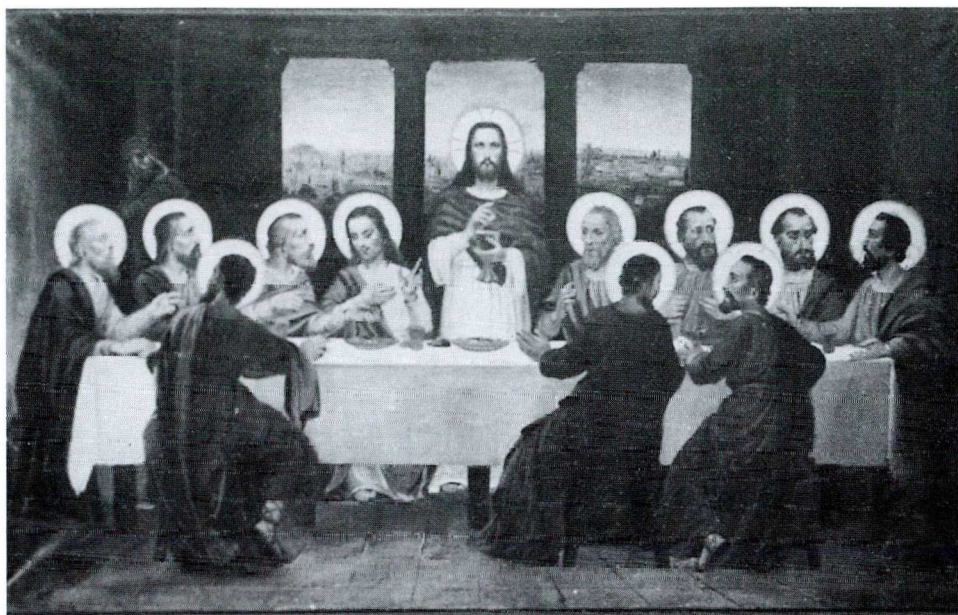

124. kép Remete Szent Pál képe az oratóriumban

125. kép A kármelita rendház alapkövetétele: 1941. június 22.

126. kép Az utolsó vacsora (Károlyi Gyula festménye)

127. kép Liziói Szent Teréz szobra

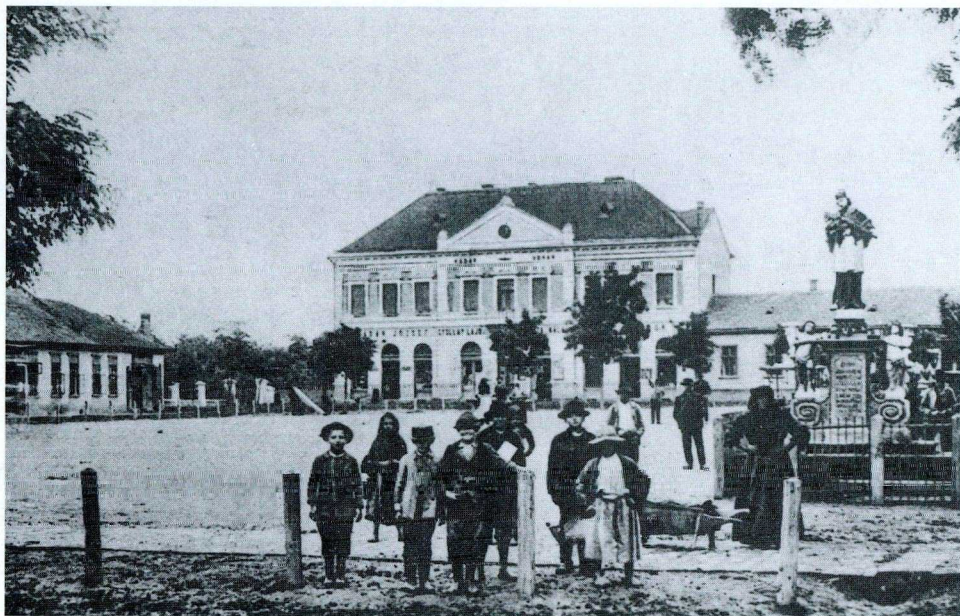

128. kép A kungyalui templom oltárképe

129. kép Pádulai Szent Antal

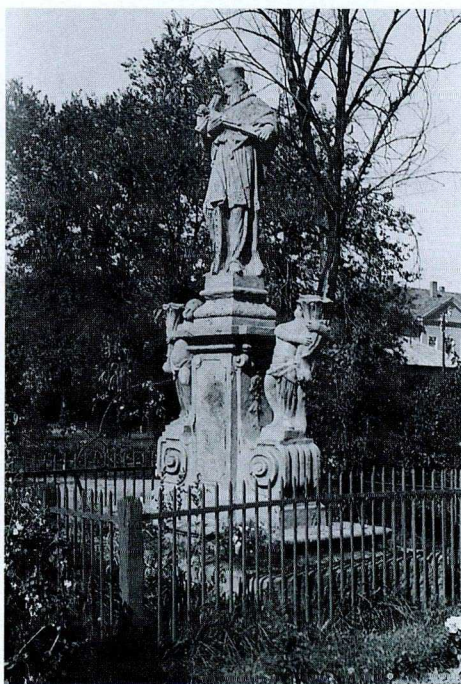

130. kép Nepomuki Szent János szobra a század elején

131. kép Szent János festett szobra

132. kép A renovált szobor 1965-ben

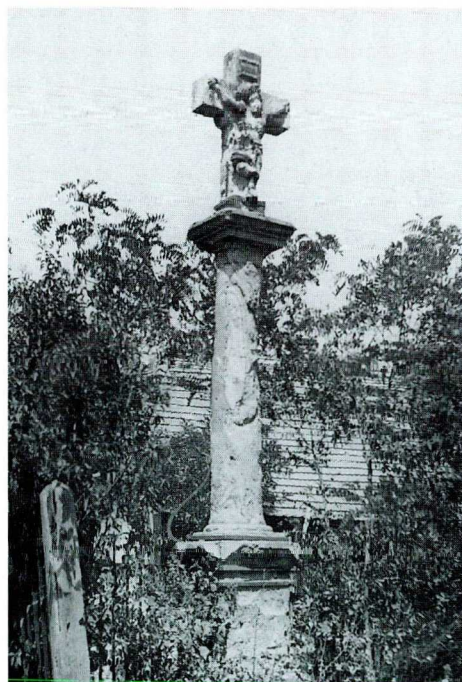

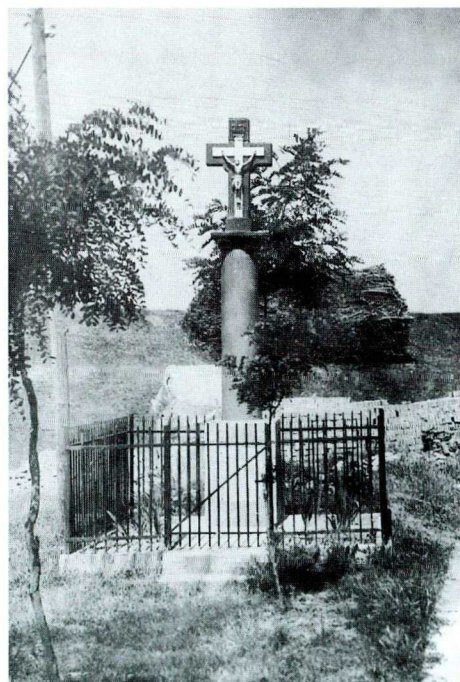
133. kép A Szentháromság-szobor

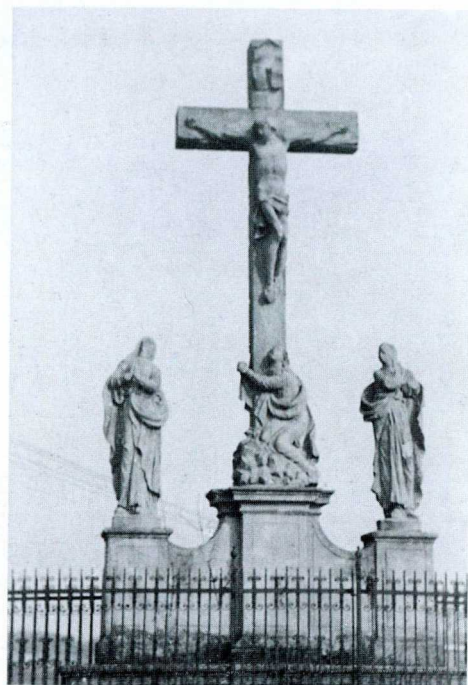
134. kép A talapzat felirata

135. kép Az omladozó Veres-kereszt
1972-ben

136. kép A megújított Veres-kereszt

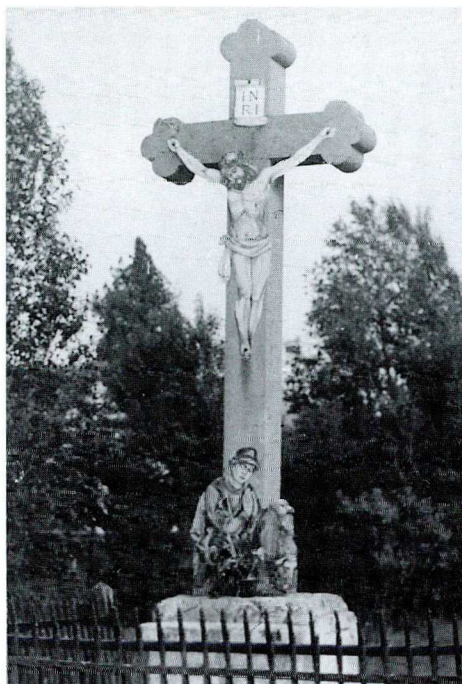

137. kép Az érparti Kálvária

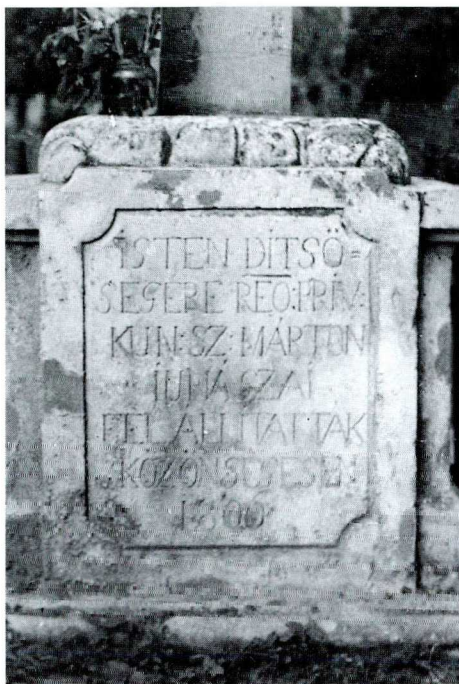

138. kép A villámcsapástól lerombolt érparti Kálvária maradványai

139. kép A Juhászkereszt

140. kép A talapzat felirata

141. kép Szent Vendel, a pásztorok
védőszentje

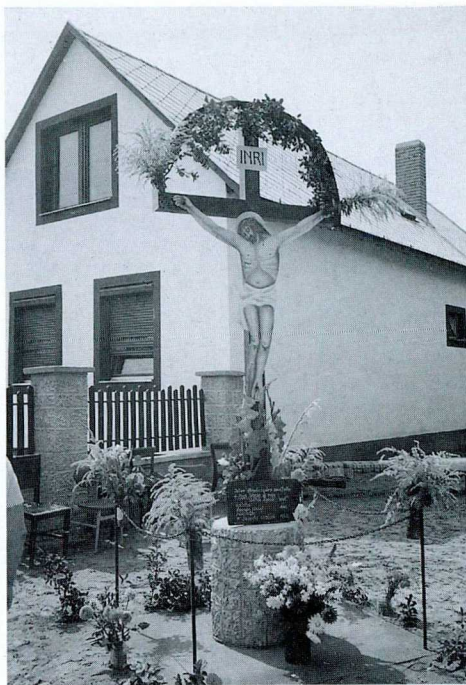

142. kép A Kurucz-féle kőkereszt a
Kossuth utcán

143. kép Laki Oláh István régi keresztje

144. kép A megújult Laki Oláh-kereszt

145. kép A Greiffel-kereszt az alsó temetőben

146. kép Az alsó temetői vaskereszt

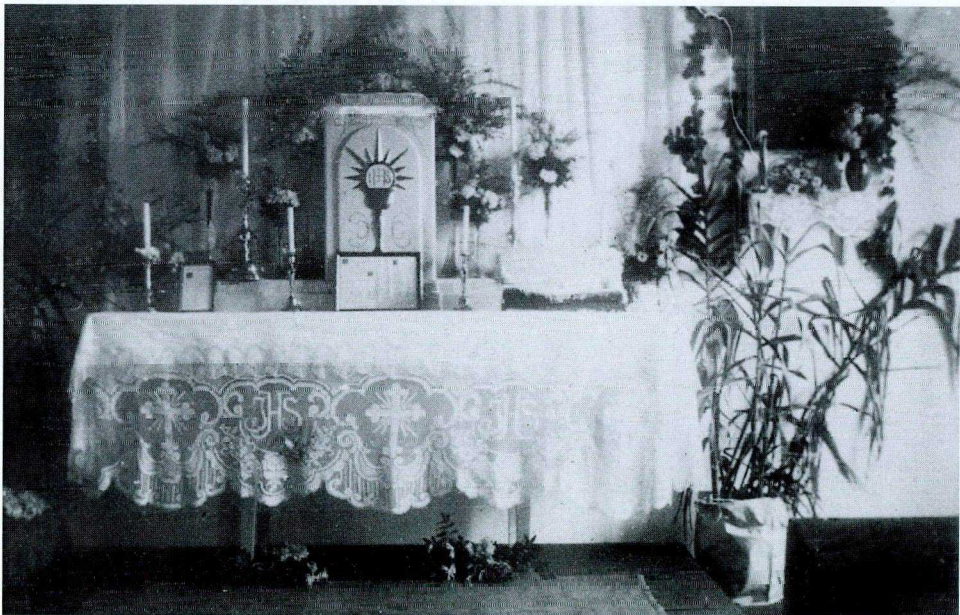

147. kép A Tóth János-féle kereszt a felső temetőben

148. kép Az ugar-tanyai iskola 1985-ben

149. kép Az ugari iskolában felállított oltár

150. kép Oltárszentelési ünnepség az ugari iskolánál 1936-ban

151. kép Az oltárszentelési ünnepség közönsége az ugari iskola udvarán. (Középen: Paczolay Gábor tanító, Obeda Endre káplán, Halász Imre tanár, Mátrayné Kovács Rózsika tanítónő.)

152. kép A jaksori iskola, a kereszt és harangláb

153. kép A telekparti iskola 1985-ben

154. kép A telekparti kereszt és harangláb

155. kép A keresztre feszített Jézus és a Fájdalmas Mária

156. kép A megújított vekeri kereszt felszentelése 1989. december 24-én

157. kép A gyalui kereszt és harang

158. kép A Józsa Károly-féle kőkereszt

159. kép Csernus Ferenc kőkeresztje a szentesi határban

160. kép A mesterszállási feketehalmi kereszt

161. kép Dósa József plébános mellszobra az alsó temetőben lévő családi sírbolton

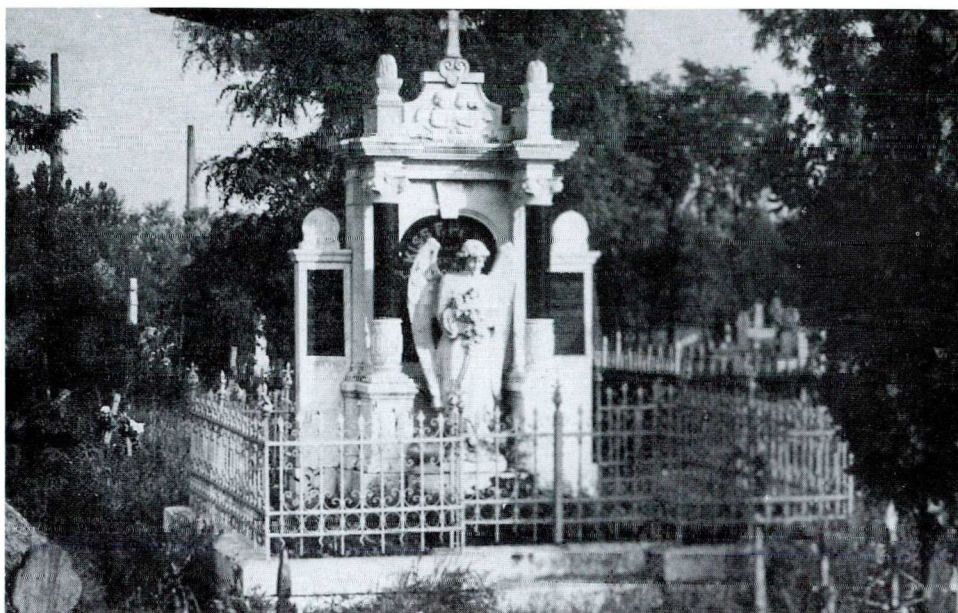

162. Ifj. Dósa József helytörténész, sályi plébános nyughelye

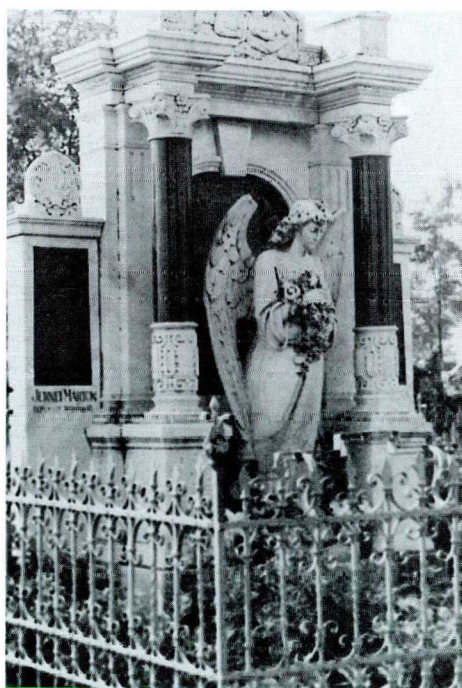

163. kép Devánszky Ignác és Devánszky Imre plébánosok sírhelye

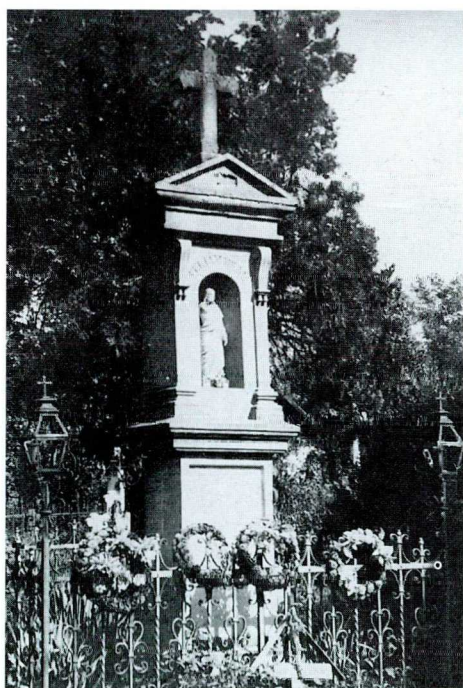

164. kép Kiss F. Péter és neje családi sírboltja

165. kép Angyalszobor Kiss F. Péter és neje családi sírboltján

166. kép A Bíró család sírboltja

167. kép A Horváth-mauzóleum

168. kép A Benke család mauzóleuma

169. kép Mauzóleum, itt nyugszik Dr. Kiss Péter prépost-plébános: szüleiével és testvéreivel

170. kép A Kiss család mauzóleuma

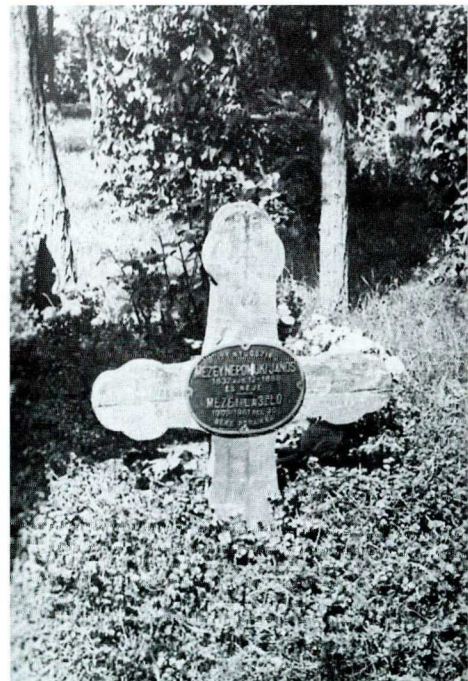
171. kép Tóth Sándor apát, kanonok, plébános sírhelye

172. kép A Szabó-féle családi kriptá

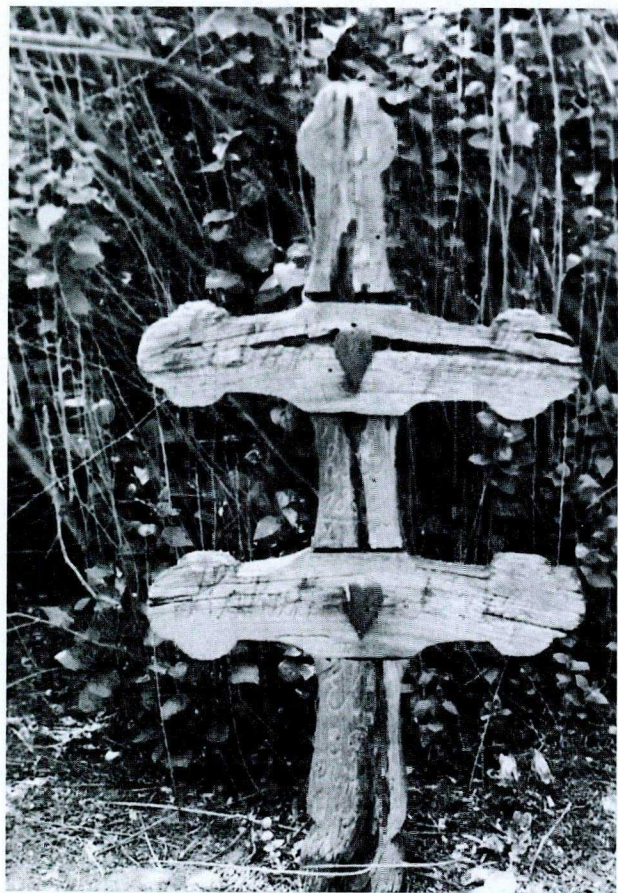

173. kép Dósa Lukács iparművész sírhelye

174. kép Mezey Nep. János és Mezey László kántorok nyugvóhelye

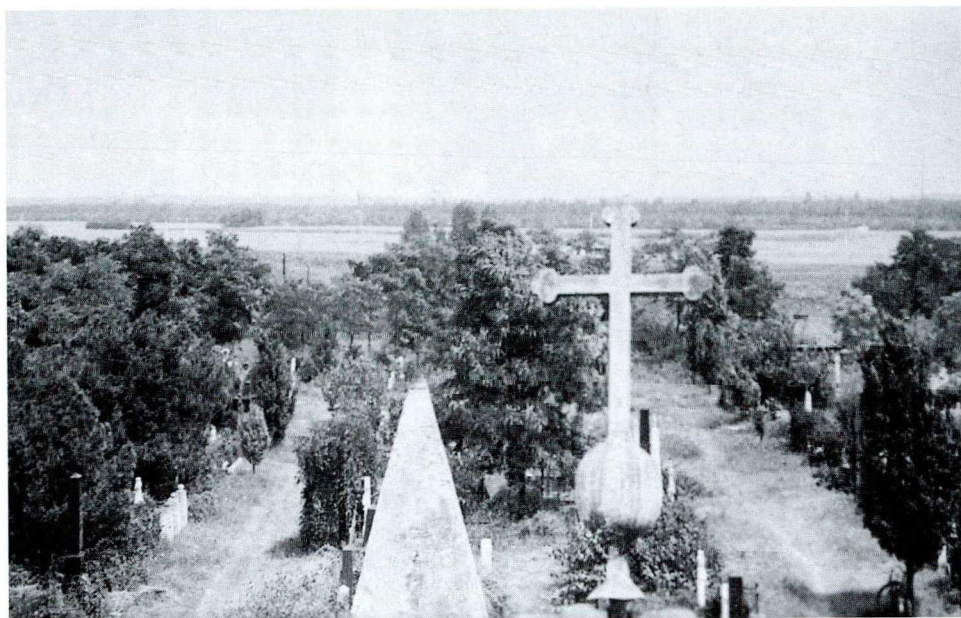

175. kép Kettős kereszt: kettős sírhely („kun fejfa“)

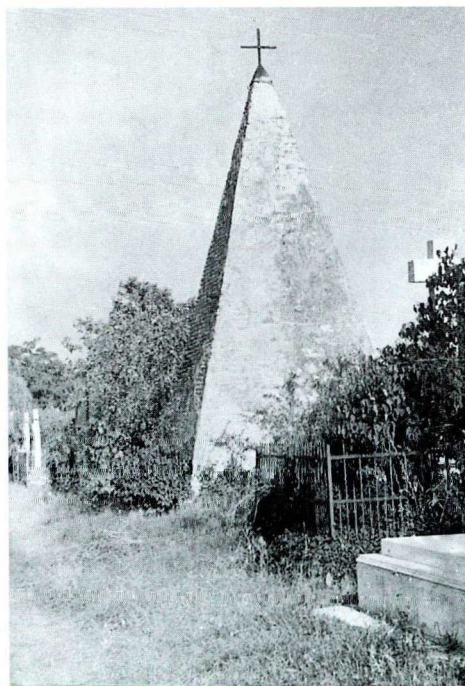

176. kép Benke József, az alsó temető nagy jótevője

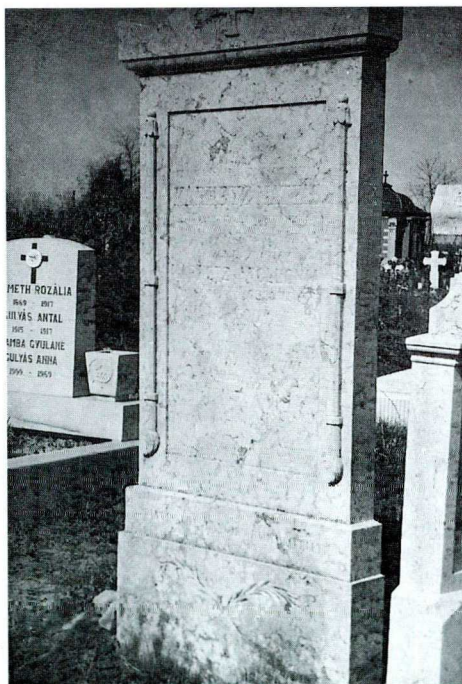

177. kép A felső temető látképe a kápolna tornyából

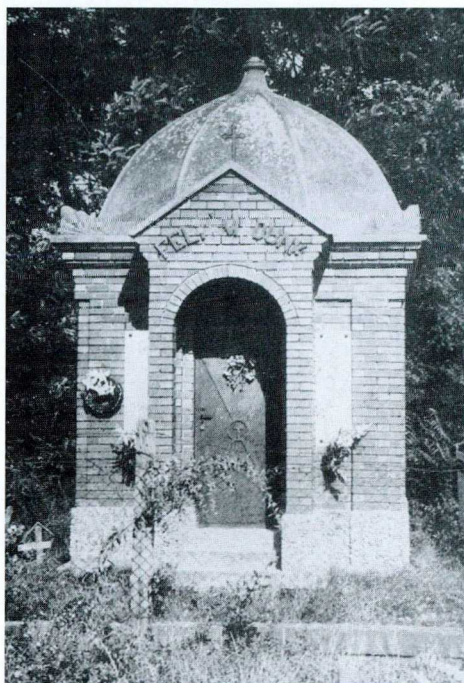

178. kép A Bozóky család jeltelen sírgúlájá

179. kép A Karhetz család klasszicista stílusú vörösmárvány síremléke

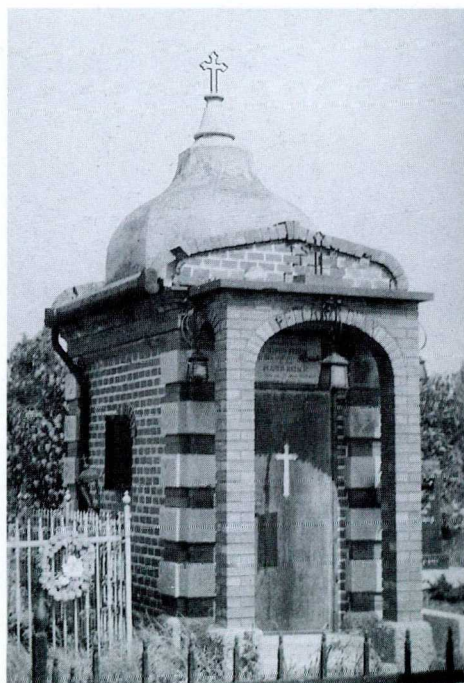

180. kép A Kovács család préselt téglából készült mauzóleuma

181. kép A Józsa és Papp család mauzóleuma

182. kép Csernus Ferenc mauzóleuma

183. kép A Herczeg és Gulyás család mauzóleuma

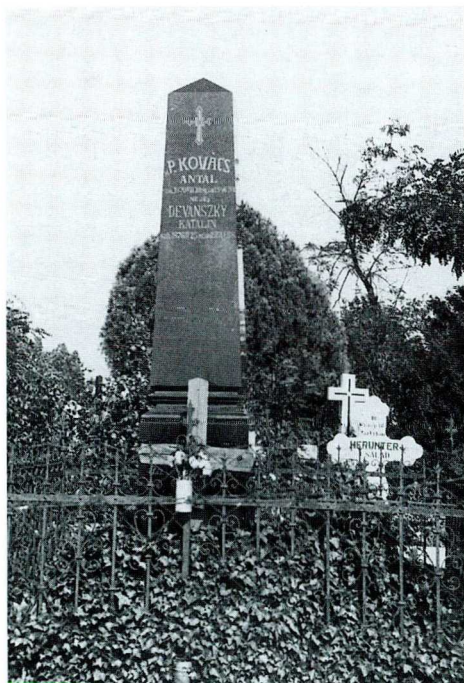

184. kép Nagy Antal családi sírboltja

185. kép A papi kriptá

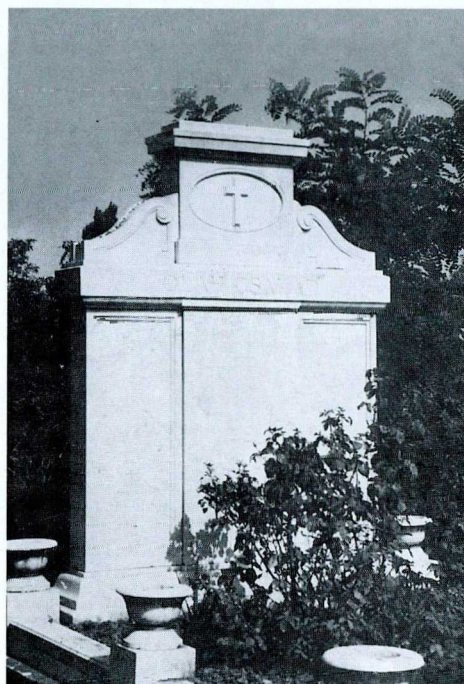

186. kép A P. Kovács család sírboltja

187. kép Az Iványi család nyugvóhelye

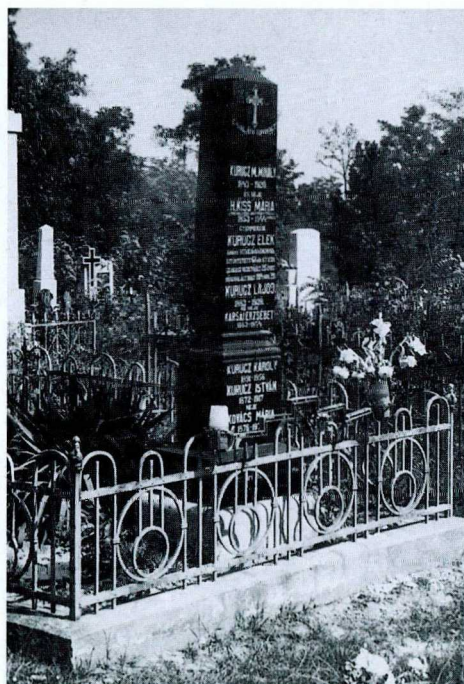

188. kép Az Oláh család sírboltja

189. kép Szikszay Lukács és családja

190. kép A Kurucz-sírbolt

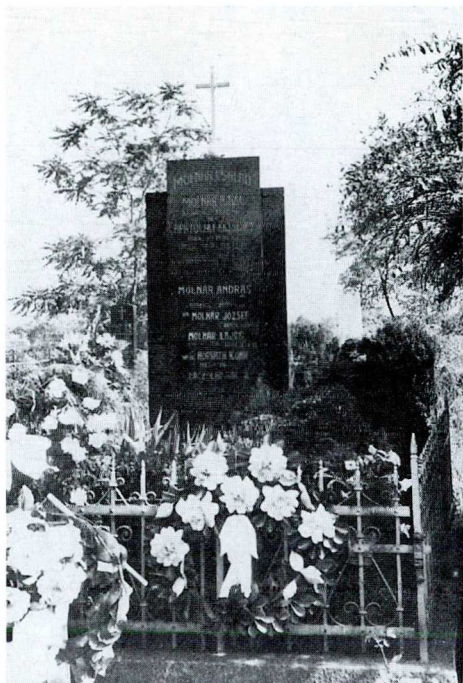

191. kép Tigyi József-Árvai Mária

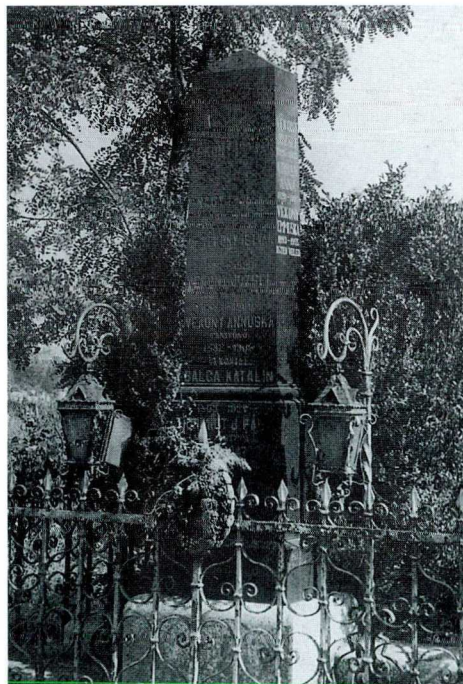
192. kép A Csernus család sírboltja

193. kép A Molnár család sírboltja

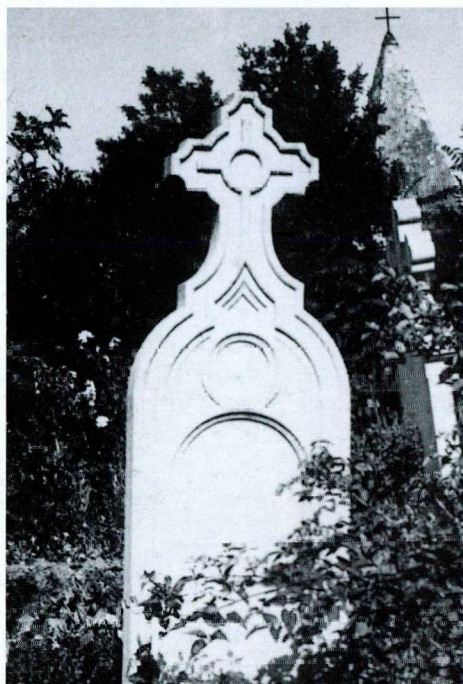
194. kép Kiss Antal ügyvéd családi sírboltja

195. kép A Vékony család nyugvóhelye

4229 XB 173412

196. kép Nemesi címerrel ellátott Bozóky síremlék

197. kép Id. Mezey István és Ifj. Mezey István kántorok családi sírhelye

198. kép Lengyel Péter síremléke

199. kép Jellegetes akácfakereszt, a vasból vert szív alakú rögzítő szöggel

Józsa László tanár, helytörténész több évtizedes levéltári és terepkutatás alapján összefoglaló igénnyel megírta szülővárosa, Kunszentmárton szakrális építményeinek monográfiáját.

Részletesen foglalkozik a kápolnákkal. Levéltári források alapján mutatja be a már nem létező XVIII-XIX. századi kápolnák történetét, majd a máig is álló alsó és a felső temetői kápolna építésének, renoválásainak, belső berendezésének, valamint a vallásgyakorlásban betöltött szerepének részletes leírását adja.

Megismerjük a közelmúltig működő felső temetői kápolna egylet szerepét. Külön fejezetben szól a Város bel- és külterületén máig álló vagy egykor létezett szobrokról, útmenti keresztekről. A könyv utolsó része a kunszentmártoni temetők rövid története után a kripták és sírok csaknem teljes felsorolását tartalmazza. A kiadvány külön érdeme a részletes, mindenre kiterjedő fényképes dokumentáció.

Józsa László könyve építőköve lehet a helyi történelmi emlékezet kiformálásának is.

A Szegedi Vallási Néprajzi Könyvtár előkészületben lévő kötetei:

Hetény János: A győri Vérről könnyező Szűzanya kultusztörténete

Mária tisztelete a népi vallásosságban

SZEGEDI VALLÁSI NÉPRAJZI KÖNYVTÁR
BIBLIOTHECA RELIGIONIS POPULARIS SZEGEDIENSIS